LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 575.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

2 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1432

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը որ քանի մը տարիներէ ի վեր կը տօնուի գաղութներու մէջ, կը փաստէ կարգ մը տարրերու շահախնդրական վատութիւնը եւ ուրիշներու քաղաքագիտական տեսակ մը տհասութիւնը։

Որ Հօկի վարիչները ինքնապահպանման բնազդի պարտադրութեամբ, կը քրտնին կեղծաւորութեան տուրքը մատուցանելու, հասկնալի է։ Կոպտօրէն խօսուած՝ մարդիկը փոր կը կշտացնեն. ուրիշ արհեստ չունին, քանի մը անգամ, քանի մը տարբեր գոյներով ներկուած այդ արարածները։ Անոնք ամենէն առաջ, կը պատկանին շատ վճարողին։

Որ Ռամկավար կոչուած արտահայ ու արտասոց տարրը պէտք կը զգայ իր Թմբուկը հաւթեցնելու վարչաձեւի մը եւ սկզբունքներու առջեւ, որոնց հանդէպ ունի խառնուածքի, կրթութեան, ըմբռնումներու եւ աւանդութիւններու ամբողջ հակակրութիւնը՝ բնազդական ու խորամանկ, զարմանալի չէ։ Գետնաքսուծային այս նկարագիրը բացատրելի է շատ դիւրին հանելուկի նման։

Խորհրդայնացման տարեդարձը կը տօնուի ի հեճուկս Մայիս 28ի անկախութեան տօնին, միակը՝ որ այսօր, աշխարհի վրայ բուռ բուռ ցրուած Հայութեան համար կը կազմէ դաւոր երազին խորհրդանշանը։ Կը տօնուի ի հեճուկս Դաշնակցութեան, միակ կազմակերպութիւնը՝ որ իր բոլոր ուժերը լարած՝ կը մնայ կանգուն երազի հետապնդման ճամբուն վրայ։

Ու բոլոր ճամբաներուն վրայ, ուր դաշնակցութեան բանը կը բանի, դուք կը հանդիպիք ռամկավարներու երկչոտ ստուերաքիալին, խափանումի ամուլ փորձերուն, որոնք յանցին միմիայն վարկաբեկելու հեղինակները, անգամ մը եւս փաստելու անոնց պատմական ու վաւերական անժառութիւնը։

Այդ է անոնց գոյութեան նպատակին բուն ու վերջաւոր. ու զայն արդարացնելու համար, կը խոստովանինք թէ անին անպատկառութեան քաջութիւնը՝ կանգ չառնելու որեւէ պարնութեան եւ ստորնացման առջեւ։

Ցմոռնանք թէ այս մարդիկը, առանց վարանումի իւրացուցին բոլշեւիկեան Հայաստանէն արտածուած միտք մը եւ կը ամէնէն կատաղի եւ ապազգային կարմիրին հետ. ջարդերու պատասխանատու կը բռնեն հայ յեղափոխական ու ազատագրական շարժումը (ինչ որ իրենց համար կը նշանակէ միմիայն Դաշնակցութիւնը), շատ լաւ գիտեն թէ առօք, անգամ մը եւս կը հարուածեն զոհը ու կ՚արդարացնեն դահիճը։

Հայաստանի գլխուն, եթէ տաճիկ մարդկան մըն ալ նըստած ըլլար, այսօր, այս մարդիկը՝ ի հեճուկս Դաշնակցութեան, վարձեալ իրենց հաւատարմական զգացումները պիտի յայտնէին անոր...։ Այսպէս էին երէկ։ Այսօր եւ վաղը չեն կրնար ուրիշ կերպ ըլլալ։

Բայց այստեղ. ձգենք զանոնք իրենց ժանտաբոյր գարշերին մէջ, ու քալենք։

Որ Հայրենակցական եւ այլ միութիւններ, պէտք կը տեսնեն իրենց ներկայութեամբ շատցնելու այս անտեղի խաղարկութեան գերակատարութիւնը, չափով մըն ալ կը գտնենք տասկ։ Քաղաքականութենէ հեռու կամ անտարբեր անոր հանդէպ, ամէնէն նենգ, վայրագ բռնութեան մը խաղերուն անտեղեակ, նաեւ անծանօթ հակահայ ու ապազգային վարչաձեւի մը մօտաւոր ու հեռաւոր անդրադարձումներուն հայութեան ներկային ու ապագային վրայ, կը չէզոքացնեն խորհրդայնացումը ու կ՚իյնան «Հայաստան» անունին հմայքին տակ միայն, Թոյլ տալով որ շահագործեն իրենց անունները։ Անոնց մասնակցութիւնը տօնի մը որ 1915էն ետքը, Հայոց պատմութեան մէջ կ՚արձանագրէ ամէնէն սեւ էջը, կ՚արդարանայ Թերեւս, անմտած, ենթագիտակցաբար մղումով։

Բայց ահա՛, եզելին։

Խորհրդայնացման տօնի կազմակերպիչներուն ու մասնակիցներուն ցանկին գլուխը կը տեսնենք Բարեգործականը։

Վրան-բաց այս խաղին անպարկեշտութիւնն ու անհեթեթութիւնը փաստելու եղել, զայն զարնելու եղել տրամաբանութեան փորձաքարին, աւելորդ աշխատանք է։

Եւ առանց հարց տալու թէ ՈՐՈ՞Ի որոշումն է որ կը գործադրուի, պիտի ըսենք միայն թէ ինչո՞ւ կը մասնակցի։

— Որովհետեւ, Բարեգործականը խաղալիքի պէս կը գըլտի կուսակցութեան մը ձեռքը, անբարեխիղճ եւ քաղկահատ, այս միութեան կ՚ուզէ տալ իր պղտոր գոյնը։

Ու կը յաջողի։ Փա՞ստ։ Բարեգործականի մասնակցութիւնը տօնի մը, որուն հանդէպ առնուազն պարկեշտ վերապահութիւն պիտի ցուցադրէր։

Չենք գիտեր թէ ո՞վ է տուեր նման որոշում մը։ Չենք գիտեր թէ Բարեգործականի Նորընտիր նախագահը ի՞նչ մտայնութեամբ կը մօտենայ հարցին։ Բայց գիտենք թէ իր մուտքի խօսքերուն մէջ՝ յստակ խոստումներ կային։ Սակայն, արդէն վատ նշաններ տեսնելով մէկտեղ դեռ կը սպասենք որ Գ. Գիւլպէնկեան Հ. Բ. Ը. Միութիւնը դնէ իր արժանաւոր հողութեան վրայ։

Դեռ ուշ չէ։ Դեռ բոլորովին չէ խրած։ Բայց, եթէ Գ. Գ. Գիւլպէնկեան թեկպէս մտադրած է «բաներ» մը ընել, անտարակոյս իր շուրջ պիտի տեսնէ քննանքի, շողոքորթութեան, հայրենասիրութեան, փցուն ու շահախնդիր տրամաբանութեան մը խաղերը։

Վճռական մտադրութիւն սակայն եւ քիչ մը կորով։

Ու մանաւանդ Աւել մը...

Բարեգործականը պէտք է դառնի ռամկավար միութիւն մը չըլլալէ։ Այս է մանաւանդ որ կը սպասուի Գ. Գ. Գիւլպէնկեանէն։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Նոր Օրի» մէջ կը կարդանք (23 Նոյ.)

— «Ապակութիւնը իր յաւագոյն արտայայտութիւնը կը գտնէ գրականութեան մէջ. Արուեստ եւ գրականութիւն այն կալուածն է, որ բիրտ ու կոպիտ ուժով, պայմաններու հարկադրանքով չի մշակուիր եւ պտուղ չի տար։

Արուեստը եւ գրականութիւնը ամէն բանէ առաջ անկախութիւն կուզեն։ Գրողը՝ այդ կալուածին մէջ պէտք է ըլլայ տէրը իր զգացումին, մտածումին եւ իր անձին միջոցաւ՝ եթէ պէտք է՝ դիտէ հաւաքականութիւններու կեանքը։

Գրականութեան զարգացման պայման է գրողին բացարձակ անկախութիւնը։

Իսկ Խ. Միութեան մէջ անկախութիւնը յարաբերական իմաստ ունի։ Խռնութեամբ գրականութիւն չի մշակուիր։ 12 տարուան փորձը շատ բաներ կ՚ըսէ այս մասին։ Ռուսիոյ մէջ նոր դէմքեր յայտնուեցան գրականութեան ասպարէզին մէջ, բայց յաջողագոյն գործերը պրոլետարական գրականութեան մաս չեն կազմեր»։

Իսկ Հայաստանի պրոլետարական կեանքը չէ տուած ոչ իսկ մէկ դէմք, որ ինքզինքը պարտադրէ իր տաղանդով ու արուեստին շունչով։

Չարենցը՝ ընդունակ ու ստեղծագործող միտք է՝ դատապարտուած խամրելու խորհրդային կարգերու ձնշիչ մթնոլորտին մէջ։ 1922էն ի վեր գրած քերթուածներուն քննրսուն տոկոսը հետոորութիւն են որոնց մէջ արուեստ, զգացում, միտք չկայ։

Միեւնոյնը Հայաստանի բոլոր գրողներուն համար։ Աշխատաւորութեան ապրումներն ու կենցաղը երգելու հարկադրուած ըլլալով։ Այզամի. Վշտունիի եւ Մահարիի պէս հոգի ունեցող բանաստեղծներ իրենց շունչը կը սպառեն մեր երկրին ու ժողովուրդին հետ կապ չունեցող սկզբունքներու տարփողման, վերջին տասը տարուան գրական արտադրութիւնը ցոյց տուաւ թէ բոլորովին ճիշտ չէ այն տեսակէտը թէ հայ մշակոյթը կըրնայ զարգանալ ու յառաջդիմել միայն Հայաստանի մէջ։ Փաստօրէն, Հայաստանի գրականութիւնը տարիներու դիմացող ոչ մէկ գործ չտուաւ, մինչդեռ գաղթահայ գրողները աւելի ցցուն գործեր տուին։

Մեր նպատակը բացատրել չէ Հայաստանի ու գաղթահայ գրական կեանքը, այլ նշել այն տագնապը որ կ՚ապրի ներկայիս խորհրդահայ բանաստեղծութիւնը հայրենի երկրին մէջ, տասը տարուան փորձառութենէ ելեւէջներէ ու փնտռտուքներէ յետոյ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Անգլիոյ հանքային գործադուլը որ պիտի յայտարարուէր հանքային մէկ քանի գլխաւոր շրջաններու մէջ յետաձգուած է։ Սկովտիոյ մէջ միայն յայտարարուած է գործադուլ, որուն կը մասնակցին աշխատաւորներ։

Հանքագործներու եւ հանքատէրերու միջեւ վէճը հեռու է դիւրաւ հարթուելէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տնտեսական տագնապին շուրջ

Աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութեան կողմէ յանձնախումբ մը ներկայացաւ Աշխատանքի նախարարին, խորհրդակցելու համար անգործութեան մասին որ զանազան կեդրոններու մէջ սկսած է երեւան գալ։

Աշխատանքի նախարարը այն կարծիքն յայտնած է թէ, թէեւ ներկայ անգործութիւնը կարելի չէ բաղդատել օտար երկիրներու մէջ տիրող անգործութեան, սակայն իր դանդաղ այլ տեւական զարգացումով՝ մէկ քանի շաբաթներէ ի վեր կը կազմէ ազդանշան մը որ իր ուշադրութիւնը գրաւած է։ Այս հարցով զբաղող բոլոր սպասարկութիւններուն, Նախարարը հրահանգներ տուած է, որ այժմէն իսկ միջոցներ ձեռք առնեն եւ ամէն հաւանականութեան առջեւ պատրաստ գտնուին։ Աշխատանքի ազգ. խորհուրդը եւ անոր Մնայուն յանձնախումբը՝ օրը օրին տեղեակ պիտի պահուին հարցին։ Գալով օտար աշխատաւորներուն, հրահանգներ տրըուած են որ անոնց ֆրանսա մուտքը նուազագոյն չափին վերածուի։

Միւս կողմէ, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, արգիլելու համար սահմանագլուխէն անցքը այն օտարականներուն, որոնք մեծ թիւով՝ ֆրանսա կը մտնեն, աշխատելու իրենց մտադրութիւնը ծածկելով, բայց անգամ մը մտնելէ յետոյ, կը ջանան որեւէ գործ մը ճարել։

Բոլշեւիկեան հինգ հարիւր լրտեսներ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՈՐՈՆՑ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ՀԱՅԵՐ ԵՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 30 Նոյմ.— Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսկաստան բնակող Ռուսերու կողմէ պատրաստուած դաւ մը երեւան հանուած ըլլալով, կառավարութիւնը ձերբակալել տուաւ հինգ հարիւր Ռուսեր որոնք արդէն ծանօթ էին իբր Խորհրդ. Միութեան գործակալներ։ Աւելի քան երեք հարիւր լրտեսներ ձերբակալուեցան Թէհրանի եւ Մէշէտի շրջանին մէջ. Միացեալները Թաւրիզի մէջ եւ շրջակայքը։

Այս բոլշեւիկեան լրտեսներուն մեծ մասը ամերիկեան անցագիր ունէին։ Անոնց մէջ կան բազմաթիւ թղթատարական պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ մաս մը Հայեր։

Թուրքիոյ հանրային պարտքերը

Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Հանրային Պարտուց Վարչութեան յայտարարութիւնը Թուրքիոյ պարտքերուն վերաբերեալ, ստացուած է կառավարութեան կողմէ եւ ուշիուշով քննուած նախարարութեան կողմէ։ Հարցին կարեւորութիւնը նկատի ունենալով, ժամանակաւոր պատասխան մը ղրկուած է Պոլիս, ուրկէ օդանաւով պիտի ղրկուի Փարիզ։

Կ՚ըսուի թէ Թուրք կառավարութիւնը վերջնական որոշում մը չէ առած 1931ի տարեվճարին մասին, որուն համար մէկ քանի օր առաջ կ՚ըսուէր թէ յայտնած է որ վճարելու ի վիճակի չէ։ Թուրք կառավարութիւնը կը սպասէ պարտապահանջներու պատուիրակներու ժամանման, բանակցութեանց սկսելու համար։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի պնդէ մէկերորդը վճարել եւ նոյնիսկ հիմնական կարգ մը դժուարութեանց առջեւ, նախատեսած է բնաւ չվճարել։

Ինչ բանեցաւ Թեվֆիք Րիւշտի

«Էքօ տը Փարի»ի Ժընեւի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Թեվֆիք Րիւշտի ժամանակ չկորսնցուց Ժընեւի մէջ. եւ ըստ Թըրքական շրջանակներու, անոր աշխատանքները յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Գնդապետ Թեվֆիք պէյ, Ժընեւի Թուրք պատուիրակութեան անդամներէն, Վիեննա մեկնեցաւ։ Հոն պիտի միանայ Թուրք արտաքին նախարարին, որուն հետ պիտի մեկնին Սոֆիա, ուր պիտի տեսակցին Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին հետ։

Այս անակնկալ այցելութիւնը հետեւանքն է Ժընեւի մէջ իսկ, Թուրքեւպուլկար պատուիրակութեանց միջեւ տեղի ունեցած բանակցութեանց, որուն նպատակն էր Յունաստանի հետ կնքուած բարեկամութեան եւ փոխադարձ չէզոքութեան դաշինքին մէջ մտցնել նաեւ Պուլկարիան։ Թուրքիա իբր միջնորդ կը գործէ պուլկարեան այս երկու պետութեանց միջեւ, որոնք դեռ վերջերս, երկու կարեւոր խնդիրներու հետեւանքով։ իրարմէ բաժնուած էին.— Մէկը՝ Պուլկարիոյ ծովային ելքի խնդիրն է. միւսը Յունաստանի մակեդոնական փոքրամասնութեանց խնդիրը։ Թուրքերը կ՚առաջարկեն որ Պուլկարիա հրաժարի Տէտէաղաճի նըրանցքը եւ նաւահանգիստը ուզելէ եւ գոհանայ Գավալայի վրայ ազատ շրջանով մը։ Գալով պուլկար փոքրամասնութեանց, Յունաստան տրամադիր պիտի ըլլայ գոհացում տալու Պուլկարիոյ պահանջին, այսինքն, ժամանաւոր վարժարաններու մէջ, պուլկարերէն լեզուով դասաւանդութեան։

Այս երրեակ համաձայնութեան ջերմ կուսակից է Մ. Քեմալ։ Կ՚ըսուի թէ Պոլիս պիտի երթայ Թեվֆիք Րիւշտին տեսնելու, անոր վերադարձին, եւ եթէ Սոֆիայի մէջ այս վերջին տեսակցութիւնները նպաստաւոր արդիւնքի մը յանգած ըլլան,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային ընկերվարութեան ամէնէն յայտնի դէմքերէն Էմիլ Վանտէրվէլտ որ Ռուսիոյ, Սիպերիոյ եւ Չինաստանի մէջ կատարած ուսումնասիրական երկար ճամբորդութենէ մը կը դառնայ, շաբաթ օր հասաւ Մարսէյլ, ուր հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Թղթակցի մը, Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին.—

«Այս ամառ, Մոսկուայէն չորրորդ անգամ, կրցայ հաստատել վերաշինութեան իրական ճիգ մը, ճամբու աշխատանքներ, բանուորական տուներու շինութիւններ, Ամերիկայէն առնուած թէյլըրեան եղանակներով ճարտարարուեստացման ճիգեր։ Խորհրդային Միութեան աշխատանքի այս եղանակը դիտողին կը թելադրէ հարցում մը.— Բոլշեւիկներն ո՞ւրկէ կը քաղեն իրենց աղբիւրները։ Արտասահմանէն փոխառութիւն չկայ։ Ուրե՞մն, Ահա, Որովհետեւ արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը կառավարութեան կը պատկանի, արտասահմանի մէջ՝ իր երկրին ապրանքները կը ծախէ պետական գիներէն շատ վար գիներով։ Այս է համբաւաւոր տըմփինկը, որուն վրայ այնքա՜ն խօսուեցաւ։ Հասոյթի ուրիշ աղբիւր մը կը կազմեն տուրքերը՝ որոնք չափազանց ծանր են ինչպէս նաեւ անուղղակի հարկերը։ Երբ միակ գնորդ, կառավարութիւնը գիւղացիներուն կը վճարէ շատ ցած գիներ։ Իբր միակ վաճառորդ, ժողովուրդին կը պարտադրէ շատ բարձր գիներ։ Այսպէս է որ կը հայթայթէ այն գումարները որոնց պէտք ունի իր ճարտարարուեստական ձեռնարկներու զօրացման համար։

Ցաւալի իրողութիւն մը, այն է որ Ռուսիոյ մէջ, ապրուստի պայմանները ոչ դիւրին են ոչ ալ հաճելի։ Ցած օրավարձքեր, վար տեսակի ապրանքներ, անոնք ալ անբաւական եւ շատ սուղ, մանր առեւտուրը ջնջուած է։

Շատ վատ տպաւորութիւն կը կրէ մարդ, երբ Մոսկուայի մէջ պտտի։ Օրինակ, պետութեան թերութիւններուն հետեւանքով է որ ժողովուրդը կը ստիպուի անծայր թափօրներ կազմել պարապ վաճառատուններու առջեւ։ Պէտք է ըսել թէ սով չկայ, բայց կայ ամէն բան չափաւոր կերպով։ Միսը չափազանց ցանցառ է, ոչ կարագ կայ, ոչ ճարպ ոչ ալ կաթ։

Այն համոզումն ունիմ թէ արեւմտեան գործաւորները չպիտի հանդուրժէին նոյնիսկ տասնըհինգ օր ճնշումի նման վարչաձեւի մը, որ որեւէ ազատութիւն թոյլ չտար, եւ անհատական կեանքը կ՚ենթարկէ շարունակական կանոնադրութեան մը։

Այո՛, գիտեմ թէ կայ համբաւաւոր հնգամեայ ծրագիրը ի՞նչ պիտի ըլլայ, ես կը մաղթեմ որ յաջողի. ահա թէ ինչու, եթէ ան ձախողէր, Ռուսիոյ մէջ երբեւան պիտի գար այն տեսակ հակազդեցութիւն մը, որուն հետեւանքով՝ այս երկրին բարեշրջումը երկար տարիներով կանգ պիտի առնէր։ Ընդհակառակն, եթէ բոլշեւիկները իրականացնեն իրենց բոլոր ծրագիրները, ժողովուրդին վիճակը մեծ չափով պիտի բարւոքի. այս բարւոքման հետեւանքով, ժողովուրդը որ փրկուած պիտի ըլլայ թշուառութենէ, աւելի ազատութիւն պիտի պահանջէ, պիտի ցնցէ բռնատիրութիւնը եւ պիտի նուաճէ իր իրաւունքները։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԶԴԱԿ

Կը բաւէ քիչ քրքրել, նոյնիսկ հապճեպով, հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութիւնը, համոզուելու համար որ հայ հանրային կեանքի ծիրէն, անողնայար ու տարտամ հոսանքներէն՝ յստակօրէն կ'անջատուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նախ իբրեւ հզօր, մշտանորոգ ու առոյգ մշակութային ազդակ։

Բաժնեցէ՛ք երկու շերտի վերջին յիսուն տարիները մեր պատմութիւնը ու պիտի տեսնէք երկու շրջաններ՝ իրենց բովանդակութեամբ, բարքերով ու ձգտումներով ամբողջովին տարբեր — Դաշնակցութենէն առաջ ու յետոյ։

Ի՞նչպէս կը ներկայանար հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքը իննսունական Թուականներուն եւ առաջ։

Հայկական բարձրաւանդակէն մինչեւ Կիլիկիոյ եզերքը՝ հայ հանրային կեանքին վրայ միահեծան կերպով կ'իշխէր Հայոց եկեղեցին, իր սուրբգաղտ հաստատութիւններովը։ Քաղաքական գերութեան սեւ օրերուն, հայ չարքաշ ու ժուժկալ գիւղացիութիւնը՝ մէկ կողմէ անխնայ կերպով կը կեղեքուէր բռնակալ ու ասպատակ կառավարութենէ մը ու միւս կողմէ, իր ներքին մշակութային, կրթական ու այլ պէտքերուն համար՝ սահմանուած էր գիրկել նեղմտօրէն աւանդապաշտ, մտքի անկախութենէ զուրկ «մտաւորականութեան» մը որ ամբողջովին ենթարկուած կղերին, զուրկ ազատագրութեան սրբազան կրակէն՝ բռնակալութեան հանդէպ բռնած էր օրինապահ, կարելի է ըսել հպատակ դիրք մը։

Ո՛չ Ազգ. Սահմանադրութիւնը կերտող հմուտ մտաւորականներու սքանչելի հոյլը, ո՛չ ալ ընդհանուր ու անհուն ամայութենէն բարձրացող քանի մը յեղափոխական ու գեղեցիկ դէմքերը դժբախտաբար չէին բաւեր իր ընդերքներէն իսկ շարժելու համար վեց դարերու գերութեան ծոյլ ու անարի քունով քնացող ժողովուրդը։

Հայկական բնագաւառէն մինչեւ Բիւթանիա ժողովուրդին մեծագոյն տոկոսը կ'ապրէր թշուառութեան ու տգիտութեան մէջ, զուրկ՝ մշակութային սնունդի ու ներշնչող կեանքէ։

Ցի՛շեցէ՛ք բոլոր ազգ. նախակրթարանները, ընդհանրապէս եկեղեցիներու շրջափակին մէջ, իրենց մեղկ, վաւերականօրէն յետադէմ ու անձնահաճ ուսուցչական խմբերով։ Ցի՛շեցէ՛ք երկիւղածօրէն ենթարկուող գիւղերու եւ քաղաքներու հայ ժողովուրդը, հայ թերթերու կողմէ իսկ հրաւիրուած աղօթելու «բարեխնամ» կառավարութեան եւ կայսերական գահոյքներու համար։

Անշուշտ ընդհանուր ու հեզգ այս ամայութեան յատակէն կը բարձրանային, ինչպէս ըսինք, քանի մը մաքուր, արի ու յեղափոխական դէմքեր։ Ամենէն առջին եւ անդին՝ կային բանաստեղծներ որոնց տենդագին ու կրակէ խօսքերը սկսած էին պատռել կազմակերպուած յեղափոխական կուսակցութիւններու մուտքը հանրային բեմէն ներս։ Կային նոյնիսկ հրաշալի հոգեւորականներ, որոնցմէ մէկը՝ Հայոց Հայրիկ, իր ազատատենչ մարդու եւ քաջ գրողի երկաթեայ դէմքով պիտի մնայ անմոռցնելի հայ կրօնական պատմութեան մէջ։

Այս բոլորէն վեր, այս բոլորէն հզօր՝ կար ու կը մնար սակայն հայ հպատակ ժողովուրդի ընկճաւոր տարրը — հայ կղերին հետ, անոր ազդեցութեան ենթակայ կամ գէթ ուղեկից հայ ունեւոր դասակարգը ու բռնակալութեան առաջ ամբողջապէս լուռ մտաւորականութիւնը։

Ազատութեան տենչը սակայն սկսած էր, թափանցել ամէնուրեք։ Յեղափոխութեան կայծը սկսած էր գտնել բոց։

Եւ Հայոց գերի ժողովուրդը երկար ու դաժան երկունքէ մը յետոյ, ծնունդ տուաւ յեղափոխական կազմակերպութեանց եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ որ իր կարգին շրջեց հայ հանրային կեանքը, արթնցուց բոլոր ննջած ու մաքուր կրքերը ու երկիւղամունքներէն սարսեց ժողովուրդին թմրած իրանը։ Ազատութեան բոլոր տարրական ու անբռնադատ ձգտումներուն տուաւ կերպարանք, ձեւ ու նպատակ։

Նո՛յն հապճեպով, քննելով վերջին յիսնամեակի հայ մշակութային կեանքը, կը տեսնենք որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ նոր տարրեր մացուց հոն։

Նախ՝ սքանչելի յամառութեամբ մը արթնցուց ժողովուրդին հաւաքական գիտակցութիւնը, զայն հրաւիրեց հաւաքական պայքարի, տուաւ անոր դրօշ մը՝ որ տակաւին այսօր, հակառակ աշխարհը փոթորկող յեղափոխութիւններուն, մեր արդար հպարտութեան առարկան է։ Հերքեց այն զարտուղ հեքեաթը թէ հայը անընդունակ է «մարտնչելու»։ Հայ գերի ժողովուրդի ազատագրական պայքարին շուրջ ի մի հաւաքեց ստրկութեան թոյնէն գոյժանգուած դեռ բոլորովին չորցած բոլոր կամքերը։

Ցետոյ, հայկական բարձրաւանդակի խուլ անկիւններէն մինչեւ Թրակիա, Կովկասէն ու հպատակ հայ անհատէն կերտեց, հետզհետէ աւելի մեծ չափերով ազատագրութեան կուսակից հայ քաղաքացին։ Ցարանեց, որպէս հսկայ սերմնացան, անհամար անկախութեան սրբազան գաղափարը։ Այդպէս է որ բազմաթիւ հայ գիւղերու, բայց մանաւանդ հայաշատ քաղաքներու մէջ, ամէնէն ունեցաւ բարքերու ակներեւ փոփոխութիւն մը։ 1914ին հայ քաղաքը դիմագծով, ներշնչումներով եւ մտքի մակարդակով, տարբեր ու բարձր էր 1890ին բռնակալութեան տակ ագցող ու յետամնաց քաղաքներէն։

Եւ ինկած գիւղերու եւ քաղաքներու խուլ թաղամասերուն մէջ, բուռն ոգեւորութեամբ մը, տարածեց իր խօսքը։ Աւելի գոյութիւն ունեցող մշակութային արժէքներու կողքին բոլորովին նոր տարր մըն էր։ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն առաջ չկար հանրային կեանքի մէջ, նման հզօր, գրաւիչ ու ներշնչող հրապարակախօսութիւն։ Մինչեւ հիմա, գաղութներու մէջ իսկ հայ ժողովուրդին համար չկայ աւելի կենդանի, աւելի արթուն ու աւելի հմայիչ քարոզ՝ քան Դաշնակցութեան ջերմ ու խանդավառ խօսքը։

Հրապարակ գրաւ նաեւ հրատապ հարցեր։ Ընկերային եւ քաղաքական խնդիրներու շուրջ ստեղծեց զարթուն հետաքրքրութիւն։ Եղաւ ջահակիր, ու ինչանպատ ոգեւորութեամբ, բոլո՛ր յառաջընթաց ու ազատական շարժումներուն։

Ե՛ւ անտարբերութեան, աւանդապաշտ քունին, հպատակութեան բոլո՛ր քարոզներուն դիմաց եղաւ կրակը հայ յեղափոխական եւ ինքնօրէն մշակութիւն մը թանգ գաղափարին։

Ու տակաւին կը շարունակէ ըլլալ։

Վ. ՎՐԻԺԱԿ

ՅՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐ

Մեր ազգային ու հասարակական կեանքին մէջ երեւոյթներ կը պատահին յաճախ, որոնք՝ արտաքինով ու ազդեցութեամբ որքան ալ աննշան ըլլան, սակայն իրենց խորքին մէջ կը կրեն ախտավարակ մտայնութիւն մը եւ ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս կը պղտորին, գաճաճ կը դառնան անոնց հեղինակները երբ ժխտականութիւնն ու անբարտաւանութիւնն ունին իբր միակ ուղեցոյց։

Մարսէյլն ալ երբեմն հանդիսավայր կ'ըլլայ այդ վատամիտ երեւոյթներու ցուցադրութեան, որովհետեւ հոն ալ չեն պակսիր անջատուելու, վերէն նայելու, «մենծ» երեւալու տենչէն հանակուած մարդիկ՝ որոնք չեն հանդուրժեր աղետաբեր փոթորիկներէն այս ափերը նետուած ազգակիցներու ներկայութեան ու անպատկառօրէն «գաղթական» մակդիրով կ'որակեն զանոնք, մինչ իրենք «իրն գաղութ» սնամէջ ու ծիծաղաշարժ տիտղոսով կը փառազարդուին։

Եթէ ուզես միտքդ յոգնեցնել փնտռելու համար այդ յախուռ տանքը գէթ մասամբ արդարացնող ատեան մը, կը գտնես որ իրենց ամբողջ «մենծութիւն»ը կը յենու քանի մը արցակ հազարաւորի վրայ, շահուած՝ բախտի ու մանաւանդ պատեհագմի բերմամբ, այն նոյն օրերուն՝ երբ անոնք, այսօրուան «գաղթականներ»ը, ամէն հայրենութիւն կորսնցնելէ վերջ, կեանք ու արիւն ալ կուտային օրհասական մրրիկէն ազգին գոյութիւնը հաւաքականօրէն փրկելու համար։

«Ազգին մենծերը» իրենք են... կասկած չկայ։

Հիմա ակումբ մըն ալ ունին, Rue de Romeի «Հայ Ակումբ»ը, որուն գլխաւոր ատենապետութիւնները երկուք են... պարծե ու փոքր։

Այս այլանդակ դասակարգի շուքին կառչած ու անոր թեզանիքներէն լափլիզող դասակարգ մըն ալ ունինք հոս։ Դժբախտաբար «գաղթական» են անոնք եւ մանաւանդ երիտասարդ։ Իրենց այտերու աղուամազը դեռ նոր սկսած են վար առնել եւ սրանց թիւը բարեբախտաբար չորս-հինգը չանցնիր։

Այս տղաքը եթէ Փարիզ բնակելու ըլլային, անպայման սըրճարանեկէտ «յաւիտենական ուսանողութեան» շարքերը պիտի ստուարացնէին, բայց նման ապրանք մը հրապարակին վրայ երեւցած ոչ գին եւ ոչ ալ սպառում ունեցած ըլլալուն, անոնք նախընտրած են «մտաւորական» ըլլալ, թէեւ անմիտականը աւելի պիտի պատշաճէր իրենց։

Գրող ու բրող են անոնք, ոմանք նոյնիսկ հեղինակ, — Մեռնողները կենդանացնելու փորձեր կատարած ու կարուկ ու արմատական կարծիքներ ունին հայ թէ օտար գրականութեան վրայ։

Զարեանին չեն հաւնիր, կասալ ակամայ Վարուժանը կ'ընդունին «բանաստեղծ ամբոխ» գրող մը։ Համաստեղը կը թաղեն առանց ժամագքի ու ծաղկեպսակի, Սիամանթօն արբած են դասագրական ցուցակէն, մեր բանաստեղծութիւնը կը հաստատեն երկու լայնախոհ «սիւն»երու վրայ, Թէքէեան եւ Զօպանեան։ Օշականը բաւական է իրենց համար, Ահարոնեանը վաղուց հինցած է, կը հիանան Մահարիի վրայ։

Իսկ օտարի՞ մասին։

Օ՛հ, շատ աւելի բան գիտեն օտար գրականութենէն։

Géraldyն, Louysը կլլած են, Thériveը մարսած է իրենց. Mac Orlan կ'ուզէք թէ Lewio. Ibsen թէ Sudermann, Carducci Zanella, Alfieri թէ Pirandello, գիտեն եղբայր գիտեն, բոլորը գիտեն.— Prix Goncourtով կամ Vie heureuseով այնքան կը զբաղին, որքան այդ մրցանակներու յանձնախումբերը, եթէ ոչ աւելի։

Եւ սակայն երբ սրճարանի պատսպարանէն մտնենայ իրենց հաճած ըմպելիքն իմանալու համար կամ թէ անձեւ թուղթ մը, պահարան խնդրելու պէտքն զգան, կը շուարին կը մնան, կը կարմրին ու քրտնին, բառերը անգթօրէն կ'անդամահատուին, արականն ու իգականը համարձէք կը դառնան իրենց բերնին մէջ ու ցաւատանջ ֆրանսերէնը շաղ ու փշուր կը թափի սեղանին վրայ։

Կ'ապշիս կը մնաս։

Ո՞ր լեզուով եւ ո՞ւր կարդացեր են այդ բոլորը։ Ի՞րե՞նցն է յայտնուած կարծիքները, թէ նախապէս կաղապարուած, կը կցուին այս կամ այն հեղինակին կռնակը, համաձայն ... օրուան հովին ուղղութեան։

Այս բոլորը անլուծելի առեղծուած կը մնայ դեռ ինծի համար։

Հիմա որ այս հատընտիր տարրերը ծանօթացուցի քեզ, սիրելի ընթերցող, ներէ՛ որ անդրադառնամ առաջին պարբերութեանս ու ըսեմ թէ ի՛նչ պատահեցաւ։

Պատահածը զգայացունց չէ եւ ոչ ալ աղմկալից յայտնութիւն մը, այլ իր ձեւով ու արտաքինով շատ անմեղ եւ նոյնիսկ խրախուսելի երեւոյթ մը։

Վերը յիշուած առաջին դասակարգի ամէնէն յատկանշական դէմքը (որ երբեմն բաներ մը գրելու ունակութիւնն ունի, որոնք սակայն միշտ Մեռնողներ ըլլալու դատապարտուած են) դասախօսած է Զոհրապի կեանքին ու գործին վրայ։

Կը տեսնես թէ դէպքը ինքնին որքա՛ն անմեղ է եւ մանաւանդ սրտապնդիչ։

Սակայն ահա ախտը իր նշանները ցոյց կուտայ։

Երբ է տուած այդ դասախօսութիւնը «Մեռնողներ»ու հեղինակը։

Շաբաթ երեկոյ, 22 Նոյեմբեր, նոյն օրը եւ նոյն ժամուն երբ Մարսէյլի մէջ հազարաւոր բազմութիւններ խանդավառօրէն մեծ վարպետին Աւետիս Ահարոնեանի գրական քառասնամեայ յոբելեանը կը տօնէին։

Մարդիկ Ահարոնեանի յոբելեանին կը հակազդեն եղեր։ Հոգիով աղքատնե՛ր։

Յոբելեանը բան մը չկորսնցուց այդ ընտրեալներու բացակայութենէն եւ ոչ ալ յոբելեարը նսեմացաւ անոնց զրաւքի յանկարծածին կոչումէն։ Ժողովուրդը, ա՛յն տարրը որ կեանք ու իմաստ կուտայ այս ահաւոր բաղին, եկաւ հարազատ զգացումներու պոռթկումով իր պաշտամունքի տուրքը տալու վաստակաւոր վարպետին, «ցինցած» Ահարոնեանին, որուն նոր «Իմ գիրքը» պիտի մնայ «Կեանքի գիրքը» ոչ միայն մեզ այլեւ դեռ քանի ու քանի սերունդներու համար։

Չեմ գիտեր թէ այդ մարդը ըստ սովորականին իր կակազելիքներով յորդառատ ու պարապութեամբ պերճախօս ճառով ի՛նչ վճռակ շնորհեց Զոհրապին։ Թէքէեաններու ու Զօպանեաններու կողքի՛ն բազմեցուց թէ անշուք թաղումով մը, մոռացութեան յանձնեց՝ երթալ հանգստեան տեղին միանալու համար։

Սակայն գիտեմ որ այս բոլորը ախտաւոր երեւոյթներ են, որոնցմէ առաջին տուժողները, իրենք, հեղինակներն իսկ են, մանաւանդ այս տղեկները, որոնք թերեւս «բան մը» ըլլային, ո՞վ գիտէ, եթէ մեծամտութիւնը սահման մը ունենար իրենց մէջ ու քիչ մը կոտրէին այդ ամբարտաւանութիւնը։

Մարսէյլ ԴԱՐԵՀ ՎՇՏԱՍՊԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ տարի Լոնկ Պիչ, Քալիֆորնիայէն վեց Ամերիկացիներ մասնաւոր հրաւէրով գացած էին Պաքուի նաւթահորերուն մէջ մասնագիտական աշխատանք կատարելու։ Ասոնք վերադարձած են մօտ տարի մը հոն մնալէ յետոյ եւ իրենց տպաւորութիւնները յանձնած են մամուլին։ Ասոնցմէ Գ. Մոնթ կոմըրի հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ իր տպաւորութիւնները։

Ես Ռուսիա գացի 1929ի աշունը գործելու ռուսական քարիւղի թրըսթին համար՝ Կասպեան ափերուն վրայ գտնուող Պաքուի նաւթահորերուն մէջ։ Միսթըր Հէլի նաւթագործերէն վեց հոգի գացինք քարիւղի թրըսթին երկու ներկայացուցիչներուն Լոնկ Պիչ գալէն յետոյ։ Ասոնք կը փնտռէին մասնագէտ գետին ծակողներ եւ քարիւղի գործին փորձառու այլ մարդիկ, որ կարենային իրենց արտադրութիւնը դնել արդիւնաւէտ հիման մը վրայ։ Գէթ այդպէս կ'ըսէին իրենք։ Անձնապէս ես ունիմ իմ առանձին գաղափարս թէ անոնք կ'ուզէին խումբ մը Ամերիկացիներ տեսնել իրենց երկիրը։ Ես ամիսներ չվատնեցի ունկնդրելով զանազան փաստարկութեանց կոմունիզմի գեղեցկութեան եւ Ռուսիոյ փառաւոր ապագայի մասին՝ կարենալ ըմբռնելու համար թէ երկու երկուք ալ ի՛նչ կ'ընէ։

Արդարեւ անոնք իրենց լաւագոյնը ըրին մեր հոն գտնուած միջոցին մեզ շինելով շնորհքով կոմունիստներ դարձնելու համար, սակայն անոնք ջոկած էին սխալ մարդիկ։ Կոմունիզմը այնքան լաւ բան մը չերեւիր այնպիսի մարդու մը, որ վեց անգամ զոհն է եղած մուրացիկներու քաղաքահասութեան որ տեսած է թէ ինչպէս հանրակառքի մը մէջ անձանօթ թուրք մը կը հրմշտկէր կին մը՝ երախան իր բազուկներուն մէջ եւ որուն ծանօթներէն մէկը անձնապէս եղած է անոր համար որ չէր կարողացած վճարել կառավարական տուրքը, որուն համար բաւական չէր այս աշխարհի մէջ ունեցած իր բոլոր դրամը։

Մոսկուա հասանք 1929ի հոկտեմբերին, եւ հազիւ կայարանէն դուրս ելած՝ հանդիպեցանք մուրացիկներուն։ Եթէ դուք պտըտէիք ամերիկեան քաղաքի մը մէջ եւ հանդիպէիք 20 30 մուրացիկի, կը մտածէք որ դրութիւնը տարափելի ըլլալու է։ Սակայն Ռուսիոյ մէջ անոնց թիւը հազարներու կը հասնի եւ ոչ ոք ուշադրութիւն կը դարձնէ անոնց։ Կան աղամարդիկ, կիներ եւ մանուկներ, որոնք իբրեւ հագուստ ամէնէն կեղտոտ ցնցոտիներէն զատ ուրիշ բան չունին եւ ոչ ալ ունին կոպէկ մը բացի մուրացկանութեամբ իրենց ստացածներէն։

Թերեւս լսած էք «գայլերու ոհմակներ»ու մասին եւ չէք հաւատացած անոնց։ Մենք տեսանք զանոնք — փոքրիկ անտուններու նմանող մանուկներու խումբեր, որոնք կը բնակին լքեալ շէնքերու եւ կամ գետնափոր որջերու մէջ, եւ որոնք կազմակերպուած են եւ ունին իրենց առաջնորդները՝ մուրալու, գողնալու եւ յարձակելու համար մարդոց վրայ, որոնք գիշեր ատեն առանձին կը քալեն եւ դրամ ունենալու երեւոյթը կը կրեն։

Երբ Մոսկուայէն մեկնեցանք արդէն մեր վստահութիւնը խախտիլ սկսած էր այն փայլուն պատմութիւններու մասին, զորս քարիւղի թրըսթի ներկայացուցիչներըը մեզի պատմած էին։ Պաքու հասանք առաւօտեան ժամը երկուքին։ Կայարանը կը նմանէր ռազմադաշտի, ուր նախորդ առաւօտ միայն ճակատամարտ մը մղուած էր կարծես։ Ցնցոտիապատ, կեղտոտ մարդիկ կը քնանային ամէն կողմ, ուր որ անոնք կրցած էին գտնել ապաստան մը։

Ի՛նչ կը վերաբերի մեզի անձնապէս, բաւական լաւ վերաբերուեցան մեզի։ Բաւական լաւ բնակարաններ յատկացուեցան մեզի եւ թոյլ տուին մեր ուզածը գնելու։ Այդ կէտը — գնելու ազատութիւնը — ձեր կարծածէն շատ աւելի մեծ նշանակութիւն ունի։ Ռուսիոյ մէջ միայն երկու դասակարգի մարդիկ կը վայելեն այդ առանձնաշնորհումը — օտարականները եւ իշխող դասը։

Ռուսիոյ հասարակ ժողովուրդը ուտելիք կը ստանայ ...րով այնպէս ինչպէս պատերազմի ժամանակ։ Այս տոմսերով անոնք կառավարական մթերանոցներէ կը ստանան միայն որոշ քանակութեամբ ապրանք — ...կան հարիւր կրամ կարագ, հարիւր կրամ շաքար, այնքան ... եւայլն։ Եթէ աւելի առնել ուզեն պէտք է որ երթան անհատական վաճառատուններէ, ուր գին... ամէն բանականութիւն կը գեր... բարձր տուրքերու եւ կառավարական շարունակական պահանջներու պատճառաւ։

Մասնաւոր անհատական վաճառատան մը մէջ, օրինակ, այն ատեն երբ ես Ռուսիայէն տարուան մը պայմանագրութիւնս լրանալէն յետոյ մեկնեցայ, կարագը կը ծախուէր ... փաւնտը 1.50 տոլարի, շաքար ... նոյն գինով եւ մգլոտած միս... քիլոկրամը 1ուկէս տոլարի, ... ապրանքները նոյն համեմատութեամբ։

Կրնաք երեւակայել ... թիւնը գործաւորի մը, որ ... կին մը եւ չորս կամ հինգ ... նուկներ, եւ որուն օրական ... վաստակն է 75 սէնթէն 1 ... տոլար։ Ի դէպ, իր փոքրիկները եթէ դեռատի են, ... դժբախտ են, որովհետեւ շատ ... ղեր կարելի չէ թարմ կաթ ... Նրախանները առաջին օրէն ... վարժեցուին սեւ հացի, ... եւ թէյի։ Կը վերապրին ... միայն որոնք կենսունակ եւ ... տեւոր են։

Միայն ուտելիքը չէ որ ... կան է, այլ ուրիշ պիտոյքներ ... օրինակ կօշիկը։ Իմ մեկ... ատենս սովորական զոյգ մը ... շիկը կ'արժէր ամերիկեան ... մով 25-100 տոլար։ Մեր ... գտնուած ժամանակ կառավարութիւնը հրատարակեց նոր հրա... մը, որ կացութիւնը չփոխեց ... ւագոյն չափով իսկ։ Կառավարական թղթադրամը ընդունելու... թիւն չգտաւ ժողովուրդին ... Անոնք անծանօթ չէին անոր ... կական արժէքին։ Անոնք կը ... հէին իրենց պղնձեայ կոպէկներ... եւ մետաղեայ այլ մանր դրամ... ները։ Ուստի հրաման ելաւ որ ... ոք իր քովը պահէ որոշ քանակ... կութենէ մը աւելի մանր դրամ... Ով որ երկու րուբլի — մօտաւ... րապէս մէկ տոլար — արժողու... թենէ աւելի դրամ կը պահէր ... քովը, վեց ամսուան բանտարկ... թեան կը դատապարտուէր։ ... Մէկը երեսուն րուբլիի արժողու... թենէն աւելի մանր դրամ ... նայ իր մօտը, կը գնդակահարուի... Աւելորդ անհաւատալի կը ... բայց իմ գաղափարէն ... մարդ մը գնդակահարուեցաւ ... պարզ այն պատճառաւ որ իր ... չափէն աւելի մանր դրամ ...

...էր՝ հակառակ կառավարութեան հրամանին։

...կառավարական հրամանները ...ական են։ Զոր օրինակ, ես ... մէջ կը ճանչնայի մարդ մը, որ գիւղերէն վաճառատուն մը ..., խնդնուկրակ փոքրիկ ... ..., սակայն, բաւական էր ... մը ճարելու իրեն եւ իր ...ներին համար։ Օր մը կառավարական գործակալները եկան ... հագար ռուբլի տուրք ...։ Որեւէ է պատճառաբանութիւն չներկայացուեցաւ, ... պարզապէս պահանջ գրուեցաւ։ Մարդը բողոքեց ըսելով թէ ... աշխարհի վրայ այդ... գրամ չունի։ Գործակալները ... իրեն միայն թէ յա... ... կրկին պիտի գային ... կ'ընէր որ դրամը պատրաստ ունենար։

Այդ գիշերն իսկ ան անձնասպան եղաւ։

Յանկարծ է որ ամբողջ երկրը կը փթթայ լրտեսներով կանգ... ... եւ խօսք առնելը մը հետ եւ ... պիտի նկատեն որ ան չարուե... իր ուսերուն վրայէն կը նայի ...։ Եթէ ոեւէ մէկը ... հետաւորութեան ..., մարդը կ'ինքնամփոփուի ... մը նման։ Ոեւէ մէկը— ..., դրկից դրացիդ, կողքիդ ... մարդը կրնայ պատահիլ ... մը եւ կամ կեփէուի ... մը ըլլայ։

Եւ կեփէուն—Ռուսիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը —պատած է ... մահուան սարսափով։ ... բառը կապուած է մէկ քա... սկզբնատառերէն, եւ ... մահահունչ բառին շշուկը ... է սովորական առօր մը ... մտնելու ի խնդիր ...։ Մէկը կ'անհետանայ մէկ օրէն միւսը ... կերպով մը։ Մի հարցնէք թէ ինչ է պատահեր — կեփէուն»։

Ամբողջ ընտանիքներ կ'անհետանան... ... կը ճանչնայի մէկը, ... անհետացաւ արեւածագին ... միջեւ «կեփէուն»։ ... որ անխոհեմ դիտողութիւն մը կ'ընէ, կը համարձակի ... կառավարութիւնը, ... կը տեսնէք առաւօտ ... անոր փողոցին ի վար ... պաշարուած զինուած պա... ...։ Ան չի վերադառնար.— կեփէուն»։

...տեսած եմ այցելուներու ..., եւ ամէն օք գիտէր ... պիտի վիճակէր անոնց, բայց ... կը համարձակէր բան մը ... ես անգամ մը տեսայ այցելուներու թշուառ խմբակի մը անցքը Գօքուփ մէջէն—հինգ տղամարդիկ եւ երկու աղջիկներ։ Անոնց մէ եւ ոչ մէկը 22 տարեկանէն մէկ օր իսկ աւելի էր, եւ ամէնէն գեղեցիկն կը թուէր 16 տարեկան։ Կեփէուն բանտերէ չէ տարիքի մասին անոնց, զորս կը գործածէ իբրեւ նշանակէտ հրաձգութեան փորձերու համար։

Առաջին անգամ դժուար է ըմբռնել թէ ինչպէս Ռուսերը մէկ կողմ քաշուած կը հանդուրժեն այս բաներու պատահելուն, թէ ինչպէս անոնք կրնան դիտել 16 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու գնդակահարուելու տարուիլը եւ բան մը չեն ըներ։ Երկու պատճառներ կան։ Անոնք կը վախնան ոեւէ բան ընելու։ Ցեղայ անոնք անցեալ տասը տարուան մէջ այնքան բան տեսած են — այնքան արիւն, սարսափ եւ տառապանք— որ անզգայ դարձած են։ Պարզապէս այդ բոլորը այլեւս ոեւէ նշանակութիւն չունին։

ԱՄԵՐԻԿ. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

«Ֆիկարօ» հետեւեալ հարցարանը ուղղած է միջազգային մտաւորական դէմքերուն.

1.— Ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը չի՞ սպառնար եւրոպական մշակոյթին, չի՞ վտանգեր աշխարհը, առաջնորդելով զայն բարձրագոյն մտածումներու եւ վեհանձն զգացումներու անտեսութեան, նոյնիսկ մարդուն անտեսութեան։

2.— Ամերիկացիները, ընդհակառակն, կարողի՞ մարդի՞կ են որ ընդունակ ըլլան աշխարհը առաջնորդելու դէպի նոր ուղի մը, եւ այն արդիւնքը, զոր ... գան տնտեսական, անտեսական եւ ժարգական գետնի վրայ, կրնա՞յ պանծացնել մարդկային ցեղն ու միտքը։

3— Ամերիկայի մասին մեր ներկայ տեսակէտներուն մէջ չկա՞ն թերքուն կէտեր, որոնք կը մոլորեն մեր ընդհ. դատողութիւնը։

4— Ի՞նչ կը մտածէք այն վկայութիւններուն առթիւ, զորս կ'արտայայտեն ամերիկացի գրողները իրենց երկրին մասին (Սինքլէր Լուիս, Թորօ, Մէնքըն, Վալտօ, Ֆրանք, Լուիշօուըն)։

5.— Դիմագրելու համար այս իմացական եւ քաղաքական աշխարհակալութեան, ինչ դարման կ'առաջարկէք, որ ընդունելի ըլլայ Եւրոպայի ներկայ կացութեան մէջ։

Ինչպէս կարելի հարցարան մը, կարելի է ըսել գրաշրջանի հոգն է, որ կ'արտայայտէ անակնկալ անդրադարձանք տրուած պատասխաններուն մասին, առաջ նաեւ ընդհանուր քննադատութիւնը այս վէճին, որ, կը թուի թէ աւելի ծանր է, քան հին ու պատմական վէճը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Դժբախտաբար, Եւրոպա, ահարկու մրցակիցը՝ Ասիայէն յետոյ նոր սոսկ մըն ալ ունի հիմա,— Ամերիկան։

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Մեզի համար չէ։

Մենք հայերս քննադատ ենք ի ծնէ։ Սորվելու պէտք չունինք։ Ընթեռնուլ եւ մանաւանդ գրել սորվելէ յետոյ, ամէնքս կը սկսինք քննադատութիւն կատարել։

Քննադատութեան դպրոցը Անգլիացիներուն համար է։ Ինչ հարկ յիշելու հռչակաւոր քննադատները, եւ անոնց հմտութեան չափն ու աղբիւրները։ Կը բաւէ միայն յիշել որ Քարէմի լորտին առաջարկով Լոնտոնի համալսարանը վերջերս որոշեց հիմնել մասնաւոր ուսումնարան (institut) մը որուն ծրագրին մէջ կը մտնէ արուեստի պատմութիւնը իր բոլոր ճիւղերով։ Այս ուսումնարանին միակ նպատակն է պատրաստել քննադատներ գրականութեան, թատրոնի, նկարչութեան եւ արուեստի համար։ Պետութեան հարկ չկայ նպաստ տալ, անգլիացի մեկենաս մը առանձինց ուսումնարանին շինութեան ծախսերը։ Սըր Ճոզէֆ Տուվին եւս 20 հազար ոսկիին նուիրեց այդ նպատակով։

Այս ամէնը՝ քննադատ պատրաստելու համար։

ԱԿՆԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գ. Վ. Խարզանեան, պատճառաբանեալ հրաժարական մը ուղարկած է Ակնայ Հայրենակցական Միութեան՝ վարչական ժողովի անդամակցութենէ։ Ստորեւ իր նամակէն կուտանք հետեւեալ հատուածները։

Մեծ ցաւով տեսայ, որ վերջերս տրուած Ակնայ Հայրենակցականի հաշուէտուութիւն, ինչպէս նաեւ վարչութեան նախընթաց օրուան ժողովին մէջ, վարչական ժողովին մեծամասնութիւնը շեղելով իր ճամբէն, որ է եւ պէտք է ըլլայ միմիայն բարենպատակ աշխատանքի մը նուիրուիլ, քուէարկեց շնորհաւորական նամակ մը ուղղուած Խորհ. Հայաստանի կառավարութեան, Հայաստանի խորհրդայնացման 10րդ տարեդարձին առթիւ։ Ես չէի սպասեր որ վարչութեան անդամները սուրբ օր յայտարարէին այդ օրը, բայց առ նուազն կը սպասէի որ եղած հրաւէրին լռութեամբ պատասխանէին, նկատի առնելով Ֆրանսահայ գաղութին դրութիւնը, որ կրնայ շատ հետեւանքներ տանիլ մեզ, եթէ շարունակենք չյարգել մեզ հիւրընկալող երկրին քաղաքականութիւնը։

Վստահ եմ որ Ակնցիներու բացարձակ մեծամասնութիւնը ինծի համամիտ պիտի ըլլայ, եթէ մերժեմ աշխատակցիլ անձերու հետ, որոնք թերեւս քաղաքական եւ անձնական շահերէ տարուելով, փափաքեցան եւ յաջողեցան դժբախտաբար այդ շնորհաւորական նամակը քուէարկել տալ, փոխանակ ձգելու այն գործին մէջ որուն համար կազմուած է Ակնայ Հայրենակցական Միութիւնը, ինչպէս կ'ենթադրեմ բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները։

Ես անձնապէս գտնելով որ այդ ձեւով արտայայտուած համակրութիւն մը դէպի Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, վտանգաւոր է ազգային ընդհանուր շահերու, եւ այս անտանելի պաշտօնս, հրաժարական կը մատուցանեմ Վարչական ժողովի անդամակցութենէ։

ՁԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

1.— Կեդր. Վարչ. Ժողովի վարիչ անդամ Գ. Ա. Ճէվահիրճեան հրաժարական տուած ըլլալով, ժողովը ընդունելով իր հրաժարականը, ի նշան գնահատանքի պատուակալ վարիչ անուանեց զայն։

2 — Գ. Ճէվահիրճեանի տեղ, Կեդր. Վարչ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ վարիչ անդամ ընտրեց Միութեան հիմնադիր եւ բարերար անդամ Գ. Առաքել Նուպարը։

3— Կեսարիոյ Առաջն. փոխանորդ Սերովբէ Քահ. Պուրմայեանի թախանձագին նամակներուն վրայ, որոշուեցաւ Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ ընդունիլ 25 որբերու երրորդ խումբ մը եւս, որոնց պատսպարման առթիւ Միութեան նախագահ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան վեհանձնօրէն յանձն առաւ հինգ տարի շարունակաբար 600 անգլ. ոսկիի նուիրատուութիւն մը ընել։ Կեսարիայէն այն 25 որբերուն փոխադրութեան մասին Կ. Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանին միջոցաւ պէտք եղած հրահանգները արուած են։

4— Միութեան Պէյրութի Մասնաժողովը տեղեկագրած է որ կառավարութիւնը ձեռնարկած է անդրոյն քէմփին ընկման մասին տարիներէ ի վեր առած որոշման գործադրութեան, խեղճ գաղթականներուն խրճիթները քանդելով (առանց թիւն է մօտաւորապէս 5000, որոնց 1000ը արդէն քանդուած է)։ Ցախտական կերպով եւս շինութիւնը արգիլուած ըլլալով, բազմաթիւ չքաւոր ընտանիքներ խռնուած են իրարու վրայ եւ շատերն ալ բացօթեայ կ'ապրին։ Այս անտանելի վիճակը կը սաստկացնէ առդեն թշուառութիւնը եւ պատճառ կ'ըլլայ բազմատեսակ հիւանդութեանց, գլխաւորաբար մալարիան աւերներ կը գործէ։ Դժբախտաբար համապատասխան օգնութեան ոեւէ ձեռնարկ չկայ եւ հազարաւոր գաղթականներու բնակարանի հարցը առաջիկայ կը գրաւէ բոլոր միտքերը, առանց դրական որեւէ լուծումի, որովհետեւ այս ձեռնարկը ահագին գումարներու կը կարօտի։

Կեդր. Վարչութեան ժողովը, կարեւորութիւն տալով այս ցաւալի խնդրին, որ նոր աղէտի մը համեմատութիւնը կ'առնէ, իր 19 Նոյեմբերի նիստին մէջ զբաղեցաւ, եւ, գոնէ անմիջական օգնութիւն մը ընձեռելու մտահոգութեամբ, որոշեց 1000 անգլ. ոսկիի նպաստ մը փութացնել, որպէսզի այդ գումարով Պէյրութի մէջ առժամեայ դարմանատուն մը եւ պատսպարան մը հիմնուին, եւ ամէնէն չքաւոր ու հիւանդ գաղթականներուն տրամադրուի ձրի դեղ եւ ապուր։

Կեդր. ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ, կրկին զբաղեցաւ այս հարցով, եւ նախագահին թելադրութեամբ որոշեց գէթ մասնաւոր շրջանակի մը մէջ հանգանակութիւն մը կատարել, աւելի մեծ չափով օգնութիւն հասցնելու համար Պէյրութի անպատսպար գաղթականներուն։ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան այս նպատակին նուիրեց 40,000 ֆր. Գ. Զարեհ Նուպար 2000, Գ. Պօղոս Ըսմէրեան 2000, Գ. Յ. Կամսարական 1000, Գ. Լ. Կիւմիշկէրտան 1000 ֆրանք։

5.— Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը նամակով մը Ազգ. Հիւանդանոցի նիւթական անձուկ վիճակը պարզած ըլլալով, Կեդր. Ժողովը ցաւ ի սիրտ հաստատեց որ, որեւէ դրամական վարկ չունի առայժմ բացառիկ նպաստ մը ընելու համար։ Մեր նախագահը սիրայօժար փութաց սակայն անձնապէս 2000 թրքական ոսկի տրամադրել յօգուտ Ազգ. Հիւանդանոցին։

Դիւան Ընդհանուր Քարտուղարութեան

ԿՈՉ ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒՆ

Արեւելք Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը, Վալանսի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի հրաւիրելով հաւաքեց մօտ 45 հայրենակիցներ։ Ժողովը երկար վիճաբանելէ յետոյ, որոշեց միաձայնութեամբ կոչ ուղղել բոլոր Սէօլէօզցի հայրենակիցներուն, որպէսզի անխտիր բոլորուին այն բարենպատակ ձեռնարկին շուրջ։

Ընդհանուր ժողովը այս առթիւ ցաւ ի սիրտ կը յայտնէ թէ մեր հայրենակիցները ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կը ցուցնեն Միութեան հանդէպ։ Երեք տարուան ընթացքին փոխանակ յառաջդիմելու, վեց մասնաճիւղերն ալ ցրուած են։ 1925ի ամրան բոլոր Սէօլէօզցիները մէկ սիրտ մէկ հոգի կը գործէին Ֆրանսայի մէջ։ Իսկ ա՜յժմ։ Հայրենակիցնե՛ր, արդեօք մոռցա՞ք այն օրերը, թէ ձեր երակներուն արիւնը ցամքեցաւ։

4500ի մօտ Սէօլէօզցիներ կան Ֆրանսայի մէջ, եւ այսպիսի քար անտարբերութիւնը երբեք ներելի չէ։ Արդեօք լուսաւոր քաղաքները ձեզի շլացուցի՞ն։ Արթնցէք հայրենակիցնե՛ր, այս չէ ժամանակ, որ պիտի փրկէ մեզ, անհրաժեշտ է միութիւնը, որ կը նշանակէ զօրութիւն։ Անխտիր բոլորուինք Միութեան շուրջ, որպէսզի մենք ալ իբրեւ մարդ ապրելու իրաւունք ունենանք։

(Կնիք)

ՄԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

Օր՝ Վարդուհի Թարմիրեանց ինչպէս նաեւ Պ. Շապանեան իրենց նկարներով կը մասնակցէին աշնան սալոնին։

Պ. Քոչար եւս կը մասնակցի «գեղանկարիչներու» սալոնին։ «Ժուրնալ տէ Ցեպա»յի մէջ քննադատ Փօլ Ֆիէրէնս կը գրէ.

— «Քոչար անակնկալ մը կուտայ մեզի, հաճելի անակնկալ մը իր գծանկարներով, իր «առնձեռու կաւի»ով։ Հետաքրքրական կշռութաւոր գիւտ մը, ձեռքի գեղեցիկ ներութեամբ։ Ցանձը ո՛չ ես եմ, ո՛չ ալ դուք։ Քոչարի գոյները խեղճ են, բայց պէտք է գովել իր գծանկարները, որոնք կ'արտայայտեն շարժուն ձեւերու ճշգրիտ զգացումը»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկերեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Թատրոն ու սինէմա, երաժշտ... ու երգիչ զինւորի համար ... ու միօրինակ «Զինւորի օրը» թերթը նահանգի ... զինւորի գաւթը ... Ինկածներ ամէն է, ... վաղուց ծածկել է Արաքսեան դաշտը, բայց առնի ...ին օրը երկինքը պարզ էր, ... գաղջ։ Գորգերով, դրօշներով, կանաչ հիւսկէններով զարդարուած քաղաքը ժպտում է ...։ Առաւօտեան ժամը 10էն 11ը զօրքը տողանցք ... կատարում, ու քաղաքում ... չկայ, որ փողոցում չլինի, ... իր խնդակցութիւնը չբերէ ... ուրախութեանը։ Հայ զօ՛րք... Այս այն զօրքը չէ կարծես, որ առաջին տողանցքով ... կառավարութեանն էր դիմաւորում, Այժմ տարիքը դասաւոր... կայ, զօրքը հագնուած է ... նրանց ճակատներին ... զինանշան է փայլում, թեւերնին եռագոյն ժապաւէն, զինուած են կանոնաւոր զէնքերով, այրուձին խրոխտ տեսք ունի, հրետանին պատկառելի, իսկ օդն ազնիւ սաւառնակները հայ արտերը հպարտանքով են լցնում։ Ղազարն էլ փողոցումն է, թէեւ տողանցք կատարող զօրքի շարքերում չէ՝ բայց երջանիկ է, հպարտ։ Գիտէ, որ իրեն էլ է վերաբերում այդ տօնը, որ իրեն համար է երգում աշուղը, իրեն համար նուագում երաժշտախումբը, իրեն համար են գրւած թերթի պատմութիւններն ու բանաստեղծութիւնները։

Կարինն էլ է փողոցում, տողանցքը Աբովեան պողոտայումն է կատարւում, իրենց տան առջեւ։ Նա կանգնած է գլխաբաց ու նայում է զօրքին, թնդանօթներին, ձիաւորներին... Ուրախ է, որ զօրքը լաւ է հագնւած, եւ մանաւանդ լաւ զինւած։ Ուրախանում է, բայց զգում է, որ իր ուրախութիւնը նման չէ բուն զինւորի ուրախութեանը, զինւորի կեցւածքը, հայեացքը շարժ ու ձեւը տարբեր է՝ աւելի, հպարտ։ Իսկ ինքը դիտող է, երկրորդ, երրորդ դէմք։

— Ջա՛ն, մեր տղերքը մի մի առիւծ են կարծես. ասաց Ղազարը՝ դառնալով Կարինին.— Կուէն վերջ այս էլ կա՞յ տօն։ Ա՛խ, երանի ես զինւոր լինէի նրանց մէջ, նրանց հետ։ Կարինը ոչինչ չպատասխանեց։ Ի՞նչ ասէր նրա սրտի մէկ անկիւնը միշտ փակ էր, տխուր, ինչո՞ւ ինքն էլ չգիտէր։

Այդ տխրութիւնն աւելի զգալի դարձաւ, երբ մի խումբ աղջիկներ, որոնց մէջ եւ Սիրանը, իր սիրելին, անցան նրա մօտով ամբողջովին կլանւած զինւորներով։ Սիրանը չնկատեց Կարինին. գուցէ տեսաւ, բայց չժպտաց անտարբեր անցաւ։ Աղջիկները չկարողանալով ճանապարհ բանալ՝ Կարինէն մի քանի քայլ հեռու՝ կանգնեցին։ Նրանց մէկի ձեռում ծաղիկներ կային, ջերմացում խնամւած։ Տողանցքը վերջացաւ. զօրքը երաժշտութեան ընկերակցութեամբ քայլեց դէպի զօրանոցները, զէնքը վար դնելու եւ երեկոյ հանգիստ վայելելու։ Ժողովրդական ծափահարեց խանդավառ։

— Կեցցէ ազատ Հայաստան...

Կեցցէ նրա պաշտպան բանակը, ուռա՛, աղջիկները ծաղիկներ թափեցին զինւորների վրայ, նրանց ոտների առաջ։ Մի քանի ծաղիկներ ընկան մայթի վրայ, Կարինէն շատ մօտիկ։

Մի երիտասարդ կացաւ, որ վերցնէ։

— Մի՛ դիպչէք այդ ծաղիկներին, ասաց Սիրանը.— Նրանք զինւորի համար են. զինւորը կարող է կոխել ու անցնել. իսկ մեզ ուրիշը, որ գուցէ... չպիտի դիպչի նրանց։

Արիւնը խփեց Կարինի դէմքին. գուցէ... ըզգասլի՞ք, արդեօք իրեն չէ՞ին ուղղւած այդ խօսքերը։ Նա բարձրացաւ տուն։

Մայրը նստած էր պատուհանի առջեւ. նա ե՛ւ ուրախ էր, ե՛ւ տխուր։ Կարինը սիրոյ զգացնքի պահանջ ունէր. ուզեց գնալ մօր կողմէն սիրել ու գուրգուրել։

— Հա՛յրս, ես իմ նւէրն ուղարկեցի յանձնաժողովին. քանունէնց էլ մի գումար արձանագրեցի։ Բայց նորէն դու քո ձեռքովդ ինչ որ ուզում ես, տուր։

Հարսը գոհ էր իրենց ունեցածի համեստ Կարինն առատաձեռն էր եղած։

— Լաւ ես արել, զաւակս, եթէ հայրենիքը պաշտպանող բանակ չունենանք՝ թիկունքում հանգիստ ապրելու եւ դրամ շահելու առիթն էլ չենք ունենայ։ Ունեցածդ նրանց ես պարտական, պէտք է որ տաս։

Այդպէս էր, Կարինն այդ բանը շատ լաւ էր հասկանում։

Հարսն անկեղծօրէն ուրախացաւ որդու առատաձեռնութեան համար, բայց նորէն լիովին երջանիկ չէր։ Նա այդ օրը, աւելի քան երբեք, զգում էր ցաւն իր վաղամեռ այրիութեան։ Ա՛խ, ինչո՞ւ չունենար գոնէ երկու մանչ զաւակ, որ մէկը, գոնէ, զինւոր լինէր, եւ այսօր հպարտանքով լցնէր մօր սիրտը։ Նա էլ էր դուրս եկել փողոց տողանցքը նոր սկսելիս, դրացի կանանց հետ կանգնել էր դրան առջեւ, ու լսել էր՝ երջանիկ մայրերի բացագանչութիւնները. «Մեր Կարօն է, տես, ձիաւորների մէջ։ Մեր Ցոլակն է թնդանօթի վրայ։ Մեր Խորէնն է, տասնապետ է դառել» եւ այլն երջանիկ կանչեր։ Եւ այդ մայրերը՝ համարձակ պահանջում էին ամբոխէն՝ թոյլ տալ իրենց առաջին շարքերն անցնելու, չէ՞ որ զինւոր ունէին զօրքի մէջ, եւ իրաւունք ունէին աւելի մօտէն դիտելու նրանց հասակը։ Ու հարսը միշտ տեղ տալով երջանիկ մայրերին՝ ինքը յետ յետ էր քաշւել, ու մնացել էր մենակ, ճնշւած։ Տուն էլ մտել եւ պատուհանէն էր դիտում։ Ուրախանում էր հայրենիքի զօրքի համար, բոլորն էլ իրենն են, բոլորի էլ կեանքն մատաղ։ Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ինքն էլ զաւակ չունենար նրանց մէջ։

Կարինի սիրտը թէեւ մի քիչ մխիթարւեց մօր գուրգուրոտ վերաբերմունքէն, բայց նորէն խորքում ցաւ ունէր։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

պիտի երթայ էտիրնէ, ուր ի նպաստ այս երբեակ համաձայնութեան ցոյցեր պիտի սարքուին։

Աւստրիոյ դահլիճին հրաժարականը

ՎԻԷՆՆԱ. 29 Նոյեմ.— Աւստրիոյ վարչապետը նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Յաջորդ դահլիճը հաւանաբար կազմուած բլլայ զանազան կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն. հաւանական է որ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուի Տոքթ. Էնտէրի, փոխ-վարչապետ բլլայ Շօպէր, պատերազմական նախարար՝ նախկին վարչապետը, իսկ արտաքին նախարար Մոնսէնեօր Շայփէլ։ Այս խառն դահլիճը խորհրդարանին մէջ պիտի ունենայ 85 ձայնի մեծամասնութիւն մը՝ ընդդէմ 80 ընդդիմադիրներու։

Վաֆտ կուսակցութեան գրգռութիւնները

Ծայրայեղ ազգայնական թերթ մը որ կը պատկանի Եգիպտոսի Վաֆտ կուսակցութեան եւ կը հրատարակուի ֆրանսերէն լեզուով, յայտարարութիւն մը հրատարակած է Աղեքսանդրիոյ ազատ Հրեաներու «անծանօթ» մէկ միութեան անունով. այդ յայտարարութեամբ Եգիպտոսի Հրեաները ցոյց կը տրուին ընդդիմադիր եւ ըմբոստ հանդէպ Եգիպտոսի թագաւորին եւ կառավարութեան։ Այս յայտարարութեան վրայ սակայն, Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի Հրեաները բուռն բողոքներ ըրին։ Անոնք կը յայտնեն թէ բացարձակապէս կ'անգիտանան նման կուսակցութեան մը գոյութիւնը եւ հաւատարմութիւն կը յայտնեն օրուան կառավարութեան։

Փիլզուտսկի հրաժարեցաւ

Ընտրութիւնները ի նպաստ իրեն յաջողցնելէ յետոյ, Լեհաստանի վարչապետը մարաջախտ Փիլզուտսքի հրաժարեցաւ, իրեն յաջորդ ճանչնալով իր հաւատարիմ բարեկամն ու գործակիցը գնդապետ Սլավէքը։ Այս վերջինին կողմէ կատարուած բանակցութիւնները կազմելու համար նոր դահլիճը յաջողութեամբ առաջ կ'երթան եւ յոյս կայ որ այս մէկ քանի օրուան ընթացքին կազմուած պիտի բլլայ։ Նոր դահլիճի կազմութեան մասին, տակաւին որեւէ մանրամասնութիւն չի հաղորդուիր։ Կը կարծուի սակայն թէ շատ քիչ փոփոխութիւններով, նախորդն է որ գործի պիտի անցնի Սլավէքի վարչապետութեամբ։

Փիլզուտսկիի հրաժարումը չի նշանակեր թէ Լեհաստանի տիրակալը բոլորովին ձեռք կը քաշէ քաղաքականութենէ։ Իր բարեկամին, Սլավէքի միջոցով է որ պիտի շարունակէ իր քաղաքականութիւնը վարել եւ ստուերի մէջէն տիրել երկրին։

Հաւատարմութեան վարձատրութիւն

Փարիզի մէջ հրատարակուող ռուսերէն թերթ մը՝ «Վերջին Լուրեր» հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ մէկ քանի շատ կարեւոր բոլշեւիկեան պաշտօնատարներու մասին, որոնք ենթարկուելով իրենց տրուած հրամանին, անխոհեմութիւնը գործեր էին Մոսկուա վերադառնալու Փարիզի խորհրդ. առեւտրական նախկին ներկայացուցիչը Մտիվանի Թոմսքի բանտը կը գտնուի։ Ռաքովսքի՝ Փարիզի խորհրդ. նախկին դեսպանը աքսորուած է Պարնաուլ, Սիպերիա։ Մտիվանիի յաջորդը Լոժովսկի, աքսորուած է Սիպերիոյ Նարիմ կոչուած շրջանը. անոր կինը անձնասպան եղած է։ Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան Լոնտոնի նախկին ներկայացուցիչը բանտն է. Պերլինինը գնդակահարուած, իսկ ուրիշ մը անձնասպան եղած։

Յունաստան կը խռովի

Յոյն թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն խմորուող զինուորական շարժման մը մասին։ Այդ տեղեկութիւններուն համաձայն. Սելանիկի պահակախումբը երկու օրէ ի վեր կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Շարժման կը մասնակցին բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ, որոնց ղեկավարութիւնը կը գտնուի արքայականներու ձեռքը։ Կազմուած է եղեր անհարեկիչ մարմին մը, որ մտադիր է սպաննել Պ. Վենիզելոսը, զօր. Գօնտիլիսը եւ կառավարութեան յենարան եղող ուրիշ սպաներ, որոնք կը գտնուին Աթէնքի պահակախումբին մէջ։

Անհարեկիչ մարմինին անունը «Հելլէն Կէփէու» դրուած է, որուն կ'անդամակցին 185 հոգի։

Աթէնքի պահակախումբը հրաման ստացած է պատրաստ գտնուելու։ Ա. զօրաբանակի հրամանատարութիւնը զեկոյցով մը կը հերքէ շարժման զրոյցները։

Կառավարութիւնը շատ մտահոգուած է սպաներու անհանգիստ շարժումներէն եւ ձեռք առած է արտասովոր միջոցներ։

Պատերազմական նախարարութեան մէջ արտասովոր եռուզեռ կը նշմարուի։ Գաղտնի հրամաններ տրուած են Խալքիսի եւ Սիրայի պահակախումբերուն։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, սպաներու շարժման գլուխը կեցած է Փոքր Ասիոյ բանակի նախկին սպարապետ զօր. Փափուլաս, իսկ զօր. Բանկալոս շարժման կը մասնակցի իբր պարզ անհատ։

Յամառ զրոյց կը շրջի թէ զօր. Փափուլաս պիտի ձերբակալուի։

∴ Ընդդիմադիր թերթերը մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն սպաներու շարժման մասին։ Կառավարութիւնը թէեւ պաշտօնապէս կը հերքէ, բայց, զօրամասերու կեդրոնացումը, սպաներու ձերբակալութիւնը եւ գլխաւոր քաղաքներու մէջ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցները ցոյց կուտան թէ բոլորովին անհիմն չեն ընդդիմադիր թերթերու տուած լուրերը։

«Էլէֆթէրօս Անթրօփօս» կը գրէ թէ Լարիսայի պահակախումբին պատկանող բազմաթիւ սպաներ ձերբակալուած են։ Սելանիկի մէջ ջղագրգռութիւն կը տիրէ եւ զօրամասերու արտօնութիւն չի տրուիր, պահականոցներէն դուրս ելլելու։

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կոյծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ճապին Գարաճիսարցի տիկին Գայծառ Քէօրիւքճեան(ծնեալ Սամուէլեան)որ մօտ ամիս առաջ Պոլսոէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ։ Ճապին Գարաճիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutiounի, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Տիկին Գայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան քուչակի սիրոյ երգերուն մասին։ Մէկ ժամ սինէմա։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, սորվեցնել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ գայն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար Միացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

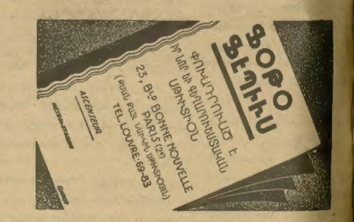

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
3 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1433 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՑՆԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Այս առթիւ չէ որ վճռական դիրք ճշդելու պիտի ելլենք հանդէպ Բարեգործականի եւ այս առթիւ չէ դարձեալ, որ մեզ ուղղուած պղտոր լեզուագարութիւնները պիտի փորձենք ջնջել։

Դաշնակցականին արտունջը հանդէպ այս Միութեան, որ բարեգործի ժպտուն դիմակին տակ՝ դիւանագիտութիւն կը խաղայ ու հնադարեան կծծիի հեռատեսութեամբ՝ իր հարստութիւնը յանձնելէ վերջ անտարկ նկուղներու ապահովութեան, խոստումներ կը շռայլէ եւ չոր փշրանքներ կը նետէ անկշտ բազմութիւններուն, կը պոռթկայ անշահախնդիր սրտի մը գայրոյթով։

Մեր ամէնէն կծու գնահատութիւններուն մէջ իսկ, կը խօսի հիասթափ ակնկալութիւններու ցաւը՝ հանդէպ այս Միութեան, որ խորամանկ, կոպտօրէն եսապաշտ ու շահախնդիր վարիչներու ձեռքին տակ՝ օրէ օր իր վարկը կ'ուտէ՝ մինչեւ ժողովրդական սնանկութիւն։

Եթէ բարեգործութիւնն է իր նպատակը՝ Դաշնակցականը դէմ չէ եւ չի կրնար ըլլալ թշուառութեանց ամոքումին։ Բայց չի կրնար հանդուրժել որ որբերու, այրիներու եւ տնանկ ու թափառական բազմութիւններու իրաւունքը մսխուի անիմաստ շռայլութիւններով։

Եթէ կը ձգտի օժանդակել հայ ժանուկներու հայեցի կրթութեան, ձուլման ու ոգիութեան դէմ համազգային պայքարի ճիգերուն, Դաշնակցականը դէմ չէ եւ չի կրնար ըլլալ յառաջդիմութեան։ Բայց նաեւ, չի կրնար հանդուրժել որ անտէր ու անճար գաղութներու բաժինը կապտուի ի հաշիւ մեծափառթեան մսխումներու։

Այո՛, թող Հայաստանի վերաշինութեան ձեռնարկին իր առաւելագոյն նպաստը տանի։ Ո՛չ ոք դէմ է ու բոլորը, ընդհանրապէս, սրտանց կը մասնակցին։ Տանջահար ու բազմագութ հայութիւնը ո՛ր երկրին եւ ո՛ր բռնութեան տակ ալ գտնուի, արժանի է ամէն համակրանքի ու քաջալերանքի։

Բայց, այդքան միայն։ Քայլ մը աւելի. եւ արդէն կը սկսինք քաղաքականութիւն խաղալ ու ժողովուրդին հանդէպ անխառն համակրանքի զգացումները կը պղտորենք նկատումներով՝ որոնց տակ կը պառկի կուսակցական հետապնդումը . . .

Ու Բարեգործականը այդ է որ կ'ընէ գիտակցօրէն, անխղճութեամբ եւ փաստաբանի ճշգամտութեամբ։

Գիտակցօրէն։ Որովհետեւ չի կրնար անգիտանալ թէ Նոյեմբեր 29ի տօնին մասնակցութիւնը՝ համակրանքի ուղղակի արտայայտութիւն է հանդէպ խորհրդայնացման, անկէ բխող կարգերուն եւ անոր քաղաքականութեան։ Կեղծ, շպարուն ու ներծեքուն տրամաբանութեան մը ամենէն բարդ բաւիղին մէջէն իսկ՝ առողջ միտքը յստակօրէն կը նշմարէ այստեղ՝ Բարեգործականի դէպի «ձախ թեքումը»...

1920 Նոյեմբեր 29ի տարեդարձը պարզապէս տօնն է օտար ուժերու միջամտութեան, ինչ որ Հայոց հին պատմութիւնը յաւաճանութիւն պիտի կոչէր, տօնն է նաեւ եղբայրադաւ մատնութեան, Հայոց պատմութեան ամենէն նենգ ու ամենէն գորշ դէպքին, որ ժողովուրդին մէկ մասը յանձնեց օտար եւ հայ դահիճներու վայրագութեան ու մնացեալը դատապարտեց քաղէ քաղաք ու երկրէ երկիր թափառելու անտէր, հալածական, ուղեկորոյս հորդաներու պէս՝ վաւերական Հայու իրենց հոգիները լայն բացած օտար ազդեցութիւններու գրոհին։

Բարեգործականի կուսակցական վարիչները չեն կրնար անգիտանալ եւ հետեւաբար, անխղճութեամբ է որ կը հովանաւորեն տօն մը, որ Հայաստանի սահմաններէն ներս եւ դուրս,հայութեան երկուգլխաւոր հատուածներուն համար նշանակեց անօրինակ բռնութիւն բոլոր վայրագութիւններով, (Հայը՝ հայուն բռնաւոր), նոր ջարդ, նոր աքսոր մէկ կողմէ, նոր հիասթափում, նոր տառապանք միւս կողմէ։

Բարեգործականի մասնակցութիւնը այդ տօնին, անշնորհ ու ցած հեգնանք է հանդէպ հայութեան համատարած ցաւին ու թշուառութեան։ Ու փաստը կ'արձանագրէ փաստաբանական անճարակ ու մերկ նենգամտութեան մը։ Որովհետեւ եթէ չէզոքութիւնը հիմնական, անխախտ ու անհրաժեշտ ուղեգիծն է բարեգործութեան եւ այս միութեան, ամէկավար Մալէզեանի Միութիւնը սակայն, անգամ մըն ալ կը հաստատէ թէ տարրական գիտակցութիւնը չունի վարչական պարկեշտութեան։

Որմէ՞ առնուած իրաւասութեամբ՝ այս իրիկուն պիտի երթայ համակրանք կեդծելու հանդէպ վարչաձեւի մը, որուն մասին. բնախօսական պժգանք միայն կրնայ ունենալ այս մարդը. ինչպէս նաեւ իր համհարզներու խմբակը։ Բարեգործականի կանոնագրէ՞ նոր դրժումն իսկ է քաղաքական ամէն ձրգտումի թէ անոր անդամներէն՝ որոնք մեծ մասամբ կազմուած ողջամիտ Հայերէ, գիտեն գոնէ նման պարագաներու մէջ նկատումներու հաւասարակշռութիւն մը պահել։

Ինքնագլուխ, քմահաճ ու գաղտնի որոշում մըն է ուրեմն որ կը կիրարկուի, առանց գոնէ ալաթուրքա «Հիյլէյի շէրիէյի»ի արդարացումն ունենալու։

Առնե է վերջապէս, որ անպարեկիրճ ու նենգ այս ղեկավարութիւնը սանձուի, եթէ չուզուիր որ Բարեգործականը առյաւէտ կեղտոտի բարոյական խարդախ սնանկութեամբ։

Մ. Ե.

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երէկուան «Մաթէն»ը իր առաջին էջին վրայ տալով մէկտեղ երկու հայերու նկարները Անուշաւան Զատիկեան եւ Թիէնօ՞ն՝ Արութիւնով։ կը հաղորդէ Գուլոնյէէն տրուած հետեւեալ լուրը.— Մէկ տարիէ ի վեր ոստիկանները եւ կարգապահութեան քննիչները ծեռբակալեցին զանազան օտարականներ, որոնք Գալթիկեան ծովէն կուգան, գաղտնի մտնելով մեկնող նաւերուն մէջ եւ Ֆրանսա կ'ելլեն։

Այս իրողութեան առջեւ, նախանգապետութիւնը կը փըն տռէ թէ արդեօք չկա՞յ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, մանչի եզերքներուն վրայ, որ կը զբաղի այս գաղտնի նաւարկութիւններով։

Գուլոնյի յատուկ ոստիկանապետը, որուն յանձնուած է խնդրին քննութիւնը, հաստատած է թէ որեւէ օտարական չի կրնար Քալէյի կամ Գուլոնեի մեծ նաւահանգիստներն ելլել, ուր խիստ հսկողութիւն կը կատարուի։ Օտարականները ցամաք հանելու գործը ուրեմն, միայն փոքր նաւահանգիստներու մէջ կրնայ յաջողիլ, ինչպէս կտավլին եւ Սէն-Վալէտի։

Սակայն, այս պրպտումներուն ընթացքին, ոստիկանութիւնն այն համոզումը գոյացուց թէ երկու Ռուսներ (Հայ ըսել կ'ուզէ) որոնք կ'ըսէին թէ կը հալածուին կէփէուի գործակալներուն կողմէ, մեր երկիրը մտած են խորհրդաւոր պարագաներու տակ։

Այս երկու մարդոց ոդիսականը, իսկապէս հետաքրքիր է. անոնք կրնան նաեւ գաղտնի պաշտօնով մը ղրկուած ըլլալ։ Անոնցմէ մէկը իր կոչուի Անուշաւան Զատիկեան, ծնած կարս 1894 հոկտ. 17ին, նախկին տեղակալ կարմիր բանակին մէջ, միւսը՝ Թիէնօ(՞) Արութիւնոֆ երկրագործ, 39 տարու։ Երկուքն ալ, կ'երեւի փախած ըլլալով Սոլովիեցքի բանտէն, Ֆինլանտա գացին, ուր աւելի կամ նուազ պարկեշտ միջոցներով, յաջողեցան դրամ առնել խորհրդային եւ հակախորհրդային կազմակերպութիւններէն։

Յետոյ անցան Ֆրանսա։ Ատեն մը բնակեցան Ութրօ՝ Գուլոնյի սահմանակից Ճարտարարուեստական վայր, ուր Նոյեմբեր 10ին նախկին սպան կը գրէր Ֆինլանտա մնացած իր մէկ բարեկամին։ Այդ նամակը ձեռքն անցաւ Ֆինլանտայի ոստիկանութեան, որ իր կարգին տեղեկութիւն տուաւ Ֆրանսայի ոստիկանութեան։ Հակառակ իրենց փախուստի պատմութեան, եւ իբր թէ կէփէուի կողմէ իրենց ենթարկուած հալածանքներուն։ Ֆինլանտայի ոստիկանութիւնը զանոնք կը նկատէ բոլշեւիկեան երկու կարեւոր լրտեսներ։

Ութրօյի մէջ, որ ընկերվարական վարչութիւն ունեցող համայնք մըն է եւ ուր համայնավար տարրը բաւական կորեւոր է, անկարելի եղաւ գիտնալ թէ ո՞ւր կը բնակին երկու Ռուսները։

Կը կարծուի թէ անոնք հեռացած են Գուլոնյի շրջանէն, երթալու համար Փարիզ, կամ Փարիզեան շրջանը, յայտնի չէ թէ ի՞նչ նպատակով։

ԱԻՍՏՐԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Վիեննայէն տրուած լուրերու համաձայն,կարելի է նկատել արդէն թէ դահլիճը պիտի կազմուի էնտէրի վարչապետութեամբ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Մոսկուայի մէջ, դաւադիր ճարտարագէտներու դատավարութիւնը կը շարունակուի։ Իբր թէ «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէն» Ռուսիան նուաճելու համար, կը սպասէ եղեր որ ճարտարարուեստը կազմակերպուի խորհուրդներու ձեռքով։ Իսկ ընդհակառակն, ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէր անմիջապէս գործել, առանց սպասելու, նկատելով որ ճարտարարուեստի զօրացումը պիտի նպաստէր խորհուրդներու ուժին յաւելման։

Ռամզին որ կրկին կը հարցաքննուէր, յայտնեց թէ Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէն կ'ուսումնասիրէր զինել միջամտութեան կարելիութիւնները՝ Փուանքարէի եւ Բրիանի հետ խորհրդակցութեամբ եւ գործակցութեամբ սպայակոյտի մը՝ որուն կը նախագահէր զօր. Ժանէն։ Ռամզին պատմեց նաեւ թէ անգամ մը Փարիզէն անցած պահուն, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ որուն կը մասնակցէր Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէին նախագահ Տէնիսոֆ եւ ֆրանսացի գնդապետ մը։ Այդ տեղ պաշտօն տրուեցաւ Ռամզինի ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել կարմիր զօրաբանակներու ուժերուն եւ մասնաւորաբար քիմիական ճարտարարուեստի մասին։

Ռամզին աշխատած է գիտնալ միջամտութեան մասնակցելիք ուժերու թիւը հասկնալ, բայց ուղղակի ոչ մէկ պատասխան կրցած է ստանալ. կրցած է միայն գիտնալ թէ Վրանկէլի արշաւախումբէն զատ, Լեհաստան, Ռումանիա եւ Պալթեան պետութիւնները պիտի մասնակցին եւ թէ կարելի էր վստահիլ որ հիւսիսէն եւ հարաւէն անգլիական նաւատորմն ալ պիտի մասնակցի։ Ցէն 800,000ի խօսքը կ'ըլլար. բայց կ'ընդունէին թէ այդ թիւը կրնար անբաւական ըլլալ. եթէ նոյնիսկ զօրաբանակները լաւ զինուած ըլլային։

Յայտնի չէ թէ դատավարութիւնը երբ պիտի վերջանայ։ Նոյն ամբաստանեալները քանի մը անգամ խոստովանութեան կը կանչուին եւ ամէն անգամուն ալ, նոր պատմութիւններ ունին իրենց լեզուին ծայրը։

Նոր դաւեր գտան

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1 Դեկտ.— Թակորսկի եւ Փեաթեկորսկի մէջ երեւան հանուեցան հակայեղափոխական երկու խումբեր, որոնցմէ մէկը կը կոչուէր «Համայնավար լուծէն բանուորներու ազատագրութեան կոմիտէ»։ Ըստ «Փրավտա»յի, այս երկու խմբակցութիւնները կապեր ունէին Թրոցկիի հետ։

Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը

ՌԻԿԱ, 1 Դեկտ.— Ռիկայի թերթերը լայն մանրամասնութիւններ կուտան Ռուսիոյ մէջ՝ բազմաթիւ կէտերու վրայ գիւղացիական ապստամբութեանց։

Երեք լեղղոնացի գործաւորներ՝ որոնք զբաղած էին Ինտրայի երկաթուղիին երկայնքը հեռագրական թելերու նորոգութեամբ, լեղղոն սահմանագլուխին մօտ, գերի տարուեցան կարմիր զօրքերու կողմէ, որոնք լեղղոնական հողը մտեր էին։ Երեք գործաւորները երկու օր գերի մնացին Պիկզովայի ռուսական կայարանին մէջ, յետոյ արձակուեցան։ Գործաւորները այդ շրջանին մէջ նշմարած են զինուորական տենդային գործունէութիւն մը, լսած են գրեթէ անընդհատ հրացանաձգութեան ձայներ. կայարան հասած են բազմաթիւ վիրաւոր զինուորներ։

Թերթ մը կը գրէ թէ սահմանագլուխին մօտ բարձր բլուրի մը վրայ շինուած եկեղեցիի մը զանգակատունէն կարելի եղած է նշմարել մէկ քանի գեղերու ոմբակոծումը. գիւղերը կը գտնուին Տոնապուրկէն Լենինկրատ տանող ճամբուն վրայ. մեծ հրդեհներ պատահած են։ Գիշերը երկինքը կարմիր էր լայն տարածութեան մը վրայ։

Անգլիոյ բողոքը Ռուսիոյ դէմ

ԼՈՆՏՈՆ, 1 Դեկտ.— Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ՝ ուղղուած կարգ մը հարցումներու պատասխանելով՝ արտաքին նախարարը յայտնեց թէ հրահանգ տուած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանին որ անմիջապէս յարաբերութեան մտնէ խորհրդային իշխանութեանց հետ եւ յայտնէ անգլիական կառավարութեան բողոքը՝ Մոսկուայի դատավարութեան ընթացքին՝ Անգլիոյ դէմ եղած վերագրումներուն առթիւ։

Անգլիական կառավարութիւնը քննութիւն բացած է ստուգելու համար թէ Նոյեմբեր 25ին Մոսկուայի անթելի կայանէն կոչ ուղղուա՞ծ է անգլիացի բանուորներուն որ ապստամբին։

Թուրքեւռուս բանակցութիւնները

Թուրքեւռուս առեւտրական բանակցութիւնները որոնք ատենէ մը ի վեր կը շարունակուէին, երկրորդ անգամ ըլլալով ընդհատուած են։

Առաջին անգամ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ ընդհատումը։ Ռուսերը կ'ուզէին որ ճշդուի թէ իրենք տարեկան քանի մը միլիոն ոսկիի ապրանք պիտի գնեն Թուրքիայէն, իսկ գնուելիք նիւթերու ընտրութիւնը իրենց ձգուի։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

Խորհ. Հայաստանի տասնամեակին առթիւ, Փարիզի մէջ կազմակերպուած հանդէսին իբր մասնակից ցոյց տրուած են զանազան հայրենակցական միութիւններ չենք գիտեր ինչ կերպով եւ որոնց հաւանութեամբ։

Ահա առաջին հերքում մը.

... Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

Խնդրենք առանց յապաղումի ստորեւ մեր յայտարարութիւնը տպել ձեր թերթին մէջ։

«Սեբաստահայերու Փարիզի Նահանգային Միութեանս ծրագիր-կանոնագիրը քաղաքական ոեւէ գործունէութեան տրամադրութիւն մը չի պարունակեր, Հ. Օ. Կ.ի յառաջիկայ հանդէսին մասնակցելու եւ յայտարարութիւններ ընելու վարչութիւնս ոեւէ յիազօրութիւն չունի։ Այս ի գիտութիւն պարտք կը համարենք ծանուցանել։»

Ի դիմաց Սեբաստահայ Նահանգային Միութեան Վարչութեան Ատենապետ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ (ստորագրութիւն)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

«Վագրթ» հրատարակած է Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիսթիփորի (Քրիստափոր), Ռիւսթէմի (Ռոստոմ) եւ Սէմանի պատկերը, (Սիմոն) Դաշնակցութեան զինանշանին հետ, յետոյ կը գրէ.—

Քառասուն տարի առաջ, Թիֆլիսի մէջ կազմուեր էր քոմիթէ մը, որ կը պնդէր թէ հայկական անկախութեան պիտի աշխատի։ Ասիկա Դաշնակցական քոմիթէն էր որ արիւն պիտի թափէր, հայկական անկախութիւնը պիտի շահէր եւ նոր Հայաստան մը պիտի կազմէր։ Հայկական այս քոմիթէն աշխատեցաւ Թուրքիոյ մէջ գտնուող Հայերը գրգռել, զանոնք ոտքի հանել իրենց տէրութեան դէմ եւ այսպէս գործի ձեռնարկել, հոս ու հոն ռումբեր նետեց եւ շատ անմեղներու արիւնը մտաւ։ Մասնաւորապէս ընդհանուր պատերազմի ատեն ամէնէն բարբարոսական ոճիրները գործեց, ընդհանուր պատերազմէն ետքն ալ շարունակեց իր ոճիրները։ Զինադադարին, աշխատեցաւ Թրքական հողերը յափշտակել ի հաշիւ Հայերուն, բայց իր բոլոր ձեռնարկները ձախողեցան, եւ ի վերջոյ ծնունդ առաւ Ռուսական Միութեան մաս կազմող Հայաստանը։ Գահ մը հայկական այս արիւնարբու քոմիթէին անունը չէր լսուեր, բայց վերջին թղթաքերով հասած եգիպտական թերթեր ցոյց կուտան որ այս քոմիթէն տակաւին կը գործէ։

«Էլ Աֆրամ»կը գրէ թէ Եգիպտոսի Հայերը տօներ են Դաշնակ քոմիթէին քառասնամեակը, եւ փառաւորեր են յիշատակը քոմիթէին հիմնադիր Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Սիմոնի։ Հանդէսին միջոցին պատուոյ տեղը դրուած էին այս երեք հիմնադիրներուն նկարները, Դաշնակցութեան դրօշը եւ զինանշանը։

ՀԱՅՖԱՅԷՆ ՔԱԼԷ

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը Սուրիոյ մէջ պիտի ծախսէ 4 միլիոն անգլ. ոսկի, որուն մեծ մասը պիտի յատկացուի երկաթուղիի շինութեան, անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ Հայֆայէն (Պաղեստին) ուղղակի Քալէ երթալ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի ռամկավար թերթին 26 Նոյեմբերի թիւէն կը տեղեկանանք որ ՀՕԿը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ Փ. Հ. Ցէկնոց Միութեան կարմիր խաչը, կը կազմակերպեն, Սալ Վակրամի մէջ, «հանդիսաւոր տօնակատարութիւն» մը, «Խորհրդային Հայաստանի տասնամեայ տարեդարձին առթիւ»։

Ի՞նչ կը նշանակէ «Խորհրդային Հայաստանի տարեդարձ» բացատրութիւնը։

Եթէ մինչեւ 1920 Նոյեմբեր, Հայաստանի Հանրապետութիւնը գոյութիւն ունեցած չըլլար իբրեւ ուրոյն քաղաքական միաւոր՝ այդ պարագային Հայաստանի կցուած «Խորհրդային» մակդիրը կը դառնար պարզ ածական մը, աւելի կամ նուազ անիմաստ, եւ այդ տօնակատարութիւնը կը բացատրուէր իբր Հայաստանի մը ստեղծման տարեդարձ։ Ու մենք ալ կը միանայինք, տօնելու համար այդ պատմական թուականը՝ հոգ չէ թէ սովետական ըլլար այդ նորաստեղծ Հայաստանը։

Որքան որ ալ Դաշնակցութեան հակառակորդները պատմական փաստերն իսկ շրջափոխելու չափ առաջ կ'երթան՝ վարկաբեկումի իրենց մոլուցքին մէջ, սակայն եւ այնպէս շատ թարմ դէպքեր կան, զորս չէ կարելի բարեբախտաբար խեղաթիւրել, եւ այդպիսիներէն է այն անուրանալի փաստը որ 1920 Նոյեմբերին երկու տարիէն աւելի կ'ըլլար որ գոյութիւն ունէր ազատ եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ իր պետական բոլոր ատրիբուտներով։ Ուրեմն հանդէսը որ կը կազմակերպուի, վերեւ յիշուած հիմնարկութեանց նախաձեռնութեամբ, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը չէ, այլ ուրիշ տօնակատարութիւն մը։

1920 թուի Նոյեմբերին, Հայաստանի Հանրապետութիւնը նոր դուրս կուգար դժբախտ պատերազմէ մը, արնաքամ ու կոտորակուած։ Այդ վիճակէն օգտուելով, խումբ մը համայնավար Հայեր՝ յենուած օտար սուիններու վրայ՝ մտան Հայաստան, բռնի ուժով խորհրդային կարգեր մտցուցին հոն, եւ տապալելով երկրին օրինաւոր կառավարութիւնը, իրենք անցան անոր տեղը եւ կազմեցին Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը։

Հայաստանը Հայաստան մընալով՝ կատարուածը պարզապէս ռեժիմի փոփոխութիւն մըն էր, Հայ ժողովուրդին ու հայկական բանակին վրայ յենուած ռամկավար կարգերով իշխանութեան մը տեղ՝ (թո՛ղ Դաշնակցական ըսեն, ոչինչ կը փոխուի), օտար սուիններու վրայ յենուած խորհրդային, համայնավար իշխանութիւն մը ստեղծելով։

Ուրեմն տօնակատարութիւնը որ կը կազմակերպեն ՀՕԿը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ Փարիզի Հայ Ցէկնոց Միութեան կարմիր խաչը, ուրիշ բան չէ բայց եթէ տօնակատարութիւնը ռեժիմի մը փոփոխութեան, ռամկավար կարգերու տեղ խորհրդային, համայնավար կարգերու հաստատման։ Եւ «Խորհրդային Հայաստանի տասներորդ տարեդարձ» բացատրութիւնը կը նշանակէ միայն ու միայն՝ Հայաստանի խորհրդայնացման տասներորդ տարեդարձ։

Ո՞վ կը տօնէ երկրի մը խորհրդայնացման տարեդարձը. անո՛նք միայն որոնք համակիր են խորհրդային, սովետական կարգերուն։ Որո՞նք գլուխ կը կանգնին կազմակերպելու համար այդ նպատակներուն պանծացումին ձօնուած հանդիսութիւնները. միա՛յն ու միայն համայնավարները։

Ռուսաստանի խորհրդայնացման տարեդարձն ալ ամէն տարի կը տօնուի Փարիզի մէջ եւ այլուր, բայց ամէ՛ն տեղ համայնավարներ ու սովետական իշխանութեան ներկայացուցիչներն է որ գլուխ կը կանգնին այդ հանդիսութիւններուն։ Ո՛չ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ ատեն տեսնուած է որ ոչ-համայնավար Ռուսեր կազմակերպեն հանդէսները։ Դեռ ամիս մը չկայ որ Փարիզի սովետական դեսպանատան մէջ, դեսպանին նախագահութեան տակ՝ կատարուեցաւ Ռուսաստանի խորհրդայնացման տասներեքերորդ տարեդարձը։

Պարզ է ուրեմն, նոյնիսկ երախայի մը համար, որ դեկտ. 3ին, Սալ Վակրամի մէջ կը տօնուի Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը, այսինքն ոչ միայն քաղաքական, այլ զուտ կուսակցական բնոյթ ունեցող յիշատակման թուական մը։

Հօկը այդպիսի հանդէս մը կազմակերպելով, ըսենք եթէ ոչ իր կոչումին՝ գէթ իր գիծին մէջն է, որովհետեւ ոչ ոքի համար գաղտնիք մըն է որ Հօկերը ոչ թէ Հայաստանի օգնութեան կոմիտէներ են, այլ կը ծառայեն աւելի իբր քաղաքական պրոպագանդի գործիքներ։ Փարիզի Հայ Ցէկնոց Միութեան կարմիր խաչին համար եւս ըսենք որ չեն կրցած խորացնել հարցը եւ անփորձութեամբ է որ գործիք եղած են ուրիշներու ձեռքը։ Բայց Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը ի՞նչ արդարացում ունի եւ ինչպէ՞ս կրնայ գլուխ կանգնիլ եւ կազմակերպել զուտ քաղաքական եւ ծայրայեղ ձախակողմեան կուսակցական տօնախմբութիւն մը։

Հոս ո՛չ շինարարութեան գործ կայ, ո՛չ օգնութեան ու աջակցութեան, եւ ոչ ալ հայրենասիրութեան։ Դատ ի դատ բացատրութիւններն ու ծուռ ու մուռ խուսափողականները արժէք չունին, այնքան պարզ ու լուսաւոր իրողութիւն մը քօղարկելու համար։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, իր կանոնագրին առաջին յօդուածէն իսկ իբր հիմնական պայման կը հռչակէ որ ինք զո՛ւտ մարդասիրական հաստատութիւն մըն է եւ քաղաքական ո՛ր եւ է հանգամանք չունի։ Ինչպէ՞ս բացատրել ուրեմն որ այդ Միութիւնը այսօր գլուխ կը կանգնի հանդիսութեան մը, որ ուրիշ բան չէ բայց եթէ տօնակատարութիւնը համայնավար ռեժիմի մէկ յաղթանակին՝ ռեժիմ որ ո՛չ միայն խորթ է ու անհանդուրժելի հայ ժողովուրդի հսկայ մեծամասնութեան՝ այլ եւ խոտելի է քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր այն կառավարութիւններուն՝ ուր ապաստան գտած են հարիւր հազարաւոր Հայեր եւ որոնց մէջ Բարեգործականը հազարաւոր անդամներ կը հաշուէ։

Բացատրութիւնը մէ՛կ է ու պա՛րզ։ Բարեգործականի ռամկավար առաջնորդներն են որ այս արկածախնդրութեան մէջ կը նետեն Միութիւնն ու իր հետեւորդները, պարզապէս Մայիս 28ի Հայաստանի անկախութեան հռչակման տօնին — զուտ ազգ. — հակադրելու համար Նոյեմբեր 29ը, այսինքն Հայաստանի խորհրդայնացման տօնը, որ իրենց համար ուրիշ ձեւով չի ներկայանար, բայց եթէ Դաշնակցական կառավարութեան տապալման հոգեպարար սիրտ զովացնող տարեդարձ։

Այդ ռամկավար պարոնները սակայն աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, որ քաջութիւնը ունենային իրենք ուղղակի հրապարակ գալու ձախակողմեան՝ երբ քաղաքական (!) կազմակերպութիւն՝ փոխանակ առաջ քշելու մարդասիրական կոչում ունեցող ընկերակցութեան մը եւ անոր ետին պահուըտելու։

Ու հիմա կարելի՞ է արդեօք հարցնել Բարեգործականի նորընտիր նախագահ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանին՝ թէ արդեօք տեղեկութիւն ունէ՞ր իր նախագահած միութեան անճահ եւ վտանգաւոր նախաձեռնութեան մասին։

Այնքան աւելի թոյլատրելի է մեզի այս հարցումը՝ որքան լայն վարկ բացաւ ամէն երկիրներու Դաշնակցական մամուլը, Պ. Կիւլպէնկեանին, բարեկարգելու համար Բարեգործականի ֆինանսական գործերը՝ գործնական աշխարհի իր խոր փորձառութեամբ, եւ իր յայտնի չէզոքութեամբն ու անկողմնակալութիւնովը ազատելու այդ Միութիւնը ռամկավարներու կուսակցական ազդեցութենէն։

Կրնայ պատահիլ որ իբր Բարեգործականի նախագահ Պ. Կիւլպէնկեան ուզէ ներկայ գտնուիլ, Սալ Վակրամի մէջ, իր նախագահած Միութեան հանդէսին։ Այդ պարագային գիտէ՞ արդեօք անիկա որ իր կողքին պիտի գտնուին, բազմին՝ երբ այդ տօնակատարութեան բո՛ւն տէր ու տիրականները՝ սովետական դեսպանատան պաշտօնական ներկայացուցիչները, ինչպէս սովորութիւն ունին գալու ամէն տարի։

Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան կը զգա՞յ վերջապէս թէ ինչ պիծակոտ մէջ կրնան նետել զինքը Բարեգործականի ռամկավար առաջնորդները, եթէ ժամանակին իրենց տեղը չդնէ զանոնք եւ այդ Միութիւնը դուրս չբերէ սայթաքումի այն ուղիներէն՝ ուր կը քշեն զայն, մութին մէջէն, ռամկավարները։

ԱՀՕ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

Աշխարհի չորս ծովերով ցրուած հայութիւնը, հոգւոյն իբրեւ շաղկապելու եւ իրարմով հետաքրքրելու համար, մանաւանդ գաղթահայ մամուլը, մեծ դեր ունի կատարելիք ներկայ տխուր իրականութեան մէջ, երբ ա՛յնքան արագօրէն կենդանի մահացումի կ'ենթարկուին մեր չուարուն բազմութիւնները լայն բացուած ձուլումի կաթսաներուն ու լարուած ծուղակներուն մէջ։ Այս սպասման օրերուն, քանդիչ ու երկարատեւ անստուգութիւնը ցեղային համբերատար ոգին կրծելով աւանդութիւնները ժառանգ մնացած լաւատեսութիւնը կրտկարացնէ։ Այդ լաւատեսութիւնը նորոգելու եւ զայն հաւատքի վերածելու համար, գաղութները իրարու հետ սերտ շփում պէտք է ունենան, եւ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ տեսնուած յուսատու երեւոյթ ու շինիչ շարժում լուսաշող ճառագայթներու պէս պէտք է փոխանցուին երկրէ երկիր, զանոնք եւս վարակելու համար այդ լուսաշող ջերմութեամբ։ Ամէն ճիգ որ կը թափուի անհաւոր ձուլումին դիմադրելու, զարթուցիչ փողի մը պէս թող հնչէ մամուլի էջերէն, եւ արձագանգէ չորս ծագերուն վրայ թափառող մեր հայրենակիցներու ծարաւի հոգիներուն։ Այս օրուան կլանիչ փոթորիկէն ազատուած ամէն մէկ ծիլ՝ վաղուան պատրաստուելիք մեծ ծաղկեփունջին մաս պիտի կազմէ, ուստի այս տեսակէտով տարուած աշխատանքները կ'ունենան բարերար արդիւնք, շարժման մէջ դնելով լճացած գաղութները ու իր կարգին՝ սրճարաններու ծուխին եւ պարսրահներու ապառիչ փոշիին մէջ խրած երիտասարդութիւնը։ Այս եւ նման տեսակէտներէ առաջնորդուած, պիտի ձգտենք Սելանիկի գաղութի ներքին կեանքին, ջանալով ներկայացնել զայն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն այնպէս՝ ինչպէս որ է։

*
* *

Սելանիկը Յունաստանի երկրորդ մեծագոյն քաղաքը, ու միեւնոյն ատեն, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մայրաքաղաքն է։ Շնորհիւ իր բնական նպաստաւոր դիրքին, անցեալին մէջ նշանաւոր եղած է իբր վաճառաշահ քաղաք, ու այս հանգամանքը կը պահէ ներկայիս՝ որքան ալ սահմանափակուած ըլլան անոր սպառող շուկաներու թիւը։ 1917ի մեծ հրդեհը պատճառ դարձաւ անոր բոլորովին նոր դիմագիծ մը տալու, նախկին երեսուն ու փայտաշէն տուներուն փոխարէն, այսօր անդադար կը բարձրանան գիտական նոր ձեւով շինուած հաստատութիւններ, ու այս տենդագին վերաշինութիւնը կը շարունակուի տակաւին տարէ ի վեր, պատրաստուած յատակագծի մը հիման վրայ, որուն համաձայն՝ Սելանիկը պալքաններու մէջ շքեղագո՛յն քաղաքներէն մէկը ըլլալու սահմանուած է։ Բնակչութեան թիւը, նախկինէն անհամեմատ կերպով աւելցած է, ներխուժող գաղթականներով ու քաղաքին ընդարձակումով։ Վերջին մարդահամարը ցոյց տուաւ որ Սելանիկ իր արուարձաններով ունի 400.000 բնակչութիւն, որուն հարիւրին 70ը Յոյներ, հարիւրին 20ը Հրեաներ ու հարիւրին 10ը զանազան ազգութեանց պատկանողներ են։ Հայերու ընդհ. թիւը 6—8000 կ'ենթադրուի, որոնց մէկ տասներորդը հպատակներ են, մաս մը օտարահպատակներ. պատկառելի է թիւը անոնց, որոնք հպատակութեան համար 3—4 տարի է դիմումներ ըրած են, սակայն ցաւալի է որ մինչեւ այսօր ընթացք չէ տրուած, միշտ ձգձգումներու ենթարկուելով. մնացեալները թէ ինքզինքնին դեռ հիւր կը նկատեն, եւ թէ դիմում ընողներուն յուսահատ վիճակը տեսնելով, չեն համարձակիր պաշտօնատանց դըռները ալ թակելու, այս պատճառաւ կարգ մը յոյն պետական անձնաւորութեանց գանգատները իրաւացի չեն Հայերու հպատակութեան հարցի մասին, որոնք սովոր են անդադար կրկնելու թէ, Հայերը կը խուսափին Յունահպատակ ըլլալէ։ Հոս աւելորդ չ'ըլլար ըսել թէ, Սելանիկը իբրեւ Թրանզիթի գլխաւոր կեդրոնն ու ներքին քաղաքներու միակ մեծ շուկան, սերտօրէն կապուած է գաւառներու տնտեսական կեանքին. այս պատճառաւ շատ ազդուած է տարիներէ ի վեր շարունակուող տնտեսական խեղդիչ տագնապէն, որ յառաջ եկած է գըլխաւորաբար ծխախոտի գերարտադրութենէն, ու անոր խընդրարկուներու նուազումէն։

Այս բերքը, որ այս շրջանի միակ գլխաւոր արտադրութիւնը կը կազմէ, իր լաւ որակը պահելով հանդերձ, արտասահմանի շուկաներու մէջ նուազած է սպառման քանակը ու իբր անխուսափելի հետեւանք, գիներու անհամեմատ անկում յառաջ եկած է, եւ որովհետեւ երկրագործը ստիպուած է իր ծխախոտը ձեռքէ հանել, պարտքերը վճարելու համար, իրական անանկութեան չդիմելու համար սկսած է իր ընթացիկ կեանքը խիստ տնտեսութեան ենթարկել, գնելով միայն իր կենսական անհրաժեշտութիւնները։ Այս եւ նման պատճառներով, խանգարուած է առեւտրական մեքենային կանոնաւորութիւնը։ Տագնապը փարատելու համար կառավարութեան թափած ջանքերը դեռ որոշ արդիւնք մը չեն տուած. ու տագնապը կը շարունակուի մտահոգիչ կերպով, խորապէս ազդելով բոլոր դասակարգերուն վրայ անխտիր։ Անշուշտ, տիրող կառավարութիւնը երբ աւելի լայն պատեհութիւն ունենայ ու երկարատեւ վարկեր հաստատէ արտադրողներու, եւ միեւնոյն ատեն սպառողներ ստեղծէ արտասահմանի մէջ, առեւտրական կացութիւնը զգալապէս կը բարւոքի, եւ լայն շունչ առնել կուտայ տուրքերով ծանրաբեռնուած բնակչութեան, այլապէս փճացած տնտեսութեամբ քաղաքացիներ ունեցող երկրի մը մեքենան ցաւագինօրէն կը կաղայ, ստեղծելով ներքին ու արտաքին բարդութիւններ. որուն հետեւանքը անախորժ պիտի ըլլայ որեւէ երկրի համար։ Մեծ յոյսեր կան որ կառավարութեան բարձրագոյն օրկանը, լուրջ ու կորովի աշխատանքի լծուած է, արտաքին դիւանագիտութեան աղմկալից ցոյցերու տողնթեր, կազմելով նաեւ տնտեսական քաղաքակրթութիւն մը վարող յանձնախումբ մը, որ կազմակերպուած պայքար պիտի տանի հրապարակի անշարժութեան դէմ, քիչ մը ընդհանուր է երկրին ամէն կողմերը. միջոցներ պիտի ստեղծէ ու կարելի դարմաններ մատծէ այս անհաւոր հիւանդութեան՝ տնտեսական տագնապին դէմ։

*
* *

Սելանիկի ազգային մեքենան որ դէշ աղէկ կը գործէր մինչեւ ներկայ տարուան կէսին, խանգարուեցաւ հրաժարումով գործի գլուխ գտնուող Թաղականութեան, որուն մէջ լաւ տարժանիքով անձեր թէեւ պակաս չէին, սակայն չկարողացան արդարացնել իրենց վրայ դըրուած յոյսերը հաւաքաբար մնալով հոն, ուր իրենց նախորդները հասեր էին աւելի աննըպաստ պայմաններու մէջ։ Իրենց հրաժարումի նախօրեակին ընտրական մարմին մը ընտրեցին, պաշտօն տալով անոր Թեմականի ընտրութիւն կատարելու, ահապարանօք ու անավարի այս ձեւին ընդդիմացան ու ձեռնպահ մնացին գաղութին մեծամասնութիւնը, որոնք կը պահանջէին նախ Սելանիկի ազգ. Մարմնի ընտրութիւն, ու ապա աւելի լայն հողի վրայ, մասնակցութեամբ գաւառներու, Թեմականի մը ընտրութիւն, որ ըլլար բոլորին ձայնով զօրացած ու հետեւաբար՝ աւելի հեղինակաւոր կերպով վայելելով ընդհանուրին համակրանքը։ Հրաժարող Թաղականութիւնը դժբախտաբար անգիտացաւ օրէնքի տրամադրութիւնները ու ընտրողներու հարիւրին 25ի մասնակցութեամբ, կազմուեցաւ Թեմականի Սելանիկի ներկայացուցիչներու մարմինը, որ հրահանգելով շրջաններու Թաղական խորհուրդներուն, ներկայացուցիչներ նշանակեցին Թեմական մարմնոյն նոյն անկանոնութեամբ ծնունդ տուաւ Թաղական խորհուրդի մը եւ հոգաբարձութեան մը, որոնք կը բաղկանան բարեմոյն ու ազգ. հիմնարկութեանց նախանձախնդիր անձերէ։ Ձեռնպահ եղող մեծամասնութիւնը չընդդիմացաւ կատարուածներուն, դիւրացնելու համար անոնց ճամբան, ուր կը խոստանան զնոք ձեռքի տալով մատակարարել դպրոցի ու եկեղեց[...] կարիքները։ Դեռ հազիւ [...] սկսած նախորդ մարմինէն [...] մարմին փոխանցման [...] մնացած 70.000 [...] գործելու համար ժողով[...] կոչ մը հրատարակեցին [...] շուշտ ինչպէս մի՛շտ, այս [...] գամ ալ ժողովուրդը պիտի [...] բռնայ գնահատել կացութ[...] լըջութիւնը ու պիտի պա[...] խանէ դրականօրէն. քանի [...] խնդիրը կը վերաբերի դպ[...] եւ եկեղեցիի պահպանման, [...] բանք բարձր կը մնան [...] վէճերէն ու օրէնքի անկա[...] նութենէն։ Արդարեւ ինչպէս [...] տեղեկանամ այսօր, Ցէկնոց [...] խնամակալութեան ներկա[...] ցուցիչները ընկերակցութեամբ կարգ մը ազգայիններու [...] մումներ ըրած են հաստատ[...] թիւններու ու ժողովուրդին [...] րանք լայնօրէն մասնակցին հանգանակութեան։

Սելանիկի այժմու [...] կեանքը այս ըլլալով, [...] նաեւ պիտի տանք [...] մարմիններուն սպասելով [...] գործունէութեան զարգացման [...]

*. Սելանիկի մէջ գո[...] թիւն ունեցող դպրոցներու, [...] սակցութեանց, հայրենակ[...] կաններու, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, [...] խաչի եւ մշակութային [...] մասին պիտի խօսիմ [...] մանրօրէն ու յաջորդաբար [...] պէս նաեւ Հայերու իրաւ[...] գիրքի, կառավարութեան [...] ունեցած անոր վերաբեր[...] րութեանց ու այս ուղղութ[...] կատարուած ու կատարելի [...] խատանքներու մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Կիրակի գիշեր, 23 Նոյեմ[...] բեր, քաղաքիս Ա.յթեբաթ[...] հին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակ[...] թեան քառասնամեակը [...] բազմութեան մը ներկայութ[...] եւ նախագահութեամբ ընկ[...] Սրենցի։ Օրուան առաջին բա[...] խօսն էր ընկեր Յ. Պապիկեա[...] ըսաւ թէ Րաֆֆիներու, [...] քաթիպաններու, Պէշիկթաշլ[...] ներու, Խրիմեաններու [...] տակ հոգիները արդէն պատր[...] էին ընդունելու արթնցած հայ[...] գութիւնը երբ Դաշնակցութ[...] տուաւ։

Ան ուրիշ բան չըրաւ [...] եթէ կազմակերպել փոթ[...] ցեղին կամքը խտացնել կազ[...] կերպութեան մը մէջ եւ [...] սուն տարի անշեղ եւ անսայթ[...] քալել դէպի նպատակը։ Ըն[...] Դրօ, երկրորդ բանախօսը, [...] մութիւնը ըրաւ Դաշնակցութ[...] բոլոր ընդվզումներուն, դանք [...] թօմանը թէ Խանասորը, Սաս[...] ու Նըլոըզը, Կովկասեան [...] ներն ու վերջին գործը, եւ [...] լուցեց թէ բոլոր այս բախ[...] ները չէին կրնար տեղի [...] հայ ժողովուրդը եւ անոր [...] Դաշնակցութիւնը ամէն [...] մուն ալ կը գտնուէին սարսափ[...] երկընտրանքի մը [...] մա՞հ թէ ազատութիւն, կամ [...] նիլ պէտք էր եւ կամ [...] Դաշնակցութիւնը նախընտրեց [...] ուիլ՝ որովհետեւ չուզեց որ [...] ժողովուրդը մեռնի, այդ [...] երկընտրանքը ահաւոր մղձաւ[...] ջի մը պէս միշտ կը հալածէ [...] եւ ամէն անգամուն ալ Դաշն[...] գութիւնը պիտի գերադասէ [...] տութեան կռիւը, ստրկական [...] հէն։ Երրորդ բանախօսն էր [...] Ս. Արարատեան, որ վերլուծ[...] այն գաղտնիքը թէ ինչո՞ւ [...] մար հայ ժողովուրդը միշտ [...] ուած մնաց Դաշնակցութեան [...] անոր բոլոր խոյանքներուն [...] մանակ, թէ ինչո՛ւ [...] նոյնիսկ պարտութիւններէ յե[...] հայ ժողովուրդը Դաշնակցութ[...]

նը մէջ, թէ ինչո՛ւ անո՛ք որ հեռացան Դաշնակցութեան ծոցէն՝ միշտ բանով մը կապուած զգացին զիրենք, եւ թէ ինչո՞ւ նոյնիսկ դաշնակցութեան հակառակորդները միշտ ստիպուած եղան յարգել զայն: Անոր համար որ Դաշնակցութիւնը իր ծրագիրը քաղեց հայ ժողովուրդի հոգիէն, եւ իր քառասուն տարիները զոհաբերեց հասնելու համար այդ իտէալին:

Երեկոյթը ունէր նաեւ գեղարուեստական յայտագիր: Կոմիտաս երգչախումբը երգեց «Մշակ բանուոր»ը, «Մեր Հայրենիք»ը, «Բամ փորոտան»ը, «Հիմի էլ լռենք»ը եւ «Կախաղան»ը: Նուագախումբ մը փոխն ի փոխ կը նուագէր եւրոպական կտորներ: Տիկին Ս. Արծրունի նուագեց դաշնակի վրայ եւ Օր. Ա. Սվաճեան մեներգեց: Պ. Պալճեան ըրաւ ընթերցում մը: Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15, Շաբաթ իրիկուն, տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Bar Cigale-ի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան քառասնամեակը:

Սրահը ծածկուած էր եռագոյն վարագոյրով, ճակատի մէջտեղը Դաշնակցութեան զինանշանը՝ կնքուած ընկեր Ս. Գասպարեանի կողմէ, մէկ կողմը Քրիստափորի, իսկ միւս կողմը Արամ Թաթուլի նկարները, եւ երեքը միասին պատուած էր եռագոյն երիզի մէջ: Այս բոլորը իր վրայ կրող մեծ գորգի մը վերեւ հաստատուած էին, հայկական եւ ֆրանսական դրօշները:

Մուտքին մօտ դարձեալ եռագոյն ծածկոցով սեղանի մը առջեւ տեղ էին գրաւած Լորենեան քոյրը, որոնք ներս մտնող հանդիսականներուն կուրծքը եռագոյն ժապաւէնով զարդարելու պատուաւորութիւնն ունէին: Ոտքի վրայ էին, իրենց թեւերնուն եռագոյն կապ ունեցող Գործադիր Յանձնաժողովի անդամները, կարգադրութեան հսկելու, եւ հանդիսականները տեղաւորելու համար:

Ժամանակէն առաջ, գաղութին հետաքրքիր հայութիւնը, կը շտապէր տեղ գրաւել սրահին մէջ: Յեղն է այստեղ շեշտել որ, Նիսի հայ գաղութը, բացառիկ գրութիւն մը կը ներկայացնէ ընդհանուր հայութեան մէջ: Ամէն տեղէ, եւ ամէն դասակարգէ այլազան ըմբռնումներու տէր հայեր կրնան գտնել Նիսի մէջ, միլիոնատէրը, գործէտը, հանքային գործիչը, առեւտրականը, արհեստաւորը, անփականը, պէտք գիւղացին ու բանուորը, ասոնց վրայ աւելցուցէք նաեւ այնքան կուսակցութիւններ, որքան կան հայ իրականութեան մէջ, ու այս բոլորով հանդերձ կ՚ըլլայ ուրուագծել Նիսի հայութիւնը. այն տարբերութեամբ սակայն, որ այս բոլորի մէջ ոչ մէկ միացման օղակ, ոչ մէկ բարոյական կապ ու ընդհանուրը հետաքրքրող ոչ մէկ հասարակական գործ եւ հասարակական խնդիր գոյութիւն ունի: Ամէնքը կ՚ապրին անկախօրէն ու կը հետաքրքրուին իրենց գործերով, իրենցմէ դուրս ուրիշ աշխարհ չեն ճանչնար:

Այս ընդհանուր անտարբերութեան մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կուգայ իր խօսքը ըսելու եւ հանրութիւնը հետաքրքրելու ազգային բախտով, ու ազգային ճակատագրով:

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 9ին, «Մեր Հայրենիք»ով եւ Մարսէյլէզով որ, երգուեցաւ խումբ մը դպրոցական փոքրիկներու կողմէ: Օրուան նախագահ ընկեր Շէհրբեան իր բացման խօսքին մէջ գրուատելով Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գործունէութիւնը, սկսաւ յայտագրի համաձայն, կարգով բեմ հրաւիրել հանդէսի մէջ մասնակցութիւն ունեցող ընկերները: Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գարեգին Գէորգեան, Կարապետ Տէր Յակոբեան եւ ուրիշներ: Հաճելի էր Օրիորդ Խանջեանի «Հայաստան» մեներգը: Ընկ. Թուրիկեանէ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Արոյեան, խանդավառ ծափերու մէջ: Կուսակցական նախանձախնդրութեամբ չէ որ պիտի անուանենք ընկերոջ բանախօսութիւնը Նիսի համար հոյակապ եւ աննախընթաց. «Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը, Հայ կեանքի դժնդակ ու դառն պայմաններուն կը հանդիպի: Այս գրութիւնը կրնայ շարունակուիլ այնքան ատեն, մինչեւ որ իւրաքանչիւր հայ անհատ եւ կամ ազգի մեծամասնութեան գիտակցութեանը մէջ պայծառօրէն չնստի այն ըմբռնումը թէ անհատական, խմբակցական եւ կուսակցական հաշիւներէ վեր պէտք է դասել ազգային ընդհանուր շահը: Ազգային ընդհանուր իտէալի առաջ պէտք է խոնարհին բոլոր դրօշները:

«Ազգային բնոյթ կրող աշխատանքներու առաջ, պէտք է լռեն բոլոր տարաձայնութիւններն ու պայքարները եւ բոլորը մէկ սիրտ ու մէկ հոգի եւ պողպատեայ կամքով պիտի լծուին այդ նուիրական աշխատանքին, եւ գերմարդկային զոհողութիւններու առաջ կանգ չառնելով, պիտի ուխտեն հասնիլ ազգային մեծ իտէալին— Ազատութեան եւ Անկախութեան: Ահա այս ոգին է որ կ՚ուզեմ դուրս բերել իմ բանախօսութեամբ Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գործունէութենէն»:

Յաճախ կ՚ընդհատուէր ընկերոջ բանախօսութիւնը բուռն ծափահարութիւններով. ընկերը իր մէկ ժամէ աւելի տեւող հետաքրքիր եւ կուռ բանախօսութեամբ, որպէս զաւումով, խարանեց շրջանիս մէջ տիրող երկպառակութիւնն ու անտարբերութիւնը, եւ կոչ ըրաւ հանրութեան յանուն ազգային շահերու, հրապարակ գալ եւ գնահատել հանրապետական Դաշնակցութեան հետ միասին հանրային աշխատանքին լծուիլ:

Նախագահը իր փակման խօսքէն վերջ, ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրեց դպրոցի գրութեան վրայ, թեթեւցնելու համար հոգատարութեան ծանր բեռը:

Ոչ միայն ընկերները եւ համակիրները, այլ նաեւ տարբեր կուսակցութեան պատկանող հայրենակիցներն անգամ ազդուեցան Դաշնակցութեան պաշտօնական խօսքին մէջ տիրող համերաշխութեան շեշտէն եւ իրենց արժանի գնահատանքն անգամ չէին քաշուեր յայտնելէ:

Հ. Անդրունի

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿՈՂՈՂԷ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Անցեալ շաբթու Սէն գետը յորդեցաւ Փարիզի արուարձաններու մէջ, Փարիզ եւս վտանգի մէջ էր: Շաբաթ օր նշաններ կային թէ վտանգը անցած է, յանկարծ կիրակիէն ասդին դարձեալ եւ այս անգամ աւելի մեծ չափով յորդեցաւ: Այժմ «վտանգի սահմանաչափ»էն աւելի բարձրացած է գետը:

Վերջերս տեղացող բոլոր անձրեւները, մասնաւորաբար Մառն գետին ճամբով պատճառ դարձան այս յորդումին:

Առաջին անգամ ողողուեցան արուարձանները, —Նօժան կը ծփայ ջուրերուն մէջ: Այս ազատ գիւղաքաղաքին այն անակները, որոնք կը գտնուին Սէն գետին մէկ կղզիին մէջ, ամբողջովին ողողուած են: Բնակչութիւնը փոխադրուած է Սէն-Մոր:

Շանփինեիի մէջ հարկ տեսնուեցաւ պարպել ամբողջ թաղամաս մը Պրի, Նօժան, Շանփինեի, Փերէօ քաղաքներէն բազմաթիւ ընտանիքներ զետեղուեցան Նօժանի բերդին մէջ: Ժուանվիլի մէջ եւս պարպուեցան կարգ մը տուներ: Փարիզի միւս կողմը, Վանվ եւ Պիյանքուր եւս վտանգի մէջ են: Սէն-Ցընիի մէջ փողոց մը ամբողջովին ողողուած ըլլալով, հարկ տեսնուեցաւ կամրջակ մը շինել: Սէն-Ցընիի նկուղները բոլորն ալ ողողուած են:

Անիէրի մէջ եւս պարպուեցան քանի մը տուներ: Քուրպըվուայի մէջ բազմաթիւ ընտանիքներ լքեցին իրենց տան առաջին յարկերը եւ բարձրացան վերնայարկերը: Արժանթէօյլ եւս ջուրերու մէջ է: Այստեղ ողողումը հասարակեցաւ յանկարծակի: Բազմաթիւ թաղամասեր պարպուեցան հապճեպով:

Փարիզի մէջ եւս կարգ մը փողոցներ վտանգուած են:

Կը կարծուի թէ Սէն գետը դեռ պիտի բարձրանայ այս քանի մը օրերու:

Փոթորիկը եւ անձրեւը կը շարունակուին: Ռէնոյի մէջ կարկուտ տեղաց աղաւնիի հաւկիթի մեծութեամբ, կոտրեց տուներուն ապակիները, քանդեց ու աւերեց պարտէզները: Շարոլի մէջ փոթորիկին աւերները աւելի ծանր են: Սէն-Պոնէ-լը-Գուր զօրանոցին տանիքը հովը թռցուց մինչեւ 50 մեթր հեռու: Ցեղացիները կ՚ըսեն թէ երբեք այդքան սաստիկ փոթորիկ չէին տեսած կամ կրցած երեւակայել: Քաղաքին գրեթէ բոլոր տուները վնաս կրած են: Մօտակայ ագարակները կիսաքանդ վիճակ մը ունին: Ճամբաները գոցուած են արմատախիլ ծառերով: Շէրպուրկի մէջ նաւ մը ձկնորսութեան համար ճամբայ ելած ըլլալով, ալեկոծութեան բռնուեցաւ, եւ ալիք մը կամրջակին վրայէն խլեց նաւաստի մը եւ ծովը նետեց: Անկարելի եղաւ գտնել նաւաստին: Էփէրնէի մէջ հովը տուն մը փլցուց:

Կը կարծուի թէ օդը պիտի խաղաղի դեկտեմբերի առաջին շաբթուն, սակայն գետերը պիտի շարունակեն դեռ յորդիլ:

Վտանգուած բոլոր շրջաններուն մէջ ձեռք առնուած են անհրաժեշտ միջոցները: Բնակչութեան հրահանգ տրուած է չփակել տուներուն երկաթեայ դռնակները, որպէսզի յանկարծական ողողման պարագային կարելի ըլլայ նաւերով մօտենալ տուներուն, պատուհանէն դուրս հանել արկածեալները կամ ուրիշ հագներ: Իսկ զինուորական իշխանութիւնը կը յայտարարէ թէ արտամարելի անգէր ունի իր զօրանոցներուն մէջ, անոնք որ վախու տակ կը գտնուին կրնան ապաստանիլ զօրանոցները: Ընտանիքներ ալ կան, որ նախընտրած են պատսպարել իրենց տուներուն վերնայարկերը:

Կարգ մը արուարձաններու մէջ աշխատաւորներուն տրամադրութեան տակ դրուած են նաւակներ, գործի երթալու համար, որովհետեւ ջուրին հոսանքը քանդած էր կարգ մը կամուրջներ: Մասնաւորաբար Պրիի թաղապետութիւնը նաւային կայաններ հաստատած է ողողեալ թաղերուն մէջ, եւ կարգ մը լուղորդներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն՝ ի հարկին փութալու համար օգնութեան: Բարեբախտաբար քաղաքին ելեկտրական լուսաւորութիւնը չէ խանգարուած:

Ոչ մէկ կողմ արկած պատահած է: Միայն կիրակի օրը, քանի մը հոգի նաւակ նստելով ուզեցին անցնիլ ողողուած փողոցները: Ջուրին հոսանքը զօրաւոր ըլլալով, մազապուրծ ազատեցան վտանգէն:

Փարիզի մէջ ժողովուրդը կամուրջներուն վրայ խռնուած, կիրակի օր կը դիտէր ջուրին բարձրանալը, մինչ հոսանքը կը քշէր երախաներու պուպրիկներ, սակառներ, եւայլն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի ղրկուած տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հայ Կարմիր Խաչը ունի բուժարան մը, որ հաստատուած է եկեղեցիին առջեւ: Իր բժշկական մարմինը կը բաղկանայ մէկ բժշկապետէ, վեց այցելու բժիշկէ, երկու դեղագործէ, չորս հիւանդապահ աղջիկներէ:

Բուժարանին մէջ անցեալ մէկ տարուան ընթացքին խնամուած են 3216 հոգի: Մասնաւորաբար շնչողական գործարաններու հիւանդութիւնները մեծ տեղ մը կը գրաւեն:

Գրեթէ ամէն կարգի հիւանդութիւն գոյութիւն ունի գաղութի հիւանդներուն մէջ, որոնք դիմած են բուժարան:

Բուժարանը կատարած է նաեւ պատուաստներ ծաղիկի եւ կեղծ-մաշկի դէմ:

Հայ կարմիր խաչը ունի նաեւ յղի կիներուն օգնութեան բաժին մը: Պիւտճէն նեղ ըլլալով, ընդունած է միայն 12 կին, որոնց նպաստ տրուած է 10 ամիս:

Ընդարձակելով իր գործունէութեան դաշտը, բազմաթիւ անկարակազմ պատանիներ օդափոխութեան ղրկած է ամառ եղանակին:

Հ. Կարմիր խաչին բժիշկները, կատարուած խնդրանքներուն վրայ այցելած են Փարիզի եւ արուարձաններու հիւանդներուն, դարմանած ու խնամած են զանոնք: Հիւանդներէն շատերը շողաքննութենէ անցուցած է ֆրանսական բուժարաններու մէջ կամ պառկեցուցած է Փարիզի հիւանդանոցները:

Թոքախտաւորներուն համար ծախսած է 58,182.60: Այս հիւանդներուն օգտակար ըլլալու համար, հրատարակած է գրքոյկ մը, զոր ձրի կը ղրկէ ուզողին:

ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՑԷՅՆԻ ՄԷՋ

ՑԷՅՆ 25 Նոյ.— Անցեալ շաբաթ արկած մը պատահեցաւ որուն քիչ էր մնացեր զոհ երթար, խմբապետ Փիլոսի փոքրիկը՝ Աշոտ 9 տարեկան:

Աշոտ երբ ճամբուն միւս կողմը անցնել կ՚ուզէր, եկող ինքնաշարժի մը զարնուելով մօտ 10 մեթրի չափ կը քշուի: Անցորդներ անմիջապէս վերցնելով կը տանին բժիշկի մը որ նախնական խնամքներ ընելով, հարկ տեսաւ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրելու:

Գրեթէ յոյսերնիս կտրած էինք որ կ՚ապրի, որովհետեւ գլուխէն շատ ծանր կերպով վիրաւորուած էր: Բայց այս մէկ քանի օրուան մէջ դարմանուելու յոյսեր տուած են բժիշկները:

Այս դէպքը բաւական յուզում պատճառեց Ցէյնի դաշնակցական եւ համակիր խաւերուն, որովհետեւ փոքրիկին հայրը ընկեր Փիլոս սիրուած է ամէնքէն:

Կ. Պօտուռեան

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ

Փրոֆ. Նորկա, դասախօսութեան մը մէջ վերջերս կ՚ըսէր թէ ռումէն ցեղը կը սերի Դակեան (Dacia) ժողովուրդէն, եւ ցեղակից է հայ ժողովուրդին, որ կը սերի Թրակիան (Trace) ցեղէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

VIVRE, Իսկուհի Մինաս, արեւելեան նորավէպերու հաւաքածոյ. Edit. Figuière, 17 Rue Campagne Première. Paris. Գին 15 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Աղջիկները, Սիրանը, ծաղիկները... Ու մի ձայն՝ հակառակ իր կամքին՝ խօսում էր իր մէջ: Դիւրին է, ի հարկէ, զոհաբերել նիւթականը, որ շահւած է միութեամբ, ուրիշի պատնէշ դարձած թիկունքում, դիւրին է տալ, երբ գիտես, թէ նորը կը գտնես: Բայց այն, ինչ տրւում է առանց փոխարինութեան, այն անհնարելին: Ջանը արիւնն է, զոհը կեանքն է: Հայրենիքի ազատութիւնը արիւն է պահանջում, որ ինքը զլացել էր, երբ Հայրենիքը պէտք էր ունենալ: Դասալիք, այդ է լինելու իր մշտական անունը, ազատում Սիրանը, որին սիրում է ինքը, որի համար աշխատում է հարստանալ եւ կեանքի վայելքի ամէն յարմարութիւն ստեղծել, հրապուրւած է զինւորով, ու դասալիք է համարում բոլոր նրանց, որ երիտասարդ են, բայց զինւոր չեն: Դասալի՛ք, որքան իրեն չէին վիրաւորում այդ խօսքերը, որքան կորած չէ՞ Սիրանէն սիրւելու, նրան հարս ունենալու երազը: Տխուր էր, նորէն ընկճւած էր, փոքրացած: Ու երեք օր, երեք գիշեր, մինչդեռ զօրք ու ժողովուրդ՝ բան ու գործ թողած՝ զւարճանում էին թատրոններում, հրապարակներում, հանդէսներում, Կորիւնը տնէն դուրս չէր գալիս, ու Ղազարի փոխարէն անասուններին էր խնամում:

Հարսն ըմբռնում էր Կորիւնի ներաշխարհը եւ նրա հետ տառապում էր, տանջւում: Անցան տօնի օրերը, ու կեանքը մտաւ իր սովորական հունի մէջ: Կորիւնն զբաղւեց իր առեւտրի, իր մատակարարման գործով ու մոռացաւ իր ներսը կրծող որդը:

Սիրանը նորէն ժպտաց իրեն ու նա զւարթացաւ: «Դասալիք բան. ինքն ինչո՞ւ լինի դասալիք: Այն ժամանակ ուրիշ էր: Չէր հաւատում յաղթանակի, միթէ՞ ինքը մենակ էր. իրեն պէս հազարներ չգնացի՞ն կռւի: Չէ՞ որ յետոյ ինքն ուզեց զինւորագրւել. ինքն ինչո՞վ է մեղաւոր, որ մէկ հատիկ է տան նեցուկ: Օրէնքն է իրեն ազատ թողել: Եթէ տանեն՝ պատրաստ է գնալ»:

∴

1920 մայիսի 28ը Հայաստանի անկախութեան երկրորդ տարեդարձը:

Մայիսը Երեւանում. կորւած դրախտն է զուր են որոնում երկնքում այնտեղ չպիտի գտնի ոչ ոք: Դրա՛խտ են ուզում տեսնել, թող գան Երեւան, որովհետեւ մայիս ամսին, արեւի շողերին հեծած, գեղեցկուհիներով օրօրուն կորւած դրախտը ներքին իջնում է իր հին տեղը՝ Արարատեան դաշտ՝ Երեւան: Ու դրախտ աշխարհում ազատութիւն է տօնւում:

Աբովեան պողոտայում, Աբովեան փողոցի անկիւնէն քիչ վեր, յաղթական կամար է բարձրանում. հայ արւեստ, հայ ուժ: Ծիածանի կամարը երանկերա սիւների վրայ, բուրգերը երկնասլաց՝ նման Մասիսաց գագաթներին, նման հայ տաճարների սրածայր գմբէթներին, որ վե՛ր, վեր են թռչում երկինքը պատռելու եւ Աստուած որոնելու տենչով: Եռագոյնը նուիրական, զինանշանը հայկական, ու նրանց շուրջը բարեկամ պետութիւնների դրօշների պարը դաշխուրանի: Ծաղկափթիթ պարտէզների, բիւրեղափայլ լճակների, երփներանգ հօրիզոնների, կապտակապոյտ երկնքի գեղը գեղ է այդ օրւայ համար ու քաղաքը զարդարւած է գորգերով, ծաղիկներով, կանաչ հիւսկէններով ու դրօշակնե՛ր, դրօշակնե՛ր ծածան: Հայ կեանքը, հայ արւեստը, անտեսութիւնը ցուցադրող կենդանի պատկերներ փողոցների անկիւններում հրապարակներում, գիւղական սայլեր, կառքերի, օթոների վրայ: Նուագ, երգ...

— Ցնծութի՛ւն, ցնծութի՛ւն, ցնծութի՛ւն...

Մանուկ, պարմանի, երիտասարդ, ծեր, կին աղամարդ լե՛ցն, լեցն՝ սրտերով: Ազատութիւնը թեւ է տւել բոլորին, ազատութիւնը գեղ է տւել դէմքերին, ազատութիւնը շաղ է տւել աչքերին, ու դարեր շարունակ ստրկութեամբ ազդւած հայ ժողովուրդը, այսօր ազատութեան մեղեդով օծւած՝ գեղեցի՛կ է, գեղեցի՛կ է, գեղեցի՛կ է վերստին:

Աբովեանը խաչաձեւող փողոցների անկիւններում, հրապարակներում հայ աշուղները նւագում են, երգում յաղթանակական երգերը ռազմի, գեղջկական չէ լինելու մերմնուչ, սիրոյ տաղերը կարօտանոնչ, ու հայ երգը անո՛ւշ է, անո՛ւշ է, անո՛ւշ... Տանիքներէն, պատշգամներէն, պատուհաններէն բոյլ բոյլ ծաղիկներ են տեղում վար, ազաւնիների երամներ են արձակւում, որ սլանալով վե՛ր, վե՛ր հասնում են Յաղթական կամարի շուրջը, թնդանօթներ են որոտում, ժողովուրդը դէպի պատերն է ոտքում:

— Ճամբա՛յ... Կեցցէ՛, առառա՛... Հայ զօրքը տողանցք է կատարում, նա պիտի անցնի Յաղթական կամարի տակով: Անցնում են վաշտ առ վաշտ, անցնում են գունդ առ գունդ, հազարներ են, հազարներ: Կանգնում են երկշարք Աբովեանում վերէն վար: Գալիս են Նախարարները Հայաստանի, Նախագահը Խորհրդարանի: Համեստ ժողովրդի հարազատ զաւակներն են նրանք, տառապանքի դրոշմը ճակատներին, բայց հպարտ ու երջանիկ, չէ՞ որ նրանք այդ օրւան հասնելու համար՝ բռնութեան կուրծք տւած՝ ամբողջ կեանք են մաշեցրել լեռներում ու ձորերում, չէ՞ որ նրանք բռնակալների բանտերն են սրբացրել իրենց տառապանքներով, չէ՞ որ նրանք դասալիք չեն եղած հարազատ ժողովրդի օրհասի պահուն, այո՛, հպարտ են, երջանիկ:

— Կեցցէ՛ Հայրենիք, կեցցէ՛ ազատութիւն...:

— Կեցցէ՛ Հայ ազգը ու նրա զօրքը արի:

ԷՎԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

(Շար.)

Երկրորդ ընդհատումը եղաւ Էնկիւրիի մէջ, հետեւեալ պատճառով. — Ռուսերը կ'ուզեն որ իրենք որոշեն թէ Ռուսիայէն ինչ տեսակ նիւթեր եւ որ քանակութեամբ պիտի բերուին Թուրքիա։

Ռուս առեւտրական ներկայացուցիչը քանի մը օրէն Մոսկուա պիտի երթայ։

Գերմանիոյ տագնապը

ՊԵՐԼԻՆ, 1 դեկտ.— Նախագահ Հինտէնպուրկ ունկնդրութեան ընդունեց վարչապետ Պրիւնինկը որ անոր հաղորդեց նախարարաց խորհուրդի որոշումները, ելմտական-տնտեսական բարեկարգումներու ծրագրին՝ հրովարտակներով գործադրութեան մասին։ Նախագահը այդ ուղղութեամբ իրաւասութիւն տուաւ վարչապետին։ Հրովարտակները գործադրութեան պիտի դրուին վաղուընէ։

Գերմանիոյ խորհրդարանը որ երկու օր վերջ պիտի հրաւիրուի, պիտի գտնուի կատարուած իրողութեան առջեւ։ Ելմտական ծրագիրը իր օրակարգին վրայ չկայ. հետեւաբար անմիջապէս պարտաւոր պիտի ըլլայ զբաղելու 1931ի ելմտացոյցով։ Բացայայտ է սակայն թէ, այս առաջին իսկ նիստէն, Հիտլերեաններն ու ազգայնականները բանաձեւեր պիտի ներկայացնեն հրովարտակներու վերացման համար։ Եթէ վստահութեան քուէի հարց ծագի, հաւանաբար ընկերվարականները չպիտի ուզեն Պրիւնինկի տապալման պատասխանատուութիւնը ստանձնել Գերմանիոյ այս ճգնաժամային պահուն, ու պիտի քուէարկեն ի նպաստ դահլիճին։

Համահնդկական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին այն յանձնախումբը որ պաշտօն ստանձնած է ուսումնասիրել Հնդկաստանի մէջ դաշնակցային պետութեան մը ծրագրին կիրարկման պայմաններն ու եղանակները, հաւաքուեցաւ քննելու համար յատուկ յանձնախումբի մը կողմէ ներկայացուած տեղեկագիրը։

Առաջարկ եղած է Պիրմանիան բաժնել Հնդկաստանէն, զայն օժտելով անջատ կառավարութեամբ։ Հնդկաստանի կառավարութիւնը կարգ մը առարկութիւններ կ'ընէ Պիրմանիոյ բաժանման դէմ. բայց Սիմոնի տեղեկագիրը ի նպաստ Պիրմանիոյ բաժանման կ'արտայայտուի։

Տելհիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Հնդկաստանի կեդրոնական եւ նահանգային կառավարութիւնները որոշած են Լոնտոնի խորհրդաժողովին ներկայացնել նոր յիշատակագիր մը հնդկական դաշնակցութեան ծրագրին մասին, որ ներկայիս կ'ուսումնասիրուի յատուկ յանձնախումբին կողմէ։ Այս յիշատակագրին հրատարակումը պատճառ պիտի ըլլայ կը կարծուի, որ համահնդկական խորհրդաժողովը դեկտ. 15էն յետաձգուի յառաջիկայ յունիսին։

Աֆղանիստանի խռովութիւնները

Պոմպէյէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կը հաստատուի թէ ի նպաստ Ամանուլլահի կրկին գահակալութեան, շարժում մը ծայր տուած է։ Իմացուած է որ Տուրքանի ցեղախումբէն 15 երեւելիներ, որոնց ուժ կուտան զանազան ցեղախումբեր, ներկայացած են Նատիր Խանի եւ բացէ ի բաց անոր յայտնած են թէ իր իշխանութիւնը հաճելի չէ ժողովուրդին։ Պահանջ դրած են որ հրաժարի գահէն, զայն յանձնելու համար Ամանուլլահի, եւ այդ կերպով առաջքն առնելու համար արիւնահեղութեան։ Նատիր Խանի պատասխանը յայտնի չէ։

Անգլիական իշխանութիւնները ուշի ուշով կը հետեւին Աֆղանիստանի անցուդարձերուն։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120 Bld. Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել այժմէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris

13 դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Երբ դուք կաք ու այդպէս կաք,
Հայ Հայրենիքը կայ ու կ'ապրի։
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆՈՎ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

Պատրաստուեցէք Հ.Մ.Ը.Մ.ի «Իթալի»ի

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

27 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, Salle Renardի մէջ, 12 Rue Renard

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոմպի Երեկոյթ-Պարահանդէսը, տեղի կ'ունենայ 3 Յունուար, Salle de la Municipalitéի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

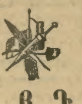

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Ա. Դարօ, Բենի, Գէորգ Չավուշ եւ Քրիս խումբերու բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան Քուչակի սիրոյ երգերուն մասին։ Մէկ ժամ սրճեմ։

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութեան յապաղաբար կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Դեկտ. 7ին, յետաձգուած է անորոշ ժամանակով։ Տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ճապին Գարահիսարցի Տիկին Գայծառ Քէօրիւքճեան (ծնեալ Սամուէլեան) որ մօտ ամիս առաջ Գորտօէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ։ Ճապին Գարահիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutiounի, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Տիկին Գայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուզունեան եւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին եւ ազգականին

ՀԱՃԻ ՖԼԱՌ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 30 Նոյեմբեր, Կիրակի, Լոնտոնի մէջ, 81 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի Դեկտ. 3 կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ, Iverna Gardens, London, W. 8. Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Kensal Riseի գերեզմանատունը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

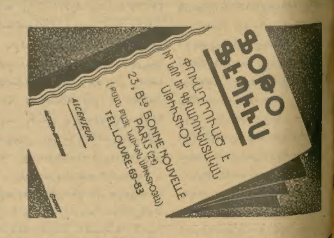

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՃԱՄ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

4 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1434

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱ,-ՀՌՈՄ - ԷՆԿԻՒՐԻ

Ժընեւի խաղաղութեան տաճարը կ'երեւի դատապարտուած ըլլալ յաւելեալ ապահով ապաստան մը, ուր քաղաքական դաւեր կը նիւթուին անվտանգ եւ քօղարկուած՝ լաւագոյն ձգտումներու համաստուժով։ Կեդրոն՝ ուր պետութիւնները կը փութան խաղաղութեան զանձանակին մէջ նետելու իրենց լուման ու միթէ սրտով կը մեկնին՝ իւրաքանչիւրը իր սարքի ստուայնը կեսելու Բարձրաձայն ճառերէն յետոյ, որոնցմէ հիասթափում կը ծորի խաղաղութեան կարօտ սրտերուն մէջ, պետութեանց պատուիրակները, կ'երեւի առիթը կ'ունենան փսփսուքներու վճռական շեշտէն քաղելու դրական ու անմիջական քաղաքականութեան մը ուղեգիծը։ Այս կերպով խաղաղութեան այս գաղթոցը՝ կը ծառայէ պարտկելու իր դէմ կազմակերպուած խափանարարութեան փորձերը։ Ու, հրապարակային տաք ցոյցերու ժխորին մէջ՝ տակաւին զաղտնի դիւանագիտութիւնն է որ կը գործէ։

Այսպէս, արագ ակնարկ մը զինաթափութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն զուգադիպող դէպքերուն վրայ, որոնք թերեւս կը ծառայեն աւելորդ անգամ մը եւս փաստելու, թէ պատերազմէն հազիւ տասներկու տարիներ յետոյ, տակաւին կը բանին միջազգային հակամարտութիւնները որոնք կրնան օր մը, նոր եւ աւելի ուժեղ բռնկումներու ծնունդ տալ։

Այն օրերուն իսկ, երբ միջազգային մամուլը ցնցող լուրեր կը արձանագրէր Խորհրդային Միութեան մասին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը՝ Լիտվինոֆ յանկարծ կը հեռանար Ժընեւէն, դէպի Մոսկուա իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Միլանի մէջ հանդիպելու համար Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի։

Ու Լիտվինոֆ հազիւ մեկնած, Հռոմ կը վազէր Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի։

Իտալական մամուլը անիմաստ խանդավառութեամբ մը, որ տնտեսական ու քաղաքական մասնաւոր կարեւորութեամբ մը կը մանրամասնէ այս զոյգ տեսակցութիւնները եւ հեճուկս Ֆրանսայի, կը ջանայ Իտալիան ցոյց տալ իբր քաղաքական նոր խմորումներու հովանաւոր կեդրոնը։

Մինչ ֆրանսական մամուլի մէկ մասը, այն որ մանաւանդ դէպքերու եւ դէմքերու շուրջ հանրային կարծիք կը կերտէ, երեք արտաքին նախարարներու այս հանդիպումը բնական ու տրամաբանական գտնելով մէկտեղ, անցուդարձերուն մէջ կը տեսնէ Իտալիոյ կողմէ փորձ մը միայն ամուլ ու ոնամէջ՝ Ֆրանսան վրդովելու եւ երկչոտելու...։ Մաս մը եւս, պատերազմի ելքէն դժգոհներու խլրտում կը նշմարէ՝ դաշնագրերու վերաքննութեան յատակ մտադրութեամբ։

Ու շնորհիւ դէպքերու նպաստաւոր դասաւորման, Թէվֆիք Րիւշտի եւ Լիտվինոֆ թէեւ կրնան իրենց այցելութիւնները արդարացնել եւ անոնց վրայէն վերցնել քաղաքական թաքուն նպատակներու կասկածը, (հօ՞ս չէ գաղտնի դիւանագիտութեան շնորհը) սակայն ձգտումը չափազանց թափանցիկ է եւ կը մատնէ նոր խմբաւորումներու սպառնալիքը, ըլլայ իսկ ժամանակաւոր եւ հակասական։

Զինուորական տեսակէտով, Ռուսիա ամրացած է արտաքին աշխարհի հանդէպ եւ իրաւունքով թերեւս, կրնայ ծիծաղիլ եւրոպական զինեալ միջամտութեան մը առասպելին վրայ, զոր Մոսկուայի դատավարութեան ընթացքին, կը շահագործէ ընդդէմ Եւրոպայի կարգ մը պետութեանց, անոնց դէմ ատելութեան նոր ներարկումով մը կազդուրելու եւ յոյսի վերջին նշոյլով մը՝ համբերութիւն պարտադրելու համար հիասթափ ու սովահար ամբոխներուն։

Շնորհիւ ուժեղ, կիրթ ու մոլեռանդ բանակի մը, օժտուած նորագոյն բոլոր գործիքներով, շնորհիւ մանաւանդ թունաւոր կազի հսկայ մթերքին, ու տրամաբանուած եւ կրօնք դարձած ատելութեան մը՝ բոլշեւիզմը կրնայ կուրծք բանալ եւ նոյնիսկ ծնունդ տալ պատերազմի...

Իր ամենէն տկար կէտը, պատերազմական նաւատորմը կը ջանայ զօրացնել, Իտալիա յանձնարարուած նաւերով՝ որոնք պիտի երթան Սեւ ծովի եզերքներուն առջեւ պատնէշելու արծիւ սպառնալիքը։

Սակայն, զուրկ արտադրութեան ներքին, սեփական միջոցներէ եւ արտաքին նիւթական օժանդակութենէ, Ռուսիա կը գտնուի հնգամեայ ծրագրի սնանկութեան դրան առջեւ։

Չի բաւեր ունենալ աշխարհի ամէնէն զօրեղ բանակը, երկիրը վարելու համար դէպի իր ճակատագիրը։ Պէտք է մանաւանդ լեցուն գանձ։

Ու դիմելէ յետոյ ներքին ծայրայեղ բռնապետական միջոցներու՝ զօրս գիտցաւ արդարացնել տեսաբանութեան մը հերկածներով, բնական է թէ պէտքը պիտի զգար արտաքին-նիւթական օժանդակութեանց, յաջողցնելու համար հնգամեայ ծրագրին, որուն յաջողութիւնը՝ փրկութիւնը պիտի ըլլար բոլշեւիկեան վարչաձեւին ու տեսաբանութեան։

Պարապ տեղը չէր որ դեռ այս տարի, բոլշեւիկեան համագումարի բեմէն, Ստալին՝ իր եօթ ժամ տեւող ճառով՝ այլազան ու բազմազան սպառնալիքներու կարգին՝ հրաւէր կ'ուղղէր Եւրոպայի՝ վարկ բանալու Ռուսիոյ, եթէ կ'ուզեն որ ճանչուի նախապատերազմեան պարտքերու մէկ մասը։

(1)

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՎ Է ՅՈՒԴԱՆ

Հալէպի ամսկավար թերթին խմբագիրը իբր կասկածելի արտաքսուելէ յետոյ երկրէն, ակսած է ալումա մատնիչներ փնտռել, Արժանի պատասխան մը կուտայ իրեն «Արդակ» (25 Նոյեմբեր).

— «Սուրիահայութեան համագիստն ու խաղաղութիւնը տարի մը ամբողջ խանգարել փորձելէ եւ հայ ժողովուրդը տեղական եւ հովանաւոր տէրութեանց աչքին կասկածելի ցոյց տալու աշխատելէ վերջ, Սուրիայէն արտաքսուած խառնակիչը, աղտոտ Ցաhիծներու մէջ ապաստանած ի զուր կը ջանայ քաւել իր մեղքերը եւ նորանոր զրպարտութեանց պատմութիւններ հիւսել ուրիշներու համար։ Սուրիահայութիւնը ընդհանրապէս եւ Հալէպահայութիւնը շատ լաւ գիտեն ամբողջ պատմութիւնը այդ «խմբագիր»ի սխրագործութեանց, որ արժանացած է բոլորի քամահրանքին։ Տեղական եւ հովանաւոր տէրութիւնները անշուշտ գիտցած են որ ան խռովարար զրպարտիչ մըն է, որուն Սուրիա ոտք կոխած օրէն սկսեալ գաղութի մէջ թունաւոր սերմեր մտնել սկսան։

Անգամ մըն ալ կրկնենք փաստերը ցոյց տալու համար որոշապէս թէ՝ այսօրուան կռկռան գորտը, երէկ ի՞նչ տխուր մատնութիւններ կատարած է, աշխատելով խանգարել մեր գաղութի անդորրութիւնը։

1.— Իր խմբագրութեամբ հրատարակուող հայատառ թերթուկ մը համարձակեցաւ զրպարտել երկու ծանօթ հայ մտաւորականներ, յայտարարելով որ անոնք Հալէպ եկած են եւ ներկայ գտնուած գաղտնի ժողովի մը։ Ակնարկուած մտաւորականները ոչ միայն այդ օրերուն Հալէպ գացած չէին, այլ անոնցմէ մէկը դեռ մինչեւ այսօր չի գիտեր Հալէպը։

2.— Իր խմբագրապետութիւնը ստանձնած օրէն սկսեալ, այդ թերթուկը սկսաւ հրապարակաւ զրպարտել հայ կուսակցութիւն մը, զայն մասնակից ցոյց տալով քրտական ապստամբական շարժումին եւ այլ արկածախնդրական արարքներու։

3.— Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ երբեմն երեւան եկող համայնավարական շարժումը՝ հակառակ ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնատան փաստերուն, հրապարակաւ նկատեց մասնութիւնը հակառակորդ կուսակցութեան մը եւ չվարանեցաւ ամենատգեղ զզուելի արտայայտութիւններ ունենալէ։

4.— Շատ պատուաւոր եւ ազգանուէր հայ երիտասարդ մը ամբաստանեց այնպիսի արարքով մը, որ իբր թէ ան իր հովանաւոր կառավարութեան մօտ ունեցած վստահութիւնը ի վնաս իր գաղափարական հակառակորդներուն կը գործածէ։

5.— Արաբ թերթերուն բրած վերջին հակահայ յայտարարութիւնները, որոնք ծանօթ են արդէն ընթերցողներուն։

Ցենք յիշեր այլեւս գաղթականական խնդրին եւ տեղաւորման եւ աշխատանքներուն հանդէպ անոր բռնած ազգակործան ընթացքը։

Ըսէք այժմ, ո՞վ է Յուդան։

Ազատ ասպարէզ այլեւս իրեն, թող կռկռայ իր գտած Ցաhիծներուն մէջ. ոչ մէկ պատասխան մեզմէ այդ անարժան գրագէտ»ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ Կ'ԱՐՇԱՒԷ

(ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ)

Իրաքի կառավարութիւնը պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը հրատարակած է քրտական ապստամբութեան մասին, Իրաքի սահմաններուն մէջ, զոր նոյնութեամբ եւ թարգմանաբար կը հրատարակենք ստորեւ։

«Քիւրտ լիտր եւ հին յեղափոխական Շէյխ Մահմուտ 1927ին Իրաքի կառավարութեան հետ համաձայնութեան եկած էր յետ այնու Իրաք երբեք ոտք չկոխելու եւ յեղափոխութեամբ չպարապելու համար։ Բայց վերջերս Թուրքիայէն փախչելով Իրաքի սահմանին վրայ ոտք կոխելուն պէս սկսաւ ապստամբութեան մղել քիւրտ ցեղերը. այս պատճառաւ Իրաքի կառավարութիւնը մեծ բանակ մը ղրկեց Սիւլէյմանիէ, որ երկուքի բաժնուելով մէկ մասը Պէնճուին գնաց, իսկ միւսը՝ Ճուվարիէ։ Ապստամբները յարձակեցան Պէնճուի վրայ դեռ բանակը չհասած, բայց կառավարութեան բարեկամ մնացող քիւրտեր ետ մղեցին զանոնք։

Անկէ քանի մը օր վերջ մեր առաջին թեւը յառաջացաւ Գաեանայի ուղղութեամբ որ կը գտնուի Սուէյլ գետին վրայ։ Ամսոյս 9ի լուսցող գիշերը ապստամբները մեր ուժերու տկար մէկ կէտին վրայ յարձակում գործեցին, ուր միայն վեց զինուորներ ունէինք։ Մեր ուժերը չիմադրեցին, մինչեւ որ մէկ հոգի մնաց որ հազիւ կրցաւ փախչիլ։ Այս ընդհարմանց միջոցին քիւրտերն ալ շատ կորուստներ ունեցան։

Մեր ուժերը ամէն օր այդ շրջաններու մէջ ռազմափորձեր կ'ընեն, որոնց կ'օգնեն նաեւ Քէրքուքի ու Սիւլէյմանիէի օդային ուժերը։ Ապստամբները կը հետապնդուին եւ մօտ օրէն կը զսպուին»։

«Էլ Ահրամ»ի Պաղտատի թղթակիցը հաղորդելէ վերջ այս զեկոյցը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կ'աւելցնէ.

Ո՞Վ Է ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ

Շէյխ Մահմուտ քիւրտ ապստամբութեան գլխաւոր լիտրներէն մէկն է եւ թէ կրօնական թէ քաղաքական տեսակէտներով մեծ հեղինակութիւն եւ ազդեցութիւն ունի քիւրտերու վրայ։ Ան Իրաքի սահմանին վրայ Պէնճուի մէջ կը բնակէր։ 1926ի ապստամբութենէն վերջ Իրաքի կառավարութիւնը զայն հեռացուցած էր իր սահմաններէն։ Այդ շրջաններուն մէջ կը գտնուի քրտական Ժաֆ ցեղը որ 20.000 զինուած մարդիկ ունի, բոլորն ալ քաջ կռուողներ։ Այս ամսուան սկիզբը Շէյխ Մահմուտ վերադարձաւ Պէնճուի եւ յարձակեցաւ Իրաքի պահականոցին վրայ եւ սպաննեց պահակները, յանկարծակիի բերելով զանոնք։ Մաս մը Իրաքի զինուորներէն միացան ապստամբներուն որոնք միացեալ ուժերով յայտարարեցին Ժաֆ ցեղախումբին ապստամբութիւնը։

Շէյխ Մահմուտ այնքան մեծ ազդեցութիւն ունի Ժաֆ ցեղին վրայ որ անոնք չեն կրնար մերժել անոր կամքը։ Որով անոնք սկսան գործի եւ երեք մասերու բաժնուելով յարձակման ձեռնարկեցին։ Առաջին խումբը Ճուվարթա յարձակեցաւ, գլխաւորութեամբ Իպրիմի ցեղի շէյխին, եռ առանց ընդդիմութեան գրաւեց Ճուվարթան։ Շուտով այս արշաւախումբը 10 քիլոմէթր տարածութեան մը տէր եղաւ։ Ամսոյս 9ին այս խումբը Գայանա հասաւ եւ հոն զօրաւոր բախում մը ունեցաւ Իրաքի ուժերուն հետ։ Շէյխ Մահմուտ երկրորդ թեւը ղրկեց դէպի պարսկական սահման եւ միացուց Իրաքի եւ Պարսկաստանի քիւրտերը։ Երկրորդը արշաւեց դէպի հարաւ՝ Սիւլէյմանիէի եւ Պէնճուիի միջեւ գտնուող ճամբան կտրելու համար. այս կերպով Իրաքի ուժերը չկրցան միանալ իրարու եւ տկար մնացին։

Հիմա Շէյխ Մահմուտ եւ իր հպատակ ցեղերը ընդարձակ տարածութեան մը վրայ սկսած են չէթէական գործունէութեան եւ անհանգիստ կ'ընեն Իրաքի կառավարութիւնը։

Հայերու կալուածները

«Էլ Ահրամ» կը գրէ.—

Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ անցեալները Պ. Հընայել Սուրիա եկաւ քննելու համար Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող կալուածային խնդիրը։ Պ. Հընայել վերադարձին իր տեղեկագիրը յանձնած է Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան։

Ֆրանսական շրջանակներէն կը հաւկցուի որ երկու կառավարութիւններուն միջեւ գլխաւոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է կալուածային խնդրի առթիւ։ Երկու մասի բաժնուած են այդ խնդիրը. առաջինը՝ բուն Լիբանանցիներու եւ Սուրիացիներու Թուրքիա գտնուող կալուածները եւ Թիւրքերու Սուրիա գտնուող կալուածները, երկրորդը՝ Հայերու պատկանող կալուածները, որոնց տէրերը հեռացուած են Թուրքիայէն։

Այս լուրը տալէն վերջ «Էլ Ահրամ»ի լրատուն կը յուսայ որ այլեւս չերկարաձգուի կալուածներու խնդրին կարգադրութիւնը, քանի որ Հայերու կալուածները անշարժ են։

Թէվֆիք Րիւշտի Իտալիոյ մէջ

«Թան»ի Հռոմի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Թէվֆիք Րիւշտի երբ Հռոմ կը գտնուէր, առիթ ունեցաւ յաճախ պատասխանել Հռոմի, Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ դաշինքի կնքման վերաբերեալ հարցումներուն։ Իտալիա բաւական ժամանակ զբաղած է անով՝ մէկ կողմէ կազմելու համար Պելկրատի վրայ ճնշման միջոց մը, միւս կողմէ նպաստելու համար Ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Ինչպէս յայտնի է, Վճռաբեկ Ատեանի ընդհ. ժողովը անկէ առաջ շատ նպաստաւոր որոշում մը տուած էր Սանասարեան խանի դատի մասին, որոշելով յայտնելով թէ Նարոյեան Պատրիարք խանին օրինական միութէվելլին է եւ թէ հետեւաբար այդ հանգամանքով կրնայ դատ բանալ։ Այդ որոշումով միեւնոյն ատեն կը ճանչցուէր Պատրիարքութեան գոյութիւնը, զոր անկէ առաջ չեղեալ նկատած էր Պոլսոյ Քաղաքային ատեանը, յայտնելով թէ Պատրիարքութիւնը գոյութիւն չունի իբրեւ այդպէս եւ գործնապէս (հիւքմէն վէ ֆիլէն)։

Հակառակ անոր որ որոշումը տրուած էր ընդհ. ժողովին կողմէ որ ամենաբարձր ատեանն է, Պոլսոյ կուսակալութեան փաստաբանները դիմեցին ամէնէն վերջին միջոցին եւ որոշումի սրբագրութիւն (թաշհիհի գարար) պահանջեցին։

Նկատելով որ ըլլալիքը պարզ գործողութիւն մըն է եւ ոչ թէ դատավարութիւն, Վճռաբեկ ատեանի ընդհ. ժողովը պէտք չտեսաւ երկու կողմէն փաստաբաններ լսելու, այլ ինքնիրեն սկսաւ քննել թղթածրարը։

Արդ, «Ազգարար» մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանայ որ խնդիրը շատ նպաստաւոր փուլի մը մէջ կը գտնուի եւ նոյնիսկ Վճռաբեկը տուած է իր որոշումը, մերժելով կուսակալութեան պահանջը։

Եթէ հաստատուի լուրը, այն ատեն նոր դատավարութիւն պիտի սկսի Պոլսոյ մէջ, շատ ապահով հիմերու վրայ։ Որովհետեւ ճակատը սկզբունքն է՝ անգամ մը որ ընդունուի թէ Պատրիարքը միւթէվէլլի է, այլ եւս դժուար չէ հաստատել թէ խանը ազգին սեփականութիւնն է։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թաւկիզէն«Ցուսաբեր»ի թղթակիցը կը գրէ Նոյ. 8 Թուականով.— Երկրիանցուդարձերուն լաւատեղեակ անձ մը, որ Երեւանէն նոր հասած է Թաւրիզ, մեզ պատմեց հետեւեալը.

«Կաթողիկոսական ընտրութիւնը խաբէութիւն է։ Հնգամեակի չորրորդ տարիին ծրագրուած է բոլոր եկեղեցիները գոցել տալ։ Աւելորդ բարդութեանց տեղի չտալու համար՝ Երեւանը կը մտածէ կաթողիկոսական «ընտրութիւն» կատարել տալ, առանց արտասահմանի պատգամաւորներու մասնակցութեան։ Բոլշեւիկներու թեկնածուն—իրանցէն վտարուած մեսրոպն է»։

Աւելորդ կը համարեմ այս տեղեկութեանց վրայ որեւէ բառ աւելցնել իմ կողմէս։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոն՝ի համահնդկական խորհրդաժողովին դաշնակցային յանձնախումբը կարեւոր որոշում մը տուաւ, հաւանութիւն յայտնելով Հնդկաստանէն Պիրմանիոյ բաժանման եւ Ռանկունը անջատ վարչաձեւով մը օժտելու առաջարկին։ Ընտրեց նաեւ յատուկ ենթախումբ մը, որ պիտի ուսումնասիրէ Պիրմանիոյ Հնդկաստանէն բաժանման պայմանները։

Հ. Յ. Դ. ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս յետագային պիտի տեսնենք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ֆրանսայի շրջանը՝ արտասահմանի մեր ութ Կեդր. Կոմիտէութիւններէն եւ երկու Մեկուսիններէն՝ ամէնէն բարգաւաճը, ամէնէն երիտասարդը եւ ամէնէն զօրեղներէն մէկն է։

Եթէ հակառակորդի տեսակէտով դիտենք այս իրողութիւնը, եղածը անբնական երեւոյթ է։ Հայ յեղափոխութեան առաջնորդութեամբ մեր կրած քաղաքական անհաւասար պայքարներէն յետոյ, Կարսի աղէտէն, Կիլիկիոյ պարպումէն, Իզմիրի հրդեհներէն, Պոլսոյ խուճապէն եւ վերջապէս Լօզանէն յետոյ այս յարանուն զարգացումը անբնական երեւոյթ է, եւ արհեստով հակադաշնակցականի այս տեսակէտը ճիշդ։ Հակառակորդը՝ որ մեր նորագոյն պատմութեան մեծ ու հրաշալի յուզումներուն անհաղորդ մնացած է կամայ թէ ակամայ, ու բնաւ բարեխղճութեամբ ու փիլիսոփայօրէն ուսումնասիրած, թափանցած չէ մեր չորս հազար տարուան պատմութեան տուն, գոյն, բովանդակութիւն դնող ցեղային կախարդիչ հէքեաթին, բնական է որ պիտի զարմանայ այնքան մեծ ու զարհուրելի փլուզումներէն յետոյ վերակառուցման հոյակապ ու աննկուն եւ ցեղագրոշմ այս յամառ ճիգին ի տես։

Պահ մը բռնենք այդ բթամիտ կամ չարամիտ հակառակորդի օձիքէն եւ հարկադրենք զինքը որ հոգիի անպարփակ թռիչքով մը անհունօրէն ետ երթայ դէպի մեր քառասուն դարերու պատմութեան խորհրդաւոր արշալոյսը։ Ի՞նչ կը տեսնենք։ Ասսո՞ւր ամէնէն արհամարհելի հակառակորդի լեզուով. «հարիւր ցեղ, է՛ն հզօրներէն եւ է՛ն բարբարոսներէն», էն նուրբերէն եւ էն կոպիտներէն, անցան Հայաստան աշխարհի վրայէն, եւ հայ ժողովուրդի մէջքին վրայէն։ Ո՞ւր է այսօր Ասու՞ր, Ո՞ւր է Բաբելոնը, Ասորեստանը, Մակեդոնացի Աղեքսանդրը։ Չկան։ Հակառակորդի յիշած հարիւր ցեղերէն առնուազն 90ը անհետ եւ եւ անհետ կորած են։ Երբ անոնք հեղեղանման անցած են Հայաստան աշխարհէն, քար քարի վրայ չեն թողուցած, անլուծ սրբած են մեր երկիրը։ Հակառակ այդ բոլորին հայ ցեղը տեւած է եւ անհարկուօրէն երկար խաւարակուռ ժամանակաշրջաններ ետեւ նետելով՝ ինչպէս գետ մը միշտ նոր ու երգեցիկ հասած է մեր 20րդ դարուն եւ զարկած է դարուս դրան ներս մտնելու համար յաւիտենականութեան։ Առաջին Արմէնները՝ վաղնջագոյն դիցաբանական շրջաններուն, երբ աստուածները երկրի վրայ էին ու մարդոց հետ համակեցութիւն մը գտած էին, սքանչելի, խորհրդաւոր ու մաքուր երազ մը տեսան.— Եւրոպայէն եկանք, Արեւմուտքէն Արեւելք գաղթեցինք, այստեղ որ կանք այս երկրին մեր անունը տանք եւ այդ երկիրը դարձնենք Աստուածային, դիւթական, բարգաւաճ պարտէզ։ Բանի քանդեն, աւերեն՝ շինենք ու վերաշինենք, շինե՛նք մենք մեզի եւ ուրիշներու բարիքին համար։ Արիական Արմէնը այսպէս ըմբռնեց իր դերը, ի՛ր կոչումը, եւ ուրիշին նախանձը ու վատոգի չարութիւնը զգզող համբուրելի հուրիրումով մը իր պատմական կոչումին ծառայեց։

Այս արդէն արմենի՛զմն է։

Արմենիզմը տեւողութեան ու շինարար հեւքի, ստեղծագործող անվեհեր կամքի անբովանդակելի համադրոյթ մը. ու հին Արմէններու յաւերժէն ձեռքերէն կերտուած իբրեւ կարծրացեալ տողութիւն. իսկ նոր Արմէններուն ներշնչումին ու զոհողութեան, խոյանքին ու հերոսութեան աղբիւր՝ կախարդիչ երգ մը համակ ցեղական։

Աւերիչ հողմերը քու ի՛նչ փոյթդ.
Դուն Աստուածային Անահիտն նետուած
Տիպար պարտիզպան.
Շինի՛ր ու վերաշինի՛ր...
Քալէ՛ դէպի դարերը հեռագեղ,
Շինի՛ր, շինի՛ր անհուն, անհատնում,
Արգասաւորէ՛ քրտինքովդ մաքրափո՛յլ
Այս դաշտերը խոպան,
Ծաղկեցո՛ւր ու ծաղիկներով վառէ՛
Այս լեռներն ամայի,
Քու կախած տեղդ պիտի ծաղկի,
Հողերը որ անգամ մը քրտինքդ ըմպեն,
Պիտի մնան յաւիտեան անթառամ,
Յաւերժօրէն դալարուն..

Ահա թարգմանութիւնը ցեղագրոշմ այդ կախարդական հէքեաթի՛ն։

Բոլոր մրրիկներու ժամանակ ցեղին բեկորները ապաստաներ են յանո՛ւն այս հէքեաթին հայրենի անմատոյց լեռներուն։ Ցեղը իր արիւնով պահեր է հէքեաթը, իսկ հէքեաթը իր երազ հուրքով պահեր է ցեղը. և մրրիկներէն, ալեկոծութիւններէն վերիվայրումներէն ու փլուզումներէն երկուքն ալ դուրս ելած են առողջ ու հրաշքով։

Այսպէս եղած է անցեալին մէջ։ Աւերակ ու շինութիւն։ Շինարարութիւն եւ աւերածութիւն։ Այս բոլորի ժամանակ ալ հաւատքը՝ ցեղային ուխտին ու հէքեաթին հանդէպ այնպիսի հաւատարմութիւն որ յատուկ է միայն աստուածաշնորհ ցեղերու։

Պատմութիւնը կրկնութի՞ւն է թէ ոչ։ Այո՛ կրկնութիւն է, յարմարող, յառաջընթաց շարժում մը որ պարբերաբար կը կրկնուի։ Այսօր՝ նորէն Արմէններու հնաւանդ պատմութիւնը չես գիտեր քանի երրորդ անգամ ըլլալով կը կրկնուի։ Անաւար նոր ուրական, թերեւս աւելի անհաւատ քան չորս հազար տարուան ընթացքին եղածները՝ անցաւ մեր երկրէն։ Քար քարի վրայ չթողուցին։ Ճիշդ է Կարսը, կսկծալի է Կիլիկիան, սարսափելի է Իզմիրը, ընդվզեցուցիչ ու խելագարող Լօզանը։ Պարտուած ենք։ Այնքան աւերին, այնքան աւեր, այնքան զոհ, այնքան մեռելներ՝ առանց հետեւանքի, կամ միակ հետեւանքով մնացողներու տարագրութեամբ։

Հակառակ սոսր գաղութներու մէջ Դաշնակցութիւնը կը զօրանայ ու կը լայննայ, եւ աստիճանաբար ազգ կը դառնայ։ Թէեւ հազար լեզուներ կը կրկնեն որ այդ բոլորի համար մեղաւոր է Դաշնակցութիւնը։ Որբերը՝ որոնց հայր ու մայր մատաղ ըրին Դաշնակցութեան պարզած դրօշին՝ մեզի կուգան։ Բանւորները որոնք ինչք ու ստացուածք մատաղ ըրին՝ մեզի կուգան։ Գիւղացին որուն գիւղը «լքեալ գոյք» դարձաւ, եւ այսօր գործատան ծուխն ու մուրը կը քամէ պատառ մը, ափ մը հողի կարօտով մեզի կուգայ։

Այս բոլորը վերագրե՛լ պատահականութեան, անգիտակցութեան կամ անոր որ հակառակորդը մամուլի, խօսքի ազատութենէն չօգտուիր. հնարաւորութիւն չունի ազդելու, այս թափառական ծփուն հայրենիքի հետ հաղորդուելու։

Ոչ առաջինը, ո՛չ ալ երկրորդը։ Ճիշդ հակառակը։ Այս երեւոյթի մէջ ո՛չ պատահականութիւն, ոչ ալ մէկ տրամադրութիւն կամ հակում որ անգիտակցական բնոյթ կրէ։ Տասը տարիէ ի վեր ե՛ւ իշխանութիւն, ե՛ւ մամուլ, գիրք, փառք ու դրամ հակառակորդի կողմն է։ Դաշնակցութիւնը միանգամայն զուրկ է հակառակորդի առաւելութիւններէն։ Ինչո՞ւ ուրեմն դէպի Դաշնակցութեան այս յորդ ու իմաստուն եւ ակոյլաւր մղումը։

Որովհետեւ, հայ ժողովուրդը ինքզինք հոգեբանօրէն պարտուած չի զգար։ Պարտուած կը զգայ քաղաքականապէս։ Գիտակցութիւնն ունի գործուած բազմաթիւ սխալներուն, բայց բնաւ գանգատ չունի իտէալէն եւ պաշտամունք կը տածէ իտէալի համար մեռածներուն հանդէպ։ Եղածը կը համարէ նոր ու համայնաւեր ուրական մը՝ եւ ինք ցեղագրոշմ կախարդական հէքեաթը գրկած կ՚ապաստանի Դաշնակցութեան (ինչպէս հին օրերուն մեր լեռներուն) զայն իր տաք, արտասուաթոր շունչով պահելու եւ գինցնելու համար, իր կարգին անոր անմահ հուրքով ապրելու համար օտար այս աստղերու տակ։

Ոչ միայն պարտուած չըզգար, այլ յաղթական երեւոյթ ունի հայ ժողովուրդը վերի մատնանշուած աղէտներէն ու վերիվայրումներէն ողջ եւ առողջ ցեղային անմեռ ուխտը փրկել կարողացած ըլլալու համար։

20րդ դարու արմենի՛զմ

Ճինկիզխան, Լէնկթիմուր, «հարիւր ցեղ էն հզօրներէն եւ էն բարբարոսներէն», երբ աւերելով, սրածելով անցան մեր երկրէն, սրածաւլներու դիակներով Տեառնդառաջի աւանդական կրակին պէս վառ մնաց արմենիզմը, «աւերիչ հողմերը քու ինչ փոյթդ, շինի՛ր, շինի՛ր»։

Հայրենիքէն հեռու, Դաշնակցութիւնը տառապէս հայացած, ցեղային դարաւոր կախարդիչ հէքեաթի խնկաման դարձեր է. աւանդապաշտ, հայրենաշունչ ու հայրենամոլ։

Արմենիզմը շինարար հեւքի, տեւողութեան ստեղծագործող անվեհեր ոգիի զմայլելի համադրոյթ մը եւ Դաշնակցութիւնը գաղափարախօսը՝ մեծ տեսանողը այդ խնկեցող, մաքուր, հրաշալի չորս հազար տարուան տեսիլքին, որքան ցեղական, նոյնքան արիական, որքան արիական նոյնքան համամարդկային.— Միջնաւոր Արեւելքի այն հողամասը որ մեր անունը տարած է եւ առնուազն 4—500 փառապանծ ու տեւլապաշտ սերունդներու դամբարանը դարձեր է, պէտք է որ նորէն, ի գին ամէն զոհողութեան՝ դառնայ «Աստուածային պարտէզը» հարուստ, բարգաւաճ ու բարեաց բաշխիչ իր շրջապատին համար։

Ահա թէ ինչո՛ւ պարտութեանց, ձախողանքներուն, անաթեմաներուն եւ անէծքներուն հակառակ Դաշնակցութիւնը հզօրագոյն ազդակն է մեր կեանքին, որովհետեւ ան է կրկին հակառակ իր շատ մը վրիպումներուն, խաչոր ու աղետաւոր սխալներուն՝ այդ կախարդական հէքեաթին (ցեղին յաւերժութեան) մեհենափառ ու խստակրօն քրմապետը։

(2) Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ոչ դուք Ջարչըլը Արթին եղէք, ոչ ալ ես տոքթ. Շաւարշ ըլլամ։ Սակայն խոստովանինք որ դժուար է ճշգրիտ բացատրութիւն մը տալ պնդութեան մասին։ Ճիշդ է, Ջարչըլը Արթին աղա չէր հասկնար պնդութիւն բառին իմաստը, բայց մեծամեծ փրոֆէսէօրներն իսկ չեն կրցած սահմանել այս հիւանդութիւնը։ Տոքթ. Մարթինէ, որ բժշկական հեղինակութիւն մըն է, կը վախնայ յանձնապաստան երեւալ՝ պնդութեան սահմանը տալու ժամանակ։ Եւ կը կարծէ թէ ոչ ոք, կ՚իմանա՞ք, ոչ ոք կրցած է լրիւ ըսել թէ ո՞ւր կը սկսի պնդութիւնը, ո՞ւր կը վերջանայ, ի՞նչ նշաններ կը ներկայացնէ, ի՞նչ բարդութիւններ կը ստեղծէ, եւ ի՞նչպէս կը դարմանուի։

Կը տեսնուի, որ այս շատ սովորական բառը ինչքա՜ն գլուխ պայթեցուցած է։ Ուրեմն ծանր բան մըն է պնդութիւնը։

Հիւանդութիւն մըն է։

Եւ ահաւո՛ր հիւանդութիւն։ «Ընկերային աղէտ մը»։ Հիմա նկարագրեմ, եւ պիտի տեսնէք ու պիտի վախնաք։

∴

Կենդանիները, մասնաւորաբար բուսակերները, երբեք չեն տառապիր պնդութենէ։ Մարդիկ եւս, առհնօք, զերծ էին պնդութեան աղէտներէն։ Քաղաքակրթութիւնն էր, որ մեզի նուէր բերաւ պնդութիւնը։ Ապրելու եղանակը, սնունդի տեսակը, ինչպէս նաեւ քաղաքավարութեան պահանջները ազդեցին մեր աղիքներուն վրայ եւ պատճառ եղան պնդութեան։ Ուրեմն պնդութեան մայրերն են քաղաքավարութիւնը եւ սնունդի տեսակը։

Կը կարծէք թէ լա՞ւ եղաւ, որ մեր աղիքները վարժուեցան ծուլութեան։ Ափսո՜ս, ո՛չ։ Տոքթ. Փաշէ «մարդասպան» կը կոչէ ծոյլ աղիքը, որ չի գործեր եւ պնդութիւն կը ստեղծէ։ Իսկ ես պիտի կոչէի «պատերազմի պատասխանատու»։ Վասն զի պնդութիւնը բոլորովին կը փոխէ մարդոց հոգեբանութիւնը, այնպէս որ, երբ մէկը ազգի մը գլուխը կանգնած է եւ պնդութիւն ունի, ամէնէն աննշան վէճին առթիւ՝ պատերազմ կը յայտարարէ։ Մի՛ զարմանաք, բոլոր անոնք որ պնդութիւն ունին, զայրացկոտ, նեղսիրտ, ջղայնոտ, խստաշէմ նկարագիր մը կ՚ունենան։ Տոքթ. Փաշէ աղջիկներուն կը յանձնարարէ չամուսնանալ այն երիտասարդներուն հետ, որոնք պնդութիւն ունին։ Ես, շարունակելով այդ յանձնարարութիւնը, կ՚ուզէի թելադրել երիտասարդներուն, որպէսզի չամուսնանան այն աղջիկներուն հետ, որոնք պնդութիւն ունին։ Որովհետեւ պնդութեան փորձանքը աւելի մեծ է քան... ամուսնութեան փորձանքը։ Չեմ ուզեր երկար խօսիլ այն ազդեցութեան մասին, զոր աղիքները կը գործեն ջղային կեդրոնական դրութեան վրայ, մեր հոգեկան դրութեան վրայ, մեր հոգեկան վիճակին յեղափոխութեան մէջ, նկարագիրներու վատասերման համար։

Պնդութիւնը ծանրապէս կ՚ազդէ նաեւ ջիղերու առողջութեան վրայ։ Ամէն մարդ, որ պնդութիւն ունի, կը ճանչնայ գլխու այն անհաւասար ցաւը, որ երկաթի պէս կը ճնշէ, կը սեղմէ, կարծես կը կոտրէ ճակատին ոսկորը։ Ծոծրակէն ունկերուն տակէն, ոսկորին մէջէն խուլ ցաւ մըն է այդ, որ վերջ չունի, դեղ չունի եւ նմանը չունի։

Հետզհետէ պնդութիւնը կը սկսի իր աւերները գործել, յամրաբար թունաւորելով մարմինը։ Մէջը լեցուն է թունաւոր տարրերով։ Արիւնը նոյնպէս։ Աղիքներն են, որ կը ծծեն «ճամբան կեցած» կղկղանքին թոյները։ Ժամանակ մը յետոյ աղիքները կը լայննան եւ կը կորսնցնեն իրենց բնական ձեւերը, յատկութիւնները։ Եւ երշիկի պէս խցուած, խճողուած՝ կը ճնշեն արեան խողովակներուն, մէջքին ճամբաներուն վրայ։ Ալ երեւակայեցէք թէ ի՛նչ բարդութիւններ կը պատահին այնուհետեւ։ Կղկղանքը այնքան կը չորնայ, որ երբեմն կը խզէ աղիքին յատակը կամ դուրս կը թափէ զայն։ Աղիքի բորբոքում, սրբանի երակներու լայնցում (մայասըլ), դէմքի կարմրութիւն կամ դեղնութիւն (հողի գոյն), նշաններ որոնք ի վերջոյ կը կորսնցնեն իրենց կարեւորութիւնը բաղդատմամբ ծագած անհաւասար բարդութիւններուն այս կամ այն գործարանին մէջ։

∴

«Ընկերային աղէտ» կոչուած է, որովհետեւ նախ շատ տարածուած է, յետոյ ընկերային ներկայ պայմաններն են, որ զայն ստեղծած են։

Թուե՛նք այդ պատճառները.—

1.— Սովորութիւն.— Բազմաքաղաքակրթուած ժողովուրդներու մէջ, պատշաճութիւնները, արհեստի պարտաւորութիւնները, նստակեաց կեանքը հետզհետէ կը մոռցնեն ամէն օր աղիքները պարպելու բնական պահանջը։ Այսպէս ստացուած սովորութեան կազմութեան կը նպաստեն նաեւ կարգ մը հոգեբանական պատճառներ, — շատեր կը պժգան այդ անքաղաքավար գործողութենէն, կը պժգան պէտքարանէն։ Դեռատի աղջիկներ կան, որ տեսակ մը ամօթխածութիւն կը զգան, եւ որքան կրնան՝ կը զգուշանան պէտքարանին մօտերը երեւալէ։

Լանջակալ (քորսէ) գործածութիւնը, մարմնամարզի պակասը, յղութիւնը պատճառներ են, որոնք աւելի եւս սովորական կը դարձնեն պնդութիւնը կիներուն մօտ։

2.— Սնունդը.— Սնունդին տեսակն ալ պատճառ մըն է պնդութեան։ Պնդութիւնը կը տեսնուի աւելի քաղաքացիներուն, քան թէ գիւղացիներուն մօտ, որովհետեւ քաղաքացիները ճերմակ հաց կ՚ուտեն, առատ միս, հաւկիթ, բրինձ, կարկանդակ, պանիր, եւայլն, որոնք աւելցուկ չեն ձգեր։ Ընդհակառակն գիւղացիները կ՚ուտեն սեւ (թեփոտ) հաց, բանջարեղէն, պտուղ եւայլն, որոնք աւելցուկ շատ կը ձգեն։ Վայրի կենդանիներն ալ նոյն այդ պատճառներով պնդութենէ զերծ են։

3.— կարգ մը հիւանդութիւններ.— Շաքարախտը, խոթէրին, թապէսը, ստամոքսի եւ լեարդի տկարութիւնները։

4.— մեքենական պատճառներ.— Աղիքներու սեղմում, աղիքներու հանգոյց ու կապ, խլիրդ (քանսէր), աղեթափութիւն, եւայլն։

5— Զանազան պատճառներ — Թունաւորում (կապարով եւ աֆիոնով). Ջղային անդրադարձ շարժումներ (ռէֆլէքս), երկար ատեն կռնակի վրայ պառկիլը։

6— Հետաքրքրական պարագայ մը.— Երբ մայր մը պնդութիւն ունի, իր երախան ալ կ՚ունենայ յաճախ։ Այն երախաները, որոնք բիզատ կաթով, արուեստական եղանակով մը ամլացուած (սթէրիլիզէ) կաթով կը սնանին, պնդութիւն կ՚ունենան։

∴

Ահա գլխաւոր նշանները պնդութեան.—

Գլխու պտոյտ, աչքերու մթագնութիւն, դժուարաշնչութիւն, մէջքի ցաւ, լուսնոտի նման տագնապներ, սիրտի բաբախում, մորթին վրայ վէրքեր, բերնի գարշահոտութիւն, ախորժակի պակաս, ստամոքսի քացխում, թմրուկի ձեւ որովայն, յառաջընթաց նիհարութիւն, ուժաթափութիւն, թմրութիւն, ծուլութիւն, մղձաւանջ, ձեռքերուն եւ ոտքերուն ծայրերը կը պաղին, ջղայնութիւն, բարկութիւն եւ տխրութիւն։

∴

Գիտցէք, որ անփոխարինելի հաճոյք մըն է փորը պարպելը։ Պատահա՞ծ է ձեզի, որ մոռցած ըլլաք երկու օր, երեք օր ձեր փորը պարպել։ Այն ատեն ի՛նչ մեծ հաճոյք է պահ մը բանտարկուիլ խցիկի մը մէջ եւ կատարել բնական այդ պահանջը։ Ինչպէս կը վերակենդանանաք ու կը թարմանաք։ Հրաշալի զգայութիւն մըն է այդ։ Ո՛չ, պէտք չէ այլեւս կեղծ ամօթխածութեամբ մը զանց առնել այս դասը։ Պէտք է խօսիլ այս մասին դպրոցներուն մէջ, տուներուն մէջ եւ ամէն տեղ։ Այս «ընկերային աղէտը» շա՛տ տարածուած է մեր ամօթխած ժողովուրդին մէջ, պէտք է սրբագրել ու դարմանել։ Լքելով միւս հիւանդութիւնները, ես կը խօսիմ պնդութեան մասին, որովհետեւ գիտեմ որ հոգեբանական ու ֆիզիքական ի՛նչ հետեւանքներ ստեղծած է մեր մէջ։ Պարզապէս աղեղցուցած է մեր ցեղը, (գոնէ աղեղութեան պատճառներէն մէկն ալ այս է), թաւամազութեան, անսովոր ձեւով մազերու բուսնելուն գլխաւոր պատճառն է պնդութիւնը։

∴

Լա՛ւ, դարմանե՛նք։

Դարմանումի միջոցները [illegible] մաթիւ են։

1.— Սովորութիւն.— [illegible] րութիւն ընել ամէն օր [illegible] ելլել», եթէ նոյնիսկ պէ[illegible] չզգաք։ (Պէտք է գիտնալ [illegible] ամէն օր «դուրս ելլելը» [illegible] նշանակեր թէ պնդութիւն [illegible] նիք)։

2.— Մարզանք.— Նստակ[illegible] ները փորի շփումներ եւ մ[illegible] կրթանք պէտք է կ[illegible] ամէն օր։

3. դեղ.— Շատ են [illegible] Կարգ մը դեղեր կ՚ազդեն [illegible] իւղային լուծուն յա[illegible] նով (հինտ եաղը)։ Ուրիշ [illegible] իրենց ջրաքաշութեամբ [illegible] դի լուծողականները կ՚[illegible] աղիքներուն ներծորում[illegible] պակսեցնեն աղիքներու [illegible] Մասնաւորապէս ինկլիզ[illegible] կոչուած դեղը կը գործ[illegible] ները։

4. Սնունդ.— Բանջար[illegible] եփուած, պտուղ՝ առատ [illegible] ղեւով (ալորը եւ թուզ [illegible] խընտրելի է եփուած)։ [illegible] ցէք միսէն եւ թէյէն։

5. Գործնական կանո[illegible] Առտուն ծոմ բերնով [illegible] պաղ ջուր, կամ երկ[illegible] անգամ մը դգալ մը [illegible] ջուր, իրիկունը դգալ մը [illegible] քարիւղ (փարաֆին)։

6. գրեխ.— Ժամանակ մը [illegible] (հոքնա) նորոյթ էր [illegible] մէջ։ Թագաւորներն իսկ [illegible] գրեխ կ՚ընէին՝ պարպելու [illegible] մար իրենց աղիքները։ [illegible] շատ ծայրած է գրեխ[illegible] պատուակա՛ն գործեր։ [illegible] գործածեցէք զայն, [illegible] կանչ կախելու Մոլիէրին։

Բժ. Շ. ԱՍՎԱԶ[illegible]

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Ա. (Իւսէլ).— Ձեզի կը [illegible] կեմ տոքթ. Քօլօյեանի Թագ[illegible] աւորները գրքոյկը, որ [illegible] շատ օգտակար պիտի [illegible]

Մ. Գ. (Մոնթէվիտեօ).— [illegible] քննութեան (radioscop[illegible]) դիւնքը, զոր ղրկեր էիք [illegible] տասէ թէ առողջ է ձեր [illegible] սրտերը տուած տեղեկութ[illegible] բաւական չէին՝ հասկնալ[illegible] մար հիւանդութիւնը։ [illegible] կարծեմ թէ երիկամնայի[illegible] դութիւն մըն է ձեր [illegible] Մանրամասնութիւններ [illegible]

Ա. Փ. (Վալանս).— [illegible] orthogastrine առ[illegible] անգամ գործածէ այդ [illegible] ճաշերէ առաջ, [illegible] պտուղ, կաթ եւ [illegible] (purée) կեր։ Նամակով [illegible] մանրամասն ցուցակ մը [illegible]

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԻՆՉՈՒ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պուքրէշի «Նոր Ար[illegible]» թերթը կը հետեւեալը.—

Թէհրանէն ստացուած [illegible] նուոր նամակէ մը կը [illegible] նանք թէ՝ կաթողիկոսական [illegible] րութիւնը չպիտի կատարու[illegible] գարունէն առաջ։ Լուր կը [illegible] խորհրդային կառավարութ[illegible] կ՚ուզէ կաթողիկոս ընտրել [illegible] միայն խորհրդ. միութեան [illegible] մաններուն մէջ ընտրուած [illegible] գամաւորները, առանց [illegible] սահմանէ պատգամաւոր[illegible] մասնակցութեան եւ այս [illegible] ճառով ալ կ՚երեւի թէ, կա[illegible] կոսական ընտրութիւնները [illegible] ձգուեցան անորոշ ժամանակ[illegible] ջոցով։

Ըստ այդ նամակի [illegible] պատմեն որ Ռուսիոյ մէջ [illegible] կան հալածանքը վերսկսած [illegible] բուն թափով եւ միայն [illegible] կաստանէն գաղթած քահ[illegible] քահանաներ մնացած են [illegible] Հայաստանի մէջ, եւ թէ [illegible] տարիներու ընթացքին [illegible] կեղեցիները պիտի փակուին[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԸ

«Փօլիթիքա» հեռուեալը կը գրէ.—

Պետական գանձին եւ հայ համայնքին միջեւ անլոյծ մնացած խնդիրներէն մէկն ալ Սանասարեան խանին գործն է։ Ընդհանուր քաղաքի երկրորդ ատեանին կողմէ պետ. գանձին ի նպաստ տրուած որոշումը համայնքին ի նպաստ բեկուած էր։

Գործը այս ձեւը առնելուն վրայ, պետական գանձին փաստաբանները որոշումը սրբագրելու դիմումով մը համար դիմում կատարած են։ Որոշումը սրբագրելու («Թասհիհը գարար») խնդրագիրը վճռաբեկին ընդհ. ժողովին ղրկուած է։

Վճռաբեկին ընդհ. ժողովը քանի մը օրէն այս գործը սկիզբէն մինչեւ վերջը պիտի քննէ եւ որոշում մը պիտի տայ։ Քաղաքային երկրորդ ատեանը անպայման պիտի ենթարկուի այս տրուելիք որոշման։

ՍՈՒՏ ՄԸ

Անցեալ առաջ. պոլսահայ շաբաթաթերթ մը հրատարակեց խորք մը յայտարարութիւններ, ըստ որոց թէ իրեն ըրած է հելլէն արտաքին նախարար Գ. Միխալաքոփուլոս։ Հոն ի միջի այլոց կ'ըսուէր թէ նախարարը գժգոհ է յունահայերէն, թէ Ռուսիա խոստացած է զանոնք փոխադրել հոն։ Արդ. հելլէն արտաքին նախարարութենէն բարձր պաշտօնատար մը «Նոր Օր»ին յայտարարած է թէ նախարարը լուր չունի որ Պոլսոյ մէջ այդ տեսակ թերթ մը կայ եւ թէ ոեւէ հայ լրագրողի յայտարարութիւն չէ ըրած։ «Կրնանք հերքել եւ յայտնել թէ նախարարը լաւագոյն զգացումներով տոգորուած է հայերուն հանդէպ»։

** Կիսապաշտօնական «Մէսաժէ տ'Աթէն» եւ Աթէնքի միւս թերթերն ալ նոյն ձեւով հերքումներ հրատարակած են։

ՍՈՒՐԻԱ

ԹՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հիւս. Սուրիոյ Գամըշլըի շըրջաններուն մէջ գաղթականներու տեղաւորումը կը շարունակուի, շնորհիւ Հալէպի Կոմը. խնամակալութեան ջանքերուն։

Հայ գաղթականները, որոնք Ճազիրէ գետի բարեբեր տարածութիւններուն վրայ տեղաւորուած են, արդէն հողին կապուած են եւ խաղաղօրէն կը շարունակեն իրենց աշխատանքները։ Խնամատարութեան միջոցներով դարգ կառուցուած են մօտ 150 բնակարաններ, եւ դեռ զանազան ծրագիրներ կը մշակուին նոր տուներու շինութեան համար։ Խնամատարութիւնը մտադիր է նոր դիմումներ եւ կոչեր հրատարակել՝ շարունակելու համար հանգանակութեան գործը, ի նպաստ գաղթականներու։

** Պէյրութի Առաջնորդարանին դիմումին վրայ, Ֆրանս. քօմիսէրութիւնը յանձն առած է քանդել չտալ հիւղակները այն գաղթականներուն, որոնք կը հաստատեն թէ հեռացուած են տուն վարձելու կամ շինելու։ Մինչեւ հիմա գաղթականները 225 հնչուն ոսկի ծախսած են, հող գնելու համար։

** Պէյրութի մօտերը, Պուրճ Համուտի մէջ, մօտ ատենէն պիտի սկսի շինութիւնը հայկ. թաղի մը։ Ամբողջ ծախքը պիտի հոգայ Ֆրանս. քօմիսէրութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Շինութիւնը մինչեւ գարուն պիտի վերջանայ։

ԻԲՐ ԹԷ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Հալէպէն «Էլ Անվալ»ի թըղթակիցը 12 նոյ. թուականով կը գրէ իր թերթին —

Համայնավար թռուցիկները շուկաներու մէջ ցրուելու սկսելուն պէս ոստիկաններ մեծ փութկոտութեամբ հայկական քեմփերը գացին խուզարկութիւններ կատարելու համար։ Ընդհմէ երկուքը Սուլէյմանիէ թաղին մէջ հայկական հիւղակներէն ներս մտան եւ խուզարկելու սկսան երկու տուներ. Հայերը իսկոյն շրջապատեցին այդ տուները եւ ոստիկանները վռնտելով պզտիկ տղու մը հետ Ազիզիէի պահականոցէն օգնութիւն ուզեցին։

Երբ ոստիկանները մուխթարի տունը ապաստանած էին, Հայերը տան առջեւ գտնուող փայտերը առնելով յարձակեցան անոնց վրայ. տան բոլոր կողմերէն սկսաւ յարձակումը, մինչեւ որ Ազիզիէի գօմիսէրը քանի մը ոստիկաններով հասաւ եւ ազատեց զանոնք։ 17 Հայեր ձերբակալուեցան, որոնք կը պնդեն թէ ոստիկանները առանց ընտանեկան անձեռնմխելիութիւնն ու օրէնքը նկատի ունենալու տուներէն ներս մտան եւ խուզարկութիւն կատարեցին։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ՊՐԱՅԻԼԻԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ

Երկար ձգձգումներէ եւ պայքարներէ վերջ ընտրուեցաւ Պրայիլայի թաղական խորհուրդը։

Նախորդին օրով եկեղեցին օժտուեցաւ հասութաբեր կալուածով մը, իսկ նորընտիր թաղականութիւնն ալ որ մեծ մասամբ հիներէն կազմուած է, առաջին օրէն իր մտահոգութեան առարկան ըրաւ դպրոցի շէնքին շինութիւնը։

Որոշուած է առաջիկայ գարնան շինել դպրոցի շէնքը եկեղեցիի բակին մէջ։ Այս ձեռնարկին ընթացքին պիտի աշխատին ֆոնտ մը առեղծել այս նպատակին համար, պարահանդէս, վիճակահանութիւն, երեկոյթներ տեղի պիտի ունենան։ Հաղորդակցութիւնը արդէն գործի լծուած է։

Կան ծնողներ որ իրենց երախաները դպրոց չեն ղրկեր, կան այնպիսիներ ալ որ հակառակ իրենց կարողութեան՝ չեն ուզեր օժանդակել դպրոցին։ Անցեալ տարի դպրոցը 30 աշակերտ արձանագրուած էր, մինչդեռ այս տարի արձանագրուածներու թիւը հազիւ 20 է։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԼՐՏԵՍԸ ԿԸ ԿԾԿԷ

Թաւրիզէն կ'իմացնեն.—

Ինչպէս կը յիշէք, նախկին չէկիստ Աղաբեկովը իր յուշերուն մէջ կը յայտնէր, որ Չէկան, պարսկական թղթատարական թաւրիզի բաժանմունքի մէջ ունեցած իր գործակալ-պաշտօնեայի լրտեսութեան շնորհիւ, ձեռք կ'անցնէր մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան նամակագրութիւնը Թաւրիզի, Փարիզի եւ Երկրի միջեւ։

Աղաբեկովը միայն դէպքը յիշատակած էր, առանց լրտեսին անունը տալու։ Արդ. այս վերջինը — «Հնչակեան» Վահագն Աղաջանեան — նոյն օրն իսկ, երբ Աղաբեկովի յուշերը Թաւրիզ կը հասնին, կը ձգէ քաղաքը եւ ահաբեկ ու խուճապահար՝ ինքնաշարժ մը առած կը կծկէ դէպի Խորհրդային Հայաստան։

«Հնչակեան» Վահագն Աղաջանեանը երկտող մը ձգած է, որով կը խնդրէ զինքը... շարանել եւ իրեն այլեւս չսպասել։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՔԷՅՄՊՐԻՃԻ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հոկտ. 26ին Քէյմպրիճի մէջ տեղի ունեցաւ Մասաչուսեթի երեքհարիւրամեակի միջազգային հանդէսը, որուն կը մասնակցէին 12 ազգեր՝ իրենց ազգային տարազներով, պարերով ու երգերով։ Հանդիսականներու թիւը կը հասնէր մօտ 4000ի։

« Գողթան երգիչներ »ը — Double Quartette — երգեցին գեղեցկօրէն Եկմալեանի «Քրիստոս Պատարագեալ»ը։ Գ. Մուշեղի «Հլուանակ»ը երգուեցաւ երաժշտական նուրբ ըմբռնումով։ Երգչախումբը կը կրէր հայկական տարազ։ Օրուան սոլօիսթն էր ծանօթ երգչուհի Նուարդ Շաղօեան Ճիվէլէկեան, որ երգեց երեք հայերէն երգեր՝ խլելով բուռն ծափեր եւ արժանանալով գեղեցիկ ծաղկեփունջի մը։ Օր. Արշալոյս Ցերունեան պարեց շնորհալիօրէն եւ գնահատուեցաւ ծաղկեփունջով մը։

Քաղաքապետի կինը հիացմունքով շնորհաւորեց Տիկին Ճիվէլէկեանի երգեցողութիւնը եւ հայկական յայտագիրը։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԳԻՒՏԸ

Ամերիկայի թերթերէն «Փէթըրսըն Իվնինկ Նիւզ» կը գրէ թէ՝ Նաղուլ Յովհաննէս Զաքիեան անուն 60ամեայ հայը յաջողած է կատարելագործել գիւտ մը, որով ան պիտի կարենայ ապահով կայաններ հաստատել ծովու վրայ սաւառնակներու համար։ Այս կայանները իրենց տեղերէն չպիտի շարժին, խնդիր չէ թէ ծովը որքան ալեկոծի։

Զաքիեան այս գիւտին վրայ աշխատած է ամբողջ տասը տարի եւ վերջապէս յաջողած է կատարելագործել զայն։ Իր խօսքով՝ այս կայանը կը նմանի թմբուկի մը կամ տափանաւի մը։

Ծերունի հնարիչը ոչ ոքի կը յայտնէ իր գիւտին գաղտնիքը։ Ան պիտի ներկայացնէ իր նմոյշը Սըն Նաւաշինական ընկերութեան (Չէսթըր, Փիլատելֆիա) որ շատ գրաւ վառուած է նոյն ուղղութեամբ։

Զաքիեան Ամերիկա գացած է 11 տարի առաջ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱՆԿԱԼՈՍԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Փանկալոսի վերջին շարժումը, որուն մասին քննութիւնները բաւական կերպով կը շարունակուին, ենթադրուածէն աւելի ծանրակշիռ բնոյթ ունի։ Բազմաթիւ սպաներու ձերբակալութեան կը սպասուի։ Յունական թերթ մը այս մասին հետեւեալ զգայացունց տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Վարչապետը անձամբ յայտարարած է, կ'ըսէ թերթը, որ 1500 սպաներ յարած են այդ շարժումին, որուն 700ը կը պատկանէին Աթէնքի պահակազօրքին եւ մեծ մասով զինուորական վարժարանէն, որոնք ատկէ առաջ ո եւ է նմանօրինակ շարժումի չեն մասնակցած։ Ասոր համար է որ զօր. Թաթէհաքիս, անցնելով պատերազմական նախարար Սուֆուլիսի տեղ, սպաները ստուարաթիւ խումբերով տեղափոխեց։

Գ. Վէնիզէլոս համոզուած է որ խնդիրը կը դառնայ արքայական շարժումի մը մասին, որ կապ ունի Գէորգիոս Թագաւորին Լոնտոնի մէջ վերջերս ըրած յայտարարութիւններուն հետ։ Շարժումին մէջ մաս ունէին նաեւ Աթէնքի քաղաքային բազմաթիւ պաշտօնեաներ։

Ծովային եւ օդանաւային ոչ մէկ սպայ մասնակցած է այս շարժումին, հակառակ անոր որ յիշեալներուն մէջ գժգոհութիւն կը տիրէ, պարենաւորման վերջին դայթակղութիւններուն հետեւանքով։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Զօր. Փլասթիրաս արտասահման մեկնեցաւ, իսկ զօր. Օթօնէոս, հակառակ անոր որ գժգոհ է կառավարութենէն, պատրաստակամութիւն յայտնած է օգնելու կառավարութեան։ Ըսել կ'ուզեն Գ. Վէնիզէլոս ներկայիս կը ջանայ իր շուրջը համախմբել հանրապետական պարագլուխները, մասնաւորաբար զօր. Քօնտիլիս, որուն առաջարկած է պատերազմական նախարարութեան պաշտօնը։

Քօնտիլիս թէեւ չէ մերժած առաջարկը, սակայն փափաք յայտնած է որ Գ. Փափանասթասիուն ալ դահլիճին մասնակցի, հանրապետական ուժեղ ճակատ մը կազմելու համար։ Գ. Միխալաքօփուլոս եւ իր բարեկամները միայն դէմ են այս երկուքին ներկայութեան դահլիճին մէջ։

Ինչ որ ալ ըլլայ Գ. Վէնիզէլոս տրամադիր է հանրապետութիւնը վտանգի մէջ հռչակելու եւ կոչ ուղղելու բոլոր հանրապետական տարրերուն, այսպէսով վարչաձեւի խնդիրը սեղանի վրայ բերելով։ Այս մասին բանակցութիւններ կատարուելէ վերջն է որ դահլիճին փոփոխութեան խնդիրը պիտի լուծուի։

Քաղաքական ոչ մէկ խմբակցութիւն դեր ունեցած է վերջին շարժումին մէջ։

ՆՈՐ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Միւս կողմէ Աթէնքէն ալ կը հաղորդեն թէ կէս գիշերէն վերջ, Ա. զօրաբանակի եւ պահակազօրքի սպաներուն մէջ բուռն շարժում մը երեւան եկած է։ Այս մասին այլազան զրոյցներ սկսած են շրջան ընել, որոնց համաձայն իբրեւ թէ փանկալոսեան նոր ըմբոստութիւն մը ծագած է։ Սակայն այս լուրերը հերքուեցան։

Իսկ Սելանիկի զինուորական եւ ոստիկանական ուժերուն վտանգի ազդանշան տրուած է։ Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, փանկալոսեանները մտադրած էին նոր շարժում մը փորձել կառավարութիւնը տապալելու համար։

Պետական հարուածը կէս գիշերին տեղի պիտի ունենար. վայրկենապէս պիտի գրաւուէին բոլոր հանրային հաստատութիւնները, մասնաւորաբար հեռագրատունը եւ երկաթուղիի կայարանը։ Կառավարութիւնը գաղտնի կը պահէ ամէն բան, ամէն հաւանականութեան առաջքը արագօրէն առնելու համար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ տակաւին չեն փակած իրենց հաշիւները։ Կը հրաւիրենք անմիջապէս ղրկել բաժնեգինները մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Հակառակ պարագային կը դադրեցնենք թերթերը այդ թուականէն յետոյ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏՆԻ ԵՆ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Միլլիէթ» իր նոյ. թիւով կը գրէ.

Փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովի չէզոք նախագահներէն Մ. Րիվասի հիւանդութիւնը կը շարունակուի։ Այս պատճառով Բ. Գիւռան իր որոշեալ գումարումը չէ կրցած կատարել եւ կարելի չէ եղած որոշել Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ բաշխուելիք 150.000 անգլ. ոսկիի բաշխման եղանակը։

Ընդհ. ժողովի գումարման մէջ դեռ չէ որոշուած փախստականներու կալուածներուն գրաւմանց արտօնութեան համար ըլլալիք ծանուցման պայմանաժամը։ Ընդհ. ժողովը հակառակ կը թուի ընդունելու որ պայմանաժամը մէկուկէս ամիս ըլլայ։

Կառավարութիւնը իր տեղեկացած փախստականներու կալուածները գրաւելու համար այժմէն յանձնաժողովին դիմած է։ Գրաւել հարկ եղած 10—11 կտոր կալուած կայ ներկայիս։ Ընդհ. ժողովը գումարուելով այս պայմանաժամը պիտի որոշէ եւ իսկոյն պիտի յայտարարուին այն կալուածները որոնց գրաւումը պահանջուած է կառավարութենէն։

Այս գործողութիւնը լոկ յոյն փախստականներու կալուածներուն յատուկ է։

Հայ փախստականներու կալուածներու գոյութիւնը իմացուածին պէս, անոնք պիտի գրաւուին իսկոյն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

— Ուռա՜, ուռա՜ ուռա՜.

Ու պոռում են թնդանօթներն ուրախ, ու ճախրում են աղաւնիները երամ, երամ ու տեղում են ծաղիկները բոյլ բոյլ, ու ճառագայթում են հայեացքները երջանիկ։

— Ցնծութի՜ւն, ցնծութի՜ւն, ցնծութի՜ւն.։

Ու անցնում է դասը հոգեւոր, լոյս մարդասիրութեան, եղբայրութեան, բարւոյ, ու հնչում շարականները արամանուշ, ու հնչում է Տէր կեցոն։

— Օրհնութի՜ւն, օրհնութի՜ւն, օրհնութի՜ւն։

Ու անցնում է զօրքը Ցաղթական կամարի տակով, անցնում է հպարտ, երջանիկ։

Դարեր շարունակ ազատութեան համար հեծող խօսքն է փորել Ցաղթական կամարի հիմերը, դարեր շարունակ ազատութեան համար թափած արիւնն է բարձրացրել նրա սիւները, միլիոններով նահատակ ժողովրդի ցասումն է կերտել նրա բուրգերը. Արարատ, Ղարաքիլիսէ, Սարդարապատ են կապել նրա կամարը, ու նա կանգնած է հաստատ, բարձրանում է աներեր, վստահ է. որ հիմքը քար է, ապառաժ։

Անցնում է զօրքը. ու նրա յետեւէն յախուռն Արաքի հոսանքի նման՝ շարժւում է ժողովուրդը ծփծփուն, մի անյայտ ուժէ մղուած յառաջանում է, անցնում Ցաղթական կամարի տակով։

Ծերունիներ համբուրում են սիւները հաստատ, պառաւներ թաց աչքերը քսում են դրօշներին սրբազան։

— Մատա՜ղ, մատա՜ղ քո փառքին, ո՜վ հիասքանչ հայրենիք։

Ու կորիւնն էլ՝ ժողովուրդի հոսանքին անձնատուր՝ հասնում է կամարին, բայց դեռ չանցած նրա տակով՝ գլուխը բարձրացնում է վեր, ու աչքն ընկնում է իրենց տան պատուհանին, այնտեղ է մայրն արցունքոտ աչքերով, այնտեղ է Սիրանը, ու դեռ ծաղիկներ է թափում դէպի Ցաղթական կամարը. այնտեղ կան եւ ուրիշ մայրեր, որ զաւակ ունեն զօրքի շարքերում, նահատակներ ազատութեան պայքարներում, եւ ուրիշ Սիրաններ, որ նշանած ունեն հայրենի սահմաններում, լեռներում, ձորերում։

Դանդաղում են կորիւնի քայլերը. ծնկները դողում են, ու նրան թւում է լսել բիւրաւոր ձայներ.

— Ե՞ւ դու՞, դու՞ պիտի անցնես Ցաղթական կամարի տակով, ինչո՞ւ, ի՞նչ իրաւունքով, երբ հայրենիքը քեզ պէտք ունէր՝ դու չգնացիր, կամարը բարձրացաւ առանց քեզ։ Դու, գնա՛, հեռո՛ւ Ցաղթական կամարից։

Ժողովրդի հոսանքը հրում էր նրան, բայց նա չէր կարողանում շարժուել, պիտի ընկնէր. պիտի կոխկրտուէր։ Հազիւ հաւաքած իրեն՝ քաշուեց դէպի կողք, բարձրացաւ մայթի վրայ, իրենց տան առջեւն էր։

Գնալ տուն. բայց ինչպէ՞ս, չէ՞ որ մօր հայեացքն իրեն դատում է անուանում, թէեւ չի խօսում, բայց չէ՞ որ մէկ անգամ ապրած, մէկ անգամ մտածած գաղափարն անջնջելի մնում է ուղեղում ու միշտ կեանքի կանչում, երբ առիթ է ներկայանում։ Չէ՞ որ Սիրանի ծաղիկներն իրեն համար չէին, այլ զինւորի, գուցէ այն փրկչին էլ Ղազարի համար է, չէ՞ որ Ղազարն արիւն է թափել, վէրք ստացել, հայրենիքի համար աչքն է զրկւել եւ մի՞թէ արժանի չէ Ղազարը։ Արժանի է, անշուշտ, իսկ ինքը՝ դասալիք յաւիտեան։ Ու նրան թւաց, թէ խօսում էր բարձրաձայն, թէ շատերը լսեցին, ու այժմ նայում են իրեն, ծաղրում են, արհամարհում ու կանչում «Դասալի՜ք, դասալի՜ք...»։

Նա համարեա թէ սկսեց վազել, ծակ Ռուստամի փողոցը, փախչելով գնալ մի այնպիսի տեղ, ուր մարդ չլինէր, ու ձայն չլինէր։

Գնա՜ց, գնա՜ց, բարձրացաւ Կոնդ Թաղը, իջաւ Հաղգանի ձորը, Խորումբուլախ։ Իջաւ գետեզերքը. նստեց մի քարի վրայ, յոգնած էր, տառապած, հիւանդ։

Անցան վայրկեաններ, հեռուն՝ ռազմի քայլերը, կարկաչը, տերեւների շրշիւնը, պարտէզի թարմ կանաչութիւնը նրան հանգստացրին, նրա մտքերը կանոնաւորեցին։

«Ի՞նչ յիմարութիւն, ախր ինքն ինչո՞վ է մեղաւոր, եթէ կռիւը երկար տեւեր, գուցէ երթար. չէ՞ որ ինքն ուզեց զինւորագրուել, բայց օրէնքը...»։ Նոյնց ժամադրոյցին, կէս օր էր, այժմ տեղի պիտի ունենար տօնակատարութեան պաշտօնական բացումը, ուր ներկայ պիտի լինէին օտար ներկայացուցիչներ, հիւպատոսներ եւ ժողովրդի ընտրանին։

Ինքն էլ հրաւիրատոմս ունէր, մէկ հատ էլ Սիրանի համար։ Խոստացել էր Սիրանին միասին գնալ, բայց զգում էր, որ անկարող է գնալ, անկարող էր գտնել այնտեղ, ուր տիրում էր «Իրաւունք ունեցողի» շունչն ու հոգին։ Բարձրացաւ տեղէն, ըրի եզերքով գնաց աւելի վեր, ծառերի տակ մի անկիւն տեղ, խոտերի վրայ երեսն ի վար պառկեց, քնեց։ Երեկոյ էր, երբ զարթնեց խոնաւութենէն մի քիչ մրսած էր, գլուխը ծանր, իջաւ քաղաք։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

(Շար.)

բնոյթի մէջ իր տարածման եւ ազդեցութեան զարգացման: Այս դաշինքը որ յունիսեան վերջին համաձայնութենէն յետոյ կարելի դարձած էր, երբեք չպիտի հրատարակուի:

«Այս մասին Թէվֆիք Րիւշտիի ըրած յայտարարութիւնները շատ յստակ են: Իր կարծիքով՝ այս հարցը արդէն սեղանի վրայ չէ, որովհետեւ մասնակի զանազան համաձայնութիւններով արդէն լուծուած է: Հռոմի, Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ կնքուած միակ համաձայնութեան մը մասին շրջող զրոյցները, կարգ մը օտար թերթերու կարծել տուին թէ Թէվֆիք Րիւշտիի Հռոմ այցելութիւնը՝ կապ ունի խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութեան պայքարին հետ: Գիտենք սակայն թէ, Թուրքիա իրականացուցած ըլլալով իր բոլոր ձգտումները, բնաւ դժգոհ չէ իր բախտէն, միջազգային տեսակէտով: Ան ուրեմն, կողմնակից է ներկայ քոյավիճակի պահպանման եւ անոր գործունէութիւնը կը սահմանափակուի դաշնագրերու շրջանակին մէջ, ինչպէս կ'ապացուցի «qoյավիճակի» հիման վրայ կնքուած Թուրքեւյոյն նոր դաշնագրով:

«Գալով դէպի Պուլկարիա իր համբորդութեան, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, շատ նպաստաւոր կերպով արտայայտուեցաւ, շեշտելով Էնկիւրիի եւ Սոֆիայի բարեկամական փոխադարձ յարաբերութիւնները: «Անկախ եւ ուժեղ Պուլկարիա մը, աւելցուց, անհրաժեշտ է Պալքաններու խաղաղութեան համար»:

«Այս առթիւ պէտք է յայտնել թէ Թուրք դիւանագիտութիւնը առնէ մը ի վեր կը մտածէ պուլկարեւտուս մերձեցում մը պատրաստել: Ըստ երեւոյթին, Սոֆիայի տեսակցութեանց մէկ նիւթն ալ այդ պիտի ըլլայ:

«Գալով Կրանտի - Լիտվինոֆ տեսակցութեան, Թէվֆիք յայտնեց թէ Թուրքիա՝ իբր բարեկամ Ռուսիոյ, չէր կրնար չուրախանալ երկու պետութեանց միջեւ յարաբերութեանց զարգացումով: Դիտել տանք այս առթիւ թէ, այն երկու երկիրները որոնք ամէնէն լաւ յարաբերութիւնները կը մշակեն Ռուսիոյ հետ, Իտալիան եւ Թուրքիան են եւ սակայն այս երկիրներու կառավարութիւններն են որ արգիլելով համայնավար կուսակցութեանց կազմութիւնը եւ նոյնիսկ առանց որեւէ դատի բանտարկելով բոլշեւիկեան քարոզիչները, ամէնէն աւելի թշնամի են մոսկոֆեան տեսաբանութեանց:

«Կարելի է եզրակացնել թէ՝ բոլոր այն երկիրները որ կ'ուզեն Մոսկուայի հետ լաւ յարաբերութիւններ ունենալ պէտք է, ինչպէս դիտել կուտար Թուրք պաշտօնկից մը, սկսին համայնավարները մէջտեղէն վերցնելով»:

.·. Թէվֆիք Րիւշտի իր հետեւորդներով հասաւ Սոֆիա, կայարանը դիմաւորուեցաւ պուլկար արտաքին նախարարին Պուրոֆի եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ: Այս այցելութիւնը թէեւ պաշտօնական բնոյթ չունի, սակայն թոյլ պիտի տայ որ կարծիքներ փոխանակուին, քաղաքական կացութիւնը քննուի, դիւրացնելու համար պալքանեան երկիրներու գործակցութիւնը:

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Մոսկուայի դատավարութիւնը կը սկսի հետզհետէ կորսնցնել իր զաւեշտական հետաքրքրութիւնը: Առ այժմ օտար պետութեանց զինուորական միջամտութեան հարցը մէկդի ձգուած է եւ դատը կը շարունակուի ցոյց տալու համար թէ մեղադրեալները կազմակերպած էին հնգամեայ ծրագրին ձախողութիւնը:

Ըստ անխուսափելին Ռամզինի, դաւադիրները կը գործէին մանաւանդ հանքերուն եւ ելեկտրական ուժի հայթայթման դէմ: Դաւադիրները կը ջանային որ մեծ կեդրոններու յատկացուած վառելանիւթը կարելի եղածին չափ հեռուներէն գայ:

Միւս կողմէ, անոնք ամբողջ երեք տարի, աշխատեցան ուշացնել Մոսկուայի եւ Տօնէցի աւազանին միջեւ երկաթուղիին շինութիւնը, եւ այս նպատակով՝ գրասենեակներուն միջեւ բացին կեղծ վիճաբանութիւն մը: Իրենցմէ ոմանք կը պաշտպանէին ծրագիրը, ուրիշները կը յարձակէին անոր վրայ:

Պետութեան ծրագրերու յանձնախումբին մէջ, դաւադիրները ուշացուցին Տօնէցի աւազանին ելեկտրականացումը եւ ածուխը մեքենական եղանակով հանելու ծրագիրը:

Ռամզինէն յետոյ, ամբաստանեալները կարգով եկան մանրամասնութիւններ տալու իրենց խափանարարական գործունէութեան մասին:

ՁԱԽՈՂՏԱԿԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Անցեալ Հինգշաբթիի դատավարութեան ընթացքին, քիչ մնաց որ անակնկալ յայտնութիւն մը ջուրը ձգէր օտար պետութեանց կողմէ զինուորական միջամտութեան մը առասպելը, բայց բոլշեւիկները դիւրաւ յուսահատող չեն. եւ գիտեն վրան զոցելու կերպերը: Յանկարծ ելեւան ելաւ որ Փոլ Ռիապուշինսկի՝ յայտնի գործարանատէր, որուն համար Ռամզին ըսեր էր թէ 1927ին եւ 1928ին Պրիանի եւ Փուանքարէի հետ տեսակցութեանց գլխաւոր միջնորդն էր, մեռած է Փարիզի մէջ 1924. յուլիս 19ին եւ թաղուած Պաթինյոլի գերեզմանը: Ուրիշ միջնորդ մը, միշտ ըստ Ռամզինի, Վիշնէկրացքի որ բոլշեւիկներու անկումէն յետոյ՝ ելմտական նախարար պիտի ըլլար, մեռեր էր 1925 Մայիսին, եւ թաղուեր էր Փէռ-Լաշէզի գերեզմանը: Այս յայտնութիւնները պաղ ջուր լեցուցին դատավարութեան վրայ, որ սակայն կանգ չառաւ:

Զինաթափութեան յանձնախումբը

ԺԸՆեՒ, 2 Նոյ.— Զինաթափութեան յանձնախումբը երրորդ անգամ ըլլալով քննեց զինաթափութեան պայմանագրութեան նախագիծը, ընդունելով օդանաւային նիւթեղէնի սահմանափակման վերաբերեալ հատուածները:

Յանձնախումբը մերժեց Գերմանիոյ պատուիրակին կոմս Պէրնստորֆի առաջարկը, որով կ'ուզէր այժմէն արգիլել տալ կարգ մը զէնքերու գործածութիւնը:

Հեղձուցիչ կազերու խնդրին առթիւ, անգլիական կառավարութիւնը հարց կուտար թէ արտօսրաբեր կազերու գործածութիւնը հակառա՞կ է 1925ի Ժընեւի արգիլման համաձայնագրին:

Ընդունուեցաւ ֆրանսական պատուիրակութեան բանաձեւը, որով կ'առաջարկուէր որ մինչեւ ընդհ. զինաթափութեան խորհրդաժողովի կազմութիւնը պետութիւնները ուսումնասիրեն հեղձուցիչ կազերու մասին, համաձայնութեան գալու եղանակները:

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի, Անիէռ-Պուա Քոլոմպի, Պիյեանքուռի, Շավիլի, Ալֆոռվիլի, Սարսէլի, Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի եւ Գաշանի բոլոր խումբերու ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120 Bld. Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարգարեան, Ա. Գարօ, Քեռի, Գէորգ Չաւուշ եւ Քրիս խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին Հ. Յ. Դ. Ակումբի ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի, Բաալեքի Ապառաժ խումբի եւ Շաապ Ռոստոմ խումբի խմբապետներէն, ներկայ գտնուիլ նոյն ժողովին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները այս Կիրակի ժամը 3ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին գաղախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Գ. Ղեւոնդ Մելոյեան Քուչակի սիրոյ երգերուն մասին: Մէկ ժամ սրնէմա:

ՌՈՍՏՈՄ Գրադարանի վարչութենէն առիպօղաբար կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի տիկին Գայծառ Քէօրիւքճեան(ծնեալ Սամուէլեան)որ մօտ ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ, Շապին Գարահիսարի Չայր: Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutiounի, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր: տիկին Գայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Շ.— 140:
Շալամոն, Գ. Ա.— 35:
Հալէպ, Հ. Գ.— 70:
Քորտովա, Հ. Յ. Դ. Ակ.— 10 տոլար:
Լա Կասինէթա, Ն. Դ.— 230:
Մարսէյլ, Կ. Պ.— 35:
Սէն Շամոն, Գործ.— 212.60:
Քէրքուք, Բժ. Փ.— 100:
Տէսին, Օր. Վ. Ճ.— 245:
Սարսէլ, Մ. Ժ.— 100:
Քրէվքէօր, Պ. Տ.— 35:

Անգլերէնի դասեր

Հայ Օրիորդ մը, sténo - dactylo, պատրաստ է անգլերէնի դասեր տալ փափաքողներուն: Մատչելի գիներ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Վարձու է

Ալֆորվիլի մէջ «Երեւան» որձաքանը որ ունի նաեւ խանութին վրայ բնակութեան յարմար սենեակ մը, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութիւններու համար դիմել տիկին Միրզաեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐԱՆՔ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 374 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930
5 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1435

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱ-ՀՌՈՄ - ԷՆԿԻՒՐԻ

Մոսկուա հետ ի հետ կը վազէ օտար դրամին ետեւէն, կապիտալիզմը— զոր բանելու համար, չի վարանիր նոյնիսկ զոհելու իր սկզբունքներն եւ տնտեսական առելութիւններուն հիմերը։

Այդ յամառ յոյսով էր որ Լոնտոն ղրկեց իր պատուիրակները՝ Անգլիոյ հետ կարգադրելու ռուսական պարտքերու վէճը։ Նոյն մտադրութեամբ էր դարձեալ որ կազմակերպեց առընթեր, գրկանքի եւ անօթութեան դատապարտելով իր հայրենի ժողովուրդը, եւ օտար հրապարակը ողողելով իր երկրին արտադրութիւններովը, որոնց դէմ, բացայայտ է թէ, եւրոպական ու ամերիկեան ոչ մէկ գին կրնար մրցիլ։ Յաջողեցաւ գոնէ Իտալիոյ հետ կնքել առեւտրական-ճարտարարուեստական պայմանագրութիւն մը, որուն արդիւնքը դժուար թէ կարենայ գոհացնել բոլշեւիկեան ակնկալութիւնները։ Ռուսիոյ կողմէ նախանիւթերու հայթայթման եւ դէպի Սեւ ծով նաւարկութեան առաւելութիւններու փոխարէն, Իտալիա պիտի պատրաստէ Ռուսիոյ նաւային եւ մեքենական յանձնարարութիւնները։ Փոխանակութիւն՝ որ դրամով կը հաշուուի, բայց դրամ չի ձգեր։ Նաեւ Իտալիա իր կարգին, գերծ չէ տնտեսական տագնապէն, որ կը ճնշէ աշխարհը։ Ու մինչդեռ, ապրուստի նուազագոյն սղութեան հակառակ, դեռ նոր, մէկ կողմէ օ-րավարձքի նուազում կը պարտադրէր աշխատաւոր խաւերուն, միւս կողմէ՝ ստիպուած է մտահոգուիլ յարաճուն գործազուրկներ, որ ճարտարարուեստի կարգ մը կեդրոններու մէջ՝ նոյնիսկ խլրտումներու եւ խռովութիւններու տեղի կու տայ։

Այսուհանդերձ, ընդունելով մէկտեղ թէ կնքուած պայմանագրութենէն, երկու կողմերը կը քաղեն առաւելագոյն օգուտը, տնտեսականը սակայն, միակ պատրուակը չէ ռուսեւ իտալական մերձեցման։

Կայ մանաւանդ քաղաքականը։

Իտալիա դժգոհ պատերազմի ելքէն, այսօր բացէ ի բաց կը դժգոհէ իր նախկին զինակիցներուն դէմ ու կը փնտռէ նոր դաշնակիցներ՝ երէկուան պարտեալները՝ գորս դժուար չէ գտնել։

Ռուսիա, զինուորական տեսակէտով աւելի քան ամուր, բայց տնտեսապէս քայքայուն ու քաղաքականապէս պաշարուած, գրեթէ միջազգային հսկողութեան տակ, պէտք ունի շղթան կտրելու եւ դուրս թափանցելու, ու կը շահագործէ եւրոպական մեծ ու փոքր հակամարտութիւնները։ Այսպէս է որ, երկու հակադիր ծայրերը Հռոմ եւ Մոսկուա զիրար կը գտնեն ու գիծը կ՚երկարեն Պերլին, որ իր պահանջներով նոյնպէս կը մօտենայ Իտալիոյ։

Յիշենք որ Միլանէն մինչդեռ Լիդվինոֆ կրնար ուղղակի Մոսկուա չուել, պէտք տեսաւ կանգ առնելու Պերլին, մանաւանդ որ ռուս եւ գերման բանակներու կապակցութիւնը գաղտնի առասպել չէ, վերջին յայտնութիւններէն յետոյ։

Եթէ երեք երկիրներուն միջեւ նոյնիսկ գաղտնի դաշինքմը չկայ, Իւրաքանչիւրին ձգտումները կը բաւեն որ անոնք զիրար գտնեն նոյն ճամբուն վրայ, ուր քալեն կողք կողքի՝ մինչեւ որ հանգրուան մը, հոն դարձեալ իրարմէ բաժնուելու համար մէկ-մէկու ճամբաները պէս։

Մոսկուա, Հռոմ, Պերլին ուրեմն կը կազմեն կորիզը, որուն շուրջ կուգայ բոլորուիլ փոքր դժգոհներու խմբակը Պալքանի մէջ գլխաւորաբար կազմակերպիչ ունենալով Թուրքիան մէկ կողմէ Իտալիոյ, միւս կողմէ Ռուսիոյ խաղերուն իբրեւ գործիք։ Ոչ ոք, չի տեսնուիր թէ ի՞նչ շահ կրնայ հետապնդել ընդդէմ Եւրոպայի մէկ քանի պետութեանց կազմուող խմբակցութեան մէջ, երբ հրապարակաւ կը յայտարարէ տիրացած ըլլալ ազգային երազին եւ գոհ իր ներկայ զոյավիճակէն։

Պարզ է թէ յոյնեւթուրք մերձեցումը գործն էր Իտալիոյ, որ դժգոհ Միջերկրականի իր բաժինէն, յոյնեւթուրք դաշնակցութեամբ Եգէականը կը վերածէ սահմանափակ լիճի մը։ Եթէ կայ սակայն թաքուն քաղաքականութիւն մը իր հեռաւոր նկատումներով, հոդ կանգ չառներ անշուշտ։

Թէվֆիք Րիւշտիի Հռոմ այցելութիւնը, որուն ուզուեցաւ քաղաքավարական բնոյթ իր գաղտնիքը կը մատնէ, անոր Սոֆիա այցելութիւնով։

Իտալական, յոյն եւ թուրք համաձայնութեամբ, ծովը փակելէ յետոյ Եուկօսլաւիոյ առջեւ՝ Իտալիա կը շարունակէ իր գործունէութիւնը տարածել Պալքաններու մէջ եւս, Սոֆիա ղրկելով Թէվֆիք Րիւշտին, որ դարձեալ, երկու խաղ կը փորձէ— մէկ կողմէ Ռուսիոյ քաղաքական մուտքը դիւրացնել Պալքաններու մէջ, զայն յարաբերութեան դնելով Սոֆիայի հետ, միւս կողմէ, յոյնեւթուրք բարեկամական դաշինքի շրջանակին մէջ առնել Պուլկարիան, որուն զիջումներ առաջարկելով Մակեդոնիոյ, եւ ջանալով հաշտեցնել յոյնեւպուլկար շահերը։ Հոն եւս, Թէվֆիք Րիւշտի հաւանաբար մեծ դժուարութիւններու չհանդիպի։ Յաղը հասունցած նախընթաց պատրաստութիւններով, անշուշտ պիտի տայ իր պտուղը։ Իտալիա նոր չէ որ իր քաղաքական թակարդին մէջ կը ջանայ առնել Պուլկարիան, որ զոյգ ճնշումներու տակ—, Թուրքիոյ բարեկամական հաւաստիքները ու Իտալիոյ կողմէ յարգութեամբ տարուած աշխատանքները Հռոմի պուլկար դեսպանին միջոցով, պատրաստ ոյժ մը կը դառնայ քաղաքական ներկայ գոյավիճակէն դժգոհներու խմբակցութեան համար։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵՂԾԻՔԻ ՄԸ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (19 Նոյ.)

— «Խորհրդային թերթերը ժամանակ առ ժամանակ յարձակումներ կը գործեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ՝ մեղադրելով զայն այն յանցանքին մէջ, որ իբր թէ ան՝ մրցած թուրք թաթար մուսաւաթականներուն եւ վրաց մենշեւիկներուն, զինեալ ապստամբութիւնով կ՚աշխատի հրահրել եւ կամ օտար պետութեանց զինեալ միջամտութիւնը առաջ բերել կովկասի մէջ՝ այդ ամբողջ հողամասը Խորհրդային Միութենէն անջատելու համար։

Հակառակ անոր, որ բազմաթիւ առիթներով մենք վճռականապէս յայտարարած ենք, թէ հակառակ ենք զինեալ ապստամբութեան կամ օտար միջամտութեան կովկասի մէջ եւ ոչ մէկ գործ ունինք այդ ուղղութեամբ ոչ մուսաւաթականներու եւ ոչ իսկ մենշեւիկներու հետ, բոլշեւիկները այսու հանդերձ յամառօրէն շարունակած են եւ կը շարունակեն իրենց յօդուածներու եւ ճառերու մէջ՝ դաշնակցականներն ալ խառնել մուսաւաթականներու եւ մենշեւիկներու նիւթած դաւերուն հետ։

Երկուքէն մէկը, բոլշեւիկները կամ չեն հաւատար մեր հրապարակով ժխտելով թէ հանդերձ մութին մէջ կը գործակցինք մուսաւաթականներուն եւ մենշեւիկներուն, եւ կամ գիտնալով հանդերձ որ մենք մուսաւաթականներու եւ մենշեւիկներու հակախորհրդային դաւերուն մասնակից չենք, պրոպագանդի համար չգիտնալ կը ձեւանան եւ մեզ ալ կը խառնեն անոնց հետ, որպէս զի հայ հանրային կարծիքը գրգռեն մեզի դէմ։

Մենք վստահ էինք, թէ բոլշեւիկները շատ լաւ գիտէին մեր իրական դիրքը, բայց անամօթաբար կը կեղծէին, եւ մեր այդ համոզումն ալ արտայայտած էինք մէկէ աւելի անգամներ։

Այժմ նախկին չեկիստ Գ. Աղաբեկով կուգայ հաստատելու մեր այդ համոզումը։

Գ. Աղաբեկով կը պատմէ, թէ ինչպէս 1925էն սկսած բոլշեւիկեան չեկան Պոլսոյ մէջ իր ձեռքը կ՚անցնէ եղեր մուսաւաթականներու, մենշեւիկներու, կովկասեան լեռնականներու, Ուկրայնացիներու եւ ուրիշ հակախորհրդային կազմակերպութեանց արձանագրութիւններն ու նամակագրութիւնները։

«Մեր ձեռքն ինկած փաստաթուղթերէն—կը հաղորդէ նախկին չեկիստը, որ ինքն ալ Պոլիս եղած էր դեռ անցեալ տարի— մենք իմացանք, որ դաշնակցականները հակառակ են կովկասեան հակախորհրդային կուսակցութեանց միութեան, որովհետեւ կը վախնան թրքական վտանգէն»։ (Տե՛ս «Պոսլետնիա Նովոստի», 3 Նոյեմբեր 1930)։

Ուրեմն, այլեւս կասկած չկայ, որ խորհրդային իշխանութիւնը դիտաւորեալ կերպով դաշնակցականները եւս կը խառնէր իրեն դէմ մուսաւաթականներու եւ մենշեւիկներու կողմէ նիւթուած դաւերուն հետ, խաղալ ուզելով հարկաւ հայ հասարակութեան հակաթուրք զգացումներուն հետ ի վնաս իրեն աւելի դաշնակցութեան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարսկաստան Արարատը ձգեց Թուրքիոյ

Թուրք պաշտօնական շրջանակներու համաձայն, Նոյ. 29ին, Էնկիւրիէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Պարսկաստան մերժած ըլլալով սահմանագլուխի սրբագրութեան առաջարկը, Թուրք կառավարութիւնը կը մտածէ տեղաւորուիլ Արարատի շրջանին մէջ, թոյլ չտալու համար Քիւրտերուն որ նոր յեղափոխութիւն պատրաստեն։

Սակայն, «Թան»ի տրուած հեռագրի մը համաձայն պարսկական հողի վրայ քրտական նոր արշաւի մը հետեւանքով, համաձայնութիւն մը կնքուած է Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ, Պարսկաստան Արարատը կը ձգէ Թուրքիոյ, փոխարէն ստանալով իր հարաւային սահմանին վրայ հողամաս մը։

Թուրք Հանրային Պարտքը

ԲԱԺՆԵՏԷՐԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼ...

Հանրային Պարտքի խնդրի մասին հետեւեալ տեղեկութիւնը կու տան Պոլսոյ շահագրգռուող շրջանակները.— Պահանջատէրերու ժողովին վերջին բողոքագիրը երեք օր առաջ տրուած է Փարիզի Թրքական դեսպանին, որ իրողութիւնը իսկոյն հաղորդած է կառավարութեան։

Այս բողոքագրին պարունակութեան մասին առնուած լուրերու համաձայն, բաժնետէրերը կառավարութիւնը կը հրաւիրեն որ 1928ին Փարիզի մէջ կնքուած համաձայնագրին 17րդ յօդուածը նոյնութեամբ գործադրէ, եւ պայմանաժամը լրացած կտրօններու փոխարժէքը մինչեւ տարեգլուխ վճարէ։ Հակառակ պարագային, բաժնետէրերու ժողովը ստիպուած պիտի ըլլայ յայտարարութիւն մը հրատարակելու թէ Թուրք կառավարութիւնը իր յանձնառութիւնները չի գործադրեր։

Կառավարութիւնը մօտերս իր պատասխանը պիտի տայ։

«Փօլիթիքա»ի խմբագրապետ Իսմայիլ Միւշթաք, անդրադառնալով այս խնդրին, գրած կուտայ.— Կառավարութիւնը 1928ի պայմանագրով ճշդուած գումարին մէկ երրորդը միայն կրցած է տալ։ Մինչդեռ Փարիզի Վարչական խորհուրդը ամբողջական գումար կ՚ուզէ եւ կ՚ըսէ. «Եթէ չտրուի, պիտի ստիպուինք յայտարարել Թուրքիոյ սնանկութիւնը»։

Եթէ այս հեռագիրը պարապ սպառնալիք չնկատենք, այլ նոյնիսկ գործադրելի որոշում մը, դարձեալ մեր տալիք պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ։ Անոնք, որ կ՚ուզէ պարտականին հոգին առնել, ընդհանրապէս չի կրնար բան մըն ալ ձեռք ձգել։

Գալով այն սպառնալիքին թէ պիտի յայտարարեն որ մենք չենք յարգեր մեր յանձնառութիւնը, ատիկա նախ գործնական օգուտ մը չունի, եւ յետոյ պիտի դժուարացնէ ապագային կատարուելիք բանակցութիւնները։

Այս դէպքը հաստատեց թէ Թուրքիա սխալ ըրաւ, ամէնէն առաջ ճանչնալով օսմ. պարտքերը եւ բանակցութեան սկսելով։ Եթէ գիտնայինք թէ այս եւրոպացի էֆէնտիները, որոնք դեռ տասնոց առած չեն պարտքերու բաժնեկից միւս երկիրներէն, այսպէս պիտի շահագործէին մեր պատուաւորութիւնը, կամ բանակցութեան չէինք մտներ եւ կամ անվերջ կը ձգձգէինք բանակցութիւնը։

Թէվֆիք Րիւշտի Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Թէվֆիք Րիւշտի որ քանիցս անցաւ Սոֆիայի կայանէն, առանց կանգ առնելու, վերջերս ընդունեց պուլկար արտաքին նախարարին հրաւէրը քանի մը օր կենալու Սոֆիա, Հռոմէն վերադարձին։ Երկուշաբթի օր հասաւ Սոֆիա, ընկերակցութեամբ թուրք օրագրողներու եւ եւ խորհրդարանի անդամներու եւ ընդունուեցաւ թագաւորին թիկնապահներէն եւ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներու կողմէ։

Թէվֆիք Րիւշտի մամուլի ըրած իր յայտարարութիւններով, կրկնեց ինչ որ ըսեր էր Հռոմի մէջ, թէ վիճելի բոլոր խնդիրները Պուլկարիոյ հետ բարեկամաբար կարգադրուած ըլլալով, իր այցելութիւնը կը նշանակէ միայն բարեկամութեան հաւաստիք մը՝ հանդէպ երկրի մը, որուն մասին բուռն համակրութիւն կը տածէ։

Պուլկար թերթերը, կը յիշեն թէ Թուրքիա միակ երկիրն է, որուն հետ բոլոր հին ու նոր վէճերը հարթուած են եւ կը շեշտեն թէ թուրք արտաքին նախարարին այցելութիւնը կը ծառայէ աւելի ամրացնելու միջպալքանեան յարաբերութիւնները եւ թէ անարգար պիտի ըլլար կասկածներ ունենալ Պուլկարիոյ վրայ։ Պուլկար օրագրողները կը պատրաստեն մտերմական ընդունելութիւն մը՝ ի պատիւ թուրք օրագրողներուն որոնք կ՚ընկերակցին Րիւշտիի։

Թէվֆիք Րիւշտի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է մամուլին.— Իբր Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վարիչ, կը նկատեմ թէ թուրքեւպուլկար բարեկամութիւնը կը կազմէ ողնայարը Թուրքիոյ պալքանեան քաղաքականութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑՈՅՑԸ ԻՐԱՔԻ ՎԵՂԱՐԱԿԻՐ ԼՐՏԵՍԻՆ ԴԷՄ

Աղաբեկովի յայտնութիւններէն կը պարզուէր թէ Պաղտատի առաջնորդ Ռուբէն եպիսկոպոսն ալ մտած է Չեկայի լրտեսներուն շարքին մէջ։ Անհա թէինչ կը գրեն այս առթիւ Պաղտատէն «Յուսաբեր»ի։

Ժողովուրդին մէջ յուզումը օրէ օր աւելի ու աւելի կը սաստկանայ կեղծեւոր վեղարակիր գործակալին դէմ։

Կիրակի, Նոյ. 16ին, եկեղեցիին մէջ պատարագ պիտի տեղի ունենար։

Լուր տրուեցաւ անարգ Աղէֆին, որ... խաչը կախած ու վեղարը դրած չհամարձակի եկեղեցի գալ եւ ամբողջ ժողովուրդը մէկէն ոտքի հանէ իր դէմ։ Մեր լրտեսը ե՛ւ «պատիւ» փրկելու ե՛ւ «լրամագլուխ» շահած ըլլալու միտումով՝ օր մը առաջ «հիւանդ» ձեւացաւ ու մտաւ անկողին։

Նոյ. 16ին, ժամերգութենէն վերջ, ժողովուրդը դիմեց Առաջնորդարան ու պահանջեց տեսնել անզգամ չեկիստը։

Յայտնեցին, որ «ծանրապէս հիւանդ» ըլլալով՝ ի վիճակի չէ տեղէն շարժելու։ Ասոր վրայ ժողովուրդը բարձրաղաղակ իր զայրոյթն ու ցասումը յայտնեց, անմիջապէս, տեղին վրայ, յանձնախումբ մը կարգելով որ գրաւորապէս պիտի դիմէ Առժամեայ Քաղաքականին եւ լրտեսին անմիջական վտարումը պահանջէ երկրէն։

Անուղղակի լուր ունիմ, որ այս անխիղճ ու անարգ Յուդան արդէն պայուսակները կը պատրաստէ՝ հուսկէ դէպի Մուսուլ մեկնելու համար։

Անկարելի է առանց տասն անգամ շիկնելու փողոցներէն անցնիլ, երբ կը լսես, թէ ինչպէս օտարները «հայ մթրանի (արաբերէն վարդապետ) գաղտնի բոլշեւիկ» ըլլալու մասին կը խօսին։

Այս սեւազգեստներն ու սեւահոգիները գոնէ ա՛յս ամօթը կրնային խնայել մեր դժբախտ ժողովուրդին։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԼՈՒՐԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

«Ազդարար» Սանասարեան խանի դատին մասին, կը հաղորդէ թէ լուրը ճիշդ է, եւ թէ վճռաբեկ Ատեանը որոշած է մերժել Պոլսոյ կուսակալութեան սրբագրութեան պահանջը։

Որոշումը դեռ Պոլիս հաղորդուած չըլլալով, յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի սկսի դատավարութիւնը, Սակայն, վճռաբեկին որոշումով շատ կարեւոր սկզբունք մը կ՚ապահովուի, այն է պատրիարքին «միւթէվելլի»ութիւնը։

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հռոմէն տրուած պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, իտալական ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հակաֆաշիստական մեծ դաւադրութիւն մը։

Քսանեւչորս անձեր, որոնց երկուքը կիներ, բոլորն ալ գրեթէ գրագէտ կամ արուեստագէտ ձերբակալուեցան։ Անոնց մէջ է „Քորիերէ Տէլլա Սէրա"ի նախկին տնօրէնը։

Ատկից զատ, զրոյց կը շրջի նաեւ թէ բազմաթիւ անձեր որոնք կապ ունին դաւադրութեան հետ, ձերբակալուեցան Հռոմի մէջ եւ շրջակայքը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐ ՈՒՍՏՐԻՔ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հարիւր տարի է ի վեր նմանօրինակ ցնցում եւ տագնապ տեսնուած չէր Փարիզի սակարանին մէջ։ Սեղանաւոր Ուստրիքի շահագիտական խաղերուն իբր զոհ կը հաշուուին արդէն չորս գաւառական դրամատուններ եւ տասը հինգ սակարանի միջնորդ տուներ, որոնք դադրեցուցած են իրենց վճարումները։

Միեւնոյն պատճառաւ հրաժարեցան երեք նախարարներ, որոնք հեռուէն կամ մօտէն յարաբերութիւն ունեցած են Ուստրիքի հետ եւ հաղորդուեցաւ խորհրդարանական յանձնաժողով մը որ պիտի քննէ թէ երեսփոխաններէ կամ ծերակուտականներէ ո՞րոնք իրենց քաղաքական ազդեցութիւնը ծախած կամ փորձուած են այդ սեղանաւորին կամ իր ընկերներուն։

Այս միեւնոյն պատճառաւ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան մէկ միլիառ ֆրանքի անուանական արժէքով այլեւայլ արժեթուղթեր որոնց գինը թաւալգլոր անկումներ կրեցին բնականաբար, փճացնելով շատ մը դրամատէրերու։

Ուստրիք պատերազմէն առաջ սրճարանի կառսոն եղած Պորտոյի մէջ եւ իր բնական ձարպիկութեամբ յաջողած է հետզհետէ յառաջանալով 1919ին Փարիզի մէջ հիմնել դրամատուն մը մէկ միլիոն ֆրանք դրամագլխով։ Այդ մէկ միլիոն դրամագլուխը նորանոր յաւելումներով 1929ին, այսինքն տասը տարուան մէջ կը հասնի 100 միլիոնի։

Քանի մը անգամներ լուրեր շրջած են հրապարակին վրայ թէ Ուստրիքի դրամատունը պիտի սնանկանայ, բայց քիչ վերջը կը տարածուէր թէ Փորպը միջամտած է կամ Պանք տը Ֆրանսը օգնած է եւն. եւն.։ Ըստ ոմանց Ուստրիք ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ամբողջ Եւրոպայի մեծագոյն ելմտագէտներէն մէկն էր, ըստ ուրիշներու սրիկայ եւ անխիղճ դրամաշորթ մը, որ յաջողած էր մէկ քանի մեծ անձնաւորութեանց բարեկամութիւնը շահագործել միամիտներ կողոպտելու համար։

Այսպէս թէ այնպէս, քանի մը օրէ ի վեր արդէն բանտարկուած է ան եւ քննութեանց արդիւնքը ցոյց պիտի տայ իր գործելակերպերու օրինաւորութիւնը։

Այս առթիւ երեսփ. ժողովի մէջ եղած վիճաբանութեան պահուն Թարտիէօի դահլիճը հազիւ 14 ձայնի մեծամասնութիւն ունեցաւ եւ քիչ մնացած էր որ տապալէր։

Եթէ ընդհանուր միջազգային տագնապը չպատահէր եւ ամերիկեան սակարանի փլուզումները չյեղաշրջէին հրապարակը, Ուստրիք պիտի կարողանար թերեւս շարունակել իր գործառնութիւնները եւ փակել իր հաշիւները, բայց 1927ի բարգաւաճ տարիներուն ծայրայեղ յուսատեսութեամբ մը սուղ գիներով հաւաքած էր շատ մը արժեթղթեր եւ դժուար էր զանոնք առանց զգալի վնասներու ձեռք հանել։ Գիտենք թէ բոլոր արժեթղթերն ալ հարիւրին 25էն մինչեւ հարիւրին 60 կորսնցուցած էին իրենց 1928ի գիներէն։ Այս վնասներն ինք չառնելու համար հրապարակ հանեց քանի մը նոր ընկերութիւններ որոնցմէ յիշենք Extension industrielle եւ Holding Française (Holfra) որոնց նպատակն էր արժեթղթերու առեւտուրով զբաղիլ։ Այս նոր ընկերութեանց դրամագլուխներն ամբողջովին յատկացուեցան նախապէս սուղ գնուած այլեւայլ արժեթղթերուն եւ այսպիսով Ուստրիք իր ձեռքին տակ ունեցաւ բաւականաչափ պատրաստ դրամ, ուրիշ շահագիտութիւններ ընելու համար։

Extensionի արժեթուղթերն հրապարակ ելան անցեալ տարի 169 ֆրանքով եւ բարձրացան 2400 ֆրանքի, այսօր կ'արժեն 60ֆր... Հասկնալ պիտի զարմանան անշուշտ թէ ինչպէս կարելի այդչափ բարձրացնել արժեթուղթի մը գինը, բայց երբ նկատի ունենանք թէ սակարան յաճախողներէն շատ քիչեր իսկապէս անդրադարձած են իրենց գնած թուղթերու իրական արժէքին, վերահաս պիտի ըլլան թէ որչափ դիւրին է համոզել հասարակ ժողովուրդը, երբ մանաւանդ մէկ քանի լրագիրներ գնուած են այդ նպատակաւ եւ կարող յանձնակատարներու յանձնուած է արժեթուղթեր զետեղելու գործը։

Յաճախ խնդիր եղած է սակարանի գործառնութիւնները պետական հսկողութեան տակ առնել եւ արգիլել նմանօրինակ զեղծումները, բայց միջոցներն ալ ապարդիւն են անոնց համար, որոնք իրենց չգիտցած գործերուն մէջ կը մտնեն եւ չեն պաշտպաներ իրենց շահերը։ Արեւելքի մէջ խորթ աչքով կը նային սակարանի գործեր ընողներուն եւ «խումար» կը նկատեն սակարանական շահագիտութիւնը. մասամբ ճիշդ է այս հայեցակէտ, եթէ նկատի ունենանք թէ առհասարակ գնուած կամ ծախուած արժեթուղթի անուանն է միայն որ ծանօթ է եւ երրորդի մը խորհուրդին անսալով է որ ընտրութիւն մը կ'ընեն, առանց ապահով ըլլալու թէ այդ երրորդը անշահախնդիր է թէ ոչ։

Սակարանին գործառնութիւնները կը պահանջեն շատ մը ծանօթութիւններ, զորս կարելի է ստանալ երկայն եւ լուրջ ուսումնասիրութիւններով եւ երկարաւ կան փորձերու անընդհատ ընթերցումներով։ Հակառակ պարագային արդիւնքը անտարակուսելիօրէն կործանարար է եւ վտանգաւոր։

Սակարանի մէջ նշանակուած գիներն ամէնքն ալ օրուէ օր բաժնեթուղթի իրական արժէքը չեն ներկայացներ. շատ մը միջոցներով կարելի է բաժնեթուղթի մը գինը չափազանց եւ անիրաւ կերպով ուռեցնել, օրինակ կեղծ հաշուեկշիռներ հրապարակ հանելով, սակարանի միջնորդի մը հետ համաձայնութեամբ ներկայացուած թուղթերը գնելով եւ նորեր պահանջելով եւն. այսպիսով թէեւ սկիզբը քանի մը հարիւր հազար ֆրանք կրնայ կորսուիլ, բայց գիներու բարձրացմամբ կը փոխարինուի վնասը եւ շահագէտները կը յաջողին դրամ շորթել միամիտ գնորդներէն։

Այս խաղերը կարելի չեն անշուշտ միջազգային մեծ դրամագլուխով բաժնեթուղթերուն համար, որոնց գիներուն վրայ ազդելու համար տասնեակ միլիոններ պէտք են, բայց նոր հրապարակ հանուած փոքր գործերը կրնան շատ դիւրաւ ենթարկուիլ անխիղճ դրամատէրերու շահախնդրական խաղերուն։

Սակարանի միջնորդները երկու դասակարգ են. առաջինները որոնք նախօրէն կառավարական ժամանակ հաստատուած են, կը կոչուին agent de change եւ հօթանասուն հատ են, անոնք ընտրուած են ամենապատուաւոր եւ մեծահարուստ կալուածատէրերէ եւ հօթանասունն ալ իրարու հաւաքաբար պատասխանատու են. այսինքն եթէ մէկերնին սնանկանայ, միւս 69ը պարտաւոր են վնասը բաժնել իրենց մէջ եւ վճարել յաճախորդին։ Այս agent de changeները միայն իրաւունք ունին սակարանին ներսը գրասենեակ ունենալու եւ երդուած են իրենց հաշուոյն չխաղալու։

Անոնցմէ զատ կան 150ի չափ coulissier կոչուած միջնորդ տուներ, որոնք կը գործեն միայն սակարանի դուրսի շրջանակին մէջ, բայց ունին իրենց syndicat կոչուած միութիւնը եւ որոշ երաշխաւորութիւններ ալ պարտական են գործելու իրաւունք ստանալու համար։ Այս 150 տուներէն 15ը հազ արդէն դադրեցուցած են իրենց վճարումները եւ 25 մըն ալ կ'երերան, ընդհանուր տագնապին պատճառաւ։

Ամէն անգամ որ դրամական տագնապ մը կը ծագի, աչքերը Պանք տը Ֆրանսին կ'ուղղուին, որպէսզի օգնութեան հասնի, բայց Պանք տը Ֆրանսը կրնայ օգնել միայն առողջ գործերու, եթէ ժամանակաւոր կերպով վարկի պէտք ունենան, արդէն կործանած կամ ձախողած գործերուն չի կրնար միջամտել ան։ Պանք տը Ֆրանսը ազգային դրամի եւ տնտեսական բարօրութեան պահապանն է եւ պարտական է դիւրութիւններ ալ ամէն անգամ որ դիմուի իրեն, բայց հանրային շահը կը պահանջէ որ ան հեռու մնայ շահագիտութենէ կամ կասկածելի գործերու մէջ մաս ունենալէ։

Ատամի դրամատան սնանկութիւնն արգիլուեցաւ Պանք տը Ֆրանսի եւ ուրիշ քանի մը մեծ սեղանաւորներու միջնորդութեամբ, բայց Ուստրիքը չի կրնար նմանօրինակ միջամտութեան մը վրայ յոյս դնել։ Արդարութեան կը մնայ ալ անոր արժանի հատուցումը։

Մ. Տ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ՎԻՃԱԿԸ

«Էլէֆթերօս Անթրոփօս» կը գրէ նոյ. 28ի թիւով —

Քաղաքային ու զինուորական իշխանութիւններու հերքումներուն հակառակ, զինուորական շարժման մասին տարածուած լուրերը կը հաստատուին նոր տեղեկութիւններով։

Նոր ձերբակալութիւններ եղած են, որոնց մասին խօսք անգամ չեն ըներ կառավարական շրջանակները։

Պատերազմական նախարարութեան տնօրէն հազարապետ Գ. Փոթօսաինէյոս ամբողջ օր մը հեռախօսով կապ պահած է Սելանիկի եւ Լարիսայի պահականութիւններուն հետ։

Հանրապետական «Քաթիմերինի» կ'ըսէ թէ Կրետէի զօրաբաժնին պատկանող 300 զինուոր բերուած, որոնք տեղաւորուեցան Նոր Փալերոյ զօրանոցներուն մէջ։

Կրետէէն կը սպասուի «Աթքարիոն» շոգենաւը որ կը բերէ 500 զինուոր իրենց բոլոր կազմածներով։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐ ՏՕՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Լրացաւ արդէն Հայ Կ. Խաչի քսանամեակը։

Առաջին անգամ ըլլալով, Ամերիկայի մէջ 1910 թուականին հիմնուեցաւ Հ. Կ. Խաչը — ճիշդ այս օրերուն։ Ազգային ինքնագիտակցութեան եւ յեղափոխութեան ճանապարհին վրայ, տարագիր Հայ կինը, Մայր-Հայրենիքի եղձը իր սրտին մէջ ծրարած հրապարակ իջաւ իբրեւ կազմակերպուած ու հասարակական գործօն, իր դրօշին տակ հրաւիրելով բոլոր հաւատացողները, որոնք ընդունակ ու տաք էին ինքնազարգացման ուղիէն ընթանալու, մեր հանրային ասպարէզին մէջ նուիրաբերելու իրենց աշխատանքի եւ զոհողութեան արդար բաժինը..

Եւ այդ նուիրական թուականէն ի վեր, Ամերիկայի Հայ Կ. Խաչը զանազան փուլերէ անցնելով, աստիճանաբար զարգանալով եւ մեծնալով հետզհետէ իր ճիւղերը տարածեց անխտիր բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ։ Եւ այսօր իր քսանամեակի լրումին Հայ Կ Խաչը ընդհ. կեդրոնն ունենալով Ամերիկայի մէջ, Շրջանային կեդրոնական վարչութիւններ եւ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի — [illegible], Իրաքի, Սուրիոյ, Թրակիոյ, Մակեդոնիոյ, Հին Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Արեւմտեան Եւրոպայի, Եգիպտոսի, Հալէպի, Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգաց մէջ...

Հայ ժամանակակից պատմութիւնը վկայ է, որ Հայ Կ Խաչը, միջազգային կազմակերպութիւններով եւ համազգային սահմանադրութեամբ, մեր իրականութեան մէջ կատարած է եւ կը շարունակէ կատարել իր կոչման եւ պարտականութեան համապատասխան ԳՈՐԾը։

Այդ պատմութեան պատուանդանին յենած, եւ իր կատարած առաքելութեան իրաւունքներին վրայ անխախտ հաւատքով եւ խոր յարգանքով կեցած, Հայ Կ. Խաչի Յանձնախումբերը Ընդհ. պատգամաւորական Ժողովը, որոշեց տօնել իր քսանամեակը, այս հանգամանքի առթիւ հրաւիրելով նուիրաբերող հայ ժողովուրդը, քննական հայեացքով նոր լուսարձակ մը պարզելու Հայ Կ. Խաչի քսան տարուան գործունէութեան վրայ։

Իբրեւ գործօն մասնիկը հայ ժողովուրդին, անոր ծոցէն ծնած եւ անոր նիւթական ու բարոյական լայն օժանդակութեամբն ու աջակցութիւնովը իր գործունէութիւնը եւ գոյութիւնը քսան տարիներէ ի վեր շարունակող կազմակերպութիւն մը, Հայ Կ. Խաչը, հրաւէր կը կարդայ եւ կոչ կ'ուղղէ այդ միեւնոյն ժողովուրդին, ամէնուրեք մեզի հետ ըլլալու մեր այս ցօնին առիթով, լաւ եւս ծանօթանալու համար մեր պատմական-բարեսիրական առաքելութեան եւ գերին ճշգիւ ու իմաստ ստանալու՝ քսան տարուան իր կատարած նուիրաբերութեանց։

Այդ, ներկայիս հրապարակային կոչ կ'ուղղենք նախ բոլոր երկիրներու մասնաճիւղ Հայ Կ. Խաչի Շրջանային կեդր. Վարչութեանց եւ իրենց Շրջաններու բազմաթիւ մասնաճիւղերուն, որպէս զի այժմէն սկսած մինչեւ յառաջիկայ փետրուար ամսոյն 22ը նկատեն Հայ Կ. Խաչի քսանամեակը տօնելու ժամանակամիջոց, ամէնուրեք սարքելով տօնական հանդիսութիւններ։ Փետր. 22ը Հայ Կ. Խաչի աւանդական ցօնին Օրն է։ Այդ Օրը ամէնուրեք պիտի կատարել քսանամեակի մեծ ու միացեալ — միջմասնաճիւղային հանդիսութիւնները։

Նոյեմբեր, դեկտեմբեր, Յունուար եւ փետրուար ամիսներու ընթացքին սարքուելիք հանդիսութեանց մէջ, մեր Մարմիններն ու անդամները Յանձնախումբերը Հայ Կ. Խաչի քսան տարուան պատմութիւնը հայ հասարակութեան լայն խաւերուն սեփականութիւնը դարձնելու աշխատանքին պիտի լծուին։ Այդ ընել կարենալու համար, կը յանձնարարուի դիմել քսանամեակի առիթով մեր լոյս ընծայած Հ. Կ. Խաչի Ալպոմին, ուր բոլոր շրջաններու պատմութիւնը ամենէն ճշգրիտ գծերով արձանագրուած կայ։ Աւելի մանրամասնութեանց ի խնդիր՝ դիմել կանխապէս, Կեդր. Վարչութեան։

Այսպիսով, ամէնուրեք տօնելով այս քսանամեակը, աւելի եւս զօրացնելով Հայ Կ. Խաչը, զօրացուցած եւ խորացուցած կ'ըլլանք ամէնուրեք այն մեծ ու անխախտ հաւատքը, որ Հայ Կ. Խաչը ունի եւ կը սնուցանէ իր մէջ — տօնելու համար իր քսանեւհինգամեակը ազատ եւ անկախ Մայր Հայաստանի մէջ...

ՀԱՅ Կ ԽԱՉԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Պոստոն, Ամերիկա
15. Նոյ. 1930 (Կնիք)

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Հակառակ հասմի կառավարութեան ջանքերուն, արտաքին աշխարհէն ծածկելու տնտեսական տագնապը, որուն ենթարկուած է երկիրը, յայտնի եղաւ թէ բանուորներուն պարտադրուած է հարիւրին 8 զեղչ մը իրենց օրավարձքերուն վրայ։ Լոնտոնէն ստացուած հեռագիր մը համաձայն, գրեթէ ամէն օր անգործ աշխատաւորները ցոյցեր կը կատարեն Թուրինի նահանգին մէջ։ Երեքշաբթի օր հաց փոխադրող բեռնատար ինքնաշարժ մը կողոպտուեցաւ սոված անգործներու կողմէ։ Ցոյցերը կը շարունակուին անգործներու հոծայ բազմութեանց կողմէ, որոնց գլուխն կը քալեն կիներ՝ իրենց բազուկներուն վրայ վերցուցած իրենց մանուկները եւ պոռալով «կեցցէ Տուչէն, բայց ուտելիք կ'ուզենք»։

[illegible] կը զգուշանայ միջամտելէ։

*** Իտալական նաւային ընկերութիւնները մեծ ջանքեր թափած են արեւելեան Միջերկրականի նաւահանգիստներուն հետ իրենց յարաբերութիւնները զարգացնելու համար։

Իտալական թերթերը ուրիշ փորձ մը եւս կը հաղորդեն։ Դեկտ. 31էն սկսեալ, նաւային շաբաթական յատուկ սպասարկութիւն մը պիտի հաստատուի Թրիեսթէի եւ Սուրիոյ ու Պաղեստինի նաւահանգիստներուն միջեւ, Եաֆա, Հայֆա, Պէյրութ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Պոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ համայնավար կեդր. Կոմիտէի որոշումով Սիրցով եւ Լոմինաձէ վտարուած են կեդր. Կոմիտէէն։

Խորհրդային Միութեան Գործադիր Կ. Կ.ի Դիւանը իր պաշտօնէն հանեց Շմիթը, փոխ նախագահ Գործավարներու Խորհուրդին։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐԸ

Վերջերս թերթերը ծա... ցին Սթրոմպոլի հրաբուխին ժ... քումը։

Այս հրաբխային լեռը ... գտնուի Լիպարեան կղզիներ... մաս կազմող կղզիի մը մէջ, ... զետեղուած է Սիկիլիոյ հիւսի... յին եզերքին հիւսիսային ... Անոր բարձրութիւնը 660 ... է, գագաթը կազմուած է ... բխային կոնաձեւ խառնարանէ... որ հրավառ է եւ գիշեր ցե... ծուխ ու լաւա դուրս կու տայ, այս պատճառաւ Միջերկրակա... փարոս անունը առած է։

Ան դարերէ ի վեր պահ... իր հրաբխային գործուն... թիւնը առանց սակայն վնաս... տեղացի ժողովուրդին ... սարուն վրայ ... հաստատած է եւ ... կութեամբ կը զբաղի. ... շատ պարարտ ու արգաւանդ... շնորհիւ խառնարանէն դուրս ... ած հրաբխային նիւթերուն.

Հրաբխային լեռները ... հանրապէս երեք յաջորդական ... ջաններէ կ'անցնին։ Առաջինը ... գործունէութեան շրջանն է, ... յայտնուի զօրաւոր ժայթք... մով անոր կը յաջորդէ ... շրջանը, երբ խառնարանէն ... դարաւորէն դուրս կը հոսին ... ու լաւա, երրորդը՝ հանգիստ... ջանն է, ուր հրաբխային ... մարած վիճակ մը կը ներկայ... գնեն։ Հակառակ ասոր, երբ... մարած կարծուած հրաբուխ... յանկարծ կ'արթննան եւ ծնու... կուտան զօրաւոր ժայթքումն...

Երկրիս մակերեսին վ... գտնուած հրաբխային երկիր... կարելի է որոշ աշխարհագրական ... ներու բաժնել. մէկ ... կարի խաղաղական ովկիանոսի ... եզերքներուն ուղղութեամբ ... 35 հազար քիլոմեթր երկայն... թեան մը վրայ օղակ կը ... գնէ։

Այդ օղակը դէպի ... մեծ շեղում մը կը կէ, ... լով նոր Զելանտայէն դէպի ... լասքայի թերակղզին, միւս ... մէ դէպի Արեւմուտք ... Ամերիկայի ծովեզերքներուն ... բայ՝ կ'ուղղուի դէպի Անտ... նաշղթաներուն բարձունքը.

Հրաբխային լեռներու ... նօրինակ շերտաւորումներ ... կարին նաեւ հնդկական ովկիան... ոին շրջապատին, ինչպէս ... Ատլանդեան ովկիանոսի եզեր... ներուն վրայ։ Վերջապէս Մի... կրական ծովին միջին եզերք... վրայ կը բարձրանան շատ ... հրաբխային լեռներ.

Պատմութեան մէջ արձան... գրուած հրաբխային ժայթք... ներուն ամենէն զարհուրելի ... աղէտաբերը եղած է Քրաքա... այի ժայթքումը։ Քրաքաթոա հրաբուխը կը գտնուի Հոլանտ... կղզին մէջ, որ զետեղուած ... Ճաւա եւ Սումաթրա կղզիներ... միջեւ, որոնք մաս կը կազմ... Սոնտի արշիպեղագոսին։

1883 օգոստոս 21ին ... սուած ժայթքում մը, որ ... րան բաղդատաբար հանգարտ ... սակայն նոյն ամսուն 25ին ... թումը սկսաւ մեծ համեմ... տութիւններ առնել, ... համար 26ին, իր սաստկութ... ծայրագոյն աստիճանին։

Նոյնիսկ թանձր սեւ մէգ ... ելաւ հրաբորբոք ... խառնարանէն, եւ դէպի երկի... 20 հազար մեթր բարձրութ... մը վրայ տարածուեցաւ. ... հրաշէկ մոխիրը ... գետին ինկաւ եւ կրակի ... մը ծածկեց շրջակայ ... սերը։

Ցեռոյ խանութանէն սկսած գուրս ժայթքել չէնչաքարեր, կախուած գետի հետ, եւ քանի մը քիլոմեթր բարձրալէ վերէ նոյնը կտորներով ինկան մօտակայ գաւառներու, գիւղերու, քաղաքներու վրայ եւ ծովին մէջ։

Այս գժոխային քաոսին յառաջ բերած գիշերային թանձր մթութիւն մը, որ 18 ժամ տեւեց, այդ միջոցին բնութեան բոլոր ուժերը կատաղի մոլուցքով մը հաճ ու աւեր սփռեցին ամէն կողմ։ Փոթորկալից ծովը իր ահեղամռունչ ալիքներով քար ու քանդ ըրաւ ծովեզերեայ բոլոր քաղաքները եւ ջուրով ողողեց զանոնք։

Երբ բնութիւնը իր հանդարտութիւնը գտաւ եւ լոյսը վերստին ծագեցաւ, քաղաքներ կործանած, գիւղեր ծովամոյն եղած, եւ ծովեզերեայ բլուրներուն վրայ 3 քիլոմեթր դէպի ցամաք նետուած էին շոգենաւեր, վայրաշարժեր, կաթսաներ եւայլն։

Զուգերու գրաւման շրջանակէն անդին, մոխիրը ծածկած էր անհամար տարածութիւններ ուր ամէն կեանք վերջնականապէս ջնջուած էր։ 40.000է աւելի մարդ զոհ գացած էին աղէտին։

Սէպէզի եւ Սէպուքու կղզիներուն կէսը ալիքներով ծածկուած էր, եւ Քրաքաթոա կղզիին ամբողջ հիւսիսային մասը ջուրով ողողուած։ Միւս կողմէ՝ 16 պզտիկ կղզիներ ծովի խորերէն դուրս ելած էին։

Կ՚ըսուի թէ հրաբուխէն դուրս ժայթքած նիւթերու ծաւալը 18 միլիառ խորանարդ մեթրի կը հասնէր, իսկ ծանրութիւնը՝ 36 միլիառ թոնոյի։

Ինչպէս կը տեսնուի, Քրաքաթոայի ժայթքումը եղած է անօրինակ աղէտ մը եւ եզական իր տեսակին մէջ։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՑԵՐՈՍԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ՎՃԱՐՈՒՄԸ

ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆԻ՞Ն

Հանրային Պարտքի վճարման խնդիրը կարեւոր փուլի մը մէջ մտած է վերջերս։ Պահանջատէրերու պատուիրակները իրենց նախորդ դիմումով պահանջած էին որ 100էն 25ի մասնավճարը ամբողջութեամբ տրուի, հակառակ պարագային պիտի յայտարարէին թէ Թուրքիա իր յանձնառութիւնները չի յարգեր։

Այս առթիւ կառավարութիւնը Մայիսին պատասխանած էր թէ տնտեսական տագնապին պատճառով կարելի չէ 1928ի համաձայնութիւնը գործադրել, եւ պատուիրակները նոր բանակցութեան հրաւիրած էր։ Այս բանակցութեան հետեւանքով, ելմտագէտ Պ. Րիսթ Էնկիւրի եկած եւ երկար քննութիւն կատարած էր կառավարութեան վճարելու կարողութեան մասին։

Կառավարութիւնը Պ. Րիսթի տեղեկագրին վրայ յենլով պնդած էր իր վճարելու ի վիճակի չըլլալուն վրայ, որովհետեւ ելմտագէտը այն եզրակացութեան եկած էր թէ տնտեսական եւ ելմտական տագնապի մէջ կը գտնուի երկիրը, ու այս առթիւ առաջարկած էր նաեւ որ կարգ մը տուրքեր զեղչուին։

Բաժնետէրերը, սակայն, իրենց նախորդ որոշման վրայ պնդած եւ պահանջած են որ Նոյեմբեր 25ի մասնավճարը ամբողջութեամբ տրուի, որովհետեւ հակառակ պարագային իրենց վերի յիշուած սպառնալիքը պիտի գործադրեն։ Կառավարութիւնը, դիտել տալով որ կացութիւնը բացորոշ է արդէն, Նոյեմբեր 25ի մասնավճարին մէկ երրորդը Օսմանեան Դրամատունը յանձնած է, ինչպէս գրած էինք արդէն։ Ասոր վրայ, բաժնետէրերու վարչական ժողովը գրաւոր բողոքագիր մը յանձնած է Փարիզի Թրքական դեսպանին, մասնավճարը ամբողջութեամբ չտրուելուն համար։

.·. Պահանջատէրերու պատուիրակները Ցունաստանի կառավարութեան դէմ են վերջերս, Հանրային Պարտքէն իրենց ինկած բաժինը չվճարելու համար։ Հելլէն արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս պատասխանած է թէ առեւ վճարում չեն կրնար ընել, մինչեւ որ պահանջատէրերուն եւ Թուրքիոյ միջեւ համաձայնութիւն չգոյանայ։

«Ազգամ» կը գրէ թէ ուշագրաւ պարագայ մըն է որ Պալքանեան պատերազմէն վերջ Թուրքիայէն բաժնուած վայրերուն ինկած պարտքի բաժինը մինչեւ հիմա ոչ մէկ կառավարութիւն վճարած է։

.·. Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ կառավարական շրջանակները կարեւորութիւն չեն տար այն բողոքութեան թէ վճարուած մասնավճարի մէկ երրորդը առնուա՞ծ է թէ ոչ, որովհետեւ այդ գումարը Օսմանեան Դրամատան կողմէ Հանրային Պարտքի բաժնետէրերու հաշուոյն անցուած է արդէն։

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԸ

Թուրքեւպարսիկ սահմանին որոշադրութեան համար երկու կառավարութեանց միջեւ բանակցութիւն կը կատարուի։ Այս բանակցութիւնները վերջին փուլի մէջ մտած են։ Թէհրանի Թրքական դեսպանին միջոցաւ, այս խնդրին մասին Թուրք կառավարութեան տեսակէտը պարզող յիշատակագիր մը տրուած է, որուն պատասխանին կը սպասուի։

Առաջարկուած որոշագրութեան համաձայն, Փոքր Մասիսն ու Ալըլէ լեռները ամբողջութեամբ Թրքական սահմաններէն ներս պիտի գտնուին, ասոր փոխարէն Պարսկաստանի հող պիտի տրուի հարաւէ կողմէն։

Սահմանի որոշագրութեան յանձնաժողովը այս տեսակէտին շուրջ իր աշխատանքը կը շարունակէ։

ՆԱԼԼՈՒԽԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ը շաբաթ գիշեր Հօրլոժի շէնք սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Շավիլի Նալլուխանցիներու Երիտասարդաց Միութեան երեկոյթ պարահանդէսը, ի նպաստ իրենց գրադարանին։ Ժամը 9էն արդէն սրահը լեցուն էր։ Հանդէսը բացուեցաւ «Փամ փորատենցով» զոր ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս, որմէ վերջ խօսք առաւ օրուան նախագահ Պ. Գուրիթ Ց. Գալուստեան, եւ հակիրճ կերպով ծանօթացուց Նալլուխանցիներուն անցեալը եւ ներկան, ծանրացաւ մասնաւորապէս այլասերման եւ ձուլման վտանգին վրայ ու կոչ ուղղեց ներկաներուն ազգային զգացումներուն արթուն պահելու, Միութիւններուն եւ հայրենակցութիւններուն, իբրեւ կարեւոր ազդակներ, հայը հայ պահելու այս օտար երկիրներուն մէջ։

Բացման խօսքէն վերջ Օր. Քնարիկ Նազարեան երգեց «Զարգիր ազբեր»ը։ Վերջը բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը Պ. Աէօքճեան որ հայ գաւառի պատմականը ըրաւ, մէջ բերելով շատ մը գրութիւններ պատմագրական աղբիւրներէն եւ ծանրացաւ ազգապահպանման անհրաժեշտութեան վրայ։ Պ. Գ. Մինասեան յաջող կերպով երգեց «Հայաստան»ը։ Պ. Ն. Զիմմելեան արտասանեց «Ցրուեցէք»ը, որմէ վերջ տեղի ունեցան հայկական պարեր գեղջկական տարազներով Շավիլի Երիտ. Միութեան անդամուհիներուն կողմէ։ Կատարուեցաւ նաեւ աճուրդ մը, 19րդ դարու ազգ. դէմքերու մեծադիր խմբանկարը յաջողապէս դրամատուեցաւ «Տօ-Թօ Դեֆերեւս»ի կողմէ։ Հոն էին մեր մէջ յեղափոխական ոգին արթնցնողները, մեր ազատութիւնը կերտողները, հայրենաշունչ երգերու հեղինակները եւայլն եւ գոյացաւ 1150 Ֆր.ի հասոյթ մը որ շահեցաւ Պ. Պէյզերեան, իր կարգին 50 Ֆր. եւս նուիրելով ծախսերու մէջ ընդունեց նկարը։ Աճուրդէն վերջ բեմադրուեցաւ «Երկու խուլերը» քէջքէլիք զաւեշտը։ Դերակատարները Պ. Պ. Կ. Թագըրմճեան, Պետրոս Հայրապետեան, Նշմէն Մկրտիչեան, Զիմմելեան եւ Օր. Պէօթրէ Պօղոսեան, շատ յաջող էին, մանաւանդ Օր Պօղոսեան, հակառակ առաջին անգամ բեմ ելլելուն յաջողապէս կատարեց իր դերը։ Կ'արժէ յիշել Պ. Թագըրմճեանի ջանքերը իբրեւ լաւ ղեկավարող եւ կազմակերպող։

Ներկայացումէն վերջ Օր. Մարի Մինասեան երգեց «Քէլէ», Ցիկ. Գ. Գէորգեան Թագըրմճեանի նուագի ընկերակցութեամբ։ Պ. Պ. Թագըրմճեան, Ս. Պէրպէրեան եւ Ցիկ. Գէորգեան բոլորեցին Շավիլի նորակազմ նուագախումբը մէջ ըն մէջ յաջողապէս նուագեց ազգ. երգեր։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ ժամը 12,15ին որմէ վերջ սկսաւ պարահանդէսը։

Միութիւնը ջանք չէր խնայած երեկոյթ պարահանդէսը ներկայանալի ընելու համար եւ իրօք գնահատելի արդիւնք մը ունեցաւ։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը անցեալ կիրակի գացած էր Պրէսթ, մրցելու համար տեղւոյն A. S. Brestի Ա. խումբին դէմ, որ Պրըթանիի ամենազօրաւոր խումբերէն է։ Բայց զօրաւոր խումբերը որոնց բախտը ունեցած են հրաւիրելու յիշեալ խումբէն, վերադարձած են պարտուած, եւ 5, 6, 7. կոլի տարբերութեամբ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը, որոնք մինչեւ խաղի կիսուն 1ի դէմ 2 կոլով կը յաղթէին, ստիպուեցան տեղի տալ երկրորդ կիսուն, իրենց հակառակորդ խումբին գերազանցութենէն աւելի, 3000է չափ ներկայ տեղացիներուն ջղայնացնող պոռչտուքներուն պատճառաւ։ Որովհետեւ տեղւոյն ժողովուրդը չէ վարժուած տեսնել իր խումբին պարտութիւնը, կ'ուզէր որ անպայման յաղթէր ան։ Այս էր ամենամեծ պատճառներէն մին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին 2ի դէմ 3 կոլով պարտութեան։

Այսուհանդերձ, խաղէն առաջ թէ վերջ, մեր տղաքը մեծ համակրական ցոյցի առարկայ դարձան, եւ իրենց այցը մարզական դէպքի մը աւելի ազգային դէպքի մը բնոյթը առաւ, եթէ նկատի ունենանք երկուստեք խօսուած ճառերը, մեր տղոց եղած աննախընթաց ընդունելութիւնը եւ ժողովուրդին, «Կեցցէ Հայաստան եւ կեցցէ Ֆրանսա» կանչերով ընդառաջ երթալը, օթօքարին, ու իրենց մարզական քայլերգը (Յառաջ նահատակ) թնդացնող մեր տղաքը կը տանէր։

Գալով խաղի արժէքին, մեր տղոց մաքուր եւ պաղարիւն խաղը սքանչացման արժանացաւ բոլոր խաղը դիտողներուն կողմէ։

Ահա թէ այս առթիւ Պրէսթի «La Dépêche» թերթը ինչ կը գրէ՝

«Ներկաներու եւ դաշտին մասին մանրամասնութիւններ տալէ վերջ կ'ըսէ. «Հայերը ցոյց տուին խիստ գիտական եւ մտածուած խաղարկութիւն մը, իսկ տեղացիք ունեցան աշխոյժ խաղ մը, ուր scienceը բոլորովին բացակայ չէր սակայն։

Ցեսայ իրենց խաղացողներու մասին շռայլուած գովասանքներէ վերջ կը բացագանչէ.

«Բայց Աստուած իմ, որքա՛ն ազգայնամոլներ Parc des sportsի հանդիսատեսներուն մէջ ինչո՞ւ անարգել պոռչտուքներով խեղճ հայ «menager»ը որ դժբաղդաբար հակառակ իր կամքին ընդունեց դատաւորի պաշտօնը։ Պէտք չէր այդ վարմունքը ունենալ իրեն հանդէպ, եթէ նոյնիսկ իրապէս կողմնակցութիւն ըներ ան իր ազգակիցներուն։ Ինքը չէր կրնար մերժել մեր կողմէ իրեն առաջարկուած այդ պաշտօնը եւ ցաւով կը յայտարարէր որ հանդիսատեսներու այդ անախորժ պոռչտուքը մարզական ոգիի հակառակ էր։ Մենք անմիջապէս իրեն պատասխանեցինք որ պէտք չէր կարեւորութիւն ընծայէր այդ պոռչտուքներուն, որոնք միայն արձակուած էին մէկ քանի մոլեռանդ ոգի ունեցող անհատներէ, եւ առանց յետին մտքի։

Բացի ժողովուրդին այս մէկ քանի քիչ մը կոշտ բացագանչութիւններէն, խաղը անցաւ խիստ կանոնաւոր, շնորհիւ երկուստեք խաղացողներու օրինապահութեան։

Հայոց ձախ մէջ յառաջապահը Կարապետեան, իր խաղի մասին ունեցած հմտութեամբ, դաշտին վրայ լաւագոյն խաղացողն էր։ Իր ճարպիկ դարձուածքներն ու ճշգրիտ բաները յաճախ ժողովուրդին ծափերուն արժանացան։ Անոր հետ միասին կեդրոնի յառաջապահը, Տալեան, աջ մէջ յառաջապահը Հայկ Արամ, աջ միջնապահը Ղազարեան եւ բերդապահը Վիլէն, լաւագոյններէն եղան։ Սակայն բոլոր խումբը կը ներկայացնէ խիստ համաչափ ամբողջութիւն մը եւ կը խաղար դասական խաղ մը։ Խաղի առաջին կիսուն Հայերը գերազանց էին, եւ իրենց կեդրոնի յառաջապահն ու աջ մէջը մէյմէկ կոլ ըրին, Կարապետեանի տուած խիստ գեղեցիկ բաներուն վրայ։

Խաղի կիսուն Հայերը կը յաղթէին 1ի դէմ 2ով։ Խաղի երկրորդ կիսուն, տեղացիք բռնադատուեցան իրենց բոլոր ճիգը թափել, եւ հազիւ կրցան երկու նշանակէտ ընել, որովհետեւ Հայոց կորովի պաշտպանողականը իրապէս դժուար էր խորտակել։ Հայ դատաւորին (Պօղոսեան) դատաւարութիւնը անաչառ եւ լաւ էր, եւ պէտք է ցաւիլ այն անարգական ամբաստանութիւններուն համար, զորս ժողովուրդէն մէկ քանի մոլեռանդներ տուին իրեն, որովհետեւ անոր տուած որոշումներէն մէկ քանին իրենց հաշւոյն չէր համապատասխաներ։

Իսկ Պրըթանիի գաւառի l'Ouest-Eclaire թերթէն կը քաղենք հետեւեալ տողերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին մասին։

«Խաղը եղաւ քաղաքիս խումբին սոյն տարեշրջանին կատարածներուն ամենագեղեցիկը։ Մասնաւորապէս Հայոց խաղը հաճելի թուեցաւ, իր գեղեցիկ փասերով եւ արագ յարձակումներով, զորս անոնք ըրին հակառակ հանդիսատեսներէն մէկ քանի մոլեռանդ պոռչներու (միշտ միեւնոյնները) ջղայնացուցիչ արարքներուն։

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը լաւ տպաւորութիւն թողուց։ Ան խաղաց խիստ յատկանշական հանդարտութեամբ եւ վստահութեամբ։ Հայոց իրենց գնդակին վրայ ունեցած արուեստագէտի տիրապետութեամբ երկար եւ ճշգրիտ passeները, հիացման առարկայ դարձան։

«Յարձակողականի մէջ հիացանք մանաւանդ, կեդրոնի եւ ահեակ յառաջապահներու խաղին (Կարապետեան, Տալեան, Հայկ Արամ) որոնք խիստ վտանգաւոր եղան մերիններուն համար։ Խումբին երեք միջնապահները ընդհանրապէս, իսկ աջ միջնապահը մասնաւորապէս, խիստ գործունեայ էին։

«Ետապահները նմանապէս խիստ կորովի եւ պաղարիւն խաղացուածք մը ունեցան։ Իսկ բերդապահը հիանալի կերպով պաշտպանեց իր բերդը։

«Եզրակացնելով, խումբը ունի խիստ մարզուած կազմ մը, եւ կը ներկայացնէ առաջնակարգ արժանիք եւ կարող հայթայթելու արհեստական գաւառներու խումբերուն հաճելի եւ հետաքրքրական խաղեր»։

Տեղացի վարիչները խիստ գոհ այն արդիւնքէն, խոստացան ամէն տարի կրկնել իրենց այցելութիւնը։ Եւ նոյնիսկ Պրըթանիի գաւառի ուրիշ քաղաքներէ եկած վարիչներ առաջարկներ ըրին ապահովելու համար Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին իրենց քաղաքը այցելութիւնը։

Յառաջիկայ կիրակի խումբը կը մեկնի Guingamp որ Պրէսթէն 100 քիլոմեթր աւելի մօտ է Փարիզի։

Ք. Ժ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Քաղաքում լռութիւն էր, բոլոր տները, հիմնարկութիւնները, շուկաները ողողուած էին գոյնզգոյն լոյսերում։ Հրթիռներ էին թռչում վեր ու պայթելով երկնքում՝ լոյսի անձրեւ էին տեղում քաղաքի վրայ, պատուհաններէն դուրս, մանուկների ձեռքերէն աստղեր էին պլծին տալիս, ու քաղաքը զրնգում էր մի անուշ ձայնով, ժողովուրդը դուրսն էր, փողոցներում, լոյսերի մէջ ողողուած Յաղթական կամարն էր շուրջն էր համախմբել քաղաքի մանուկներին, որոնք խումբ խումբ «Ջինար ջինար» էին խաղում եւ «Մեր Հայրենիք» երգելով կամարի տակով անցնում էին գնում։ Ու հայկական եռագոյնը, շրջապատուած բարեկամ դրօշներով զեփիւռին անձնատուր, փրփռում էր հեզթով, ապագայ հայ զինուորի գլխների վերեւ։

Կորիւնն յանցաւորի նման անցաւ կամարի մօտով, ու մտաւ տուն։

Հայրը մենակ էր, սենեակում լոյս չէր վառւում. կամարն այնքան մօտ էր նրանց պատուհանին, որ նրա լոյսերն ընկնելով ներս՝ ողողում էին սենեակը մի երազային, անուշ լոյսով։

Կորիւնը մօրը չտեսաւ իր սովորական բարի երեկոն, պատուհանէն հեռու երկարեց անկողնու վրայ։

— Սիրանը բաւական սպասեց քեզ, ինչպէ՞ս մոռացար, որ աղջկան խոստացել էիր հանդէս տանել։

— Ցեռոյ, չգնա՞ց, հարցրեց Կորիւնն անտարբեր։

— Բարեբախտաբար ամանորը տանը, սեղանին էիր թողել. Թէեւ մի քիչ ուշ, բայց Ղազարի հետ միասին գնացին։ Նա ասաց, որ գնան, դու առանց տոմսի էլ կարող ես ներս մտնել, քեզ ճանաչում են։ Փառաւոր էր հանդէսը, չէ՞ր փոյթ ափսոս, որ նման օրուան էլ արժանացանք։

Կորիւնը չպատասխանեց։

«Ղազարը, Սիրանը Ղազարի հետ, եւ ինչու ոչ, Ղազարն հերոս է, նրա կուրծքը զարդարուած է քաջութեան խաչով։ Սիրանը նրա հետ աւելի համարձակ, աւելի հպարտ կը զգայ իրեն»։

Հայրն համոզուեց, որ Կորիւնը լաւ չէ տրամադրուած, նրա սիրտն լցեց թախիծով, ինչո՞ւ իր միակ զաւակը, իր աչքի լոյսը ուրախ չէ հայրենիքի համար այդ բացառիկ ցնծութեան օրը։

Մինչդեռ քաղաքը զուարճանում էր հազար ցնծութեամբ՝ մայր ու որդի օգտակար նման լուռ էին, մխում։ Մայրը լուռ մտաւ ապա հայեացքը յառած Յաղթական կամարին, որդին սենեակի խորքում, իր փոքր աչքերի խուզարկու հայեացքն իր հոգու խորքն ուղղած։

* * *

Ընդաւ տանի օրը, սխուեց առօրեայ կեանքը։

Կորիւնը մի մասնագէտ-տարածնակ գնեց եւ կառավարութենէն տրամադրիր ստանալով սկսեց մշտապէս ձուկ պահել։ Ընհրամեշա էր։ Կառավարութեանը մասցւ մասնակարարելու համար՝ նա շրջում էր գիւղէ գիւղ, երբեմն գնում էր շատ հեռուները՝ Կարս, Աղբարա, Օլթի, Կաղզուան։

Հայրն ուրախ էր, վերջապէս իր զաւակն էլ գէնք էր կրում, ազատորդու տեսք էր ստացել։

Համբուրելու համար, երբ Կորիւնն հագնւում էր զինուորականի ձեւով, առանձնը զրահն կապում էր մէջքը, մայրն հրճւում էր ուրախութենէն։ Այդ հագուստով Կորիւնն աւելի բարձրահասակ էր երեւում, թիկունքն աւելի լայն, մէջքն աւելի բարակ ու սապօգների մէջ սեղմած ոտներն աւելի բարեձեւ։ Իսկ սափրածակը՝ կաշէ պատեանէն դուրս ցցած իր կոթով՝ կորովի տեսք էր տալիս նրան։

Կորիւնն էլ այդպէս աւելի լաւ էր զգում իրեն, քայլերն աւելի համարձակ էին լինում, տրամադրութիւնն աւելի բարձր, փափաքն աւելի յստ էր քաշում եւ մազերի մի գեղեցիկ խոպոպ թաղնում լայն ճակատի վրայ։ Կորիւնը գիտէր, որ Սիրանն էլ այդպէս աւելի է հաւանում իրեն։

Բայց երկար չտեւեցին այդ երջանիկ օրերը։ Պատերազմ. անհաւասար օրհասական պայքար, պարտութիւն ու զինադադար, ու ապա, կարմիր մղձաւանջ՝ խորհրդային կառավարութիւն։

Այլեւս չէր կարելի գէնք կրել, պէտք էր յանձնել կառավարութեան։ Կորիւնը ձեռք բերեց մի հին մաուզեր, յանձնեց կառավարութեան, իսկ իր մաուզերը պահեց մի անյայտ տեղ։

Կորիւնին յաջողեց պաշտօնի անցնել պարենաբաժնում։ Այստեղ տեւական չէր այլեւս, պէտք էր յարմարուել ժամանակի պահանջին։

Զօրապարայում ընկած տաշեղի նման Կորիւնն յանձնել էր հոսանքին անկամ տարուբերւում էր ափէ ափ։ Պէ՞տք էր մասնակցել «Ըարաթօրեայ» համայնական աշխատանքներին՝ մասնակցում էր, պէ՞տք էր հայհոյել հին կառավարութեանը՝ հայհոյում էր, պէ՞տք էր ծափահարել խորհրդային վարիչներն ու կարգերը՝ ծափահարում էր, վերջապէս, վարւում էր այնպէս որ «հակա» չհամարուի եւ չանցնի Չէկայի ցանկը։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

եւ ուրախութիւնն ունեցայ Պուլկարիոյ մէջ գտնելու կատարեալ արձագանգը իմ զգացումներուս։ Կուսակից չեմ որեւէ քաղաքական ճակատի։ Ընդհակառակն, իմ ջանքերս կը ձգտին միայն խաղաղութեան ամրացման եւ միւս կողմէ կազմալուծման բոլոր տեսակի թշնամական ճակատներուն, որոնց ցաւալի հետեւանքները ցոյց տուաւ ընդհ. պատերազմը։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Մոսկուայի ժամանակաւոր դատարանը հարցաքննեց ամբաստանեալներէն Կուպրիանոֆը, որ յայտնեց թէ դաւադիրները կը ջանային գործարաններուն մեծ մասը հաստատել Խորհրդ. Միութեան արեւմտեան սահմաններուն մօտ, որպէսզի զինուորական գործողութեանց առաջին օրերէն իսկ, անոնք իյնան թշնամիներուն ձեռքը։

Ռամզին կրկին լսուեցաւ եւ այս անգամ յայտնեց թէ զինուորական միջամտութեան պատրաստուող պետութեանց ախորժակը այնքան մեծ էր, որ եթէ զանոնք գոհացնել ուզէին, պէտք պիտի ըլլար Ռուսիան բաժնել եւ տնտեսապէս զայն գերի դարձնել։

Վկայ մը, ճարտարագէտ Կլակովսկի, յայտնեց թէ 1927ին, Ռամզին երբ արտասահմանէն վերադարձաւ, յայտնեց թէ Փարիզի բանակցութեանց ընթացքին, ժամանակաւորապէս զբաղեր էին զինուորական միջամտութեան պատրաստութեամբ։ Կը մտածէին այդ միջամտութիւնը իրականացնել Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ բանակներով, Ֆրանսայի հրամանատարութեամբ եւ ելմտական օժանդակութեամբ։ Այդ գեկոյցին վրայ, ճարտարագէտներու կեդրոնը մտածեց Նուիրուիլ խափանարարութեան գործին, նուազեցնելու համար երկրին ինքնապաշտպանման կարողութիւնը եւ տնտեսական ուժը։ Ձեռնարկուեցաւ քայքայելու սահմանամերձ երկաթուղիները։ Եւ նիւթեղէնի պակասի պատրուակին տակ, այդ երկաթագծերը նուազ քանակութեամբ ստացան անհրաժեշտ նիւթեր քան երկրին ներսի երկաթուղիները։

Դատարանը իբր վկայ լսեց նաեւ ուսուցչապետ մը Եուրովսկի որ տարբեր ամբաստանութեան մը տակ կը գտնուի։

Եուրովսկի 1928ին իմացած էր ճարտարարուեստական կուսակցութեան մասին։ Կը ճանչնար անոր կեդր. կոմիտէին անդամները, Ռամզինն ու Չարնովսկին։ 1928ի սկիզբները Եուրովսկի արտասահման կը գտնուէր. այդ կուսակցութեան մասին տեղեկութիւններ քաղեց ռուս գաղթականներու ներկայացուցիչին Միլիուքոֆէն, որ կը կարծէր թէ զինեալ միջամտութեան գաղափարը հասունցած է Ֆրանսայի մէջ։ Խօսելով Ֆրանսայի ընկերվարականներու դիրքին մասին՝ հանդէպ միջամտութեան, Միլիուքոֆ կը կը կարծէր թէ թէեւ գործաւորները առհասարակ բացառական դիրք կը բռնեն պատերազմի դէմ, բայց ընկերվարական ղեկավարները միջամտութիւնը եթէ ոչ բացէ ի բաց, գոնէ սկզբունքով պիտի պաշտպանէին. Միլիուքոֆ հաւանական կը նկատէր որ միջամտութիւնը տեղի ունենայ 1930ին։ Սակայն Եուրովսկի լսեց թէ թուականը յետաձգուած է։ Ամէնէն յարմար կը նկատուէր 1931—32ը։ Այդ թուականին եւս միջամտութեան ղեկավարութիւնն ունիւթական պահանջներու գոհացումը պիտի ստանձնէր Ֆրանսա։ Զինուորական գործողութիւններուն պիտի մասնակցէին Լեհաստան եւ Ռումանիան, յետոյ Եսթոնեան, Եուկօսլաւիան եւ նաեւ Թերեւս Չեխօսլովաքիան։

Իւրաքանչիւրը իր մասնակցութեան փոխարէն բաժին մը պիտի ստանար ռուսական հողերու բաժանման մէջ։

Ռուսիա կը գործէ Անգլիոյ մէջ

ԼՈՆՏՈՆ 3 դեկտ.— Այսօր բազմաթիւ երեսփոխաններ հարց տուին վարչապետին թէ երէկ իրիկուն Մոսկուայի ռատիոկայանէն տրուած եւ անգլիական կայարաններէն ստացուած կոչը, որ հրաւէր կ'ուղղէր անգլիացի բանուորներուն ըմբոստանալու, դրժումը չէ՞ խորհրդային կառավարութեան խոստման ո՛չ մէկ գրգռութիւն փորձելու Անգլիոյ մէջ եւ թէ կառավարութիւնը չպիտի՞ դիմէ անհրաժեշտ միջոցներուն։

Արտաքին նախարարը պատասխանելով վարչապետին տեղ, բսաւ.— Տակաւին արտաքին նախարարութիւնը չէ՛ ստացած կոչին ստորագրութիւնը։ Բայց հատուածները որ ինծի ներկայացուեցան, ինձ կը ներշնչեն այն համոզումը թէ, թէեւ այդ կոչը իսկապէս ըմբոստացման հրաւէր մը չի կազմեր, ինչպէս կը կարծեն կարգ մը երեսփոխաններ, սակայն իրողութիւնը ըստ իս կը կազմէ խորհրդային կառավարութեան կողմէ տրուած խոստման դէմ շալ ժում մը։

Այս հիման վրայ, հրահանգ տուի Մոսկուայի անգլիական դեսպանին, որ բողոքէ խորհրդային կառաարութեան։

Հ. Յ. Դ. ԵԻՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի, Անիէռ-Պուա Քոլոմպի, Պիյեանքուրի, Շավիլի, Ալֆորվիլի, Սարսէլի, Ռոնսուվիլ-լէ-կոնէսի եւ Քաշանի բոլոր խումբերու ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120 Bld. Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Երեկոյթ - պարահանդէսը

3 Յունուար 1931, Chalet d'Edvard սրահին մէջ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոմոն Սէն Ժիւլիէնի Ջաւարեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական համդիպումը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Bar Heury, Bld. Fauvette, Beaumont, կը դասախօսէ՝ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զարդարեան, Ա. Դարօ, Քեռի, Դէօրգ Չավուշ եւ Քրիս խումբերու բոլոր ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի, Բոռնկալի Ապառաժ խումբի եւ Շասի Ռոստոմ խումբի խմբապետներէն, ներկայ գտնուիլ նոյն ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները այս Կիրակի ժամը 3ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ, Վարդկէս խումբերը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի տիկին Գայծառ Քէօրիւքճեան (ծնեալ Սամուէլեան) որ մօտ ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր փոքրիկ աղջկան Մարգրիտի հետ, Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել իր ամուսնոյն Keurukdjian Haroutioun, 9 Rue du Pas St. Georges, Bordeaux, Gironde.

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Տիկին Գայծառէ կը խնդրուի ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ՊՈԼԻՍ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
6 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1436 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱ-ՀՌՈՄ - ԷՆԿԻՒՐԻ

Յոյն եւ Թուրք վերջնակ մը պայմանագրութիւններու եւ ...ինքներու կնքման առթիւ, երկու կողմերը հպարտութեամբ յայտարարեցին թէ իրենց համաձայնութիւնը կոչուած է ...ն դեր կատարելու Միջերկրական Արեւելքի և ամբողջ աշխարհի ...ղաղութեան տեսակէտէն։ Իսկ Մուսթաֆա Քէմալի հետ ...ու-գլխի տեսակցութենէ մը ելքին, Վենիզելոսի հաւաստիմը թէ Մերձաւոր Արեւելքի վերաբերեալ բոլոր խնդիրներու մասին համաձայնութիւն են գոյացուցած, թաքուն սպառնալիք մըն էր, ուղղուած անծանօթ հասցէի։

Այդ համաձայնութիւնն է որ քայլ առ քայլ սկսած է գործել արդէն եւ երկրէ երկիր կապ նետելով, նախկին թշնամիներէն կերտելով այսօրուան բարեկամներ՝ հաստատել իր շղթանակը։

Նախապատերազմեան ազդեցութիւններու պայքարն է որ ...թէ նոյն տարրերով ու նոր յաւելումներով՝ իրեն գետին կը պատրաստէ ապագայ բախումներու — ըլլայ իսկ դիւանագիտական եւ խաղաղ — ու նոր նուաճումներու համար։ Զինադադարի խորհրդակցութեանց զուգադիպող քաղաքական ... տենդոտ գործունէութիւնը՝ իր արմատները կը գտնէ ընդհ. պատերազմի ելքին մէջ իսկ։

Իտալիա որ վարանումով ու մեծ յաւակնութիւններով ... պատերազմի մէջ, անընդհատ իր յուսախաբութիւնը կը ...այ եւ Ֆրանսայի հետ իր հակամարտութեան մէջ, կը ձգտի ...ձանակ ստեղծել իր նախկին զինակցին դէմ, զայն կերպով ... բռնելու համար քաղաքական ճնշումի տակ, որպէս կը յուսայ պարտադրել խաղաղութեան դաշնագրերու վերաքննութիւն մը։ Իրեն բնական դաշնակից կը գտնէ անշուշտ Գերմանիան որ իր շահերու պարտադրութեամբ իսկ, պիտի կանգնի ...որ այն ճամբաներուն վրայ, ուրկէ կը քալէ Ֆրանսան։

Գերմանիա սակայն, այնքան ալ խանդավառ ականջլիթութիւն Իտալիոյ փափաքներուն եւ Հունգարիոյ վարչապետին ...մ Պէթլէնի այցելութիւնը Պերլին, էնկիւրիէն անմիջապէս ...ջ, կ'երեւի չէ տուած սպասուած արդիւնքը։

Այսուհանդերձ, Իտալիոյ քաղաքականութիւնը որ էապէս ...ձգտի հարուածել ֆրանսական ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ նախ, յաջողած պէտք պիտի ըլլայ նկատել, եթէ ...րենայ Պուլկարիան քաշել իր եռեւէն, եւ զայն առնել ...յոյն-թուրք համաձայնութեան շրջանակին մէջ։ Այս կերպով, քայլ մը եւս առած կ'ըլլայ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ ֆրանսական ազդեցութիւնը կոտրելու եւ մեղմացնելու ձեռնարկը։ Ու Ֆրանսայի բարեկամները կը մնան ...չարուած։ Յոյն-թուրք բարեկամութիւնը մէկ կողմէն թոյլ ...այ իտալ-թուրք մերձեցում մը նոյն դաշինքներու տասնումով երրորդ կողմին վրայ, որուն միանալու համար, բաժակցութեան պէտք չունի Հունգարիա։ Իսկ Եուկոսլաւիա կը ...այ արգելափակ։ Միւս կողմէ Պուլկարիոյ յարումով նոյն շրջանակին, Ռումանիան է որ կը խեղդուի երկու զօրեղ ճըն...մներու տակ՝ երբ մանաւանդ Թեվֆիք Րիւշտիի առաքելութեան յաջող ելքով, Ռուսիա ոտք դնէ իր նախկին պաշտպանեալին Պուլկարիոյ հողերուն վրայ։

Իսկ եթէ պատահի որ Գերմանիա եւս փորձուի մտնել ...մբակցութեան մէջ, արդէն կազմուած կ'ըլլայ զօրեղ գործիք ...ը որ Եուկոսլաւիայէն ու Ռումանիայէն յետոյ, ճնշման տակ ...ռնէ նաեւ Լեհաստանն ու Չեխոսլովաքիան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ կը կանգնի դաշնագրերու վերաքննութեան պահանջով։

Այդ չէ՞ արդեօք որ Թուրքիան կը մղէ ոգի ի բռին լըծելու խմբակցութեանց կազմութեան, հակառակ խաղաղասիրական իր ծանօթ ճառերուն եւ գոյավիճակէն գոհ ըլլալու յայտարարութեանց, որոնց ոչ ոք ականջ կը կախէ անշուշտ ...ֆիայի մէջ՝ Րիւշտիի կը հերքէր օտար թղթակիցներուն, թէ որեւէ կերպով Թուրքիա չի ձգտիր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր մուտքը պատրաստել, հոն կազմելու համար պետութեանց նոր խմբաւորում մը։ Պարզ է սակայն թէ խմբաւորումը կազմուած է արդէն Ազգ. Դաշնակցութենէն դուրս եւ ձգտումներով անոր դէմ։

Իսկ Ռուսիա, ինչպէս ըսինք քաղաքական այս սադրանքներուն մէջ կը հետապնդէ տնտեսականին հետ նաեւ քաղաքական նպատակներ։

Ըսուեցաւ թէ Լիտվինոֆի Միլան այցելութեան թաքուն ...տակն էր Հունգարիոյ կողմէ Խորհրդ. Միութեան ճանաչումը պատրաստել։ Իտալիոյ միջնորդութիւնը այդ մտադրութեամբ, ցարդ ձախողած էր։ Իսկ այս անգամ Թուրք արտաքին նախարարն է որ նոյն խաղը կը փորձէ Պուլկարիոյ մէջ։ ...ռնարկին յաջողութիւնը այս կամ այն երկրին մէջ անշուշտ, ...կ կողմէ ինպաստ Իտալիոյ Պալքաններու մէջ կը տեղաւորէ ...որ ոստն մը ընդդէմ Ֆրանսայի եւ անոր քաղաքականութեան, միւս կողմէ կը զօրացնէ Ռուսիոյ դիրքը, որուն շնորհիւ իր վտանգաւոր հետապնդումներուն համար նոր ասպարէզ մը եւս գտած կ'ըլլայ։

Մոսկուայի- Հռոմի եւ Էնկիւրիի միացեալ խաղը չափազանց թափանցիկ է եւ մեծ սպառնալիք մը կը կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան գործին։

Մ. Ե.

ԹՈՒՐՔԻԱ-ԵՒՐՈՊԱ ԴԷՄ ԴԷՄԻ
ՀԻՆ ԱՏԵՆ ՁՐԱՀԱՒՈՐ ԿԸ ՂՐԿԷԻՆ

Ջէջէրիա պէյ *Սոն Փօսթայի* մէջ կը գրէ պարտքերու խնդրի մասին.— Հիմա դէմ դէմի կը գտնուինք Եւրոպայի հետ։ Այս խնդրին մէջ Եւրոպացիները կը շարունակեն իրենց աշխարհակալական հին մտայնութեամբ շարժիլ, եւ կ'ուզեն որ իրենց ամէն հրամանին առջեւ գլուխ ծռենք ու ամէն պայման ընդունինք։ Հիմա, փոխանակ զրահաւոր ղրկելու մեր ծովեզերքները, ինչպէս կ'ընէին առաջ, մեզ վախցնելու համար կը սպառնան թէ աշխարհի պիտի ծանուցանեն որ չենք ուզեր մեր պարտքը վճարել։

Ոչ ոք իրաւունք ունի երկրին տնտեսութիւնը վտանգելով վճարել այն դրամները որոնք փոխ առնուած էին փատիշահներու եւ խալիֆաներու իշխանութիւնը տեւականացնելու համար։ Հետեւաբար, կառավարութիւնը սխալ մը ըրաւ 1928ին ընդունելով հին պարտքերու վճարման սկզբունքը։ Սակայն, այսօր անկարելի է չգնահատել ընթացքը զոր կառավարութիւնը բռնած է Եւրոպայի դրամատէրներուն դէմ։ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը մինչեւ հիմա յաջողեցաւ Եւրոպայի աշխարհակալներու դէմ մղած իր պայքարին մէջ, եւ այսուհետեւ ալ բովանդակ ազգին օժանդակութիւնը պիտի վայելէ այս պայքարին համար։

3 ԽՄԲԱԿԻ ՁՐՈՅՑՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Խալքի երեք խմբակի բաժնուելու լուրը, որ *Աքշամ* հրապարակ նետեց, թերթերը կը զբաղեցնէ դեռ եւ էնկիւրիէն շարունակ ճշդումներ կը ղըրկուին։ Հաստատուած է թէ այս մասին խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Սաւառնակի Համաժողովի ընթացքին, Ազգ. Ժողովի նախագահ Քեազըմ փաշայի ներկայութեան։ Խօսակցութիւնը կատակով մը սկսած է։ Մէրզիֆոնի ընկ. Քարտուղար Նուրի պէյի հարցուցեր են թէ ինչ դիրք պիտի բռնէ ասկէ վերջ Ազգ. Ժողովին մէջ։ Իսկ ան պատասխաներ է ըսելով. «Ես անկախ պիտի մնամ, դուք ալ, եթէ կ'ուզէք, խմբակներու բաժնուեցէք»։

Այս խօսքին վրայ, կարծիքի փոխանակութիւն տեղի ունեցեր է, այս տեսակ բանի մը կարելիութեան մասին։

Քեազըմ փաշա ալ *Աքշամի* թղթակցին յայտարարած է թէ ստոյգ է որ այդ տեսակ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է, բայց եղածը մտքերու փոխանակութիւն մըն էր միայն։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Դամասկոսի «Լէզօ» ար Տամասօ թերթը կը գրէ իր նոյ. 25ի թիւին մէջ.—

Հալէպի մէջ երեւան հանուած համայնավարական բջիջներէն յայտնի եղաւ թէ՝ Սուրիոյ մէջ համայնավարութեան օճախը հայ գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։

Տակաւին չի գիտցուիր որ ուղղակի յարաբերութեան մէ՞ջ են Մոսկուայի հետ, թէ՝ պարզապէս Մերձ. Արեւելքի համայնավարական պրոպականտայի գրասենեակին հետ, որուն կցուած են Պաղեստինի Սիոնիստ համայնավարները։

Խիստ հրամաններ տրուեցան մուտքէ հսկելու համար համայնավարական շարժումներու, անոնց գործունէութեան եւ հետապնդելու կասկածելիները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԱՐՏԻԷՕ. ՏԱՊԱԼԱՄ

Ֆրանսական ծերակոյտի վերջին նիստին մէջ, ծերակուտական Հէրի հարցապնդում ուղղած էր կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութեան շուրջ, վարչապետ Թարտիէօ բոլոր քննադատութեանց պատասխանեց, եւ պահ մը կարծուեցաւ թէ կրցած է ծերակոյտի վստահութիւնը շահիլ. բայց Պ. Թարտիէօյի ճառէն յետոյ, յաջորդաբար միջամտեցին ուրիշ ձախակողմեան երեսփոխաններ որոնք ուժգնօրէն հարուածեցին դահլիճը։ Ամէնէն վերջ, խօսք առաւ ձախ ռամկավարներու նախագահ Պիէնվընիւ—Մարթէն, որ յայտարարեց իր խումբին կողմէ թէ վստահութիւն չպիտի յայտնէ կառավարութեան, որովհետեւ կը հաստատէ թէ հանրապետութեան հիմնական սկզբունքներուն եւ դահլիճի քաղաքականութեան միջեւ հակադրութիւն կը տեսնէ ու կասկածի եւ երկդիմութեան քաղաքականութեան տեղ յայտարարեց ան, կ'ուզենք գտնել քաղաքականութիւն մը, որ ձգտի հետապնդել ընկերային յառաջդիմութեան գործը։

Պ. Թարտիէօ վստահութեան խնդիր յարուցած ըլլալով, քուէարկութենէն յետոյ յայտնուեցաւ թէ 139ի դէմ 147 ձայնով՝ դահլիճը կը մնայ փոքրամասնութեան մէջ։

Նոյն օրն իսկ դահլիճը իր հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին որ արդէն իսկ յաջորդ դահլիճի կազմութեան համար խորհրդակցութեանց սկսած է։

Նկատի առնելով որ ֆրանսական խորհրդարանը չունի յըստակ մեծամասնութիւն, չի կարծուիր թէ քանի մը օրուան ընթացքին, կարելի պիտի ըլլայ յաջողցնել յաջորդ դահլիճին կազմութիւնը։

Թեվֆիք Րիւշտի Պուլկարիոյ մէջ

Թուրք արտաքին նախարարը, ընդունելով օտար մամուլի ներկայացուցիչները, իր հիացումը յայտնեց իրեն հանդէպ Պուլկարիոյ կողմէ ցոյց տրուած խանդավառ ընդունելութեան եւ կրկնեց թէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կայուն եւ անփոփոխ, վճռապէս դէմ է դաշնակցութեանց կազմութեան եւ պետական խմբակցութեանց, որոնք իրարու դէմ կը կանգնին. բայց դրացի երկիրներու հետ բարեկամական յարաբերութեանց ամրացումը կը փնտռէ, ինչպէս նաեւ հեռաւոր երկիրներու հետ։ Պատասխանելով այն հարցման թէ Թուրքիա պիտի միջամտէ՞ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, կարգադրելու համար անոնց առկախ խնդիրները, Թ. Րիւշտի յայտնեց թէ նման միջամտութիւնները ուրիշներու գործին, աւելի վնասակար են քան թէ օգտակար, բայց նկատելով առեղծուած նպաստաւոր մթնոլորտը, յոյս յայտնեց թէ պուլկարա-յոյն վէճերն ալ իրենց կարգին պիտի հարթուին, ինչպէս հարթուեցան թուրքա-յոյն վէճերը վեց տարի տեւող բանակցութիւններէ վերջ։

Զրոյց կը շրջէր թէ Թուրքիա, ուրիշ կարգ մը պետութեանց հետ համախորհուրդ, կը պատրաստէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր մուտքը, հոն կազմելու համար պետութեանց նոր խմբաւորում մը։ Րիւշտի կը յայտնէ այս առթիւ, թէ Թուրքիա որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չէ, կը հետապնդէ համեստ եւ իրապաշտ քաղաքականութիւն մը և չպիտի փափաքէր իր ուժերէն վեր դերեր ստանձնել։

Թեվֆիք Րիւշտի եւ իր հետեւորդները չորեքշաբթի օր մեկնեցան դէպի Էնկիւրի։

Բաժնետէրերուն տարօրինակ մէկ ընթացքը

Կ'ՈՒԶԵՆ ԴՐԱՄԱՊԷՍ ՃՆՇԵԼ ՄԵԶ

«Սոն Փօսթա» այս խորագիրներուն տակ կը գրէ.— Ինչպէս յայտնի է, տարակարծութիւն մը կայ մեր եւ Հանրային Պարտքի բաժնետէրերուն միջեւ։ Անոնք կ'ուզեն որ նեղուինք, մնանկանանք, եւ սակայն վճարենք իրենց առնելիքը։ Մինչդեռ մեր ալ կարծիքը սա է.— Ասկէ առաջ կնքուած պայմանագրութիւնը այսօր ծանր է մեզի համար եւ եթէ անոր համաձայն վճարում ընենք, շատ դէշ կացութեան պիտի մատնուինք։ Բայց այն միջոցին, երբ անոնք դրամ կ'ուզեն եւ մենք ալ լուծման եղանակ մը, ահա մեր ձեռքը անցաւ «Տէպա» թերթը որ հինէն ի վեր ծանօթ է իբր հակաթուրք օրկան մը։ Բաժնետէրերը այս թերթին մէջ յայտարարութիւն մը հրատարակած են, որով պարզապէս կը յանձնարարեն որ միջազգային սեղանաւորական հրապարակը սեւէ վարկ չընէ մեզի։

Օտար բաժնետէրերը, նկատի առնելով ծագած անտեսական տագնապը, պարզապէս կ'ուզեն ճնշել մեր վրայ։ Իրենց յայտարարութիւնը Հավաս գործակալութեան միջոցաւ ամբողջ աշխարհի հաղորդուած է։

Այլեւս պարզ է թէ ինչ ընթացք պէտք է բռնել առնելիքաւորի մը հանդէպ որ այս տեսակ զէնքերու կը դիմէ.— Բացարձակապէս սեւէ բանակցութիւն չկատարել։ Այս մարդիկը որոնք իրենց տոկոսի հաշիւներով մինչեւ հիմա քանի մը պատիկը առացած են իրենց դրամին, այս խեղճ ազգին կաշի՞ն քերթել կ'ուզեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՏԷՐ Կ'ԵԼԼԵՆ

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդներէն 27 էմիրներ եւ 20 Սուլթաններ դատ բացած են անգլիական կառավարութեան դէմ, որով կը պահանջեն իրենց բաժինը Մուսուլի քարիւղէն, առարկելով որ Սուլթան Համիտ ժամանակին գնած էր այդ նաւթահորերը, գիտնալով թէ ապագային շատ թանկարժէք պիտի ըլլան անոնք։ Հարուստ եւ դրամատէր ընկերութիւններ մեծ գումարներ կը տրամադրեն անոնց այժմէն, դատը շահելու պարագային ստանալու պայմանաւ։

Անգլիացիները սակայն կը յայտարարեն որ Թուրք արդի կառավարութիւնը համաձայն է իրենց եւ իրենք գնած են զայն։

ԹՈՒՐՔ ՄԵԾԱՒՈՐՆԵՐ

ՊԻՏԻ ՄԵՌՑՆԷԻՆ...

«Նոր Աշխարհ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Պոլսոյ մէջ գաղտնի ոստիկաններ 8 Հայեր ձերբակալեցին, որոնցմէ մէկը կղերական մըն է։ Ասոնց համար 10 օրուան բանտարկութեան վճիռ տրուած ըլլալով հարցաքննիչ դատաւորի կողմէ, խնդրին էութիւնը խիստ գաղտնի կը պահուի։ Բայց կը հասկցուի որ ասոնք կառավարութեան կարգ մը մեծ դէմքերը սպաննելու համար դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին։

«Միլլիէթ» թերթը կը գրէ որ ոստիկանական տնօրէնութիւնը Պոլսոյ Պատրիարքը հրաւիրած է հարցաքննութեան համար, որովհետեւ ձերբակալուած կղերականը Պատրիարքարանի քարտուղարն էր։

ՏԻՐԱՆԻ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ ԴԻՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի 26 նոյ.ի մէջ Սիրիոյի մէջ կը կարդանք.

Ոճրադատ ատեանը երէկ նիստ գումարեց հետապնդելու համար Հնչակեան լիտր Տիրանի Քէօսէեանի սպանութեան վերաբերեալ խնդիրները։ Իբրեւ ոճրագործ կ'ամբաստանուի Ստեփան Սանդուրեան, որ կը կոչուի Քիւչիւք Ստեփան՝ հայ հետաքրքիրներու մեծ բազմութիւն մը կար։

Քերքուքի դատարանին ատեանին ղրկած պատասխանը չկըրցաւ ցոյց տալ թէ ամբաստանեալը, 17 յունուար 1929, ոճիրի վայրկեանին Քէրքուք կը գտնուէ՞ր թէ ոչ։

Երեք պատանիներ եկան յայտարարելու դատարանին՝ որ անոնք տեսած են Սուրիոյ փողոցէն փախչիլը, ալ ոտքէն կաղացող երիտասարդի մը։

Չորրորդ վկայ մը, Վարդան 4 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած, եկաւ յայտնել իր կասկածները (?) մեղապարտին ինքնութեան մասին։

Նիստը յետաձգուեցաւ։

ՊԵՐԼԻՆԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 4 դեկտ.— Համայնավարներու եւ անգործներու կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը վերջաւորութեան, ցոյցեր տեղի ունեցան Պերլինի ժողովրդական թաղերուն մէջ։

Ցուցարարները փորձեցին կտրել ոստիկանական շղթան, որ կը պաշտպանէր նախարարներու եւ խորհրդարանի թաղին անցքը։ Ոստիկաններու կողմէ ետ մղուեցան, բայց քիչ անդին աւելի ուժեղ կերպով կազմակերպուած, փորձեցին դէպի Պերլինի քաղաքապետարանը երթալ։ Սակայն կրկին ետ մղուեցան ոստիկաններուն կողմէ։ Զարկածուեցան ոստիկան փոխադրող ինքնաշարժները։ Երկու կողմէն բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

Այս ամիս կը լրանայ Զ. Ե. Ո. Միութեան հնգամեակը։

1925 դեկտ. 17ին էր, որ խումբ մը չափահաս որբեր հիմը դրին այս կազմակերպութեան, Փարիզի մէկ անկիւնը։ Հինգ տարի է անցեր արդէն, եւ այսօր այդ Միութիւնը դարձած է կորովի կազմակերպութիւն մը, որ ունի աւելի քան քսան մասնաճիւղ։ Ան իր ոստերը դրած է բոլոր հայ գաղութներուն մէջ, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա, Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա։ Ահա թէ ինչո՛ւ պարտք սեպեց տօնել իր հնգամեակը (գալ շաբաթ օր 13 դեկտեմբերին), ճիշդ ինչպէս աշխատաւորը իր հունձքէն յետոյ կը նստի գոհանալու համար պահ մը։ Առաջին հունձքն է այս հնգամեակի գործունէութիւնը, որ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը ներկայացնէ այսօր։ Մենք վստահ ենք թէ իր տասնամեակը 10 անգամ աւելի մեծ գործունէութեան մը պատկերը պիտի բերէ մեզի։ Կորովի եւ խանդավառ յետպատերազմեան սերունդն է, որ կազմուեցաւ 1920էն ասդին եւ արդէն կը փորձէ ցոյց տալ իր դիմագիծը։

Զ.Ե.Ո.Միութիւնը մանկապարտէզի Միութիւն մը չէ, որ մարզախաղերով եւ նման զբօսանքներով հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ծնողքներուն։ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը ցուցանք ալ չէ, որ քանի մը հայրենասիրական երգեր կանչէր փողոցներու մէջ, դրօշ շարժէր հանդէսներու պահուն ժամն ամբոխավարութեան համար։ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը արտայայտութիւնն իսկ է գաղափարի մը, գործադրութիւնն է ցանկութեան մը, երբ յանուն այդ դրօշին բանտ կը մտնէ, չի ձգեր այնտեղ, դարձեալ դուրս կը հանէ, եւ ի գին ամէն տառապանքի, նոյնիսկ կռիւի՝ կը պաշտպանէ հայրենիքի գաղափարը։

Վասնզի Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կազմակերպութիւնն է այն հայորդիներուն, որոնք տեսան իրենց ծնողքին մահը Շապին-Գարահիսարի, Զէյթունի, Վանի, Հաճընի եւ միւս բոլոր արիւնահեղ հերոսամարտներուն մէջ կամ տաժանելի անապատներուն վրայ։ Այդ հայորդիները ժամանցի համար չէ, որ իրարու քով կուգան, այլ հող ուզելու համար միայն։

Այս Միութեան անդամները գործնական ոգի ունին, ճառ եւ խօսք մտիկ չեն ըներ, այլ միայն գործ կ'ուզեն եւ բաղձալ կը արժէն։ Այդ գործադրութեամբ եւ ձեռներէցութեամբ էր, որ հիմը դրին իրենց օրգանին, Երկունքին, գործնականութեան այդ ոգիով էր, որ հիմնեցին տպարան մը, Վահագնեան տպարան։ Կը յիշէք անշուշտ ձեռնարկը Զ. Ե. Ո. Միութեան Պէյրութի մասնաճիւղին, որ կ'ուզէ հրաշալի յուշարձան մը կանգնել Տէր Զօրի հայ նահատակներուն համար։ Իրենց խօսակցութեան ընթացքին, երբեք չէք լսեր անոնց բերնէն բացատրութիւն մը, որ ընազանցական դրոշմ ունենայ, արտայայտութիւն մը, որ անիմաստ բառակոյտ մը ըլլայ։ Ինչ որ ըսեն՝ շօշափելի է, ինչ որ կը պահանջեն՝ կարելի է, ինչ որ կը ծրագրեն՝ գործնական է։ Ոչ մէկ օգնութիւն դուրսէն, միայն իրենց միջոցներուն կ'ապաւինին անոնք։ Կարծես ձգտումն ունին ամէն պահանջ գոհացնելու իրենց ընդունակութիւններով։ Հինգ տարի չեղաւ տակաւին, բայց ահա թերթերը կը գրեն թէ որբերը կ'երեւին ամէն տեղ — մինչեւ համալսարանները։ Այսօր որբերու այդ բազմութենէն ներկայացուցիչներ կան բժշկական եւ արհեստագիտական վարժարաններու մէջ։ Կան որբեր, որ կը հետեւին զինուորական ասպարէզին, ուրիշներ օդաչուութեան, ուրիշներ հողագործութեան։ Մասնաւորապէս այս վերջին ասպարէզին մէջ մեծ նուաճումներ կատարած են անոնք. ահա թէ ինչո՛ւ Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ծրագրած է հիմնել ագարակ մը։ Ագարակը մեծ դեր պիտի խաղայ այս կազմակերպութեան մէջ։ Ագարակը, իբրեւ արդիւնաբերութեան գեղեցիկ միջոց, ոչ միայն նիւթապէս պիտի նպաստէ Միութեան, այլ նաեւ պիտի դառնայ տուն մը, (եթէ կ'ուզէք մանրանկար հայրենիք մը), ուր պիտի խըմբուին նոր ազատագրուած որբերը, գործազուրկ ընկերները, եւ ուր պիտի տեղի ունենան դաստիարակութիւններ, նաեւ... ամուսնութիւններ։ Որբերու Միութեան ագարակը հետզհետէ պիտի դառնայ կազմակերպութեան ղեկավարութեան գործիքը։

Մի՛թէ այս ուղեգիծը չի սրբագրեր այն սխալ ըմբռնումը, որ շատեր ունին որբերու միութեան մասին, անոր վերագրելով գութի եւ կարեկցութեան գաղափար մը։ Ընդհակառակն, ուժի եւ ինքնաբաւ աշխատանքի Միութիւնն է ան, եւ եզական Միութիւն մը, որ որբերը կ'առաջնորդէ դէպի ... ճակատ հայրենիքի համար։

Երկունքի մէջ գրուեցաւ թէ նորութիւն մը չէ այդ նպատակը։ Մօտաւորապէս 70 տարի առաջ, արեւելեան Եւրոպայի մէկ անկիւնը նստած հայ գաղութի մը մէջ ստեղծուած էր կազմակերպութիւն մը, որ զինուորական նկարագիր ունէր (կտրիճ կը կոչուէին անդամները)։ Աւելի յետոյ Մինաս Չերազն էր, որ կը խօսէր չարքաշական ընկերութեան մասին։ Ու վերջապէս, եթէ այսօր հայ որբերը կը փորձեն դառնալ զինուորաքաղաքացիներ, նոր բան մը չէ զարմանալու։ Ամէն ազգ այդպէս կը շարժի։ Մեր երիտասարդութիւնը երբեք, զէթ միաքով, պատրաստուած չէ զինուորական կրթութեամբ։ Իսկ որբե՞րը, որոնց մէջ ընդածին է վրէժխնդրութիւնը։ Կ'ուզէ՞ք որ տակաւին անոնք ծառայեն Հայերու կամ Ամերիկացիներու չահագործութեան։ Գաղտնիք չէ հիմա թէ ինչե՛ր կատարուեցան ամերիկեան եւ հայկական որբանոցներուն մէջ։ Կարդացա՞ծ էք Գրիգոր Զօհրապի փոստալը. —Ժամանակ մը այդ սպասուհիները կը հայթայթէին հայկական գաւառները (Պարտիզակ, Արսլանպէկ)։ Իսկ այսօր այդ դերը կատարելու կը կանչուին հայ որբուհիները։ Հայ հարուստներու տուներուն մէջ նոր հասած երիտասարդին համար, — որպէսզի «գէշ տեղերը» չերթայ, — անտէր ու համր մէկը պէտք է անշուշտ։ Եւ վերջապէս կարգ մը վարժապետներու, խումբ մը Ամերիկացիներու համար պաշտօններ պէտք են, եւ որբերու անունով բացուած պաշտօն մը խանութէ մը աւելի շահաբեր է։ Այնտեղ որբերը ապրանքներ են միայն։ «Ազգասիրութի՜ւն» կը կարծէք որբերու անունով կատարուած շատ մը «գործերը»։ Ո՛, բերան բանալ մի՛ տաք։

Այդ անպարկեշտ ճամբան երբեք փորձուած չէ ուրիշ ազգերու մէջ։ Մեր դարաւոր թըշնամին, Թուրքիան իսկ դաս կուտայ մեզի, երբ իր որբերը կը հաւաքէ եւ անոնց կուտայ զինուորական կրթութիւն մը։ Գուլէլիի զինուորական վարժարանը թուրք որբերն են, որ կը լեցնեն։ Եւ այդ զինուորական վարժարանի շրջանաւարտներն են, որ կը կազմեն թուրք զէնքի փառքը, Թուրքիոյ տաղանդաւոր զինուորական հրամանատարները։ Եւ յիշենք Ֆրանսան, որ իր որբերը կ'առաջնորդէ զինուորական վարժարանները։ Ecole Hériot կը կոչուի Լա Պուասիէրի դպրոցը, որ կ'ընդունի 5 տարեկան որբերը եւ զանոնք կը պատրաստէ զինուորական վարժարաններու համար։ Ֆինիսթէրի մէջ Ecole des pupilles de la marineը որ կը պատսպարէ մինչ 500 որբ, 7—14 տարեկան, իսկ Ecole des Mousses՝ 14 — 17 տարեկանները, զորս կը պատրաստեն ծովային զինուորութեան համար։

Ուրեմն շատ չտեսնել՝ երբ հայ որբերը զինուորական նախասիրութիւն ունին, գոնէ կը պատրաստուին միտքով։ Եւ յետոյ, ձեզմէ բան մը կ'ուզե՞ն։ Հայ ժողովուրդին կը մնայ զէթ համակրանքով դիտել հայ որբերուն ինքնապատրաստութեան շարժումները։ Տեսէ՛ք, մարզել բան չըսած՝ ահա ունեցան նուագախումբ մըն ալ։ Պիլեանքուրի որբերը, որոնք կազմած էին Եփրատ նուագախումբը, կը միանան մայր կազմակերպութեան։ Եւ Զ. Ե. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը, զօրացնելու համար այս նուագախումբը, Մարսէյլի որբերուն նուագներն ալ բերել տալով՝ մտադիր է կազմել զօրաւոր նուագախումբ մը Փարիզի մէջ։

Ո՞վ է որ բարեկամ չէ այս տղոց։ Կարելի՞ բան է բարեկամ չըլլալ։ Չէ՞ որ անոնք իրենց կազմակերպութեամբ կը խորհրդանշեն հայ հայրենիքը։

երբ դուք կաք եւ այսպէս կաք,
Հայ հայրենիքը կայ ու կ'ապրի։

Այսպէս կ'ըսէ մեր ազգային բանաստեղծը, Ա. Ահարոնեան։ Եւ ան, ճշմարտապէս հայ, լաւ կը ճանչնայ հայ որբերը, զորս կը սիրէ Արարատի չափ։ Չէ՞ որ իսկական Արարատն են որբերը։ Մօտ հարիւր հազար հայ որբեր ցրուած են ասդին անդին։ Երբ միանան անոնք, համախմբուին ու բուռնցք բարձրացնեն, այն ատեն կը կազմուի մարդկային Արարատ մը, աւելի բարձր եւ աւելի հզօր, քան հողէ համանուն բարձունքը։ Եւ Ահարոնեան, մղուելով իր սէրէն որբերու Արարատին մասին, երբ իրեն կը դիմեն՝ խնդրելով նախագահել Զ. Ե. Ո. Միութեան հնգամեակի տօնին, կը պատասխանէ.

— Հարիւր Միութիւն երբ ինծի դիմէ, ես կը նախընտրեմ Զ. Ե. Ո. Միութեան հրաւէրը։

Վահագնաշունչ հայ որբերը, որ լսեն այս խօսքը, պիտի պատասխանեն մեծ նախագահին.

— Կեցցէ՛ Արարատը եւ իր մեծ երգիչը, Ա. Ահարոնեան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԵՄ

Comédie Françaiseը անցեալ երկուշաբթի՝ ցերեկոյթին ներկայացուց իբրեւ Répition Générale, մամուլին եւ հրաւիրեալներու հոծ եւ ընտրուած բազմութեան առաջ Ch. Vildracի մէկ նոր կոմեդիան, «Քէնը» (La brouille) որուն կ'ընկերանար Վիլիէ տը Լ'իլ Ատանի մէկ արար տրամը — «Ըմբոստութիւնը» — La Revolte)։

Վիլտրաք կը խոստովանի որ իր նոր գործը արտաքոյ կարգի եւ ցնցող պարագաներու վրայ չէ հիմնուած, այլ պարզ երեւոյթի մը, քսան տարիներէ ի վեր մտերիմ երկու բարեկամներու քէնին եւ երկու ընտանիքներու միջեւ այդ քէնին պատճառած շարք մը հոգեկան փոթորկումներու եւ նըկարագիրներու ուսումնասիրութեան վրայ, ուսումնասիրութիւն մը որ հեղինակը տարած հասցուցած է իր ամէնէն հեռաւոր եւ ճշգրիտ սահմաններուն, bon enfant վիրաբոյժի մը նշդրակով՝ բայց միշտ ժպիտը շրթունքին.

Կապրիէլ Պէն (Léon Bernard) ճարտարապետ, եւ Անրի Գաքէ (Henri Dumas) քսան տարուան մտերիմներ են իրենց ընտանիքներով մտերմութիւն մը որ ազգականութեան պիտի վերածուի շուտով, ճարտարապետին որդին եւ Ցիւմայի աղջկան ամուսնութեամբ։

Ցիւմա իբրեւ գործի մարդ, հսկայ շինութիւններու ձեռնարկող, սովորած կը զգայ ինք զինք ճաշի հրաւիրել պատգամաւոր մը (L. Dubosq) որուն հանդիպումը եւ ներկայութիւնը վիրաւորանք մը կը համարի ճարտարապետը։

Պատգամաւորին մեկնումէն յետոյ երկու բարեկամներու մէջ կարծիքներու եւ դատողութիւններու ընդհարումը կը սկսի։

Ճարտարապետը շիտակ եւ անյողդողդ է քաղաքական սկզբունքներու մասին։ Ցիւմա իբրեւ գործի մարդ սովորած է սակայն քաղաքական ազդեցիկ անձնաւորութիւններու հետ շփուիլ եւ նոյնիսկ խնկարկել, յաջողելու համար ձեռնարկներ՝ որոնք կախում ունին պաշտօնական շրջանակներու որոշումներէն։

Հակաճառութիւնը կը հասնի հետզհետէ այնպիսի աստիճաններու, որ երկու բարեկամները կը կորսնցնեն իրենց պաղարիւնութիւնը, կը մոռնան պահ մը քսան տարուան մտերմութիւնը, կը փոխանակեն վիրաւորական խօսքեր նետաւաղտող առիթներ— այդ բոլորը երկու կիներուն եւ երկու զաւակներուն ներկայութեան — եւ տեսարան մը մէջ՝ ուր երկու նախկին բարեկամները վերջը կը հարուածեն բառերով գրեթէ կուրծք կուրծքի, վերջին վիրաւորանք մը բերնին՝ ճարտարապետը կը մեկնի իրեններով, խզելով իր բարեկամութիւնը։

Անմիջապէս ըսեմ՝ որ այդ հետզհետէ զարգացող քէնի տեսարանը մինչեւ իր ցնցող վախճանը երկու արուեստագէտները տարին անհաւան կատարելութեամբ եւ տաքութեամբ, կատարելութեան վերջին սահմաններուն հասցնելով հոգեկան վրդովումներու ստորնանրբութիւնները եւ երանգները, գմայլեցնելով հանդիսականները։

Երկրորդ վարագոյրին կը գտնենք ճարտարապետը եւ այժմ իրենց studioին մէջ։ Քէնին հակառակ երկու թոյլ հոգիները կը հոգան սակայն, իրենց միջնորդ ունենալով հեռախօսը։

Երկու նախկին բարեկամներու կիներն ալ անգործ չեն։ Եւ կը սկսի ծածուկ աշխատանք մը բարեկամութեան ոստայնին բրդած թելերը կապկպելու, սիրուն աշխատանք մը, զուարճալի տեսարաններով եւ սրամիտ, հաճելի խօսակցութիւններով համեմուած, քողարկելով իւրաքանչիւրին ներքինը, գոյն տալով իրենց հոգին, անսեթեւեթ, առանց [illegible], քանի որ հարցը մտերմիկ է, եւ առիթ չկայ հասարակութեան մը առաջ ցուցադրելու պայմանադրական կեցուածքներ։

Եւ կը պատահի՝ ինչ պիտի պատահէր, ինչ որ կը ցանկային երկու հակառակորդներն իսկ։

Իրենց շուրջը լռիկ գործողները կը յաջողին կրկին դէմ դիմաց բերել՝ այս անգամ ճարտարապետին տունը՝ երկու նախկին մտերիմները, որոնց հանդիպումը խաղին ամենագեղեցիկ կտորներէն մէկն է դարձեալ։

Քիչ մը շփոթած, վարանոտ, բառեր կարճ եւ անհոգի, յետոյ խօսակցութիւնը կ'արագանայ, կը մտերմանայ նոր ձեռնարկի մը շուրջը որուն յաջողութեան համար խորհուրդներ կուտայ ճարտարապետը։ Պահ մը կայ, որ երկու մտերիմները փոխադարձաբար կը ձգեն այս անգամ իրարու արժանիքները գնահատել, արժէքաւորել, եւ այդ պահը իր մարդկային զգացումներու ճշգրիտ վերարտադրութեամբ հոգիի մանկական մաքրութեան արտայայտութեամբ այդ երկու չափահաս եւ պարած մարդկանց քով՝ յուզիչ է եւ գմայլելի։

Եւ ձեռքերը կ'երկարին ինքնաբերաբար, թեւերը կը բացուին, երկու մտերիմները կը զգան իրենց սրտերուն ներդաշնակ եւ անխռով բաբախումը։

Բարեկամութիւնը կրկին կը հովանաւորէ երկու ընտանիքները, որոնք կը կազմեն երեք ներդաշնակ զոյգեր՝ կրկին սերտօրէն միացած։

Ճակատագրել հեշտանքի այն գործին բոլոր նրբութիւնները եւ հմայքը՝ չպիտի փորձեմ, որովհետեւ անկարելի է. պէտք է տեսնել Պէնարի եւ Ցիւմայի անզուգական խաղը, ապրիլ անոնց ստեղծած ապաւորիչ մթնոլորտին մէջ, լսել հեղինակին գեղեցիկ լեզուն, եւ տեսնել բեմադրութիւնը — որ Պէնարինն է — ըմբռնելու համար գործին գեղարուեստական արժէքը։

Խանդավառ եւ անվերջ ծափերու մէջ էր որ Պ. Պէնար եկաւ հասարակութեան յայտնելու հեղինակին անունը, որ ողջունուեցաւ ծափերու կրկնապատկումով։

ՀՐ ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Բարեկեցիկ, սեփականութեան եւ հարստութեան տէր, եւ ընդհանրապէս հաստատուն գործ ունեցողներէ կազմուած, թուական տեսակէտով պատկառելի գաղութ մը ունինք հոս։

Բազմաթիւ տիտղոսաւորներ ունինք, որոնք մինչեւ այժմ ալ կ'ոգեւորուին յիշելով իրենց անցեալը, ազգային-պետական, հանրային կուսակցական եւ ուսումնական մարզերուն մէջ։

Այս բոլորին հետ սակայն, դարձեալ այստեղ հայ կեանքը, այնպէս ինչպէս կ'ըմբռնենք ընդհանրապէս չկայ հոս, ի փառս, ամէն տեսակի տիտղոսաւորներուն։

Ճիգերը որ կը գործադրուին հայաշատ կեդրոններուն մէջ, յանուն մեր ազգային գոյութեան պահպանումին, դժբախտաբար ո՛չ միայն խորթ այս միջավայրին համար, այլ եւ գուցէ շատեր կը նկատուին աննպատակ եւ աւելորդ։

Ու այս է պատճառը հաւանաբար, որ հոս հնարաւոր միջոցներն իսկ չօգտագործուիր ի խնդիր հայ նոր սերունդի փրկութեան, եւ մեր ազգային բազմազան կարիքներու բաւարարման։

Արդար ըլլալու համար սակայն հարկ է խոստովանիլ, որ կան քանի մը անուանական կազմակերպութիւններ, որոնք սահմանափակուած որոշ շրջանակի մը մէջ, կը գոհանան տարին անգամ մը պնակ պարզել։ Միակ կազմակերպութիւնը սակայն, որ քիչ մը աւելի կենդանութիւն ցոյց կուտայ, այդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյ մասնաճիւղն է։ Քանի մը տասնեակ երիտասարդներէ եւ հաստուն հայրենակիցներէ կազմուած այս կազմակերպութիւնը, երկու տարիէ ի վեր կարելին կը գործադրէ իր գայլուկներու խումբերով մեր երկսեռ մանուկները կապել ոչ միայն իրենց մայրենի լեզուին, այլեւ իրենց ազգային կեանքին հետ։ Ասկէ առաջ ունէր որպէս գնդախաղի առանձին խումբը, որ սակայն լուծուած է վերջին շրջանին.

Ինչպէս շատ մը հայ կազմակերպութիւններ, այս միութիւնն

ալ իր նիւթական միջոցներ
կարեւորագոյն մասը կը
թոյլ է իր տարեկան երեկո
ժողովրդական համակրան
գործնապէս այս Միութեան
դէպ կ'արտայայտուի ամ
գամ, երբ առիթը ներկայ
Անցեալ տարուան երեկոյ
թական մեծ յաջողութիւն
բուռն փաստ մըն է այս
կէտին։

Այս պարագան սակայ
պէս կ'երեւի այնքան ալ
ընկալուեցաւ մեր շրջ
աւելի խոշոր գործերով
պարոններու կողմէն. գա
սմսեցուկ միջոցներով, ա
յաջողին. Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեկ
որոշած օրն եւ սրահը
ստիպելու համար վեր
միացած ձեռնարկով հր
գալու։ Նպատակը պարզ է
խորդ տարուան յաջողութ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժողովրդական
նը յաջողութեան լաւագոյ
ականներ ըլլալով, ուրիշ
Բարեգործականի հաշուին
նացրելը լաւագոյն միջոցն
ժեցնելու համար այդ
բու գիրքը։

Այս եւ բոլոր մեքենայ
թիւններուն ծանօթ Հ. Մ.
տեղի կուտայ կատարուած
տի առաջ վստահ միանգամ
որ վերջին հաշիւով ձեռ
չպիտի ունենար նախորդ
բու յաջողութիւնը։ Եւ այ
այն բացարձակ իրողութեն
անգամ մը հոս Բարեգործ
հանդէպ եթէ ո՛չ թշնամ
առնուազն վերապահութիւն
հանուր իրողութիւն մըն է.

Շաբաթ օրուան երեկ
հակառակ բոլոր թափուած
քերուն եւ գոհողութիւն
բացառաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի
եւ գոհաբերող անդամներ
մէն, եկաւ աւելորդ անգամ
ալ ապացուցանելու վերեւի
մադրութիւնները։ Բարեգործ
կանի տեղական մասնաճիւ
ռոնները ո՛չ միայն չկա
իրենց յանձնառութիւնները
եւ իրենց ստանձնած 250
սակներէն միայն 8ը

Այս բոլորէն անկախ
լի է դիտել որ, որ կազմակերպ
ըը այս տարի իրենց
գործադրած էին երեկոյթին
կական գոյն տալու, բան մը
նորութիւն է Անկիէնի
հայ փոքրիկ երկսեռ գայլ
րուն խաղերը հայկական
գոյնին ձօնուած արտասանու
նը փայլը կը կազմեն
հանդէսին։ Յաջող էր նոյնպէս
րաժշտական մասը, շնորհիւ
արուեստագէտներուն կ'արժ
չել նոյնպէս, որ այս տարի
հը զարդարուած էր առատ
ջողութեամբ — Հ. Մ. Ը. Մ.
Բարեգործականի նշանախեց
եւ խորհրդանիշերով, Պ.
տունի կողմէն։

Փորձը, որ կատարուեցա
տարի, պէտք է լաւ դաս մը ըլ

Հ. Մ. Ը. Մ. տեղական
նաճիւղը, առանց ազդուելու
անշնորհք եւ անձնանի
նկատի ունենալով տեղական
մաններն ու պահանջները
մանաւանդ իր միութեան
նորդած նպատակները պէտք
լծուի աւելի ընդարձակ եւ
գուն աշխատանքի։ Կարող
ուժեղ եւ ամուր
դառնալ նոր սերունդի մարմ
եւ բարոյական կրթութեան
ծին մէջ, եւ նոյնպէս ընկեր
օրկան մը այս տեղի հայ
քին մէջ ընդհանրապէս։

Հարկաւոր է եւ ժամ
մտածել այլեւս այս ուղղու
ներով ալ, վստահ ապագայ
ջողութիւններու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՆՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան»ի 15 նոյ ...ւէն —

...կարծես վիճակով երեք գի-...երու յանձնուած ըլլար ... ութիւնը։ Ս. Ցարու-...եան, Հ. Գինոսեան եւ Գ. ...եան, ... ամէն օր կը գինով-... յետոյ կը սկսին աշխա-...ել։

Այս եռապետութիւնը «գոր-... կը մեկնի Լենինականէն։ Վա-... անմիջապէս կը սկսի «կա-...ր գործը»։ Բագոստառնը։

...ւնեմարանութի՞ւն։

Լենինականէն ալ երեք կառ-... կը մեկնին քէյֆի։ Իրենց ...Ցարութիւնեան, կոն-... յետոյ, կը փորձէ ցոյց տալ ...իր ռազմական կարողութիւ-... եւ ատրճանակով կը կրակէ աչ-...ր մը գլխարկին, որպէս ...գլխէն վար ձգէ։

Այս եռապետութիւնը այս ...«կարեւոր գործ»երու համար ...2309 րուբլի։ Ալ չենք խօ-... ուրիշ կերուխումներու եւ մըս-...ներու մասին։

...դատարանի յանձնուեցան ... յեղափոխու-... այս ...քանդակոծ գին-...րը։

ԶԱՐԻԱ ՎՈՍՏՈԿԱ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թիֆլիսի մէջ կը հրատարակ-... ռուսերէն լեզուով օրաթերթ ...կոմունիստ կուսակցութեան ...կրային կոմիտէին օրգանը, «Զարիա Վոստոկա»։

Երեւանի մէջ կը հրատարակ-... հայերէն լեզուով օրաթերթ ... Հայ կոմունիստներու կեդր. ...կոմիտէի օրգանը, «Խորհրդ. Հայաստան»։

Ահա թէ ի՞նչ կը գրէ առաջինը ...երկրորդին մասին 17 նոյ թի-...ւով —

«Խորհ. Հայաստան»ի նոյ. 12ի խմբագրական ... «օպպորտունիստական» կոպիտ սխալներով խմբագրականը նման մըն է ... թէ կարելի չէ ...աջ-ձախ պլոքին դէմ» ... — Ակնարկուի Սուլթանի ... Սիրցովի, Լոմինաձէի եւ Շաթսկինի, որոնք ... փորձեցին տապալել կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն, աւելի ճիշդ Ստալինի ղեկավարութիւնը)։ Այսպէս կրկնել այդ պլոքին զրպարտութիւնները, «Խորհ. Հայաստան» ... պայքարի Լոմինաձէի սխալներուն դէմ։ Սակայն փոխանակ մերկացնելու Լոմինաձէի խաղերը, գործ ան կը փորձէր անզաւորելու համար իր մարդիկը բանւորական շրջաններուն եւ Բագուի մէջ։ «Խորհ. Հայաստան» կը գոյքանայ որ «քաղաքային կուսակցական կազմակերպութիւններու ներկուսակցական ժողովրդավարութեան ասպարէզին մէջ կը տրուին արտօնութիւններ, որոնցմէ օգտուելու համար իրաւունք չունին գիւղական կուսակցական կազմակերպութիւնները»։

Այդ օրաթերթին կարծիքով, գիւղական կուսակցական կազմակերպութիւններուն մէջ, գիւղացիներուն յետամնացութեան պատճառով, պէտք է թոյլ ինքնաքննադատութիւնը։ Բայց այս օրաթերթը կատարած է նաեւ ուրիշ կարգ մը սխալներ ալ։ Թերթը կրնայ ճիշդ ճամբան ցոյց տալ Հայաստանի կոմունիստ կազմակերպութիւններուն միայն այն ատեն, երբ հրուանէ սխալները Լենինեան գիրքերէն»։

Այս բարձր քննադատութիւններուն, տեսէք թէ ի՞նչ խոնարհութեամբ կը պատասխանէ Երեւանի մեր ալլորը։ «Խորհր. Հայաստան»ի կոկոզավիզ խմբագիրը Նկաւեան (19 նոյ) —

«Կուսակցութեան երկրային կոմիտէին օրգանը, «Զարիա Վոստոկա» իր խմբագրականով ճըշտօրէն կը նշէ այն կոպիտ քաղաքական սխալները, որ մեր թերթը կատարած է իր նոյեմբեր 12ի խմբագրականով»։

Եւ յետոյ քառասուն անգամ «ես մեղաւորս» ձեւով կրկնելէ յետոյ թէ «կոպիտ սխալներ» գործած է, խոնարհելով, երկրպագելով եւ սողալով գիտել կուտայ «ղեկավար օրգանին» թէ իրաւունք է պահանջել, որ սխալները ցոյց տալէ զատ, բազմակողմանի ձեւով տայ հարցերը»։ Եւ կ՚ուզէ պնդել, կը խնդրէ որ համարձակութիւն տրուի իրեն ըսելու թէ «Զարիա Վոստոկա» ղեկավար օրգանը մինչ այդ բնաւ արտայայտուած չէր այդ հարցերուն մասին, եւ մինչ կը լռէր։ Եւ յանկարծ, — ո՜ քաջութիւն Երզնկացի Նորընծայի, — կ՚առարկէ թէ «Զարիա Վոստոկա» ըմբռնած ընդհանրացումի մը ձգտումն ունի, թէ վերէն վար կը լուսաբանէ պայքարը»։

Նկաւեան դեռ նոր եկաւ «Խ. Հայաստան»ի խմբագրութեան գլուխը։ Բայց ամիսը չանցած՝ ծանր դիտողութիւն մը։ Վախնամ աթոռը չաքցուցած՝ երթայ։

Եկաւ ու գնաց։ Կուգան ու կ՚երթան Երեւանի պատասխան «հայ» քաղաքագէտները։ Մէկ օր միայն իրենց կը յանձնուի Երեւանի փողոցներուն մէջ բարձր գոռալու արտօնութիւնը, յանկարծ ինքզինքնին տէր կը կարծեն աշխարհին։ Աթոռը կը շարժի ու կ՚երթան, որովհետեւ չեն գիտեր թէ իրենք տէրը չեն այդ երկրին, այլ խամաճիկներ Մոսկուայի։

ԻՆՉ ՎԷՃ Է ԱՅՍ

Ամիս մը առաջ Լոմինաձէն էր, որ կը վարէր «Զարիա Վոստոկան»։ Անդրկովկասեան Երկրային կոմիտէին այս ազդեցիկ անդամը, ընկերակցութեամբ Զաքլինին, Ռուհուլա Ախունդովին, Գոգոբերիձէին, Նարիմանովին, Ռախմանովին, օգտուելով «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթին հեղինակութենէն եւ իրենց դիրքէն, մեղադրելով Բագուի կոմունիստները թէ անոնք «կը քանդեն Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը, եւ Բագուի կոմունիստ կազմակերպութիւնը կ՚ուզեն հակադրել Անդրկովկասեան Երկրային կազմակերպութեան, կ՚աշխատէին զօրացնել Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը, դիմադրելու համար կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին (Ստալինին)։ Պարզ խօսքով Թիֆլիսի հեղինակութիւնը տարածել ոչ միայն Բագուի եւ Երեւանի վրայ, այլ մինչեւ Մոսկուա, գէթ ըստ Ստալինի հաւատարիմ խմբակին ամբաստանութիւններուն։

Թիֆլիսի գերիշխանութեան հին պայքարն է գործելը։

ՓԱՏԻՇԱՀԸՄ ՉՈՔ ԵԱՇԱ

Այս վէճին առթիւ, որ առաւօտ Մոսկուայի կարմիր սուլթանին գահը, հրավառ ներշնչումով մը կը շարժին արդէն Երեւանի մեր պոռչտ գրողները, եւ ահա Ալազան «կուսակցական պոէմ» մը ունի «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ.

Համատարած պայքար,
Ու մարտական գրոհ,
Փայլիր յար ու պայծառ,
Բայլշեւիկեան դրօշ։

Ողջո՛յն
Միլիոն բազկի
Երկաթներից կռած
Երկար տէմպի, վազքի,
Դու անխորտակ զրահ։

Ողջո՛յն
Դու անյողդողդ
Մեր կամքերից կերտած
Գողպատէ առաջնորդ
Բայլշեւիկեան ցեկա։
Ողջո՛յն
Մեր գոռ մարտի,
Ողջո՛յն
Մեր գոռ մարտի
Եւ երկաթէ դարի
Ղեկավար ու մարտիկ
ԽՍՈՒՖ ՍՏԱԼԻՆ։

Ստորագրած է Ալազան։ Ի՞նչ հրաշալի բանաստեղծութիւն այսպիսի արուեստ դուք չէք կրնար գտնել այլ տեղ։ Ժամանակ մը Պոլսոյ մէջ ալ Ալազանի նման բանաստեղծներ ունէինք, որոնք Սուլթան Համիտին դէմ գործուած ամէն մահափորձի առթիւ՝ քերթուածներ կը գրէին եւ կը վերջացնէին. «Փատիշահըմ չո՛ք եաշա»։ Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Երեւանի Ալազանին եւ Պոլսոյ հաճքչններուն միջեւ։

ԵՐԿԻՐԸ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸՆ Է

Պշանուոր երկրաբան փրոֆ ձան Ուոլթըր Կրէկորիի կարծիքով երկիրը կատարեալ մեքենայ մըն է «ռատոն օրեւէ գիտակից մղումի կամ ստիպման ազատ կամքի»։

Որեւէ լաւ կանոնաւորուած մեքենայի նման՝ երկիրը կը բաղկանայ զանազան մասերէ եւ «կը գտնուի միջոցին մէջ ու իր առանցքին վրայ՝ տիեզերական գլխաւոր ուժերուն ենթարկուելով մեքենական հնազանդութեամբ»։

«Երկրային մեքենայի տարբեր մասերուն մէջ գործողութիւնը կարելի ընծայած է մարդուն բնաշըրջութիւնը եւ տակաւին կ՚իշխէ անոր ճակատագրին», որովհետեւ ան է որ կը պահէ երկրին մակերեսը չոր ու բնակելի, ու կը բաժնէ ծովերը այնպէս որ երկիրը չի սառչիր անձրեւի ու թարմ ջուրի պակասէն, եւ օդի բաղկացուցիչ տարրերը կը պահէ այնպիսի համեմատութեան մը մէջ, որ կը պահանջուի շնչելու համար, եւ երկրի ծոցէն դուրս կը բերէ հանքային նիւթեր՝ մշակելի հողը պարարտացնելու եւ մեքենական չափազէնները կ՚օժտէ այնպիսի նիւթերով, որոնք հիմքը կը կազմեն այս քաղաքակրթութեան զարգացման»։

Փրոֆ Կրէկորի իր այս յայտարարութեամբ կը պատասխանէ ուրիշ հռչակաւոր բրիտանացի գիտնականի մը, աստղագէտ Սըր Ճէյմըզ Ճինսի, որ դասախօսութեան մէջ յայտարարեց թէ տիեզերքը արարչն է մաքին եւ զայն կարելի է ներկայացնել մաթեմաթիքական ֆորմիւլներով։ Բնութեան օրէնքները, — կ՚ըսէ Ճինս — կազմուած էին այնպէս՝ ինչպէս արուեստագէտ մը կը յօրինէ նկար մը կամ բանաստեղծութիւն մը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ տակաւին չեն փակած իրենց հաշիւները։ Կը հրաւիրենք անմիջապէս ղրկել բաժնեգինները մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Հակառակ պարագային կը դադրեցնենք թերթերը այդ թուականէն յետոյ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՐՈ՞Ւ ԴԻՄԵՆՔ

ԼԻՈՆ, 28 նոյ.— Որպէսզի պատկերը լրիւ ըլլայ, կ՚ուզեմ կարգ մը տեղեկութիւններ եւս տալ ներկայ գործաւորական կեանքի մասին, ինչպէս գրած էի անցեալ օր այս ձմեռնամուտին գործազրկութիւն մը հաւանական կը նկատուի։ Ամէն պարագայի տակ, կարգ մը գործարաններ գործաւոր կ՚արձակեն։ Ուրեմն երբ իրականութիւնը այսպէս է ի՞նչ պէտք է ընել գործազրկութեան մը պահուն, ո՞ւր պէտք է դիմէ հայ աշխատաւորը իր ձայնը լսել տալու համար, որո՞ւ դուռ պէտք է զարնէ մանաւանդ որ ընկերային ապահովագրութեան օրէնքին մէջ սոյն կէտը շեշտուած է «Թէ գործազրկութեան պահուն օտարականները չեն կրնար օգտուիլ տեղացի աշխատաւորներու նման՝ ապահովագրական նպաստէն» փաստ մը որ յուսահատեցուցիչ է հայ աշխատաւորին։

Արդ կարելի չէ՞ր գոնէ կազմակերպել մարմին մը, որ նեղ օրերու զօրավիգ հանդիսանար գիրուցան հայ աշխատաւորութեան։ Ցաւը մեծ է, իսկ դարմանը խորհողներ չկան։ Փորձերին կուշտ կանանցին տակ եղող պարոնները ի՞նչ կը խորհին այս մասին. արդեօք վայրկեան մը իրենց ուշադրութիւնը կը դարձնէ՞ն գաւառներէն հասնող աղիողորմ ճիչերուն. վայրկեան մը կ՚ուզեն լսել հայ աշխատաւորութեան հաբաղատ ձայնը։ Եթէ ոչ աւելորդ կը համարին այս տեսակ մանր մունր խնդիրներով զբաղիլ։

Քանի այսպէս անկազմակերպ ենք ու օտար երկիրներ կը թափառինք քանի այսպէս անտէր անտիրական ենք, մինչ ալ ամենէն ուժգին հարուածը մեզի պիտի հասնի։ Հերիք է ժամու, ժամկոչի պատմութիւնները, քիչ մըն ալ բարի եղէք լսելու մեր ձայները գործարաններուն անկիւններէն, եւ օր առաջ այս ուղղութեամբ ձեր կարելին ըրէք, յանուն ձեր ազգասիրութեան,

Կ. Ց.

ՄԵՆՔ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ—Գաղութիս Հայր. Միութիւններէն շատեր երբ կը սկսին կազմակերպուիլ եւ կամ կը դանդաղեցնեն իրենց գործունէութիւնը հրապարակ կու գան նորագոյներ նոր եռանդով ու խանդավառութեամբ։

Ցուրի մը առաջ այս սիւնակներուն մէջ «Իսկ մե՞նք...» խորագրին տակ շեշտեր էի Հայրենակցական Միութեան մը անհրաժեշտութիւնը նկատելով Մարսէյլի մէջ բնակութիւն հաստատած հայրենակիցներու արժէքը, ինչպէս նաեւ իրարու օգնութեամբ գաղթականական այս դառն կեանքի բարւոքումը։

Այսօր հրճուանքով կարելի է յայտարարել թէ «Քէօթահիոյ Հայրենակցական Երկսեռ Միութեան» հիմը դրուած է նոյ. 29ին շաբաթ երեկոյ, քաֆէ Փրանսի սրահին մէջ։ Սահեցուած էր առաջուկ մթնոլորտ մը, տեղի ունեցան երկար խորհրդակցութիւններ եւ վիճաբանութիւններ։ Կ՚արժէր շնորհաւորել այն երիտասարդները ու պատանիները, որոնք առաջադրուած գաղափարներէն ոգեւորուած՝ կ՚առաջարկէին կազմակերպչական աշխատանքները փութով լրացնել եւ նոր տարւոյ առթիւ հրապարակ հանել իրենց հայրենակից տարաբախտ Կոմիտաս վարդապետի կենդանագիրը կրող պատի օրացոյցներ։

Կատարուած խորհրդակցութիւններէն յստակ կ՚երեւի թէ Քէօթահիոյ Հայրենակցական Միութիւնը չպիտի սահմանափակէ իր գործունէութիւնը լոկ անկարող հայրենակիցներու օժանդակութեան խնդրով, այլ՝ ան առաւելապէս պիտի հետաքրքրուի նոր սերունդի կրթական, բարոյական եւ ֆիզիքական յառաջդիմութիւնով ու հայրենակիցներէն խոստմնալից պատանիները պիտի ջանայ ուղարկել Համազգային ճեմարանի նման բարձր վարժարաններ։ Խօսքէն գործի յանձնելով ժողովը ընտրեց առժամեայ յանձնախումբ մը հետեւեալներէ՝

Գ. Գ. Հաճի Մարտիրոս Առաքելեան ատենապետ, Եդուարդ Էքիբեան ատենադպիր, Կարապետ Մասլակեան գանձապահ, խորհրդականներ Յարութիւն Գարօղլանեան, Արսէն Մասլակեան, Յարութիւն Առաքելեան Ստեփան Միլտոնեան։

Վերոյիշեալ յանձնախումբի պարտականութիւնն է պատրաստել կանոնագիր-ծրագիր մը եւ նոր տարւոյ առթիւ կազմակերպել ընտանեկան երեկոյթ մը։ Իր կանոնագիր-ծրագիրը ընդհ. ժողովէն վաւերացուելէ վերջ հիմնական յօդուածները պիտի հրատարակուի եւրոպահայ թերթերուն մէջ։

Ս. Միլտոնեան

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

...այդ բոլորին՝ նրա ...ն էլ ենթարկւեց խուզարկութեան, բռնագրաւումի, տա-...ն ձին, կառքը, տարան կովը, ...ն իրեղէնները. անկողինները ... կնքեցին գինու պահեստը, ...րան տան ձեռուայ պարէնը, ...ի առան հացերն ու նրանց ...նելիք հաւկիթները. վերջա-... տարան, ինչ կարելի էր ...նել, ինչ անհրաժեշտ էր մի ...ընտանիքի։ Բարեբախտաբար ...րսի ու Ղազարի առողջ բը-...զը ժամանակին գործի էր ...ցել եւ կարողացել էր թա-...ցստոցներում մի քիչ ուտելիք ...պահել։

Կորիւնը չէր խօսում, չէր բողոքում, ...էր զտնում ...կարծես այդ բոլորը եւ ամէն ...առատ սուլելով գործի էր ...գնում։

Մթնոլորտը գնալով ծանրանում, ...քաղաքից հայ ...նը գլխատելով ժողովրդի ռազմի ուժը՝ չեկան ազատ համարձակ սկսեց կողոպուտի, ձերբակալութեան։ Ձերբակալւեցին կուսակցական ու անկուսակցական, արհեստաւոր ու վաճառական, մտաւորական ու շինական, կին եւ նոյն իսկ մանուկ։ Վիշտն ու զայրոյթը բուն դրեց թալանուած քաղաքի ազատ մնացած բնակչութեան հոգում։

Ղազարին էլ բանտարկեցին, չէ՞ որ կամաւոր էր եղել, հերոսի անուն ունէր, զէնք գործածել գիտէր, ի՞նչ փայլ թէ մի ակոնի է. հայրենասիրական ոգի ունէր, որից սոսկում էր կարմիր բռնակալութիւնը։

Կորիւնին ձեռք չտւին. նա այնքան էլ վտանգաւոր չէր. նրան դեռ պահողէին հանգուրժելու. նրա էլ ժամանակը կգար մի օր։

Ղազարին էլ տարան։ Կորիւնը տեսաւ թէ ինչպէս նա չեկիստներով շրջապատուած՝ գընում էր համարձակ, հպարտ։ Ղազարին էլ տարան, իսկ Կորիւնն ազատ է. ու այս անգամ, աւելի քան երբեք, նա իրեն ընկճւած, փոքրացած զգաց։ Ինքն ի՞նչ է որ, մի գառալիք, իր նմանները, որքան անպէտք, նոյնքան էլ անվտանգ են որ եւ է կառավարութեան համար։

Հարսը լացեց Ղազարի համար, բայց կարծես երջանիկ չէր նաեւ իր հարազատ զաւկի ազատ լինելուն։ Ամէն մայր ազատ էր, կամ աքսորւում, կամ բանտում, կամ փախստականներ ու ձորում զաւակ ունէր, իսկ հարսը երջանիկ մայրերէն էր. զաւակն ազատ էր, իր թեւի տակ։ Երջանի՞կ էր արդեօք. չգիտէր. միայն այն էր լաւ գիտակցում, թէ չի ուզում փողոց դուրս գալ, եկեղեցի, շուկայ գնալ, չի ուզում որեւէ ազւոր մօր հանդիպելու։ Լացող մայրերի կողքին ի՞նչ ունէր նա, փառք Աստծուն, որ իր զաւակն ազատ է, զգա՞ր վիշտն ուրիշների, բայց օտար վշտի համար թափւող արցունքները որքան էլ անկեղծ լինեն, չեն ամոքի ցաւը վշտակիր, եթէ լացողն էլ վիշտ չունի։ Ու հարսը՝ կարծես ամօթահար, քաշւեց տան, փակեց դուռ ու պատուհան։

Ընդհանուր ձերբակալութիւնների պատճառով հիմնարկութիւններում աշխատանքը կանգ էր առել։ Կորիւնն էլ գործի չէր գնում, ամբողջ օրը տանը փակւած՝ շրջում էր սենեակում ու ծխում, ծխո՜ւմ։ Մայր ու որդի համարեա չէին խօսում։

Փետրուար 16ի գիշերն է. քաղաքում զինւորական դրութիւն է յայտարարւած, հրաման կայ երեկոյեան հինգին յետոյ դուրս չգալ փողոց։ Ու քաղաքացիները փակւել են իրենց մութ ու պաղ սենեակներում։ Ձիւն է տեղում խոշոր փաթիլներով, տեղում է արագ, դիզւում է բարդ-բարդ. կարծես մի բան է ուզում ծածկել մարդկանց աչքերէն, երկնքէն։ Աստուծոյ անսողութիւնէն։ Քուն չէր գալիս մարդկանց աչքերին, ինչպէ՞ս քնել. դեռ ամէն վայրկեան կարող էին ծեծել դռները եւ դուրս քաշել տներէն կին ու մանուկ, հարս ու աղջիկ, իրենց փախած հարազատի, կամ ազգականի փոխարէն բանտ առաջնորդւելու համար։

Կէս գիշեր է. յանկարծ մի անորոշ սահմռկեցուցիչ վայնասուն։ Օ... ո՛ւ... օ... ո՛ւ..., որ չգիտես որտեղէն է լսւում, ռռկւում է սփռւում կիսամութ քաղաքում։ Ի՞նչ ձայն է այս, ասերակներէն բացեր են դուրս եկել՝ նրա՞նք վայում, սովածգայլերի վոհմակնե՞ր մտել քաղաք. նրա՞նք են ոռնում. թէ դժոխքի դուռն է բացւել Երեւանում եւ գեհենում տանջւողների ձայնն է լըսւում։

— Օ... ո՛ւ ո՛ւ... օ... ո՛ւ ո՛ւ...

Քնած մարդ չմնաց քաղաքում, տղաք եկան, մոտեցան պատուհաններին, դռներին, նոյն իսկ համարձակւեցին դուրս գալ բակերը, գլուխները դուրս հանել փողոց։

Խաւարի մէջ ստւերներ մօտեցան ստւերների, ստւերներ նրա տողային կիսաբաց դռներէ, ու «լուրը» գետինը դրնգացնելով՝ հասաւ ամէնին, ամէնին...

— «Բանտարկեալներին են կոտորում, հազարաւոր բանտարկեալներն են, որ օրհասի առջեւ օգնութիւն են կանչում»։ Կոտորո՛ւմ են, կոտորո՛ւմ։ Ու անորոշ «Օ... ո՛ւ ո՛ւ...»ն։ Մարմին առաւ լսողների հոգում. այժմ լսում են պարզ, որոշ...

— «Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն...»

Բանտի պարիսպները բարձր են ամրակուռ, երկաթապատ դռներն ամուր, անխորտակելի։ Ո՞վ պիտի հասնի, ո՞վ պիտի օգնէ. Աստւա՞ծ... հայ ժողովուրդը Արտաւազդի հետ միասին, Մասսի վիհերում, վաղուց է թաղել բոլոր աստւածներին եւ միակ Աստծուն, ու չի հաւատում Աստծոյ օգնութեանն։ Սահում են ժամերը, բայց չի դադարում օգնութեան կանչը։

— «Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն...»

Կորիւնը դուրս է եկել փողոց. չկայ։ Հարսը կիսաբաց դըռան արանքում, կթոտած ծընկներով կանգնած՝ դուրս է նայում, սպասում է.

— Ա՛խ, գոնէ շուտ լուսանայ...

Բայց այդ գիշերն անվերջանալի է կարծես ու մութը խեղդող։

ԻՂԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Շար.)

Թուրքիա կը պահանջէ ներել

ՉԱՐԱՄԻՏ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կառավարութիւնը, բաժնետէրերուն տալիք իր պատասխանը պատրաստած է եւ այս օրերուն անոնց պիտի ղրկուի ֆրանսական դեսպանատան միջոցաւ։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, պատասխանին մէջ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ յանձնառութիւնները կը պահէ, միայն թէ 1928ի համաձայնագրին համաձայն կարելի չէ վճարում ընել, ներկայ անտեսական տագնապին հետեւանքով։ Կառավարութիւնը կ'առաջարկէ որ վճարման համար աւելի թոյլատու եղանակ մը (ֆորմիւլ) գտնուի, միայն թէ պայման կը դնէ որ նոր շփումներ ըլլալէ առաջ, բաժնետէրերու ժողովը պէտք է պաշտօնապէս հերքէ ֆրանս. թերթերու կողմէ եղած հրատարակութիւնները։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

Չորեքշաբթի օրուան դատավարութեան ընթացքին Մոսկուայի դատարանը կարճ հարցաքննութեան մը ենթարկեց երկու վկաներ, որոնք հաստատեն թէ «ճարտարարուեստական կուսակցութեան» կեդրոնական կոմիտէն ուղղութիւն եւ հրահանգ կուտար կազմակերպելու համար բջիջներ, կազմուած՝ հակայեղափոխական նախկին սպաներէ, որոնք կ'աշխատէին զանազան ճարտարարուեստական ձեռնարկներու մէջ, որպէս զի անոնց միջոցաւ խափանարարութիւնը գործադրուի, զինուորական միջամտութեան ընթացքին։

Ընդհ. դատախազը Գրիլէնքօ դատարանէն պահանջեց որ դատական թղթածրարին մէջ դրուի Ֆրանսայի նախկին նախագահ Պ. Փուանքարէի յօդուածները, որոնք հրատարակուած են փարիզեան թերթի մը մէջ, 1930 փետր. 28ին եւ նոյ. 30ին։

Դատարանը յետոյ նիստը շարունակեց դռնփակ, քննելու համար օտար պետութեանց գործակալներու հետ ամբաստանեալներուն ունեցած յարաբերութիւնները։

Ութերորդ դատավարութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ եւ երկար ժամեր տեւող հարցաքննութեանց ընթացքին, տակաւին չորուեցաւ փաստ մը որ հաստատէր անգլիական եւ ֆրանսական զինեալ միջամտութեան պատրաստութիւնները։

Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակները ընդհանրապէս այն կարծիքէն են թէ դռնփակ նիստը պարզապէս խոստովանութիւնն է թէ դատախազ Գրիլէնքոյի ամբաստանութիւնները Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ անհիմն են։

Իտալիոյ մէջ դաւադրութիւններ

Իտալիոյ զանազան վայրերու մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին։ Երեք տարբեր խմբակցութիւններ են որ լծուած էին դաւադրութեան ընդդէմ ֆաշիստական վարչաձեւին, յեղափոխական-հանրապետական, համայնավար եւ ազատական ձգտումներով։ Ձերբակալուածներուն մէջ, ինչպէս գրեր էինք երէկ, կան 24 մտաւորականներ, որոնք Լոմպարտիա կը բնակէին։ Կ'ամբաստանուին թէ Փարիզի հակաֆաշիստական կեդրոնին հետ յարաբերութեան մէջ էին, բռնութեամբ տապալելու համար ֆաշիստ կառավարութիւնը։

Ազատական խմբակցութիւնը որ երեք ամիս առաջ միայն կազմուած էր, գաղտնօրէն կը տպէր եւ ցրուէր կուտար յեղափոխական թերթ մը, որ 9 թիւ լոյս տեսաւ։

Ռուսիա եւ զինաթափումը

ԺԸՆԵՒ, 4 դեկտ.— Զինաթափութեան յանձնաժողովը այսօր կէսօրէ վերջ, նիստ պիտի գումարէր լսելու համար տեղեկագիրը որ պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին։ Բայց տեղեկագիրը տակաւին պատրաստուած չըլլալով, նիստը յետաձգուեցաւ։

Զինաթափութեան պայմանագրութեան նախագիծը տպագրութեան յանձնուած է։

Կ'ըսուի թէ Ռուսիոյ ներկայացուցիչը Լունաչարսկի գրած է յանձնախումբի նախագահին թէ չպիտի ստորագրէ պայմանագրութիւնը եւ իրեն պիտի ղրկէ Ռուսիոյ տեսակէտները պարզող յիշատակագիրը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի, Անիէռ-Գուա Քոլոմպի, Գիյեմանքուրի, Շավիլի, Ալֆոռվիլի, Սարսէլի, Ռոնուվիլ-լէ-Կոնէսի եւ Քաշանի բոլոր խումբերու ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120 Bld. Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին անպայման ներկայ գտնուիլ վաղը կիրակի ժամը 3ին 120 Bld. Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոմոն Սէն Ժիւլիէնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական հանդիպումը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Bar Heury, Bld. Fauvette, Beaumont։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կը խնդրուի, Բասկալի Ապառաժ խումբի եւ Շավի Խոստում խումբի խմբապետներէն, ներկայ գտնուիլ նոյն ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը խիստ կարեւոր հարցի մը շուրջ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մ. մասնաճիւղերու բոլոր անդամները վաղը կիրակի ժամը 3ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ, Վարդկէս խումբերը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ligue internationale contre l'Antisemitismeի տարեկան համաժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 9րդ Թաղամասի-քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 4 Rue Drouo Փարիզ։ Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին տեղի կ'ունենայ ճաշկերոյթ ի պատիւ համաժողովի անդամներուն եւ միջազգային մամուլի ներկայացուցիչներուն, Guand Orientի սրահներուն մէջ 10 Rue Cadet Փարիզ։

Շավիլի Երիտասարդաց երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը ի գիտութիւն հայրենակիցներու կը ծանուցանէ թէ հայ երիտասարդներ ի զուր տեղը Փարիզ գալով աղքատախնամին չի դիմեն, զի այս միջոցիս գործ գտնել անկարելի դարձած է, իսկ այն բաղդախնդիր երիտասարդները որոնք իրենց բան գործ բռնած են տունէ տուն պտտելով դրամ շորթել իրենց ճաշօյքներուն համար, արդէն անոնց մասին լուր տրուած է առ որ անկ է։ Այս առթիւ նորէն կը յայտարարենք թէ, ոմանք դարձեալ աղքատախնամին կը դիմեն ճամբու ծախքերուն համար։ Աղքատախնամի պիւտճէին մէջ այդ նպատակաւ տրամադրելի գումար չի գտնուելուն, կը զգուշացնենք այնպիսիները որպէսզի ժամավաճառ չըլլան յոյսերնին աղքատախնամի վրայ դնելով։

(Կնիք)

Հայ երիտասարդ մը

կը փափաքի հայ ընտանիքի մը մէջ pensionով բնակիլ։ Կը նախընտրէ 8, 17, 18 եւ 20րդ Թաղամասերը։ Գրել՝ Massis, 115 bld. Ney, Paris (18).

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, սորվեցնել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապոյրը, կամ զայն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար միացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 278 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
7 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1437

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Գալ շաբաթ օր, Զափահաս Որբերը Փարիզի մէջ կը տօնեն իրենց հնգամեակը։ Ու եթէ այդ առթիւ, տակաւին գոհունակութիւնը չունին գործը լրացուցած, զայն իր անհրաժեշտ խմճանին հասցուցած ըլլալու, Հայութեան այս արմատախիլ զաւակները կրնան արդար հպարտութիւնը ցուցադրել ամբարած ու լարուած ձեռնարկին։

Յիշեցէք հեգնանքի եւ կանխակալ թշնամութեան մթնոլորտը, ուր իբր անհրաժեշտութիւն՝ ծնունդ կ'առնէր այս Միութիւնը, խորթ անակնկալներու վախը նստեցնելով կարգ մը մտքերու մէջ եւ սարսելով սնափառ ու անպէտ խնամակալութիւններու յաւակնութիւնները։

Հասուն, մտացի, անլուր ու այլազան տառապանքներու դասերովը կրթուած պատանիներ ու երիտասարդներ էին որ նոր կեանքի անելին մէջ, օտար քաղաքներու կլափէն, հարազատ Հայու իրենց ճամբան կը մտադրէին հարթել իրենց իսկ ձեռքերով։

Եւ այսօր, երբ քաջութիւնը կ'ունենան իրենց անունին տակ կանգնելու Հայութեան առջեւ, իրենց ձեռքին մէջ բռնած անցեալ գործունէութեան մը տեղեկագիրը. թող թոյլ տան որ այդ պահուն չլսենք զիրենք. այլ ջարդերու եւ աքսորներու բոլոր զարհուրանքներէն, հայ գոյութեան վրիպած օրհասէն իրը՝ նախ մեր աչքերը կշտացնենք իրենց հասակին սլացքովը, ու մահուան բոլոր դաւերուն դէմ՝ ապրելու իրենց հրաշքովը։ Թող հանդուրժեն որ իրենց խօսքերը մենք ընդհատենք ու կրկտրատենք մղձաւանջային յիշողութեան մը դրուագներովը եւ զիրենք ձգած Փարիզի սրահներուն մէջ, պահ մը փորձենք վայրագութեան ճամբաներու եւ մահուան անապատներու մէջ որոնել անոնք որ գացին չգործուած մեղքեր քաւելու եւ առանց կտակի, սեւ պարտութեան մը դառնութիւններուն հետ՝ ժառանգ ձգեցին որբերու հսկայ փաղանգը։

Թող թոյլ տան որ ճառերու, երգերու եւ ուղերձներու ավորական աղմուկը կտրելով, երբ կազմակերպութիւն՝ իրենց գոյութեան եւ գործունէութեան մէջ փնտռենք վաւերացումը երգերուն ձգտումներուն ու լուսաշող երազին, որոնք միակ ամուրջները կը մնան աննիւթական ու այլապէս ամուր՝ հայ անցեալին ու անտէր ներկային, անյողդողդութիւններուն մէջ։

Եւ իրենք, բազմութեան մէջ որ պիտի փութայ իրենց հնգամեակը ողջունելու խանդավառ, հպարտ ու քաղցր յուզումով, թող գտնեն յամառ գործի հրահրանքը ու մոռնան դառնութիւնները զորս կրկին կրեցին, այս անգամ թերեւս աւելի սուր ու աւելի ծանր, շնորհիւ կեղծ, վատ ու շահախնդիր որբերու փափուքին։

Այդ օր, թող տեսնեն յուզման ծանրութիւնը զոր տեսակ մը բախտակցութեան զգացումը կը դնէ դէմքերուն վրայ, ու բոլոր դառնութիւններէն վեր, թող հաղորդուին յոյսով, որ անուր բազմութիւնները կը կապէ իրենց՝ անտուն երիտասարդներուն ու անգամ մը եւս գիտնան թէ անկախ բոլոր չարութիւններէն ու «վատ հովիւ»ներու սադրանքներէն, այս ժողովուրդը արժանի է ամէն զոհողութեան ու ամէն երախտագիտութեան։

Եւ այս թող ըլլայ հնգամեակի խորհուրդը։

Սակայն տարեդարձները գնահատութեան շրջան մը կը բանան անցեալ գործունէութեան եւ գալիք հետապնդումներու։

Զափահաս Որբերը, շարունակեն այդպէս կոչուիլ թէ անուանափոխութեան մը ենթարկուին, ստանձնած են առաքելութիւն մը որ կը բխի որբութեան զգացումէն, եւ իրենց ուսին կը բեռցնէ նաեւ նոր օրերու պահանջները։

Անշուշտ, ինքնամփոփման եւ հաւաքման գործը զոր կը հետապնդեն իրենց առաջին օրէն իսկ գնահատելի յամառութեամբ, գիտենք թէ վերջացած չեն նկատեր։ Ու այս ձեռնարկին մէջ, որեւէ թելադրութիւն դրական օժանդակութեամբ միայն կրնայ արդարանալ երիտասարդներու մօտ, որոնք ունին արդէն հաստատ գիտակցութիւնը իրենց պարտքին եւ փաստ տուած են թէ առանց խնամակալի եւ անխուսափելի միջնորդներու, կրնան իրենց ոտքերով իսկ կոխկռտել դժնդակ կեանքի մը խոչընդոտները, եւ ազատ ամէն ազդեցութիւններէ անկաշկանդ ու գրեթէ ինքնակիրթ, աւանդական զգացումներու թարմութիւնովը օծել վտանգուած գաղութները։

Հոն կանգ չպիտի առնէ սակայն իրենց գործը։

Եթէ որբութեան զգացումն ու ըմբռնումը տուն տուին իրենց կազմին, մէկ կողմէ պիտի յամառին անշուշտ ամբողջացնելու որբերու մեծ ընտանիքը, իրենց բազմաճիւղ ցանցին տակ առնելով ցրուած որբերը, որոնք Յունաստանի մէջ, Սուրիա, նաեւ Ֆրանսա եւ այլուր, քաղաքներու եւ գիւղերու մութ անկիւնները կ'ապրին այլասերման ու առանձնութեան տխրութիւնը։ Միւս կողմէ, չպիտի կրնան աչքէ հեռու բռնել նոր օրերու զոհերը։ Որբերը որ ճերմակ ջարդի մանգաղին տակ կը շառնան գաղութներու մէջ եւ անօք ու անտէր, պզտիկուց իսկ կը դառնանան լքումի եւ թշուառութեան վատութենէն, ո՛չ մէկ ապաւէն կրնան յուսալ բարեգործական ապիկարութիւններէ։

Այս պարտքն ալ թող ըլլայ իրենց ճիտը։ Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը

Թարտիէօյի դահլիճին անկումը շփոթութեան մատնած է նոյնիսկ Ծերակոյտը՝ որ իր քուէով տապալեց զայն։

Հանրապետութեան նախագահը շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները կուսակցութեանց եւ խորհրդարանական խմբակցութեանց պետերուն հետ, եւ ի վերջոյ, դահլիճին կազմութիւնը կ'ըսուի պիտի յանձնէ Գ. Պարթուի։ Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ մեծ փափաք կայ իրականացած տեսնելու հանրապետական կեդրոնացում մը, որուն վրայ կռթնի նոր դահլիճը։ Շահագրգռուած խմբակցութիւնները այս ուղղութեամբ ջանքեր կը թափեն եւ լաւ տրամադրութիւններ ցոյց կու տան իրարու հետ համաձայնութեան մը գալու։ Հաւաքոյթի մը ընթացքին, արմատականները՝ որոնք ամենէն աւելի լեցուած էին Թարտիէօյի դահլիճին դէմ, հաշտարար ոգի մը ցոյց տուին։ Հիմնական այս ուղեգիծը որդեգրուելէ վերջ — «հանրապետական կեդրոնացում»—, դիւրին պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ կարգ մը կէտերու շուրջ, որոնց գլխաւորն է Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան հարցը։

Կը թուի թէ դահլիճ որեւէ կազմ չպիտի կրնայ երկար կեանք ունենալ, եթէ չկռթնի Գ. Պրիանի իբր արտաքին նախարար։ Այս կէտին շուրջ, խորհրդարանի մեծամասնութիւնը անդրդուելի կը մնայ։

Միւս կողմէ, Ներքին Նախարարի ընտրութեան շուրջ ալ կարելի պիտի ըլլայ կը կարծուի, համաձայնութեան մը գոյացնել, քանի որ արմատականները չեն պնդեր որ անպայման իրենց յանձնուի այդ կարեւորագոյն նախարարութիւնը, եթէ Ներքին Նախարարի նշանակումը կատարուի չէզոք գետնի վրայ։

∴ Եւրոպական մամուլը բուռն կերպով կը հետաքրքրուի դահլիճի անկումով եւ կը մտահոգուի յաջորդով։ Թարտիէօյի անկումը անակնկալ չէ բերած Պերլինը ուր շաբաթ մըն է կը սպասէին արդէն այդ լուրին։ Գերման մամուլը կը նախատեսէ Գ. Փուանքարէի վերադարձը իշխանութեան գլուխ, ինչ որ ճիշդ չէ, քանի որ նախկին վարչապետն ու նախագահը վճռապէս մերժած է գործօն որեւէ մասնակցութիւն նախարարական կազմին մէջ, եւ միւս կողմէ կը վախնայ որ Գ. Պրիան կը մեկնի։ «Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ.— Ծերակոյտը չուզեց վստահութիւն յայտնել Նախարարութեան մը, որ բացայայտ կերպով աջերու քաղաքականութիւնը կը վարէր, կռթնելով ձախերուն։ Մեծամասնութեան որոշումը ցոյց կու տայ ձախերու ազդեցութիւնը զօրացնելու եւ կեդրոնացման կառավարութիւն մը հիմնելու կամքը։

Իսկ Լոնտոն կը մտահոգուի որ փոփոխութիւն կրնայ մտնել արտաքին Նախարարութեան մէջ. ըստ «Թայմզ»ի, նոր դահլիճին կազմութիւնը դժուար կը թուի ըլլալ, քանի որ Թարտիէօյի յաջորդը իր խումբը պիտի կազմէ Խորհրդարանական նոյն խմբերով։ Խորհրդարանին մէջ, Գ. Թարտիէօյի մեծամասնութիւնը կազմուած էր աջով ու կեդրոնով։ Ծերակոյտին մէջ, ան ինկաւ ձախերու մեծամասնութեամբ։ Նոր կառավարութիւնը որ պիտի կռթնած ըլլայ մէկ կամ միւս մեծամասնութեան վրայ, պիտի իյնայ Խորհրդարանին կամ Ծերակոյտին մէջ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը կարծէ որ, եթէ Գ. Փուանքարէ չընդունի վարչապետութիւնը, միակ անձը որ պիտի կրնայ այդ պաշտօնը ստանձնել, դարձեալ Գ. Թարտիէօն է, որ Փուանքարէի յաջորդեց անցեալ տարի։

Բայց առհասարակ Լոնտոնի մէջ չեն կարծեր թէ Փուանքարէ գոնէ առայժմ պիտի ուզէ գործօն դեր ստանձնել։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Մոսկուայի դատավարութիւնը կը մօտենայ իր ելքին։ Դատախազ Քրիլէնքօ արդէն սկսաւ իր մեղադրական ճառին, որուն առաջին մասը տեւեց 4 ժամ։

Ըստ «Թաս» գործակալութեան Քրիլէնքօ կը հաստատէ թէ հնգամեայ ծրագիրն է որ դաւադիրները ուզած են ձախողութեան մատնել բոլոր ճարտարարուեստի ճիւղերուն մէջ։ «Կը գտնուինք ըսած է, հակայեղափոխական բոլոր ուժերու գործակցութեան մը առջեւ, որոնք կ'ուզեն քայքայել Խորհրդ. Միութիւնը։ Քրիլէնքօ յիշեց 1930 յունիսին, բոլշեւիկեան համագումարին մէջ Ստալինի խօսած ճառէն հատուած մը։ «Անկնեսադարձի շրջան մը անցուցինք, ո՛չ միայն Խորհրդ. Միութեան, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհի դրամատիրական երկիրներուն մէջ։ Բայց, մինչդեռ այդ շրջանէն Խորհրդ. Միութեան տնտեսութիւնը դէպի նոր զարգացում քալեց, դրամատիրական երկիրներու տնտեսութիւնը նուաղեցաւ։»

Քրիլէնքօ կը կարծէ թէ այս հաստատումը անխուսափելի կերպով պայքար մը երեւան բերաւ դրամատիրական երկիրներու միջեւ, սաստկացուց Խորհրդ. Միութեան հանդէպ անոնց ատելութիւնը։

Քրիլէնքօ յիշեց նոյնպէս Ստալինի ճառին հետեւեալ կէտը։ «Պատերազմ'ի վտանգը կը մեծնայ արագօրէն։ Յաղթուող եւ պարտուող երկիրներու միջեւ, տարակարծութիւններն երթալով կը շատնան։ Գալով դատին, բոլշեւիկ դատախազը կը բացատրէ թէ պէտք է զայն դիտել երկրին արտաքին ապահովութեան եւ ընկերվարական շինարարութիւնները հանդարտօրէն շարունակելու կարելիութեան տեսակէտէն։ Կանգ առնելով Ռամզինի այն յայտարարութեանց վրայ, թէ ճարտարարուեստական կուսակցութիւնը կը ձգտէր գաղթական զօրավար Լուքամսկիի զինուորական տիրապետութիւնը պատրաստել երկրին մէջ, Քրիլէնքօ կը յայտնէ թէ ցարական վարչաձեւի վերահաստատումը՝ այդ տիրապետութեան ծրագրին մաս կը կազմէր։

Գալով օտար զինուորական միջամտութեան խնդրին, դատախազը կը կարծէ թէ որեւէ պատճառ չկայ չհաւատալու թէ ֆրանսական սպայակոյտին կից կայ յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնն է միջամտութիւնը պատրաստել։ Եւ իբր փաստ, կը յիշէ Փարիզեան «Վիքթուար» թերթին մէջ հրատարակուած յօդուած մը, որուն հեղինակը կ'առաջարկէր «վիրաբուժական գործողութիւն» մը կատարել, Խորհրդ. Միութիւնը վտարելու համար քաղաքակիրթ երկիրներու ծոցէն։ Այս յօդուածին մէջ, Քրիլէնքօ փաստը կը գտնէ թէ Ֆրանսայի ղեկավար շրջանակները համամիտ էին զին. գործողութիւն մը ընդդէմ Ռուսիոյ։

Իր մեղադրական ճառին վերջաւորութեան, դատախազը Քրիլէնքօ պահանջեց որ ութ գլխաւոր մեղադրեալները մահուան դատապարտուին։

Զինաթափութեան յանձնաժողովը

Զինաթափութեան յանձնաժողովին խմբագրական մարմինը, ժողովին ներկայացուց զինաթափութեան ընդհ. պայմանադրութեան վերջնական նախագիծը, որ կը բաղկանայ 31 մեծագիր էջերէ եւ կը բովանդակէ 59 յօդուածներ։ Ունի վեց ստորաբաժանումներ՝ առանձին գլուխներով՝ 1.— Պաշտօնէութիւն, ա) բանակի թիւ, բ) զինուորական ծառայութեան տեւողութիւն։ 2.— Պատերազմական նիւթեղէն. ա) ցամաքային բանակի սպառազինում բ) նաւատորմ, գ) օդանաւային տորմիղ։ 3.— Ելմտական բաժին. ծախքեր. 4.— Տեղեկութեանց փոխանակում. 5.— Քիմիական սպառազինում։ 6.— Ընդհ. տրամադրութիւններ. ա) Զինաթափութեան Մնայուն յանձնախումբ, բ) խախտումներ, գ) բողոքի ձեւակերպութիւններ, դ) վերջնական տրամադրութիւններ։

Ըստ էութեան վիճաբանութիւնը մերժուած ըլլալով, յանձնաժողովը ընդունեց նախագծի տրամադրութեանց մեծ մասը, կարգ մը ձեւական ուղղումներ մտցնելով։

Ինչպէս երէկ գրեր էինք, խորհրդային պատգամաւորութիւնը, Յանձնաժողովի նախագահութեան հասցուցած է տեղեկագիր մը ուր կը բացատրէ խորհրդային տեսակէտը զինաթափութեան պայմանադրութեան նախագծի բոլոր գլուխներուն մասին։

Տեղեկագիրը կը բովանդակէ իւրաքանչիւր նիւթի մասին՝ խորհրդային պատգամաւորութեան բոլոր վերապահումները եւ կը յիշեցնէ թէ ինչ պայմաններու տակ, յաջորդաբար մերժուեցան իրենց առաջարկը անմիջական զինաթափութեան մասին, լրիւ եւ ընդհանուր, ինչպէս նաեւ, ուրիշ առաջարկ մը աստիճանական եւ մասնակի սահմանափակումներու մասին։ Պատգամաւորութիւնը կը յայտնէ թէ հակառակ իր այս վերապահումներուն, կը մնայ միշտ իր տեսակէտներուն վրայ, զորս պիտի պաշտպանէ յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ։

Աշխատաւորականները դահլիճին դէմ

Անգլիական դահլիճին կացութիւնը որ արդէն խախուտ է, աւելի կը ծանրանայ կարգ մը հիմնաւոր գրոյցներով։

Աշխատաւորական Մոզլի եւ իր համախոհները պատրաստած են յիշատակագիր մը, որով կը պահանջեն անգործութեան դէմ կարգ մը միջոցներու կիրարկումը։ Այդ առաջարկուած միջոցները մէկ տարի առաջ մերժուեր էին եւ որուն հետեւանքով՝ Մոզլի հրաժարեր էր դահլիճէն։

Յիշատակագիրը խստօրէն կը քննադատէ անգործութեան հարցին մէջ, կառավարութեան ցոյց տուած անկարողութիւնը։ Կ'առաջարկուի մինչեւ իսկ ժամանակաւոր կերպով դահլիճը զրկել անգործութեան հարցին մէջ ամէն իրաւասութենէ եւ ստեղծել հինգ հոգինոց կոմիտէ մը, որ լիազօրաբար զբաղի միմիայն այդ հարցումով։ Այս յիշատակագիրը չպիտի հաղորդուի կառավարութեան, այլ թերթերու միջոցաւ երկրին բոլոր կողմերը պտի տարածուի եւ անոր հրատարակութեան պիտի յաջորդէ հրապարակային հաւաքոյթներու կազմակերպումը ամբողջ երկրին մէջ։

Աշխատաւորականներու այս նոր քայլը մեծապէս յուզած է կառավարութիւնը։

Ազատ. Աշխատաւորական դաշինք մը

Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց խորհրդարանին թէ ընտրական բարեփոխումներու նախագիծ մը պիտի ներկայացուի Ծնունդի արձակուրդէն առաջ։ Ընտրական օրէնքի բարեփոխումը՝ այն պայմանն էր, որուն փոխարէն ազատականները իրենց օժանդակութիւնը կը խոստանային աշխատաւորական դահլիճին։ Կառավարութեան այս յայտարարութիւնը կարծել տուած է թէ Ազատականներու եւ Աշխատաւորականներու միջեւ կնքուած է դաշինք մը։

Փարիզ մթութեան մէջ

Թանձր մառախուղ մը բռնած է Մանշի եւ Հիւս. ծովերը, հիւսիս-արեւմտեան Եւրոպան, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Գերմանիա, արգիլելով նաւարկութիւնը։

Շաբաթ մինչեւ կէսօր տակաւին, Փարիզ թաղուած էր կէս մթութեան մէջ, թանձր մառախուղին պատճառաւ։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

ԹԱՒՐԻԶ, Նոյեմբեր 21

Ռուս տրանզիտով Բերլինից նոր եկած մէկ յոյն վաճառականի պատմածներից.—

Բերլինից երբ պատրաստւեցի ճանապարհւել Պարսկաստան, Ռուսաստանի տնտեսական վիճակին լաւատեղեակ անձինք ինձ խորհուրդ տւին տասը օրւայ հաց վերցնել։ Սկզբում ես չէի կարողանում հաշտւել այդ մտքի հետ, որովհետեւ պատճառաբանում էի, որ կենտրոնական քաղաքներում կամ թէ չէ կայարաններում, միշտ կարող էր կէս կիլոյի չափ հաց ճարել։ Սակայն երբ Մոսկւայից նոր Բերլին եկած մէկ գերմանացի առեւտրական պատմեց իր գըլխուն եկածը, նոր համաձայնւեցի եւ բաւական չափով հաց եւ այլ մթերքներ վերցրի։

Երբ հասայ Մոսկւայ, բարեկամներիս սամծները ճշդելու համար մի օր մնացի եւ դուրս եկայ փողոց պտտելու։

Ամենուրեք մեռելային դրութիւն էր տիրում. անցեալի շքեղ խանութները այլեւս գոյութիւն չունէին, մասնաւոր զարդ կամ խանութ նմուշի համար չտեսայ. միայն դրանց փոխարէն այս կամ այն անկիւնում կոոպերատիւներ էին, որոնց առաջ շարան-շարան հերթի կանգնածներ էին։

Հետաքրքրութեան համար ինչ որ թիւ 14 կոոպերատիւի առաջ կանգ առայ եւ պոչ կանգնածներից ամենէն վերջինից հարցրի.

— Ներեցէք տիկին, եթէ ես էլ գնամ խանութ, ինձ էլ հաց կըտա՞ն։

Դիմացինս մի բոպէ հեգնեց, ծիծաղեց ու ապա պատասխանեց.

— Դուք երեւի արտասահմանից էք գալիս։

— Այո, նոր եմ եկել, բայց միթէ՞ նոր եկողը կէս կիլօ հաց չի կարող ճարել։

— Ո՛չ բարեկամս. դուք մեր կարգերին ծանօթ չէք. նախ եւ առաջ դուք պիտի որեւէ թաղամասում արձանագրւէք. յետոյ այդ թաղի կոմիտէն կ'որոշի ձեզ հաց տալ թէ ոչ, ու յետոյ՝ կըգաք եւ մեզ պէս հերթի կը կանգնէք. վերջն էլ կամ մի կտոր խմորի պէս հաց կը տանէք կամ թէ չէ դատարկաձեռն կը վերադառնաք, հացի փոխարէն մի քանի գետնախնձոր տանելով։ Ես բանւորի կին եմ. վեց ժամից աւելի է ինչ հերթի եմ կանգնել. տեսնում էք ինձնից առաջ որքան մարդ կայ. (ցոյց է տալիս երկար պոչը) շատ հաւանական է որ ինձ բաժին չհասնի։ Խօսակցութիւնը ընդհատում եմ եւ շարունակում եմ ճանապարհս։ Երկու բոպէից նորէն հանդիպում եմ կոոպերատիւի. մօտենում եմ խանութին որպէսզի ներս մտնեմ. բայց կանգնած ոստիկանը թոյլ չտալիս առարկելով, որ հերթի պիտի սպասեմ։

Ես ոստիկանին հասկացնում եմ որ մէկ հատ լուցկի պիտի գնեմ նորէն թոյլ չի տալիս եւ ցոյց է տալիս կանգնած պոչի ծայրը։ Այստեղ էլ երկար չեմ սպասում եւ թեքւում եմ մի ուրիշ փողոց. դեռ մի քանի քայլ չարած հանդիպում եմ թիւ 52 կոոպերատիւին. բայց այստեղ հերթի կանգնածներ չկային. մտնում եմ ներս եւ խնդրում եմ մի տուփ լուցկի. անմիջապէս ծառայողը կնիշկա է պահանջում. ես հասկացնում եմ, որ ճամբորդ եմ. բայց նա հաշւի չի առնում եւ շատ կոպիտ պատասխանում է, մենք առանց կնիշկայի որեւէ բան ծախել չենք կարող։

Ինքս ինձ խորհրդային կարգերը անիծելով, դուրս եմ գալիս խանութից եւ ուղեւորւում էր հիւրանոց։

Նախ քան հիւրանոց հասնելը մէկ ռուս կին ցնցոտիների մէջ, արտասուքը աչքերին մօտենում է ինձ եւ ողորմութիւն է խնդրում. մինչեւ իմ հարցումները տալը, խեղճ կինը լաց լինելով սկսում է պատմել, որ ինքը ութ ժամ հերթի է կանգնել բայց իրեն հաց չհասել. իսկ երեխաները տանը քաղցած են։

Տեսարանը սրտաճմլիկ էր. քիչ առած տեսածներս եւ այդ կնոջ պատմածն ու լացը ինձ վրայ շատ վատ ազդեց. կնոջը հանգստացրի, խոստանալով քիչ հաց ճարել իրեն համար։

Մի քանի քայլից մենք հասանք հիւրանոցի դրան առաջ. բարձրացայ համարս եւ մօտ մէկ կիլօ հաց բերի ու տւի խեղճ կնոջը. Նրա ուրախութեանը չափ ու սահման չկար. արտասւելով տասը անգամ «սպասիբօ» (շնորհակալութիւն) ասաց ու հեռացաւ։

Դրանից յետոյ, ամբողջ մի ժամ ես չէի կարողանում հանգստանալ եւ ճիշդ որակումը տալ այն երկրին, որ յեղափոխական Ռուսաստան է կոչւում։ Հիւրանոցիս տէրը մի ազնիւ մարդ էր. երբ պատմեցի տեսածներս ու այդ կնոջ դէպքը. Նա բոլորովին չզարմացաւ եւ շատ հանգիստ ասաց.

— Մուսիօ, այդ կնոջ նման միլիոնաւորներ կան Մոսկւայում։ Նրա պատմելով այս ձմեռ Մոսկւայի ազգաբնակչութիւնը, սովի առաջ է կանգնած եւ դժւար թէ կառավարութիւնը կարողանայ միջոցներ ձեռք առնել։

Մոսկւայի սովը տեսնելուց յետոյ, վերցրածս հացը խնայելով էի ուտում։ Մէկ օր Մոսկւայ մնալուց յետոյ ճանապարհւեցի Բագու։

Գնացքի մէջ զանազան տիպի մարդիկ էին մօտենում ինձ, նրանց դէմքերից ու խօսակցութիւններից պարզ երեւում էր որ չեկիստներ են, նրանցից շատերը ճիշդ այն ժամին էին մօտենում ինձ, երբ ես մի կտոր հաց էի ուտում, այնքան անքաղաքավարի ու անամօթ էին այդ մարդիկ, որ առանց հիւրասիրելու ձեռքները մեկնում, հաց ու կոլբաս էին վերցնում. իսկ ես զայրանում էի, բայց միաժամանակ էլ խղճում էի քանի որ գիտէի քաղցած են.

Չորրորդ օրը նոր. 5ին հասայ Բագու, Նախ քան համաշխարհային պատերազմը ես եղել էի Բագւում։ Եռ ու զեռի մէջ գտնւող Բագուն դարձել էր մի գիւղաքաղաք. շէնքերը նոյնութեամբ մնում էին. բայց փարթամ կեանքը ու առեւտուրը գոյութիւն չունէին. բացի հատ ու կենտ մրգեղէնի խանութներից, ուրիշ որեւէ խանութ չկար, նորէն այս կամ այն փողոցի անկիւնում դատարկ դարակներով կոոպերատիւներ էին։

Ազգաբնակչութիւնը ահաբեկւած վիճակի մէջ կ'ապրի. պարսկահպատակները իրենց ամբողջ ունեցւածքը կորցրել են եւ դատարկաձեռն նստել, Նախկին հարուստ վաճառականները (թէ հայ թէ պարսիկ) այժմ միրգ են ծախում. իսկ ոմանք էլ խորհրդային կարգերին դէմ լինողներ յայտարարւելով, ծանր հալածանքների են ենթարկւած։ Չեկան երբ ցանկանում է մէկին բանտարկել, այդ ճամբին է կպցնում։

Որովհետեւ այդ օրերին բոլշեւիկները հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 13րդ տարեդարձը պիտի տօնէին, ապա ուրեմն Ջուլֆան փակ պիտի լինէր երեք օր, ուստի բարւոք համարեցի մնալ Բագւում։ Բոլշեւիկների այլանդակութիւնների մասին շատ էի լսել, բայց չէի տեսել։ Տօղրանքի համար, նրանք մէկին մոլլայի, միւսին տէրտէրի, երրորդին ցարական զինւորի հագուստ էին հագցրել եւ ամբողջ երկար օր փողոցները պտտեցնելով ծաղրում ու ծիծաղում էին։ Ազգաբնակչութիւնը զզւանքով էր նայում այդ բոլորին։ Երկու օր մնալու պատճառով, ստիպուած եղայ մէկ ստերլին մանրացնել։ Ծանօթներս ինձ տարան Վալիւտայի բանկը այդտեղ առանց սակարկութեան ձեռքիցս առան ստերլինը եւ ինձ ռուբլի սովետական թղթադրամ տւին, որ ներկայ կուրսով 6 զանի է հաւասար կամ թէ չէ 10 ֆրանքի (ֆրանս.)։ Օրը ցերեկով այսպիսի կողոպուտ միայն խորհրդային կարգերում կարող էք տեսնել։ Նրանց այլանդակութիւններին ու տնտեսական ծանր վիճակի մասին գաղափար կազմելու համար, պէտք է լինել այդ երկրում եւ տեսնել թէ ի՜նչ է կատարւում. ամբողջ երկիրը վեր է ածւած դժոխքի՝ ազգաբնակչութեան 85 առ հարիւրը ցնցոտիների մէջ է ու սոված, ապրում են միայն կուսակցականները, զօրքը, պաշտօնեաները եւ կիսով չափ էլ բանւորները։ Երբ միտինգներն ու ցոյցերը վերջացան, Բագուից ճանապարհւեցի եւ առանց Թիֆլիս իջնելու հասայ սահմանային Ջուլֆա, մի գիշեր էլ այդտեղ մնալով վերջը անցայ պարսկական հողը եւ ազատ շունչ քաշեցի։

ՍԱՐՈՒԽԵԱՆ

ՃԵՐՄԱԿ ԴԱՇՏԸ

Կրկնուած խորագիր մը՝ միեւնոյն խորքով։ Առաջինը, երեք տարի առաջ, ահաւոր պատկերացում մը՝ պատմական «Ճերմակ դաշտ»ին, որ գերազանցօրէն հայկական է, անտեսուած ու լքուած իր դժնդակ ճակատագրին։

«... Բայց ո՛չ այն ձիւնապատ դաշտը մեր բնաշխարհին Ասիֆօ, անզգալի ամայութեան գիրկը, մահագոյն մըն է անջրդի. ոսկորներով ճերմկցած .. յաղթաջուր Եփրատը ճիշդ քովէն կ'անցնի... Այս լքուած ազանգանոցը շատ հեռու չէ մեզմէ (Սուրիայէն)։ Ան փռուած է անտէր ու անսուեր, գետին անգիր դէմը՝ Տէր Զօրի դիմաց...»։

Ճիշդ երեք տարի առաջ, սըրտի անհուն թախիծով մը «Ազգակ»ի մէջ, վերապրող սերունդին սեփականացնել փորձած էի անապատ այս ողբալի տարածութիւնը, ուր սերմանողը, փոխանակ ցորենի, անծեծել օր մը, իր ոմբոծին ափերով ցանած է հոն, մարդկային գանկեր, բաժնուած ծնօտներ, ջախջախուած կզակներ, փշրուած ատամներ, չորցած կըմախքներ, աագին անգին անթիւ անհամար, որոնք կ'այրին ու կը մրկին անապատի կրակին տակ։ Բախտաւոր օրերուն, միայն ամպերը կը կախուին ու կուլան անոնց վրայ, իսկ անդորը կ'անցնի անոնց քովէն անտարբեր ու անապատի լաճերը կը խաղան անանգնգակ անոնցմով։

Ու դառնագոյն շեշտերու, քաւական հարցումներու տարափ մը տակ, փորձած էի ուժգին կանչով մը փրկել անոնց աճիւնները արեւէն ու աւազէն, անտէրութենէն ու չարաչար մոռացումէն։ Հեծեծանք ու երեսնեծանք, աղաչ ու բողոք, կշտամբանք ու պաղատանք իրար խառնած ու ծրարած՝ ուղղած էի վերապրող սերունդին, մանաւանդ անոր ափաղօտաւոր ղեկավարներուն։

«Պէտք չէ՞ր, պայագայ պատմութեան համար, գէթ հագթուսք մը կանգնել անոնց վրայ, իբրեւ կենդանի յիշատակարանը արիւնածուփ, կարմիր եղեռնին։ Ի՞նչ... Ո՞վ ալ չկար մեր ձեռքէն.. Ո՛վ չիտար ունեցանէ այս տեսակ սրբազնագոյն ձեռնարկի մը համար»։

Ու աչքերս պաղատագին յառած էի Սուրիոյ երեք առաջնորդանիս Ազգ. Մարմիններու, որպէսզի, երբեւ ամէնէն մերձաւոր գրասինները հայկական ազանգանոցին, ըլլան նախաձեռնիչը նախաձեռնարկներ «Ճերմակ դաշտ»ի սրբագործումին։ Բայց, վերջակէտիս մէջ, տխուր նախազգացումով մը ակնկալած էի թէ վախնամ որ այս սրտառուչ աղերս ըլլան միայն հեծեծանք մը անարձագանգ, մոմուլի պերախ էջերուն, մանաւանդ մեր Ազգ. իշխանութեանց քար սրտերուն մէջ։

Այդպէս ալ եղաւ։ Երեք տարուան մէջ, ոչ մէկ անդրադարձում հրապարակային եւ ո՛չ ալ ուղղի շարժում մը՝ մեր փրկութեան շնորհազարդ առաքեալներուն մէջ։ Ընդամ մը միայն, վերջին գտակարգէն վերջիւր մը, իր առաջնորդական թուղթափափուկ աթոռին վրայ բազմած ու յոյնաթոլ աքեմին սակէն փոքր դուրս ցցած՝ կը փորձէր քնանալ ու քնացնել զիս իր ներկայութեան, «Ճերմակ դաշտ»ին վրայ իր սեւ պատանքը ձըգած ու սրտառուչ կոչիս շեշտերը չոր պատերու մէջ խեղդած։

— Գեղեցիկ է առաջարկութիւնդ... բայց ես ինչպէ՞ս կրնամ հասնիլ ամէնուն... մանաւանդ մինչեւ Տէր Զօր...։

Բայց այս մարդը. իր երեք տարուան առաջնորդական պաշտօնավարութեան շրջանին, կրցաւ հասնիլ ամէնուն։ Ինչպէս պատարագի եւ քարոզի, հանգէսներու, պաշտօնական ընդունելութեանց եւ փոխադարձ այցելութեանց, իր շքախումբով, լռագրական մեծագորդ յայտարարութիւններով, իր անձնու աթոռը միշտ գովաբանելով։ Միջոցն ու ժամանակը չպակսեցաւ իրեն «Ցաթիւ»ի հրատարակութիւնով, գրական ամբաստաններ կառուցանելու միշտ իր անձին շուրջ։ Ու են վերջը հասաւ իր «Մուրազ»ին... եպիսկոպոսացումով։

Բայց այս խաւարապատ պատկերին տխուր շրջանակէն դուրս՝ երեք տարուան մէջ, հանդիպեցայ մէկու մը, որ ոչ վեղար ունէր ոչ աստիճան։ Ժողովուրդի պարզ զաւակ մը՝ երիտասարդ ու աշխոյժ, որ գոյլ ու գագաթ չունի, կը հասնի ամէն բանի — ցեղին ցաւին։ Խաղալես նոր օրհոլ պարմանի ակրմիշ մը՝ որ կը թափառի բոպիկ ու մերկ ըլլալու աստիճան համեստ արտաքինի մը տակ իր հոգին բանտած։ Եւ որուն ոտքերը խաղալես կ'այրին ո՛չ թէ անապատի կիզիչ աւազներէն, այլ վառարանի ցեղին ծխաշունչ կրակով։ Այս ալ զինուոր մը՝ հնորական ճակատի վրայ… մինչեւն ալ զինուորներու… չունենամ անուակէն, մեր պաշտօնական շրջանակներէն ներս՝ կառչած իրենց անունին ու աթոռին։

Այս համբոյրելի ձեռքն է որ օրին մէկը կ'երկարէ մանաւանդ «Ազգակ»ի էջերուն եւ հրատարակութիւնս բռնած սեղմափինդ անոյշ եւ սրտաշարժ ժպիտով մը կը նայի շեշտակի աչքերուս եւ կը յորէ խրախուսիչ ու յուսատու բառերով։

— Գեղեցիկ է առաջարկութիւնդ։ Օրին մէկը եւ այն ալ մօտիկ թուականաւ, իրականացած պիտի տեսնես զայն… գործնական քայլեր առնուած են արդէն։

Միջոցն ու հեռաւորութիւնը կը բաժնեն մեզ իրարմէ եւ սակայն խոստումը կը մնայ անբաժան ու անմեռ, աչքերս միշտ Սուրիոյ կապոյտ երկինքներուն յառած ակնապիշ, օրէ օր երջանկաբեր լուրի մը սպասումով անհամբեր։

Ու ինչ սրտակարգ խնծիղ ու խանդավառութիւն, մանաւանդ ինչ պատկեր յուզումնալից... Ահա կը հասնի լուրը «Յառաջ»ով. կարդա՛նք, միասին կարդանք ու միասին դիտենք «Յառաջ»ի ճակատը զարդարող «Հրաշալի Նկարը», որ մաքէթն է այն յուշարձան-մատուռին, որուն հիմնադրութեան ձեռնարկած է Զ. Ե Ս Միութեան Պէյրութի Մասնաճիւղը...»։ Ու դեռ կ'ուզէ՞ք աւելի մանրամասնութիւններ... ձեռքէ ձեռք պարզուցէք «Յառաջ»ի 1425րդ թիւը որ իր խմբագրականով վերէն վար արձագանգը հնչեցուցած է փափաքելի ձեռնարկին։ «Դարերու վրէժին համար պահակները թող հսկեն»։ Այո, շատ ճիշդ, բայց ո՞ր պահակները.. Պատասխանը թող տան Տէր Զօրի անշիրիմ ու անթաղ նահատակներու աճիւնները միայն, որոնց վրայ յորդանքի յուշարձանը վաղը պիտի կոթողեն անոնց որբերու կարաւանը, բրիչի տեղ իրենց մատները եւ բահի տեղ իրենց եղունգները գործածելով։

Քաւ լիցի որ այս տեսակ պատուաբեր ձեռնարկի մը նախապատուութիւնը իմ վրաս առած ըլլամ, երեք տարի առաջ, լրագրական սիւնակներէն նման սրտառուչ կոչ մը ըրած ըլլալուս համար։ Իմինս հոգեկան գոհացում մըն է, շատ շատ, սրտի ու մաքի անճառ հեշտանք մը։ Բոլոր պատիւը կը վերաբերի բահով ու բրիչով հրապարակ իջած մեր նորահաս սերունդին։

Սակայն, աս պահուս տխուր զուգադիպութիւն մը մռայլ խորհրդածութիւններու կը տանի, կը խայթէ ամբողջ հոգեւորս, որուն հիմնաքարերը խախտած ու փշրուած կը զգամ արդէն։ Ու կ'եզրակացնեմ նոյնքան տխուր ու մռայլ … տերով. թէ՝ այն ինչ որ մեր պ… նական ազգ. մարմինները … րենց սեւ ու ճերմակ գլուխ… չեն կրնար եւ կամ՝ չեն … ի գլուխ հանել, անգին, ժողովուր… դին անհայր ու անմայր զա… ները, գլխաւորութեամբ երի… տասարդ ու ազգասէր տէրմի… — որուն անունը պիտի չ… հրատարակել, իր համեստութ… նը վիրաւորած ըլլալու հ… կրնան ի գլուխ հանել … գէմ վրէժը իրենց արիւն … հատակներու արցունք… աչքերուն մէջ, միշտ արթ… ու միշտ պարտականութեան … մին վրայ պահակ կեցած։

Այս ցեղը պիտի ապրի … ձին իր նոր սերունդին, որ ան… յոյսերով ու անմար երազ… գիտէ ապրեցնել իր մեռել… անգամ։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱ…

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԱՆՈՒՆԴ

Բ.

Անունդ հի՜ն, անունդ հի՜ն՝ երազի մը պէս չարագուշակ,
Մութ մոլեխինդի մը պէս դառնահամ է այս գիշեր...
Իբրեւ անսուրբ հաղորդութիւն անունդ արիւնս թունաւորեց
Եւ անցորդները խոնարհ՝ իմ կորսուած հոգւոյս համար,
Բանդագուշանքի նման խեղճուկ աղօթք մ'լմնջեցին...
Բարեկամներդ անբարի, փողոցին մէջ՝ աչքերս ի վար անյարիր…
Անունն ի՞նչ է, որ ըսին — ագռաւի բերնէն ինկած հոտած մ…
Որուն վրայէն որդերն ալ արտորանքով մը կ'անցնին...
Կաւէ արձան՝ անունն այդ կեղծ, պղինձ լումայ անարժէք
Զոր ցեղին մէջ կը նետեն մանուկներն իսկ անոպայ...

Կը մտածեմ... անունդ հի՜ն՝ ճակատագի մ'ատեղծավառ,
Որ ակօսի մը պէս խուժեց պայծառութիւնը ճակատիս,
Անունդ չար հով մը եղաւ, եւ արեւիս ծագէն առաջ՝
Իմ լուսածիր ճամբուս վրայ՝ երջանկութեան լապտերս փչեց
Անունդ դալուկ՝ աշնանացուց մանկութիւնը հոգիիս
Եւ վաղահաս ձմեռի մը պէս անողորմ՝ ձիւնե՛ց,
Ձիւնե՛ց գարունէ հասակիս երդիքին վրայ...
Անագորոյն հեղեղի մը հանգոյն՝ անունդ սրբեց տարաւ՝
Օծրաստեղծեալ այգիները՝ շաղաւարուած երազներուս
Եւ տղմաթաթաւ յորձանքներդ անբարի՝
Աւա՜ղ, կատաղօրէն անրջանքիս ակունները մարեցին...
Անունդ իմ բարի այլասիրութիւնս դառնութիւն դարձուց,
Եւ սէրերուս քաղցր գինին՝ քացախի պէս թթուեցուց...
Անունդ՝ մեռած հաւատք է հիմայ, կրօ՜նք անահեած,
Ուր ցապանակները Ուխտիս դագաղներու պէս շար ի շար՝
Անյարութիւն ցայգի մը մէջ՝ մահի նման անլինկեց են...
Եւ անունդ՝ սուգի շղարշ սեւաթոյր՝ կը ծածանի հոգւոյս … առյաւէտ.

Օ՛, անունիդ անէ՛ծք, անէծք եղաւ իմ անունիս ինքնիշխ…
Եւ բարկութիւնն արարչութեան դրախտէն դուրս ըրաւ ինձ..
Անունդ հի՜ն՝ օձի մը պէս, էգի մը պէս եւաբարոյ՝ յոյսին … հողը …

Եւ ինչպէս հիդրա մը եօթնագլուխ, ռուշինայէ աչքերով
Կասկածանքի սեւ պատէն դուրս՝ հնամենի՝, աւերած՝
Ամէն գիշեր, հասակս ի վեր կը սողոսկի՛, կը սողոսկի՛,
Խոնջ ուղեղիս անմեղութիւնն ակումիտ՝ դառնահամբոյր խայթ…
Եւ ոճրապարտ մտածումներ՝ մրրիկներու պէս անպարփակ՝
Հիմնայատակ իմ կիրքերուս տիեզերքը կը դղրդեն...

Օ՛, կ'ատեմ ես կ'ատեմ անունդ հի՛ն, չարաբաստիկ,
Որ բոցի պէս խարեց զիս,
Ու ընդարմացած ինկայ փողոցը կեանքին,
Ուր ժամանակը ժանգի նման իմ պողպատութիւնս քայեց..

Անունդ հի՜ն, անունդ հի՜ն՝ երազի մը պէս չարագուշակ,
Գաղ դաշոյնի մը պէս հոգեհան է այս գիշեր...։

ՌՈՒԹՑԱԻՈՒ

ԱՒԵԼԻ ՈՒԺԵՂ ՔԱՆ ՄԱ…

Ա. ԿՈՒՊ…

— Մնաս բարո՛վ
— Ո՛չ, չէ, սիրելիս. մի … սեր մնաս բարով... ցտեսութի…
— Մնաս բարո՛վ
— Կը նշանակէ երբե՛ք
— Դուն ինքդ գիտես … բարով։
— Երբե՛ք։

Ան այդ տարօրինակ … համար պատասխան չգտաւ … րախացաւ որ կ'երթայ, վերջ… խորտակելով այդ եռամեայ … շէջ ու ձանձրալի կապը. … խղճահարութեան յուզում մը … չէր սար իրեն աւելի խիստ ըլ… լու։

Երկրորդ զանգը հնչեց … վերը, գնացքի միջանցք…

[illegible]

— Ի՞նչ աղօրիքներ կը խօսիս։

— Բոլոր յիշէ, գուն խօսէ։

= Նո կը պահեմ խոստումս, մի՛ անհանգստանար։

— Դուն խօսէ, խօր, կրկնա...

[illegible]

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹԱԹԱՐ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս առնենք մեծ Եղեռնէն ետք Աթէնք կը փոխադրէր Բաբելոնի մատենադարանները, պարսկական արուեստի թանգարանները եւ փոքրասիական ժողովուրդներու ստեղծագործութիւնները, ինչպէս երէկ Նափոլէոն Փարիզ կը փոխադրէր Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ արուեստի նմոյշները, այսօր ալ անգլիացի եւ ֆրանսացի մտաւորականները կարենան կը մրցին իրարու հետ լեցնելու համար իրենց երկրին մատենադարանները արեւելեան ժողովուրդներու գրականութեամբ։

Ամէն օր ֆրանսական գրականութիւնը կը ստանայ նոր ժողովուրդի մը բանաստեղծութեան թարգմանութիւնը։

Այսպէս է, որ տարրական պարսկական, հնդկական, չինական, ճափոնական բանաստեղծութիւններու շարքին՝ ահա լոյս կը տեսնեն թաթարական ժողովրդական բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւնները։

Ն. Կ. Դըմիտրիէվ կը ներկայացնէ Ռուսիոյ, Խրիմի եւ ուրիշ գաղութներու թաթարական երգերը որոնք կատարելապէս նման են թրքական երգերուն։ Ընտրած մը Թուրք գրագէտ մը, Քէօփրիւլիւ Զատէ Ֆուատ պէյ, կը գրէր թէ հայ ժողովրդական երգերը, հայ աշուղական գրականութիւնը բնաւ ինքնատիպութիւն չունին եւ կը կրեն Թուրք ժողովրդական բանաստեղծութեան ազդեցութիւնը։ Քէօփրիւլիւ զատէ կը ստորագէր թրքական ժեծամոլութենէն. որ կարգ մը Թուրք գրագէտներու այնպէս ներշնչեց թէ Հոմերոսը ... Թուրք է, Եօմէր անունով երգիչ մը։ Այս պնդումը միայն Թուրք մը կրնար ընել անշուշտ։ Հայ ժողովրդական երգերը իրենց ինքնատիպ արուեստ ունին, մանաւանդ անոնց վրայ, որոնց ծագումը Թերեւս ճիշդ է փնտռել Ն դարու մէջ, ինչպէս կը պնդէ Վահան Տոտոմեան։ Անոնք բոլորովին տարբեր են, եւ չափազանց բարձր, Թուրք Թաթարական այն բոլոր մտքեր երգերէն, որոնք վերջերս թարգմանուած են ֆրանսերէնի։ Այդ Թուրք-Թաթարական երգերուն մէջ շատ քիչ կը գտնէք գեղեցիկ կտոր մը։ Ահա, ընտրութենէ մը յետոյ, այսօր քանի մը Թուրքերէն լեզուէ։

Թարգմանութիւնը.— Չըմեռուկ մը կորեցի, որեան գոյն ունէր,— Անոր շրթները ժողվուած էին։— Բոլոր նոյնպէս վերմակին տակ,— Անոր մարմինը նոր անցուցած ձիւնի պէս էր»։

Ուրիշ գեղեցիկ կտոր մը —

Ո՛վ իմ առջինեկ պճնոտ տարս,
կը սիրեմ քեզ, բայց ոչ ոք գիտէ.
Սիրահարեցայ քեզի անխնայ,
կ'այրիմ կը մրկիմ, բայց ոչ ոք
գիտէ։
Եթէ տեսնէի դէմքդ ամէն ժամ,
եթէ գիտնայի թէ զիս կը սիրես,
եթէ արժանանայի ժամադրու-
թեանդ,
Աւելի պիտի սիրէի քեզ. եւ ոչ ոք
պիտի գիտնար։
Սիրեցի քեզ, չեմ ուրանար.
իմ սիրտս կառչեցաւ քեզի.
Սիրականս, մի՛ փախիր ինծմէ,
Վշտէս պիտի լալի, ոչ ոք պի-
տի գիտնար.
Եթէ կարենամ համբուրել շրթ-
ներդ,
եթէ գիտնամ թէ դուն ալ զիս
կը փնտռես,
եթէ կարենամ իյնալ բազուկ-
ներուդ մէջ,
կ'ուզէի մեռնիլ. թող ոչ ոք
գիտնար։

Իսկ, հայ ընթերցող, եթէ յիշէինք մեր ամենագեղեցիկ երգերէն մէկը, Քուչակէն կամ Սայաթ Նովայէն, ի՞նչ պիտի ըսէիր դուն հրճուանքէդ։

ԿԻՈՏԱՆ ՋԱՐԵԱՆ

Գուրգէն Մահարի, Երեւանի երիտասարդ եւ այժէքաւոր գրողներէն մէկը, հետեւեալ «էպիգրամ»ը գրած ու նուիրած է Կոստան Զարեանին.

Կարդացի «Ցատրագոմի Հարսը»դ
Ո՛վ դատարկ գոմի փեսայ,
Երկար փնտռեցի իմաստը.
Բայց ոչ մի իմաստ չտեսայ։

Է՛, գրի՛ր, ի՞նչ ես մտածում,
Ի՞նչ մտքեր ունես հանճարեղ,
Պառնասեան փետրով տիրացու,
Բուլվարիդ որքա՞ն վճարեմ։

Մահարի ուզեր է խայթել առանց երբեք արդարութեան։ Թերեւս ուզեր է վրէժ լուծել Զարեանէն, որ ուժեղ կծեց Երեւանի գրողները։ Անմիջապէս յիշենք, որ Զարեան, քաջալերուած այն յարձակումներէն, զորս վերջերս կատարեց աջ-ձախ, առանց պատասխան առնելու, գլուխը կորսնցուց եւ շարունակեց անել գործ-ըրել հետ մեր գրող-ներուն (Հայրենիք, Նոյ.), Առանց անունն յարձակումներ մէջը կը ձեռն կճեռնման, — անոն արտասանելու գիտութիւն չունին անոր ըղձական, Զարեան իր աղմուկով պէտք էր հետ ըլլալ նորերուն, եւ միայն անոր նո՛վ գործեր մտերիմ գրողներու ինչու որ, փորձ ունի նաեւ հայ երիտասարդ գրողներ,—

երբեմն աւելի տաղանդաւոր քան Զարեանը, որ վերջերս, ինքզինք սպառելէ յետոյ, Հայոց, բառարանին մէջ ճամբան խաղալով, mots-croisésներ շինելով, կ'ուզէ միամիտները շլացնել։ Արուեստը ձառարակի խաղ չէ, եւ Զարեան կրնայ ուժեղ ներշնչանքի հարուած մը ստանալ արտասահմանի երիտասարդներէն, որոնք, խայթելու ախոյեանական մրցումին մէջ, կրնան աւարտել կորցնել իրեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ռուսիոյ բոլոր «Հանրապետութիւններու մեծ ողիմպիականէն յետոյ, որ այս ամառ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, Հայաստան եւս կատարեց առանձին ողիմպիական մը, ներկայացնելու համար իր արուեստի բոլոր ճիւղերու «նուաճում»ները։

Այդ ողիմպիականը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 25—Դեկտեմբեր 5։

Երեւանի պետական թատրոնը ներկայացուց բեմավոր Վաղարշեանի «Օղակում» թատերախաղը։ Իսկ Լենինականի պետական թատրոնը՝ «Մորոզ» եւ «Լեռ» թատերախաղերը (բեմադրութեամբ Վ. Աճէմեանի,, «Վերածնունդը» (բեմադրութեամբ Բուրջալեանի)։

Պատանիներու թատրոնը ներկայացուց «Հրոցան թիւ 492, 116ոը», Շրջիկ թատրոնը՝ գիւղական կատակերգութիւն մը։ Թիւրքական Շրջիկ թատրոնը ներկայացուց «Ի՛ծէ» խաղը։

Ողիմպիականին մասնակցեցաւ նաեւ պետական երաժշտանոցը իր նուագախումբով։ Ցուցու երկու երեկոյթ մէկը նուիրուած՝ հայկական եւ հարեւան ժողովուրդներու երաժշտութեան, միւսը՝ դասական երաժշտութեան։ Ցեղի ունեցան նաեւ երգահանդէսներ, աշուղական երեկոներ։

Հայաստանի խորհրդային գրողներու միութիւնը հրատարակեց միօրեայ թերթ մը։ Ցրուեցաւ զուգահանդէս մը ճարտարապետական, քանդակագործական, նկարչական գործերու։ Շարժանկարի ընկերութիւնը խաղց «Սէկոս» եւ «Երկիր Նայիրի» ֆիլմերը։

Եղան նաեւ պարի երեկոներ ներկայացնելով ժողովրդական եւ դասական պարեր, ինչպէս նաեւ «Զուլհականոց» պարախաղը։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյն ժամանակամիջոցին Հիւսիսային Կովկասի մէջ (Խարկով) տեղի ունեցաւ յեղափոխական գրականութեան միջազգային համաժողովը, որուն կը մասնակցէին հայ ներկայացուցիչներ ալ։

** Նոյեմբեր 20ին Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցաւ Անդրկովկասեան երեք Հանրապետութիւններու (Վրաստան, Հայաստան եւ Ադրբէջան) թատերգութեան համաժողովը

** Մոսկուայի մէջ պատրաստուած ու Երեւան ղրկուած են 48 ձայնաթիթեղներ, որոնք կուտան հայերէն երգերը՝ երգուած հայ արուեստագէտներու կողմէ.— Կայի երգ, Դերեկօ, Թխկոնտա, Էնգէլի, Պարսկական քայլերգ, Հիջազ, Ալմաստ, Սեդա (Սպենդիարեան), Սայաթ Նովա, եւ ուրիշ բոլշեւիկեան երգեր։ Առնուազն 24 ձայնաթիթեղ կարելի է արտածել Եւրոպա։

**. «Խորհ. Հայաստան» օրաթերթը սկսաւ երկու շաբաթը մէկ անգամ հրատարակել գրական գեղարուեստական յաւելուած մը, «Արուեստի ֆրոնտում» 8 էջով, ճիշդ ինչպէս ժամանակին «Ազատամարտ» կ'ընէր 16 էջով։ Առաջին թիւին բովանդակութիւնն է.— Արուեստը մասսաներին (Խմբ.), Ցաղթական վերելքը (Ա. Վշտունի), Յեղափոխական գրականութեան միջազգային բիւրոյին յայտարարութիւնը, վերակառուցենք գրական գիտութիւնը (Ա. Կուտ), Էպիգրամներ (Գ. Մահարի), Վերջին րոպէին (Ն. Զարեան), Ցաղթուած անապատը (Վ. Անանեան), Ժամանակակից պրոլետարական երաժիշտներ (Ա. Թէրլէմէզեան), Ցէէք մեզ կինո-խրոնիկա (Գ. Մալխասեան), Բերքի լեզուն (Աշոտ Շայբոն), Անդրկովկասեան դրամկոմների առաջին համաժողովը (Ա. Հախումեան), գրախօսականներ, գրական լուրեր եւլն.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԴԱՍԱԼԻՈՒԸ

[illegible]

(Շար.)

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

շեռաձայն, PROVENCE: 20 37

կը խնամէ ներքին եւ կինէրու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռօ-կօրի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցռդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ՕԳՏՈՒԻԼ ԲԱՑԱՌԻԿ ՁԵՂՋԷ ՄԸ

եւ հագուիլ ըստ ձեր ճաշակին ընտիր կերպասներէ խնամուած հագուստներ դիմեցէք կանանց, եւ արանց դերձակ

ԿԱՐՕ ՑԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

նոր հասցէն

65 Bld. Sebastopol PARIS (1er) Tél. Central 99-31

ձեր հաւանած գինով գնուած ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՎԻՐՋ՝
ցոյց տուէք այս կտրոնը, պիտի ունենաք հարիւրին 10 զեղչ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!

Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:
գիները բացարձակօրէն անմրցելի ! մէթրօ՝ de Pelletier

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաչֆ տը Շինի*: շեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԷՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ։

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, Ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և միզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ուլտրաֆիոլեթ եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12:*

Վարձու աթէլիէ (պայ ու սէտէ) 52 Rue de Crimée, Métro Botzaris. Նոր եւ շատ լուսաւոր, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, տարածութիւն 50 քառ. մէթր. դիմել՝ քոնսիէրժին կամ Ցէտէեանի, 14 Rue Cadet. Քիւպ տիամանթէր, ժամը 9—12 եւ 2—5:

Հայ երիտասարդ մը

կը փափաքի հայ ընտանիքի մը մէջ pensionով բնակիլ, կը նախընտրէ 8, 17, եւ 18րդ թաղամասերը: գրել՝ Massis, 115 bld. Ney, Paris (18).

Docteur ès-sciences occultes
Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.-է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ դուռ.* METROPIGALLE.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնանոր գին հայերու

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Ստամոք. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարակիչ Մասն. լաբօրաթուար: Խորհրդ. եւ արտաքին հորհրդակց. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9— 12.*

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9 կիր. եւ տօն օրեր 10-12

Հ. Յ. Դ. ԵԻՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի, Անիէռ-Պուա Քոլոնպի, Պիյեանքուռի, Ճավիլի, Ալֆորվիլի, Մարսէյլի, Առնուվիլ-լէ-կոնէսի եւ Քաշանի բոլոր խումբերու ընկերները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 120 Bld. Bellevilleի ճաշարանին վերնայարկը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տու. նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻՒԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) Métro: Poissonnière

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թէլէֆօն Gut. 03—81. Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ։

կ'ուզէք ճաշակել սրճեւլեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով *լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, գաթայիֆը* եւ իզմիրի համբաւաւոր *թիւշմանի հէլվան* եւայլն

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin PARIS 20, Tel. Menil. 69 15

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75,	բ.գ. տեսակ անելիաժան
» » Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » » »
» Santos supérieur »	18	» » » »
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը:
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն. Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN"**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

COURS PROFESSIONNEL DE COIFFURE

Par Professeur BARLARIAN
108 rue da Bonnel, Lyon.
Ondulation, mise-en plis, indéfrisable, etc.

3 ամսուան մէջ կը սորվեցնէ կանանց բաժնի սափրիչութիւն
Յարմար գին: Դիմել՝ ամէն օր երեկոյեան ժամը 8.30ին
ԵՐՈՒՄԵԱՅ ՊԱՐԳԱՐԵԱՆի, 108 Rue de Bonnel, Lyon

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

"ԱՐԱՔՍ"

ՀԱՅ ՆԿԱՐԱՀԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ֆրանսական, իտալական եւ արեւելեան ամէն տեսակ ընտիր նկարեղէններ անմրցելի գիներով
Թարմ եւ անարատ արեւելեան սուրճ, բաստուրմա, սուճուխ, պանիր, քաշէր եւ ճերմակ պանիր, ձիթապտուղ, ձիթաիւղ, պուլկուր եւայլն:
Յանձնարարութիւնք շուտով տուն կը ղրկուին:
Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի, մինչեւ 5 օր:
29 rue Bourdarie Lefure կամ 95 rue du Ménil, Անիէռ
Թրամուէյ թիւ 40 եւ 45, օթօպիւս BD (իջնել Bouguignons. *շոգեկառքի կայարան՝ Պուա Քոլոնպ:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու։

2.— Ամսավճարով տուս շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու։

4.— Յուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra և Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները և *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32* եւ *82—48*։

RADIO ARAX

(Marque Deposée)

B. A. DÉMIRDJIAN

Radio Technicien diplomé
2, Rue des Fossés St. Jacques, Paris (5e)

Ռատիօ Արաքս կը շինէ եւ կը հայթայթէ գիտական ամենավերջին ձեւով T. S. F.ի ամէն տեսակ գործիքներ դիւրամատչելի գիներով: կը նորոգէ ու կը ձեւափոխէ ամէն մարքայի գործիքներ։

Քաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյներէ մետաքս ամբարած է: Այս կտրօնով եւ կամ Ա. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի անուամբ դիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:
Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

Columbia

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-..

Մեր փլաքներու ճախ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆօներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝* 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *ֆր. Նկարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ

Columbia

(En exclusivité)

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20e), METRO: BELLEVILLE

ՕՐ. ՋԵՓԻՒՐ ԱՊԷԼԻ

ԵՒ

ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐԸ

Պահանջեցէք մասնաւոր քաթալոկը

Թիւ	Երգ	Երգիչ
1	Տավրոս	ՕՐ. ՋԵՓԻՒՐ ԱՊԷԼԻ
	Տուլ - Տուլ	» »
3	Հօ՛յ Նազան իմ	» »
	Հայրենի գարուն	» »
4	Հայ դրօշին	» »
	Աւազակի սէրը	» »
5	Կիւլի ճան	» »
	Նոր տարի	» »
6	Հայրենիք	ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՊԷԵԱՆ
	Ծիծեռնակ	» »
7	Գարուն	ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆ
	Քէմէրս շողեր	» »
10	Տայվօրիկ	» »
	Իմ չինարի եարը	» »
11	Քէլէր - Ցոլէր	» »
	Կուժն արա ելայ սարը	» »

ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

EMPIRE Մուզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

9 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1438

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի դատավարութիւնը, որուն մանրամասնութիւնները օրը օրին հաղորդեցինք միայն անհրաժեշտ չափով, վերջացաւ, տալով սպասուած առաջին արդիւնքը. հինգ մահապարտ ու երեք բանտարկեալ։

Այժմ, փորձենք գնահատել զայն իբր կենդանի ողբերգութիւն, որուն անշուշտ չի պակսիր շէքսփիրեան գաւեշտի տարրը։ Խաղին գլխաւոր հերոսը՝ այն որ դէպքերու ծնունդ կու տայ եւ զանոնք կը դասաւորէ ըստ կամս, վայրագութեան ճաշակին եւ իր բարբարոս զօրութեան փաստարկումին համար, — բոլշեւիկեան իշխանութիւնը — կը մնայ մութին մէջ, խորհուրդի ստուերները կախելով բեմին վրայ…

Ու անհա խաղին նիւթը։ Խումբ մը անձեր կը դաւակցին ընդդէմ յարաշուք ստատուածութեան որ բոլշեւիզմ կը կոչուի։ Գիտի տապալեն զայն, կտրելով անոր ուժին ու մեծութեան երակները — պիտի քայքայեն խորհրդ. տնտեսութիւնը եւ յարմար առթին պիտի փորձեն մեծ հարուածը, եւրոպական պետութեանց զինուորական միջամտութիւնը։

Բայց պահապանները արթուն են եւ օր մըն ալ խաղը երեւան կը հանեն, ու կը տեսնեն թէ 2000 դաւադիրներու խմբակ մըն է որ կը փորձէ հիմերը խախտել տաճարին, մեհեաններու եւ հրացանազարկներու հոգիներուն… ալ օժանդակութեամբը։ Եւ սակայն ութ անձեր միայն, բաւական կը դատուին քաւելու մեղքը ըմբոստացման, որ բռնած է ամբողջ երկրին մտածող գանկերը։

Ու հո՛ս կը սկսի գաւեշտը։ Ութ անձեր, առաջուց արդէն մեծուած դատապարտուած, կը քակեն խոստովանութիւններու կծիկը, մէկը միւսէն աւելի թունդերան, վիպասան, եւ ուժեղ երեւակայութեան տէր։ Իբր փաստ՝ առասպելները կը վազեն իրարու ետեւէ։ Հոգ չէ նոյնիսկ թէ արտաքին եւ հեռաւոր երկու մեծ ոսոխներու Փուանքարէի, Բրիանի եւ մեծադրեալներուն միջեւ միջնորդները, յանկարծ յայտնուի թէ մեռած են անակցութեանց թուականէն շատ առաջ…։

Բոլշեւիկը նման խոչընդոտներու առջեւ, կանգ չառներ ու իրէն, կը յաջողի հանդիսատես ամբոխին փաստել թէ ճիշդ մօսթի է եւ պատառ մը հացին ետեւէն կը վազէ հեւ ի հեւ անոնց հասնելու, եթէ մերկ է եւ քուրջերու կարօտը կը քաշէ, թէ հակառակ բոլոր ցանկութիւններուն, ու բռնի ճիգերուն, երկիրը չի լողար առատութեան ու ճոխութեան մէջ, յանցանքը այս մարդոցն է, որոնք արտաքին թշնամիներու օժանդակութեամբ, ջանք չեն խնայած հայրենիքը վտանգելու եւ ծախելու օտարներուն…

Գէտք է խոստովանիլ, բեմադրութիւնը պատրաստուած էր ճարպիկ եւ արուեստագէտ ձեռքերու խնամքով։ Ջանք չէր խնայուած խաղը դարձնելու համար հաճելի եւ հետաքրքրական եւ հանդիսատես հասարակութեան բուռն խանդավառութիւնն ու որոտնդոստ ծափերը… ի լուր մահապատժի պահանջին, կը փաստեն բեմադիրներուն եւ դերակատարներուն անուրանալի տաղանդը…

Բայց պէտք ըսենք թէ խաղը հիմնովին կեղծ է եւ դերակատարները փոխանակ ուղղակի քալելու իրենց հետապնդած նպատակին, անպէտ շեղումներ ու աւելորդ շարժումներ կը կատարեն։

Կը թուի նաեւ թէ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլար խաղը փոխանակ կոչելու Մոսկուայի դատավարութիւնը, կոչել «Հնգամեայ ծրագրի սնանկութիւնը»…, որուն շուրջ կը դառնան արդէն հակամարտութիւնները։ Այս կերպով գոնէ, հեղինակը հանդիսատեսներուն նախաճաշակ մը տուած պիտի ըլլար անխուսափելի ելքին, եւ դառն անակնկալի սատակումը մեղմացուցած պիտի ըլլար, քանի անոր դէմ է միայն կը լարէ ու կը զինէ իր բոլոր հորոսները։

Գնտք է խոստովանիլ նաեւ թէ հեղինակը որ Ստալին կը կոչուի, գերմարդկային քաջութեան մը փաստերը եւ անսովորական բնազդներու ուժը ցոյց կու տայ, մաքառելով ճակատագրական հարուածին դէմ, որ հետզհետէ կը մօտենայ, սպառնալով իր ուժգնութեան տակ փշրել բոլոր հակամարտակաժքերը։

Սակայն, որովհետեւ աւելի քան ճիշդ են ստացուած լուրերը, որոնցմէ յայտնի կ'ըլլայ թէ բացի Հայաստանէն — որ միմիայն Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակին հաւաստիքներուն եւ ռամկավար գործիչի մը ականատեսի վկայութեանց, միակ յաւիտենական դրախտավայրը, — Խորհր. Միութեան ամբողջ մասերը կ'ապրին վտանգաւոր գայրոյթի օրեր, յոյս չկայ որ դատավարականայս խաղը տայ յուսացուած արդիւնքը, երկիրը վտանգուած ցոյց տալով, բազմազուրկ ժողովուրդին մէջ գրգռել հայրենասիրութեան բուրժուական ? զգացումը ու միլիտանդութեան գերագրգռութեամբ մը գինել զայն ընդդէմ իր հակաբերութեան…, բ) հնգամեայ ծրագրի սնանկութիւնը արդարել ժամանակի մը համար, մինչեւ որ մտքերուն մէջ առաջնաբարեխաւորուի հաւանականութիւնը և օրմընալանավոր անակնկալի պէս չպայթի. գ) արտաքին եւ ներքին թըշնամութիւնները ցոյց տալով երկրին տնտես. քայքայման պատճառ, յուսատու նոր խաղալիքով մը օրօր կարդալ անօթի փոխարէն, դ) սարսափի եւ հալածանքի նոր մղձաւանջով մը զսպել ըմբոստ գանկերն ու բազուկները եւ պատրաստել պատուական նահանջ մը։

Իսկ դա՞ը այս եղերական գաւեշտին. — Ռուսիա կը դիմէ կրկին խաղցախ սնանկութիւնէ։

Մ. Ե.

МАМՈՒԼ

ՓՐԿԵՆՔ ԱՊՐԻԼ 24Ը

Ցուսաբերի խմբագրականէն (29 Նոյեմբ.).

— «Ապրիլ 24ը յաւերժացնելու համար — ըլլայ երգով, աղօթքով, գրչով թէ վրձինով — անհրաժեշտ է թարմ վրձակի մէջ պահել եղեռնի պատմութիւնը, Ապրիլեան սպանդը իր բովանդակ ահաւորութեանը մէջ։

Ապրիլ 24ը կարող է փրկուիլ պատմութեան համար հանճարով ու դրամով։ Մեր ցեղային հանճարը տակաւին չարթնցաւ, ասոր համար կարող ենք դառնանալ, սակայն մեղադրել — երբեք։ Այդպէս չէ դրամը։ Մենք այդ նիւթը ունինք — եւ ունինք պարտաւորութիւն բիւրապատիկ քանակով — Ապրիլեան նշխարները, յուշերը, դրուագներն ու պատկերները փրկելու համար։

Սակայն չգտնուեցաւ ունեւոր հայ մը, որ օժտէր գումար մը զոհէր, կնոջ կողէր ծեռնհաս մարմին մը եւ այս գանձը ասոր միջոցով անհետացումէ փրկէր.

Այս ցաւոտ հարցին անդրադարձանք այն արտակարգ յաջողութեանը առթիւ, որ ունեցաւ շարժապատկերի ժապաւէնի վրայ առնուած Լիմարքի ծանօթ գիրքը, — «Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն»։

Ինչ դեր որ խաղաց գիրքը հակապատերազմական տրամադրութիւնները խմորելու գործին մէջ, նոյն դերը ու նոյնքան յաջողութեամբ պիտի խաղայ ժապաւէնը՝ դառնալով հակապատերազմական պրոպագանդի ազդու միջոցներէն մէկը։

Ալդ. կարելի չէ՞ այդպէս գէթ ժապաւէնի՝ վրայ առնել Ապրիլ 24ը։

Նահանգ առ նահանգ, դըրուած մեկիկ-մեկիկ բերել եւ գծել պատկերը այն զարհուրելի ոճիրին, որ Թուրքը գործեց հայութեան նկատմամբ։ Ցուցադրել աշխարհին անծիրտումը առաքինի ցեղի մը, տարագրութեան արիւնոտ ճամբաներուն վրայ, հսկայ կարաւաններով, ղեկավարութեամբը Թուրք կառավարութեան եւ մասնակցութեամբը Թրքական անգէն ու զինուած ժողովուրդին։

Եւ այս ժապաւէնը ոչ միայն անհետացումէ գանձ մը պիտի փրկէր մեզ համար, այլեւ իբր պրոպագանդի ազդու միջո՛ց պիտի ծառայէր ի նպաստ Հայ Դատին եւ ընդդէմ ոճրապարտ Թուրք կառավարութեան։

Գործ մը, որ դիւրութեամբ գլուխ պիտի գար, եթէ երբեք նիւթական միջոցը ըլլար, եթէ գտնուէր հայ արծաթատէր մը, որ մատուռ շինելու փոխարէն պատմական այս ահաւոր դրուագը փրկէր՝ ցնցելու համար մարդկութեան խիղճը եւ սարսափի մատնելու համար բուն իսկ դահիճը՝ ոճրագործ էնկիւրին։»

ԱՆԳԼԻՈՅ ՑԱՊՆԱԳԸ

Մօզլի որունհամար գրեր էինք թէ աշխատաւորական դահլիճին դէմ կը գործէ, զայն յայտարարելով անկարող՝ անգործութեան դէմ պայքարին մէջ՝ կ'առաջարկէ հետեւեալ միջոցները. 1) հինգ նախարարներէ բաղկացած դահլիճ մը հաստատել, որ բացառիկ իրաւասութիւններ ունենայ, 2) օժանդակել նոր ձարտարարուեստներու զարգացման եւ միւսներու արդիացման, 3) ստեղծել ներածումներու վրայ հսկող հսկակշռի դիւան մը, 4) առեւտրական համաձայնութիւններ գոյացնել տոմինիոններու հետ, 5) լայն ծաւալով հանրային աշխատանքներու ձեռնարկել, 6) պատերազմական պարտքերու վճարումը դադրեցնել առժամաբար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը

Ֆրանսայի դահլիճի կազմութիւնը կը շարունակէ ծանր դժուարութիւններու հանդիպիլ, կուսակցութեանց անհաշտ ընթացքին հետեւանքով։ Ծերակուտական Լուի Պարթու որ ստանձներ էր դահլիճին կազմութեան հոգը, ստիպուեցաւ հրաժարիլ իր մտադրութենէն։ Համամիտ ըլլալով հանրապետական լայն միացման մը, Պ. Պարթու կոչ ըրեր էր բոլոր կուսակցութեանց, բացի ընկերվարականներէն, որոնք դէմ են մասնակցութեան։ Առկից զատ, ան արդէն հաւանութիւնն առեր էր նախկին վարչապետ Պ. Թարտիէօյի որ նոր դահլիճին մէջ պիտի ստանձնէր Հանր. Շինութեանց նախարարութիւնը, ինչպէս նաեւ Պ. Բրիանի որ պիտի շարունակէր իր գործը։ Դահլիճին մասնակցելու համար կոչ ըրեր էր նաեւ արմատականներուն, որոնց վերջնական պատասխանին կը սպասէր։ Ու կը յուսար թէ իր ջանքերը պիտի արդիւնաւորուին։ Սակայն արմատականները իրենց մէկ հաւաքոյթին մէջ վերջնապէս որոշեցին չմասնակցիլ որեւէ դահլիճի, որուն կ'անդամակցէր ռամկավար-հանրապետական խմբակցութենէն որեւէ մէկը։

Արմատականներու այս պատասխանէն յետոյ, Պ. Պարթու անկարելի նկատելով յաջողութիւնը, հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց իր հրաժարականը։

Հանրապետութեան նախագահը դահլիճին կազմութիւնը այս անգամ յանձնեց Փիէռ Լավալի։

ՔԻՒՐՏԵՒԹՈՒՐՔ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք. —

Սեպտեմբերի արիւնալի կռիւներէն ետքը, քրտական շարժման վարիչներէն Բրօ, որ քիւրտ կառավարութեան կուսակալն է հիւսիսային նահանգներու մէջ, վտանգուած վայրերէն կը հեռացնէ կիներն ու երախաները, կը համախմբէ բոլոր կռուող ուժերը եւ անոնց գլուխն անցնելով՝ դարձեալ կը շարժի դէպի Արարատ։

Սեպտեմբեր 13ին, Արարատի վրայ առատօրէն տեղացած ձիւնը կը հարկադրէ Թուրք զօրքերը լքել իրենց գրաւած ամայի դիրքերը եւ իջնել դէպի Արարատի ստորոտը, ռազմական կարեւոր կէտերուն վրայ պահակագունդեր ձգելով՝ 100-500 սուինաւոր զինուորներով։

Բրօի զօրքերուն յանդուգն ու անակնկալ յարձակումներուն հետեւանքով, արիւնալի կռիւներէ վերջ, այս բոլոր պահակագունդերը կը բնաջնջուին եւ կամ խուճապահար կը լքեն դիրքերը ու կը նահանջեն։

Կը մնայ միայն ամենէն զօրաւորը, Սարտար-Բուլաքի պահականոցը, ուր 500 զինուորներ կային։

Հոկտեմբերի սկիզբները ապստամբները անակնկալ յարձակում կը գործեն Բայազիտի Թրքական զօրքերուն վրայ, կռիւները տեղի կ'ունենան ճիշդ Բայազիտի տակը։ բազմաթիւ Թուրքեր կը գերուին, ութ սպաներով, որոնցմէ մէկը «Փըրգայ»ի հրամանատար, փաշայի աստիճանով։ Այս կռուին մէջ քիւրտ ապստամբներուն ձեռքը կ'անցնին նաեւ երկու ինքնաշարժներ բաւականաչափ մթերքով։

Այս կռիւներէն քիչ վերջը, հոկտեմբերի կէսերուն, քրտական ուրիշ զօրախումբ մը, ղեկավարութեամբ Ֆարզանտայի, յարձակում կը գործէ Էրզրում-Բայազիտ ճանապարհին գըտնուող Դիադինի զօրակայանին վրայ եւ Թուրքերէն կը խլէ ռազմամթերքով բեռնաւորուած 90 ուղտեր եւ բազմաթիւ գերիներ։

Թրքական հաղորդագրութիւնը այն մասին, թէ այս կռիւներուն մէջ Ֆարզանդան սպաննուած է, սուտ է։ Ճիշդն այն է, որ Ֆարզանդան վիրաւորուած է եւ այժմ կ'ապաքինի Արարատի մէջ։

Աւելորդ է ուրիշ անգամ մըն ալ յիշատակել, որ Թրքական զօրքերը այս կռիւներուն, ինչպէս նաեւ ձմրան ձիւնին ու բուքին պատճառով, քաշուած են Արարատէն, եւ ապստամբ Արարատցիները վերստին եկած եւ գրաւած են իրենց նախկին դիրքերը։

Ռամիշվիլի սպաննուած

Վրաց սոց. դեմոկրատ կուսակցութեան ականաւոր դէմքերէն Ռամիշվիլի՝ նախագահ 1918ի վրացական կառավարութեան, որ վարեր էր նաեւ պատերազմական, ներքին եւ կրթական նախարարութիւնները, սպաննուեցաւ կիրակի օր, իր մէկ հայրենակցին կողմէ։

Բոլշեւիկներու նուաճումէն յետոյ, Ռամիշվիլի իր ընկերներուն հետ հեռացեր էր Վրաստանէն եւ հաստատուեր էր Փարիզ։

Կիրակի օր, վրացական պատուիրակութենէն իր բարեկամին Մէնակարիի հետ, ինքնաշարժով կ'իջնէր կռայէն, ուր խօսելու պիտի երթար քաղաքական հաւաքոյթի մը մէջ։ Հազիւ քանի մը քայլ էր առեր փողոցին մէջ, երբ մէկը քանի մը բառ պոռալով մէկտեղ, քաշեց ատրճանակը եւ շատ մօտէն՝ երկու հարուածով սպաննեց զայն, Ռամիշվիլիի ընկերը Մէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ ՔԻՒՐՏ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ ԱՆՎՆԱՍ

Ամենաստոյգ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ, քրտական շարժման երկու ականաւոր վարիչները, Վալի եւ Մօրութ, որոնց կեանքը վտանգուած կը նկատուէր, այժմ ողջ են եւ ապահով։

Ինչպէս յայտնի է, Սեպտ. 12ի Թրքական յարձակման հետեւանքով քրտական ուժերու մէկ մասը ցրուեցաւ, ոմանք անձնատուր եղան, իսկ ուրիշներ ալ ձգեցին իրենց դիրքերը եւ նահանջեցին։ Արարատ մնացած ղեկավարներուն մէջ կը գտնուէին Վալին ու Մօրութը իրենց ընկերներով, որոնք մինչեւ Նոյ. 13ը հոն մնալով ու բոլոր յարձակումներուն դիմադրաւելով, այժմ ողջ են ու անվնաս։

«ԵԱՐԸՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք, «Եարըն» թերթ առաջ շատ ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ Իզմիրթի կուսակալին դէմ, ըսելով թէ ան կիներու պատուին դպչած է եւն. եւն.։ Ասոր վրայ, կուսակալը անուանարկութեան դատ բացաւ եւ կոչնագիր զրկուեցաւ Պոլիս, բայց Արիֆ Օրուճ պէյ բժշկական տեղեկագիր զրկեց թէ հիւանդ է եւ չի կրնար երթալ։

Դատարանի վերջին նիստին, Իզմիրթի ընդհ. դատախազը պահանջած է ձերբակալուած վիճակի մէջ դատել Արիֆ Օրուճ եւ «Եարըն»ի պատասխանատու տնօրէն Սիւլէյման Թէվֆիք պէյերը, եւ դատարանն ալ ընդունած է։

Որոշումը Պոլիս հաղորդուած ըլլալով, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկուքն ալ եւ նոյն իրիկունն իսկ ոստիկան զինուորներու հսկողութեամբ Իզմիթ ղրկեց, դատուելու համար։

ՎՈՐՈՇԻԼՈՖ ԵՒ ՍՏԱԼԻՆ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

Փերլին հրատարակուող ռուսական «Ռուլ» թերթը կը հրատարակէ Ռուսիայէն ղրկուած թղթակցութիւններ, որոնց համաձայն Ստալին բանակցութեան պիտի սկսի հաշտուելու համար աջ ընդդիմադիրներուն հետ, որոնց գլուխը կը գտնուի պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ։ Այս հաշտութեան հիմ պիտի ծառայէ մեղմ քաղաքականութեան մը պայմանը հանդէպ գիւղացիներուն, ինչպէս նաեւ արմտիքի արտածման արգիլումը։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ համաձայն Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակներու կողմէ ստացուած տեղեկութեանց, խորհրդ. կառավարութիւնը չափազանց կը մտահոգուի աջ հոսանքի յարաճուն ծաւալումով։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ռիկովի կուսակիցները գաղտնօրէն կը քաջալերուին բոլշեւիկեան պաշտօնական շրջանակներու կողմէ։ Հնգամեայ ծրագրի ձախողումը շատ նուազեցուցած է Ստալինի եւ իր կուսակիցներուն հեղինակութիւնը։

ՀԷՆՏԸՐՍԸՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ?

«Տէյլի Մէյլ»ի այն լուրը թէ Անգլիոյ վարչապետը Մաքտոնըլտ Հնդկաստանի փոխ արքայ պիտի կարգուի, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծուած է կարգ մը շրջանակներու մէջ, որոնք կ'ենթադրեն թէ կառավարութեան գլուխը՝ անոր պիտի յաջորդէ Հէնտըրսըն։

Այս լուրին կապուած է նաեւ նախարարաց խորհուրդի մէջ փոփոխութեան զրոյցները։ Կ'ըսուի թէ դահլիճին մէջ տեղ պիտի տրուի մէկ քանի ազատական պետերու։

ՋԵԿՈՅՑ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանէն նոր փախած «պրոլետգրող» մը կը գրէ.—

Քերենսկիի ժամանակ երբ ռուս կառավարութիւնը ուզում էր վճռական կերպով պատերազմի շարունակութիւնը աւստրօգերմանական զինակցութեան դէմ, անա այդ ժամանակ Զւիցերիայ գերման դեսպանը այցելում էր Լէնինի խորհ բնակարանը եւ նրա առաջարկում էր միլիոններ (րուբլի ոսկի) նիւթական միջոցը, տարածելու համար Ռուսաստանում բոլշեւիկեան ուսմունքը։ Այսպիսով Գերմանիան ուզում էր քայքայել ռուս պետ. ապարատը նրա հետ բանակը, որի շնորհիւ նա հնարաւորութիւն կ'ունենար արեւելեան ճակատում գտնուող իր զօրքերը փոխադրել արեւմտեան ճակատ եւ վճռական ճակատամարտներ շահել այնտեղ։ Այսպէս Գերմանիան Լէնինի տալիս էր երկու բան միասին. տնտեսական (փող) եւ մտաւորական միջոց (բոլշեւիկեան ուսմունք)։ Այս երկու բաների ծագումը հաւասարապէս գերմանական էր։ Նա մի քիչ երկար խօսեց «Պրոլետարի դիկտատուրայի» մասին։ Այս խօսքը եթէ խոր վերլուծման ենթարկելու լինենք, կամ կատարելու լինենք ինչպէս կ'ասէ ժողովուրդը, կը ստացւի հետեւեալը. «Ո՛վ բանւոր դասակարգ, արի ինձ հետ մենք պիտի գրենք եւ միասին պիտի կործանենք բուրժուական պետութիւնը. այս ծառայութեանդ — ընկերակցութեանդ — համար ես քեզ պիտի վարձատրեմ կանխիկ եւ թագաւորավայել կերպով — քեզ նուիրելով բուրժուազիայի ինչքն ու հարստութիւնը եւ դրանից դատ լաւագոյն պաշտօնները։ Իսկ ինձ համար պիտի պահեմ շատ չնչին բան, պետական մեքենայի ղեկը եւ ուրիշ ոչինչ։ Այսպիսով հնարաւոր պիտի լինի մեզ իրականացնել միաժամանակ, հաւասարութիւն, սոցիալիզմ եւ պրոլետարիատի դիկտատուրա»։

Այդ ժամանակւայ միւս ռուս կուսակցութիւնները, իրենց հետեւորդներին խոստանում էին միայն պաշտօններ, մինչդեռ բոլշեւիկները խոստանում էին ոսկեղէն եւ անմիջականդրամատ. Եւ ահաւասիկ սրա համար է որ այն բոլոր մարդիկ որոնք ուզում էին հարստանալ ուղղակի կերպով, այսինքն անմիջապէս, առանց արտի եւ խղճի մարդիկ. (խուլիգանները) բոլշեւիկ դառան եւ իրենց մասնակցութեամբ ուժեղացրին բոլշեւիկների լենինեան կուսակցութիւնը, եւ հնարաւոր դարձուցին նրա տիրապետութիւնը։ Կարճ ժամանակւա ընթացքում, Լէնինի կուսակցութիւնը, բոլշեւիզմը հսկայ յառաջդիմութիւններ արեց եւ վերջը նա կարողացաւ յափշտակել պետապարատի ղեկը եւ բուրժուազիայի հարստութիւնը, այս վերջինը տւեց անօրինակ վեհանձնութեամբ, ինչպէս եւ կարեւոր պաշտօնները իր հետեւորդներին։ Բայց այս վերջինների ռոճիկները այնքան ճղճիմ էին որ այս հողի վրայ նրանք ունեցան մէկից աւելի հիասթափութիւններ։ Բոլշեւիկ պետութիւնը բռնագրաւեց բուրժուազիայի հարստութիւնն ու գոյքը որի հետեւանքով այս վերջինը ստիպւած եղաւ փակելու իր գործարանները, ձեռնարկութիւնները ու հանքերը եւ ապաւինել արտասահման։ Այս բոլորի պատճառով 10,000,000 չափ բանւորութիւն եւ որոնք 100.000.000 ընտանիք էին պահում, մնացին գործազուրկ։ Ամենէն տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէր յետաձգել այս գործարանների եւ հանքերի փակումը։ Այնքան ժամանակ մինչեւ որ բոլշեւիկեան պետութիւնը հնարաւորութիւն ստեղծէր աշխատեցնելու նրանք իր սեփական միջոցներով։

Բայց այդպիսի մարդկային նկատառումներ բոլշեւիկների համար գոյութիւն չունէին։

Տնտեսական անօրինակ տագնապը որ յաջորդեց, տեւեց 7 տարի։ Եւ 7 տարւայ ընթացքում, պրոլետարիատի երկրում ապրող բանւորը աշխատում էր եւ ստանում էր օրական մի քիլօ հացի աշխատավարձ։ Այն ինչ այդ յեղափոխական ցուցանակը չունեցող երկրների բանւորութիւնը այդ ժամանակ ստանում էր 20-200 քիլօ հացի արժէքի համազօր աշխատավարձ։ 1925ում երկրի տնտեսական դրութիւնը համարեա թէ բարելաւած էր, եւ այս միջին բարեկեցիկութեան վիճակը տեւեց մինչեւ 1928ին, որից յետոյ Ստալին սկսեց ընթացք տալ իր անմիտ կոլեկտիւիզացիայի քաղաքականութեան։ Այս պատճառով նորից սկսեց քայքայել գահավէժ կերպով երկրի տնտեսական դրութիւնը։ Ստալինը հետապնդում է բոլշեւիկի դիմակի տակ, զուտ ազգային նպատակներ... այն է քայքայել Ռուսաստանը... այնպիսի զարհուրելի չափերով... որ ապագայում նա չկարողանայ բռնանալ Վրաստանի պէս մի փոքրիկ պետութեան վրայ անգամ տիրել եւ կամ բռնանալ։ Նրա քաղաքականութեան հետեւանքով Վրաստանը անպայման շահելու, իսկ Հայաստանը եւ Ռուսաստանը փճանալու է։

1929ին կատարւած վիճակագրութեան համաձայն, Վրաստանում ծառայողների ռոճիկի միջին չափը 160 րուբլի, իսկ Հայաստանում 70 րուբլի։

Սոյն թիւերը որոնք քաղւած են բոլշեւիկների վիճակագրութեան տեղեկութիւններից ցոյց են տալիս, թէ ինչքան ընկեր Ստալինը աշխատում է իբրեւ, եռանդուն եւ ակտիւ «կոմունիստ» յօգուտ իր ազգին։

Եթէ Լէնինը ռազմագիտական նկատառումներով, ժամանակը յարմար չդատեց կողոպտելու համար գիւղական հարուստները, անա Ստալինը, այդ յարմար բոպէն եկած է համարում եւ յայտարարում է յանուն կոլեկտիւիզացիայի կողոպտել նրանց։ Ինչպիսի լպիրշ վերաբերմունք որ ունեցաւ Լէնին քաղաքներում ապրող հարուստների նկատմամբ նոյն վերաբերմունքը ցոյց է տալիս այժմ Ստալին, գիւղական հարուստների նկատմամբ։ Բայց այստեղ ես ուզում եմ մատնացոյց անել մի աղաղակող հակասութիւն Լէնինի եւ Ստալինի միջեւ։

Երբ Լէնին Նէպը (Նոր Տընտեսական Քաղաքականութիւն) ուզեց ստեղծել (1920) նա արտասանեց բազմաթիւ ճառեր, որոնց մէջ նա արդարացնում էր Կոլլեկտիվիզացիոնի մասին իր տեսակէտը։ (Մենք յետագայում պիտի բացատրենք թէ ինչու այդ ճառերը. Ստալինի յիշողութիւնից ջնջւել են)։ «Ներկայ սերունդը մեծացել է կապիտալիստական տիրապետութեան տակ, դաստիարակւած է բուրժուական դպրոցներում, եւ սնւած է կապիտալիստական գրականութեամբ, ուզենալ զայն կոլլեկտիվացնել, վտանգաւոր է եւ անտեղի» եւ նա ստեղծեց Նեպը առնւազն 40 տարւայ այսինքն մի սերնդաշրջանի համար։

Այստեղ կայ մի կէտ լուսաբանելիք...։ Թէ ինչո՞ւ համար Ստալինի տասը տարի յետոյ (Նեպը յայտարարելուց) ուզում է հարկադրաբար գիւղը կոլլեկտիվացասիոնի ենթարկել, մոռանալով անցեալի եւ... «Լէնինի» դասերը։ 1.— Նախ նա ուզում է իրականացնել իր ազգային նպատակները... այն է քայքայել Ռուսաստանը, այն աստիճան որ նա ապագայում չկարողանայ այլ եւս, Վրաստանի պէս մի փոքրիկ պետութեան գլխին տէր կանգնել։ 2.— Գարձնաւորելու համար սովահար քաղաքները... ուրիշ խօսքով բանւորութիւնը։ Բացատրենք այս վերջին նախադասութիւնը։ Կապը գիւղի եւ քաղաքի, գիւղացութեան եւ բանւորութեան միջեւ խզւած է եւ ներկայումս գիւղացիութիւնը չի ցանկանում պարենաւորել քաղաքների բնակչութիւնը։ (Նրա յեղափոխական ակտիւութիւնը հասել է արտին այդ կէտին!) Խորհրդ. պետութիւնը վերցնում է գիւղացիների աւելցուկ հացահատիկը երկու րուբլիով, փութը (կամայական եւ ցածր) գներով այնինչ շուկայում նա արժէ 15 րուբլի։ Նոյն դրութեան մէջ է գտնւում խաղողը, գինին եւլն.։

Գիւղացիութեան դժգոհութեան մի ուրիշ աղբիւրն էլ այն է, որ գիւղացու ստացած հացի փութը 15 րուբլի արժէ, մինչդեռ քաղաքի բնակչութիւնը նոյն հացը ստանում է քիլօն 18 կոպեկով։

Կամայական եւ ցած գներով խորհրդային պետութիւնն վերցնում է վարչական միջոցներով գիւղացիութիւնից բերքը. նրա փոխարէնը տալիս է ոչ թէ գիւղացու անհրաժեշտ եղող ապրանք, այլ թղթադրամ... որով նա ոչինչ չի կարողանում անել։ Բանի հացամթերում... խաղողամթերում... եւլն.։ Մի կարեւոր պատճառ էլ որ ունի գիւղացիութիւնը, անբաւարար մնալու խորհրդային իշխանութիւնից, այդ այն անհաշտ դիրքն է ու վերաբերմունքը որ նա ունի դէպի իր Կրօնը։

Բոլշեւիկների օրով երկիրը միշտ աւելի սպառել է ինչքան նա չի արտադրել։ Որի հետեւանքը այն է եղել որ նա սպառել է կապիտալիստական ժամանակներից մնացած ամէն տեսակ ապրանքների աւելցուկային մթերքը։ Հիմա որ դրութիւնը շարունակւում է միեւ նոյն., այսինքն աւելի շատ են սպառում քան չեն արտադրում. ամէն տեսակի ապրանքները դառել են տիֆիցիտային։ Սրա հետեւանքով է որ բոլշեւիկները սպառել են Բանկում ունեցած իրենց ոսկու պաշարը։ Եւ բանը հասել է այն կէտին որ սկսել են վարչական կարգով լռեցնել ժողովրդական ստամոքսի ամենաբանաւոր եւ ամենաանմեղ գանգատները ու բողոքները։ Ներկայումս գիւղացիութեան վերաբերմունքը դէպի քաղաքը վերին աստիճանի թշնամական է։

Այն երկիրը որ աւելի սպառում է ինչքան չի արտադրում, ուզէ չուզէ, պիտի դրսից անհրաժեշտ ապրանքները, ներմուծէ ոսկու փողով... որի հետեւանքով իր ոսկու պաշարը պիտի սպառի... եւ թղթադրամի կուրսը պիտի ընկնի։ Ամէն տեսակի ապրանքներ պակասելու պատճառով... այս տարի այդ հողի վրայ, բազմաթիւ ըմբոստութիւններ են պատահել բազմաթիւ քաղաքներում։ Ներկայումս բոլշեւիկները կարծես հասկացել են... որ դրութեան նմանօրինակ շարունակութիւնը կարող է աղէտաբեր լինել, իրենց տիրապետութեան համար... եւ այդ անցանկալի տնտեսական դրութիւնը բառնալու նպատակով։ Խորհրդային Ռուսաստանի Կենտ. Գործկոմը (Կոմինտերնի հետ միասին) հետեւեալ որոշումներ են ուել. «որոշումներ որոնք համապատասխան են բոլշեւիկների երկիրների ներքին եւ արտաքին պայմաններին, հիմա այստեղ ծանրանանք այն արտաքին պայմանների վրայ, որոնց մէջ գտնւում է բոլշեւիկ երկիրները... որոնց համապատասխանեցրել են այդ որոշումները...

Բոլշեւիկները հասկացել են որ արտաքին պետութիւններից ոչ մէկը չի կարող այլ եւ իրենց վրայ յարձակւել եւ պատժել իրենց։ Թէկուզ նրանք գործելու լինեն ամենամեծ յանցանք կամ ոճրագործութիւն։ Միջազգային եւ ներազգային օրինաւորութեան ասպարիզում, բոլշեւիկների համար հարուստ եւ կուլակ լինելն ամենամեծ յանցանքն է (ինչպէս եւ այն աւազակին համար, որ մտադրել է անպայման եւ ամէն գնով թալանել հարուստին, բայց քանի մի պետութիւն է հարկաւոր նախ իր թշնամուն՝ կուլակին — եւ է ձեւով մեղադրել) ոչ միայն կուլակը ինքը մեղաւոր է, այլ եւ մեղաւոր է նրա հետ իր կինը, երեխան, ընտանիքը... եւ նրա աքսորելիք, դէպի Սիբիր, աքսորում են եւ նրա հետ իր ընտանիքը։ Իրաւունքի այսպիսի հասկացողութիւն նախամիջնադարեան է։

1.— Կելլոգի համբաւաւոր պայմանագիրը բոլոր վրայ չյարձակւելու մասին, որով պատերազմը յայտարարւած է օրէնքից դուրս։

2.— Մեծ պատերազմի հետեւանքով պետութիւնները եւ ժողովուրդները այն աստիճան ուժասպառ են դառել որ այլեւս պատերազմի մասին խօսելն անգամ հնարաւոր չէ։

3.— Թուրքիայ պէս մի փոքր պետութիւն պատռեց Սեվրի դաշնագիրը եւ չգտնւեց մի պետութիւն որ նրան կարգի հրաւիրէր։

4.— Մեծ պատերազմի յաջորդող այս խաղաղութեան ժամանակաշրջանը առաջ է բերել իր հետ մի այնպիսի թմբիր եւ իներցի... որ այլեւս խիստ անհաւանական է դարձրել որ եւ է դարձ դէպի պատերազմ։

«Ահա այս բոլորին նկատառումներով խորհրդային մուկը հասկացել է որ կապիտալիստական կատուները — հոգեբանօրէն սանձւելով այլեւս իր վրայ չեն յարձակւելու...» եւ Ռուսաստանի տնտեսական ծանր դրութիւնը վերացնելու համար։ Խորհ. երկիրների կենտ. գործկոմը կոմինտերնի հետ համերաշխաբար գոյացրել է հետեւեալ որոշումները... որոնք միանգամայն համապատասխանում են նրանց ներքին եւ արտաքին պայմաններին։

1.— Դադարեցնել ընդհանրապէս եւ պակասեցնել մասնաւորապէս տիֆիցիտային (պակասող) ապրանքների արտածումը։

3. Կեղծել բոլոր օտար արժեթուղթերը եւ թղթադրամները եւ այս միջոցով փող ճարել վճարելու համար ներմուծւող տիֆիցիտային ապրանքները։

4 — Այս վերջին կէտը յաջող կերպով իրականացնելու համար սերտ կապ ստեղծել գերման Թեքնիսիէնների հետ։

5.— Խորհրդ. Միութեան սահմանակից վայրերում... Չինաստանի, Պարսկաստանի հիւսիսային սահմանամերձ դրոշ կէտերում ու կեդրոնացնել մեծ քանակութեամբ տիֆիցիտային ապրանքներ ... յետագայում, այնտեղ կեդրոնացնել կոմկուսակցութեան գաղտնի ուժերը... բոլշեւիկեան ապստամբութիւն առաջ բերել եւ այդ ապրանքները անվճար տանել դէպի խորհրդ. երկիրներ։

Ահա սրանք են բոլշեւիկ քաղ. ղեկավարների վերջին գիւտերը որոնք արժէն ցուցադրելու ... հիացմունքի առարկայ դառնալու համար։

Սոյն տեղեկութիւնները քաղւած են մի Թրոցկիստից երեւանում)։ Եւ յետագայում նրանց ճշտութիւնը այլ աղբիւրներով հաստատւած. եթէ գաղտնի ոստիկանութիւնը մի քննութիւն կատարէ այն ոսկի փողի կամ օտար վալիւտաների ծագումի մասին... որով վճարում են իրենց երկիր ներածւող ապրանքների արժէքը... շատով 100 տոկոսով կը պարզւի ճշմարտութիւնը։

ԼՈՒՍԱԳԱՏ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Համաձայն ռուսական վիճակագրութիւններու, ներկայիս Ռուսիոյ մէջ կ'աշխատին 4500 օտար մասնագէտ բանւորներ, որոնց 2500ը գերմանացի, հազարը ամերիկացի, մնացեալները Չեխեր, Շուէտացիներ, Իտալացիներ, եւայլն։ Կան նաեւ քանի մը տասնեակ հազար հասարակ բանւորներ, որոնք կը պատկանին արեւելեան ազգերու։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Յեղափոխական հրդեհը, որ բռնած է ամբողջ Հարաւային Ամերիկան, ձիւնի հիւսիսման գնդլորուելով կամաց կամաց հսկայ գունդ մը կը վերածուի։

Երբ այս տողերը կը գրենք յեղափոխութիւնը Պրազիլիոյ Միացեալ Նահանգներու մէջ իր ամենատաք րոպէները կ'ապրի։ Յեղափոխութիւնը ողջակիզած է ոչ միայն այս կամ այն քաղաքը միայն, ինչպէս եղաւ Հարաւային Ամերիկայի կարգ մը միւս հանրապետութիւններու մէջ. ո՛չ, այժմ կռիւ է ամբողջ պրազիլեան հողամասին վրայ։ Այս կը նշանակէ որ արիւն կը հոսի Հարաւային Ամերիկայի ամենակարեւոր մասին մէջ. կը նշանակէ որ Հարաւային Ամերիկայի 3/5 մասը գալարման մէջ է. որ ունի եւ կէս միլիոն քառակուսի քիլ. հողային տարածութիւն մը անսովոր որոր կ'ապրի եւ որ Հարաւային Ամերիկայի ողնաշարը տեղին եղած է, որովհետեւ Պրազիլիոյ Միացեալ Նահանգները Հարաւային Ամերիկեան հողամասի համար այն նշանակութիւնն ունի ինչ որ Միացեալ Նահանգները ամբողջ Հիւսիս. Ամերիկայի համար։

Հարաւային Ամեր այս հսկան,— արեւելեան սահմանէն իր աղէկ բաց ծովունի, Ատլանտեան ովկիանոսն է, որ կ'ողողէ անոր եզերքները 6500 քիլ. տարածութեամբ, իսկ մնացեալ մասերը ամբողջապէս ծածկուած են հսկայական լեռնաշղթաներով ու ապառաժներով որոնք պատճառ կ'ըլլան Պրազիլիոյ նշանաւոր շոգերուն ու շատ մը անեղերու անմարդաբնակութեան։

Շատ տարօրինակ պիտի թուէր եթէ Գուատեմալայէն, Փերուէն ու մանաւանդ Արժանթինէն վերջ, Պրազիլիան, յեղափոխութեան այս մշտական օրրանը հանգիստ մնար։ Վերջի դէպքերը եկան ցոյց տալու, որ ներկայ յեղափոխական շարժումը նոյն իսկ իր նախորդը գերեւս չէ ունեցած։

Առաջին իսկ ակնարկով, օտարին համար, տարօրինակ ու անհասկնալի պիտի ըլլայ ներկայ յեղափոխութիւնը, ի նկատի ունենալով, որ դեռ նոր լռեցաւ նախագահական ընտրութիւնները, ուր նորընտիր նախագահը բացարձակ քուէներ շահեցաւ։

Այնուամենայնիւ պրազիլիացին բացասական վերաբերմունք ու դիրք մը ունեցաւ վերջի ընտրութիւններու ու ներկայ կառավարութեան հանդէպ, որովհետեւ ատիկա շատ լաւ գիտցաւ ու զգաց, որ ընտրութիւնները տարուեցան բացարձակ կեղծիքներով։

Այժմ մանաւանդ պարզւեց, որ միեւնոյն կուսակցութիւնը պահպանողականները, ոչ մի միջոց չեն խնայած իրենց նպատակին հասնելու համար, որով եւ կառավարական ղեկը տեսակ մը մենաշնորհի վերածած։

Աւելորդ կը համարենք «Յառաջ»ի ընթերցողին համար խօսելու Պրազիլիոյ ներկայ յեղափոխական շարժման այլեւայլ պատճառները, որոնք սակայն իրենց խոր հոգեբանական հիմերը ունին։ Կը բաւականանանք ըսելու, որ ներկայ շարժման գլխաւոր ազդակները կը ներկայանան պահպանողական ու ազատական երկու աչքառու կուսակցութիւնները, իրենց կարգին շարժման մէջ դնելով երկրի այս կամ այն նահանգները։ Ներկայ դէպքերուն գլխաւոր առանցքը կը կազմեն Ռիօ Գրանդէ դէ Սուլ-իսկ միւս կողմէ Սան Պավլօ նահանգները։ Այս երկու նահանգներն ալ Պրազիլիոյ համար աչքառու տնտեսական ու քաղաքական արդիւնք ունին, իսկ ամէն մի նախագահական ընտրութիւն առիթ կը սանձէ երկու նահանգներու միջեւ գոյութիւն ունեցող պայքարը աւելի ուժով խորացնելու։ Եթէ պատահի որ նախագահական աթոռը Ռիօ Գրանդէի ներկայացուցիչը չհասնի ուրեմն պարզ պիտի ըլլայ որ դժգոհութեան ազդանշանը Սան Պավլոյի նահանգէն պիտի ծագի առնէ, իսկ եթէ ո՛չ ուրեմն հակառակը։ Այսպէս փոխնիփոխ։

Բացի կուսակցական պայքարը, ուրեմն կայ նաեւ նահանգներու փոխադարձ մրցումը, որու շնորհիւ Պրազիլիան մշտապէս նստած կը մնայ վառօդի տակառին վրայ իր կարգին միշտ պայթելու ենթակայ։

Բայց եւ այնպէս, քանի մը անգամ, Պրազիլիոյ համար այդ մի կասկած չկար, ու ինչպէս ըսինք բնաւ չէր նախատեսուած որեւէ յեղափոխական շարժում մը, մանաւանդ որ ազատական կուսակցութեան չշահող թեկնածուն ... Վարգաս հանգիստ էր երկրով յայտարարեց, որ ինք հակառակ ժողովրդական քուէարկութեան կեղծուած ըլլալուն, այնուամենայնիւ կը հպատակի ներկայ ընտրութեան։

Կը թուէր, որ գոնէ այս անգամ Պրազիլիա խաղաղ կեանք մը պիտի ունենար։

Բայց հազիւ կարճ ժամանակ մը անցած՝ ներկայիս ամբողջ Հարաւային Ամերիկեան լեռնող յեղ. փոթորիկը անցաւ նաեւ Պրազիլիոյ վրայէն ուր հողը արդէն պատրաստ էր, ու ամէն նախորդ ժամանակամիջոցին աւ բանակ երկրի մէկ ծայրէն միւսը։

Յեղ. շարժման առաջին ազդանշանը տուաւ դժգոհ նահանգներէն Ռիօ Գրանդէ դէ Սուլ, ուր անմիջապէս միացան քանի մը կարեւոր նահանգները իրենց տեղական ոստիկանական ու զինւորական ուժերով։ Ապստամբները միացեալ ճակատով կը քալեն դէպի կեդրոնական իշխանութեան կեդրոնատեղին Սան-Պավլօ ու Ռիօ-տը-Ժանեյրօ։ Մասնաւոր յեղ. տրամադրութիւն կը տիրէ Պրազիլիոյ հարաւ. մասերը որոնք տրագօրէն սկսած շարժման միացած են։

Կեդրոնական կառավարութիւնը ոչինչով կ'ուզէ զիջիլ ու ամէն միջոց ի գործ դրած է ճնշելու իր դէմ եղած կեդրոնական շարժումը։

Հիմակ ու հիմա դժուար է եզրակացնել թէ ինչո՞վ կը վերջանայ ներկայ պայքարը, յեղափոխութիւնը պիտի յաղթէ, թէ կառավարութիւնը, բայց պարզ է, որ ներկայ արիւնալի կռիւները, երկրի մէկ ծայրէն միւս տեղը ունեցող անսովոր դէպքերը տրագօրէն պիտի անդրադառնան Պրազիլիոյ, առանց այն ալ այնքան նպաստաւոր անտեսական կացութեան վրայ։

* * *

Ան ի գիտութիւն մեր հայ[...] ընթերցողներուն, որոնց համար[...] ով գիտէ, թերեւս ապագային [...] բաւային Ամերիկայի [...] հեռուէն հեռու քաղ[...]

...գայ, ի նկատի ունենալու են ...երկիրս անցքի ունեցող յեղ. շար-...ումները որու պատճառաւ օրը ...ընկը փոխուին երկրի օրէնքները։ ...սահմանադրութեան է առ-...նաւ ժամանակ ներգաղթային ...ները։

Վերջերս Լեհաստանէն անցս ...ուած բնաշխիքը մը, Հակառակ ...օրինականութեանց ամբողջ ...վեր ծովուն վրայ կը ծփայ ...Հակառակ Հոկտեմբերեան ... զոհողութիւններու մինչեւ ...անկարելի եղած է յիշեալ ...իքը ազատել այդ միան-...մայն ցաւալի կացութենէն։

Կը խնդրենք ի նկատի ունե-...նման պարագաները ու գանէ ...ազատել մինչեւ կատարելագործ նոր-...ել կացութեան վերահաստա-...ումը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՋՐՀԵՂԵՂԸ՝ ԳԻՏԱԿԱՆՕ՞ՆԷՆ

Մինչեւ վերջերս աստուածաշնչային ջրհեղեղի մասին գիտունները զանազան կարծիքներ կը յայտնէին։ Ոմանք ենթադրելին թէ Աստուածաշունչի այդ նկարագրութիւնը իրական վաւեր ...էր որուն ժամանակ էին ժար-...բազմաթիւ դարեր առաջ, ...իշներ կը խորհէին թէ այդ ...ցքաթը մտացածին բան մըն էր։

Վերջերս 50 տարիներու ընթացքին Միջագետքի մէջ պե-...ներ եղան ու ձեռք ձգուեցան ...զան ձեռագիրներ եւ այլ ...թեր որոնք եկան վկայեցին ...պատ այն վարկածին թէ ի-...պէս մէկ քանի հազար տար ...առաջ այս կամ այն ձեւով ջրհե-...ղի նման բան մը պատահած է։ ...երջին ամիսներուն, Միջագետքի մէջ կատարուած քննութիւնները եկած են այն եզրակացութեան թէ Տիգրիս ու Եփրատ ...ջեւ տարակարգ հեղեղ մը պատահած է։ 1929ին եւս, այդ ...շանին մէջ հեղ մը ամբողջութիւնով ծածկեց երկիրը։ Ա-...ներ շարունակ, այդ շրջանը ...արձակ ծովի մը երեւոյթը ...որ հաստատ կը մնար միայն ...թուզին։

Անգլիացի գիտուն մը, Հարոլս ...նոր գիրք մը հրատարակած ջրհեղեղի մասին։ Ըստ իրեն, ...հեղեղը տեղի ունեցած է Քրիս-...4 200տարի առաջ, 4.200էն ...500ի ընթացքին, երբ հսա...ւոր ջրհեղեղներ եւս պատահած ...Միջագետքի մէջ։

1929ին, Ուրի մէջ (Միջա-...), գտնուեցան Թագաւորնե-...գերեզմանները։ Այս պաբացան նոր լոյս մը սփռեց աստուածաշնչային ջրհեղեղին վրայ։ Գերեզմաններն մէջէն գտան հին ծաղկամաններ եւ ամաններ որոնք վկայեցին թէ հազարաւոր տարիներ առաջ, Միջագետքի մէջ ապրած է քաղաքակիրթ ազգ մը։

Անկէ յետոյ Փրոֆ. Լանկտոն Քիշի կողմերը քննութիւններ կատարեց երկու մեծ գետերու միջեւ ու գտաւ այդ մեծ հեղեղէն հետքեր։ Գտնուած են նաեւ քարացած փուշերը՝ գետի եւ ծովու ձուկերու. բայց ոչ մէկ մարդկային հետք։ Ուրեմն է, որ ամբողջ տարածութիւնը ջուրով ծածկուած է եւ ջուրը հասած է քանի մը մեթր բարձրութեան։ Համաձայն ձեռք ձգուած փաստերու, գիւղերու եւ քաղաքներու բոլոր բնակիչները մեռած են, բացի Ուրուբաք գիւղի վարիչէն, որ ազատուած է իր ընտանիքով։

Դարձեալ նո՛յն փաստերը համաձայն, Ուրուբաք գիւղին պետը— Զիսութրոս Ութա Նաբիշթիմ, այսինքն Նոյ, Սամարիացի իր մէկ բարեկամին թելադրութեամբ առաջուընէ շինած է շատ նախնական նաւ մը ու հոն ապաստանած է իր ընտանիքով։ Մեծ հեղեղէն վերջ, ողջ մնացած են նաեւ Սամարիացի պահակները, որոնք եղած են բարձր տեղեր ու զոհ չեն գացած։ Անոնք այդ երկրին բացարձակ տէրերը դարձած են։

Իսկ ջրհեղեղին յաջորդող երկրաշարժէն վերջ, Քիշի իշխանութիւնը իր ձեռքն առաւ այդ շըրջանը եւս։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՇԱՄԻ ՄԷՋ

Շամ ալ եռ ցնծաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի տօնակատարութենէն որ տեղւոյ կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Սալ տը Գէթի սրահին մէջ ժամը 3ին մասնակցութեամբ Վ.ՀԷՆԻ կոմիտէի։ Սրահին ձախակողը կը ծածանէին հայկական եւ Ֆրանսական դրօշները կողք կողքի։ Օրուան նախագահ ընկ. Մէհրան Կաբրիէլեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիքը» եւ բացման խօսքէն յետոյ եղանակաւորութիւններ, երգեր։ Օրուան բանախօսը ընկեր Արամ Գառօնէ խօսք առնելով ներկայացուց մեր յեղափոխութեան ծագման եւ զարգացման գրդապատճառները տնտեսական ու քաղաքական, շեշտեց տեղը որ կը վիճակի Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Բանախօսութենէն յետոյ աճուրդ կատարուեցաւ, որմէ գոյացաւ մօտ 160 ֆրանք։ Ներկայացուեցաւ նաեւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ Գ. Կ. Մութաֆեանի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ուժերու։

Ժողովուրդը ցրուեցաւ շատ գոհ ազատութեան առթի։

Նշան Ցովհաննէսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Գաղտնաբար, ձեռքս անցաւ Փարիզեան ամսագիր թերթին 97 թիւը, ուր անստորագիր յօդուած մը կայ, գովելով Լա Սիօթայի հայութեան զոհողութիւնները «իր ազգային գիծը պահելու տեսակէտէն», կ'անցնի Լա Սիօթայի մանկապարտէզի հարցին, առանց խղճի խայթի, այսպէս արտայայտուելով։ «Ինչպէս հարաւային Ֆրանսայի միւս գաղութները, կամ գաւառները. Լա Սիօթան ալ ունեցաւ դպրոցի նման բան մը, որ սակայն ամիս միայն կրցաւ. պահել իր գոյութիւնը, նիւթական միջոցներու չգոյութեան եւ վարիչներու անձեռնհասութեան պատճառով»։ Բուն իրականութիւնը յայտնելը, կ'երեւի մեր հայրենակցին համար շատ ալ հաճելի չէ, սակայն համար լռելեայն կ'անցնի։ Ահա այսպէս է որ յիշեալ գիտուձնտրը կերպով կը դրուշտէ այ դպրոցի շուրջ տեղած ... եւ իրենց համար արտա բերող այլանդակութիւնները հրապարակ հանելէ, որովհետեւ այնտեղ մարդոց խղճական գէմքը կ'երեւի ամբողջ այլանդակութեամբ։ Կը գրէ նաեւ թէ երախաները հայերը իրենց ազբուսակէն կտրելով, 12—15 ֆր., կուտան ամսական գիշերային դասերու ղրկելով իրենց զաւակները։

Հիմա տեղն է հարցնելու գ. յօդուածագրին,— ինչո՞ւ անցեալ տարի երբ դպրոցը բացուեցաւ մեծ ջանքերու շնորհիւ, իր գոված ազգասէրները պառակտիչ վարժուհիին ազդարանքներուն թեւ ու թիկունք առլով Լա Սիօթայի միակ փոքրա եղող դպրոցը փակելու պատճառ դարձան կուսակցական պզտոր նկատումներով։

Հաւատալի աղբիւրէ կ'իմանամ որ վարժուհին գնա իր պաշտօնավարութեան կիսամեայ շրջանին, մինչ յղացած էր իր այսօրուան ծրագիրը մէջտեղ քշելու. 22—25 երեխաները կը յաճախեն երեկոյեան դասի, մէկ ժամուան համար 12—15 ֆր. վճարելով, իսկ ղրկեները ալ մեքենայով սատիպ կը կարէ։ Աւելի ձեռնտու հաշիւ։

Մէկ քարով երկու թռչուն զարնուած կ'ըլլայ։ Առաջին գ. յօդուածագրի եւ իր շրջապատիններու ծրագիրը իրականացաւ, երկրորդ՝ վարժուհին աւելի կ'օգտուի իսկ թէ այդ մէկ ժամուան կիսատ դասաւանդութենէն ինչ կ'օգտուին երեխաները, սակայն գնահատութիւնը կը թողում երախաներու ծնողներուն։ Ինչպէս առաջուց ալ գրած էի. ալ ամէն օր ծնողներու հետ առերեսուած անհախորժութիւնները եւ դպրոցի շուրջ եղած կռիւները ոստիկանութեան միջամտութիւնը եւ քաղաքապետութեան նկատառութեան եւ ուշադրութեան առարկայ դարձան։

Ս. Աճարեանի յարկերանին ազնիւ բախտ ունեցանք մեր մէջ տեսնելու Մարսէյլի Ազգային իշխանութեան ատենապետ ու ատենադպիրը եւ դպրոցներու անօրէն Արշակեանը, հանդէսը վերջանալէն յետոյ, խնդիրը դարձեալ տեղանի վրայ դրուեցաւ գործով մը գտնելու, մտահոգութեամբ խօսք կուտան, Մարսէյլ հասնելուն խնդիրը լաւ ուսումնասիրելէն յետոյ, պէտք եղած կարգադրութիւնը ընել Առաջնորդի աջակցութեամբ եւ այդ գեղ յուսիսի ակիզբներն էր։

Այսպէս անցաւ մինչեւ սեպտեմբերի 15ը, անկէ յետոյ դպրոցի վերաբացման համար հոգաբարձութիւնը կը ստանայ գրութիւն մը տեղւոյս քաղաքապետութեան ներկայացնելու համար։ Հոգաբարձութիւնը գրութեամբ մը կը խնդրէ ազգ. իշխանութենէն թէ արդեօ՞ք խնդիրը քաղաքապետութեան ներկայացուի յարմար եղանակով Մարսէյլէն մէկը գայ։ Երկու օր յետոյ հոգաբարձութիւնը ծանօթ քահանայի մը ստորագրութեամբ հեռագիր մը կը ստանայ թէ յաջորդ օրը կուգայ այդ խնդրով։ Երկու օր կը սպասուի, ոչ ոք կուգայ։

Անկէ յետոյ որքան կրցայ իմանալ, քաղաքապետութեան ներկայացուցիչ գրութիւնը դարձեալ Մարսէյլէն ուղղուեցաւ, եւ յայտնի չէ ինչ հետեւանք արուեցաւ։ Եւ գաղութիս ձայնը, մնաց «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Ահա այնպիսի անպատասխանատու պայմաններու տակ էր իրերու դրութիւնը, երբ հրապարակը պարապը գտնելով, գաղութիս գլխին փորձանք դարձած վարժուհին, օգտուելով առիթէն, ջալեցուց իր գործը որուն ամ կուսային մութ ուժերը։

Անցորդ

ՊՆԱԿԱԼԷՋ ՌԱՄԿԱՎԱՐԻ ՄԸ ՅԱՓՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՇԱՄ, 25 Նոյ.— Պատած միջոցիս խանութի մը դրան վրայ կարդացի յայտարարութիւն մը ստորագրուած Ռ. Ա. կուսակցութեան տեղւոյս ակումբին կողմէ։ «Հրապարակային բանախօսութիւն, պիտի խօսի կուսակցութեանս նորընտիր գործիչ Այտին Անինչեան։ Մուտքը ազատ է»։ Փափաքեցայ երթալ եւ գացինք քանի մը ընկերներով։

Մի ամ գուլուճեան ասկէ առաջ ամերիկեան հաստատութեան մը հաշուոյն քրիստոնէական շարժանկար կը ցուցադրէր Ֆրանսահայ գաղութներուն մէջ, իսկ այսօր Ռամկավարներուն կողմէ վարձուած՝ իր անպատկառ լեզուն է որ կը ցուցադրէ ազատաանձ ժողովուրդին։

Յէն 5 տարեկան երախաներու պոռչտուքներուն վրայ, բեմ եկաւ օրուան բանախօսը. իր պաշկանած կուսակցութեան վայել ձեւակերպութիւնով մը, ինքզինքը ներկայացուց երախաներուն ու կարգադիր յանձնախումբին? լուռթիւն ազդարարելէ յետոյ սկսաւ խօսիլ, ու նախ գովքը հիւսել ռամկավար կուսակցութեան։ Եւ որովհետեւ, այդ կէտին մէջ, շուտով կը սպառի որեւէ գաղափարի պաշար, շարունակեց ճառը՝ յարձակելով Դաշնակցութեան վըրայ անմիտ, անտրամաբան, անկապ զգացումներով, արբեն քրտինք մտաւ Դաշնակցութիւնը քննադատելու համար իբր ընկերվարական կուսակցութիւն, որ քիւրտերու անկախութեան ձգտումին ու ճիգերուն կը նպաստէ եղեր եւ գաղութները կը պառակտէ եղեր Միացեալ Անկախ Հայաստան քարոզելով։

Սուտլինի այս վերջին ժամու բազմերես խնկարկուին բերնով՝ Շամի Հայերը առիթն ունեցան անգամ մըն ալ գնահատելու ռամկավար կուսակցութեան հակահայ քաղաքականութիւնն ու պառակտիչ դերը։

Արդուարիս

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, գաւառներուն մէջ կեանքը դարձած է այլեւս անհանդուրժելի։

Ամէն բանուոր պառկելու համար բարձ մը միայն ունի եւ երկու հոգիի համար մէկ վերմակ։ Արգիլուած է աւելի բարձ ունենալ որովհետեւ բուրդը կ'ուզեն արտածել։ Տուներուն մէջ յաճախակի դարձած են խուզարկութիւնները, ինչ որ աւելի է՝ կը գրաւեն կը տանին՝ արտածելու համար։ Երբեմ կը պատահին մատնութիւններ, թէ այսինքը աւելորդ բուրդ ունի, մատնողը կը ստանայ քիլօ մը հաց իբրեւ վարձատրութիւն, իսկ ենթական կը յանձնուի դատարան։ Երբ ձեր տունէն ասք միսի ջուրի հագայ, եթէ իմանան որ քիչիկ մը շաքար կամ ալիւր ունիք, նոր նեղութիւններու կը մատնուիք։

Արգիլուած է աւելորդ շապիկ ունենալ. մէկը կը հագնիք, միւսը իբրեւ փոխնորդ. Մանուկի մը համար կաթ գնելն իսկ կակածի կ'ենթարկէ ձեզ։

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Բնակարանի տագնապը աներեւակայելի աստիճանի մը հասած է։ Մոսկուարարար ուսանողները բնակելու տեղ մը չունին եւ շուարած են։ Բազմաթիւ ուսանողներ միասին կը պառկին մէկ սենեակի եւ մէկ անկողնի մէջ։

«Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» այս առթիւ կուտայ պատմութիւն մը, որ իրականութեան պատկերն է։ «Մոսկուայի Կարլ Լիբնեխտ ուսումնարանը, լուծելու համար իր ուսանողներուն բնակարանի տագնապը, որոշեց այնպէս ընել, որ ամէն դասարանի աշակերտ բնակի միայն իր դասարանի աշակերտներուն հետ։

Եւ յանկարծ ուսումնարանին անօրէնը Եոզէվիչ իրիկուան ժամը 10ին կը մտնէ ուսանողներուն բնակարանները, գործադրելու որոշումը գերյեղափոխական ձեւով մը։ Կը կոտրէ սենեակներուն փականքները, դուրս կը նետէ ուսանողներու անկողինները, գիրքերը եւայլն։ Ու ի վերջոյ կը մտնէ ուսանող Ալեքսանդրին սենեակը։ Այս ուսանողը միասին կը բնակէր իր կնոջ հետ, որ նոյնպէս ուսանող էր։ Թէյ կը խմէին անոնք։ Տնօրէնը կը յայտարարէ, որ Ալեքսանդր դուրս պիտի ելլէ սենեակէն, կնոջ թողլով սենեակը, ուր պիտի բնակի Ալեքսանդրի կնոջ դասարանէն ուրիշ երիտասարդ մը։ Ալեքսանդր կը պնդէ, որ ինք իրաւունք ունի բնակելու իր կնոջ հետ, եւ ոչ թէ ուրիշը, եթէ նոյնիսկ ինք եւ իր կինը նոյն դասարանի աշակերտներ չըլլան։ Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ։ Այսպէս անօրէնը երիտասարդ մըն ալ տեղաւորեց սենեակի մը մէջ, ուր կը բնակէին չորս մանկամարդ աղջիկներ։ Ալ կրնաք երեւակայել այդտեղ կատարուած հովուերգութիւնները։ Եւ դեռ 50 ուսանող դուրսը մնաց։ Եոզեվիչ անոնց առաջարկեց բնակիլ պետքարանին մէջ»։

Այս տեղեկութիւնները չմոռնանք, բոլշեւիկ թերթ մըն է, որ կուտայ։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՐԻՒՐ ՆՈՐԱԳԻՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Վառնայէն կը գրեն.—

Դաշնակցութեան քառասնամեակը արժանավայել շուքով մը տօնուեցաւ այստեղ։ Այս տօնակատարութիւնը այնքան մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Վառնայի անկուսակցական երիտասարդութեան մէջ, որ. բազմաթիւ երիտասարդներ, խումբ խումբ եւ ինքնաբերաբար, սկսած են դիմել Հ. Յ. Դ. տեղական մարմնին, արձանագրելու համար Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։

Մարմինը, իւրաքանչիւր դիմողի շուրջ ստուգումներ կատարելէ վերջ, որոշած է բոլոր նորագիրներուն երդումի արարողութիւնը կատարել, յատուկ հաւաքոյթի մը մէջ, ուրիշ քաղաքներու Հ. Յ. Դ. քառասնամեակի տօնակատարութեանց եւս մասնակցելու նպատակով շրջանները եկած ընկ. Գ. Նժդեհի Վառնա վերադարձէն յետոյ։ Դաշնակցական մկրտուելիք այս երիտասարդներու թիւը հարիւրի կը հասնի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ, 30 Նոյ.— Անցեալ Կիրակի Սէվրանի Արաքսը Chatillon հրաւիրուած էր մրցելու համար տեղւոյն ֆրանսական Ա. խումբին որուն յաղթեց 2ի դէմ 0ով։

Հակառակ որ Ա. կիսախաղին Արաքս 10 ազդմով խաղաց հակառակորդը չկրցաւ ոեւէ արդիւնք մը ձեռք բերել. իսկ Բ. կիսախաղին մեր տղաքը կարողացան 2 նշակէտ շահիլ։

Օ. Լօրէնեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՊԷՋՃԵԱՆ ՄԱՅՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ (Գում Գաբու, 1830—1930), Թ. Ազատեան։ Տպ. Գալիս, 1930, գին 20 ֆր.։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

«Այսինքն փախած բոլշեւիկ...ի հետ» մտածեց հարսը. «Մի՞...կարող է պատահել, իր զաւա-...իր հայդուկ ամուսնու միակ ...անգը փախած բոլշեւիկների ...ու հայրենիք ուրացողների ... օ՜, ինչ ծա՛նր հարուած, օ՜, ...ամօթ, որքան դժբախտ, որ-..., անիծուած մայր է եղել ին-...։ Ձեռները դողացին, գինու ...երերաց, գինին թափուեց բա-...կէն դուրս։ Ծունկները ծալուեցին, ...։ Եթէ ասէին, թէ Կորիւնն ...ուած է՝ աւելի քիչ պիտի ...նչէր գուցէ, ի՛նչ ամօթ.. Ու ...կա զգաց իրեն, նւաղում էր։

— Ջո՛ւր, ջո՛ւր...։

Յանկարծ դուռը բացուեց եւ ...կը կանչեց.

— Ճամբայ, տեղ բացէք ...կողնու վրայ, բերում են, վիրաւորուած է, մի վախենաք, վտանգաւոր չէ։

— Ի՞նչ, ո՞վ. ո՞վ է վիրաւորը։

— Կորի՛նը, Կորի՛նը...։

Ու մի քանի Սասունցիներ ներս բերին վիրաւոր, արիւնաքամ, դժգոյն Կորիւնին, դրին անկողնու վրայ։ Հարսն ոթափւեց, լուռ, նայում էր աղին ու չէր կարողանում խօսել։ Մի Սասունցի դառնալով հարսին՝ ասաց,

— Քուրի՛կ, ուրախացիր, քաջ է աղադ, հայդուկ Ալոյին արժանի զաւակ, առիւծի պէս էր կռւում, առիւծի պէս։

— Ձեզ հե՞տ, ձեզ հե՞տ էր աղաս. մերոնց համա՞ր կռւեց, այո՞, ասացէ՛ք.

Ու յանկարծ հարսն սկսեց հեկեկալ։

— Մեզ հետ էր, հապա ո՞ւմ հետ պիտի լինէր։

— Մա՛յր մի՛ լաց, թեեւ վիրաւոր, բայց երջանիկ եմ, երջանի՛կ.

Մայրը գրկեց որդու գլուխը ու գունատ ճակատն ողողեց կաթոգին համբոյրներով

— Կորի՛նս, բալէ՛ս...

Ու այնպէս անուշ էին այդ զգուանքները, այնպէս կազդուրիչ համբոյրները Կորիւնի ցաւած հոգու համար։

Նա համբուրում էր մօր ձեռը, կարծես ներողութիւն էր խնդրում ինչ որ անցած, բայց չներուած մեղքի համար։

Ամէն ոք մի քնքշանք, մի գուրգուրանք ունէր նրա համար, ամէն ոք որեւէ կերպ օգտակար էր ուզում լինել նրան, ամէն ոք երախտագէտ հայեացք ունէր նրա համար, ու այնպէս լա՛ւ էր, այնպէս լաւ։

Բժիշկ բերին, հիւրերն հեռացան։ Վէրքը խնամւեց, կապւեց։

Ու օրեր շարունակ նրա անկողնի մէկ կողմը մայրն էր նստած, միւս կողմը Սիրանը, ու վերջ չկար նրանց քնքշանքին, սիրոյն, գորովին։ Ու Կորիւնը երջանիկ էր այնքան՝ որքան չէր եղել երբեք։

Օ՜, ինչ լաւ է ազգիդ, հայրենիքիդ համար պայքարելը, արիւն թափելը։

Որքան ծա՛նր է, որքան արժէքաւոր հայրենիքի համար թափուած մի կաթիլ արիւնը։

Կորիւնը վիրաւորուած է սրունքէն, վէրքը թեթեւ տեսակէն չէր բայց խնամքի պատճառով ապաքինւեց։ Ապաքինւեց, բայց մի աւով կաղ մնաց։

Ի՞նչ փոյթ չէ որ նա իր թափած արիւնով սրբել էր ճակատէն «դաւաճան» անունը։

ԷՂԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

ՎԵՐՋ

Նակարի, յարձակեցաւ ոճրագործին վրայ, որ կրկին յաջողեցաւ գործածել իր ատրճանակը եւ յարձակողը թեթեւօրէն վիրաւորեց գլխէն, սակայն հասնող ոստիկաններու շնորհիւ, կարելի եղաւ զինքը զսպել ու տանիլ ոստիկանատուն։

Ոճրագործը 35 տարու Վրացի մըն է եւ ոստիկանատան մէջ յայտարարեց թէ անձնական վրէժի մը գոհացում կուտայ։ Կ'աշխատէր Օտէնքուրի մէկ գործատան մէջ ուրկէ կը կարծէ թէ Ռամիշվիլի զինքը վտարել տուած է։

Ռամիշվիլիի բարեկամները, մասնաւորաբար Ժորտանիա, վրացական հանրապետութեան նախագահը, կը կարծեն թէ ոճրագործին յայտարարութիւնները կեղծ են։

Ոճրագործը առենին կը պատկանէր սոց. դեմ. կուսակցութեան, բայց շատոնց է որ հեռացած էր անկից եւ ամէն կապ խզած։

Ռամիշվիլի, մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտար ի պաշտպանութիւն Վրաստանի՝ ընդդէմ բոլշեւիկեան բռնապետութեան։ Վրաստան մնացած իր բարեկամներուն հետ կը շարունակէր գաղտնի կապեր պահել, եւ այդ կերպով կը վարէր ընդդէմ բոլշեւիկեան իշխանութեան ըմբոստացում մը՝ որմէ շատ կը մտահոգուէին երկրին կարմիր վարիչները։ Վերջերս դեռ, անոնք գաղտնի հաւաքոյթ մը ունեցեր էին։ Ձեկան իմացեր էր եւ թերթերը մեծ աղմուկ հաներ էին, խռովութեան պատասխանատու ցոյց տալով Ռամիշվիլին, որ մահուան սպառնագրեր կը ստանար։

Վրաց պատուիրակութիւնը կը կարծէ թէ ոճրագործը բոլշեւիկներու ձեռքը գործիք եղած է։ Ոճրագործը յայտնած է թէ զէնք ունենալ չկրնալու համար, բարեկամէ մը 2000 ֆրանք առած է։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ արդէն թէ ո՞վ է այդ խորհրդաւոր բարեկամը որ՝ զինած է ոճրագործին ձեռքը։

Կարճ եւ կտրուկ...

ՄՈՍԿՈՒԱ, 7 Դեկտ.— Գերագոյն դատարանը մահուան դատապարտեց Ռամզինը, Լարիչեվը, Չարնովսկին, Քալիննիքովը եւ Ֆէտոթովը, իսկ տասնական տարի բանտարկութեան Քուբրիանովը, Սիդնինը եւ Օչքինը։

∴ ՄՈՍԿՈՒԱ, 7 Դեկտ.— Թոմսկի մէջ, հրացանազարկ եղան ճարտարագէտ Վլատեմսկին, Բազմարուեստեան վարժարանի ուսուցիչ Տոպմոքանսկին, աշխատանքի գործավարութեան կին պաշտօնեաներէն մէկը՝ Տիկ. Լեվիցկայա, 3 ուսանողներ եւ 5 գործաւորներ։

Սիպերիական թերթ մը կը գրէ թէ հրացանի բռնուած է նաեւ ռուս բարձրաստիճան կղերական մը։

Մազանով՝ Լէնինկրատի համագործակցականին նախկին պետը եւ իր օգնականը, որոնք մահուան դատապարտուեր էին սննդեղէնի մէջ խափանարարութեան» յանցանքով, այսօր հրացանի բռնուեցան Լէնինկրատի մէջ։

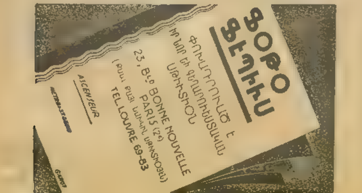

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
ՍԷՆ Մօր. Թ. Ք.— 70.
Տէսին. Ա. Ի.— 20.
Տէսին. Դ. րծ. — 800.

Սավայեան, Մարտիկեան, Ծադիկեան ընտանիքները եւ իրենց պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՍԱՎԱՅԵԱՆԻ
Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյ. 25, Շաբաթ իրիկուն գրիւսէլի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Մուշի Խաս գիւղացի եղբօրորդիս Աղեքսանդր Դաւիթեան, որ աւելի 9 տարի առաջ կը գտնուէր Հար.Ամերիկայի Պուէնոս Այրէս քաղաքը։ Ստկայն մօտ 18 ամիս է որ նամակ չեմ ստացած։ Իմացնել Սմբատ Դաւիթեանի, 11bis rue de Chemin de Fer, Clamart, (Seine). France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէ, արտատպել։

ՕՐՑՈՅՑ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով 1931 տարուան համար հրապարակ հանեց «Վասպուրականի օրացոյց» Խրիմեանի մեծադիր նկարով, դիմել՝ Յովհ. Պանտիկեանի, 44 rue de Lodi, Մարսէյլ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPAHN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930

10 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1439

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄ

Ամիսներէ ի վեր խմորուող տագնապը պայթեցաւ վերջապէս, եւ ուժեղ մեծամասնութենէ զուրկ՝ Ֆրանսայի օրէնսդիր ժողովները կը փնտռեն մարդը, որ աջ կամ ձախ, նոյն քաղաքական մտայնութիւնը կոտորակող արգելքները խափանէ եւ ստեղծելով նոյն հիմէն մեկնող հոսանքներու կեդրոնացում մը, տեւելու վստահութեամբ ստանձնէ գործին պատասխանատուութիւնը։

Ծերակոյտ ու Խորհրդարան իւրաքանչիւրն ինքն իր մէջ, ներկայիս կը ցուցադրեն հակադիր ուժերու զուգակշռում մը, շատ քիչ տարբերութեամբ, որ չի կրնար ոեւէ նախարարութեան համար հաստատուն յենարան դառնալ։ Իսկ բուն մեծամասնութիւնը՝ գոյացած անհատական հմայքի, ներքին մանր սագրանքներու, եւ խորհրդարանական խմբակցութեանց շահերու շաղախումով, ամենէն փխրուն նեցուկն է որեւէ դահլիճի համար։

Թարտիէօյի երկրորդ դահլիճը տեւեց տասներեք ամիս՝ միայն պատահական մեծամասնութեամբ մը, շնորհիւ արտաքին քաղաքականութեան, որ կը բխէր խորհրդարանական ձախերու հիմնական ըմբռնումներէն եւ ներքին խնդիրներու մէջ՝ անոնց տրուած մասնակի գոհացումներով։ Սակայն իր անկման մէջ, գլխաւոր դերը պէտք է վերագրել ընդդիմադիրներու ուժին։ Անշուշտ Ուստրիքի գայթակղութիւնը իր վարկաբեկիչ նշանակութիւնն ունեցաւ ու կրնար ինքնին, ծառայել անոր տապալման, երբ մանաւանդ վարչապետ Թարտիէօ բացայայտօրէն, Խորհրդարանին մէջ պաշտպանութիւնը կը ստանձնէր մեղադրեալ Նախարարին։ Սակայն, հոդ եւս, եթէ կրցաւ իր դահլիճին գոյութիւնը փրկել վերջին ճարտարութեամբ մը, եւ ի հեճուկս ձախ ընդդիմադիրներուն, բայց անկայ մեծամասնութեան մեղքը քաւեց Ծերակոյտին մէջ, միայն 8 քուէ տարբերութեամբ։

Իր յաջորդին Պարթուի արագ ձախողութիւնը նոր դահլիճի կազմութեան մէջ, աւելի յստակօրէն կը ցուցադրէ խորհրդարանական խախուտ կացութիւնը։ Ինչ որ տապալեց Թարտիէօն եւ ձախողութեան դատապարտեց Պարթուն, դժուարութիւններու կը մատնէ Լավալը որ կուսակցական ու խմբակցական սուր հակամարտութիւններուն, դժուար թէ կարենայ դիմումներ պարտադրել եւ յաջողիլ հոն ուր իր նախորդը ձախողեցաւ։

Արմատականներու եւ հանրապետական-ռամկավարներու փոխադարձ թշնամութիւնը տարիներու պատմութիւն ունի եւ կը կազմէ տագնապի լուծման գլխաւոր արգելքը։ Ու հակառակ հանրապետական-ռամկավարներու յօժարութեան եւ դիմումին, արմատականները կը շարունակեն վճռապէս մերժել ամէն գործակցութիւն անոնց հետ։ Իսկ որ եւ է մէկը որ կը ստանձնէ դահլիճին կազմութիւնը, ներկայ պայմաններու մէջ չի կրնար անտեսել արմատականներու ուժը։

Անկից զատ, Պ. Լավալի համար դժուարութեան պատճառ մը կը դառնայ այն յայտարարութիւնը զոր ըրաւ առաջին իսկ առթիւ, թէ առանց Թարտիէօյի մասնակցութեան, չպիտի ընդունի կազմել որ եւ է դահլիճ։ Մարտի ձեռնոց մըն է նետուած արմատականներուն, որոնք տրամադիր ըլլալ կը թուին զայն վերցնելու։

Իր դահլիճին մէջ, լայն տեղ տալով Հէրրիոյի կուսակցութեան, ապահովելով նախկին վարչապետին Թարտիէօյի գործակցութիւնը, առանց անտեսելու հանրապետական-ռամկավարները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն խորհրդարանին մէջ եւ կը պահանջեն իրենց աթոռներն ունենալ կառավարութեան մէջ եւս, Պ. Լավալ կը յուսայ թերեւս ստեղծել ուժերու համադրութիւն մը եւ Թարտիէօյի մեծամասնութիւնը կապել ընդդիմադիրներու քուէներուն։

Արմատականները վերջին պահուն, հաւանաբար հաւանին որեւէ դահլիճի մէջ նախկին վարչապետին ներկայութեան, որ իր հետ կը բերէ խորհրդարանական կեդրոնի ձայները։ Սակայն իրենց անհաշտութիւնը հանդէպ հանրապետական ռամկավարներուն եւ անոնց հետ որեւէ գործակցութեան մերժումը, կը ծնին քաղաքական հիմնական տարբերութիւններէ։ Այս վերջինները դէմ են Լոքարնոյի քաղաքականութեան եւ աշխարհականացման, որոնք կը կազմեն արմատականներու «հաւատամքը»։

Ու մեծամասնութեան մը բացակայութենէն վրդոված աջ ու ձախ տարրերը, որոնք կը յամառին քարոզել ուժերու կեդրոնացումը, կը հանգիպին այս անելին։

Կ'ըսուի թէ քաղաքական խմբակցութիւնները հաշտեցնելէ յուսահատ, Պ. Լավալ պիտի ջանայ գործակցութիւնը ապահովել անձերու, որոնք իրենց անհատական հմայքով, կրնան հաւանութիւնը ապահովել խորհրդարանին։ Այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլայ ընդունիլ թէ վտանգաւոր խաղ մըն է որ պիտի փորձէ, որովհետեւ այդ պիտի նշանակէ պառակտումը փոխադրել խմբակցութեանց ներսը։ Օրուան բոլոր դէմքերը կը պատկանին որեւէ խմբակցութեան մը, որուն որոշման դէմ, դժուար թէ ուզեն մեծ քայլեր առնել։

Իսկ այս կամ այն պայմաններու մէջ կազմուած նախարարութիւնը, եթէ առաջին առթիւ իսկ չտապալի, բացայայտ է թէ իր գոյութիւնը պիտի կապէ միայն մէկ քանի քուէներու հերակշռութիւն։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԷՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (3 դեկտեմբեր).

—«Հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը իր բոլոր երեսներով պարզուած է մեր առջեւ ներկայիս։ Թրքահայաստանի մէջ ունէինք աւելի քան երկու միլիոն բնակիչ, ազգային կալուածական մեծ հարստութիւն, տուն-տեղ եւայլն՝ Ռչ-հայկական նահանգներու մէջ տեղաւորուած հայութիւնը Թուրքիոյ տնտեսական եւ առեւտրական կեանքին ջիղը դարձած էր։

Ընդհանուր պատերազմը եւ անոր հետեւանքը եղող վերիվայրումները աշխարհը հիմէն ցնցեցին։ Բոլորովին նոր պետութիւններ կազմուեցան եւ ուրիշներ՝ որոնք դարերու պատմութիւն ունէին՝ սրբուեցան երկրի երեսէն։ Ազգեր, որոնց գոյութիւնը զգալի անգամ չէր, մէկ օրէն միւսը լոյս աշխարհ եկան։ Զանգուածային հաւաքականութիւններ հարկադրաբար մէկ տեղէն միւսը տեղափոխուեցան։ Մէկ խօսքով կազմուեցան նոր մարդկութիւն եւ աշխարհագրական նոր դասագիրք։

Այս ահաւոր յեղաշրջումը եթէ բարիք եղաւ 1914էն առաջ անկախութենէ զուրկ կարգ մը ազգերու, կասկածէ վեր է թէ չարիք եղաւ հայ ժողովուրդին համար։

Մեր ապիկարութեան, անփորձութեան եւ անկազմակերպ ըլլալուն համար — դեռ որքան թերութիւն կ'ուզէք թուեցէք — մարդկային մեծ կորուստներ ունեցանք, կորսնցուցինք մեր ոտքի տակի հողը եւ օրին մէկն ալ' արմատէն պոկուած ծառի պէս, մահասփիւռ փոթորիկի թեւերուն վրայով՝ նետուեցանք օտար ու անհարազատ ափեր։

Տասը տարիէ ի վեր գաղթական ենք ու հանգիստ չունինք։ Հարկադրաբար կը տանինք տասը պետութիւններու քմահաճոյքը, որոնք իբրեւ բարեկամ կամ թշնամի՝ ամէն օր մեր նրբսին կուտան մեր թերութիւնները, օտար ափերու ճամբան ցոյց տալով մեզի։

Ցեղին է որ ծանրութիւնով քննուի ողբերգութիւնը, եթէ ոչ տրամաբանական դատումներու յանգելու, գոնէ մեր երէկը ճանչնալու ոգիով։ Առարկայական պայմաններ չկան երէկուան պատմութիւնը գրելու համար։ Ոչ ալ ունինք միտքն ու դատողութիւնը, որ պէտք է պաղարիւնութեամբ մօտենալու բոլոր անցքերուն, վերլուծելով ու վերաքննելով զանոնք, առանց զգացումներու եւ երեւակայութեան։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր, Սպանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, աւելի քան երկու հարիւր քաղաքական հաւաքոյթներ տեղի ունեցան, կատարեալ հանդարտութեամբ։ Սէվիլլայի մէջ, հաւաքոյթներու զործադուլը կը պատճառէ ընդհանրանալ, գործաւորներու եւ գործատէրերու միջեւ, բանակցութեանց անյաջող ելքին հետեւանքով։ Ուալենսիայի մէջ, անգործութեան պատճառով, երեք հազար գործաւորներ մեծ ցոյց մը կատարեցին փողոցներուն մէջ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Սկովտիոյ հանքագործները սկսան աշխատիլ նախատեսուած պայմաններով, այսինքն 15 օրուան մէջ 11 օր աշխատանք։ Այս համաձայնութիւնը ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ յառաջիկայ Մարտ 1։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը

Պ. Պարթուի հրաժարումը դահլիճը կազմելու յանձնառութենէն, բաւական զարմանքի մատնած է Փարիզի քաղաքական շրջանակները, որոնք դիւրին յաջողութիւն մը կ'ակնկալէին։ Եւ ինչպէս երէկ գրեր էինք, Հանրապետութեան նախագահը դահլիճի կազմութիւնը այս անգամ յանձնեց Պ. Փիէռ Լավալի, որ կը գտնուի նոյն դժուարութիւններուն առջեւ, որոնք ձախողութեան մատնեցին Պ. Պարթուն։ Պ. Լավալ, նման Պ. Պարթուի, լաւատեսութեամբ լծուած է աշխատանքի, որ ներկայ պայմաններու տակ, չի գիտցուիր թէ ի՛նչ արդիւնք պիտի տայ։ Իր առաջին քայլին իսկ, յայտարարելէ վերջ թէ «ամէն պարագայի, չպիտի ընդունիմ դահլիճը կազմել առանց իմ բարեկամիս Անտրէ Թարտիէօի գրական աշխատակցութեան», արդէն ապահոված է Պրիանի, Թարտիէօյի, եւ Պարթուի մասնակցութիւնը, եւ կը շարունակէ տեսակցութիւններ ու խորհրդակցութիւններ ունենալ կուսակցութեանց եւ խորհրդարանական խմբակցութեանց պետերուն ու քաղաքական կարեւոր անձնաւորութեանց հետ։ Սակայն Թարտիէօյի անունը կասկած կը ներշնչէ որ ընկերվարականներն ու արմատականները վստահութեամբ նային կազմուելիք որեւէ դահլիճի։

Թուրք համայնավարներուն դատը

Պոլսոյ Ատեանը սկսաւ դատել 16 համայնավարներ, որոնցմէ 13ը ոչ ձերբակալեալ վիճակի մէջ կը գտնուին։ Ամբաստանեալներուն մէջ հինգ կիներ կան եւ մէկ լիսէի աշակերտ մըն է։

Դատարանը որոշեց դատավարութիւնը դռնփակ կատարել, նկատելով որ խնդիրը երկրին ներքին ապահովութեան հետ կապ ունի։

Նոր կուսակցութիւն կազմել կ'ուզեն

• Նոր կուսակցութիւն մը կազմելու գաղափարը հետզհետէ կը զօրանայ Այտընի երիտասարդութեան մէջ։ Երիտասարդները Մ. Քէմալի գալստեան կը սպասեն, անկէ խնդրելու համար որ իրենց կազմելիք ռամկավար կուսակցութեան պետ մը ընտրէ։ Այս կուսակցութիւնը Հանրապետութեան զօրավիգ մը պիտի ըլլայ եւ անոր, սիրո՛վ պիտի յարի եղեր Արեւմտեան Անատոլուի շրջանակի ժողովուրդը։

Մոսկուայի դատերին վերջին անակնկալը

Մոսկուայի արտակարգ դատարանին նախագահը Քայլինին, հպատակելով արդարութեան գործավարին հրահանգին, շնորհի արժանացուց Ռամզինը եւ իր չորս ընկերները Լարիչէֆ, Չարնովսկի, Քալիննիքոֆ եւ Ֆէտոթովը։ Ասոնց դէմ արձակուած մահուան պատիժը վճիռը, կը փոխուի 10 տարուան բանտարկութեան։

Իսկ միացեալ երեքը որոնք 10ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին, նոյնպէս շնորհի կ'արժանանան։ Անոնց բանտարկութեան պատիժը կ'իջնայ 8 տարուան. բայց անկից զատ 5 տարի զրկուած պիտի մնան քաղաքական իրաւունքներէ։

Խորհրդային կառավարութիւնը իր այս բացառիկ շնորհը կը մեկնաբանէ անով որ դատապարտեալները խորապէս զղջացած են իրենց ոճրին համար, եւ թէ բանուորական ու գիւղացիական կառավարութիւնը վրէժ չի սնուցաներ…։

Լէնինկրատի Խորհուրդը անմիջապէս Երիտասարդ Համայնավարներուն հրահանգ տուաւ որ վերցնեն Զմեռնային Պալատին դիմացը կանգնած կառափնատը, ուր մահապատժի ենթարկուէին Փուանքարէի, Պրիանի, Տէթէրտինկի եւ Չըրչիլի պատկերները։ Եւրոպական այս չորս մեծամեծներու պատկերները ուրեմն, իրենց կեանքը կը պարտին բոլշեւիկեան անհուն ներողամտութեան…

Անգլիական բողոքին կարմիր պատասխանը

Կը յիշուի թէ Մոսկուայի դատավարութեան առաջին օրերուն, Մոսկուայի անթելի կայանը կոչ ուղղեր էր Անգլիոյ աշխատաւորութեան որ ըմբոստանայ կառավարութեան դէմ, եւ թէ այդ առթիւ անգլիական կառավարութիւնը, Մոսկուայի իր դեսպանին միջոցաւ բողոք յայտներ էր Խորհրդ. կառավարութեան դէմ, թէ դրժած է երկրին մէջ համայնավար գրգռութիւն չսերմանելու իր խոստումը։ Բողոքին իբր պատասխան Մոսկուա կը յայտնէ թէ այդ կոչը ուղղող անթելի կայանը կը պատկանի սէնտիքաներու կեդրոնական խորհուրդին եւ թէ դուրս կը մնայ կառավարութեան հակակշռէն ու հսկողութենէն եւ թէ ուրեմն, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել հակակշռելու համար անոր յայտագիրը։

Մոսկուա պատասխանեց նաեւ Անգլիոյ դիտողութիւններուն թէ կը զարմանայ որ անգլիական կառավարութիւնն եւս ամբաստանուած է Մոսկուայի դատավարութեան մէջ։ Բոլշեւիկեան պատասխանը կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը իրաւունք չունէր արգիլելու որ մեղադրեալները խոստովանութիւններ ընեն։ Սակայն գիտել կուտայ որ կառավարական դատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀԸ

Քանի մը օր առաջ, իր սենեակին մէջ սպաննուած գտնուեցաւ Հռոմի բոլշեւիկեան դեսպանատան առաջին քարտուղարը Լէվին։ Ըսուեցաւ թէ անձնասպան է եղեր։ Սակայն, Հռոմէն «Ցէյլի Մէյլ»ի ղրկուած թղթակցութեան մը համաձայն, քաղքին դիւանագիտական շրջանակները չափազանց վրդովուած են շրջող զրոյցներուն հետեւանքով, որոնք Լէվինի մահուան պարագաներուն կը կապեն շատ աւելի խորհրդաւոր ենթադրութիւններ։

Անցեալ Շաբաթ օր Հռոմի կարմիր դեսպանատան կողմէ կարճ զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ Լէվին անձնասպան եղած է ատրճանակի հարուածով մը։

Բայց ահա պատմութիւնը որ ամբողջ Հռոմի մէջ բերնէ բերան կը շրջի։ Քանի մը օր առաջ, Չեկայի երկու գործակալներ Հռոմ հասան, քննութիւն մը կատարելու պաշտօնով։ Գետական գաղտնիք մը յայտնուած էր եւ կ'ուզէին գիտնալ թէ ո՛վ էր պատասխանատուն։ Առաջին անգամէն իսկ կասկածեցան Լէվինէն զոր ուրբաթ օր հրաւիրեցին դեսպանատուն, բացատրութիւններ տալու եւ ինքզինքը արդարացնելու համար։ Երկար հարցաքննութենէ մը վերջ, երիտասարդ դիւանագէտը խոստովանեցաւ թէ թերեւս քիչ մը անզգուշապահ եղած էր մէկ քանի պարագաներու մէջ։ Չեկայի գործակալները բսին իրեն որ սենեակէն դուրս ելլէ պահ մը, թոյլ տալու համար որ խորհրդակցին իր մասին։ Լէվին երբ դէպի դուռ կը յառաջանար, Չեկայի գործակալներէն մէկը յանկարծ հանեց իր ատրճանակը եւ անոր գլխուն գնդակ մը տեղաւորեց։ Անկից վերջ, իտալական ոստիկանութիւնը կանչուեցաւ եւ ոճիրը ներկայացուեցաւ իբրեւ անձնասպանութիւն։

Ըստ «Ցէյլի Մէյլ»ի թղթակցին, այս պատմութիւնը շատ աւելի իրական կը թուի ըլլալ, քան թէ բոլշեւիկեան դեսպանատան պաշտօնական զեկոյցը։ Նախ, ստոյգ է որ Չեկայի երկու լրտեսները խորհրդաւոր կերպով եկած են Հռոմ եւ ուղղակի իջած դեսպանատուն։ Երկրորդ՝ մեռնելէ մէկ քանի ժամ առաջ, Լէվին տեսնուած էր բարեկամներու հետ, որոնք կը պատմեն թէ արտակարգ ոեւէ բան չէր նշմարուեր վրան եւ ոեւէ մտահոգութիւն չունէր։ Անոնք ապշութեամբ իմացան Լէվինի մահուան լուրը, կարդալով թերթերու մէջ խորհ. դեսպանատան կարճ զեկոյցը։

Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ խորհ. դեսպանատունը ոչինչ ըրած է այս զրոյցները հերքելու համար։ Որեւէ լրագրողի թոյլ չեն տար որ դեսպանատան դուռնէն ներս մտնէ, իսկ իտալական ոստիկանութիւնը՝ իրեն ուղղուած հարցումներուն հանդէպ լռութիւն կը պահէ։

ՄՈՔԼԻ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ

Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչ կոմիտէն մտադիր է հրաւիրել իր 5 անդամները որոնք ստորագրած են Մոզլիի յայտարարութիւնը ընդդէմ կառավարութեան, որ ետ առնեն իրենց ստորագրութիւնը։ Անկախ աշխատաւորականներու պետը Մաքսթօն կը յայտնէ թէ Մոզլիի ըմբռնումները դէմ են կուսակցութեան քաղաքականութեան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնի է թէ Ռուսիան՝ ամբողջական ընկերվարացման ենթարկելու համար, խորհրդային իշխանութեան կողմէ մշակուած «Հնգամեայ ծրագիրը», բռնած է ձախողութեան ճամբան եւ այս ձախողութիւնը զգալի է մանաւանդ անոր համար որ ի գին մեծամեծ տառապանքներու պարտադրուեցաւ ժողովուրդին։ Այնպէս որ, պոլշեւիկները կը ջանան Հնգամեայի բոլոր սխալներուն պատասխանատու փնտռել քիչ մը ամէն տեղ, երկրէն ներս թէ դուրս, արեւմտեան պետութիւնները, որոնք իբր թէ պզտոր մեքենայութիւններ լարեր են, եւ ճարտարագէտները որոնք կ՚ամբաստանուին հակայեղափոխական խափանարարութեամբ։

«Օրը Օրին» տրուած լուրերու արագ յաջորդականութեան մէջ, ընթերցողը կրնայ շփոթել հանգոյցին թելերը։ Յստակ ըմբռնելու համար ամբողջ աղմուկին պարագայութիւնը, ամփոփենք որքան որ կարելի է, տասն օր տեւող հրէշային դատավարութեան մը այս ողբերգական դաւեշտը։

Ութ մասնագէտներ, ուսուցչապետներ եւ ճարտարագէտներ դատի քաշուեցան։ Դատավարութիւնն սկսաւ անցեալ երկուշաբթի եւ վերջացաւ ուրբաթ օր, ըսենք, դատախազ Գրիլէնքոյի մահապատժի պահանջով, որ ունկնդրող կարմիր հասարակութեան բուռն ծափերուն ու խանդավառ կանչերուն է արժանացեր, կը հռչակէ ուրախութեամբ, պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը։

Անցողակի ըսենք թէ՝ նման տեսարաններու կազմակերպութեան մէջ իսկ՝ պոլշեւիկները գերազանցեցին ներոնական թատրոններու տնօրէնները, որոնց համար կ՚ըսուի թէ երբ քչելիք թատերախաղ մը ունենան, վարձու ծափահարողներ կը հաւաքեն փողոցներէն, անոնց աղմուկով շլմորելու համար վճարող հասարակութիւնը։

Իսկ պոլշեւիկեան դաստիարակութեան ամբողջ դիւայնութիւնը պատկերացնելու համար, յիշենք թէ ամբաստանեալներէն Սիդնինի լակոտը, Մոսկուայի թերթերուն մէջ, հրատարակութեան տուած է նամակ մը, որով իր հայրը կը ներկայացնէ իբր թշնամի բանուորական դասակարգին եւ կը պահանջէ որ մահուան դատապարտուի։

Խորհրդ. թերթերը նոյ. 11ին հրատարակեցին 4 մեծադիր էջերու վրայ ընդհ. դատախազին Գրիլէնքոյի ամբաստանագիրը՝ ութ գլխաւոր մեղադրեալներու դէմ, որոնք կ՚ամբաստանուին թէ մասնակցած են հակայեղափոխական կազմակերպութեան մը, «Ճարտարագէտներու կազմակերպութեան միութիւն» կամ «Ճարտարարուեստական կուսակցութիւն»ու իբր ոճրային արարքներու հեղինակ, կ՚իյնան Խորհր. Միութեան պատժական օրէնքի 58րդ յօդուածի 3, 4 և 6 հատուածներու տրամադրութեանց տակ։

«Ընկեր» Գրիլէնքոյի անվերջ եւ անսկիզբ մեղադրականը կ՚եզրակացնէ։

Այս անձերը, զանազան ժամանակներով մասնակցած են կազմակերպութեանց, որոնք հիմնուած են քայքայելու եւ խափանելու համար Խորհ. Միութեան տնտեսական կառուցուածքը եւ դիւրացնելու համար քաղքենի իշխանութեան վերահաստատումը։ Քանի մը տարիներու ընթացքին շարունակած են իրենց աւերի գործը, այս նպատակին համար Ռապինովիչի եւ Փալչինսկիի նախաձեռնութեամբ (որ հրացանազարկ եղած է), խմբուեցան միակ կազմակերպութեան մը մէջ։ որ կը կոչուէր «Ճարտարագէտներու արհեստագիտական կեդրոն»։

2) Աւելի յետոյ, համոզուելով որ քաղքենիութեան քաղաքական ու տնտեսական իշխանութեան վերահաստատումը միայն խափանարարութեամբ ապահովելու իրենց ջանքերը անզօր են, անհրաժեշտ նկատելով զինու զօրութեամբ տապալել խորհրդային վարչաձեւը, այս մարդիկը իրենց խումբը վերածեցին քաղաքական կուսակցութեան մը, որ կոչուեցաւ «Ճարտարարուեստական կուսակցութիւն»։

3) Յետոյ, տեսնելով որ խորհրդային վարչաձեւը տապալելու եւ դրամապետութիւնը հաստատելու համար, անկարելի է երկրին ներսը զինեալ ըմբոստացում կազմակերպել, այս մարդիկը յարաբերութեան մտան արտասահմանի մէջ հիմնուած կազմակերպութեան մը հետ, ժողովուրդի թշնամիներու կողմէ, որոնք երկրէն փախեր էին։ Ամբաստանեալները համաձայնելէ վերջ այս կոմիտէին անդամներուն հետ, իրենց հակայեղափոխական գործունէութիւնը ի սպաս դրին օտար բանակներու միջամտութիւնը պատրաստելու, այս նպատակին համար օգտագործելով օտար պետութեանց եւ «Առեւտուրի և Ճարտարարուեստի Կոմիտէ»ին նիւթական օժանդակութիւնը։

4.) Միեւնոյն ատեն. «Ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի Կոմիտէ»ին միջոցաւ, յարաբերութեան մտած են ֆրանսական ղեկավար շրջանակներուն հետ, զորս կը ներկայացնէին ֆրանսական կառավարութեան նախկին պետ Փուանքարէ, արտաքին նախարար Պրիան։ Այս շրջանակները կը պատրաստէին զինուորական գործողութիւն մը ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։ Գործողութիւնը յանձնուած էր Ֆրանսա. ընդհ. սպայակոյտէն սպաներու Ժուանվիլ, Ժանէն եւ Ռիշար։

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամբաստանութիւնը իբր թէ կոթնած է ամբաստանեալներուն գրաւոր կամ բերանացի խոստովանութիւններուն վրայ։

Այսպէս փրոֆ. Ռամզին կը խոստովանի թէ Խորհրդ. Միութեան դէմ զինեալ յարձակման նպատակն էր, «Խորհրդ. Կառավարութեան անկումէն յետոյ Ռուսիան օժտել քաղքենի հանրապետական կառավարութեամբ։ Ռուսիոյ ապագայ կառավարական վարչաձեւի ընտրութեան հարցին մէջ, առաջարկուեցան կառավարական զանազան եղանակներ. առաջարկուեցաւ նոյնիսկ միապետութիւնը վերահաստատել։ Սակայն այս առաջարկը մերժուեցաւ այն պատճառաւ որ նախկին կայսերական ընտանիքը չափազանց վարկաբեկուած էր եւ թէ շատ դժուար պիտի ըլլար նորը փնտռել։ Անկից զատ, միապետութեան վերահաստատումը կրնար մեծ դժգոհութիւն պատճառել ժողովրդական խաւերուն։ Ապագայ հանրապետութեան օրէնսդրական օրկանը պէտք է ըլլար երկաստիճան ընդհ. քուէարկութեամբ ընտրուած խորհրդարան մը։ Բայց ընդունուած էր թէ պետական հարուածէն անմիջապէս յետոյ, անհրաժեշտ էր հաստատել զինուորական տիրակալութիւն մը, այդ կերպով ամրացնելու համար նոր կարգերը»։

Այս նպատակներուն հասնելու համար, ճարտարագէտներու կազմակերպութեանց միութեան անդամները արեւմտեան Եւրոպայի ելմտական ու ճարտարարուեստական բարձր անձնաւորութեանց հետ յարաբերութեան մտան։ Նաեւ արտասահման ապրող ռուս գործատէրերու հետ։

Այդպէս է որ համաձայն Ռամզինի պատմութիւններուն, ինքն իսկ, 1927ին, Փարիզի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ռիապուշինսկիի հետ, ռուսական հիւսկեդէնի ճարտարարուեստի թագաւորը։

Իր կարգին, Քալինիքօֆ՝ հետեւեալ խոստովանութիւնները կ՚ընէր 1930 հոկտ. 10ին։

«Գիտցածս այն է որ հանգուցեալ Փալչինսկի սերտ յարաբերութիւն ունէր ֆրանսական եւ անգլիական դրամատէրերուն հետ։ Ռապինովիչ համաձայնած էր Լեհաստանի հետ. Քրէննիքօֆ շատ լաւ կապեր ունէր Վիքքէրս ընկերութեան հետ, իսկ Ֆէտէրովիչ ուրիշ ընկերութեանց հետ»։

Ըստ ամբաստանագրին, այս բոլոր հաստատութիւններն ու անձերը պարտաւոր էին նիւթապէս օժանդակել խորհրդային տնտեսութեան քայքայման գործին եւ այսպէս պատրաստել օտար զինուորական միջամտութիւնը։ 1928 հոկտեմբերին— մինչ ամբաստանագիրն է որ այսպէս կը հաստատէ— ճարտարագէտներու կազմակերպութեանց Միութենէն երկու անդամներ Ռամզին եւ Լարիչէֆ Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցան Տենիսոֆի հետ՝ նախագահ «Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի կոմիտէին», ինչպէս նաեւ Ռիապուշինսկիի, Նոպէլի, Ղուկասօֆի (ծագումով հայ), Ստարինքէվիչի եւ Մէշչէրսկիի հետ։

Ինչ բանի մասին խօսեր էին այս մարդիկը իրենց առաջին եւ յաջորդական տեսակցութեանց ընթացքին։ Ահա թէ ի՛նչ կը պատմէ Ռամզին այս մասին.

— Նոյն օրն իսկ մեր երկրորդ հանդիպման ընթացքին, կը պատմէ Ռամզին, մասնակի երկար տեսակցութիւն մը ունեցայ Տենիսոֆի հետ։ Տենիսոֆ ինք ըսաւ թէ մեծ վստահութիւն ունի միջամտութեան յաջողութեան վրայ, որովհետեւ այս անգամ, յառակագիծը շատ ամրօրէն պիտի պատրաստուի նիւթական թէ զինուորական տեսակէտով։ Այսպէս ուրեմն, նախապէս գործուած սխալները այս անգամ չպիտի կրկնուին։

«Ռիապուշինսկի այն ատեն դիտել տուաւ թէ օգտագործելով լեհական, ռումանական, պալթեան պետութիւններու եւ Վրանկէլի բանակի մնացորդ ուժերը, զինուորական միջամտութիւնը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենար 6-800 հազար մարդեր, որոնք Պալթիկի եւ Սեւ ծովու մէջ գործող նաւատորմերու օժանդակութեամբ, պիտի կրնային դիւրաւ պարտութեան մատնել խորհր. ուժերը։ Իմ հարցմանը թէ ո՞վ ուղղակի պիտի հոգայ միջամտութեան ծախքերը, Տէնիսոֆ յստակ պատասխան չտուաւ։ Ըսաւ միայն թէ առայժմ, այդ հարցը ուսումնասիրուելու վրայ է։ Տէնիսոֆ եւ Նոպէլի խօսքերէն ենթադրեցի թէ անհրաժեշտ դրամը պիտի հայթայթուէր Տէթէրտինկի, անգլիական, ֆրանսական եւ մաս մըն ալ գաղթական ռուս դրամատէրներու կողմէ»։

Բայց Փարիզ գալէ առաջ, Ռամզին եւ Լարիչէֆ Լոնտոն գացին, ուր տեսակցութիւն ունեցան Սայմընի եւ Սըր Ֆիլիփի հետ. վարիչ տնօրէն Վիքքէրս ընկերութեան։ Անոնք տեսնուեցան նաեւ համբաւաւոր գնդ. Լօրէնսի հետ։

«Ճարտարագէտ Սայմընս կը պատմէ Ռամզին ինչպէս նաեւ Ֆիլիփ մեզ գիտցուցին թէ միջամտութեան կազմակերպման կեդրոնը Ֆրանսան էր, որ ծրագիրը պիտի գործադրէր Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի ձեռքերով, թէ Անգլիան պատրաստ էր մասնակցելու միջամտութեան, օժանդակելով թէ դրամով եւ թէ իր նաւատորմով։ Վերջապէս ըսին նաեւ թէ Անգլիոյ մէջ միջամտութեան հոգին Լորտ Չըրչիլն էր»։

Ընդհ. դատախազ Գրիլէնքոյի ամբաստանագիրը ուրիշ վկայութիւններ եւս կը բովանդակէ։ Նախ, ճարտարագէտ Սիդնինի յայտարարութիւնները։ Սիդնին երբ Փարիզէն կ՚անցնէր հոն տեսակցած է նաեւ նախկին նախարար Քոնովալոֆի հետ, որ ըսած է.— Դեռ վերջերս, Փուանքարէ իր մօտ կանչեց Թրէթիաքօֆը եւ Ռիապուշինսկին. խորհուրդ տուած է անոնց հրահանգել Ռուսիոյ ճարտարագէտներու կազմակերպութեան որ պատրաստեն միջամտութեան գետինը։

Սիդնին կ՚ըսէ նաեւ թէ Փուանքարէ խոստացաւ ուժգնօրէն պաշտպանել միջամտութիւնը եւ թէ կը կարծէ որ կարելի պիտի ըլլայ Ռուսիոյ դէմ զինուորական գործողութիւնները սկսիլ 1930 31ին, շատ մեծ յաջողութեան յոյսերով։ Գալով գործողութեանց յառակագծին, անոր մշակումը յանձնուած է ֆրանսական սպայակոյտին։

Բայց միջամտութիւնը որ տեղի պիտի ունենար 1930ին, բնականաբար... յետաձգուեցաւ

(1)

ՀԱՅՐ Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ
ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Օգտուելով յայտնի բանասէրին ներկայութենէն, Պերլինի Հայ Գաղթ. Միութիւնը եւ Երիտասարդականը հրաւիրած էին զինք հայ հաւաքավայրը, խօսելու համար հայ մատենագրութեան ոսկեդարու մասին։ Վերջերս անսովոր դարձած բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը եւ զգալի ոգեւորութիւն մը կը տիրէր։

Հայր Ակինեան վեր հանեց Պարթեւ Արշակունեաց հելլէնասիրութիւնը, որոնց հետ քաղաքականապէս եւ կրթապէս կապուած էին հայ Արշակունիները։ Յետոյ երբ Սասանեաց հարստութիւնը քաղաքական եւ կրօնական վտանգ հանդիսացաւ Հայաստանի, Արշակունիները նոյն հելլէնասիրութիւնը աւելի սերտօրէն շարունակեցին պահել։ Տրդատ Մեծ հռոմէական պետութեան յարեցաւ եւ առաքական ճամբով հասած նոր վարդապետութեան՝ քրիստոնէութեան կրօնքը ընդունելով ամրապնդեց իր կապը հելլէն մշակոյթի ենթակայ դրացի ժողովուրդներու հետ, թումբ կանգնելու համար Սասանեան ազդեցութեան առջեւ։ Ներսէս Մեծ հելլէնական ազդեցութիւնը աւելի զօրացուց եւ 387ին երբ Հայաստան բաժնուեցաւ հզօր պետութեանց միջեւ, զգացուեցաւ նախ Սասանեանց ձգտումը քրիստոնէական ասորական ազդեցութեան ենթարկելու հեռացնելով հելլէնականէն, երկրորդ հիւս. արեւելեան գաւառներու մազդէական կրօնի վտանգը, երրորդ յունական վտանգը քաղաքականապէս անջատուած Հայերուն համար։

Մաշտոց, որ զինուորական էր, ազգին բախտը վճռուած նկատեց. միակ փրկութիւնը տեսաւ քրիստոնէական կրօնի ուժեղացման մէջ։ Մտաւ հոգեւորական ասպարէզ եւ իրեն գործունէութեան շրջան ընտրեց Գողթն-Սիւնիքը, ուր քրիստոնէութիւնը դեռ հաստատ արմատ չէր գտած։ Բայց լեռնականաց շրջանին մէջ կենդանի քարոզչութիւնը բաւական չեղաւ, պէտք էր գրաւոր քարոզութիւն հիմնական եւ տեւող, իսկ ասոր յաջողութեան համար դպրոցներ՝ դաստիարակուած նոր սերունդ մը յառաջ բերելու համար։ Սեփական գրի անհրաժեշտութիւնը զգացուեցաւ այն ատեն։ Սահակ կաթողիկոս եւ Վռամշապուհ թագաւոր քաջալերեցին Մաշտոցը, որ անձամբ գնաց, ասորական եւ յունական ազդեցութեանց կեդրոններ հմուտ խորհրդարաններու օժանդակութեամբ յօրինելու համար հայ լեզուի սեփական նշանագրեր։ 407 թուականին, գրի գիւտին հետ տրուեցաւ սկիզբը հայ գրականութեան։ Մաշտոց ձեռնարկեց առաջին անգամ հայ գրերով թարգմանելու «իմաստութեան գիրքը», եւ յաջողած վերադարձաւ Վաղարշապատ։ Ժողովուրդը ընդունեց Մաշտոցը մեծ ցնծութեամբ. այսպէս փրկուած էր հայ մշակոյթը եւ հայ ամբողջականութիւնը։

Մաշտոցի աշակերտները մեկնեցին Եդեսիա եւ Ամիտ, ծանօթանալու համար օտար գրականութեանց եւ թարգմանելու քրիստոնէական եկեղեցիի նշանաւոր գլուխ գործոցները։ Անոնք հասան մինչեւ Պոլիս եւ օգտուեցան արքունի մատենադարաններէն։ Իսկ Մաշտոց ստանձնեց Հայաստանի դպրոցական կազմակերպութեանց գործերը։ Ժողովուրդը ոգեւորուած էր, ծեր եւ տղայ կը մըրցէին սորվելու նոր գիրերը։

Մինչ այդ Ասորեստանէն եւ Յունաստանէն կը հասնէին հայրենաբարբառ նորհատորներ, որոնք արուեստանոցներու մէջ օրինակուելով կը տարածուէին մինչեւ հեռաւոր գաւառներ։ Ու եկեղեցիին մէջ կը հնչէր այլեւս հայրենի բարբառը եւ հասկնալի լեզուով ծէս, ուր մինչ այն յոյն եւ ասոր լեզուն կը տիրէր՝ անըմբռնելի հայ ժողովրդական լայն խաւերուն,

Թարգմանչաց յաջողութիւնը կը կայանայ մանաւանդ անոր մէջ որ անոնք ունէին որոշ ծրագիր, քարոզել կրօն եւ գիտութիւն։ Առաջ թարգմանեցին Ս. Գիրքը յետոյ մեկնեցին եւ տուին անոր վարդապետութեան թարգմանութիւնը։ Դրեցին ծիսական մատեաններ, Մաշտոց, պատարագամատոյց, եկեղեցական պատմութեան, եկեղեցիի հերոսներու կամ վկայից պատմութիւն, ընդհ. պատմութիւն, երկնագրութիւն, տոմարագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ նոյնիսկ վէպ՝ Աղեքսանդրի պատմութիւնը։ Յիսուն տարուան մէջ հայ գրականութեան տուին յոյն եւ ասորի գրականութեան նշանաւոր հեղինակներու գործերը։ Եւ ինչ որ Ե. դարու հայ մատենագիրները 50 տարուան ընթացքին արտադրեցին, յաջորդ 1500 տարուան գրականութիւնը չիրցաւ այդ ճոխութեան հասցնել իր ստեղծագործութիւններ։

Թարգմանութիւնները կատարուած էին օտար բնագրերէ, բայց բոլորովին ազատ եւ հիանալիօրէն բնական հայրենի ոճով՝ յարմարցուած հայ բարբառին էր որ կը գործածուէր անգիր բանահիւսութեան մէջ։ Անոնք երբեք բռնազբօսիկ չեն իրենց արտայայտութեանց մէջ, այլ զուտ հայկան նկարագրի, կատարեալ քերականութեան, հարուստ ոճի եւ բառամթերքի նըմոյշներ, մրցակից՝ յոյն եւ լատին դասականներու ոճին ու լեզուին։

Հայր Ակինեան կը շեշտէ որ ամենազուտ հայերէնը կը ներկայանայ մեզ այս շրջանի գրականութիւնը, յաջորդ շրջաններուն, ազդուելով յունական ոճէն ուզեցին ներմուծել (օրինակ «ներ»մուծել, այս «ները»ը հայերէ չէ, նոյնպէս «ներ»գործել եւլն.) օտար տարրեր որոնք սակայն ոչ թէ ճոխացուցին այլ մթագնեցին զայն։ Դժբախտաբար այս ոսկի գրականութիւնը դեռ չէ յայտնաբերուած ամբողջութեամբ. շատ բան կը գտնուի անտիպ, շատ ալ կորսուած է։ Եթէ կ՚ուզենք աշխարհաբարը զարգացնել ճիշտ եւ հայ նկարագրով, պէտք է մեր ուշադրութիւնը ուղղենք յատկապէս Ե. դարու դասական հայերէնին, որ ճոխ է բառամթերքով եւ ոճաբանութեամբ եւ կը ներկայացնէ պատրաստ նիւթ բառակերտութեան ուսման։

Հայր Ակինեանի խօսքերը ուշադրութեամբ ունկնդրուեցան ներկաներէն որոնք երկարատեւ ծափերով իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին յարգելի բանախօսին։ Պ. Աբեղեան ամէնուն թարգմանը ըլլալով շնորհակալութեան խօսքեր ըրաւ մաղթելով որ աւելի յաջողութեամբ պսակուին ժրաջան վարդապետին աշխատանքը զոր մտադիր է շարունակելու Միւնիխ, Թիւբինկըն, Փարիզ եւ Երուսաղէմ։

Մասնաւոր ժամադրութեամբ Յառաջին համար ընդունուեցայ Հայր Ակինեանէն, համառօտ… ծանօթացուց իր աշխատանքներուն եւ փաստագրութեան… ձեւը։ Առնուազն երկու ստուար… հատոր պատրաստ ունի գիտ… կանօրէն բաղդատող հայ… մատենագրութիւնը իր բոլոր… մանրամասնութիւններով, … օրինակ նոյն գործի քանի… ընդօրինակութեանց համեմա… տութեանց եւ արժէքի մէջ… բումներով։ Հայր Ակինեան… փաստեր, արդիւնք մանաւ… վերջին չորս տարուան հետա… զօտութեանց՝ Էջմիածին եւ… բեան, որոնք մեր գիտական… պատմութեան մէջ խիստ կարե… ւոր փոփոխութիւններ կը բ… րեն։ Ապահովաբար ամիս… Փարիզ հասնի, ուր եւ մտադի… հրապարակ դնելու որոշ… իր վերջին աշխատութենէն… աւելի ուշ եթէ պայման… թոյլատրեն ընթացիկ հատո… ներու մէջ հրատարակութ… պիտի տայ իր «Մատենագրու… թիւն Պատմութեան հայ… 407 - 1750»։

Պ. ՑՐՈՒՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԵՐԿԻՐԸ ԱՆՕԹԻ Է ԵՒ Մ…

«Հիւր կազէթէ» — Ան… քոյին երբ կազի փոշան… ճամբորդութեան մը ելան… հարկ է կացութիւնը… յայտնել։ Որովհետեւ, այս… գամուան ճամբորդութիւնը… վորական այցելութիւն մը… այլ բոլորովին ուրիշ իմաստ…

Պոլիսը. երկրին մտաւորակ… այս գեղեցիկ կեդրոնը, … աննախընթաց թշուառութեան… մէջ կը գալարի։ Անօթութիւնը… դրամի չգոյութիւնը ամպի նման… սեւցուցած են Պոլսոյ հորիզոնը… Եւ այս ամպերը ամէն օր… կուտակուին Պոլսոյ վրայ, … ահաւոր բեռին տակ կը… Մարդիկ որոնք երէկ բան… էին, այսօր պատըռտած… ներով կը պտըտին փողոցներու… մէջ։ Ամենամեծ վաճառա… ներուն մէջ իսկ միայն ճա… կը վզվզան։ Դրամատէրերը… նածալ կը սպասեն, վարկը եւ… տահութիւն բառաւը պատմ… թեան անցած անհաւատալի… ներ են։ Ընդհ. պատերազմին… մէնէն սեւ օրերուն անգամ… ղովուրդը տնտեսական… ահաւոր աղէտալի մասնա… չէր։

Ով որ կ՚ուզէ գաղափար… մել ժողովուրդին թշուառութեան… մասին, թող անգամ մը Ս… պէտէսթէնը երթայ եւ տեսնէ… ի՛նչպէս ժողովուրդը ծախու հան… նած է իր ունեցածները… պէս, այս վայրին մէջ գո… զէնները կը վաճառուէին… մա՛ ճերմակեղէնի ծրարներ… բարձի երեսներ։ Ցեռայ… մէջ տուն չկայ որ գրաւի… չըլլայ։

Վաճառականը անօթի… տոնեան անօթի, որբերը եւ… րիները անօթի, երկիր մը… ծայրէն միւսը մարդիկ անօթի… մերկ են։

Այո. Պոլսոյ ներքին… այսքան տխուր եւ գա… Երբեմնի ուրախ եւ շէնշող… այսօր կուլայ, ինչպէս մ… որուն զաւակները օրերէ… հացին երեսը տեսած չեն։

«ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋ
ՊԻՏԻ ՊԱՅՔԱՐ…

«Եփրըն». իր… եւ վեց սիւնակի վրայ, … հետեւեալ վերտառութեամբ… «Երդում ըրինք, մինչեւ… մինչեւ մեր գրչին կարողութ… չպիտի դադրինք պայքար… յանուն երկրին»։

Ցաւն ալ, հինգ սիւնակի… գրած է. «Երկիրը ընդհանուր…

...է եւ ամէն մարդու բնական իրաւունքն է հետաքրքրուիլ հանրային գործերով։ Երկրին հորիզոնին վրայ շոքած մշուշը՝ չորս-հինգ ամսուան հաւաքուած մշուշը չէ, այլ վերջին երկու տարուան մէջ կուտակուած մշուշն ...

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Հիւր Աստմ»— Մոսկուայի կոմերը չէք արտադրել աններ ... կը շինուին։ Ցնահական տագնապի շրջանին, յանձնականուները եւ մեծ յանձնակատարները, մեծամասնորէն ունեցողները եւն. նոր հարուստ դարձան։ Մոսկուայի արտադրողներու շինութիւնը գոյց կուտայ որ այս նոր հարուստներուն շահը դանդաղ կը քալէ։

Ցնտեսական տագնապին հետեւանքով, առեւտրականները եւ յանձնակատարները կորսնցուցին իրենց դիրքը՝ իսկ մանր արհեստաւոր դասը սնանկացաւ։ Գիւղացիներն ալ թողուցին իրենց հողը եւ սկսան քաղաքները խուժել, կամ նաւբաններու վրայ իբր բանւոր աշխատիլ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

«Միլլիէթ» — Իտալիոյ մէջ վերարտաքին գործավարին գտած ընդունելութիւնը շատ վեր է բաւական սովորական յայտարարութիւններէն, եւ քաղաքի նշանակութիւն մը ունի։

Յայտնի կ'երեւի որ Թուրք-իտալական բարեկամութիւնը կարգ թողուցած է կարգ մը շրջանակներու նոյն իսկ կարգ մը ֆրանսական թերթեր տարօրինակ մեկնաբանութիւններ տուին թէվֆիք Րիւշտի պէյի Հռոմ այցելութեան։

Դաշնօթ է Թուրք եւ Իտալական յարաբերութեանց սկզբնական շրջանը։ Ցեւան տեւան զրոյցներ կը վերագրէին Իտալիոյ, եւ կ'աշխատէին շահագործել այս ժխտումոյ զրոյցներուն առեղծուած մթնոլորտը։

Երկու երկիրներու իրատես վարիչները չէին կրնար հանդուրժել այս կացութեան շարունակութեան, որովհետեւ երկու կողմերն ալ նոյն շահը ունէին,— խաղաղութեան մէջ կ'որդանալ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Ամերիկեան խմբակի մը անունով դիմում կատարուած է կառավարութեան, Զմռնական դրամատան բաժնեկից ըլլալու համար։ Պատասխան տրուած է թէ պէտք է դիմումը կատարուի դրամատան

վարչական խորհուրդին որ այս օրերս պիտի ընտրուի։ Յայտնի չէ թէ ի՛նչ ձեւով պիտի կարենայ մասնակցիլ այս խմբակը, որովհետեւ կանոնագրին համաձայն, Շէրիքէ բաժնեթուղթերը միայն կրնան փոխանցել Ամերիկացիներուն, մինչդեռ այս մէկուկէս միլիոն ոսկիի բաժնեթուղթերը ամբողջութեամբ արձանագրուած են արդէն թուրքիոյ մէջ գործող օտար դրամատուններու եւ մեծամասնորէն ունեցող ընկերութեանց։

Այս կացութեան բերումով կամ խմբակին առաջարկը պիտի մերժուի կամ օրէնքը պիտի փոխուի, կամ ուրիշ լուծման եղանակ մը պիտի գտնուի։

«ՈՒԹ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՇԻՒԸ»

«Հիւր Աստմ»ի խմբագրականէն.— Մենք կը հրատարակուինք, որպէսզի Թարգման հանգիտանանք ժողովուրդին ցանկոլուն, որպէսզի հաշիւը հարցնենք Իզմիրի յաղթութենէն եւ Լոզանի դաշնագրէն ի վեր անցած ութը տարիներուն, որպէսզի բարձրաձայն աղաղակենք թէ ժողովուրդին համբերութիւնը սպառած է այլեւս։

Ամէն Թուրք հայրենակից կը հարցնէ.— Ի՞նչ եղաւ անցնող ութը արժէքաւոր տարիներու ընթացքին, Լոզանէն յետոյ իշխանութեան գլուխը անցնող անձերը որքան կրցան օգտագործել այդ առենուան իրենց ահագին համբաւը եւ ազդեցութիւնը։

Ութը տարի առաջ, մեր բարոյական կորովը որքա՞ն բարձր էր, եւ յոյսերը որքա՞ն առողջ։ Ամէն մարդու մօտ կատարեալ էր կամք ըսուած բանը որ կը բանէ լեռները տապալելու։ Առատութեան եւ երջանկութեան պարէկը մէկ թեւ երկարութեան չափ մօտեցած էր մեզի եւ ժպտելով կը կանչէր մեզ։ Եթէ մեր մէկ ձեռքը երկարէինք այս հայրենիքին մէջ, առատութիւն եւ բարօրութիւն պիտի ծնէր ամէն կողմ։ Իսկ ութը-տասը տարի յետոյ,— այսինքն հիմա,— երկիրը պիտի դառնար բարեկարգ, ծաղկած ու ժպտուն։

Մինչդեռ, այսօր կը տեսնենք երկիր մը որ կը գալարուի տագնապներու եւ զրկանքներու մէջ, ամբողջովին կորսնցուցած իր զուարթութիւնը։ Երկիր մը, ուր Սերպէսթի նման անգամ մըն ալ կուսակցութիւն մը ծնելուն պէս, անոր շուրջը սկսան հաւաքուիլ որպէս թէ Մեսիա մը ըլլար։

«ԶԱՆՈՒՔԳԱԼԷ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ»

Ազգ. Պաշտպանութեան գործակալութեան որոշումով, Զինուորական թանգարանին առջեւ Չանաքգալէի պատերազմը խորհրդանշող յիշատակարան մը պիտի շինուի։ Այս յիշատակարանը, բացի երկու մարմար սիւներէ, ամբողջութեամբ շինուած պիտի ըլլայ Թշնամի թնթանօթներու արձակած ռումբերով։ Այս ռումբերէն խիտ շատ եւ բազմաթիւ տեսակներով ու մեծութեամբ կը գտնուին Թանգարանի անարեւութեան արամադրութեան տակ։ Ռումբերուն մէջ ամէնէն խոշորներն են անգլիական «Քուին Էլիզապէթ» գերտրէտնօթին կողմէ արձակուած մարդահասակ ռումբերը։

Յիշատակարանը միեւնոյն ատեն գործնական գասարան մը պիտի ըլլայ զին. աշակերտներուն համար, որովհետեւ ռումբերու հաւաքածոյ մը պիտի ըլլայ եւ իւրաքանչիւրին վրայ ալ գրուած պիտի ըլլայ թէ ո՞ր թուականին ո՞ր դրահաւորին կողմէ արձակուած է։

ՄԱՌԱԽՈՒՂԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբերի առաջին շաբթուն թանձր մառախուղ մը անցաւ արեւմտեան Եւրոպայի վրայէն։ Այս մառախուղը մանաւանդ անտանելի էր Լիէժի մէջ։ Եւ զարմանալի է, որ աւելի քան 70 հոգի մեռան այդ շրջանին մէջ, մառախուղին հետեւանքով։ Միայն Լիէժի մէջ մեռան 14 հոգի մէկ օրուան մէջ։ Կենդանիներն ալ միասնեցան եւ շատեր սատկեցան։ Գիտական շրջանակներըզարմանքի մատնուեցան։

Ամիջապէս գիտական քննութեան ձեռնարկուեցաւ։ Ոմանք առարկեցին թէ շրջանին գործարաններն են պատճառը։ Այդ գործարաններուն ծուխը սակայն չէր կրնար միաս հասցնել, քանի որ այդ օրերուն չէին բանիր գործարանները։ Եւ յետոյ այս մահերը առաջին անգամ է, որ այսքան մեծ թիւով տեղի կ'ունենային, հակառակ անոր որ գործարանները միշտ աշխատած են այդ շրջանին մէջ։

Եւ ահա, քննութիւններու այս վիճակին մէջ, լուր կուգայ Լոնտոնէն թէ մառախուղը Լոնտոնի մէջ կ'ունենայ մահերու թիւը, Այնպէս որ կարելի է եզրակացնել թէ մառախուղը թունաւոր ազինչ

ունէր, ինչպէս կարծուեցաւ նախապէս։

Լիէժի բնակչութիւնը անմիջապէս անուն մը առաւ այս մահերու պատճառին,— «Մառախուղի հիւանդութիւն» անունով կնքեց զայն։

Բժշկագիտական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ մառախուղը շատ դէշ կ'ազդէ սիրտի եւ թոքերու ակարութենէ բռնուած մարդոց, մանաւանդ ալ տարիքաւորներուն վրայ։ Վերջին մահերուն մէջ սակայն կային երիտասարդներ ալ։ Պատճառը հաւանաբար այն է, որ մառախուղը չափազանց թանձր էր։ Նոյն իսկ փարիզի մէջ եւս զգալի էր այդ, եւ ինչպէս կը հաղորդէր, կոկորդը կ'այրէր, շնչահեղձ կ'ընէր եւ մինչեւ թոքերուն մէջ զաւ կը պատճառէր։

Եւ սակայ՛ բժշկագիտական շրջանակները առկայծ կը դրաղին այս վերջին համաճարակին ծագման քննութեամբ։ Եւ շատեր կ'ուզեն նոյն ատեն, որ ճարտարարուեստը անտառ կազմող գործարաններու այս գրգռութիւնը քաղաքներու մօտ, դեռ ի՛նչ վտանգներ պիտի պատճառէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԷՃԵՐ ՈՒ ՆՈՐԷՆ ՎԷՃԵՐ

Կը շարունակուին վէճերն ու քննութիւնները Երեւանի ու Ներքին գաւառներու կուսակցական շարքերուն մէջ։ Հակառակ վարութիներուն, հակառակ այլազան կուսակցական պատիժներուն, հակառակ նոյնիսկ Մոսկուայի կղզիներու աքսորին՝ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան մէջ մարդիկ կան, որ չեն կրնար լռել եւ կը քննադատեն։ Քննադատութիւնները, ինչպէս գրած ենք յաճախ, բաւական խիստ են, եւ անոնց լեզուն՝ բուռն։ Ամէն անգամ կը նետուի երբեմն երբեմն, ամէն անգամ կը գործադրուի եւ վէճը կը շարունակուի։

Մասնաւորաբար Երեւանի կայարանի կոմունիստ բջիջը շատ անհանդարտ է։ Այնտեղ վէճերը քիչ մը աւելի բուռն կ'ըլլան։

Վանծ Այվազեան այդ բջիջին մէջ խօսք կ'առնէ եւ կը քննադատէ ղեկավարները, որոնք ժողովներով ու իրենց թերթերով գլուխ կը տանին թէ «աջ» ընդդիմադիրներ կան, «ձախ» ընդդիմադիրներ կան, որոնց կը պատռ...

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ տակաւին չեն փակած իրենց հաշիւները։ Կը հրաւիրենք անմիջապէս զրկել բաժնեգիններ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Հակառակ պարագային կը դադրեցնենք թերթերը այդ թուականէն յետոյ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

նան պատրաստ բանաձեւերով։ Բոլոր այդ բանաձեւերը կեղծ ու խաբէութիւն կը համարի Այվազեան, որ կ'ըսէ.

— «Ալ թեքումը, եւ ընդհանրապէս թեքումները ծայր են առնում կաբինետներում։ Ջուր էք իրար խառնել»։

Եւ Լոմինաձէ-Սիրցով «դաւաճանութեան» մասին Հայաստանի բանուորական ժողովներուն բանաձեւերը կը նկատէ «կարեւոր»:

— «Այն որոշումները, որոնք կայացուած են Սիրցով-Լոմինաձէի եւ ուրիշների նկատմամբ, կարինետային որոշումներ են»։

Պարզապէս ըսել կ'ուզէ թէ Հայաստանի մէջ բանուորը կամ գիւղացին, մասնաւորաբար կամ կուսակցականը տեսակէտներ չունին, այլ կը կրկնեն տուն տրուած խօսքերը, «վերէն» հրահանգները, բարձրագիր «գրասենեակներու» հրամանները։ Աւելի զատ ուրիշ բան չէ գրուած «Խորհ. Հայաստան»ի 16 Նոյ. թիւին մէջ։

Եւ դարձեալ Լոմինաձէ-Սիրցովի դէմ բանաձեւերու առթիւ վէճ մը լեցուած են «Խորհ. Հայաստան»ի ամբողջ մէկ շաբթուան թիւերը։ Այս վէճերէն զատ հայ ժողովուրդը ուրիշ բան չպիտի՞ կարդայ.

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը, տեսնելով որ ձախողեցաւ ներքին փոխառութիւնը,— բայց ինչպէս չձախողէր, հայ գիւղացիին քով սանթիմ մ՞ը որ փոխ տայ կառավարութեան,— այժմ կը դիմէ նոր ձարպիկութեան մը, քիչ մը քաղցրին։

Վիճակահանութիւն սարքած է, դրուելով 25 եւ 5 րուբլինոց տոմսեր։ Պիտի շահին 300.000 հոգի։

Բայց այս մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ «Խորհրդ. Հայաստան» (24 Նոյ.)։

«Ո՞վքեր են շահողները։ Նախընթաց փոխառութիւններէ փորձը ցոյց է տալիս, որ շահած առնմի մասին տեղեկութիւնը դժուարութեամբ է հասնում շահող քաղաքացուն։ Բաւական է յիշատա...

կել, որ Խորհրդ. Միութեան փոխառութիւնից մօտ 25 միլիոն րուբլու շահած գումար շահողները դեռ եւս չեն պահանջել»։

Ինչո՞ւ գնգակահարուա՞ծ են։ կամ թէ չե՞ն վճարեր։ Բայց պէտք չէ՞ եզրակացնել թէ այս անգամ եւս 300,000 շահողները ոչինչ պիտի առնեն։ Ինչու դ պէտք։ Հրամայուած է ծախել վիճակահանութեան տոմսերը «գիւղացիներուն մէջ», որպէսզի «պահանջէ հնգամեակը չորս տարում կոչուած փոխառութիւնը»։

ԿԵՂԾՄԱՇԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բժիշկ Ալեքսանեան կը գրէ թէ վերջին ամիսներուն բաւական տարածուած է կեղծմաշկը Երեւանի մէջ, եւ կը սպառնայ համաճարակ դառնալ։ Երեւանէն զատ, հիւանդութիւնը կը տեսնուի նաեւ շրջաններուն մէջ։

Սակայն ամէնէն աւելի Երեւանն է, որ վարակուած է։ Միայն Նոյեմբեր ամսուան Երեւանի մէջ պատահած են կեղծմաշկի 54 դէպք։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի խառն խումբը որ Quingamp քաղաքը հրաւիրուած էր մրցելու համար տեղւոյն խումբին դէմ, 3000 աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ, լաւ խաղարկութենէ մը վերջ յաղթական ելաւ: Իր դէմ 4 նշանակէտի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը իր նուրբ եւ ճարպիկ խաղարկութիւնով գնահատման արժանացաւ բոլոր հանդիսատեսներէն, մրցումէն վերջ տեղական թերթերը մեծ գովասանքներ ըրին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազայոց ճարպիկ եւ կարգապահ խաղարկութեան մասին։

Ահա թէ ինչ կը գրէ փարիզի l'Echo des Sports թերթը.— Հայ խումբը իր նուրբ եւ ճարպիկ խաղերով զարմացուց տեղական ժողովուրդը: Առաջին անգամ էր որ մենք տեսանք ֆութպոլի խումբ մը որ իր բարձր խաղարկութեամբ լաւ դաս մը տուաւ մերիններուն:

Գ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԷՆ

ԱԼԲՈՄ

ԱՆՏՈՆ ՉԷԽՈՎԷՆ

Ծերացող խորհրդական կըրակէրով, բարակ ու նիհար, ինչպէս ծովային վարչութեան շէնքին վրայի ձողը, առաջ անցաւ ու դառնալով Ժըմէյխովին՝ ըսաւ.

— Ձե՛րդ գերազանցութիւն, մեր ամբողջ հոգիով յուզուած ու շարժուած ենք ձեր երկարամեայ կառավարչութեան եւ հայրական գթութեան պատճառով ։

— Աւելի քան ամբողջ տասը տարի,— թելադրեց Զաքուսինը։

— Աւելի քան ամբողջ տասը տարի, մենք, ձեր ստորագրեալներս, այսօրուան մեզի համար յիշատակ այս... օրը, իբր նշան մեր յարգանքի ու խորին շնորհակալութեան կը բերենք մեր այս պատկերներով լի ալբոմը ու կը նուիրենք ձեզ եւ կը փափաքինք, որ ձեր պատուական կեանքի ընթացքին եւս երկար ու երկար,— մինչեւ ձեր մահը,— չլքէք մեզ...

— Արդարութեան ու յառաջդիմութեան ճանապարհին ա-

ռանց ձեր հայրական խրատներու.. աւելցուց Զաքուսինը, իր ճակատին քրտինքը սրբելով։ Ըստ երեւոյթին, ան շատ կը ցանկար խօսիլ եւ ամենայն հաւանականութեամբ, պատրաստի ճառ ալ ունէր։ Ու թող ձեր դրօշը երկա՛ր ու երկար ծածանի հանճարի, աշխատանքի ու արդարութեան ասպարէզին մէջ,— լմնցուց ան։

Ժըմէյխովի ձախ խորշոմած այտին վրայ արցունքներ սահեցան։

— Պարոններ, ըսաւ ան դողդոջ ձայնով, ես չէի սպասեր ու երբեք ալ չմտածեցի թէ դուք պիտի տօնէք իմ այս յոբելեանս։ Սաստիկ զգացուած եմ։ Այս վայրկեանները չպիտի մոռնամ մինչեւ գերեզման եւ, հաւատացէք բարեկամներս, որ ո՛չ մէկը ձեզի այնպէս շատ բարիք չի ցանկար, ինչպէս ես.. իսկ եթէ ո՛եւէ ատեն ալ բան մը եղած ըլլայ, այն ալ ձեր օգտին համար եղած է..

Ժըմէյխովը, իսկական պետական խորհրդական, համբուրեց ծերացող խորհրդա-

կան կրտսերովին հետ, որ պէտք է ըսել թէ երբեք այդ անտակի պատուի չէր սպասեր, հիացումէն գունատեցաւ։ Յետոյ կառավարիչը ձեռքով շարժում մը ըրաւ, որ կը նշանակէր թէ, յուզումէն խօսիլ չի կրնար եւ կարծէք թէ ալբոմը ո՛չ թէ նուիրեր են անոր, այլ խլած են իրմէ։ Վերջը քիչ մը հանդարտեցաւ, քանի մը զգածուած խօսքեր ըսաւ ու ձեռք տուաւ ամէնուն որ անցմեն եւ ապա ուրախութեան բարձր աղաղակներուն մէջ վար իջաւ, նստեցաւ կառքը ու գնաց։ Կառքին մէջ նստած ատենը զգաց որ սիրտը ինչ որ անծանօթ զգացումով լեցուած է ու նորէն սկսաւ արտասուել։

Տունը նոր ուրախութիւն մը կը սպասէր իրեն։ Հոն անոր ընտանիքը, ազգականներն ու ծանօթները այնպիսի ովասիոն մըն էին պատրաստեր անոր որ, Ժըմէյխովին թուեցաւ թէ, այն պիտի օգտուէ մըն է բերեր իր հայրենիքին, որ եթէ ինքը աշխարհիս վրայ եղած չըլլար, ապա մեծ

վնաս մը պիտի ունեցած ըլլար իր ազգը առէ։

Յոբելինական ճաշասեղանը բաղկացած էր կենացներէ, համբերէ, դրկախառնութիւններէ եւ արցունքներէ. մէկ խօսքով ինքը Ժըմէյխովը, երբեք չէր կարծեր թէ, իր ծառայողները այդչափ իրենց սրտին մօտ կը գտնէին անոր յոբելեանը։

— Պարոններ, ըսաւ ան անուշ, չեղէնէն առաջ, աւելի երկու ժամ առաջ եւս լի ու լի բաւարարուեցայ հրաշք այն բոլոր առնչանքներուն համար, որուն հարկադրաբար կ'ենթարկուի՝ ան մարդը, որ կը ծառայէ, այսպէս ըսած, ո՛չ թէ ձեւի, ո՛չ թէ դասի, այլ միմիայն պարտականութեան համար։ Ես իմ ամբողջ պաշտօնավարութեանս ընթացքին, իբր սկզբունք ընդունած եմ ո՛չ թէ հասարակութիւնը մեզ համար, այլ մենք իրեն համար։ Եւ այսօր ես բարձրագոյն նուէրը ստացայ իմ այդ գաղափարիս համար։ Իմ ստորագրեալներս ալբոմ մըն են բերեր ինծի համար... Ահա... Ես զգածուած եմ։

Ցօնական դէմքերը դարձան դէպի ալբոմը եւ սկսան նայիլ։

— Իսկ ալբոմը հրաշալի է, ըսաւ յոբելեարին աղջիկը, Օլեան, կը կարծեմ թէ յիսուն րուբլի կ'արժէ։ Ա՜հ լա՛ւ ես կը պահեմ զայն, այնքան լաւ է։

Ճաշէն ետքը Օլեան իրեն հետ միասին սենեակ տարաւ զայն եւ կղպեց սեղանի դզրոցին մէջ։ Յաջորդ օրը ալբոմին մէջէն հանեց նուիրատու պաշտօնեաներուն լուսանկարները ու անոնց փոխարէն իր գիշերօթիկ դասընկերուհիներուն նկարները դրաւ։ Այնպիսով նշանազգեստները իրենց տեղը ճերմակ ուսնոցներուն զիջեցան։ Քօլիան, նորին գերազանցութեան պզտիկ մանչը, ժողուեց աստիճանաւորներուն նկարները ու անոնց հագուստները կարմիր գոյնով ներկեց։ Անպեխներուն կանանչ պեխեր դրաւ, իսկ մօրուք չունեցողներուն ալ շագանակագոյն մօրուքներ շինեց։ Ու երբ այլեւս նկարելու բան մը չմնաց, այդ պատկերներէն խաւաքարտեայ մարդեր հանեց, աչքերնին գնդասեղով ծակոտեց ու սկսաւ զինուոր

խաղալ նաքն ալ հանեց ատաղձ. ...ապա խորհրդական կրտսերովի նկարը ամբողջութեամբ լուցկիի տուփին վրայ ու այդ դրութեան մէջ տարաւ հայրիկին քով, իր առանձնասենեակը։

— Հայրի՛կ, նայէ՛, յուշարձան։

Ժըմէյխովը քրքջաց բարձրաձայն, ծանցաւ ու քնքշութեամբ համբուրեց Քօլիայի երեսները։

— Դէ գնա՛, չարաճճի՛, մայրիկին ալ ցուցուր, թող ան ալ նայի։

Թարգմ. Խ. Եգանեան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ցաղանգաւոր ջութակահար Տորք Սինանեան վաղը Հինգշաբթի իրիկուն նուագահանդէս մը կուտայ Փարիզի Երաժշտանոցին սրահին մէջ։ Պիտի նուագէ միջազգային նշանաւոր երաժիշտներու գործերը։

խաղը իր ճառին մէջ չէ պնդած Անգլիոյ եւ իր հպատակներուն վերագրուած արարքներուն վրայ։

Երէկ կէս օրէն յետոյ, Անգլիոյ արտաքին Նախարարը այս երկու պատասխանները կարդաց Խորհրդարանին մէջ։ Պահպանողականներէն շատերը յայտնեցին թէ գոհ չեն այդ պատասխաններէն եւ պահանջ դրին որ կառավարութիւնը նոր բացատրութիւններ ուզէ Մոսկուայէն։

Եգիպտական նոր կուսակցութիւնը

ԳԱՀԻՐԷ, 8 դեկտեմբեր.— Եգիպտոսի ժողովրդական նոր կուսակցութեան բացումը կատարուեցաւ այսօր Գահիրէի մէջ, նախագահութեամբ վարչապետ Իսմայիլ Սըտքը փաշայի, որ սահմանած է անոր ղեկավարութիւնը։ Իր ճառին մէջ, Սըտքը փաշա քննադատեց Վաֆտի կողմէ ընդունուած եւ կիրարկուած օրէնսդրութիւնը որ ազգայնական Խորհրդարանին միևաշնորհը կը դարձնէր Թագաւորին իրաւունքները։ Ցետոյ յոյս յայտնեց թէ կարելի պիտի ըլլայ Անգլիոյ հետ կնքել պայմանագրութիւն մը՝ Եգիպտոսի անկախութեան հիման վրայ, պահպանելով բրիտանական շահերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼՈՌՈՒՍ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ.— Թրիէսթէէն կը գրեն թէ իտալական իշխանութեանց ներկայացուցիչներու եւ խորհրդային հիւպատոսին ներկայութեամբ, Մոնֆալքոնէյի նաւարանէն ծով իջեցուեցաւ վիոթքա նաւը, որ շինուեր էր Ռուսիոյ հաշւոյն։ «Թանսի մասնաւոր թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ թէ Միլանի տեսակցութենէն յետոյ, անտեղի չէ շեշտել գործունէութիւնը, զոր ցոյց կուտայ բոլշեւիկեան նաւային պատուիրակութիւնը Իտալիոյ մէջ։ Իսկ իտալական մամուլը ոչ մէկ տող կը գրէ պատուիրակութեան մասին, որ ամէն օր կ'այցելէ Իտալիոյ նաւարանները եւ աչքէ կ'անցնէ անոր նաւային ուժը։ Կասկածներ կան որ ռուսեւ իտալական զինակցութիւն մը կը պատրաստուի գաղտնօրէն։

ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ԴՐԱՄ.— Պապին անունով կոխուած դրամները շրջաբերութեան պիտի դրուին տարեգլխէն սկսեալ եւ օրինաւոր ընթացիկ արժէք պիտի ունենան Իտալիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ։ Պապը, Իտալիոյ կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնութեան հիման վրայ, կրնայ ուզած չափով ոսկի դրամ կոխել տալ իտալական փողերանոցին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ Մուշի խաս գիւղացի եղբօրորդիս Աղէքսանդր Դաւիթեան, որ ասկէ 9 տարի առաջ կը գտնուէր Հար. Ամերիկայի Պուէնոս Այրէս քաղաքը։ Սակայն մօտ 18 ամիս է որ նամակ չեմ ստացած։ Իմացնել Սմբատ Դաւիթեանի, 11bis rue de Chemin de Fer, Clamart, (Seine), France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPAHN

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերու համար դիմել այժմէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ձ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՈԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris
13 դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆՈՎ
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

RECITAL DE VIOLON ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle des Concerts du Couservatoireի մէջ, 2bis Rue du Conservatoire, Paris.
Տոմսերը 30, 20, 15, 10, 8 եւ 5 ֆրանք

ՋԱՊԷԼ ՔԷՄԷՆՋԷՃԵԱՆ
ԵՒ
ՌՈՒԲԷՆ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Պոլիս 21 Նոյ. 930 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Վ.ԱԼԱՆՍԻ Երջ. կոմիտէն դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսի՝ ընկ. Գեղամ Սարոյեան։ Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ Եւրոպա։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկաներու միջեւ մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՆԻէՌ Պուա-Քոլոմպի մէջ կազմուած է Պատանեկան միութիւն մը, որուն առաջին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, Bois Colombs սրճարանին մէջ։ Անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին այս ժողովին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Տոքթ. Ադամեան, նիւթ ունենալով՝ Ազգերու հոգին։ Մէկ ժամ սինեմա։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամուհիներու փորձը այս իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ անդամագրուիլ փափաքողները այս իրիկուն ժամը 8ին, 181 Cours Lafayette, քաֆէ տը լա կառի ներքնասրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 1840.
Շավիլ, Գայա.— 100։
Ռուան, Գործ.— 130.80.
Գրայիլա, Օ. Ա.— 145.
Լա Սիոթա, Գործ.— 105։
Լիոն, Խօր.— 150.

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ զայն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար միացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930

11 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1440

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊՆԱԿԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ՈՐՋԸ

Փարիզի ռամկավար թերթը որ սկսած է հանդուցեալ «Երեւանի» դերը խաղալ երկչոտ ու դիմակաւոր, բայց նոյն անզրդուելի քսութեամբ, պէտք տեսեր է անդրադառնալու մեր մէկ քանի գրութեանց, որոնցմով՝ Հայաստանի խորհրդայնացման տօնին ու բարեգործականի մասնակցութեան միջեւ կապի բացակայութիւնը ցոյց կուտայինք։

Ռամկավար մոքի վաւերական փտութեան փաստը՝ այս թիւին մէջ իսկ, մեր ընթերցողները անգամ մը եւս թող համատեղեն մեր աշխատակցին Անոյի հետ։

Իսկ մենք, անգամ մը եւս յայտնենք. գիտենք թէ խօսքի ուժով միայն, նախկին յիմարներ զսպելու մեր աշխատանքը ամուլ է։ Ամուլ է նաեւ արհեստաւոր վաշխառուներ խղճահարութեան կանչելու, ի բնէ պնակալէզներ հպարտութեան հրաւիրելու ամէն ջանք։

Ռամկավար կեդրոնի անդամները գիրար գտած են. իսկ անոնք որ դուրս են մնացած, իրարու կը հանդիպին Բարեգործականի օճախին մէջ...

Մարդիկը գոյութեան պայքար է որ կը մղեն ու այդ պայքարին մէջ. բնական է որ պիտի մոցնեն իրենց նկարագրին ամենէն ցայտուն ու խաթարած գիծերը, անմտութիւն, անխղճութիւն եւ գետնաքարշ քծնանք։

Սին վերագրումներ չէ որ կ'ընենք եւ ոչ ալ հայհոյութիւն։ Այլ բնորոշում յատուկ ու յատակ բառերով, որոնց հաստատումը կը գտնէք իւրաքանչիւր ռամկավար «անձնաւորութեան» անցեալ ու ներկայ կեանքին մէջ։

Ու, այդ խառնուածքն է, որ ռամկավար խմբագրին տուն է տուեր երկու գլուխ-գործոց նենգութեան, անմիտ ու թափանցիկ։ Առաջինին մասին կը խօսի մեր աշխատակիցը Անօ։ Կարճ պահ մը կանգ առնենք երկրորդին վրայ։

Ռամկավար թերթը մեզ կը վերագրէ.— Բարեգործականը մասնակցելով Հայաստանի խորհրդայնացման տօնակատարութեան, ֆրանսական կառավարութեան կասկածը կը հրաւիրէ իր վրայ(!)»

Մէկ սուտ։ Մեր գրութիւնները մէջտեղն են։ Այդ տեսակ բան չենք ըսած։ Բայց հիմա կ'ըսենք։ Ո՛չ միայն Բարեգործականը կասկած կը հրաւիրէ իր վրայ այդ անշնորհք ու կեղծ համակրանքով, այլ նոյնիսկ հայ ժողովուրդին ողջմտութեան կը բախի։ Փաստ՝ որ Որբերու հանգանակութիւնը Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը ժողովրդային դժկամակութեան կը հանդիպի եւ միմիայն այդ պատճառով։

Երկրորդ։ Այդ թերթին խմբագիրը ով որ է, իրեն համար սովորական քսութեամբ, կը փորձէ մեր գրութեան կապել համաձայնով անհարկելու ձեռնարկներ։

Ցենք գիտեր թէ ուրիշ որո՞նք եւ ի՞նչ են հեռաձայնած Բարեգործականի կեդրոնին։ Բայց մեր իրաւունքն էր ճշտում կը կատարել ու կատարեցինք։

Սակայն, ռամկավար սողունի մը հետ գլուխ գլխի. Բարեգործականի վարիչ-տնօրէնին հետ չհեռաձայնեցինք ՀՕԿի քարտուղարին, որ ոստիկաններու թիւը սրահին ներսն ուղուրը լատցնել տայ։ Աղո՛ւոր պատկեր. չէ՞։ Խորհրդայնացումը որ կը տօնուի բուրժուա... ոստիկաններու պաշտպանութեան տակ...

Այս ալ մենք գիտենք։

Բայց ահա սուտ մը եւս։ Իբր թէ խորհրդայնացման տարեդարձը տօնուեր է «մեծ խանդավառութեամբ»։ Ռամկավար թերթը կրնայ օրօրել իր միամիտ ընթերցողները. բայց մեզ ...ը մեզ չի խաբեր, ու սրահին կէս պարապութիւնը ստուերներով չի լեցուիր։ Գիտենք թէ ինչ խարդախութեամբ արձանագրուեցաւ կարգ մը Հայրենակցականներու մասնակցութիւնը տօնի մը՝ որուն կասկածով ու հեգնանքով կը նայէին։ Հրատարակեցինք Սեփաստիոյ Հայրենակցականի հերքումը։ Սեղանի վրայ ունինք նաեւ Շապին Գարահիսարինը։ Իսկ եթէ կայ մաս մը ժողովուրդ շատ քիչ, որ կ'երթայ իբր ժամանց լսելու վարձկան մունետիկներու պաղ ու պոռոտ բարբաջանքները, թող այդ ալ կազմէ ռամկավարներու միակ սփոփանքը, ժամանակաւոր ու փխրուն։

Բայց այս մանրամասնութիւնները չեն որ կը հետաքրքրեն մեզ։ Այլ այն որ. ռամկավար հացկատակներու ազդեցութեան տակ, Բարեգործականը քայլ առ քայլ կը շեղի իր առաքելութենէն ու կը բռնէ յաջորդական անկումներու ճամբան։ Գիտենք թէ այս մարդոց ցնցուած ու դդմած ուղեղն է որ կը բանի Բարեգործականի կեդրոնին մէջ, որ իր պղտոր ջուրին հետ, կը փորձէ նաեւ ռամկավարներու խաղը։

Բայց տղայական խաղի պէս դիւրին է փորձաքարի զարկուելին ալ անկեղծութիւնը։

Եթէ իսկապէս, «Խորհր. Հայաստանը աւերակներու եւ մոխիրներու մէջէն կը վերակենդանանայ, կը զօրանայ եւ կը ...ի հասնիլ լաւագոյն օրերու», ինչպէս կը հաւատայ ռամկավար թերթը, եթէ Հայաստանի այդ բարեկրթումը կը բխի խորհրդային կարգերէն ու վարչաձեւէն, եթէ իրօք Հայաստանը «ազատ» է ու չի հեծեր զարշ ու վայրագ բռնութիւններու տակ, ռամկավարներուն կը մնայ պատռել իրենց աղուէսի դիմակը ու գաղութներուն մէջ շրջիլ կարմիր գործակալի պատմուճանով։

Իսկ Բարեգործականը, փոխանակ իր տնօրէնին բերնով ... աններու անհաւատալի կեղծիքը պոռչտալու, թող զոհացնէ ... հայ խորհրդ. վարիչներու պահանջին եւ իր հսկայական գումարները թրքսթով ապահովագրելու տեղ, կտակներով միասին թող յանձնէ Հայաստանի կառավարութեան։

Մեր գիտցած անկեղծութիւնը այդ կը պահանջէ։ Մ. Ե.

ԹԷՀՐԱՆԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Թէհրանի դեսպան Խուսրէվ պէյ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է թրքօ պարսիկ յարաբերութիւններուն մասին.

— Արարատի մէջ ոչ իսկ յեղուզակ մը մնացած է այսօր, եւ այդ ձիւնապատ, անմատչելի լեռը իսկական ապահովութեան մը տակ կը գտնուի ներկայիս։ Շնորհիւ մեր զինուորներուն հերոսական ջանքերուն, արագ եւ ջախջախիչ յարձակումով մը կարելի եղաւ ամբողջովին ոչնչացնել յեղուզակները, եւ առ յաւէտ թաղել Քիւրտիստանի երազը եւ խռովարարներու փափաքը։

Թուրքեւպարսիկ սահմանի վէճն ալ հարթուեցաւ եւ Պարսկաստան հաւանեցաւ մեզի թողուլ Արարատը։ Ցառաջիկային, այս լեռը այլեւս չպիտի դառնայ յեղուզակներուն, եւ Դաւրէժ, Էրզրում, Տրապիզոն առեւտրական ճամբան զերծ պիտի մնայ ամէն վտանգներէ։ Սահմանային երկրորդական խնդիրներն ալ մօտերս պիտի կարգադրուին եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին սահմաններու լրիւ անդորրութիւնը ապահովելու համար։

Պէտք կը զգամ յիշեցնելու թէ պարսիկ կառավարութիւնը չխնայեց իր օժանդակութիւնը մեզի, յեղուզակներուն դէմ կազմակերպուած զաւաղական շարժումին առթիւ իր հողերուն մէջ ապաստանած հրոսակները զինաթափ ըրաւ, անոնց պարագլուխները ձերբակալեց, ընտանիքները ընկճելու համար զէնքի դիմեց։ Քիւրտ աշիրէթներուն մէկ մասը աքսորեց եւ ամէն միջոց ձեռք առաւ որպէս զի հրոսակները որեւէ օժանդակութիւն չգտնեն։

Միւս կողմէ, ըմբոստներու գլխաւոր պարագլուխները Իհսան Նուրի, Շէյխ Աղտիլ Քատիր, Քէօր Հիւսէյին փաշայի որդիները զինաթափ եղան իրենց արբանեակներուն հետ, եւ Դաւրէժի մէջ ձերբակալուելէ յետոյ Թէհրան բերուեցան։ Պարսիկ կառավարութիւնը խոստացած է արգիլել այս անհրաժեշտներուն փախուստը, եւ դրկել զիրենք ամէն տեսակ հաղորդակցութենէ։

Թուրքեւպարսիկ առեւտրական յարաբերութիւնները պէտք եղածին չափ զարգացած չեն։ Ատոր հիմնական մէկ պատճառն էր քրտական վերջին ըմբոստութիւնը, որով մեր առեւտրական միակ ճամբան, Դաւրէժ-Տրապիզոն գիծը խափանուեցաւ։ Անհրաժեշտ է սահմանային անդորրութիւնը փութացնել, եւ միւս կողմէ կատարելագործել Տրապիզոն-Էրզրում Դաւրէժ ճամբային հաղորդակցութեան միջոցները։ Այս կերպով, առեւտրական լաւագոյն գործառնութիւնները պիտի ունենանք Պարսկաստանի հետ։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ

Գելթիքայի Էնժիսի շրջանին մէջ 70ի չափ զոհեր խլող մառախուղը կը շարունակէ մտահոգել ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը։ Վարչապետը Գ. Ժասփար ամէն կարգադրութիւն լրացուցած է, որպէս զի գիտական քննիչ յանձնախումբը առաջ տանի իր պրպտումները, երեւան հանելու համար Էնժիսի շրջանին մէջ խորհրդաւոր մահերու պատճառը, որ մշուշին վերագրուեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Ամբողջ օրը Գ. Փիէռ Լավալ տեսակցութիւններ ու խորհրդակցութիւններ ունեցաւ կուսակցութեանց պետերուն եւ քաղաքական անձնաւորութեանց հետ։ Եւ ամենէն վերջ կրկին տեսակցեցաւ նախկին վարչապետ Գ. Թարտիէօյի հետ, որուն ներկայութիւնը նոր կազմուելիք դահլիճին մէջ՝ զօրեղ ընդդիմութիւններու կը բախի։

Գ. Լավալ տակաւին ցանկ չէ պատրաստած եւ խօսակցութեանց ընթացքին նախարարութեանց բաշխման խօսք չէ եղած։ Կարեւորը՝ խօսակցութեանց եւ խմբակցութեանց միջեւ նախ համաձայնութիւն առեղծելն է եւ կամ գոնէ հակամարտութիւնները թուլացնել, որով գոնէ կարելի ըլլայ ելքի մը յանգիլ։

Սակայն, իր այս յոյսերն ալ չեն իրականացած, որովհետեւ հակառակորդ կուսակցութիւնները կը մնան անհաշտ, իսկ Գ. Լավալ անպայման կ'ուզէ իր կողքին ունենալ նախկին վարչապետը իբր անդամ նոր դահլիճին. տակից զատ, տակաւին չէ վճռած թէ պիտի հրաժարի՞ վերջնապէս հանրապետական-ռամկավարներու եւ արմատականներու գործակցութենէն։

Արմատականները, որովհետեւ տակաւին չէ յայտնուած թէ ի՞նչ բաժին պիտի ինայ իրենց նախարարութեան մէջ, կը շարունակեն պնդել թէ կը մնան իրենց տեսակէտին վրայ, այսինքն ո՛չ մէկ գործակցութիւն ռամկավարներու հետ։ Այնպէս որ եթէ Գ. Լավալ ուզէ անպայման արդիւնքի մը յանգիլ, կը թուի թէ խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ դահլիճ մը, որ շատ կը նմանի նախորդին։ Այդ պարագային, նոյն կրքերն են որ պիտի շարունակուին կառավարութեան շուրջ։

Եւրոպայի պարտքերը եւ Ամերիկա

Նիւ-Եորքի ելմտական բարձր շրջանակները բուռն հետաքրքրութեամբ կը զբաղին կարգ մը հաւաքոյթներով, զորս կ'ունենան միջազգային կարեւոր դրամատէրներ, ինչպէս նաեւ անոնց եւ ամերիկեան կարեւոր անձնաւորութեանց միջեւ կատարուած բանակցութիւններով։ Միեւնոյն ատեն զրոյց կը շրջի նաեւ թէ Ուաշինկթընի մէջ՝ միջազգային ելմտական կացութեան մասին կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի կատարուի պաշտօնական շրջանակներու կողմէ։

Առջի առաւօտ, Միջազգային Պարտքերու կարգադրման դրամատան նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցած է ելմտական նախարարին Մելլընի հետ, կը կարծուի թէ երկուքը մէկ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան նախագահին Հուվըրի հետ։

Ցարդ գաղտնի կը պահուէր տեսակցութիւնը զոր Դաշնակցային Պահեստի դրամատան տնօրէնը Հարրիսըն ունեցած է կեդրոնական Եւրոպայի դրամատուններու տնօրէններուն հետ։ Հիմայ որ յիշեալը Նիւ-Եորք վերադարձած է, կը սպասուի որ յայտարարութիւններ ընէ իր տեսակցութեանց բնոյթին մասին։

Այս կարծիքը հիմնուած է Ժընեւի ճառին վրայ, ուր ակնարկութիւններ կային պատերազմական պարտքերու եւ հատուցմանց մասին։ Ելմտական շրջանակները մէկ օրէն միւսը կը սպասեն որ նորութիւններ իմանան այդ խնդիրներուն մասին։

Ամերիկա եւս բաց ունի

Ուաշինկթընէն կը գրեն «Թայմզ»ի.— Ծերակուտական Փօրահ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կը պնդէ թէ Ամերիկայի ելմտացոյցին բացը 190 միլիոն չէ, ինչպէս նախագահ Հուվըր ըսեր էր, այլ առնուազն 400 միլիոն տոլար։ Եւ հետեւաբար, կը պահանջէ որ տուրքերը աւելնան։ Ծերակուտական Փօրահ չի կարծեր թէ կարելի է ներկայ տագնապին դէմ դարման մը ընել օգնութեան այն տեսակ միջոցներով, որոնք ելմտական գանձին բեռը կը ծանրացնեն ու կը նախատեսէ աւելի լայն ծրագիր մը որ փոփոխութեան ենթարկէ մաքսատուրքերը եւ նոր օգնութիւն մը հասցնէ ագարակապաններուն, անոնց տրուած արտածման դիւրութիւններով։

Կարմիր նաւազները կ'ըմբոստանան

ՎԱՐՇԱՒԱ. 9 դեկտ.— Ռուսիայէն ստացուած լուրերու համաձայն, Սեբաստոփոլի նաւազները ըմբոստացած են։

Խորհրդային կառավարութիւնը անմիջապէս հրաման արձակեց, որպէսզի ըմբոստացումը անմիջապէս զսպուի։

Մանաւոր զօրախումբեր ղրկուեցան այդտեղ եւ կը պատմուի թէ աւելի քան 100 նաւազներ հրացանի բռնուեցան։

Հնդկաստանի դէպքերը

Լոնտոնէն կը տեղեկացնեն թէ Հնդիկ ազգայնականները սկսած են իրենց զէնքերը ուղղել անգլիացի սպաներուն դէմ։ Երկրորդ սպան է որ կը սպաննուի երկու օրուան մէջ, Հնդիկ տատնապետի մը կողմէ եւ վախ կայ որ դէպքերը շարունակուին։

Լահոր ահաբեկչական կեդրոն մը դառնալ սկսած է։ Նոյն քաղքին մէջ 3 անգլիացի սպաներ սպաննուեցան իրենց հնդիկ զինուորներուն կողմէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՉԵԿԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 9 Դեկտ.— Ատեն մը կայ, Տէյլի Մէյլ կը յայտնէր թէ երեք պոլշեւիկեան գործակալներ Լոնտոն հասած են, Լոնտոնի խորհրդային դեսպանին Սոքոլնիքոֆի յայտնելու համար անմիջապէս Մոսկուա վերադառնալու հրամանը, որպէսզի բացատրութիւններ տայ աջ համայնավարներու հետ իր յարաբերութեանց մասին։

Փոխանակ հնազանդելու, Սոքոլնիքոֆ դեսպանատան մէջ բանտարկած էր երեք գործակալները։

Այս յայտնութեան վրայ, Մոսկուայի կառավարութիւնը լայն քննութիւն մը բանալ հրահանգեց։ Արտասահմանեան հակակայրի ճիւղը նշանակեց յատուկ մասնախումբ մը, որ անցեալ ուրբաթ օր Լոնտոն հասաւ դատելու դեսպանը եւ բացատրութիւններ ուզելու համար պոլշեւիկեան երեք գործակալներու բանտարկութեան մասին, որոնք կեդր. գործադիր կոմիտէի անդամներ են եղեր։

Սոքոլնիքոֆ բացատրած է անոնց թէ անոնք սխալմամբ բանտարկուած են։ Այդ որոշումը տուած է իր պաշտօնատարներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ։ Անոնք համաձայն եղած են Մոսկուայի երեք մարդոց ներկայացուցած լիազօրագրերը ստուգելու։

Այդ պայմաններուն մէջ ըսած է Սոքոլնիքոֆ, այն ատեն միայն կրնար ենթարկուիլ եւ Մոսկուա վերադառնալ, եթէ հրամանը իրեն տրուած ըլլար արտաքին գործավարութեան կողմէ։ Այս հարցաքննութեան ընթացքին, դեսպանը իր հաւատարմութիւնը յայտնած է հանդէպ Ստալինը եւ հաւաստած թէ ոչ մէկ կապ ունի աջ համայնավարներուն հետ։

Մասնախումբը մտիկ ըրած է դեսպանին բացատրութիւնները, բայց ոչ եւ է վճիռ չէ տուած։

Քիչ ատենէն այս մարդերը Մոսկուա պիտի վերադառնան բանտարկեալ լրտեսներէն մէկուն հետ։ Մնացեալ երկուքը պիտի մնան Լոնտոն, հսկելու համար Սոքոլնիքոֆի վրայ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ՁԱՅՆԵՐ ԿՈՒԳԱՆ

Պերլին, 9 Դեկտ.— Երէկ գիշեր Հիթլերեաններ ցոյցեր կատարեցին այն սինէմային առջեւ, ուր կը ներկայացուի Ռըմարքի համբաւաւոր գործը, «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ»։

Հազարաւոր՝ Հիթլերեաններ ժամադրութիւն տուեր էին սինէմային առջեւի հրապարակը։ Երթեւեկը դադրեցաւ եւ ցուցարարները սպառնական դիրք բռնած ըլլալով, ոստիկանները քանիցս ստիպուեցան յարձակում գործել։

Ժամը գիշերուան 10ի ատեններ, հսկայ թափօր մը սկսաւ շարժիլ. փողոցներուն մէջ ցոյց կատարելու համար, սակայն ոստիկանութիւնը բիրերով սկսաւ յարձակիլ եւ ցրուել ամբոխը, որ բաղկացած հազարաւոր անձերէ, սկսաւ փախիլ քովնտի փողոցները, քիչ ատեն կրկին հաւաքուելու եւ ազգայնական երգեր գոռալու համար։

Քսանեւհեթ անձեր ձերբակալուած են։

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Պուքրէշի ոստիկանութեան պետը սպաննուեցաւ առջի օր։ Այս անձն էր որ երեւան հանած էր Ռումանիոյ մէջ գործող պոլշեւիկեան լրտեսական կազմակերպութիւնը։ Կը կարծուի թէ Չեկայի մարդիկն են որ սպաննած են։

Կալացի մէջ եւս, 3 ռուս ահաբեկիչներ վիրաւորեցին ռումէն ապահովութեան նախկին գործակալներէն մէկը։

ԱՆԳԻՏԱԿԻՑ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռամկավարները աշխարհի ամէնէն զգոյշ արարածներն են, երբ հարցը կը վերաբերի իրենց պատուական անձին: Ամէն անգամ որ Դաշնակցական Մամուլը կը մեղադրէ զիրենք — եւ իրաւամբ — պոլշեւիկներու հաշւին վրայ իւղ քսելու յանցապարտ արարքին համար, անոնք իրար կ'անցնին, Եգիպտոսէն Ամերիկա եւ Ամերիկայէն Փարիզ, եւ ճառով բացատրութիւններով կը ջանան արդարացնել իրենք զիրենք՝ վախնալով որ գուցէ կասկածելի տարր նկատուին իրենց բնակած երկիրներու իշխանութեանց կողմէ:

Ա՛յդ է պատճառը որ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի հանդէսին կազմակերպութեան գործին մէջ, Ռամկավար կուսակցութիւնը չէր ուզած ոչ մէկ դեր ստանձնել եւ առաջ քշած էր Բարեգործականը եւ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչը: Մինչ դեռ, անուանապէս գոնէ իբր քաղաքական կազմակերպութիւն եւ ամէն կողմ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան թմբուկը զարնող կուսակցութիւն՝ ամենէն աւելի ինքն էր որ այդպիսի հանդիսութեան մը նախաձեռնութիւնն ստանձնելու կոչումն ունենալ կը թուէր: Ու թո՛ղ մեզ չառարկուի որ Բարեգործականը եւ Կարմիր Խաչը շինարարական ձեռնարկներ ունին Հայաստանի մէջ եւ այդ պատճառով է որ պէտք տեսած են Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի հանդէսը կազմակերպելու, որովհետեւ այդ բարութեանցը տարրական վերլուծում մը մինչեւ անգամ չի կրնար դիմանալ: Ամենէն խըստապահանջ խորհրդային իշխանութիւնն իսկ չի՛ կրնար ենթադրել որ քաղցենի կազմակերպութիւններ նախաձեռնութիւնն ստանձնեն խորհրդայնացման տօն կատարելու: Եւ ո՛չ ալ կը սպասէ պաշտօնավարար այդպիսի արտառոց եւ վրան բաց կատակերգութիւն մը: Անոնք շատ շատ փափաք կրնան յայտնել որ այդ կազմակերպութիւնները — հրաւէրի վրայ — մասնակցին այդպիսի հանդիսութիւններու:

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն իրողութիւնը: Փարիզի ռամկավար թերթուկը պէտք տեսեր է, իր դեկտեմբեր 3ի թիւին մէջ խմբագրական յօդուած մը նուիրել Սալ Վակրամի մէջ կատարուած զաւեշտին՝ Բարեգործականը արդարացնելու յետին մտքով անշուշտ:

Պիտի ուզէինք ամբողջութեամբ արտատպել այդ ընտիր խարհիկ յօդուածը, ցոյց տալու համար թէ խօսքի լաւագոյն աճպարարներն անգամ, հակառակ իրենց ամբողջ կեանքը երկու չուանի վրայ խաղալով ձեռք բերած խոր փորձառութեան՝ երբեմն ի՛նչ վրան բաց պաշտպանողականներ կրնան հիւսել, երբ հիմնաւորել ջանան իրենց ըմբռնումներուն իսկ հակառակ թէզեր՝ պարզապէս Դաշնակցութեան ժողովրդականութիւնը կրծելու միամիտ հաւատքով:

Այդ լայնծուն խմբագրականին առաջին կէսը, որ Ռամկավարներու իսկական տեսակէտները կը ցոլացնէ, բացարձակ հերքումն ու հակասութիւնն է երկրորդ կէսին՝ ուր անոնք կը պաշտպանեն այն թէզը, որուն իրենք ալ չեն հաւատար: Եւ ընթերցողը պարզած կը մնայ թէ ինչպէ՞ս կարելի է այդ երկու հակասութիւնները հաշտեցնել իրարու՝ եւ նո՛յն յօդուածին մէջ:

Բայց ձգենք որ խմբագրականը ինքը խօսի:

Ռամկավար օրգանը, ըմբռնել տալու համար իր ընթերցողներուն Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին իմաստը, անհրաժեշտ կը նկատէ յետադարձ ակնարկ մը նետել պոլշեւիկեան յեղափոխութեան վրայ, եւ այս տողերով կը գնահատէ զայն.

«Տապալելով Ռոմանովներուն միապետական ռէժիմին աւերակներուն վրայ իրենց տեղը գրաւելու ելող դեմոկրատական կարգերը չկրցան տոկալ դեռ չմարած հրաբուխին պոռթկումներուն եւ տեղի տուին հոկտեմբերեան ընկերային արմատական յեղափոխութեան որ կուգար յանուն կոմունիզմի ստեղծել Խորհուրդներու իշխանութիւնը: Պատերազմը արտաքին ճակատներէն փոխադրուեցաւ երկրին ներսը, քաղաքացիական կատաղի կռիւները հրդեհեցին մեծածաւալ Ռուսիան, ոչնչացուցին անոր դարաւոր մշակոյթն ու հարստութիւնն եւ միլիոնաւոր կեանքեր խլեցին: Դեռ մինչեւ այսօր ամէն տարի հարիւրաւոր կեանքեր կը հնձուին եւ հազարաւոր դէմքեր կը դալկանան ձերբակալութիւններով եւ աքսորներով» (Ընդգծումները խմբ. են: ԱՀՕ):

Ու ճիշդ 17 տող վարը, այդ արիւնոտ պատկերը կը լուսաւորուի յանկարծ՝ երբ նկարագրականը կը հասնի Հայաստանին:

«Այդ ժողովուրդներու կարգին անկիւն մը գրաւած է նաեւ մեր հայրենիքը՝ Կովկասեան Հայաստան՝ որ պատերազմին ու յեղափոխութեան տուաւ իր մեծագոյն տուրքը, ինկաւ արիւնաշաղախ եւ յօշոտուած, մինչեւ որ գտաւ իր փրկութիւնը եւ խաղաղութիւնը խորհրդային իշխանութեան Անդրկովկասի վրայ տարածուելէն յետոյ: Այդ փրկութեան խաղաղութեան եւ վերածնունդի տասնամեակն է որ կը տօնէ այսօր Խորհրդ. Հայաստան»:

Զարմանալի յեղափոխութիւն որ Ռուսաստան մտնելով կը հրդեհէ այդ մեծածաւալ երկիրը, կ'ոչնչացնէ անոր դարաւոր մշակոյթն ու հարստութիւնը, միլիոնաւոր կեանքեր կը խլէ, կը շարունակէ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ հարիւրաւոր կեանքեր հնձել գնդակահարութիւններով եւ հազարաւոր դէմքեր դալկացնել ձերբակալութիւններով եւ աքսորներով՝ մինչդեռ անդին, այդ նոյն յեղափոխութիւնը, նո՛յն Ռուսաստանի անբաժան մաս կազմող եւ սուրի ծայրով գրաւուած Հայաստան երկրին մէջ առանց ճանճ մը թեւէն իսկ կորսնելու՝ կը բերէ խաղաղութեան բարիքները եւ փրկութիւնը:

Բայց ա՛յդ ալ չի բաւեր ռամկավար օրկանին, որ տարուած իր քնարերգական խանդավառութենէն եւ աւելի տպաւորիչ դարձնելու համար իր խմբագրական խօսքը, կը շարունակէ.

«Հայ ժողովուրդը տասը տարիէ ի վեր կապած է իր ճակատագիրը Խ. Միութիւնը ներկայացնող ռուսեւրոպացի ժողովուրդներուն, գտած է իր ֆիզիքական եւ քաղաքական գոյութեան ապահովութիւնը, վերակազմուած է ինքզինքը արդէն եւ նուիրուած այն խաղաղ աշխատանքին՝ որ երէկուան անապատացած Երեւանեան նահանգէն կը վերստեղծէ հայկական հայրենիքը, ինքնավար եւ ազատ Հայաստան»:

Ի՛նչ ինքնավարութիւն՝ որ շղթայակապ կը հեծէ աշխարհի ամէնէն դաժան բռնակալութեան լուծին տակ եւ բիւրե՜ղս եղկելի ազատութիւն՝ որուն մահափիտ սուսերին տակ հազիւ թէ շնչելու համարձակութիւն ունեցող էակները՝ իրենց ակռաներուն հաւատարմութենէն իսկ կը վախնան:

Բայց ձգենք այդ կէտը, որովհետեւ մեր նպատակը քննադատել չէ այսօր, այլ ճշմարտութիւնն իսկ խոստովանցնել տալ մեր Փարիզի անգոյն հարեւանին:

Հրաշքներու դարը շատոնց անցած է, պարոն Ռամկավարներ, եւ Գեդէոնի փափաքին աստուածաշնչային լեգէնտաւորը չէք կրնար հասցնել ձեր ընթերցողներն իսկ, թէ հեղեղանման անձրեւներ կարող են թափիլ երկինքէն եւ բոլորովին չոր ձգել երկու տասնչափ տարածութիւն մը: Ամէն կողմէն փոթորկուած ծովուն վրայ խաղաղ կղզեակ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Եռացող ջուրի կաթսայի մը մէջ պաղ ջուրի կայլակներ փնտռելը առնուազն անմտութիւն է: Բոլշեւիզմը, որ հուրով եւ սուրով մտաւ Ռուսաստան, աքսորով ու գնդակահարութիւններով շարունակեց, ան կը շարունակէ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ իր բռնակալութիւնը, ինչպէ՞ս կ'ուզէիք որ խնայէր Հայաստանին ուր կիրքերը շատ աւելի բուռն են ու վայրագ: Կարմիր փոթորիկը, որ իր մահահոտ շունչովը արշաւեց Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէ՞ս կրնար հրաշքով մը կանգ առնել յանկարծ Հայաստանի սահմաններուն վրայ:

Ձեր տեսութեան կամ առաջին մասն է ճիշդ՝ եւ զայն պէտք է տարածել Խորհ. Միութեան մաս կազմող բոլոր երկրամասերուն վրայ, եւ կամ երկրորդ մասն է ճիշդ եւ այն ատեն պէտք է ընդունինք որ խորհրդ. իշխանութեան Ռուսիոյ մէջ հաստատուիլը այդ երկրին համար ալ բարիք մը եւ փրկութիւն մը եղած է, թէեւ ատալով որ անիկա վերակազդուրէ իր ուժերը, նուիրուելով խաղաղ աշխատանքի:

Եւ որովհետեւ հանուր աշխարհի գիտութեամբ առաջին տեսութիւնն է ճիշդ, ուրեմն ռամկավար օրգանը ինքնիր բըռնածը կ'ընդունի եւ ճերմակի վրայ սեւ մելանով կ'արձանագրէ հետեւեալ փաստը, իր իսկ խօսքերով.

Որ բոլշեւիզմը տարածելով իր կարմիր թեւերը Հայաստանի վրայ՝ պատերազմը արտաքին ճակատներէն փոխադրուեցաւ երկրին ներսը, քաղաքացիական պատերազմի կռիւները հրդեհեցին մեր հայրենիքը, ոչնչացուցին անոր դարաւոր մշակոյթն ու հարստութիւնը եւ տասնեակ հազարաւոր կեանքեր խլեցին: Ու դեռ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ, ամէն տարի հարիւրաւոր կեանքեր կը հնձուին գնդակահարութիւններով եւ հազարաւոր դէմքեր կը դալկանան ձերբակալութիւններով եւ աքսորներով:

Ու Հայաստանը արիւնոտող այս կարմիր տարեդարձն է ահա որ կազմակերպեցին անցեալ օր, Բարեգործական Միութեան դրօշին տակ՝ հա՛, Ռամկավարները:

ԱՀՕ

ԸՆԿԵՐՈՋ ՇԻՐԻՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

Նոյեմբերի 18ին, Պալէնսօ Այրէսի արուարձաններէն՝ Պինէյրօյի մէջ վերջ թեթեւ գործողութենէ մը առաջացած արեան վարակումէն, քանի մը օրուան հիւանդութենէն վերջ իր մահկանացուն կնքեց ընկեր Արմենակ Մխիթարեանը:

Զափազանց դառն է, երբ ընկեր մը դեռեւս վառ յոյսերով ու հայրենիքի լաւագոյն երազներով լեցուն, միանգամայն երիտասարդ, հազիւ միայն երեսուն գարունը բոլորած հոգին կը յանձնէ:

Ընկեր Արմենակը Դաշնակցութեան շարքային զինուորներէն էր, որոնք լուռ մունջ իրենց առօրեայ կեանքին հետ գիտեն հունցել պայքարի հրաշալի գաղափարը, վարակելով նաեւ շրջապատը: Մէկը այն քիչերէն որոնք տեսած ու տարած են հայրենիքի մեծ ու կործանիչ անկախութիւնը: Անոր համար երջանիկ էր. բայց եւ այնպէս սիրտը խոցուած ու վշտացած, ամէն ինչէ զրկուած երբ իր այնքան սիրած ու փայփայած անկախութեան գաղափարը ոտնատակ եղած, բռնօրէն ճզմուած կը տեսնէր:

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, եղած է մէկը այն գաղափարական երիտասարդներէն, որոնք խելագարօրէն անտեսելով ամէն վտանգ . ու կեանքի հանգիստը ռազմի դաշտ են նետած, կուրծք տալու մեր դարաւոր թշնամուն, երբ ան՝ մեր գոյութեանն է սպառնացած, ու ընկ. Արմենակի երիտասարդական ամենավառ շրջանը ոչ այլ ինչ է եղած, եթէ ոչ հայրենիքի ազատութեան համար մղուող պայքարներու շարան մը. Վանակի պօլկէն մինչեւ Անդրանիկի պարզ զինուոր մը. Նախիջեւանէն Շուշի, Զանգեզուրէն խոյ անէ իր սիրելի հայրենիքի Վասպուրականը անցնելու յոյսով...

Ու սակայն, աւա՛ղ, կեանքի դառն ճակատագրի մէկ հարուածով խոցուած սրտով, հայրենիքի ստոնասկան նահատակներուն ընկ. Արմենակը շատերուն հետ ինքն ալ հեռաւոր ու օտար հորիզոններու պանդխտութեան ցաւը ձեռք առած, մոլոր ու թափառական այս անհարազատ ափերու վրայ իր շունչը կ'առնէ:

Գործարանային կեանքի, առօրեայ տնտեսական հոգերու կողքին, երբեք, եւ ոչ մէկ րոպէ չէ մոռցած իր սրբազան պարտականութիւնը, ու միշտ ալ առիթը ստեղծած իրեն բաժին ընկած կուսակցական պարտքը կատարելու:

Իր ժամանակին, Ակբեսայի կոմիտէի լաւագոյն ու գործունեայ ընկերներէն է եղած:

Մեծ է ցաւը, ու Հարաւային Ամերիկայի Դաշնակցական կոմիտէներու համար կորուստը զգալի, երբ ամէն մի ընկերոջ վրայ հեռակայական պարտականութիւն կ'իյնայ այս խաբխափող գաղութներու այսօրուան, ու մանաւանդ վաղուան ազգային կեանքի մէջ:

Համեստ ու պարզ աշխատաւոր մըն էր ընկ. Արմենակը, ու որպէս Դաշնակցական շարքային զինուոր անձնուիրութեամբ կը նայէր մեր այսօրուան այլասերւող երիտասարդութեան վրայ. գիտէր անհունօրէն հրճուիլ ու ապրիլ ազգային կեանքով: Մայիս 28ը, մանաւանդ, ամենաքաղցր յիշատակներու ժամեր էին իրեն համար ու գիտէր վազել ամէնէն շուտ, վերջինը դուրս ելլելու պայմանաւ:

Սակայն կորուստը սրտին, աչքը դէպի ա՛յն կողմը, դեռ երիտասարդ, յաւիտեան հեռացաւ:

Ու ինչքան դառն է երբ մարդը հոգով ու հոգով թշնամու գնդակի մէջէն անվտանգ անցնելով, կուգայ Ատլանտեանի այս հեռաւոր ափերուն վրայ, պատահական, յիմար ցաւով մը մեռնի:

Եւ ընկ. Արմենակը մեռաւ, ամէնէն աւելի թշնամու վրէժը սրտին, իսկ անոր համար համահաւասար թշնամիներ էին թէ թուրքը եւ թէ պոլշեւիկները:

Ընկերոջ դագաղը ծածկուած էր ընկերներէ, բարեկամներէ ու կազմակերպութիւններէ ղրկուած թարմ ծաղկեպսակներով: Աչքի կ'իյնար Պինէյրօյի Հայ Դպրոցասէր Երիտասարդաց Միութեան ծաղկեպսակը իր սիրած եռագոյնի ժապաւէնով: Ցնծայ Դպրոցասիրաց Միութեան եւ գաղութի վարչութեան կողմէ: Իսկ Վ. Ազգ. Հայր. Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ ընկերոջ յիշատակին համար խոստացաւ գումար մը նուիրել ընկերոջ բնակած շրջանի Հայ վարժարանին:

Նոյեմբեր 19ին գերեզմանին վրայ, Պինէյրօյի ու Պալէնսօ Այրէսի Դաշնակցական ընկերներու կողմէ ընկերոջ մը քանի մը խօսքերէն վերջ, խոր լռութեան մէջ ու կսկիծը սրտերնուս կը բաժնուինք թարմ շիրիմէն, հետերնիս տանելով ընկերոջ քաղցր յիշատակը, երդուելով միշտ կանգուն պահելու իր սիրած ու փայփայած գաղափարի լուսաւոր աստղը՝ Հ. Յ. Դ. դրօշը:

Հանգի՛ստ ոսկորներուդ սիրելի Արմենակ:

Մ. Թ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ութ մասնագէտներու դատավարութիւնը կազմակերպուեցաւ ու բեմադրուեցաւ մեծ խնամքով իսկական թատերախաղի մը պէս եւ իբր այն ալ վերջացաւ կէս զաւեշտական անպարտութեամբ մը: Ութէն հինգը մահուան դատապարտուելէ վերջ, երէկ ալ հաղորդուեցաւ թէ շնորհի եւ ներման արժանացեր են, անոր համար որ դառնօրէն զղջացեր են եղեր իրենց գործած ոճիրին համար, եւ թէ մանաւանդ որ, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որ միլիոններու արիւնը խմեց առանց յուզման ու վարանման, նոյնիսկ հեշտանքով, ինչպէս գինեմոլը կը պարպէ լեցուն բաժակը, վրէժի զգացում չի սնուցաներ եղեր., Ո՜վ անյիշաչարութիւն, որ բարբարոսութիւն կը կոչուի:

Որովհետեւ այս կազմակերպուած դատին նպատակներէն մէկն ալ, ցոյց տալ էր թէ Եւրոպա զինեալ միջամտութիւն կը պատրաստէ ընդդէմ Ռուսիոյ, ամէնէն առաջ, բոլշեւիկները հարցում ուղղեր էին արտասահմանի մէկ քանի ձախակողմեան գրող-բրոցներուն, թէ ինչ կ'ընէին, եթէ Եւրոպա յարձակեր Խորհ. Միութեան վրայ: Այս առթիւ, բոլշեւիկեան «Բրավդա» պաշտօնաթերթը, իր ամբողջ առաջին էջը կը զարդարէր անոնց նպաստաւոր պատասխաններով:

Գանք սակայն դատին: Ըսինք թէ դատը պատրաստուած էր իբրեւ իսկական թատերախաղ մը: Դատաւորները որոնցմէ խոր նստած էին կարմիր կտաւով ծածկուած սեղանի մը առջեւ, անոնց կը նախագահէ երիտասարդ մը Վիշինսկի, որ սակայն յոգնած ծերի մը կերպարանք ունի: Անոր մօտ, ուրիշ սեղանի մը վրայ, իր արմուկները կռթնցուցած է կառավարական համբաւաւոր դատախազը Քռիլէնքօ, որ կրնայ անշուշտ պարծենալ թէ ներկայ ժամանակներու ամէնէն մեծ կատակերգութեան առաջին դերակատարութիւնը տարաւ կատարեալ յաջողութեամբ:

Դատական ատեանին կռնակը բազմած են անխուսափելի եւ զարհուրելի կէփէուին անդամները, իբրեւ գերագոյն հսկողներ, որոնց պաշտօնն է դատաւորներու կամաւոր թէ ակամայ շեղումներն ու թերացումները ուղղել, իրենց ծանօթ միջոցներով: Իսկ դատական ատեանին դիմացի կողմը տեղաւորուած են աթոռները, որոնց վրայ դպրոցական աշակերտներու պէս, որոնք կը պատրաստուին քննութիւն անցնել, սակայն պատասխանելու համար առանց իրենց արուած հարցումներուն միայն, նստած են մեղադրեալները եւ անորոշ քօղութիւնով մը կը խոստովանին մեղքեր, զորս դժուար թէ գործած ըլլան.

Դատագրական այդ քան նուր ընդունակութիւն ցոյց տուող կամքերը, դժուար թէ այդքան ալ դիւրաւ, բաժան իրենց բերաններէն, եւ մամիկի պէս, որ իր թոռան առասպելներ կը պատմէ, պատմեն ու պատմեն հնարելով անընդհատ: Բայց ահա եւ ծաղկեւին: Ամբաստանեալներու շարքին վրայ, պարապ կը մնան չորս աթոռներ. անոնց վրայ պիտի նստէին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահը Փուանքարէ, արտաքին նախարար Պրիան, Անգլիոյ պետական հաւատաւոր դէմքերէն Չըրչիլ եւ քարիւղի թագաւոր մը Տէթերտինկ: Բացակայ են սակայն, եւ անոնց բացակայութեան, դատապարտութիւնը պիտի կրեն թոռները.

* * *

Գանք ամբաստանեալներուն: Դատական տարեգրութիւններու մէջ, այսքան դիւրախօս ամբաստանեալ առաջին անգամն է որ կը տեսնուի: Առաջին անգամ կը հարցաքննուի Ռամզին, որ արդէն ալ խորհրդանշական դէմք դարձաւ եւ իբր գիտնական համբաւը որ շահած գիտական աշխատանքներով ամբողջ տարիներու ընթացքին, մէկ օրէն միւսը շահելով ինքզինքը ամբաստանելով վերջ հարցաքննութեան կը խ… չուին ձայնալ եօթը ամբաստանեալները, որոնք կուգան կը… ու կէս կրկնել Ռամզինի խոստովանութիւնները: Իսկ դատավարութեան ամենէն զաւեշտական դրուագը կը սկսի Քռիլէնքօի… հարցաքննութեամբ: Երբ այս մարդը կը վկայէր թէ Ֆրանսայի պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւս մասնակցած են դաւադրութեան մէջ յանկարծ Քռիլէնքօ կը կտրէ խօսքը եւ ամբաստանեալին կ'ազդարարէ որ Փուանքարէ պետութեան մասին որեւէ ակնարկութիւն չը… եւ թէ օտար միջամտութեան հարցը պիտի քննուի գաղտնի նիստի մէջ:

Երբ բոլոր ամբաստանեալներուն առաջին հարցաքննութիւնը վերջացաւ, Քռիլէնքօ պահանջեց որ բոլոր վկաները… որովհետեւ, կարգ մը վկաներ մութ մնացեր էին:

Դատարանին նախագահը… բաւական տեւեց դատախազին… որ ծառայեց քանի մը օր… ձգելու դատը: Ամբաստանողները կը փորձէր համոզել թէ դա… դրութիւնը սարքուած էր ը… հնգամեայ ծրագրին եւ կը… ջախջախէր վկաները որ ամէն… բռնանութիւն տան Ֆրանսայի… եւ այլ օտարներու հետ դա… դիրներու յարաբերութեան… սին: Այսպէս է որ վկաներ եւ ամ… բաստանեալներ մէկը միւսին հետ մրցման ելած կը կրկնեն… կը կրկնապատկեն ինչ՝ որ ք… բաւեր էր եւ այս յարաբե… նութիւններու ընթացքին,… կը գործեն վկայութեան… լու. նոյնիսկ մեռելներ ու… կարծ երեւան կ'ելլէ թէ… ճարտարագէտ Փոլ Ոսիպ… որ լսա Ռամզինի գլխաւոր… նորդն էր դաւադիրներու… Փուանքարէի ու Պրիանի… 1927-28ին, մեռած է 192… յ լիս 19ին եւ թաղուած Փեր… Պօմինեօլի գերեզմանատ…

Ուրիշ որեւէ դատարանի… (բոլշեւիկեան աշխարհէն դուրս) անշուշտ) նման հաստատ… պիտի բաւէր որեւէ ամբաստանեալ… անպարտ արձակելու եւ… ատեանի եւ անհիմն յայտարար… լու. սակայն բոլշեւիկեան… կարեւորութիւն չունի, կը… որ մէկը՝ մեղադրեալ… տակ կը խօսի:

Մնացեալը գիտենք արդէ…

ՄՇՈՑ ԳԵՂԱՄԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նոյեմբեր 26ին Քաֆէ Վոլթերի մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Գրական Միութեան Գ. երեկոյթը նուիրուած՝ Մշոյ Գեղամ Տէր Կարապետեանի:

Պ. Կարօ Սասունի ամփոփ կենսագրականէն յետոյ՝ անցաւ հեղինակին գործերուն, զորս բաժնեց երկու կարգի,— 1) գրական-գեղարուեստական, 2) պատմական-ազգագրական:

Յանցնելով Գեղամ Տէր Կարապետեանի գրական-գեղարուեստական գործերուն գինին, Պ. Սասունի կանգ առաւ միայն անոր պատմա-ազգագրական նիւթերուն վրայ:

Գեղամ Տէր Կարապետեան երկու խոշոր հատորներու մէջ ամփոփած է ընդհանրապէս Տարօնի եւ մասնաւորապէս Ս. Կարապետ վանքի պատմութիւնը: Տալով անոնց պատմականը՝ հեղինակը ձգտած է տալ նաեւ ժամանակակից դէպքեր, մօտ երկու հազար տարուան շրջան մը ընդգրկելով՝ կուտայ մանրամասն նկարագրութիւնը յիշեալ գաւառի բոլոր վանքերուն՝ սկսած հեթանոսական շրջանէն, մինչեւ մեր օրերը: Այս նկարագիրներուն հետ՝ կը սկսի քաղաքական անցուդարձերու յիշատակումը Ը դարէն եւ կը հասնէ մինչեւ 1908 կը յիշէ նաեւ այդ գաւառի գիւղական կրթական վիճակը որ իր պաշտօնին բերումով (Գեղամ Տէր Կարապետեան երկար տարիներ դասաւանդած է Մշոյ Մխիթարեաններու դպրոցին մէջ) լուրջ ուշադրութեան է առնուած:

Իր պատմական աղբիւրները հայ պատմիչներն ու ձեռագիրներն են, որոնցմէ ձեռքի տակ ունեցածներն արտագրեր է ինք հեղինակը: Այդ ձեռագիրները, բացի մէկ փոքր մասէն, որ Էջմիածին փոխադրուեցաւ, կորսուեցան:

Մէկ հատորի մէջ հեղինակը ամփոփեր է ձեռագրերուն ժամանակը, գրութեան տեղն ու պարագաները: Կայ 487 յիշատակարան մէկ հատորակի մէջ եւ 550 միւսին մէջ: Այս երկուքն ալ կորսուած են: Պ. Կ. Սասունի ձեռքի տակ ունէր III հատորակը, որուն մէջ արտագրուած են 700 յիշատակարաններ:

Ազգագրական բաժնին մէջ կայ երեսուն էջնոց հատորակ մը, ուր հաւաքած է ժողովրդին մէջ շրջան ընող աւանդութիւններ, առասպելներ, ժողովրդական բառախաղեր, այնպէս, ինչպէս կան: Անոնք ուրեմն, երբ պատմական տարբեր շրջաններէ են առնուած, ենթարկուած են հեղինակին քննական դիտողութեան:

Գեղամ Տէր Կարապետեան հարուստ ազգագրական նիւթ հաւաքած է, բայց ամբողջութեամբ մեզի չէ հասած դժբախտաբար, եւ որոնք հաւաքած էր Մշոյ տարբեր գաւառներէն եկող իր աշակերտներուն միջոցաւ, որոնցմէ է Պ. Կ. Սասունի: Հաւաքեր է օրինակ՝ բազմաթիւ հարսանեկան երգեր, կիներու բերնէն ժողովրդական հաւատալիքներ, Մհերի վէպը, դը չէ ընդօրինակած: Հաւաքեր է նաեւ քրտական նիւթեր.- առածներ, ասացուածքներ եւլն. եւ թարգմաներ է:

Ազգագրական իր աշխատութեան մէջ ամենէն արժէքաւորը Տարօնի գաւառաբարբառին բառարանն է, ուր կան տեղական արտայայտութեանց բազմաթիւ ձեւեր եւ դարձուածքներ: Այդ իր մէջ ունի բառերու տեղական բարբառին յատուկ՝ բարգաւաճուն(?) բազմաթիւ ձեւեր (օր.՝ աղայ, աղեկնայ, …, …, աղօրէք եւլն):

Գեղամ Տէր Կարապետեան կազմած է նաեւ Տարօնի բարբառին քերականութիւնը, որ լրիւ գաղափար կուտայ այդ գաւառաբարբառին մասին: Այս աշխատանքը կարեւոր դեր է կատարած իր գեղարուեստական գրուածքներուն համար, որոնք գրուած են Տարօնի բարբառով՝ դառնալով անոնց սակ մը բանալի երբեմն:

Ամփոփելով իր զեկոյցը՝ Պ. Կ. Սասունի դիտել տուաւ, որ հեղինակին պատմական դոյգ գործերը կրնան հում նիւթի դեր կատարել մեր քննական պատմութեան համար: Ձեռագիրներուն յիշատակարանը պէտք է տպել այնպէս, ինչպէս կայ, որովհետեւ քննութեան պէտք ունի: Բառարանն իր ամբողջութեամբ հրատարակելի է եւ մեծ խնամք կը պահանջէ, իսկ ազգագրական նիւթերը յարմար է գնել համապատասխան գիրքերուն մէջ: Այս տեսակէտէն բանախօսը ունկնդիրներուն լուրջ ուշադրութեան կը յանձնէր ազգագրական հանդէսի ստեղծումը որպէսզի այնտեղ կարելի ըլլայ հաւաքել մասնաւորապէս մեր արեւմտեան Հայաստանի նիւթերը:

Ներկայիս երբ բազմաթիւ գաղութներու մէջ համախումբ հայ զանգուածներ ունինք եւ կազմակերպուած հայրենակցական միութիւններ, այդ գործն աւելի դիւրին է գլուխ բերել, քան առաջ: Եւ որովհետեւ ազգագրութեան տեսակէտէն տարիներն ու տասը պայմանները կործանարար դեր կը կատարեն, Պ. Կ. Սասունի յոյս կը յայտնէ, որ Գրական Միութիւնը համեգուն միջոցներու կը դիմէ յիշեալ նիւթերու ժողովման եւ հրատարակման համար: Կ'առաջարկէ որ առաջ դիմել ազգային մարմիններուն եւ դրամական միջոցներ հայթայթելով՝ անմիջապէս լուրջ գործի անցնիլ:

Նոյն տեսակէտը կը պաշտպանէ բանախօսէն յետոյ նաեւ Պ. Տիգրան Բէգզատեան՝ յանձնարարելով, ի պահանջել հարկին, Ազգագրական Հանդէսի հրատարակութեան խնդիրը յանձնել Միութեան գալ ընդհանուր ժողովին քննութեան:

Գալ բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ ուրբաթ, դեկտեմբեր 12ին: Կը խօսի Պ. Ռուբէն՝ «Դատաբազմի եւ խաղաղութեան գաղափարը»:

ՏԵՂԵԿԱՑՈՒ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ամսոյս 7ին, Աթէօրիա օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ կազմակերպուած թէյասեղան ցերեկոյթը, ի նպաստ Հայ Որբերու Սիրակիր նուիրահաւաքութեան:

Միութեան ատենապետուհի, Տիկին Նուարդ Մարեանի բացման խօսքէն վերջ, եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ վիճակահանութիւն: Պարերը սկսան ժամը 6ին, եւ մեծ ոգեւորութեամբ շարունակուեցան մինչեւ կէս գիշեր, հաճելի ու մտերմական մթնոլորտի մը մէջ:

Այս առթիւ կ'արժէ վեր հանել Պրիւսէլի Տիկնանց Միութեան գովելի գործունէութիւնը յօգուտ ազգային կարիքներու՝ ընդհանրապէս, եւ գաղութիս զանազան կարօտութեանց մասնաւորապէս: Միութիւնը անցեալ տարեգլուխէն 20 … … եւ … հայթայթած է 505055 ֆրանք, տեղական այլեւայլ կարօտութիւններու համար իր պիւտճէէն տրամադրած է 8478 ֆր. ընդհ. գումար 13528 ֆր. 55 սանթիմ:

Ջերմապէս շնորհաւորելի են Միութեան անդամուհիներուն անձնուէր ու եռանդուն ջանքերը, որոնք ամէն առթիւ կը ջանան օգտակար հանդիսանալ գաղութիս:

Պէտք է բարի օրինակ առնեն այլերը, որոնց սաստ անտարբերութիւնը ազգային հարցերու եւ տեղական կարօտութեանց հանդէպ անհեթեթականութիւն մըն է, աններելի ու դատապարտելի:

Արդարեւ, ժամանակէ մը ի վեր գաղթային վարչութիւնը դադրած է գոյութիւն ունենալէ, ակումբը փակուած է եւ ազգային ամէն շարժում մեռելութեան դատապարտուած:

Մինչեւ ե՞րբ այս անտարբերութիւնը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿՈՉ
ԲՈԼՈՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՏԱՌԵՐԸ ՍԻՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Մենք, խումբ մը երիտասարդներ, հալածական բեկորներ խոշոր հայութեան, թէեւ անտուն ու թափառական, բայց նախանձախնդիր հայ լեզուին ու գրականութեան, նախաձեռնարկ եղանք կազմել քաղաքիս մէջ «Հրայր Վահան Գրասիրաց» Միութիւն մը, նպատակ ունենալով ծանօթացնել հայ գրականութիւնը տարագիր հայ երիտասարդութեան, զարկ տալ անոր մտաւոր ու բարոյական զարգացման, փրկել թափառական սերունդը այլասերման վտանգէն, ծանօթացնել Հայկազեան ոսկեղնիկ լեզուն նորահաս երիտասարդութեան, հակազդելու համար այն բոլոր գրականութեանց ու լեզուին, որոնք կ'ուզեն վանել մեր մայրենի լեզուն ոչ միայն հրապարակէ, այլ եւ մեր ընտանեկան յարկերէն:

«Հրայր Վահան Գրասիրաց»ը հաստատիմ իր կոչումին, պիտի աշխատի անկարելին կարելի դարձնել եւ իր ուժերու ներած չափով պատ մը լոյս, քանի մը հայերէն խօսք աւելի սորվեցնել ուսումնակարօտ հայ երիտասարդութեան, բայց անկարող ըլլալով մինակը գոհացում տալ շատ մը կարիքներու, կը դիմէ ձեզ հայ հայրենակիցներ, մշակութային, հրատարակչականներ եւ թերթերու խմբագրութիւններ, որ չզլանաք մեզ ձեր նիւթական թէ՛ բարոյական աջակցութիւնը:

Հայրենակիցներ, «Հրայր Վահան Գրասիրաց»ը առանց քաջալերութեան գիրք եւ գրականութիւն կը մուրայ եւ կոչ կ'ընէ ձեզի որ ձեր գրադարաններու ու դարակներու փոշիներուն տակ թաղուած գիրքերէն ղրկէք մեզ. որով կորողանանք գոհացում տալ ուսումնակարօտ հայ երիտասարդութեան բաւն փափաքներուն, կատարելով ձեր ազգասիրական պարտականութիւնը եւ քաջալերելով մեզ մեր նոր ձեռնարկին մէջ եւ տարածելով հայ խօսքին ու հայ գրականութեան տարածման:

Ի դիմաց «Հրայր-Վահան Գրասիրացի» վարչութեան
Ատենապետ՝ Ա. Մանուկեան,
Ատենադպիր՝ Ս. Խաչիկեան
Հասցէ՝ Armensko Tchitalitchy 11 Rue Lermondova, Burgas (Bulgarie).

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՅԻ ՄԷՋ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ, 4 դեկտ.— Երկաթուղագծէն հինգ վայրկեան հեռաւորութեան վրայ հարթ դաշտավայրի մը մէջ տարածուած է այս գիւղը, միյարկանի ու երկյարկանի մաքուր, մեծ ու փոքր շէնքերով, որոնց արտաքինէն մարդ շուտով կարող է հասկնալ թէ գիւղը հայկական է:

Գիւղը ունի մօտ 400 տուն հայ բնակչութիւն մը, լուսաւորչական եւ կաթոլիկ: Մեծ մասամբ արհեստաւոր, գործաւոր, խանութպան անունով հայ՝ Սարգիս, Մարկոս, Մարտիրոս, առաջին վայրկեաններէն ոգեւորիչ ու մխիթարիչ տեսարան մը կը ներկայանայ, ի հարկէ նորեկի մը համար, երբ չէ թափանցած գիւղին ներքին, ազգային, ընկերական, կրօնական, կեանքին:

Գիւղին երկայնքն ի վար կը թափառին տասնեակներով պատանիներ, երիտասարդներ որոնցմէ շատերը կը շարունակեն գոհէ անունով հայ. Ցաւ, Երեւոյթով մաքուր ու կոկիկ են, բայց անոնց հոգին պարպուած է հայ զգացումէ: Իրարու հետ կը խօսին թուրքերէն կոշտ բարբառը, երբեմն ալ «ալաթուրքա» ֆրանսերէն մը բարելոյսը փոխուած է «պոնժուր»ի:

Եւ առհասարակ գիւղին հայերն են որ այս տխուր երեւոյթը ի յայտ կը բերեն, եւ աւելի ցցուն կերպով կը շեշտեն ազգային անտարբերութիւն մը որ զարմանք կը պատճառէ: Բայց միթէ՞ կաթոլիկը նոր ազգ է մարդ վայրկեան մը կը մտածէ այդ երեւոյթին վրայ, չի կրնար ելք գտնել Մարդ մը կաթոլիկ կամ բողոքական ըլլալով կը դադրի՞ հայ ըլլալէ միթէ՞ Հայր Ալիշանը, Վարուժանը, Հայր Ղազիկեանը, ամբողջ Մխիթարեանները կաթոլիկ չեն. բայց դադրած ե՞ն հայ ըլլալէ. մտնենք անոնց հիմնած վարժարաններէն ներս, հայութիւն եւ ազգայնական ոգով տոգորուած հայ անհատներ հասցուցած են ուսատարած ազգային մշակոյթի պահպանման:

Ցաւուն մեթը անդին կը նշմարուի եկեղեցիի մը գմբէթն ու զանգակատունը, հայ կաթողիկէ եկեղեցին է: Հայ կաթոլիկ կրօնականը գրաբար հայերէնով կը կատարէ եկեղեցական արարողութիւնը վայրկեան մը մարդ կը մոռնայ այս ամէնը եւ կը սկսի մտածել այս քաղաքին վիճակին մասին:

Գիւղին պաշտօնական լեզուն թուրքերէնն է, հայախօս հայ լուսաւորչականներն այդ տեսէն վարակուած են: Ազգային ոչ մէկ հաստատութիւն, ոչ եկեղեցի, ոչ դպրոց եւ ոչ մէկ շարժում գոյութիւն ունի:

Բացի Դաշնակցութենէ, ոչ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն գոյութիւն ունի: ՀՄԸՄ. իր լայն շրջանակէն դուրս բռած է, այս բեղուն շրջան, նոր տասնեակ մը պատանի, սկաուտներ կը թափառին փողոցներու երկայնքը՝ տասնեակներով մանուկներ ֆրանսական դպրոցներու մէջ, կը մոռնան իրենց լեզուն, ազգն ու ծնողքը ու կը ձուլուին շուտով, սկաուտներու ու գայլուկներու ոչ մէկ շարժում:

Ն. ԱԼԾՐՈՒՆԻ

ԿՈՅՐԵՐԸ ՃԵՐՄԱԿ ԳԱՒԱԶԱՆԱՎ

Փարիզի մէջ կ'աշխատին ընդունիլ տալ առաջարկ մը, որուն համաձայն կոյրերը այսուհետեւ պիտի պտըտին ճերմակ գաւազանով:

ԵՐԿՐԻՍ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տոքթ. Փօլ Հէյլ կը հաղորդէ թերթերուն թէ, եօթը տարուան խղճամիտ ուսումնասիրութիւններէ յետոյ, յաջողած է կշռել երկիրս, որուն ծանրութիւնն է թոնայով 6.592 եւ ծայրը 18 զէրօ: (Թուղթի մը վրայ գրեցէք եւ կարդացէք՝ եթէ կրնաք):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ տակաւին չեն փակած իրենց հաշիւները: Կը հրաւիրենք անմիջապէս ղրկել բաժնեգինները մինչեւ 31 Դեկտեմբեր: Հակառակ պարագային կը դադրեցնենք թերթերը այդ թուականէն յետոյ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՕԹՔԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԱՆԳՈՐԾ ԱԲՐԱՀԱՄԸ

Երբեմն կը պատահի որ … մէջ խնձմռած անհամութիւնները վայելող Փարիզ քաղաքը, յանկարծ աշնան կամ ձմրան մէջ ալ գեղեցիկ, գարնանային օրեր ունենայ:

Աշնան մէջ այդպիսի օր մըն էր:

Արեւը կ'աճապարեր հասնիլ … շէնքին ետին, ուր կը գտնուէ Քլիշի գացող օթօպիւսը: Որոշեցի իրմէ առաջ ոտքով հոն հասնիլ, առանց հանրակառք առնելու: Պտոյտ մը ըրած կ'ըլլամ, խորհեցայ, խաբելով ինքզինքս՝ հանգչելու համար քանի մը սուեր: Անգործութեան ժամանակ էր, հասկնալի է, չէ՞:

Եւ քալեցի: Հազիւ հասած կամուրջին վրայ. որո՞ւ կ'ուզէք որ հանդիպիմ.— Աբրահամին, այո, որ դուք չէք ճանչնար զինքը:

Հին գլխարկ մը մինչեւ ականջները, կօշիկները ցեխոտ, կարճ բաճկոն մը, 15 օրուան մօրուքով եւ իրեն յատուկ 25-45 տարեկան ցուցնող անորոշ արտայայտութիւնով: Նիհար ու քիչ մը կուզիկ:

Կռթներ էր կամուրջին եզերքի պատուարին ու ջուրին կը նայէր: Լուրջ, հանդիսաւոր, գրեթէ յուզուած երեւոյթով: Անուազն 50 մը ըլլալու էր այդ պահուն՝ տարիքը:

Զարմանալի, ի՞նչ կ'ընէ աս մեր միամիտը:

Զինքը Պոլիս, Նէօֆի…ի մէջ ճանչցած էի. փայտ կը կրէր հիւանդանոցին վառարաններուն, ազատ ժամանակին ալ խնկեթերու բաժինին աղջիւ … Աղնիւին կը նայէր ինքն ալ գրեթէ կէսապուշ մը, ծոյլ ու գանգատ. երբեմն լուռ սփինքս, երբեմն ալ շատախօս, խնդմճ ո՞րկէ ուր հոս եկած էր:

Հետաքրքրութիւնս օթօպիւսներէն աւելի շուտ հասաւ:

— Բարեւ՛, Աբրահամ աղբար:

Դարձաւ, կլորցուց աչքերը, երկար քիթը աւելի երկարեց ու անտարբեր, աւելի ճիշդ զգացնել կերպով լուռ մնաց:

— Ճանչցա՞ր:

Ուսերը վեր նետեց, խախուած ակռաները դէմ քին հետ ծամածռելով — ինչո՞ւ պէտք, ճանչցայ կամ ոչ — ըսել ուզեց:

Մտածեցայ: Տարակոյսին է աւրիշին գաւաթը մխիթարելու. շատ հաւանաբար Աբրահամ անգործ էր, եւ գուցէ ինծմէ աւելի գէշ գրութեան մէջ:

— Ի՞նչ կ'ընես, բարեկամս, լա՞ւ ես, կ'աշխատի՞ս, հարցուցի:

Շրթունքներուն եզերքէն — … մը նետեց, ու նոյնքան պաղութեամբ դարձաւ գետին կողմը:

Այդ պահուն ջուրին մինչեւ կէս մակերեսը, բարձր տունի մը շուքն էր գրաւեր, իսկ միւս կէսը արեւը, ալիք երկու կամուրջներուն տարածութեան մէջ գտնուած գետին՝ խոշոր, ահաւոր ծխեւութեամբ սկսայի մը ձեւը, արմատը սեւ երկաթ, իսկ վրայի մասը ոսկի:

— Հոգդ մի՛ ըներ, ես քեզի գործ կը գտնեմ. Հիմա ա՛ռ աս սիկառէթը:

Առաւ գլանիկը եւ ժպտեցաւ: Յայտնի էր որ գոհ էր ու պիտի խօսէր:

— Ինչպէ՞ս եղաւ որ հոս եկար, Աբրահամ աղբար:

— Ոռ՛, հեքիաթ է, քառասուն հեղ ըսինք. … բերաւ: Ու կարծես կասկածելով լօրտող հարցումս, եւ մտատանջ խօսա թանը իջեցնելով:

— Բերան հոս ըսինք եա՛, քանի մը օր պահեց, աշխատցուց, որ մ'ալ ելաւ, «գործս թէրս գնաց», ըսաւ, Աբրահամ օղուլ, գլխուդ ճարը նայէ»: Մէկալ որ գործարան ըմ գրաւ, ան' գնա' աշխատէ: Ըրեր որ քշէ' ան քշէ', առաւելն մինչեւ իրիկուն … գործ կը հանէ… բայց խումբ, գործ էի, շատ օր կ'ըլլայ, պարապ իմ:

— Ասկէ ի վեր գործ փնտռեցի՞ր. վերէն գործ չի թափիր, գիտե՞ս…

— Ինչ կ'ըսես պէ աղբար, հոգիս դուրս եկաւ փնտռելէն: Ո՛ր հայ քրիստոնեան բան ըմ ըսաւ, թամ ըսաւ. կիսատ ըսաւ՝ վազեցի, տասը անոր առջը ինկայ ճամբայ հարցուցի: Հա'ն աղայ, անգին լեզուն ալ չեմ հասկնար, նաֆուսի թուղթս ալ սխալ է… փնտռեցի՛ մի, ծօ եա ըսեմ դուն հասկէ, կիսանական աղայ եա…

Աբրահամ խոշոր ձեռքերը ճաթած գրպաններէն քաշեց, գլանիկը աւելի անդաւորեց բերնին անկիւնը, աչքին մէկը ծուխին պատճառով կիսախուփ ըրաւ ու հինգ մատները հաշուելու համար պատրաստ պահելով սկսաւ,

— Էն առաջ գացի … խոշոր գործարանը, հոն որ չի … լըլիկները կարմիր կը ներկեն. չեմ գիտեր, պարոն հայերէնը ցուցուց: Մատս թուղթերս առի, ըսին՝ ժամանակը անցեր է, ուշ է, չառին: Աս մէկ:

Հասկցայ որ խեղճ Աբրահամին հետ խաղցեր են, բայց միտքս դրի մինչեւ ծայր երթալ, ուստի քիչ մը աւելի քաշուելով կամուրջին մէկ անկիւնը, առանց ինքզինքս աւրելու՝ մարկ ըրի, քաջալերիչ հետաքրքրութեամբ: Անցորդները հազիւ թէ մեր կողմը կը նայէին:

— Ասկէ ելայ, գացի մաքառնալի գործարանը, մաքառնայ ծակելու, ըը յաջողեցաւ, ա՛ս անա՞նկ:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

Անգլիոյ անգործները կը շատնան

ԼՈՆՏՈՆ, դեկտ. — Ընդհանրապէս կը պատահի որ դէպի Ծնունդ անգործներու թիւը կը նուազի: Սակայն այս տարի բոլորովին հակառակն է որ կը պատահի եւ այս իրիկուն իսկ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ թէ դեկտ. 1ին կառավարական նպաստ ստացող անգործներու թիւին վրայ 19179ի յաւելում մը եղած է բաղդատմամբ նախորդ շաբթուան թիւին: Այսօր, անգործներու ընդհ. թիւն է 2 միլիոն 305,639. այսինքն մէկ միլիոն աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին:

∴ Նոյեմբերի վերջ հրատարակուած վիճակագրութենէ մը կը հասկցուի թէ Գերմանիոյ մէջ անգործներու թիւն է 3 միլիոն 76,2000, անցեալ տարի նոյն շրջանին անգործներու թիւն էր 2 միլիոն 101,000: Ըսել է հարիւրին 80ի չարաշուք յաւելում մը:

Պիրմանիոյ բաժանումը

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին յատուկ յանձնախումբը, որ կը զբաղի Պիրմանիոյ Հնդկաստանէ բաժանման հարցով, հաւանութիւն յայտնեց այն բանաձեւին, որով կը պահանջուի որ անգլ. կառավարութիւնը յայտարարէ թէ սկզբունքով կ'ընդունի բաժանումը:

Նոյնպէս կը պահանջուի որ կառավարութիւնը ճշդէ թէ բաժանումը չպիտի վտանգէ Պիրմանիոյ մէջ պատասխանատու կառավարութեան մը հաստատման ծրագիրը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ջ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris
13 դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Կը խօսին Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.)
Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Հ. Մ. Ը. Մ.)
եւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Ջ. Ե. Ո. Մ.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին հայ եւ օտար արուեստագէտուհիներով, Ջ. Ե. Ո. Միութեան Նուագախումբը:
Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Հար. շրջանի (Վանվէօ, Քաշան, Պուրկ-լա-Րէն, Բոպինեոն եւ Մոնրուժ) Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ՝ ի նպաստ իր բացած դպրոցին:

20 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 3 Villa d'Orléans (voie privée hauteur du 67 Ave. d'Orléans) մէթրօ՝ Alésia.

Հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ դպրոցին երկսեռ 30 աշակերտներէն:

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ հաճելի անակնկալներ. ընտիր ճազպանտ, Թառիստ Աբգար կը նուագէ, մատչելի պիւֆէ:

Ով որ կը սիրէ հայ մանուկը եւ հայ լեզուն, թող հաճի ներկայ ըլլալ:

Մուտք՝ այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Ֆ. Հայ Արիներու Փարիզի շրջանի երէց, սկաուտ, եւ գայլիկներու խումբերու կողմէ

Կը նախագահէ՝ ԿՈՄՍ ՀԱՆՐԻ ՄԱՐԹԻ

Անդամ սկաուտական միջազգային կոմիտէին

13 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna (Թրոքատէրոյի մօտ):

RECITAL DE VIOLON ԺՕՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle des Concerts du Conservatoireի մէջ, 2bis Rue du Conservatoire, Paris.
Տոմսերը՝ 30, 20, 15, 10, 8 եւ 5 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7րդ ՏԱՐԻ Ղեկավար Ց. ՆՇԱՆԵԱՆ 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
THÉATRE CONSERVATOIRE RENÉE-MAUBEL
8—10 Rue do l'Orient, Métro Abbesses
Ի պատիւ գերասան Ա. ԳՄՐԷԹԵԱՆԻ
20 դեկտեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին կը ներկայացուի՝
ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ (ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ)
Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրունի Նշանեան, Անահիտ, Քնարիկ, Գ. Գ. Ց. Նշանեան, Ա. Կոթիկեան, Ա. Գմրէթեան, Ե. Սարեան, Տէրվիշեան, եւայլն:
Գիները ժողովրդական

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՎԱԼԱՆՍԻ Երջ. կոմիտէն դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: կը խօսի՝ ընկ. Գեղամ Սարոյեան: Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ Եւրոպա:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ Voltaireի մէջ, (21 rue de l'Odéon), կը խօսի Գ. Ռէնէ Նիւթ՝ Պատերազմի եւ խաղաղութեան գաղափարը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քէմփէր, Բ. Կ.— 350:
Վիէն, Գոլճ.— 210
Ռոման, Ս. Ս.— 100:
Կրընոպլ, Ա. Թ.— 70.
Ճաա, Գ. Ա.— 125:
Պէլֆոռ, Կ Հ.— 70:
Օլթէն, Թ. Մ — 200:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Արմաշցի Հեզինէ Վարդինեան, մօր անունը Սրբուհի, հօր անունը Գաբրիէլ, ամուսնին անունը Սիրուն, երկու աղջիկներուն անունը՝ Բարուհի եւ Սիրագարդ, կը կարծուի Սուրիոյ գիւղերուն մէջ: կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ Շ. Նարդունիի, *Յառաջի* հասցէով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոմպի մէջ կազմուած է Պատանեկան Միութիւն մը, որուն առաջին ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards (Bois Colombes) սրճարանին մէջ: Անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին այս ժողովին:

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին Գլորիայի մէջ: կը խօսի Տօքթ. Ավատեան, Նիւթ ունենալով՝ *Ազգերու հոգին*, մէկ ժամ սինէմա:

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ: Մէթրօ՝ Օտէոն:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
308bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPAHN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՍԻՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
12
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930
12 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1441

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Քանի որ առիթը կուտան, խօսինք անգամ մը եւս Բարեգործականի մասին, որուն մասնակցութիւնը Հայաստանի վերաշինութեան տօնին՝ իբր կազմակերպիչ մանաւանդ, ոչ մէկ առողջ տրամաբանութեան մէջ կը տեղաւորի ու կը բացատրուի լո՛կ չարաշուք ազդեցութեամբը ռամկավար տարրին, որ Բարեգործականը կը դարձնէ շահագործման եւ քաղաքական պղտոր հետապնդումներու մեքենայ։

Շահագործում բառը սակայն իր ամենավերջին ու նուազագոյն իմաստով միայն կը համապատասխանէ աղտոտ իրականութեան։ Որովհետեւ ինչ որ կատարուած է ու կը կատարուի, վաշխառուի խիղճը միայն կրնայ ընդունիլ գոհունակ հրճուանքով։ Որեւէ Մալէզեան, ռամկավար միայն կրնայ ըլլալ խղճով եւ ըմբռնումով, 10 տարի պայմանագրելու համար ամսական աւելի քան 10.000, երբ գիտէ թէ 1000ով միայն, գիւղի մը կամ նոյնիսկ քաղաքներու մէջ կարելի է անխափան ապահովել բազմաթիւ մանուկները՝ ընդդէմ վատառողջ, ձուլման ու թափառուն կեանքի մը բոլոր վտանգներուն։

Որեւէ Մալէզեան, ռամկավար միայն կրնայ ըլլալ, բարեկամներու… յանձնախումբ մը հնարելու եւ հոն տեղաւորելու համար Նախկին խենթ մը՝ Զօպանեան եւ իր ուրիշ արբանեակները, երբ գիտէ թէ անոնց իւրաքանչիւրին տրուած 800 ֆրանքով, շաբաթական մէկ նիստի փոխարէն, կարելի է բազմաթիւ թշուառութիւններ սփոփել։

Ու որ եւ է թերթ, ռամկավար միայն կրնայ ըլլալ՝ Բարեգործականի զեկոյցներու հրատարակման փոխարէն, կլոր գումարներ զանձելու համար։

Ու դեռ չենք խօսիր մանր բայց նոյնքան թունաւոր դէպքերուն մասին, գիտնալով մէկանգ թէ ի հաշիւ այս եւ նման խմբումներու է որ անխնայ կը կրճատուին ժողովրդային պահանջներու յատկացումները։

Բարեգործականի կեդրոնը կը բոլորէ շռայլութեան շրջան մը, որ մի միայն կը ծառայէ այդ հաստատութիւնը վարկաբեկելու, եւ զայն դարձնելու ցմահ պնակալէզներու համար հանգստեան եւ ապահով ծուլարան, ի վնաս կարօտ ու տքնաջան ժողովուրդին։

Ու երբ կը ձգտինք վերջացած տեսնել այս անպէտ մսխումները, գիտենք թէ մեր արդար պահանջը պայմանաւորուած է լո՛կ հեռացումովը Ռամկավարներուն, որոնք նաեւ, իրենց սովորական վատութեամբ, Բարեգործականի կռնակին ետեւ ունին՝ իրենց քաղաքական անպարկեշտութիւնները խաղալու համար։

Ինչո՞ւ իրենք, անճարակ թմբկահարները խորհրդ. կարգերուն, վատօրէն կը զգուշանան մասնակցելէ Հայաստանի խորհրդայնացման տօնին, երբ կը հաւատեն թէ բռնութեան կարմիր դրօշակին տակ՝ երկիրը աւերակներու եւ մոխիրներու մէջէն կը վերակենդանանայ, կը զօրանայ եւ կը ձգտի հասնիլ լաւագոյն օրերու, եւ ծերուկի կթոտ քայլերով իրար կ'անցնին՝ պաշտպանելու համար Բարեգործականի մասնակցութիւնը…։

Փաստը՝ անհերքելի եւ վայթակղեցուցիչ, այն է որ քսակի ու քաղաքականութեան կապակցութիւններով, ռամկավար ու Բարեգործական կեդրոններըզանք չեն խնայեր զիրար լրացնելու։ Ու շահակցական այս հաշուակալ համաձայնութիւնն է որ ամենէն բարեմիտ չէզոքին իսկ՝ իրաւունք կուտայ կասկածով ու վարանումով նայելու Բարեգործականի ամբողջ կազմին։

Բայց, եթէ իրօք, այս հաստատութիւնը բխած է ազգային պայմաններու պարտադրութենէն ու պիտի ծառայէ գժբախտութեան նոր օրերու պահանջներու գոհացման, անհրաժեշտ է որ ուղղէ իր ողնայարը եւ կարենայ հայութեան շնչառել հպարտ աչքեր։

Այս համոզումով էր որ մղուեցանք հաւատքով նայիլ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի, երբ իր ազգային կեանքէ կամաւոր մեկուսացումը թօթափելէ վերջ, կ'անցնէր Բարեգործականի գլուխը, եւ իր առաջին խօսքերով իսկ՝ կուգար հաստատել իր վրայ դրուած յոյսերը։

Բայց գիտենք դժուարութիւնները արոնց պիտի բախի, ինքնակը՝ որ Բարեգործականը վերածած է պնակալէզներու որջի, ընդունակ է ամէն քսութեան եւ նոյնիսկ սայթաքեցնելու Կիւլպէնկեանի մը փորձուած կամքը։

Ու խաղերը սկսած են արդէն գործել։

Այս մարդիկը չեն կրնար հանդուրժել մաքուր ու վճռական կամքերու։ Եւ եթէ չյաջողին իրենց պղտոր ձգտումները պարտադրել Կիւլպէնկեանի, անշուշտ պիտի փորձեն զայն վհատեցնել, եւ ստիպել որ քաշուի։ Ըսինք՝ անոնց համար հացի եւ ազդեցութեան պայքար է, զոր պիտի մղեն վատերու քաջութեամբ, կռնակէն զարնելով։

Կ'ըսեն, այս է որ ծասկցածէ Գ. Կիւլպէնկեան, որ ծագիւ գործի գլուխ անցած, դեռ քանի մը օր առաջ, պէտք տեսեր է ծեռացնելու բարեգործականի մէկ նիստէն-իսկ ազնուաշուք ժողովականները իրար ծնանցեր եռեւէն փութացնելու պատուիրակութիւն մը, անոր սիրտը առնելու ծամար, որովծետեւ, գիտէին անշուշտ թէ դեռ շատ կանուխ է… Թոյլ տալու ծամար որ Գ. Կիւլպէնկեան գլուխն առնէ երթայ զզուանքով ու նողկանքով…

Ինորոշ ազդանշան…

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՐՎԱՅՈՑՋ ՌՈՒՍԻԱՆ

Պուքրէշի "Հայաստան„ը այս խորագրով խմբագրական մը մէջ կը գրէ (27 Նոյ.)

— Ճշգկատագիրը մեր երկրի բախտը կապեր է Ռուսիոյ ծետ։ Վերջին կեանքի մէջ անդրադարձող երեւոյթները իրենց վճռական ազդեցութիւնը կ'ունենան նաեւ մեր փոքրիկ ծայրենիքի վրայ։

Բացի ընդծանուր պատճառներէ նաեւ այս յօժ կարեւոր պարագան կը պարտադրէ մեզի լրջօրէն ծետեւելու Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցող անցուդարձերուն, այլապէս ռուսական ծսկայ նաւի տատանումներու ատեն մեր վերջին փոքրիկ նաւակն ալ կը կորսնցնենք։

Ան ինչ որ տեղի կ'ունենայ վերջին երկու ամիսներու ընթացքին Ռուսիոյ պետական կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ աննախընթաց է թէ իր ծաւալը եւ թէ իր խորքովը։

Ճշմարիտ է՝ կոմունիստական վարչաձեւը իր խնլացնող վազքի ընթացքին, իր գոյութեան 13 ամեայ պատմութեան շրջանին բազմաթիւ անկումներու եւ բարծրացումներու առիթներ է տուեր՝ ճշմարիտ է՝ կոմունիզմը իբրեւ ընկերային-քաղաքական վարդապետութիւն իր յախուռն նուաճումներու, յաղթանակներու առաջին իսկ օրէն ինքզինքն ունենալու, բարոյապէս սնանկանալու բոլոր տուեալներն ունէր, ցիրդ է՝ ան իր քաղաքական ու տնտեսական անիրագործելի պածանջներով ծամայն Ռուսաստանը ցնկայի մտրակներով դէպի անդունդը կը տանէր, սակայն ամէնէն յոռետեսներն անգամ կանխատեսել չէին կրնար այն աղէտը ողբերգութիւնը, որու ծանրութեան տակ այսօր յուսածատօրէն կը տքան խորհ. Միութեան բոլոր ժողովուրդները։»

Մէկ բառով կրնաք որակել Ռուսիոյ խռովայոյզ կացութիւնը՝ դժոխք։

Մեծագոյն սխալը գործած պիտի ըլլայինք եթէ այս ներքին վերիվայրումներուն մէջ մենք եւս մխրճուէինք, Խորհրդային Միութեան մէջ եղող բոլոր ժողովուրդներու կացութիւնը անծամեմատ աւելի լաւ է, քան՝ մերը։ Մենք բացառիկ պայմաններու եւ վտանգներու շրջան մը կ'ապրինք, Թրքական արշաւանքի կամ սադրանքներու մշտական վտանգը կախուած կայ մեր գլխուն, մեր գերագոյն ծոգերու առաջական պիտի ըլլայ մեր ներքին ճակատին ամրապնդումը, բոլոր միջոցները պիտի գործադրենք փոքրիկ Հայաստանը ծեռու պածելու Ռուսիոյ մէջ ծաւալող իրադարձութիւններէ որքան ալ այս դժուար ըլլայ ստեղծուած անտանելի դրութեան պատճառաւ։»

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ 2 ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ԲԱՆԱԿ

Զօր. Սըմմըրօլ, ամերիկեան բանակի սպայակոյտի նախկին պետը, իր տարեկան տեղեկագրին մէջ կարեւոր թելադրութիւններ կ'ընէ Ամերիկայի սպառազինութեան մասին։

Զօրավարը կը պածանջէ որ 3 միլիոն ծոգինոց բանակ մը ստեղծուի, ինչ որ անծրաժեշտ է Ամերիկայի ապածովութեան ծամար։ Այս բանակը պատերազմի մը պարագային 2 ամսուան մէջ կարելի պիտի ըլլայ զօրակոչի ենթարկել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

ՓԻԷՐ ԼԱՎԱԼ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ
ԿԱՐԳԸ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆՆ Է

Ծերակուտական Լուի Պարթուէ յետոյ, Գ. Փիէր Լավալ ստիպուեցաւ հրաժարիլ դահլիճը կազմելու իր յանձնառութենէն։ Վերջ տալու համար արմատականներու անհաշտ ընթացքին, Գ. Լավալ անոնց յատկացուցեր էր 4 նախարարութիւն եւ 2 փոխ-նախարարութիւն։ Բայց արմատականները դարձեալ եւ այս անգամ գրաւոր ու վճռական պատասխան մը տուին, յայտնելով թէ կը մերժեն ամէն գործակցութիւն Թարտիէօյի և հանրապետական-ռամկավարներու հետ։

Իր կարգին Ֆրանքլէն-Պուլեոնի խմբակը բանաձեւ մը քուէարկեր ընդդէմ որեւէ դահլիճի, որուն պիտի մասնակցի Գ. Պրիան։ Այս դժուարութիւններուն առջեւ, Գ. Լավալ որ մեծ լաւատեսութեամբ ձեռնարկեր էր դահլիճի կազմութեան եւ յոյս կը ներշնչէր թէ պիտի յանգի յաջող ելքի մը, ստիպուեցաւ իր հրաժարականը ներկայացնել հանրապետութեան նախագահին։

Կը կարծուի թէ այս անգամ, հանրապետութեան նախագահը կոչ պիտի ընէ արմատականներու, որ ստանձնեն դահլիճին կազմութիւնը։

Թուրքիոյ ներքական ճգնաժը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Թուրքիոյ ներքական կացութիւնը կը պահանջէ շարունակական մտահոգութիւն եւ ուշադրութիւն եւ թէ ներքական արդի գործավար Սարաճ օղլու Ահմէտ, որուն առողջական վիճակը երկար խնամքի կը կարօտի պիտի հրաժարի։ Անոր տեղ պիտի նշանակուի ուրիշ մը։ Ըստ էթ փաշա մօտ ատենէն Պոլիս պիտի երթայ տեսակցելու համար Ս. Բէքմալի հետ։ Երկու պետական մարդոց տեսակցութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։

Խալք կուսակցութեան մէկ ժողովին մէջ, արտաքին գործավարը զեկոյց տուաւ Թրքական հանրային պարտքերու վերաբերեալ տեսակցութեանց մասին, զորս ունեցած էր իր ճամբորդութեան ընթացքին, Եւրոպայի կարգ մը պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ։ Այս առթիւ կը յայտնեն թէ, քանի մը օրէ ի վեր Թուրք հանրային պարտքի մասին Թուրք մամուլին մէջ երեւցած տեղեկութիւնները անճիշտ են եւ յերիւրածոյ։

Էնկիւրիի հաւաստի շրջանակները առհասարակ կը կարծեն թէ պարտապահանջներու պատգամաւորները չպիտի ուզեն Էնկիւրի երթալ բանակցութիւնները վերսկսելու համար։

Զեկան Ռումանիոյ մէջ

ՊՈՒՔՐԷՇ. 10 դեկտ.— Ընդհ. Ապահովութիւնը կը յայտնէ թէ Կալացի մէջ երեւան հանած է բոլշեւիկ ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը։ Խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց ընթացքին, ոստիկան մը յարձակման ենթարկուեցաւ ահաբեկիչներուն կողմէ եւ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։

Ձերբակալուեցան 6 ահաբեկիչներ, որոնց վրայէն պայթուցիկներ գտնուեցան։ Անոնք խոստովանեցան թէ իրենք են հեղինակները Պուքրէշի մէջ վերջին գարնան ընթացքին, երկաթուղիի վրայ գործուած ոճրափորձերուն։

Խուզարկութեանց ընթացքին, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց պայթուցիկ նիւթեր, որոնք վայրաշարժներու յատուկ ածուխին պիտի խառնուէին։ Այս կերպով արկածներու տեղի տալու համար։

Ահաբեկիչները խոստովանեցան թէ դրամ, հրահանգ եւ պայթուցիկ կը ստանային Օտեսայէն։ Պեսարապիոյ ճամբով անոնք եկած էին Ռուսիայէն։

Ահաբեկչական կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուի եղեր Քիեւի մէջ, ուր կ'ըսուի թէ ահաբեկչութեան եւ ահաբեկիչ տարրեր հասցնելու յատուկ դպրոց մը կը գտնուի։

Հաստատուեցաւ որ ձերբակալուած անձերը, երկու շաբաթը անգամ մը Ռուսիա կ'երթային, իրենց գործունէութեան տեղեկագիրը տալու եւ հրահանգներ ստանալու։

Կրանտի-Լիտվինոֆ տեսակցութեան վերջ

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Դեկտ.— «Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ թէ Իտալիա հաւանած է օժանդակելու Ռուսիոյ որ առեւտրական նաւատորմ մը կազմէ։ Ըստ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի քաղաքական բաժնի աշխատակցին, իտալեւռուսական տնտեսական համաձայնութեան վերջին արդիւնքն այդ է, եւ այդ է որ ամենէն աւելի ուշադրութիւնը գրաւած է Կրանտիի եւ Լիտվինոֆի վերջին տեսակցութեան ընթացքին։

Սկսելու համար, իտալական նաւարանները պիտի սկսին նաւերու շինութեան ի հաշիւ Ռուսիոյ, որ միեւնոյն ատեն արհեստագէտներ եւ գործաւորներ պիտի ղրկէ Իտալիա, որպէսզի վարժուին նաւային շինութեան արհեստին մէջ։ Երբ այս գործաւորները ձեռք բերեն անհրաժեշտ փորձառութիւնն ու վարժութիւնը, ռուսական նաւերու շինութիւնը պիտի շարունակուի Ռուսիոյ նաւարաններուն մէջ՝ Իտալիայէն գնուած գործիքներով եւ իտալացի մասնագէտներու ղեկավարութեամբ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ընկ. Շ. Միսաքեան որ 5 ամիսէ ի վեր Յունաստան կը գտնուէր, մեկնած է արդէն եւ այսօր կը ծասնի Փարիզ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պուլկար երեսփ. ժողովին մէջ, գածաճառին տրուելիք պատասխանին առթիւ ընդդիմադիրները կարգ մը քննադատութիւններ ըրին։ Պատասխանելով անոնց, արտաքին նախարար Պ. Պուրոֆ ըսաւ.

Պուլկարիա լաւ յարաբերութիւն ունի անխտիր բոլոր մեծ պետութեանց ծետ։ Մեր ծարեւաններուն ծետ ալ լաւ յարաբերութիւն ունինք, եւ անցած է այն շրջանը երբ տարակարծութիւնները վերջնագրերու եւ ծանր ծանուցագիրներու տեղի կուտային։ Այժմ վէճերը կը ծարթուին ծաւասար պետութեանց յատուկ բարեկամական ձեւով եւ լեզուով։

Եուկօսլաւիոյ ծետ բնականոն են մեր յարաբերութիւնները։ Երկու դաշնագիր կնքեցինք, մէկը սածմանի եւ միւսը սածմանամերձ կալուածներու մասին։

Յունաստանի ծետ կ'աշխատինք լուծել տարակարծութիւնները, եւ ծաւանաբար իրաւարութեան դիմում ըլլայ։ Բայց իմ կարծիքով աւելի լաւ է որ երկու երկիրները ուղղակի ծամաձայնին, որպէսզի բարոյական մերձեցում մըն ալ գոյանայ։ Դրամով գնուած բարեկամութիւնները չեն կրնար առողջ եւ պատուաբեր ծիմ մը կազմել տեւական ու ապածով քաղաքականութեան մը ծամար։ Պալքանեան մերձեցումը պէտք է ծիմնուի փոխադարձութեան եւ ազգերու ծաւասարութեան սկզբունքին վրայ, Պուլկարիա չի կրնար իր տնտեսութեան ծարուած տալ, ծարեւաններու բարեկամութիւնը շածելու սիրոյն։

Թուրքիոյ ծետ ամէն տեսակ տարակարծութեան ծաւանականութիւնը անծետացած է, շնործիւ կնքուած ծամաձայնութեանց։ Թեվֆիք Րիւշտի պէյի այցելութիւնը փաստ մըն է այն փափաքին, որով Թուրքիա կ'ուզէ աւելի ամրացնել երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւնը։ Այս այցելութիւնը միեւնոյն ատեն փաստ մըն է թէ Պուլկարիա կը քալէ դէպի յոյսը որ պիտի ապածովէ իր արդար իրաւունքներուն յարգումը։

Խօսելով փոքրամասնութեանց մասին, Պ. Պուրոֆ յոյս յայտնեց որ անոնց վերաբերեալ տրամադրութիւնները ստոյգաբար պիտի գործադրուին։

Իսկ պատասխանելով աշխատաւորական երեսփոխանի մը Մոսկուայի դաւադրութեան մասին ըրած ծարցումին, ըսաւ.— Պուլկարիա չի կրնար գործ ունենալ Սովիէթներու դէմ ուղղուելիք որեւէ արկածախնդրութեան։

ՆՈՐ ԴԱՍԱԼԻՔ ՄԸ ԵՒՍ

Խարբ. Միութեան Գիտական Ակադեմիայ անդամներէն Ուսբէնսկի, երկու տարի առաջ Ամերիկա ղրկուած էր, գիտական պրպտումներ կատարելու համար։

Վերջերս սակայն, ուրիշներու կարգին ինքն եւս Մոսկուա կանչուեցաւ։ Բայց գիտականը կը մերժէ վերադառնալ եւ հետեւաբար ի բացակայութեան պիտի դատուի Մոսկուայի մէջ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՇՓՈԹԻ ՄԷՋ

«Կարմիր Սուլթանին» նման, կարմիր բռնակալ Ստալինն ալ դատապարտուած է ապրիլ յաւիտենական սպառնալիքներու աճ ու դողի շրջան մը։

Բացի այն բազմաթիւ «դաւադրութիւններէն» որոնք կը կազմակերպուին «արտաքին աշխարհի հակայեղափոխական գործիչներու» կողմէն, յաճախակի են դարձած «ներքին դաւադրութեանց» պատմութիւններն ալ։ Տակաւին վերջերս էր, որ Երեւան կը հանուէր դաւադրական խոշոր ծրագիր մը ուղղուած Ստալինեան բռնատիրութեան դէմ, համայնավար կուսակցութիւն աջ եւ ձախ թեւերու կողմէն կազմակերպուած։

Սխալ ըլլայ թէ ուղիղ իրենց իսկ աղբիւրներէ հրապարակուած այս կարգի պատմութիւնները, փաստը այն է որ իբր հետեւանք՝ նորանոր ալեկոծումներու են ենթարկուած բովանդակ խորհրդային երկիրները։

Պայքար «աջ ու ձախ երկերեսանիներու» նշանախօսքին տակ, բազմաթիւ շնորհազրկումներ, հալածանքներ, աքսորներ տեղի կ'ունենան։ Կ'իյնան բազմաթիւ հեղինակութիւններ, կուսակցական, քաղաքական եւ մտաւորական ասպարէզներէն, որոնք դեռ երէկ առաջնորդներ էին եւ կուռքեր կարմիր դրախտին մէջ։

Համառուսական համայնավար Կեդրոնական Կոմիտէի յարկին տակ երեւան եկած այս շարժումները բնականաբար արձագանգ պիտի գտնէին նաեւ զանազան երկրային կազմակերպութիւններու մէջ։ Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի առաջին քարտուղար Լոմինաձէյի շնորհազրկումը եւ անոր եւ իր համախոհներու դէմ սկսուած պայքարը, արտայայտութիւնն է բուն Մոսկուայի ներքին անցուդարձերուն։

Սիրցովի շնորհազրկման եւ իր դէմ սկսուած հալածանքի ընթացքին է, որ կը յայտնաբերուի խմբական գաղտնի գործունէութեան ցանցը ղեկավարուած Սիրցովի եւ Լոմինաձէյի կողմէն։

Իրենց ուղղութիւններով տարբեր այս գործիչները, որոնցմէ առաջինը ծանօթ է իբր աջ, իսկ երկրորդը՝ Տրոցկիի ձախ արտայայտութիւններով, ըստ երեւոյթին «փոխադարձ զիջումով» կարողացած են համագործակցութեան գետին մը գտնել։

Եւ համաձայն խորհրդային թերթերուն, Լոմինաձէ իբրեւ քարտուղար Անդրկովկասեան Երկրորդ Կոմիտէին, Ստալինի դէմ շարժումը պիտի պատրաստէր նաեւ իր շրջանին մէջ, օգտուելով իր բացառիկ դիրքէն։

Տակաւին քանի մը օր առաջ Լոմինաձէի իւրաքանչիւր խօսքը պատգամի տեղ ընդունող Հայաստանի մեր հերոսները, այսօր միայն, եւ այն ալ անակնկալօրէն կը փոխեն իրենց դիրքը այս «դաւաճանին» դէմ։

Եւ որովհետեւ անգամ մը բանադրուած են այլ եւս երեկուան «ղեկավարները» Մոսկուայի բռնակալի կողմէն, իրար են անցեր բոլորը, բանադրուողներուն հարուած մը աւելի իջեցնելու միտումով։

Այստեղ է ահա որ կը սկսի իրական կատակերգութիւնը։ Եւ մանաւանդ ողբերգութիւնը Խ. Հայաստանի ղեկավարութեան, անկամ, անճիղ եւ կամակատար Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի։ Այս ամէնը խրատուած գոյներով երեւան կուգայ Լոմինաձէի դէմ սկսուած պայքարի ընթացքին։

Հոկտեմբեր 4ին, վերջինիս ղեկավարած մարմինը ընդարձակապատում յուշագրով մը դիմում կը կատարէ Անդրկովկասեան կուսակցական կազմակերպութիւններուն, օրուան հրատապ խնդիրներուն նուիրուած։

Հոկտեմբեր 9ին, «Խորհրդ. Հայաստան»ը «Ընդարձակ ղեկավար շտապի դիմումին» խմբագրականով մը ըստ էութեան վերլուծելով այդ դիմումը կը գնահատէ որպէս «բոլոր ֆրոնտներում սոցիալիստական ծաւալուն արշաւի խիզախ շարունակման մի մարտածրագիր»:

Ո՛չ մէկ կասկած կար ընդհանրապէս այդ դիմումով մատնանշուած «Ստուերոտ կողմերի, բացերի, ճեղքվածների վրայ», ինչպէս նաեւ առարկութեան «դրանց անյապաղ վերացման ծրամայականութեան» դէմ:

Եւ ընդհանրապէս իր ամբողջութեանը մէջ անառարկելի այդ փաստաթուղթի մասին նուիրուած խմբագրականը կը վերջանար հետեւեալ գնահատումով.

«Անդրերկոմի այս դիմումը կուսակցական կարեւորագոյն մի դոկումենտ է, որն օրերս գումարուելիք շրջանային գոնֆերանսների աշխատանքների ուղեցոյց պէտք է ծառայի. նա լայն մասսայականացման պիտի ենթարկուի, պիտի դառնայ մեր բոլոր կազմակերպութիւնների եւ ամբողջ ակտիվի աշխատանքի ու պայքարի դրօշը»:

Օրեր կ'անցնին. Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի դիմումը կը մնայ անարձագանգ ժամանակաւորապէս Պաքուի մէջ, իսկ յետոյ նոյն այդ շրջանէն բոլորովին բացասական գնահատութեան կ'արժանանայ։

Ցետագայ դէպքերը, որոնք երեւան կը հանեն Սիրցովի գործունէութիւնը, պատճառ կը դառնան Լոմինաձէի ալ շնորհազրկումին։ Եւ ահա կը սկսին փոխուիլ լեզուները։

Անգամ մը որ Մոսկուայէն սկսած է հալածանքը Լոմինաձէի դէմ, իբրեւ գործակից Սիրցովի, ալ բաւական է որ Անդրկովկասի եւ մանաւանդաբար Հայաստանի մէջ հաւատաքննութեան կարգը սկսուի անոր իւրաքանչիւր մէկ գործի կամ արտայայտութեան մասին։

«Անդրերկամի դիմումը», որու մասին տեսանք «Խորհրդ. Հայաստան»ի գնահատութիւնը, հիմա այլ եւս արժանացած է ընդհանուր դատողութեան։ Որովհետեւ այդ դիմումին մէջ է որ Լոմինաձէ սահեցուցած է իր «ձախ» տրոցկիստական տեսութիւնները։

Թէ ի՛նչ տեսութիւններ են ատոնք, եւ առհասարակ ի՞նչ գլխաւոր խնդիրներ են արծարծուած այդ նշանաւոր դիմումով, կ'անդրադառնանք առանձին։ Այսօրուան համար ըսենք այսքան, որ հոն մենք կը գտնենք այնպիսի իրողութիւններ, որոնց մասին խօսիլը յանցանք կը նկատուի առհասարակ օրուան իշխանաւորներու կողմէ։ «Խ. Հ.» հիմայ, երբ արդէն սուր պայքարի մէջ է Լոմինաձէյի դէմ, իբրեւ գլխաւոր հեղինակը այդ դիմումին, արդէն իսկ կարանցուցած է ինքզինքը։ Ան իր նախկին դրական վերաբերմունքի փոխարէն ուղղեցրած նոր ուղղութեան մէջ դատապարտելով հանդերձ «կուսակցական այդ կարեւոր դոկումենտը» երբեմն սակայն կը սխալի անուղղակիօրէն պաշտպանելով անոր մտքերը։ Եւ ճիշդ այս փոփոխամտութեան համար ալ ան նկատողութեան ենթարկուեցաւ եւ «Զարիա Վոստոկա»ի եւ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին։

Ի դէպ աւելորդ չըլլար նկատել, որ ըստ երեւոյթին այս ընդհանուր շփոթին մէջ Թիֆլիսն ու Երեւանը չեն մոռցած իրենց հաշիւները մաքրելու։ «Զարիա Վոստոկա»ն, իր թոյլ վերաբերմունքով, նախնական շրջանին չուզեց Լոմինաձէն հարուածել այն ուժգնութեամբ ինչպէս որ կը պահանջէր Մոսկուան։

Առոր համար ալ «Պրաւդա»ն Մոսկուայէն խիստ կշտամբանքի տեսութիւնով մը մեղադրեց Թիֆլիսի օրկանը։ «Խ. Հ.»ը իր կարգին ձայնակցելով «Պրաւդա»յին նոյնքան կծու ակնարկներ թափեց Զարիա Վոստոկայի հասցէին գտնելով ցեղին Մոսկուայի դատապարտութիւնը

Հիմա «Խ. Հ.»ն է սակայն, որ արդէն կը մեղադրուի Թիֆլիսի իրենց յիշեալ օրկանին, այն առարկութեամբ թէ՝

«Մերկացնելով Սիրցով-Լոմինաձէյի եզակի ֆրակցիոն աշխատանքը եւ քննադատելով Անդրերկոմի դիմումի ոպորտունիստական սխալները, ինքը («Խ. Հ.») քաղաքական կոպիտ սխալ է կատարել, ըստ էութեան կրկնելով ոպորտունիստների ձեւակերպումը՝ ռէալ աշխատավարձի շուրջ ճեղքուածի մասին եւ խճողուած ձեւակերպում է տուել ներկուսակցական դեմոկրատիայի մասին»։

Այս բոլորէն մեզի հետաքրքրողը այն է որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնի մէջ տարիներէ ի վեր բոյն դրած ներքին պայքարը, այլեւս դուրս եկած իր համեմատաբար նեղ շրջագծէն, լայնօրէն տարածուած է Անդրկովկասեան երկիրներու մէջ։

Խորհ. Հայաստանի մեր թեթեւամիտներու անճիղ, անկամ եւ աննկարագիր կեցուածքը իրական փորձանք մըն է մեր երկրին համար։

Մինչ վերեւի հրամաններու ենթարկուելու իրենց «բարեմտութեան» հետեւանքով ծիծաղելի դրութեան կ'ենթարկեն իրենք զիրենք։

Երէկ Լոմինաձէի հետ եւ ուրիշի դէմ, այսօր հակառակ կեցուածքի մէջ, ու ընդհանրապէս առանց սեփական ուղղութեան, պատճառ մըն է նաեւ հակառակորդներ շահելու Անդրկովկասեան իրենց կազմակերպութեան մէջ ալ։

Այս ընթացքով ալ պիտի բացատրել նաեւ այն դժբախտ իրողութիւնը — որ Հայաստանի մեր գործիչները ոչ միայն կշիռ չեն իրենց կուսակցութեան ընդհանուր կեանքին, այլ եւ Թիֆլիսի մէջ ալ, իբրեւ կեդրոնը Անդրկովկասեան դաշնակցային պետութեան։

Մինչեւ ե՞րբ ուրիշի հրամանին տակ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

III

ՀՈՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Նախորդ յօդուածներով ընդհանուր ակնարկ մըն էր նետած շինութեան ներկայ անգամ գործունէութեան վրայ եւ ի վեր հանած Ֆրանսահայոց եւս կարեւոր մասնակցութիւնն այդ շարժման։ Ցաւօրդաբար պիտի ջանամ ծանօթանալ շինութիւնով կապուած այլ գործողութեանց վրայ հակիրճ կերպով, պարզելով կարգ մը կէտեր՝ գլխաւորաբար բնակութեան հարցին շուրջ.

Շինել կամ շինել տալ ընդհանրապէս կարեւոր ու շատ կնճռոտ խնդիր մըն է նկատուած ու կը թուի ալ տակաւին ընտանիքի անփորձ հայրերուն։ Նման ձեռնարկ մը թուական կը կազմէ ընտանեկան տրամակարգ եղելութեանց տարեգրութեան մէջ։ Գլխաւոր առաջին գործողութիւններն են, հողին ընտրութիւնն ու գնումը, ճարտարապետին հետ խորհրդակցութիւնը, յատակագիծերու եւ նախահաշիւներու պատրաստութիւնը եւն. այս վերջինին կողմէ։

Այս աւթիւ ընտանիքի բոլոր անդամները մեծ թէ փոքր անհրաժեշտ կը նկատեն իրենց տեսակէտը եւ բազում պէտքերը պարզել, թափ տալով անյագ երեւակայութեան մը։ Թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանակութիւնը, անհամակոն հակադիր փափաքներու բախումը, հեգնական փոխանակութիւններ բնական նախընթացներն են այս կարեւոր ձեռնարկին։ Մինչ խեղճ ընտանիքի հայրը մէկդի թողլով ապագայ տանտէրի իր սեփական երազները պատրաստ է ստեղծուած բոլոր տարակարծութիւնները հաշտեցնել իր քսակին եւ ճարտարապետին խելացրութեանց։

Առաջին ամէնակարեւոր գործողութիւնը սակայն հողին ընտրութիւնն է որուն հարկ եղած կարեւորութիւնը չեն ընծայեր ոմանք, տարուած ըլլալով դուռ նիւթական մտահոգութիւններէ։ Մեծ է սակայն դերը հողին ընտրութեան, շէնքին յաջողութեան մէջ ու սկիզբէն առնուած սխալ քայլ մը կարող է ծանրապէս ճնշել ապագային վրայ։

Թաղի մը ընտրութիւնը կախում ունի անհատին ընկերային ու նիւթական դիրքէն, հետեւաբար կարելի չէ այս կէտը ուսումնասիրութեան նիւթ ընել։ Բայց անգամ մը թաղը ընտրելէ վերջ, բնակարանի շինութեան յարմար հողը պէտք է լրացնէ կարեւոր կարգ մը պայմաններ զորս պիտի ջանանք համառօտակի ամփոփել։ Եթէ նկատի չառնենք հողին նիւթական արժէքը, մեր նախընտրութիւնը պէտք է տանք կանոնաւոր եւ եթէ կարելի է քառանկիւնաձեւ հողերու։ Անկիւնի հողերը առ հասարակ աւելի արժէքաւոր կը նկատուին իրենց երեսի առաւել արտածութեան պատճառաւ. պարագան կը տարբերի սակայն երբեմն, երբ հարկ ըլլայ մանաւանդ հողին գնման աւթիւ նոր շինուած փողոցին ալ կիսովճարումներ կամ եթէ նկատի առնուին թաղապետական կարգ մը տուրքեր որոնցմէ ոմանք համեմատական են երեսի տարածութեան։

Առաւելութիւն պէտք է տրուի հողին լայն ու փողոցի կողմի ճակատին դէպի հարաւ ուղղութեան, գլխաւորաբար քաղաքը եւ շրջականները։ Որովհետեւ առհասարակ ճակատի կողմն է որ կը զետեղուին բնակութեան եւ ընդունելութեան սենեակները որոնք հարաւ, հարաւ-արեւելք եւ կամ հարաւ-արեւմուտք պէտք է ուղղուած ըլլան, հիւսիսը վերապահուած ըլլալով խոհանոցին կամ սպասարկութեան այլ մասերուն։ Զգուշական միջոց մըն է հողին գնումէն առաջ ճարտարապետին պատրաստել տալ նախնական ու հակիրճօրէն գծագրուած ծրագիր մը, տեղւոյն լուսանկարն ու կարելի օգտագործումը ուսումնասիրելու համար։

Կարեւոր է նաեւ տեղեկութիւններ հաւաքել դրացի այլ շինութեանց վրայ ու պայման կամ հակառողջապահիկ գործարաններու գոյութեան մասին ապագայ անակնկալներէ խուսափելու համար։ Արդէն իսկ ճարտարապետը (գործնալ կը կրկնենք անհրաժեշտութիւն մըն է առնել դիմել արուեստի մարդուն, որ է ըսել նախ քան հողին գնումը, չնչին դրամ հատուցման մը փոխարէն՝ անդարմանելի սխալներու եւ անպատեհութեանց առաջքը առնելու նպատակաւ) կը դիմէ թաղապետական տեղական կարգ մը օրինական պարտադրութիւնները ուսումնասիրելու եւ ըստ այնմ ծրագիրը պատրաստելու համար։ Ամէն ոք գիտէ թէ Փարիզի, ինչպէս Ֆրանսայի միւս բոլոր քաղաքներուն մէջ տեղական յատուկ օրէնսդրութիւն մը գոյութիւն ունի որ մանաւոր սահմանագծի մը մէջ (gabarit) կ'ամփոփէ բոլոր շինութիւնները փողոցին լայնքին համեմատութեամբ։ Նմանապէս կարգ մը սեղմումներ ի գործ կը դնէ բարձրութեան, մակերեսի, պատուհաններու ծաւալին եւլն. տեսակէտով ի մեծ օգուտ փողոցին առօրեայ լուսաւորութեան եւ առողջապահական պայմաններուն։ Նոյնանման օրէնքներ գոյութիւն ունին արուարձաններու եւ իւրաքանչիւր համայնքի (commune) մէջ, որոնց պէտք է տեղեկանալ առողջապահական ներքին պարտադրութիւններէն զատ, կառուցուելիք շէնքին բարձրութիւնը, ցցուած մասերու սահմանները balconներու, bow-window եւ baw-windowներու եւլն. մակերեսը կարենալ նախատեսելու համար։ Տարբեր կէտ մը որուն վրայ կ'արժէ ուշ դարձնել, այն ալ Փարիզի եւ առհասարակ մեծ քաղաքներու շրջանակներուն ապագայ ընդլայնման ծրագիրներու պատրաստութեան առթիւ նորատեղ պարտադրութիւններն են։

Արդարեւ, վերջերս Սէնի եւ Սէն-է-Ուազի նահանգային վարչութիւնը նկատի առնելով տակաւ բարձրացող բողոքները, Փարիզի շրջականներուն անկազմակերպ վիճակին ու տիրող անկանոնութեանց մասին, քաղաքային ճարտարապետութեան տեսակէտով ձեռնարկեց Փարիզէն մեկնող գլխաւոր ուղիներու պահպանման ու ծաւալման ազդող ընդհանուր ծրագիր - քարտէսի մը մշակման։ Սոյն ծրագրին մէջ նկատի առնուեցան զանազան արուարձաններու սեփական պէտքերը եւ իրարու միջեւ հաղորդակցութիւնները։

Միւս կողմէ, շրջականներու տեղացած կարեւորութեան առաջ, անհրաժեշտ էր կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել նորատեղ թաղերու աճումը քաջալերելով հանդերձ, բազմամարդ կեդրոններու առողջապահիկ եւ ապագայ գեղեցկագիտական պայմանները ապահովելու նպատակաւ։ Ֆրանսայի միւս նահանգներէն շատերը հետեւեցան այս շարժման, առանձինն պատրաստելով տեղական ընդարձակման ծրագրեր։ Ցաճախ սակայն իրարու հակընդդէմ շահեր պաշտպանելով ինչ որ տեղի տալ սկսաւ անվերջ բախումներու զանազան իշխանութեանց միջեւ, Իրերու այս վիճակին վերջ մը տալու համար է որ նախարարական վճիռով մը նախագիծ օրէնք մը հրատարակուեցաւ բոլոր communeներուն պարտադիր, ապագայ ծաւալման եւ բարեզարդութեան յատակագիծերը պատրաստելու։ Եւ որպէս զի ապահովուի նաեւ այդ բոլորին միջեւ խոր կապակցութիւն եւ վարչական կեդրոնացում, ստեղծուեցաւ նախարարական մասնաւոր սպասարկութիւն մը։

(1) Ե. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

---

20 ՄԻԼԻԱՐ

Վիճակագրութեան մը համաձայն Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան հարիւրին 40ը՝ տէր անթել նուագի։ 1929 տարուան ընթացքին անթել նուագի վաճառումը կը հասնի 20 միլիար 400 միլիոն ֆրանքի։

Բոլոր ճարտարարուեստներուն մէջ, ինքնաշարժի առուտուրն իսկ այսքան տարածուած չէր։

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՖՐԱՆՍ. ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀԱՅԵԼԻ[Ն]

Դահլիճը տագնապի մէջ [է] դեռ։

Պարթու յաջողած... Այժմ Փիէր Լավալն է, ... առանձնած է դահլիճի կազմ... թեան հոգը։ Եւ Ֆրանսական թերթերը, որոնք առաջին ... թիւ կը նախատեսէին թէ ... շատ ուշ պիտի լուծուի դահլիճի տագնապը, այժմ կը խօսին յոյսի նշոյլներու մասին։ Անոնք իրենց լաւատեսութիւնը կը հիմն... պեն Լավալի տաղանդին, ճկուն ու ճարպիկ քաղաքական կեան... քին, եւ իր բարեկամական ... շրջանակներու լայն գիծին, ... բիշներ, հակառակ այդ յոյ... նշոյլներուն, դժուար կը գտնեն յաջողութիւնը։ Ահա մէկ քանի թերթերու կարծիքը։

ԲԱՑ ԴՈՒՌ

«Փարի-Սուար», այս խորագիրին տակ, կը գրէ եւ կը ... ւատայ թէ արմատականները պատրաստ են համերաշխու... թիւնը ապահովելու.

— «Արմատական ընկերվարականները, խորհրդակցութիւն մը յետոյ, յայտարարեցին թէ «պատրաստ են աջակցելու հանրապետական համերաշխութեան ... այն ցանկութեամբ, զոր արտայայտած էր Տեղակալութեան» Այս յայտարարութիւնը բաց դուռ կը ձգէ, որ թոյլ կուտայ շարունակելու բանակցութիւնները Մարէնի խմբակին հետ։

Սակայն, խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ արմատական երեսփոխանները չէին ծածկեր իրենց ցանկութիւնը որ գործակցութեան համար պայման կը դնէ իրենց խմբակին տեսակէտներուն ճանաչումը»։

ՐԱՀԱՆՋԿԱՅ

Ան կը քննադատէ արմատականները, որոնք կ'ընդունին թէ համերաշխութեան ոգի ... չեն տար.

— «Ստոյգ է, յստակ եւ ... հերքելի ստուգութիւն, որ արմատական-ընկերվարականները կ'ուզեն կազմել նախարարութիւն մը զուտ ձախերէ։ Անոնց մերժելէ յետոյ առաջարկը, ... կը ներկայացնէր ծայրահեղ ... Պարթու, երբեք չպիտի յօժա... րին համերաշխութեան ...

Այս կուսակցութիւնը որ խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն չունի, այնքան բազմ... ձակ, այնպիսի գլուխ-գործոց ... այլամերժութիւն մը ցոյց տա... լով, մեծամասնութեան մը դէմ ... նեղուելով, կը հաստատէ թէ կորսնցուցած է հանրապետական տարրական ըմբռնումը։ Ան ... ձախերու ... տիրապետութենէն զատ ուրիշ բան չեն ուզեր տեսնել եւ չեն ուզեր հասկնալ»։

«ՊԱՅՔԱՐԻ ԴԱՀԼԻՃ»

Ու Լէոն Պլէօմ, խօսելով ... նոնց գաղափարներուն» մասին, կը հարցնէ թէ «ժամանակը ... կանչէ՞ որ արմատական հայեացքները լրջախոհութեան գա... Եւ այսպէս կը շարունակէ ընդ... բանսիժանի տնօրէնը.

— «Կը կարծեն թէ կրնան կառավարութիւնն առանձնել ... րենց երեք քուէի տարբերու... թեամբ Ծերակոյտին մէջ, ընդ... դէմ մեծամասնութեան՝ խորհր... դարանին մէջ։ Կ'ուզեն, որ մե... ծամասնութիւնը ընդունի՞ այդ դահլիճը, որուն իրենք կուտան «պայքարի դահլիճ» անունը, ներքին տագնապը, որ այսպիսի վէճէ մը ծնունդ կ'առնէ, կրնայ շատ ծանր դառնալ»։

ՊԱԽՈՒՍՏՆԵՐԸ

«Լիպէրթէ»ի խմբագիրը կը ... տաղութիւն կը զգայ եւ կը յայ... ձակէ «ծախուածներուն» վրայ՝ վախնալով որ անոնք տանե... (խորհրդարան) կը մտնեն ... րէնքներ բաշխելու համար երե... րին։

— «Անոնք, այդ կասկածելի ... ները, որ տապալեցին Թար... տիէօյի դահլիճը ծերակոյտին ...

մէջ, չհամարձակեցան կ'ուզէ փոխադրել խորհրդարանին մէջ։ Ապահովարար պիտի գտնէին այնտեղ»։

ՏԱՐԱԿՈՅՍ

«Փոփիւլեր» կը տարակուսի, որ հաւանական լուծում։ Արմատականները չպիտի աջակցին։ Եւ թէ հաւանաբար պիտի հասկանան, թէ արդեան գիրք մը պահելով Թարտիէօյի դարձեալ յաջողութիւնը պիտի չգտնէ։

— «Աւելի պարզապէս, մենք կը շարունակենք հաստատել թէ երկիրը անհանդուրժելի կը գտնէր կառավարութիւնը մարդու մը, որ խորհրդարանին մէջ պայծառ կանգնեցաւ Ռուսթըմի»։

ԿՏՐՈՒԿ

«Քոթիտիէն» կը շատակովէ հիմնական փոփոխութիւն մը դանկինի գլուխներուն մէջ։ Չի հաւատար այս կամ այն խմբակին բերած օժանդակութեան, զոր կը նկատէ միայն պատրանք։ Եւ ոչինչ աւելի առողջ, ոչինչ աւելի դիմացկուն կը համարի այս երկրորդ փորձին մէջ, որ կը կատարէ Տումէրկ դանկինի կազմութիւնը յանձնելով Լավալի։ Եւ կ'առաջարկէ բոլորովին նոր դէմքեր բերել մէջտեղ։

Իսկ Գուրգէն Ոլորշաբ մեծ հայ երիտասարդն է որ աւարտած է երաժշտական Ակադեմիանէն Ալժեի այս երիտասարդներուն համար, որոնք ունին իրենց յոյսերը ու երազները, կը սկսի ուրիշ պայքար մը, որ այսօր աւելի դժուարին է, կեանքի պայքարը։

Ծ'իմանամ որ, ամենք պիտի ջանան հաստատուիլ Եւրոպայի մէջ, իսկ ուրիշներ մտադիր են մեկնիլ Հայաստան, եթէ ժամանակին հասնի մասնագէտ պահանջը, որ պէտք է գայ Մոսկուայէն։ Համալսարանական ճեմարանին հեռացող այս երիտասարդներուն անցը կը գրուին, 8 նոր ուսանողներ, բոլորն ալ Վենետիկի Մ. Ռ. վարժարանի շրջանաւարտներ։

Ամսոյս 7ին Մ. Ռ. Նախկին Սանուց Միութիւնը, բացառիկ ժողով մը գումարելով, ամբողջացուց միութեան վարչութեան անդամներուն թիւը։ Այսպէս պարոններ, Դրօշունի եւ Մարիմեանի տեղ, որոնք հեռացան ըլլալով Միլանոյէն, իրենց հրաժարականներըներկայացուցած էին, ընտրուեցան պարոններ Գէօճեան եւ Պօյ-ճեան։

Ա. Ս.

ՅԵԱՆԳԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, 8 դեկտ.— Երկար ժամանակէ ի վեր մեռեալ ու գրեթէ մեռած կեանք մը կ'ապրի մեր գաղութը։ Այս վիճակին գլխաւոր պատճառը տնտեսական տագնապն է, որ ազդած է բոլորին արմատացութեան վրայ, եւ յետոյ գաղութիս անդամներուն թիւը, որ գրեթէ ամէն օր կը նուազի։

Ազգային մարմինը այլեւս սահմանուած կը զբաղի միայն գիտնագիտական մանր գործերով։ Ունինք սակայն Ուսանողական Միութիւնը, որմէ միշտ կարելի է որոշ գործունէութիւն մը սպասել, բայց ուսանողներն ալ մինչեւ վերջերս զբաղած էին իրենց համալսարանական քննութիւններով, որոնք շատ լուրջ ու տեւական աշխատանք մը կը պահանջեն։ Այժմ արդէն բոլորն ալ յաջող կերպով աւարտած են իրենց քննութիւնները, եւ կը յուսանք որ գաղութին մէջ կենսունակ գործունէութեան մը պիտի լծուին։ Նոյնքիս համալսարանը աւարտած են այս տարի հետեւեալները՝ Ճարտարապետութեան՝ Վահէ Յովսէփեան, Գարոյր Մարիմեան, Բժշկութեան՝ Եղուարդ Արսլանեան, Քիմիագիտութեան՝ Ներսէս Նշիկեան, Լեւոն Թոխթաճեան, Յարպիս Ալէմշահ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՍԽԱԼԸ»

Հիւր Ատամ կը գրէ.—

Լօզանէն ի վեր մեր գրամը անդադար ինկաւ, տուրքերը շատցան եւ սխան ծնէլ, արտադրութիւնը նուազեցաւ, բերքը չի ծախուիր, վաճառման շուկաները կը կորսուին, եւ դրամ ու դրամագլուխը աննախընթաց չափով չկան։ Օտար դրամագլուխ ալ գալ, նախահեռնութեան ոգին ու բարոյական ուժը ցնցուած, կոտրած են ...։

Մեր հանրային կառքը ինչո՞ւ այսպէս երկու-ղալի սեղմի մը մէջ խրեցաւ։ Անկեղծօրէն կ'ըսենք թէ այս սխալը Ըսմէթ փաշային կը պատկանի։ Լօզանէն յետոյ երբ վարչապետ դարձաւ, կարծեց թէ երկիրը պիտի չէնայ, եթէ տուրքեր գրուին, երկաթուղի եւ ճամբայ շինուի, ու գէշ մը օրէնքներ հրատարակուեցան։ Մինչդեռ չխորհեցաւ թէ Թուրքիա չի նմանիր այն երկիրներուն, որոնք հարիւր տարուան մէջ մէկ կամ երկու պատերազմի մտած են։ Ցաւը տարուան մէջ, չորս պատերազմ մղեցինք եւ վէրքերով ծածկուեցանք։ Հաշտութեան վաղորդայնին, մեր կրթական գործը ետ էր, ճամբան ետ, դրամը ետ, արհեստը ետ, երկրագործութիւնը ետ,

բնակչութիւնը քիչ, հարստութիւնը քիչ։

Այս երկիրը վարչական սովորական միջոցներով մի՞թէ կրնա՞յ վերաշինուիլ եւ յառաջդիմել Անատոլուն ոչ։ Մեծ, խոր եւ քրոնիկ հիւանդութիւնները մեծ, հիմնական եւ գիտական միջոցներով միայն կրնան բուժուիլ։

Վարչապետ եղած միջոցին, Ըսմէթ փաշա գնել երկու տարի խորհելու, ձեւելու, չափելու եւ գիտական ծրագրով մը գործի սկսելու էր։

1924-1925ին, Ըսմէթ փաշա, ամբողջութեան գործուցած էր հանդիպած անդր կրկնելու թէ «երկիրը կրկնապատկելու է», եւ թէ «արդարահմանէն առաջ փարա չպիտի առնենք»։ Աւելի ըլլալով, մեր համեստ պիւտճէով սխտաւ երկաթուղի շինել։ Ասոնք հաճելի երազներ էին, բայց երազներ որոնց գործնականութեան արժէքը նկատի առնուած չէր։

Ըսմէթ փաշա նկատի չառաւ թէ մենք չենք կրնար կղզիացած ապրիլ, եւ թէ անհրաժեշտ է քարտէսի մը վրայ գծել մեր շուրջի ազգերու ընթացքն ու արտադրութիւնները եւ խորհիլ անոր վրայ։ Մե՞նք կորսուած առիթներուն։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԱՌԵՒՏՐ. ՍԵՆԵԱԿ

Պալքանեան երկիրներու առեւտրական համագործակցութեան համար, պալքանեան առեւտրական սենեակի մը կազմութեան գաղափարը կայ։ Այս մասին ծրագիրներ կը կազմուին շահագրգռուող երկիրներու կողմէ։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս համագործակցութեան պիտի մասնակցին Թուրքիա, Յունաստան Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա։

Ներկայիս Իւրաքանչիւր երկիր անջատաբար կը քննէ խնդիրը, ի հարկին մօտերս ընդհանուր խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ կատարելու համար ծրագիրը յաջողելու պարագային պալքանեան առեւտր. սենեակին ամէնէն յարմար կեդրոնը նկատուած է Պոլիսը։

ՊՈԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Պոլսոյ մէջ հետեւեալ գործարանները կը գտնուին.— Մետաքսեղէնի 11 գործարան՝ 150 հոգով, տարեկան արտադրութիւն 450.000 մեթր։

Բուրդէ կերպասներու գործարան 4 հատ, տարեկան արտադրութիւն՝ 150.000 մեթր։

Հիւսուածեղէնի եւ գուլպայի գործարան 40 հատ, տարեկան արտադրութիւն՝ 400.000 մեթր։

Խոզաբուրդարան 35 հատ, տարեկան կ'արտադրուի ամէն տեսակի կօշի 5,5—6 միլիոն քիլօ։

Կռաշիւսի 5 գործարաններ՝ որոնք տարեկան 200.000 քիլօ արտադրութիւն ունին։

ՖԷԹՀԻ ՊԷՅԻ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄԸ

Գրած էինք թէ լուծուած Սերպէսթ կուսակցութեան պետ Ֆէթհի պէյ Ազգ. ժողովին գրաւոր հարցապնդում մը տուած է կառավարութեան դէմ, Ադանայի ընտրութեանց շուրջ։ Ֆէթհի պէյ իր «Թաքրիր»ին մէջ կը յայտնէ թէ Ադանայի նախորդ եւ ներկայ Թաղապետական ժողովի նախագահին եւ անդամներուն յանցապարտութեան մասին քաղաքային քննիչներուն տեղագիրը ներքին գործավարութենէն Պետական խորհուրդին տրուած էր։ Պետական խորհուրդն ալ անոնց յանցապարտութիւնը հաստատած ըլլալով որոշած էր որ դատի ենթակուին։

Ցետոյ, սակայն, կուսակալին փոփոխութեան վրայ, տեղւոյն նահանգային ժողովը այս խնդրի մասին դարձեալ քննութիւն կատարած եւ թղթածրարը կրկին ղրկուած էր Պետական խորհուրդին որ իր նախորդ որոշումին վրայ պնդած էր։ Այս թուականէն ի վեր, ամբաստանեալները ոչ թէ միայն չեն դատուած, այլ թաղապետութեան գլուխը անցած են։

Ֆէթհի պէյ կը հարցնէ թէ որո՞ւ կողմէ տրուած հրամանի վրայ այս անձերուն դատը յետաձգուած է, եւ կը խնդրէ որ վարչապետը բերանացի պատասխան տայ։

ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ թաղապետական ընտրութեանց մասին նոր բողոքագիրներ եկած են հետեւեալ վայրերէն՝ Կիւմիւշխանէէն, Էսկիշէհիրէն, Ատանայէն, Աֆսարայէն, Պերկամայէն, Պուրսուրէն, Սէվերէկէն, Ալէպէէն, կարի Այնթապէն եւ Հավզայէն։ Ներքին գործավարութիւնը պիտի զբաղի այս բողոքներով եւ տեղեկագիրները Պետական խորհուրդին պիտի յղէ։

Միւս կողմէ, նախապէս եղած բողոքներուն վրայ ներկայիս քննութիւն կը կատարուի Ցիւզճէի, Սիվերեհիսարի, Գերէքի եւ Քեսքինի ընտրական տեղեկագիրներուն վրայ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՑԵՍԻՆ 8, դեկտ.— Չնայած փոքր գաղութ մը ըլլալուն Ցեսինի մէջ եռ ու զեռ տեսակաւոր եւ Անցեալ ամիսներու ընթացքին ներկայացումներու շարք մը տեսնեցաւ Ցեսին։

Մարութեանի վերջին խաղին յետոյ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը, ձեռնարկեց ներկայացման մը, որու անունն էր «Արշակ Բ.»։ Այս մասին արդէն մի քանի շաբաթ առաջ գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ։

Նոյեմբեր 30ին արժանացանք Շիրվանզադէի «Նամուս» խաղին եւս, որու նախաձեռնողն էր «Նեկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն»ը, որոնց «բարեպաշտ ... ձգտումները անտես չառաւ Ցեսինահայը, ինչ չափով արժանի էին։ Կէս օրէ վերջը ժամ 2.30ին հասարակութիւնը արդէն տեղ բռնած էր։

Ժամը 3ը 25 կ'անցնի եւ ահա մէկը վարագոյրի դո րսի կողմէն բեմ կը բարձրանայ իբր օրուան նախագահ։ Վարագոյրը կը բացուի վերջապէս եւ Պ Յայխանը օրուան նախագահ, կը սկսի ճառել որովհետեւ Ն. Ց. Մ.ը իր վրայ «պարտականութիւն» էր գրած քանի մը խօսք արտասանել իրենց նպատակի մասին։ Խրիմեանները, Մեսրոպները, Ներսէսեանները իրար ետեւէ յիշեց։ Անոնց յիշատակն է որ կը յարգէ եղեր Ն Տ Մ.ը։

Մէկ քանի խօսք «Նամուս»ի մասին։ Գիտէինք որ պիտի ներկայացուէր «Նամուս»ը, բայց չէինք գիտեր արարուածները կէսի վերածուած՝ վարագոյրը պիտի գոցուէր։ Խաղարկութիւնը չափազանց գէշ թողուց ներկայ հասարակութիւնը։

Եւ այսպէս իրարու ետեւ, շարք, շարք ներկայացումներու կ'արժանանայ մեր գաղութը։ Ամսոյս 25ին ալ Վալանսի Հայրենակցական Միութիւնը եւս կը ներկայացնէ «Ուշ լինի-նուշ լինի» օփերէթը։ Իսկ յունուար 4ին, Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը եւս կը ներկայացնէ Շիրվանզադէի «Չար Ոգին», որուն ղեկավարն եւ գլխաւոր դերակատարն է Պ. Գօզպէք։

Ցաջողութիւն եւ եռանդ մեր կազմակերպութիւններուն, բայց թող բարի ըլլան իրենց այժմու համապատասխան չափով ապարել գալ։

Մագսուտեան

ՌՕԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Մօտ 4 ամիսներ առաջ մեր որբ ընկերներէն մին Պ. Ցակոբ Ժամագործեան ուզելով իր արձակուրդի օրերը անցնել Մարսէյլ, Իսկ-լէ Մուլինոյէն կը մեկնի ինքնաշարժհեծանիւով եւ գժտուած արկածի մը հանդիպելով կ'իյնայ Ռօանի հիւանդանոցը, ուր շատ չանցած կարենցի հայ որբ մըն ալ, նոյնպէս արկածի հետեւանքով դարմանուելու կը ղրկուի։

Անոր միջոցաւ ալ, մեր զգծ. բախ հայրենակիցը կը ծանօթանայ Ռօանի հայութեան, որոնցմէ շատ լաւ տպաւորութիւններով բաժնուած է, անոնց գուրգուրանքին առարկայ դառնալէ վերջ։

Ռօան Փարիզէն 430 քիլոմեթր հեռու, 40.45 հազարի մօտ բնակչութեամբ ճարտարարուեստական քաղաք մըն է՝ ունի մեծ գործարաններ։ Լուառ գետը կ'անցնի քաղաքին մէջէն կողէն։

1925-26ին մէկ քանի հայեր կուգան կը տեղաւորուին հոն, եւ երթալով ինչպէս ամէն գաղութ հոն ալ կը շատնան, այսօր հանդիպելով հանգիստ ապրուստ մը։ Ներկայիս 300-350ի մօտ հայութեամբ գաղութ մըն է. մեծամասնութեամբ կ'աշխատին գործարաններու մէջ։ Շրջուն վաճառորդներ եւս կան։ Ունին սրբաման-ճաշարան մը։ Իրենց հաւաքատեղին։ Իրենց բնակարանները արամադրուած են գործարաններու կողմէն բարձր հինգ յարկանի մաքուր շէնքեր, ջուրով, կազով եւ ելեկտրականութեամբ։ Մէկ քանիներ ունին իրենց անձնական տուները։

Հոս պզտիկները բոլորն ալ հայախօս են, իսկ մեծերը գովելի նախանձախնդրութեամբ մը կ'ապրին հայ մտքով ու սրտով։ Ահա թէ ութ տարեկան պզտիկ տղայ մը հարցումիս պատասխանելով ի՞նչ կ'ըսէ.

— Հայ եմ եւ հայ պիտի մեռնիմ, քաջ պիտի ըլլամ ազգային, հայրենիքս պաշտպանելու համար։

Քաղաքական կազմակերպութիւն ըլլալով կայ Հ. Յ. Դ. Նեթակմիտէ մը, որուն յարած են գրեթէ գաղութին բոլոր մրաջան ու գործունեայ տարրերը, չկայ ուրիշ ոչ մէկ կազմակերպութիւն

Ա. Նագուպեան

ԶԻՒՆ ՈՒ ՄՇՈՒՇ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Առատ ձիւն տեղաց Սկովտիոյ եւ Անգլիոյ վրայ։ Թանձրախոն մառախուղ մը գիշերուան պէս պատեց բրիտանական կղզիները։ Ցուրտ, կծու ցուրտ է Լոնտոնի մէջ։ Փողոցները սառած ըլլալով, կառքերն ու ինքնաշարժները վախով ու յամր կ'անցնին։ Ծովեզերքերն իսկ դժուարութեան մատնուեցան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի՝ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱՆԳՈՐԾ ԱԲՐԱՀԱՄԸ

— Ցետա՞յ։

— Ցետոյ, պզտիկ Արշաւիր կ'ըսեն. Հայու լաւ տղայ, միւսօք տեսաւ, ըսաւ «Աբրահամ, ասա փօստան զօրծ հարցուր», մը ըսելով փօստայի դրան մօտ ընկեր կը կենայ լեզուն զուրս հանած որ բոլոր նամակ ձգողները փուլը լեզուի վրայ քսեն, թոցացնեն, պահարանին փակցնեն ու ղրկեն։ Շիտակը ի՞նչ ընէ պահեմ. շատ խելքս չպառկաւ, ամմա ի՞նչ ըրած, անգործութիւն որ կայ... Հերթոցեած, գացի։ Ատ պաշտօնը տարը չի տեսայ, պայց, երբ որ զօր գտան ըմ առջեւ կը սպասէի, ուրիշ մ'ա կար, կերպ ըմ հասկցուցի. ես լեզու ցուցուցի, ան զօտի ցուցուց, վերջը ըսաւ կօմփլէ (complet)։ Ատ անտաստած խօսքն որ իմացայ ալ ա՞ւր կը կենամ, կծկէ՞...։

Աբրահամ ձեռքերը թօթվեց ու ծռացած համրելը՝ մտածումի մէջ ինկաւ։

— Ծօ ինծի հաց չի կայ հոս, պէ պապամ, հաց չի կա՛յ...։

Շարունակէ՛, Աբրահամ աղբար, շարունակէ՛։

— Անկէ գացի նորէն մեր խանուէն. ատ օրհնեալ ծակն ա որ չըլլէր, հալս ի՞նչ կ'ըլլէր... Աստուած մի արասցէ։ Մէկ ալ չէլ Կարապետ կ'ըսեն, եկաւ. թերթը հանեց, բան ըմ կարդաց։ Սանքի մարդ ըմ կայ եղեր, որի փո՞րն է կը ցաւի եղեր թէ կզակն է կոտրէ, ատ կէտը չորոշեցի։ Ատ պէժաւրատ մարդ, ուժով մարդ ըմ կը փնտռէ, եղեր, որ իրա համար մաքինայէն քաշուած ուտելիքի վրայ, սանկ օխայի մը չափ թէքէ որ ինք կարողանայ ուտէ ու մարսէ։ Դէ՛ ի՞նչ գիտնամ ճանըմ աղբար, ըսաւ հասնըսնք, խօ իմ բարեթը կ'ուզէ։ Գացինք մէկտեղ, մտայ ետ զոնէն։ Հէլ վա՛խ, ուրիշ ըմ ինէ աւելի աչք բաց է եղեր։

Կարենալ չխնդալու համար լեզուս կը խածնէի. մաքիս առջեւ կը պահէի իմ ալ անգործութիւնս. հազիւ կը յաջողէի։ Բարեխառնառար ինք ուշադրութիւն չէր ըրեր։ Շարունակեց։

— Աւշի օր գանվէն կաթ ըմ խմելէն ետք, (հա՛, չի մոռնամ, լաւ տղաներ չեն պակսիր, չէն, կը ծիծաղեն, կը ծիծաղացնեն, զանվէխս փարան ա կուտան)։ Ինչ է նէ, Օննիկը եկաւ։ Բարեւ առաւ բարեւ ըսաւ չըսաւ, ետկուր, Աբրահամ, եկուր, պոռաց։ Թեւէս բռնեց զուրս տարաւ։ Բոլլոյէն հետ մէկտեղ ըսաւ որ, շուտեր է մեւոներուն աչքը բռնալ, ինծի համար լաւ զօրծ ըմ կայ։ Հէ՛յ կերպ շուն երկիր, ինչ բաներ պի սորվեցնես... Դուն եկուր տես որ ատ Աւրոպային մէջ մեռելները չեն թաղեր, պզտիկ տուներու մէջ կ'եփեն ու կը պահեն, ամմա անգամ մ'ըլ թրաշ կէնէին եղեր... խօսքով չի գիտնար հա՛, իրա-ւէն իրաւ ածելիով... զուն գի-տէ՞ր սաւ։

— Չէ, Աբրահամ աղբար, հասատացի զարմանք կեցծելով։

— Է լաւ, ըսաւ, երթանք սափրէն ըլլանք մեռելներուն. ըսաւ, թեթեւ զօրծ, օրը երկու երեք երեք գերթել, կտրի ա չարունեիր։ տասակամն է ատ դըրտար փարա, (անցած վախտ է մոցայ քանի էր)։ Գացինք...։ Բախտիս մէջ շունները... հէ՛, թէօ՛պէ։ Հատ մ բռնած էր։

— Մ՞տքը։

— Երէկ առաւօտ իմ տեղացի Մարկոսի հետ Հայոց ժամը գացինք։ Նա՛, տաս փարա չի մնաց, զաթի շորս օր է զանվէով կ'անցընէի։ Հասանք դասն առջեւ, շորս դին տեղրծ, բերանները բացեր սատկած ճանճ կորսանք։ Մտանք ներս. կէնճ տօքթօր ըմ կար, ըսաւ թէ հիւա՞նդ ես, գող տամ. զօրծ տուող դեղ ըմ տուր, ըսի, Տօքթօր, չը հասկցաւ, հանեց հինտ եազու հապէր տուաւ... տանս դրպանս կը կենան, ահա։ Ինչ է նէ, անցնինք։ Մարկոս լեզուանի է, խօսաւ, խնդրեցաւ. ըսին, չկա՛յ, չը կա՛յ. զօրծ կայ, փարա չը կայ։ Հայոց-ազգ կը կործանի։ Մէկ ալ անդիէն, հասու պարոն ըմ կայ. փորը կուշտ, խղճաց, առջի եկաւ, ու ըսաւ,— աղբրտիք տեղըմ կար, սրբազանի մօրուք, եւ տէրտէրներու փիլօնները իւթիւ անելու համար՝ բռնուած է. ուրիշ ըմ կար ժամուն խունկ զնելու. մոմեր վառելու, կաթոցներ վերցնելու, ան ա բռնուած է, տանհս ուրիշ ըմ կար՝ զանձանակներ պահելու, պարունակութիւն տեղաւորելու, ան ա բռնուած է, հիմի բան ըմ չկայ...։ Նատաւ տեղը։ Ատ ճաան ա փոր չկշտացուց։ Ես եկանք քէօր փօշման։

Ալ յուսահատ, ըսի Պոլիս դառնամ, հոն ինչ ըլլայ չոր հաց ըմ կը գտնեմ. զանվէի մօղովուրդին ա հասկցուցի։ Խաչիկն է թէ,— Աբրահամ եկու քեզ համար փարա ժողվեմ, ճամբուդ ծախքը հոգամ։ Շուտով թուղթ ըմ գրեց, թեւս մէկը այսպէս չօլախի նման կապեց, ու զոնէ զուռ հարուստներուն տարաւ։ Աչք-բաց տղայ է հա՛, ծօ ի՞նչ սուտ ըսեր, չըսաւ, իբր թէ ես Հայաստանի ֆէտայի եմ եղեր, պատերազմի մէջ վիրաւորուեր, չեմ գիտէ զաւակներ ունիմ, կնիկս հիւանդ է։ Ես զլխով նըշան կ'անէի, բերանս չէի բանար։ Աղուոր աղուոր տիկիններ շատ խղճացին, բարեգործ պարոններ մխիթարանք արին, ըսին թէ որ քիչ ըմ ստնատոր կապել գիտնայի, քիչ ըմ ա ֆրանսերէն խօսալ, զէհ, բանս լաւ էր, Ծագաւորական պաշտօն ըմ կուտային, իս քէէն քիչ պարժապետ կ'անէին... զլուխդ չցաւցնեմ տակէ ա շատ բան զուրս չելաւ, փոր ըմ հաց եղաւ չեղաւ։

Հոս Աբրահամ երկար մը հառաչեց ու աւելի խեղճացած աւելցուց.

— Գուլպաններս ա չծախուաւ...

— Ինչպէ՞ս թէ...։

— Խաչիկին հետ կուգայինք, խանութի մը առջեւէն անցանք... փիս հա՛ս ըմ, փիս հա՛ս, ըմ, ծօ Խաչիկ ի՞նչ է ատ, ըսաւ,— հա, Աբրահամ, հաս գիտե՞ս մեր երկրի պէս չիտանով պանիր չեն մակրգեր, հապա հատած գուլպայով, տա՛ր դուլպաներդ ցուցուր, զաթի լաւ լէշ կը հասին, հացիս՝ փարա կ'ըլլէ։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շար.)

Ամերիկեան Ծերակոյտը եւ Ֆրանսա

Ամերիկեան Ծերակոյտի Նախորդ օրուան Նիստին մէջ, վերջին երաշտէն վնասուած ագարակապաններուն օգնելու հարցը պատճառ դարձաւ ■ կարգ մը ծերակուտականներ արտայայտուելին ի նպաստ Գերմանիոյ եւ ընդդէմ Ֆրանսայի։

Ծերակուտական մը, վիճաբանութեանց ընթացքին յայտնեց թէ շատ համակրանք չի տածեր հանդէպ Գերմանիոյ, որ կը պնդէ թէ չի կրնար կատարել պատերազմական հատուցումները։ Ծերակուտականին այս խօսքը պատճառ դարձաւ որ արտաքին քաղաքական հարցեր խառնուին ներքին խնդրի վիճաբանութեան։

Արտաքին յանձնախումբի Նախագահը Պօրահ խօսք առնելով, փորձեց պատերազմի պատասխանատուութիւնը բաժնել եւրոպական պետութիւններուն վրայ, — Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա, բաւ, ինչպէս նաեւ բոլոր եւրոպ. այն պետութիւնները որ 1911էն մինչեւ 1914 կը կիրարկէին զինուորագրութեան եղանակը. պէտք է հաւասարապէս պատասխանատու նկատուին Մեծ. Պատերազմին։ Պատերազմի վերջաւորութեան Գերմանիա բոլորովին տարբեր կացութեան մէջ էր քան Դաշնակիցները։ Զրկուած էր իր բոլոր աղբիւրներէն ու միջոցներէն եւ մխրճուած ըլլալով շատ դժուար կացութեան մը մէջ, չէր կրնար վճարել իր պարտքերն ու պատերազմական հատուցումները։ Համամիտ չեմ անոնց, որոնք պատերազմի միակ պատասխանատու կ'ուզեն բռնել Գերմանիան»։

Պօրահէ վերջ խօսք առաւ ուրիշ ծերակուտական մը Թէֆլանա, որ պահանջեց որ ամերիկեան կառավարութիւնը շատ խստապահանջ չցանուի Գերմանիոյ հանդէպ.— Ֆրանսա բաւ. խեղդուած է Գերմանիոյ կողմէ կատարուած հատուցումներով եւ գերման ապրանքներով։ Հարաւային Ամերիկայի շուկաներուն մէջ մեր մրցորդն է։ Եթէ պնդենք Գերմանիոյ հատուցումներուն վրայ, մենք պիտի խեղդուինք»։

Երրորդ ծերակուտական մը եւս Ռիտ, իր կարգին սկսաւ քննադատել Ֆրանսայի ընթացքը, ըսելով թէ Ամերիկա Ֆրանսայի շնորհած էր իր պահանջներուն 2)3ը եւ այդ կերպով թոյլ տուած էր որ ան դառնայ աշխարհի ամենէն բարգաւաճ ժողովուրդը, ոսկիի հսկայ պահեստներով, բանուկ ճարտարարուեստով մը եւ առանց անգործութեան վախի։

Վատիկան եւ Մոսկուայի դատը

Վատիկանի թերթը «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Մոսկուայի դատավարութեան։ Թերթը յաջորդաբար կը դատապարտէ դատավարութեան հետաքրքրական, այլանդակ եւ անհասկնալի երեւոյթները եւ հարց կուտայ թէ ի՛նչ նպատակ կրնան հետապնդած ըլլալ բոլշեւիկները։ Կը հաստատէ թէ օտար անձնաւորութեանց դէմ հաւաքուած մեղադրանքի փաստերը, երբեք երեւան չհանուեցան եւ թէ այս դատին եզրակացութիւնը, մահապատիժներու բանտարկութեան վերածումը՝ ծիծաղելի կը դարձնէ բոլշեւիկներու փորձը։

Թերթը գիտել կուտայ նաեւ թէ ցարդ բոլշեւիկները նուազ անյիշաչարութիւն ցոյց տուած են, երբ խնդիրը կը դառնար կրօնական արարողութեան մը հետեւանքով տրուելիք դատապարտութեանց շուրջ։ «Շիտակ է թէ կ'եզրակացնէ, անօգուտ է այս դատէն բան մը հասկնալու ելլել»։

Ռախովսկի ծանր հիւանդ

Մոսկուայէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Փարիզի խորհրդային Նախկին դեսպանը Ռաքովսկի ծանրօրէն հիւանդ է։ Կը յիշուի թէ իբր ձախ համայնավարներու ղեկավարներէն մէկը, Ռաքովսկի աքսորի դատապարտուած էր։

Լրտեսական գործ մը

Իլեքի ոստիկանութիւնը ու Թուլոնի ընդհ. ապահովութիւնը այս միջոցիս քննելու վրայ են լրտեսական գործ մը, որ կ'երեւի կոչուած է մեծ աղմուկ հանելու։

Իլեքի մէջ, կիրակի իրիկուն իտալացի ֆաշիստներու եւ հակաֆաշիստներու միջեւ տեղի ունեցած կռիւի մը հետեւանքով, ոստիկանապետը հարցաքննութեան ենթարկեց տեղական ֆաշիստներու պետը, որ ազատ արձակուեցաւ։

Իր օգնականն եւս հարցաքննուեցաւ. շրջուն վաճառորդ մը, որուն վրայէն գտնուեցաւ Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ փաստաթուղթ մը։ Փաստաթուղթը որ կը կրէ 1929 թուականը, կարեւոր նկատուած է բայց դեռ անոր գաղտնիքին կարելի չէ եղած թափանցել։ Ատկից զատ անոր վրայէն գտնուեցան նաեւ Իտալիայէն գտնուած նամակներ, որոնցմով պարզուեցաւ թէ, ֆաշիստական գործակալ էր ան։

Հարցաքննութեան ընթացքին, յիշեալը պնդեց թէ այդ փաստաթուղթը գտած է Թուլոնի մէկ պանդոկին սենեակէն ուր պահ մը ծառայեր էր իբր սպասաւոր, թէ որեւէ կարեւորութիւն չէր տուած անոր։ Սակայն հիմնաւոր կասկածներու վրայ, յիշեալը բանտարկուած է եւ քննութիւնները առաջ կը տարուին։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ Երջ. կոմիտէն դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերներն ու համակիրները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կը խօսի՝ ընկ. Դեղամ Սարոյեան։ Նիւթ՝ Ռուս բոլշեւիկները եւ Եւրոպա։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր են Թակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի եւ բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7 30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլօնպի մէջ կազմուած է Պատանեկան միութիւն մը, որուն առաջին ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards, (Bois Colombs) սրճարանին մէջ։ Անդամակցիլ փափաքողները կը հրաւիրուին այս ժողովին։

Անիէռ-Պուա-Քոլօնպի Զ. Ե. Ռ. միութեան ժողովը այսօր ժամը 8.30ին 178 Ave. d'Argenteuil, Asnières.

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փլթիթ Սուրսի մէջ։ Մէթրօ՝ Օտէօն։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ պարահանդէս կազմակերպուած Ճէօինի Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. միութեան կողմէ, 4 Յունուար 1931 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը։ Կը խնդրուի նկատի առնել սոյն թուականը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ Voltaireի մէջ, (21 rue de l'Odéon), կը խօսի Գ. Ռէն, Նիւթ՝ Պատերազմի եւ խաղաղութեան գաղափարը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Արմաշցի Հեղինէ Վարդինեան, մօր անունը Սրբուհի, հօր անունը Դաբրիէլ, ամուսնին անունը Սիրուն, երկու աղջիկներուն անունը՝ Բարուհի եւ Սիրազարդ։ Կը կարծուի Սուրիոյ գիւղերուն մէջ, կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ Ե. Նարդունիի, Յառաջի հասցէով։

— Կը փնտռուին Գոնեայի գաղթականներէն Ղազէր աղա Թելֆէեան (ապուխտագործ) իր քեռայրը Գալայճը Խաչէր աղա Խաչատուրեանի զաւակները Յակոբ եւ Եղիա 20 եւ 25 տարեկան, քոյրերնին Տիկին Էլիզա 35 տարեկան, որոնք մինչեւ 1921 Գոնիա կը գտնուէին։ Կը կարծուի թէ այժմ Յունաստան կամ Սուրիա կը գտնուին։ Իմացնել Դեղագործ Յակոբ Խաչատուրեանի, 159 Rue Pierre Corneille, Lyon, France. Լուր տուողին նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռապաթ, Յ. Եղբ.— 140։
Կըրնոպլը, Յ. Մ.— 105։
Լիոն, Գործ.— 1000։
Լիոն, Ե Վ.— 100։
Մարսէյլ, Մ. Ա.— 70։
Լը Ման, Ս. Մ.— 35։
Մարսէյլ, Խ. Յ.— 150։
Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 300.
Կըրնոպլը, Ղ. Գ.— 35։
Գաննէօ, Ե. Յ.— 70։
Օպրիէ, Մ. Կ.— 140։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPAHN

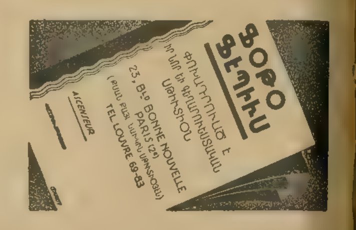

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
13
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

13 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1442

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԶԱՒԵՇՏԸ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գնկիքայի կարմիր խաչի կողմի միջամտութեան շնորհիւ, բոլշեւիկեան դժոխքէն ազատելով, մէկ քանի օր առաջ իր հայրենիքը վերադարձաւ պելճիքացի ճարտարագէտ մը Մաքս Հէնքարթ, որ 34 տարիէ ի վեր կը բնակէր Ռուսիա: Ահա թէ ինչպէս կ'ամփոփէ իր տպաւորութիւնները Մոսկուայի դատավարութեան մասին.

— Ձեզ գիտեմ թէ Եւրոպայի մէջ կարելի՞ է երեւակայութեամբ գաղափար կազմել Ռուսիոյ ներկայ կեանքին մասին: Թշուառութիւնը հոն խոր է եւ տարածուած, վարչաձեւը գարշելի, հարստահարութիւնները տեւական: Ինչ որ կը ճզմէ ամենէն աւելի հաւասարակշիռ, ամենէն դիմացկուն մարդը, ինչ որ կը խեղդէ ամենէն ամուր ուղեղը, կէփէուի սարսափն է: Ուր որ ալ ըլլաք, ամենէն սեղմ մտերիմներու շրջանակին մէջ իսկ, սարսափի շնորհիւ, կէփէուի կողմէ վարձուած մատնիչ մը կայ: Իւրաքանչիւր ոք իր կեանքը կը փրկէ, ուրիշ մը մատնելով: Ռամզին անշուշտ, օր մը, անխոհեմութիւնը գործեց թեթեւ բառ մը արտասանելու: Թերեւս բան մըն ալ ըրաւ. բայց մատնուեցաւ:

Երբ տարիներէ ի վեր գիշերը կը լսէք փողոցէն անցնող ինքնաշարժի մը աղմուկը, որ գիտէք թէ կանգ պիտի առնէ տան մը առջեւ, ձերբակալութեան մը համար, որ երկու ժամ յետոյ մահուան պիտի փոխուի, երբ մարդ միշտ ենթակայ է այս մղձաւանջին «թէ՛ ի՞մ տանս թէ դրացիին տան առջեւ կանգ պիտի առնէ», այն ատեն խիղճը տեղի կու տայ: Ձեր լաւագոյն բարեկամին մահը կը թեթեւցնէ ձեզ:

Մարդ իր գոյութիւնը կը փրկէ ուրիշները ծախելով: Ռամզին՝ իր կեանքը փրկելու համար, անմեղներ դատապարտել տուաւ, ընդունեց դատավարութեան ընթացքին, հրապարակաւ կարդալ դատախազ Գրիլէնքոյի բարբանջանքները: Մենք, իր աշխատակիցները չարդարացուցինք զինքը, բայց ըմբռնեցինք իր վատութիւնը, ու մեղքցանք զինքը:

Երբ բոլշեւիկները Մոսկուայի դատը ծանուցին, Ռամզինի աշխատակիցները գիտէին թէ ամբաստանագրին մէջ որեւէ ճշմարիտ բան չկայ: Ռամզին եւ իր համհարզները, տարապայման աշխատանքի լծուած արհեստագէտներ, իրենց գործէն զատ ուրիշ բանով չէին զբաղեր: Կը նախզգայինք զաւեշտը որ պիտի պարզուէր: Բայց ժողովուրդին մէջ, «դաւադրութեան» երեւան ելլելը զարմանալի շարժում մը առաջ բերաւ.— Ուրեմն, դաշնակիցները կը մտածէին վերադառնալ. փայլրագութեանց վերջը մօտ էր... Օտար միջամտութեան ուժերու Ռուսիա մուտքը պիտի պատճառէր ընդհ. ըմբոստացում: Բայց դատը կոտրեց ժողովուրդին խանդավառութիւնը: Ամբաստանեալները կը կարդային յայտարարութիւններ որոնցմով կը լեցուէր թերթերու էջերը: Իսկ բարձրախօս գործիքներով անոնք կը տարածուէին ամէնէն փոքր համախմբումներուն մէջ իսկ: Դաւադրութիւնը զաւեշտ մըն էր եւ Ռուսերը որ կրնան անհաւատալ, ճխրուած, յուսահատ ըլլալ. բայց խելացի են, հասկցան:

Ինչո՞ւ Ստալին դիմեց այս խեղկատակութեան:

Բազմաթիւ պատճառներով: Նախ որ մեծադղորդ դատ մը ժողովուրդին պահ մը մոռցնել կու տայ թշուառութիւնը: Այդ կերպով արտասահմանը պատասխանատու ցոյց կը տրուէր դժուարութիւններուն, ժողովուրդին կը տրուէր ոսկոր մը, իսկ համայնավարներուն ալ՝ տագնապին բացատրութիւնը: Հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան համար՝ բոլշեւիկներու կողմէ ժողովուրդին պարտադրուած զոհողութիւնները, այս կերպով ցոյց կը տրուէին իբր հետեւանք քաղքենի տարրերու հալածանքին:

Յետոյ, ազգարարութիւն մը տրուած կ'ըլլար բոլոր անոնց որոնք փրկութիւնը կը յուսային արտաքին միջամտութենէ եւ ցոյց կը տրուէր պատիժը որ իրենց կը սպասէ:

Այս դատը կը ծառայէր նաեւ օրինականացնելու կէփէուի ըմբոստացնող չափազանցութիւնները:

Այդ կերպով նաեւ կը բացատրուէր հնգամեայ ծրագրի ձախողութիւնը գիւղերու մէջ եւ անոր ամբողջական ձախողութեան մասին մտքերը կը պատրաստուէին:

Երկար պիտի ըլլայ պարզել բազմաթիւ պատճառները, որոնք կ'արգիլեն Ստալինը հաստատել համայնավար վարչաձեւը, հոն ուր Լէնին ձախողեցաւ:

Կարգ մը կէտերու մէջ, պիտի յաջողի... Ուրիշ կէտերու մէջ արդէն ձախողած է: Ամէն տեղ հաստատել ամենէն կատարելագործեալ մեքենայութիւնը, երբ նախանիւթը կը պակսի, կը նշանակէ դատապարտուած ըլլալ առաջուց, որ արտադրութեան սուղի նստի:

Գալով Ռամզինի եւ ուրիշ ճարտարագէտներու դէմ բացուած դատին, ժողովուրդին մեծ մասը հասկցած է զգուելի զաւեշտը որ խաղցուեցաւ: Շնորհի արժանանալէ յետոյ, Ռամզին իր ճարտարագիտական աշխատանքները կը շարունակէ բանտին մէջ, որովհետեւ բոլշեւիկները չեն կրնար զրկուիլ անոր աշխատանքներէն: Քանի մը ամիսէն պիտի ազատուի եւ դարձեալ իր նախկին պաշտօնը պիտի ստանձնէ:

Ներկայ պայմանները թոյլ չեն տար ըսելու թէ ո՞ւր կ'երթայ Ռուսիա: Ստալինի ուժը ամբողջովին կարմիր բանակի գնդապետներուն մէջ է: Եթէ բանակը ելլէ իր ձեռքէն, վարչաձեւն ալ վերջ կը գտնէ: Բայց ներկայիս կարելի չէ ըսել թէ կրնայ այդ բանը պատահիլ: Ներկայիս, խորհրդային Ռուսիոյ մէջ կրնայ պատահիլ ամէն ինչ եւ ոչինչ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԻՍԿ ԹՈՒՐՔԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԶԱՐԴԷ...

Թուրք ընդդիմադիրներու թերթը La République Enchaînée որ լոյս կը տեսնէ Փարիզի մէջ, կը հրատարակէ Քամըլըլըի իր ժամանակ թղթակցին հետեւեալ նամակը Նոյ. 18 թուականով.

— Արեւելեան Նահանգներու ըմբոստացման հետեւանքով ստեղծուած ծանր կացութիւնը ցարդ արգիլեց զիս ձեզ գրելէ: Յուլիսէն ի վեր, ըմբոստութիւնը բռնած է Արեւելեան Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքները: Եւ այս շարունակական կռիւները կը ներկայացնեն փափախական յաջողութիւններ Քիւրտերուն համար, որոնք յաճախ մեծ յաղթանակներ տարին: Այսպէս է որ երկու անգամ Մէրտինը պաշարուեցաւ յեղափոխականներուն կողմէ, բոլոր գիւղերն ու նոյնիսկ գիւղաքաղաքները ենթարկուած էին ըմբոստներու նուաճման:

Զինուորական գործողութիւնները սկսան 15 օր առաջ, հակառակ ձմրան: Այս գործողութեանց կը վստահէր կառավարութիւնը զինադադար մը ձեռք ձգելու եւ կռուի պատրաստուելու համար: Մի վախնաք ձեր ընթերցողներուն յայտնելէ թէ գիւղացիներու, լեռնականներու, անմեղներու, կիներու եւ մանուկներու կոտորածները վերսկսած են: Ամենէն զարհուրելի վայրագութիւններն իսկ գործուեցան: Երբեմն անկարելի է հետքը գտնել այն գիւղերուն, ուրկէ անցած են զօրախումբերը: Ջարդերը որոնք կազմակերպուած են կառավարութեան հրամանով, ամբողջ աշխարհի կարեկցութիւնը կը գրգռեն, բացի ղեկավարներէն: Յանուն մարդկութեան, պէտք է այս դժբախտներուն օգնութեան սուրալ.

Ազատագրութեան գաղափարը ծնած է բոլոր սրտերուն մէջ: Արդէն մեծ ճամբայ հարթած է ժողովուրդին մէջ, հակառակ կառավարութեան ճնշումին: Շարունակեցէք ձեր ջանքերը ազգին ու հայրենիքին համար: Դուք որ պաշտպանն էք ճնշուածներուն, ցոյց տուէք աշխարհի թէ ինչպէս, քսաներորդ դարուն մէջ, ժողովուրդ մը կը ջարդեն այն տեսակ եղանակներով ու միջոցներով, զորս միջին դարն իսկ պիտի այպանէր: Ձեր պարտականութիւնն է լոյս սփռել այս մութ եղերերգութեան վրայ որ կը խաղցուի Արեւելեան վիլայէթներուն մէջ: Մէրտինը, Սավուրը, Միրայաթը, Նիսիպինը, Ճէզիրէն, եւ Արեւելեան Նահանգներու բոլոր գիւղերը կատարելապէս չանհետացած, պէտք է անհապաղ հնչեցնել դէպի քաղաքակիրթ աշխարհը:

ՃԻՇԴ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԷՍ

Տիգրանակերտէն Տօղրու Եօլի կը գրեն.—

Քրտական վերջին ըմբոստութեան հետեւանքով, քէմալական կառավարութիւնը, ըմբոստներէն վրէժ լուծելու համար, գրաւեց երկրին բոլոր խաղաղ երեւելիներու ինչքերը եւ անոնց հողերը սկսաւ բաժնել իր կուսակիցներուն: Որ եւ է քիւրտ հարուստ, ասկից վերջ, չպիտի կրնայ հազար տէօնիւմէ աւելի հող ունենալ:

...ՈՒ ՆԱԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՊԷՍ...

Դարձեալ Տօղրու Եօլի մէջ կը կարդանք.—

Քէմալական կառավարութեան գործած ոճիրներն ու հարստահարութիւնները Արեւելեան Նահանգներու գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ, աննկարագրելի են: Այս շրջաններուն մէջ տիրող թշուառութիւնն ու անօթութիւնը սիրտ կը պատռեն: Կը հանդիպիք անձերու, որոնք քանի մը քիլօ հացի համար իրենց զաւակները կը ծախեն: Քաղաքացիները կը հեռանան իրենց տուներէն, լեռներն ապաստանելու համար: Անոնցմէ ոմանք Եփրատ գետը կը նետուին եւ ուրիշներ իրենց զաւակներն ու կիները սպաննելէ վերջ, անձնասպան կ'ըլլան, այլ եւս չհանդուրժելով իշխանութեանց վայրագութիւններուն եւ հալածանքներուն:

Երկրաշարժ Երզնկայի մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 11 Դեկտ.— Երկրաշարժի բուռն ցնցում մը քանդեց Երզնկայի շրջանը: Աւերներու մասին ճշգրիտ թիւերը կը պակսին տակաւին, բայց կը կարծուի թէ երկրաշարժը մեծ թիւով զոհեր պատճառած է:

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, երկրաշարժի պահուն լսելի եղած են ընդերկրեայ դղրդիւններ եւ ցնցումը 50 երկվայրկեան զգալի եղած է հիւսիս-արեւելեան եւ հարաւ-արեւմտեան ուղղութեամբ:

Հանրային բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ քանի մը դպրոցներ վնասուած են: Մզկիթ մը, բանտ մը եւ քանի մը տուներ քանդուած են: Քանի մը բանտարկեալներ վիրաւորուած են:

Երկրաշարժը զգալի եղաւ նաեւ Քէմախի մէջ, բայց առանց վնաս հասցնելու:

Ստալինի դէմ դաւադրութիւնը

ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Դեկտ.— «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ ի վիճակի է լոյս սփռելու խորհրդաւոր անցուդարձերուն վրայ, որոնք վերջին ատեններս տեղի ունեցան Ռուսիոյ մէջ: Անգլիական թերթը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ դէպքերը եւ անոնց անդրադարձումները արտասահմանի մէջ, հաստատելով անոնց վաւերականութիւնը:

Կազմակերպուած էր մեծ դաւադրութիւն մը զոր Ստալին յաջողեցաւ ի դերեւ հանել վերջին պահուն, շնորհիւ իր լրտեսական ցանցին:

Տէ լի Մէյլի կողմէ տրուած դաւադիրներու ցանկը շատ երկար է: Անոնց մէջ են Ռիկով, Թոմսկի, Վորոշիլով, Ուեյշլիխթ, Գուտիէնի, Սիրցով, Լոմինաձէ, Փիաթաքոֆ եւ ուրիշներ:

Դաւադիրները բաժնուած էին երեք խումբի. առաջինին գլուխը կը կենար Ռիկով, Քաղաք, Դիւանին մէջ՝ բացէիբաց Ստալինի դէմ պայքարելու յանձնառութեամբ: Երկրորդ խումբը կը ղեկավարէր Սիրցով, որ Նոյ. 7ին տարեդարձի օրը՝ պետական հարուած մը պիտի փորձէր: Այս խումբը կրցաւ դրական օժանդակութիւնը ձեռք բերել բանակի եւ նաւատորմի մէկ մասին ու Մոսկուայի պահակազօրքին:

Երրորդ խումբը, որուն գլուխն էր Լոմինաձէ, պաշտօն ունէր գրաւելու Կովկասը եւ Ուկրայինան:

Ստալինը տապալելէ վերջ, երեք խումբերը պիտի միանային եւ պիտի կազմակերպէին նոր կառավարութիւնը:

Բայց, շնորհիւ իր լրտեսական ցանցին, Ստալին յաջողեցաւ երեւան հանել դաւադրութիւնը եւ դիմեց միջոցներու, որոնցմով կրցաւ զայն ձախողութեան մատնել, առանց սակայն կարենալ արգիլելու զինարաններէն զէնքերու եւ ռազմանիւթերու գողութիւնը: Չկրցաւ նոյնպէս ձախողեցնելու Շէհէրզինի՝ ոսկիի եւ պլաթինի հանքերուն վերահսկիչին եւ Փիաթաքոֆի դաւադրութիւնները, որոնք նիւթական մեծ օժանդակութիւն բերին դաւադիրներուն:

Ստալին սկսաւ ձերբակալել կամ աքսորել կարգ մը սպաներ եւ պաշտօնատարներ եւ յաջողեցաւ Մինսք փոխադրել տալ Մոսկուայի պահակազօրքը՝ Նոյ. 6ի գիշերը եւ այս կերպով խափանեց Սիրցովի յատակագիծը:

Պետական հարուածի ձախողութիւնը սակայն չկրցաւ արգիլել կարգ մը ըմբոստացումներ՝ որոնք տեղի ունեցան Մինսքի, Խարքովի եւ Պաքուի մէջ:

Իսկ դաւադրութեան մասնակցող արտասահմանի խորհրդային դեսպաններուն դէմ, Ստալինի գործը աւելի կը դժուարանար անշուշտ: Ստալին փորձեց զանոնք Մոսկուա կանչել, մասնաւորաբար Սոքոլնիքովը (Լոնտոն) եւ Եուրէնէֆը (Վիեննա): «Տէյլի Մէյլ» այս կերպով կը բացատրէ նաեւ Հռոմի կարմիր դեսպանատան քարտուղարին Լէվինի անձնասպանութիւնը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս առտու տակաւին նախարարական տագնապին ելքը չէր տեսնուէր:

Առջի իրիկուն, Պ. Փիէր Լավալ հրաժարեր էր դահլիճը կազմելու յանձնառութենէն: Ճիշդ Պ. Պարթուի պէս, բախեր էր նոյն խոչընդոտին, արմատական-ընկերվարականներու վճռական մերժումին՝ մտնելու դահլիճի մը մէջ, որու պիտի մասնակցին նաեւ հանրապետական-ռամկավարները: Անոնց մերժումը մասնաւորաբար ուղղուած էր նախկին վարչապետին Թարտիէօյի դէմ: Ասկից զատ, Պ. Լավալ դժկամակութեանը հանդիպած էր քաղաքական այն մարդոց, որոնց աջակցութեան ու գործակցութեան վրայ մեծ յոյս դրած էր: Այս պայմաններուն մէջ, չէր կրնար անշուշտ գլուխ հանել իրեն վստահուած պաշտօնը:

Երէկ առտու, հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ, Շան գ'Էլիզէ հրաւիրեց ծերակուտական Պ. Սթէկը, հետեւելով այն սովորութեան որ կը պահանջէ գործի հրաւիրել նախորդ երկու փորձերը վիժեցնող կուսակցութիւնը:

Պ. Սթէկ ստանձնած է դահլիճը կազմելու հոգը: Բայց կ'ենթադրուի թէ աւելի ծանր դժուարութիւններու պիտի հանդիպի քան Պարթու եւ Լավալ:

Անգլիոյ ներքին կացութիւնը

Անգլիոյ նախարարական շրջանակներուն մէջ, կռիւը կը շարունակուի հաւատածական տարրերուն եւ կառավարական մեծամասնութեան միջեւ:

Վէսթմինսթրի մէջ, Սնօտըն կը մեղադրուի իբր ազահի քաղաքականութիւն վարող: Բայց ելմտական նախարարը անդրդուելի կը մնայ եւ ընդդիմադիրներուն յայտնած է թէ ոչ մէկ դրամ ունի իրենց պահանջներուն յատկացնելիք:

Համաժողովական խորհրդաժողովին մէջ եւս ծանր տարակարծութիւններ կան եւ բանակցութիւնները խզելու սպառնալիքին առջեւ, կատարուած Աղա Խանի կողմէ, Մաքտոնալտ ստիպուած է միջամտել: Վարչապետը կը շարունակէ հաշտեցման իր ջանքերը, բայց դեռ շատ դժուարութիւններ կը մնան հարթելի:

Ազատականներն եւս պառակտումի պահեր կ'անցընեն: Սըր Ճոն Սայմըն հրաւէր ուղղած է Լոյտ Ճորճի: Վէճը հարթելու համար, ազատականներու խորհրդարանական խմբակը նիստ գումարած է: Սայմըն կը պահանջէ որ ներկայ դահլիճին անկումը՝ անմիջական նպատակը դառնայ ազատական խմբակին:

Լոյտ Ճորճ դէմ է Սայմընի առաջարկին եւ կը պաշտպանէ հակառակ տեսակէտը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ "ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ,,

«Լցուէք ըմբոստութեան ոգով եւ պայքարի եռանդով, մեկնէք ձեր կոշտացած ձեռքը ձեզ շրջապատող դասակարգային ընկերներին եւ բազմացնելով սրանց յեղափոխական շարքերը, պայքարէք յանուն կապիտալիստական աշխարհի կործանման, յանուն սոցիալիստական աշխարհի յաղթութեան, յանուն խորհրդ. Միութեան եւ նրա մասնիկը կազմող խորհրդ. Հայաստանի հաստատուն գոյութեան եւ յարաճուն բարգաւաճման»: *Ս. Կասեան,* («Խորհրդ. Հայաստան», Նոյ. 11):

Նոյեմբեր 29ին լրացաւ Հայաստանի խորհրդայնացման տասնամեակը։ Ցօննակատարութիւնները այս առթիւ Հայաստանի մէջ թէ դուրսը կազմակերպուած օրուան իշխանաւորներու եւ անոնց անանուն մանկլաւիկներու կողմէն, բնականօրէն պիտի ձգտէր ո՛չ միայն փառաբանելու օրուան «ուրախարիթ» եւ «երջանկաբեր» նշանակութիւնը, այլ եւ պիտի ջանար աւելի քան քօղարկել պատմական դէպքերն ու անցքերը կապուած այդ թուականին հետ։

Աւելի զօռ համայնավար իշխանաւորները ոչ մէկ միջոցի առաջ կանգ պիտի առնէին վարդագոյն գոյներով ներկայացնելէ Հայաստանի կացութիւնը խորհրդային իրաւակարգի տակ, իբրեւ պերճախօս ապացոյց իրենց գրական տիրապետութեան։ Եւ իբրեւ բնական շարունակութիւն այս կարգին, անոնք եւ իրենց համախոհները պիտի փորձէին ոգի ի բոին հարուածել Դաշնակցութիւնը, որքան իբրեւ «Թշնամի խ Հայաստանի», նոյնքան եւ իբրեւ «հեղինակ»ը հայութեան կրած բոլոր հին ու նոր զրկանքներուն եւ տառապանքներուն։

Այսքանը սակայն անբաւական պիտի ըլլար պանծացնելու մեր երկրի խորհրդայնացման «յաղթական տասնամեակը»։ Հարկաւոր էր նոր թիւ մըն ալ ընդհանուր հանգիսութեանց ծըրագիրը ձոխացնելու համար։ Այդ բացառիկ պատիւը բնական էր որ տրուէր օրուան «կարկառուն» վարիչներէն մէկուն Պ. Կասեանին՝ նախագահը խ Հայաստանի Գործադիր Կոմիտէին։ Եւ որովհետեւ կ'ենթադրեմ թէ շատերը ինձ նման առիթ չեն ունեցած ծանօթանալու մեր ակնարկած առանձնատպութեանը ուստի չափով մը գոնէ հաղորդակից ըլլալու համար ընդհանուր խրախճանքներուն ներկայացնենք Պ Կասեանի կողմէ հեղինակուած թիւը։

Ի դէպ ըսեմ թէ քանի մը ժամանակ է ի վեր կը սպասէի, որպէսզի Փարիզի տօնակատարութիւնը «փայլուն» ներկայացնելու ցաւէն տառապող թերթը օգտագործէր այս պատեհութիւնը։

«Բազմահազար» ժողովուրդի խանդավառութիւնը ինչքա՜ն պիտի բարձրանար Սոչ Ալեկրամի թէ Փարիզի փողոցներու մէջ, եթէ ոչ ամբողջութեամբ, գէթ քանի մը քաղուածքով հանրութեան փոխանցուէր Պ Ս Կասեանի «բաց նամակը» ուղղուած «գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներին»։

Կ'երեւի սակայն Փարիզի տօնակատարութեան կազմակերպիչներն ու անոնց անպաշտօն օրկանը, կ'ուզեն մեր ժողովուրդի մէջ սէրը խ Հայաստանի հանդէպ խորտացնել ո՛չ թէ Հայաստանի վարիչներու այլ իրենց իսկ «վիրկարար» ճառերով...

Այսպէս կամ այնպէս, չենք դժկամակիր մենք սրբագրելու այս թերացումը, որ միաժամանակ կ'ըլլայ նաեւ մեր տուրքը մեր երկրի տէրերուն եւ իրենց յաղթանակի տօնակատարութեան։

Ըսի արդէն, որ Պ Ս. Կասեանը «Նոյեմբեր 29ի նախօրեակին» գաղթահայութիւնը մասնակից ընելու համար «մեծ եւ պատմական» օրուան ուրախութիւններուն, մեր թերթի կէս ծաւալէն աւելի ընդարձակ նամականով մը իրապէս «պատմական» յուշագիր մըն է, որ կ'ուղղէ «գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածներին»։

«Շուտով լրանալու է տաս տարին այն օրից — կը սկսի ան — երբ Հայաստանի ապստամբ բանւորութիւնը եւ աշխատաւորութիւնը ղեկավարող Յեղափոխական կոմիտէն Դիլիջանի ձիւնապատ բարձունքներից յայտարարել է Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան, իսկ Դաշնակցական ռեժիմը եւ արիւնարբու կառավարութիւնը որպէս ժողովրդական լայն զանգուածների ոխերիմ Թշնամու՝ ընդմիշտ տապալուած» («Խորհրդ. Հայաստան», Նոյ. 11-12)։

Ահա ուրեմն թուն նշանակութիւնը «պատմական մեծ օրուայ տասնամեակին» որ տօնելու էր Հայաստանի բանւորներու գիւղի աշխատաւորներու կողմէն «մեծ ցնծութեամբ՝ իբրեւ իրենց դասակարգին յաղթութեան չքնաղ այլայլացումի, նոր կացութեան արեւածագի տասնամեակը։

Ճշգում մը սակայն անհրաժեշտ է մեր երկրի «մեծ» առաջնորդի «բաց նամակը» պատմական դէպքերու անճշգութենէն փրկելու համար։

Տասը տարի շարունակ հայ համայնավարները հակառակ իրենց ցուցադրած «անվախութեան», քաջութիւն չունեցան «Հայաստանի խորհրդայնացման» փաստը գնել այնպէս, ինչպէս որ անգոյութիւն է ունեցած։ Անոնք գիտակցօրէն կեղծեցին բոլոր մանրամասնութիւնները, Հայաստանի օրուան կացութիւնը 1920 Նոյ. 29էն առաջ, եւ ընդհակառակն օր ցերեկով փորձեցին Հայաստանէն ներս եւ դուրս կլլեցնել անճշգութիւններ։ Եթէ վերջին հաշւով իւստեկչական պայքարներու ընթացքին մէկ քանի անթոյլատրելի արարքներ «ներելի» կը դառնան, յամենայն դէպս աններելի է այդ միջոցներու տեւականացումը։

Հայ համայնավարները տակաւին ըստ երեւոյթին Հայաստանի խորհրդայնացման շուրջ ստեղծուած իրենց սուտ առասպելները կ'ուզեն ընդունիլ, իբրեւ ճշմարտութիւն։ Այլապէս ինչո՞վ բացատրել այն անհիմն եւ սուտ պատմութիւնը թէ 1920 Նոյ. 29ի փոփոխութիւնները Հայաստանի մէջ յառաջացած են «բանւորութեան եւ աշխատաւորութեան ապստամբութեան» հետեւանքով։ Պ. Ս. Կասեանը որ մէկն է այդ օրուան «հերոսներէն» կրնա՞յ փաստել, իբրեւ «Յեղափոխական կոմիտէի» նախագահ ո՞ւր, ե՞րբ եւ ի՞նչ ուժեր ապստամբած էին «Դաշնակցական ռեժիմի եւ արիւնարբու» կառավարութեան դէմ։ Ան կարո՞ղ է ըսել թէ ո՞ւր դիմաւորուած է Հայաստանի յեղափոխական ժողովրդի կողմէն, երբ ինք իբրեւ Հայաստանի Ռազմայեղափոխական կոմիտէի նախագահ՝ ռուսական XIIրդ զօրաբանակի հետ Ադրբէջանէն ներս կը մտնէր Հայաստանի սահմանը։

Եթէ իրապէս Հայաստանի մէջ ի նպաստ իրենց ժողովուրդը ապստամբած էր օրուայ կառավարութեան դէմ ապա ինչո՞ւ համար Պ Կասեանները սահմանագլուխէն կը շարունակէին բանակցիլ երկրի օրինաւոր կառավարութեան հետ իրենց ներկայացուցիչ Պ Լեգրանի միջոցով։ Եւ վերջապէս կարող է յիշել ուրիշ դէպք, որ ցոյց տար դասակարգային պայքարը արդարացնող իրենց «ներ.իմ»ները։

Ի հարկէ ո՛չ Պ Կասեանը եւ ո՛չ ալ ուրիշ մէկը, որ դատելու, գիտելու եւ ճշմարիտը խոստովանելու ընդունակութիւնն ունի, չի կրնար Նոյ. 29ի փոփոխութիւնները արդիւնք նկատել Հայաստանի բանւոր եւ գիւղացի աշխատաւորութեան ապստամբութեան, ընդդէմ օրուան օրէնդիր իշխանութեան։

Եւ ընդհակառակն ան հարկադրուած պիտի ըլլայ պատմութեան համար խոստովանելու բոլորովին այլ իրողութիւններ, հիմնովին հակառակը Կասեաններու անտածին եւ պատմածին։ Իրողութիւն մը, որու մէջ Հայաստանի բանւորութեան ու գիւղացիութեան փոխարէն, իբրեւ իրական գերակատար երեւան կուգան Ռուսական Կարմիր բանակն ու Ադրբէջան ապաւինած Կասեանն ու իր խմբակը, իբրեւ «դաւադրող», Հայաստանն ու իր ժողովուրդը կռնակէն հարուածող, սատար եւ անարգ տարրեր։

Պարտութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ Հայաստանը, նաեւ Ռուսական խարդաւանանքներու հետեւանքով, հայ թրքական պատերազմին մէջ — ինչ խօսք որ գլխաւոր եւ հիմնական պատճառն է մեր երկրի խորհրդայնացման։

Ս. ԹՈՎՄԱՍ

ԾԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԱՋԸ

IV

ՀՈՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Երէկուան մեր գրութիւնը կը վերջացնէինք, թէ ըսելով թէ շինութեան գործին մէջ միօրինակութիւն մտցնելու համար, ստեղծուեցաւ նախարարական մասնաւոր պատարկութիւն մը հետեւեալ նպատակներով։

Ա — Պահպանել ու առնդեկել գլխաւոր ուղիներն ու հաղորդակցութեան միջոցները լաւագոյն պայմաններու մէջ ու արդիական վերջին ըմբռնումներու համաձայն։

Բ) Օգնել ու խորհուրդ եւ մասնագէտներ տրամադրել տեղական ուժերու անբաւականութիւնն պարագային վերագրեալ յատակագիծերու ուսումնասիրութեան առթիւ։

Գ.— Ստանձնել ի պահանջել հարկին նոյն ծրագիրներու պատրաստութիւնը։

Դ. Ու գլխաւորաբար իրարմէ տարբեր եւ հակառակ շահերը հաշտեցնել իրարու հետ յօգուտ ընդարձակ ու դաշն ամբողջի մը իրականացման։

Ե. — Հսկել առողջապահական պայմաններու կիրարկման։

Այս բոլոր ծրագիրներու ուսումնասիրութիւնը եւ ապա իրականացումը սակայն կը կարօտի տակաւին երկար տարիներու ու իբր օրինակ կրնանք յիշել Փարիզ քաղաքն իսկ որ Hausmannի ծրագրին գէթ մասամբ իրականացման համար կարողացած է հասնիլ մէկ քանի տասնեակ տարիներու աշխատանքէն վերջ։ Տակաւին վերջերս էր որ մեծ Boulevardները միացուեցան շրջագծային երկ րորդ Zôneի գլխաւոր ուղիներէն միայն, Boulevard Haussmannի քիչ մը օդ եւ կենդանութիւն պարգեւելով սոյն խճողեալ թաղին։

Սպասելով սակայն մեծ ծրագրերու իրականացման, տեղական իշխանութիւնները գէթ ժամանակաւոր կերպով պարտաւորուած են մէկ քանի միջոցներ ձեռք առնել, աչքէ չհեռացնելով ապագայ ընդհանուր բարեփոխութեան հիմերը։ Ու այդ.շատ մը թաղերու մէջ մասնաւոր տարածութիւններ կը վերապահուին խոշոր գործարաններու, ձուլարաններու եւ առհասարակ օդին ապականութեան սատարող բոլոր հաստատութեանց, զանոնք ըստ կարելւոյն բաժնելու համար բնակութեան յատկացեալ վայրերէ։ Միւս կողմէ կը տրամադրուին գետիններ ապագայ պարտէզներու, squareներու, մարմնակրթանքի դաշտերու համար ինչպէս նաեւ դպրոցական, բժշկական եւ վարչական այլ հաստատութեանց յատուկ։ Գալով բնակութեանց յատկացեալ հողաբաժիններու, առաւելագոյն օդ, լայն ուղիներ, պարտէզներով շրջապատուած, մաքրութեան գլխաւոր նիւթերը եղած են օրէնքին նախագիծները պատրաստողներուն։ Այս նպատակաւ է որ արուարձաններէ ոմանց նոր շինութիւններուն կը պարտադրեն ա) չբարձրանալ որոշ սահմանէ վեր, բ) երկու եւ բաց մեթր երեսն նոյնիսկ աւելի, ներս քաշել փողոցի սահմանագիծէն առ ի նախատեսութիւն ապագայ ընդլայնման։ Այն կէտը՝ կ'արեւնար 'է'նկատ առնել հողին գնման միջոցին։ Յաճախ ծրագրի մը իրականացումը որոշ պահանջքի մը համաձայն կը դժուարանայ հողին տարապայման նեղութեան կամ բարձրութեան պատճառաւ։ Արգիլել որոշ համեմատութենէ մը աւելի մակերեսով շինութիւն, գլխաւորաբար ազգային եւ հանրապետական ուղիներէ հեռու գտնուող հողամասերու համար։ Սոյն համեմատութիւնը կը տարբերի հարիւրին երեսունէն մինչեւ յիսունի։ Գիտենք շատեր որ անգիտանալով այս պարագան ու հրապուրուած ընծայուած գինէն տիրացած են բաղդատաբար ընդարձակ հողերու որ հազիւ կարելի եղած է միայն փոքր տնակ մը բարձրացնել։ Ահա թէ ինչպէս։ Հողին մակերեսին մօտաւորապէս կէսը տրամադրուած է նոր փողոցի մը շինութեան կամ նախկին համբուն ընդլայնման։(Lotissementի մէջ եռանուելու։ Պէտք է ըսել որ այս կէտը կարելի է նախատեսել քանի որ lotissementներու նոր օրէնքին համաձայն ուղիները սկզբունքով պէտք է աւարտած ըլլան բաժիններուն ամբողջութեամբ ծախուելէն առաջ։ Ուրեմն կիսովին գիտակցութեամբ է որ այս պարագան դիմագրուած են վերագրեալ անհատներէն ոմանք)։ Միւս կողմէ շինութեան սահմանագիծը փողոցին հակառակներէն 2ական մեթր ներս է քաշուած անկիւնի հող ըլլալուն պատճառաւ եւ տեղական օրինական պարտաւորութեանց համաձայն. (zône non aedificandi)։ Լրացնելու համար այս բոլորը, մնացեալ մասին ալ վրայ հարիւրին յիսուն համեմատութեամբ միայն թոյլատրուած է շինութիւնը։ Այս պարագան բացառիկ է սակայն եւ ցանցառ է այս բոլորը միացած գտնել միանգամայն։

Եթէ շարունակենք աչքէ անցնել կարելի բոլոր հաւանականութիւնները հողի մը ընտրութեան առթիւ, պէտք չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել հողին խաւային կազմն ու ներքնական բնոյթը։ Հողաբարդ, խախուտ ու կասկածելի հողերէ կարելի եղածին չափ պէտք է զգուշանալ։ Հաստատ հիմեր զետեղել կարենալու համար, յաճախ հարկ կ'ըլլայ խոր փորել ու մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնել որոնք ծախսի նոր դուռներ են։ Ջրային կակուղ, կաւային անհաստատ եւ աւազային հեղուկ հողերն ալ լաւագոյն է մէկ կողմ թողուլ մանաւանդ երբ կ'ուզուի խոշոր ու բազմայարկ շէնքի մը կառուցման ձեռնարկել։ Այս առթիւ դարձեալ կը կրկնենք աւելորդ զգուշութիւն մը չէ ո եւ է շինութեան սկսելէ առաջ դիմել ճարտարապետին կամ այլ մասնագէտի մը որոնց պարտականութիւնն է ու դերը նախատեսել ներկայ եւ ապագայ անպատեհութիւններն ու զանոնք դիմագրաւելու միջոցները։

Կ'արժէ նաեւ քիչ մը ծանրանալ հանքերու եւ քարահանքերու պարագային վրայ, մանաւանդ Փարիզի եւ շրջականերուն մէջ։ Ծանօթ է որ Փարիզի կարգ մը թաղերուն եւ հիւսիս ու հարաւային արուարձաններուն մէջ երկար տարիներու ընթացքին, քարի հանքեր են շահագործուած բացօթեայ կամ գետնափոր։

Բացօթեայ քարահանքերը, շինութեան հողի յատկացուելուն առթիւ ժամանակի ընթացքին լեցուած են հողով՝ բան մը որ դիւրին է հաստատել եւ ըստ այնմ միջոցներ ձեռք առնել։ Աւելորդ չէ սակայն մէկ քանի խորաչափութիւններով ստուգել հողին իսկական խորութեան փոխանցման ձեւակերպութիւնները աւարտելէ առաջ։ Տարբեր է սակայն գետնափոր քարահանքերու պարագան, եթէ մանաւանդ անկայուն փապուղիներ գտնուին հողին ձիգ եւ մակերեսին մօտ։ Յաճախ պէտք կ'ըլլայ գետնափոր աշխատութիւններ կատարել տալ այս պարագային, մակերեսի խաղաղ ամրապնդելու համար։

Դժուար չէ երեւակայել նման աշխատութեանց ծաւալն, ու հետեւաբար գինը։ Սոյն անպատեհութիւններէն ալ խուսափելու լաւագոյն միջոցը, քարահանքերու տնօրէնութեան դիմելն է ուր մեծ մասամբ հարկ եղած տեղեկութիւնները կը տրուին հողին կազմին, քարահանքին իսկական դիրքին եւ ձեւի մասին։

Նկատելի կէտ մըն ալ յանձնառութեանց տետրերու մէջ ընդհանրապէս նշանակուած հարկերը. կրնայ պատահիլ որ դրացի հողատէր մը դէպի ճանապարհ որոշ եւ ուղղակի ելք մը չունենալով, նոր հողատէրը պարտաւորուի իր հողաբաժինէն մասնաւոր անցք մը տրամադրել։ Օրէնքը բացարձակ է այս մասին, լաւագոյն է նախապէս տեղեկանալ։

Lotissementի ձեւին տակ ծախուող գետինները թէպէտ առ երեւոյթս յաճախ հրապուրիչ գիներ կ'ընծայեն, բայց նոյնպէս կարող են շարք մը անպատեհութիւններ ունենալ։ Այս մասին ծանօթ են մէկ քանի տարի առաջուան խայտառակութիւնները։ Հակառակ եղած խոստումներու, անգամ մը նոտարի առաջ առուծախի գործողութիւնները աւարտելէ յետոյ, ոչ փողոցի, ոչ կոյուղիի, ոչ ջուրի եւ ոչ ալ ելեկտրականութեան շինութիւններն ու գետնուղիները կ'աւարտէին։ Ասկից ի վեր կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ հանրութեան բարեկամութիւնը այս ձեւ շահագործողներուն դէմ, եւ թէպէտ ներկայիս նմանօրինակ գեղծումները մեծ մասամբ սանձուած են, բայց աւելորդ չէ անգամ մը քննութիւն մը կատարել որոշում մը տալէ առաջ։

Գետի մը կամ գետակի մը մօտաւորութեան պարագային, յանձնարարելի է տեղեկանալ ու ճշտել շրջանային յորդումներու բարձրագոյն մակարդակը։ Ապագայ անհաճոյ անակընկալներէ խուսափելու լաւագոյն միջոցն է։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՅՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Դեկտ. 6ին Մայր եկեղ... մէջ մեծ հանդիսութեամբ ... ունեցաւ Պէչթճեան Մայր վարժ... րանի հարիւրամեակի հարիւրա... եակը։ Պոլսոյ զանազան թաղերէն խուռն բազմութիւն մը փութացած էր իր մեծարանքի եւ երախտագիտութեան հարկը մատուցանելու այս դարաւոր հաստատութեան հիմնադիրին, բարերարներուն, կրթական վաստակաւորներուն եւ հոն ուսում առնող բազմաթիւ մտաւորական ու հանրային դէմքերու յիշատակին։

Նորոյեան Պատրիարք ... դիտաւոր թափօրով եւ ամ... նիի ներքեւ Ազգ. Պատրիարքարանէն առաջնորդուեցաւ եկեղեցի ... պատարագեց եւ օրուան ... տօնը պանծացնող քարոզով ... իրենց ժողովուրդը ամէն ... թիւն յանձն առնել, կրթական հաստատութիւնները եւ ... ւորաբար Մայր վարժարանը ... պահելու բարգաւաճ վիճակի ... հետեւելով նախորդներու ... օրինակին։

Եկեղեցիութիւնները ... ունեցան Մայր վարժարանի ... թան» երգչախումբին կողմէ ... մոլեան բազմաձայն եղանակ...

Պատարագի արարողութեան ... վերջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Պէչթճեան ամփոփ... շիրիմին վրայ, ուր ծաղկեպսակ դրուած էր։

Մայր վարժարանի բարերարներուն կենդանագիրները զարդ... րու վրայ հանուած պատկեր... ժողովուրդին։ Յիշատակարան... քոյլներու սպառուած էին ... բեւոր հասոյթ մը գոյացա...

Յոբելինական հանդիսութեան ... իրենց մասնակցութիւնը բեր... էին ազգային մարմիններու ... կրթական հաստատութիւն... ներկայացուցիչները։

Եկեղեցական արարողութեան ... ներէն վերջ տեղի ունեցաւ ... տաղաբաշխութիւնը ժողովր... անատր, յիշեցնելով հին ... ներու սովորութիւնները։

Ցարմար առիթով մը ... ցական առանձին հանդէս մը ... սարքուի մօտերս, ի յի... Մայր վարժարանի հարիւրամ... կին։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

«ՄԱՍԻՍ» ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պուքրէշէն կը ... Թուաքերի.—

Պուքրէշի մէջ կազմ... ընկերութիւն մըն ալ ... խրախուսանքի եւ աջակցու...

Ընկերութիւնը, ինչպէս ... նէն յայտնի կ'ըլլայ, զուտ ... տարակչական է։ Առ այժմ ... չունի իր վերջնական մշակ... կանոնագրութիւնը, որպէս զի ... րելի ըլլար ներկայացնել ... րը։ Սակայն, ընկերութեան հիմ... նադրման արձանագրութիւն ... բաւականաչափ ճշդուած են ...

Դիտողութեանց սոյն շարք... վերջացնելու համար ըսենք ... գործաւորներու կամ շինութ... նախանիւթերու կերպընկ... ռաւորութիւնը կամ մօտաւոր... թիւնը կարող են ազդել ... մը արժէքին վրայ։ Լաւ հող ... պէտք է ըլլայ մատչելի եւ ... փոխադրութեան միջոցներու ...

Յաջորդիւ կը ծանրանանք ... նութեան եւ բնակութեան ... ըմբռնումներուն վրայ։

Ե. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

խաւար հիմերը՝ ամփոփուած վեց կէտերու մէջ։

Հրատարակչական ընկերութեան նպատակն է ունենալ սեփական տպարան՝ իր բոլոր կազմածներով եւ հրատարակել հայերէն պարբերականներ, գրքեր, դասագրքեր, մանկական զանազան անգիր գրքոյկներ, ինչպէս նաեւ՝ հայ մշակոյթը առումէն եւ օտար հասարակութեանց ծանօթացնելու համար՝ առումէն եւ օտար լեզուներով հրատարակութիւններ։

Ցոյն նպատակն իրագործելու համար Ընկերութիւնն պէտք է ունենայ հինգ հարիւր հազար լեւի (սոս երեք հազար տոլար) դրամագլուխ՝ կազմուած հազար հաս բաժնեթղթերէ։ Իւրաքանչիւր բաժնեթուղթ արժէ հինգ հարիւր լէյ։

Ընկերութեան անդամ կրնան ըլլալ բոլոր անոնք, որոնք կը գնեն բաժնեթուղթերէն։ Իւրաքանչիւր բաժնեթուղթ ունի մէկ ձայն, իսկ ամէն մէկ բաժնետէր անկէ կրնայ ունենալ մէկէ աւելի քուէ։

Ընկերութեան դրամագլուխին մէկ երրորդը գանձուելուն պէս՝ կը հրաւիրուի բաժնետէրերու ընդհանուր ժողով, որուն կը վերապահուի անոր կանոնագրութեան վաւերացումը եւ օրինականացումը։ Ընդհ. ժողովը կ՚ընտրէ Վարչական Խորհուրդը եւ Հաշուեքննիչ Մարմինը որ կը մշակէ ընկերութեան ապագայ գործունէութեան ծրագիրը։

Բաժնեթղթի արժէքը (հինգ հարիւր լէյ) վճարելի է արձանագրուելու առթիւ։

ՍՈՒՐԻԱ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ը ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Եգիպտոսի «Համազգային» Միութիւնը սկսած է մասնաճիւղեր հաստատել Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ եւ արդէն ձեռնարկուած կազմակերպութեան։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար «Համազգային»ի ընդհ. խնամակալութեան մարմին մը արդէն կազմուած է նախագահութեամբ Գ. Գասպար Իփէքեանի։

ԱՆԶՐԵՒԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԵՄԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Վերջին անձրեւներու հետեւանքով յառաջ եկած աւերներն ու վնասները հետզհետէ երեւան կուգան։

Պէյրութի հայկ. թեմերը շատ ողբերգական վիճակ մը ստացած են, անձրեւի առաջին օրը բոլոր հիւղակները կղզիի մը ձեւ առած էին։ Ջուրերը հիւղակներէն ներս թափանցելով բոլոր գոյքերն ու անկողինները թրջեցին, որոնք հետեւեալ օրուան արեւէն հազիւ կրցան չորնալ։ 10 հիւղակներ քանդուած են անձրեւի հետեւանքով։ Ամբողջ գիշերը տարաբախտ բնակիչներ անքուն սպասած են իրենց վախէն։

ԱՄԵՐԻԿԱ

102 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅ ՄԸ ՄԵՌԱԾ ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱՅ ՄԷՋ
ՏԷՐ 27 ԹՈՌՆԵՐՈՒ

Ֆիլատելֆիոյ ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Նոյեմբեր 10ին մեռած է Պ. Գրիգոր Աթթարեան, 102 տարեկան հասակին։ Մահը տեղի ունեցած է Փրեսպիթերիըն հիւանդանոցին մէջ կատարուած գործողութենէ մը ետք։

Համաձայն հանգուցեալին որդւոյն Պ. Լ. Աթթարեանի, մահացած 102 տարեկան հայը իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին երբեք բժիշկի դիմած չէր։ Միայն անցեալ շաբթու պէտք տեսաւ այցելել բժիշկի մը, որովհետեւ ներքին գործարաններու հիւանդութիւն մը սախպեց զինքը։

Այս հիւանդութիւնը զգալէն շաբաթ մը առաջ Պ. Գրիգոր Աթթարեան քալած էր ամբողջ Ֆըլատէլֆիա քաղաքի կամուրջին մէկ ծայրէն միւսը։

Աթթարեան, կ՚ըսէ Ֆիլատէլֆիոյ ամերիկեան մէկ թերթը, հայ մըն էր որ այս երկիրը եկած էր 1914ին մեծ պատերազմը ծագելէ առաջ՝ այցելելու իր որդւոյն։

Պատերազմի պահուն չկրցաւ վերադառնալ երկիր՝ իր ծննդավայր քաղաքը Սեւերեկ։ Քիչ ատեն ետք իմացաւ թէ Հայաստանի մէջ իր ազգականները ջարդուած են թուրքերէն։ Այս երկրին մէջ շատ նուիրատուութիւններ ըրաւ կարօտեալներուն։ Ունի 27 թոռ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԿԱՒԵԱՆՆ ԱԼ ԳՆԱՑ

Ինչպէս կը նախատեսէինք, «Խ. Հայաստանի» խմբագիրը, Եկաւեանն ալ հրաժարեցուցին խմբագրութենէն։ Եկաւ գացաւ, այս է զամբանականը, զորպէտք է ըսել Երեւանի բոլոր պաշտօնեաներուն համար։ Եկաւեանի տեղ առժամեայ խմբագիր նշանակուեցաւ Գուլոյեան։

Ս. ԿԱՍԵԱՆՆ ԱԼ

Հայաստանի առաջին կառավարական նախագահ Ս. Կասեանն ալ այժմ կը պատկանի ազգայնական հոսանքին. դէթ այդպէս կը համարի Երեւանի Կոմունիստ կեդր. Կոմիտէն, որ իր 21 Նոյ. նիստին մէջ կը դատապարտէ Ս. Կասեանը։ Ահա անոր մանրամասնութիւնները։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ (?)

Ծանօթ է արդէն Լոմինաձէի հարցը։ Այս վէճին առթիւ արտայայտուած էր նաեւ "Խորհ. Հայաստան„ թերթը (խմբագիր Եկաւեան), որ կը պաշտպանէր Լոմինաձէն, երբ ան դեռ աքսորու միրաքանն էր Անդրկովկասեան երկրամասին։ Լոմինաձէին անկումէն յետոյ, Եկաւեան փորձեց նահանջով մը փրկել իր դիրքը, հազար մեղայ կարդաց (ո՞ւր Զուրաբի քով դիմադրութիւնը)։ Ընդունե՞լ։ Կեդր. Կոմիտէն մազով գամարեց, մեռանաբար կեդր. Վերահսկիչ Յանձնախումբին եւ Երեւանի «Ակաւ» կոմիտէին։ Օրակարգի վրայ գրուած էին կուսակցութեան ներքին վէճերը։ Զեկոյց տուաւ կեդր. Յեռայ խօսեցան Խանջեան, Կասեան, Ամատունի, Խաչիկօղլեան, Գումեդին, Գուլոյեան, Լուլոյեան եւ ուրիշներ։

Բոլորը, խանդահարար եւ հետեւողաբար կերպով, կը դատապարտէին Լոմինաձէի գործունէութիւնը։ Կ՚ըսէին թէ Լոմինաձէ, տիրապետելու համար Անդրկովկասեան կոմունիստ կազմակերպութիւններուն, կ՚ուզէր իր մարդիկը դնել կուսակցական ղեկավար դիրքերու վրայ։ Լոմինաձէ այդ ձեւով աշխատեր է ոչ միայն Թիֆլիսի, այլ նաեւ Երեւանի մէջ։ Այս պատճառով որոշուեցաւ քննութիւն մը կատարել Երեւանի մէջ, քանդելու համար Լոմինաձէի համակիրներուն խումբը։

Խօսողները խարեւ յարձակեցան նաեւ "Խ. Հայաստան„ թերթին վրայ։

Միայն մէկը, Ս. Կասեանն էր, որ հակառակ արտայայտուեցաւ վերեւ հրամայուած քննադատութիւններուն ձեւին։ Կասեան նախ ըսաւ թէ երկար ժամանակէ ի վեր չէր արտայայտուած, բայց այս անգամ չէր կրնար լռել եւ անհրաժեշտ կը գտնէր մեղադրել Երեւանի կեդր. կոմիտէն։ "Խ. Հայաստան„ (խմբագիր Գուլոյեան) քննադատելով Ս. Կասեանի «Էլոյթը», կ՚ըսէ թէ ան իր ճառին մէջ դրաւ "արդէն հնացած, կուսակցութիւնից անբուժական բոլոր տեսակի տարբերի համար շաբլոն դարձած մեղադրանքներն ու բանբասանքները։ Կասեան, սակայն, յարձակեցաւ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին վրայ, ուր "կոլեկտիվ ղեկավարութեանը փոխարինում է միանձնեայ ղեկավարութիւն„։ Կասեան կը պնդէ, որ ինքը, իր հետ նաեւ քանի մը ընկերներ "հնարաւորութիւն չունենն արտայայտուելու, ղեկավարութեանը մասնակցելու, թէ կուսակցութեան մէջ գոյութիւն ունի անտանելի ռէժիմ, բացակայում է ինքնաքննադատութիւնը, աշխատանքների ընթացքում կեդր. կոմիտէն առաջնորդւում է նեղ խմբակային շահերով, աշխատանքից հեռացնում է լաւագոյն կոմունիստներին, եւ այլն„։

Եւ զեկոյցը կ՚աւելցնէ թէ Կասեան ուզեց իր պաշտպանութեան տակ առնել կեդր. կոմիտէին կողմէ դատապարտուած շարք մը ընկերներ, որոնք «զոհ են գացել խմբակային մեքենայութիւններին»։ Եւ յետոյ անախորժ հարցերուն առթիւ, կ՚ըսէ թերթը, Կասեան պաշտպաններ ազգայնական տեսակէտներ։

Այնուհետեւ բոլորը յարձակեցան Կասեանի վրայ, անուանելով զայն «աջ օպպորտունիստ», «սոցիալ ուկլոնիստ», որ կ՚ուզէր «կուսակցութենէն գէպոս տարրերը համախմբել եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան դէմ հանել։ Անմիջապէս բանաձեւ մը պատրաստեցին, դատապարտեցին Կասեանը. «անթոյլատրելի»գտան իր "Էլոյթը„, դատապարտեցին նաեւ Եկաւեանը, որ վախնալով ուզեց պաշտպանել "Զարիա Վոստոկա„ թերթին եւ հրաժարեցուցին զայն "Խ. Հայաստան„ նոյ. 23 եւ 25 թիւով տալէ յետոյ այս վէճին պատմութիւնը, 26ին կը գրէ թէ արժանի հարուած մը տրուեցաւ Կասեանի 'Էլոյթ„ին, բայց կ՚ուզէ սրբագրութիւն մը կատարել եւ կ՚ըսէ թէ Կասեան դեռ ամբողջովին ազգայնական դիրքի վրայ չէ։

Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը։

Վասնզի Լոմինաձէի օրով "Խորհ. Հայաստան„ կը հետեւէր "Զարիա Վոստոկա„յի թեւ բռնած ձայնին։ Երբ Լոմինաձէ ինկաւ, "Խորհ. Հայաստան„ չկրցաւ յառաջ նահանջ մը կատարել, այսինքն մէկէն ի մէկ չհասկցաւ թէ իր նոր տէրը ո՞վ է, որո՞ւն բառը կրկնէ, եւ ելաւ վէճի "Զարիա Վոստոկա„յի հետ։ Անմիջապէս դէմ Մոսկուայէն հասաւ պատասխանը։ "Պրավդա„ ծանր շեշտով մը կը յարձակէր "Խորհ. Հայաստան„ի վրայ։ Երեւանի կեդր. կոմիտէին սիրտը թունդ ելաւ, հրաժարեցուց Եկաւեանը, բայց Կասեան չհանդուրժեց խմբակցիկի այս խաղերուն, ուզեց զայն տալ իր անկախութիւնը։ Բայց Երեւանի մէջ արգիլուած է անկախ երեւալ։ Ահա թէ ինչո՞ւ ինկաւ նաեւ Ս. Կասեան։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ տակաւին չեն փակած իրենց հաշիւները։ Կը հրաւիրենք անմիջապէս ղրկել բաժնեգիններ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Հակառակ պարագային կը դադրեցնենք թերթերը այդ թուականէն յետոյ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 8 դեկտ.— Հ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը այս տարի եւս կազմակերպեց եւ տօնեց «Մշակոյթի Օր»ը։ Ժամանակէն առաջ բաւական կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր երբորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Որմերը բեմը զարդարած էին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյններով, որոնց առջեւը զետեղուած էին մեր մեծ յեղափոխական գրագէտներու Ս. Աճարեանի, Րաֆֆիի եւ Գամառ-Քաթիպայի մեծադիր նկարները։ Միութիւնը իր կողմէն զետեղած էր հետեւեալ վերտառութիւնը "Ցորգանք հայ մշակոյթին„։

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Թ. Ալվազեան, որ խնամեալ ամփոփ ճառով մը պատկերացուց անցեալի գրական մեծ դէմքերը յիշեց Մեսրոպի եւ Սահակի կատարած դերը մեր ազգապահպանման տեսակէտով։

Բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Ա. Գառօնէն։ Ընկերը գեղեցիկ ճառով մը ոգեւորեց ներկաները. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 40 երկար տարիներ, պայքարած է մեր Ազգ. անկախութեան համար, առանց երբեք մոռնալու հայ լեզուն եւ հայ գիրը. դուք ամէնքդ ալ գիտէք որ հայ մտաւորական մշակներու ամենամեծ տոկոսը տուեր է Դաշնակցութիւնը իր Զօրգարեաններով, Վարուժաններով, Սիամանթոներով եւ տակաւին շատ շատերով, եւ ներկայիս մեր պետութեան մեծ երգիչը, Ա. Ահարոնեան ծներ է Դաշնակցութեան ծոցին մէջ։ Լիոնի մեր հայ գաղութը եթէ կը սիրէ իր մշակոյթը պէտք է աշխատի հոս տանցնել իր մանկապարտէզը, որպէսզի կարողանայ սորվեցնել Ա. Բ. Գ.ը իր յաջորդներուն»։

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Վ. Զուլլերեան.—«Պատերազմէն առաջ մեծ հանդէսներ կազմակերպեցինք նուիրուած Թարգմանչաց տօնին, ամբողջ հայութիւնը, մեծ թէ փոքր բերաւ իր յարգանքը մեր մշակոյթին եւ անոր սանգծագործներուն։ Ներկայիս այս սօսր, բայց հիւրընկալ ափերուն վրայ մենք սփռուած ենք, ալ աւելի սիրով փարիլ մեր լեզուին, որովհետեւ ան էր որ միայն մեզ պահեց մինչեւ այսօր իբրեւ ազգ, անոր պահպանումովը միայն մենք պիտի կարողանանք, վերստանալ մեր կորսնցուցած իրաւունքները»։

Հանդէսին գեղարուեստական մասին փայլ մը տուաւ Պ. Ա. Մելքոնեան, որ յաջորդաբար նուագեց «Հայաստան», «Կիլիկիա» եւ «Աննուշ» օպերէթէն կտոր մը։ Արտասանութիւններ ըրին Օր. Մ. Աճէմեան «Սիամանթօի պարը» եւ Պ. Մ. Ղազարեան։ Հանդէսը փակուեցաւ «Փամ փորոտան»ով զոր նուագեց Պ. Ա. Մելքոնեան։

Հ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, մօտերս պիտի կազմակերպէ թատերական երեկոյթ մը, հրաւիրելով ծանօթ դերասան Մ. Մարութեանը։ Ամբողջ հասոյթը պիտի յատկացնէ իր կեդրոնին միջոցաւ, Պէյրութի իր մասնաճիւղին, Տէր Զօրի անապատին մէջ կանգնելիք յուշարձանին։ Վստահ ենք որ լիոնահայ գաղութը պիտի քաջալերէ մեր որբերը, անոնց այդ ազգային ձեռնարկին մէջ։

Թղթակից

ՄԱՐԴ ՄԸ ՇԻՆԵՆՔ

Կ՚ըսեն թէ Աստուած երկիրը ստեղծելէ յետոյ ձանձրացաւ եւ յանկարծ գաղափար մը յղացաւ.

— Մարդ մը շինենք, ըսաւ։ Մնացածը գիտէք։

Ամերիկացիներն ալ, աշխարհի վրայ տնտեսական իրենց տիրապետութիւնը տարածելէ յետոյ, ձանձրացան եւ հիմա կը փորձեն մարդ շինել։

Առայժմ գործը այնքան յառաջացած չէ։ Դեռ միայն կենդանի շինած են։

Սակայն այս անասնագործութիւնը բոլորովին տարբեր է Եհովայի գիտցած եղանակներէն։ «Չիքակօ Թրիպիւն» թերթը կը գրէ, որ «Ուիլվըրնո Քլինիք աստսնիէւըլ»ի բժիշկներէն մէկը իր աշխատանոցին մէջ փորձի մը ընթացքին տեսաւ որ ծնունդ առաւ կենդանի էակ մը։

Դեռ նոր սպաննուած կենդանիի մը ուղեղը ելեկտրականութեամբ մոխիրի վերածելէ յետոյ «փրոթէին» եւ քիմիական զանազան տարրերու հետ խառնելով՝ կաւ շինեց։ Յետոյ դարձեալ ելեկտրականութեամբ ստեղծեց բջիջ մը, զոր իրենց լոյս աչքերով տեսան ամերիկացի գիտունները, երդում կ՚ընէ ամերիկացի թերթը։ Այս արուեստական անասնիկը օժտուած է աճելու եւ բազմանալու կարողութեամբ, թէեւ Եհովա այդ հրամանը տուած չըլլայ իրեն։ Գիտունները կ՚ըսեն թէ կ՚ուտէ կը խօսի՞ կը սնանի «փրոթէին»ով, կը բնակի շիշի մը մէջ (բնակարանի տագնապէն լա՞ւ ունէր արդեօք)։

Գիտունները կ՚ըսեն թէ հափազանց զգայուն է անասնիկը։ Թմրեցուցիչ տարրեր ծծելով, կը քնանայ երկար ատեն։

Ամերիկացի բժիշկը, վկայելու համար իր փորձին ճշդութիւնը, կ՚ըսէ թէ երբեք ուրիշ կենդանի էակ մը դրուած չէր շիշին մէջ, եւ այդ անասնիկը ծնունդն է ելեկտրականութեան եւ տարրաբանութեան դերին։

„Չիքակօ Թրիպիւն" կը հաւատայ թէ մեծ գիւտ մըն է այս որ կը ներկայացնէ ելեկտրական ուժին եւ կենսական զօրութեան կապերը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

Անգորմ Աբրահամը

— Զի՞ս մի երթար, անանկ ծակեր են, անանկ ապաւոյ պաները ծախող աղջիկ բարկացաւ։ Ես ամէնջայ։ Չի կրցայ հասկցուիլ կեսէլամ ...

Աբրահամ լռեց ու նորէն դարձաւ գետին կողմը։

— Ի՞նչ պիտի ընես հիմա, ըսի կարեկցութեամբ։

— Էն առաջուան ընելիքս։

— Ո՞րը։

Չպատասխանեց քթին ծայրովը ջուրը ցուցուց։

— Ջո՞ւրը...։

— Հա՛։ Պըլընտոնիմ, ոստիկանները կուգան կ՚ազատեն, երկու ամիս կը կերցնեն, կը խմցնեն, անկէ ետք լաւ գործի մ՚ կը դնեն։ Հիմի պալաս մէկ կողմ գնա՛ որ ոստիկան անցնիլը չփախցնեմ։

—Ի՞նչ՛կ՚ընես Աբրահամ, քեզ խարեր են պիտի պառայի. երբ յիշեցի որ երբեմն նշանաւոր յամառութիւնը կը բանէ։ Անմիջապէս հանեցի թերթ մը գրպանէս ու ըսի.

— Ուշ ճապեր ես, բարեկամս, այդ բախտն ալ ուշ ճապեր ես, ան՛ս, կարդա՛, գըրուած է որ ասկէ յետոյ ոչ մէկ գետ նետուող պիտի փրկեն, կեցծ ըլլալը հասկցեր են։

— Վա՜խ իմ գլխիս, ալ ի՞նչ ընեմ, թիւ՛։

— Մի՛ յուսահատիր, Աբրահամ աղբար, շատ լաւ գործ մը կայ, եկուր որ ըսեմ։

Մօտիկ սրճարանին մէկ անկիւնը տեղաւորուեցանք։ Արեւը շատոնց մարը մտած էր։ Ելեկտրական լոյսերը կը շատնային։ Երկու սուրճով-կաթ ապսպրեցի ու սկսայ բացատրել գործը.

— Աղւորիկ գործ է, ծռուկս, քու սիրած գործդ։

— Հա՛ վալլահ։

— Թեթեւ, շատ թեթեւ գործ։ Առտուն կ՚ելլես, նապաստակները կ՚արթնցնես, ու հազար խղունջ կայ կը քշես դաշտ արածելու։

— Խղո՞ւնջ... ապլանկօզ որ կ՚ըսեն պոլսեցիք։

— Այո՛, ի՞նչ կայ որ, կ՚ըսեմ ջանալով դէմքիս պարզութիւնը չկորսնցնել.— հոս Եւրոպա է։

— Է լաւ, գուն իմացէ լաւ գիտես։

— Յետոյ կուգաս հաւերուն նայիլ, ոլլաները կը քծուես, ու քանի հատ չափ թուխս նստածներ կան, մէկիկ մէկիկ կը հանես վար կը առնես, ջուրին ու կերին քով. եւ որպէսզի հաւկիթները չպաղին, պէտք է ձեւով մը տաքցնես...

— Զարմա՛նք բան....

— Հապա՛, այսպիսի հաւերը տարօրինակ քմահաճոյքներ ունին։

— Աղէկ ամմա, տաքցուցած պառկելս կորսի՞ս։

— Հաւերը հաւկիթները չեն կորսեր, մի վախնար։ Անկէ ետք հորթերը կան, անօթեցած կ՚ըլլան, պիտի ծծցնես ծայրը քաշելով «էմզիքով» հասկցար,

— Եաքը։

— Եաքը հինգ - տասը խոզ կայ, չինել պէտք է կոնակնին, գիրցնելու համար։

— Ե՞աքը, ե՞աքը

— Եաքը եթէ ուզես, օրօր մը կ՚ըսես մինչեւ նապաստակները աչքերնին գոցեն, ապա կ՚ուտես կը խմես կը պառկիս։

— Հայտա՛, լա՛ւ է, լա՛ւ է, ըսաւ Աբրահամ ձեռքերը շփելով։ Այդ պահուն հազիւ քամն առաւ կար։

— Ո՞ւր կը գիշերես, հարցուցի։

— Աղքատներուն օթէլը, Ազիլ-տըը նիւի,(Asile de nuit)։

— Լա՛ւ, դա աւրիս եւ վաղը կէսօրին հոս եղիր։

Աբրահամ գրպանեց պզտիկ թղթադրամը, ու հեռացաւ ուրախ. մոռցած գետն ալ, գետ նետուիլն ալ ես ալ ուշ ատեն եկայ օթօպիւսին մօտ, մոռցած շատ բաներ։

Չեմ գիտեր թէ յաջորդ օրը ժամադրութեան գնաց, թէ ինձմէ աւելի լաւ գործ ճարողի մը հանդիպեցաւ։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Կաղանդէն սկսեալ ամբողջ Իտալիոյ մէջ շրջաբերութեան դիտի հանուին Պապին պատկերով տպուած դրամներ։

Պապին դրամները պիտի ըլլան ոսկի, արծաթ եւ նիքէլ։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԵԿՏ. 21ԻՆ SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ՝ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել այժմէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՍԱԼ ՏԸ ԺԷՕԿՐԱՖԻ ՄԷՋ, 184 Bld. St. Germain, Paris

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.ի

Կը խօսին Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.)

Գ. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Հ. Մ. Ը. Մ.)

եւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Զ. Ե. Ռ. Մ.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին հայ եւ օտար արուեստագէտուհիներով, մաս. գումակցութեամբ Mr. WORMS, երգչուհի Mme. Jane HÉRAULT HARLÉ, ջութակահար Օր. ԱԼԻՍ ԵՐԱՄԵԱՆ: Զ. Ե. Ռ. Միութեան երգչական խումբը: Լուսարձակով ցոյց պիտի տրուին աքսորի տեսարաններ, որոնցմէ խմբանկարներ, եւայլն:

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Հայր. շրջանի (Գամպէթ, Քաշան, Գուրպ լա-Րէն, Իսսի-լէ-Մուլինօ եւ Մոնրուժ) Ցառ. Ստուգիմասիրաց Միութեան կողմէ՝ ի նպաստ իր բացած դպրոցին:

20 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 3 Villa d'Orléans (voie privée hauteur du 67 Ave. d'Orléans) Մեթրօ՝ Alésia.

Հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ դպրոցին երկսեռ 30 աշակերտներէն:

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ խաղեր անակնկալներ. ընտիր ճաշարան. Թառիստ Արգար կը նուագէ, մասնակցիլ պիտի:

Ով որ կը սիրէ հայ մանուկը եւ հայ լեզուն, թող ձայնի ներկայ ըլլայ:

Մուտք՝ այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

Պատրաստուեցէք Հ.Մ.Ը.Մ.ի «Իթալի»ի

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

27 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, Salle Renardի մէջ, 12 Rue Renard

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՓԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 Ֆր. Դիմել ձեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԵՂԵՑԿԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ԱՆԾՆԲ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար:

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth» Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). կամ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

"MADELEINE„ ԿԸ ՃԱՆՈՒՑԱՆԷ ԹԷ,

վաճառատունը ծախուած ըլլալով, սախալուած է իր ապրանքները, կանանց զգեստներ, մանթոներ, գլխարկ, lingerie, bonneterie, եւն. մինչեւ ամսոյս վերջը ամենալին գիներով վաճառել:

Առիթէն օգտուել փափաքողները թող պճապարին:

Աշխատողներու դիւրութեան համար վաճառատունը բաց պիտի մնայ ամէն օր (նաեւ կիրակի մինչեւ 8.30):

Հասցէ՝ MADELEINE, 33 Rue des Dames. Métro Place Clichy.

ՊԱԼԵՆՑ

ՖՐԱՑԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱԼԵՆՑ ՖՐԱՑՈՒՆԸ փոխադրուած է 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e). Tél. Danton 88-65. ՀՐԱՇՔ ՍԱՄՈՒԷԼԻ ՖՐԱՑՈՒՆԸ. Գ. Պալենցի բոլոր յաճախորդները ապահովութեան պէտք է դիմեն յիշեալ հասցէին, ուր պիտի գտնեն հայկական եւ ֆրանսական ամէն կարգի գրքեր:

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մեթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փորոտիքի, մորթի, արեանի, կանանց հիւանդութիւններ եւ փոքն. կախում: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՀԱՄԵՂ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ BOYERի մօտ 95 Rue du Belleville

ԳԵՂՈՒՀԻ ԲԱՑԸՄՃԵԱՆ

(ԿԱՐՈՒՀԻ)

Ամէն տեսակ կանացի ձաւ. գուստներ, Հասցէ՝ 11bis Rue Julien - Certain, Viroflay.

Հ. Յ. Դ.

ՖԱՒՐԱ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գոմօն - Սէն Ժիւլիէնի «Զաւարհան» ենթակոմիտէի ընկերաժողովականներ եւ համակիրները ժողովի պիտի հաւաքուին Կիրակի ժամը 8.30ին Bar Henry, Bld. Fauvette: կը դասախօսէ՝ ընկ. Ազգին մարտիրոսեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամներու փորձը այս կիրակի ժամը 4ին, 71 Ave. Kléber.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գրիի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 14 րիւ տը Քոլլեժ, Պառ Թապարի մօտ: Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն: կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գ. Ս.— 10:
Զուէէ, Գործ.— 250:
Մրս, Ռ.— 15:
Մորսան սիւր Օրժ, Գ. Գ.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Արմաշցի Հեղինէ Վարդինեան, մօր անունը Սրբուհի, հօր անունը Գաբրիէլ, ամուսնին անունը Ցիրուն, երկու աղջիկներուն անունը՝ Բարուհի եւ Ցիրաստեղծ կը կարծուի Սուրիոյ գիւղերուն մէջ: կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ Տ. Նորդունինի, Ֆառաշի հասցէով:

— Կը փնտռուին Գոնեայի գաղթականներէն Ղազէր աղա Թէլ-Ֆէթան (ազուպատարգոծ) իր քեռայրը Զալդըզ Խաչէր աղա Խալաթորեանի զաւակները Յակոբ եւ Նորա 20 եւ 25 տարեկան, քոյրերին Յիրին Լիքա 35 տարեկան, որոնք մինչեւ 1921 Գոնիա կը գտնուէին: Կը կարծուի թէ այժմ Յունաստան կամ Սուրիա կը գտնուին: Իմացնել հեղագործ Յակոբ Խաչատուրեանի, 159 Rue Pierre Corneille, Lyon, France. Լուր տուողին նուէր:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Կ'ուզուի տնական գործ. րու օգնելու համար. մանկանց աղջիկ մը որ ֆին մը ֆրանսերէն գիտնայ:

Դիմել՝ Հ. Սէթեանի, 20 Passage des Petites-Écuries, Paris(10)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մեթ. Շաթլէ, Արտաքին եւ ներքին հիւանդութիւններ եւ կանանց մորթի, արեան եւ զանազան հիւանդութեանց (ֆրանսերէն, գերմաներէն) ... Ամէն օր 9—12, 2—6 կիրակի 9—12.

EMPIRE Տպարան 37 Av Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPAHN

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տօքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական զասու լաւագոյն ուժերը: «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց ինչ(?)զործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ զայն ձեռք ձգել:

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար, 2 տոլար Միացեալ երկիրներու համար:

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol Մեթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր. Վեներական ախտեր, ընդարմացութիւն ասր եւ հիւանդութիւն անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, ցիփ, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ ամերականին ... Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8, կիր. 9 12.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի(էմորոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական միջոցներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիոլէ) ultra-violets

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-..

(կառ. տուն Նորի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մեթրօ՝ Պէլվ...

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34-..

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

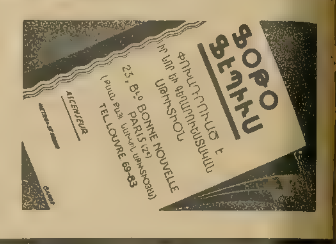

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցեր եւ Ցեծեր՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր կան մասնագէտ բժիշկներ ... Ամէն օր ... Շաբաթ օրեր ժամը 4—6, ... ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ամէն օր ժամը 9էն 19.

Բաշխօղ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն զոհացում տալու համար, ամէն տեսակ զոյներ մեծագոյն արտորայի եւ ... կամ Ա. ՔԷՓԱՊՃԵԱՆ անունով զինուորները 30 ֆրանք ...ծ եւ 33 ֆրանքի զուռնաներ տեսակները պիտի ... զնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՄՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՑ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

? ?

SEVA

LE PLUS ÉLÉGANT PHONO FAISANT MEUBLE ET PORTATIF

APPAREIL DÉPOSÉE

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ՔԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

PARIS SUISSE LONDRES ET SUD-AMÉRIQUE

LA MARQUE MONDIALE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
14 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1443

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

Գալ կիրակի, Դաշնակցութիւնը Փարիզի մէջ՝ կը տօնէ իր քառասնամեակը: Ո՛չ թէ յոբելեանը լրացած գործին, այլ հանգրուանը նոր մեկնումներու պատրաստութեան:

Իր կեանքի միջինքին, Դաշնակցութիւնը ճամբորդն է որ, բարձունքն ի վեր պահ մը կանգ կ'առնէ յետադարձ ակնարկի հպարտութեամբ: Մեկնակէտը ուր հրաժեշտի առաջին ողջոյնը տուաւ ապահով ծուլութեան ու հանգստի ուրախութիւններուն, կը սկսի արդէն խառնուիլ ժամանակի մշուշին մէջ: Առաջին քայլերը նետեր էր անփորձ խանդավառութիւններու հեւքովը, նորածին հաւատքի վարանումներով: Ու ճամբու կէսին՝ հասնելու կամքը կը շեշտէ գագաթին որ վայրէջքի ու վերելքի անակնկալներէն վեր՝ կը ցցուի խորհրդաւոր զանձարանի հմայքով ու կը կանչէ: Պիտի քալէ: Ոտքն ամուր է, յոյսը յորդուն, ու կամքը բնազդի պէս որ նահանջ չի ճանչնար:

Գալ կիրակի, Փարիզի մէջ, Դաշնակցութեան գլուխը պահ մը պիտի խոնարհի ու կքի յուշերու սրբութեան ու խնկայեղ խուժումէն ու նորէն պիտի բարձրանայ հպարտ ու շողապատ, անգամ մը եւս չափելու համար զոհողութեան ու տառապանքի ճամբան, որ իրն է նա՛խ, նեքքին ճակատագրին իսկ պարտադրութեամբ:

Ու ինչպէս միշտ, այդ օր ալ, ժողովուրդը որ ազատ ու ամփոփ միջավայրերու մէջ, իր գործօն համակրութեամբ կամ հակակրութեամբ, դէպքերու ընթացքը պիտի շեղէր, յօկէր, զանդաղեցնէր կամ փութացնէր, պիտի գայ ականջ տալու Դաշնակցութեան ձայնին: Անոր հետ, ինքն ալ պիտի ուզէ անողոք բախտի մը խաղերուն առջեւ, ամենազօր ճիգերու ամլութիւնը ու պահ մը, դիւցազնական մեծութիւններու յուշովը թարմանալէ յետոյ, պիտի անիծէ վատութեան ոգին, որ միշտ նոյն՝ երէկ, այսօր եւ վաղն ալ, մատնեց, կը դաւէ ու պիտի նիւթէ: Անոր հետ դարձեալ, պահ մը կրկին պիտի մոռալլի ներկայ տրտմութիւններով ու նորէն, հաւատքի կենդանութեամբ հաղորդուած, պիտի բռնկի վաղուան յոյսերով:

Ու այդ օր, ինչպէս միշտ, հակառակորդը նորէն պիտի փսփսայ իր քսութիւնը, գիշերուան շշուկներու պէս անիմաստ, մութ ու խառնակ: Ծնած է ատոր համար: Ատով կը կը վերջանայ իր օրական կեանքը:

Ու Դաշնակցութիւնը նորէն պիտի շարունակէ քալել յամառութեամբ մը, որուն ուժի աղբիւրը դարերու խորութեան մէջ է ծածկուած:

Այսօր դեռ, անոր պատմութիւնը հակառակորդն է որ կը գէ. իր բոլոր վատութիւններու ներշնչումովը:

Վաղը, իսկապէս պատմաբանը երբ ուզէ Դաշնակցութեան հարազատ դէմքը գծել, նախ պէտք պիտի ունենայ անոր յղացման խորհուրդը փարատելու ու պրպտելու համար ծնունդին դէպքերու նեքքին իմաստը, անոնց տրամաբանական կապակցութիւնը, պիտի խրի դարերու փոշեկոյտին մէջ:

Դաշնակցութեան բոլոր հակառակորդները, իրենց գոյութեան իրաւունքին ժխտումը եւ իրենց ամենէն հիմնաւոր թշնամութեան հերքումը կը գտնեն Հայոց պատմութեան եւ անոր իմաստին մէջ:

Դաշնակցութիւնը ծնած ազատագրութեան նշանաբանին տակ, ինչ որ այսօր կը հետապնդէ առաւելագոյն ուժերու գոհաբերումով, նորութիւն չէ Հայոց պատմութեան համար: Անկախութեան մեր ձգտումը պարզապէս՝ վերադարձի փորձ մըն է դէպի հնաւանդ իրաւունքներու վերստացումը, անշուշտ նոր ըմբռնումներու լոյսովը պայծառացած:

Ատով՝ Դաշնակցութեան առաքելութիւնը կը դառնայ ճակատագրային պարտադրութիւն նա՛խ, — ցեղը տանիլ երազին, որ անցեալի ներշնչումներով ու ներկայի թելադրութիւններով հիւսուած, կը նայի վաղուան, կը յամառի անոր յայտնութեան. մտքի ու սրտի, զգացումի եւ գիտակցութեան անքակտելի դաշինքի մը կամքով:

Ատով՝ Դաշնակցութիւնը կը դառնայ պատմական մեծ ու անխուսափելի խաղին ընտիր գործիքը. ներշնչուն դերակատարը: Անոր համար որ դաշնակցականութիւնը նախ խառնուածք մըն է, ինքնատիպ՝ նոյնիսկ իր բոլոր տկարութիւններուն մէջ. միջին գիծէն դուրս ու վեր, և այդ խառնուածքին մէջ, ամենէն աւելի հայ հնութեան ազդեցութիւններն են որ կը բանին:

«Մեռելներու եւ ողջերու կենակցութիւնը» փիլիսոփայի յերիւրանքը չէ: Ողջ, ուժեղ եւ խօսուն, երկրին մէջ թէ անկից դուրս, օտարութեան լպրծուն ափերուն վրայ մանաւանդ, նեքքին իրականութիւն մըն է դաշնակցական հոգիին եւ ուղեղին մէջ:

Ատով իսկ, Դաշնակցականին մէջ հայ զգացումը կը դառնայ կրօնք, աշխարհական ու բնական, իր յատուկ պատուէրներով ու օրէնքներով: Ատով, ցեղին կտակը— անկախութեան երազը՝ անոր մէջ կը յամառի ուխտի հմայքով ու տիրականութեամբ:

Ու եթէ, չկրցաւ բոլոր ցեղը հաւաքել մեռելներու եւ լաւագոյն ողջերու երազին շուրջ, թող այդ ըլլայ իր պարտութիւնը:

Պիտի գործէ սակայն մինակ ու գիտէ թէ պիտի հասնի: Իր գիտակցութեան մէջ՝ իր վաղուան յաղթանակը:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ԱՌԱՅԺՄ...

Գ. Սթէկ որ ուրբաթ օր կէս օրին, իր քաղաքական կուսակիցներուն եւ բարեկամներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ, ընդուներ էր ստանձնել դահլիճին կազմութիւնը, յաջողեցաւ գործը գլուխ հանել եւ երէկ առտու նախարարական կազմը ներկայացուց հանրապետութեան նախագահին:

Նախարարական տագնապը ուրեմն, որ ցնոր տնօրինութիւն, վերջ կը գտնէ այս կերպով, կը նկատուի ամենէն դժընդակն ու կնճռոտ, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին:

Տագնապին արագ լուծումը գլխաւորաբար դժուարացաւ անոր համար, որ միջկուսակցական հակամարտութիւններուն վրայ կուգար բարդուիլ նաեւ Ուսթրիքի գայթակղութիւնը:

Ընկերվարականները որոնք հեռու կը մնան նախարարական մասնակցութեան հոգերէն, ամբողջ ուժով ձեռք առին Ուսթրիքի գործը, անոր տալու համար քաղաքական բնոյթ, քանի որ հաստատուեցաւ թէ գործին մէջ մատ ունէին նախկին դատական նախարարը, երկու փոխ-նախարարներ եւ քաղաքական այլ անձնաւորութիւններ:

Այս պարագան է որ ձախողեցուց Պարթուն եւ Լավալը եւ դժուարացուց Սթէկի գործը: Նախարարական կազմին մէջ կը հանդիպինք հետեւեալ շատ ծանօթ անուններուն, վարչապետ եւ գաղութներու նախարար՝ Սթէկ, փոխ-վարչապետ եւ դատական՝ Շէրօն, ներքին՝ Ժորժ Լէյկ, արտաքին՝ Պրիան, պատերազմական՝ Պարթու, ելմտական՝ Ժէրմէն Մարթէն, ծովային՝ Ալպէռ Սարրօ, հանր. շինութիւններ՝ Տալատիէ, Ազգ. տնտեսութեան՝ Լուշէօր, օդային՝ Փէնլըվէ, կրթական՝ Շօթան:

Նոր դահլիճը կը բաղկանայ 18 նախարարներէ եւ 12 փոխ-նախարարներէ:

Օտարականները Ֆրանսայի մէջ

Յատուկ շրջաբերականով մը, Ֆրանսայի վարչապետութիւնը նահանգապետներուն կը յիշեցնէ թէ ինչ են օտարականներու պարտականութիւնները, որոնց փոխարէն, Ֆրանսայի մէջ կը վայելեն Ֆրանսացիներու հաւասար ազատութիւն: Մասնաւորաբար կը շեշտէ լիակատար հիւրասիրութիւնը զոր կը վայելեն, ազատօրէն ճամբորդելու հնարաւորութիւնը, իրենց անհատական յարմարութիւններուն համաձայն հաստատուելու թոյլտուութիւնը, հանրապետութեան օրէնքներով երաշխաւորուած հանրային եւ ընկերային իրաւունքներու կիրարկումը՝ անոնց վրայ խստօրէն պարտք կը դնեն ենթարկուիլ կարգուկանոնին, չխառնուիլ ներքին քաղաքական կեանքին եւ իրենց անձնական կիրքերուն յագեցման ու վէճերուն կարգադրութեան համար, կռուադաշտի չվերածել երկիրը, որ զիրենք կ'ընդունի եւ ապաստան կուտայ իրենց:

Վորոշիլոֆ կը ճառէ

ԼՈՆՏՈՆ, 12 Դեկտ.— Ռիկայէն թերթերուն կը հեռագրեն թէ խորհրդ. պատերազմական գործավարը Վորոշիլոֆ, խօսելով Մոսկուայի զինուորական վարժարանի ուսանողներուն, ժրնեւի մէջ զինաթափութեանց խորհրդաժողովի ձախողութիւնը վերագրեց «մեծ պետութեանց կեղծաւորութեան», ինչ որ կը հաստատուի եղեր խորհրդային պատուիրակութեան առաջարկներուն՝ անոնց կողմէ մերժումովը: «Խորհրդային Միութիւնը, ըսաւ, գիտէ թէ ինք անպարտելի է, եւ հետեւաբար, կրնայ հանդարտօրէն հետապնդել ճարտարարուեստացման նպատակները եւ հնգամեայ ծրագրի իրականացումը:

«Սակայն, աչքէ հեռացնելու չենք թէ աշխարհի զինապաշտները ծարաւի են աշխատաւորներու արիւնին: Օր մը անոնք հրաւէր պիտի կարդան Խորհրդ. Միութեան, եւ այն ատեն, խորհրդ. ուժերը օդին մէջ, եւ ծովու ու ցամաքի վրայ, պէտք է պատրաստ ըլլան ոչ միայն ետ մղելու նուաճողները, այլ նաեւ զանոնք ընդմիշտ անդամատելու»:

Իր ճառէն յետոյ, Վորոշիլոֆ զինուորական վարժարանի ուսանողներուն առաջարկին որ հարցումներ տան իրեն, եթէ ունին: Վայրկեանի մը վարանումէ յետոյ, անոնցմէ մէկը հարցուց.

— Ցայս կա՞յ որ մեր հացի եւ միսի օրական բաժինը աւելնայ»:

Վորոշիլոֆ իբր իր նիւթէն եւ իրաւասութենէն դուրս, անշուշտ խոհեմութիւն համարեց մերժել պատասխան տալ նման անկապ... հարցումի մը:

Ռամզին եւ իր ընկերները

Ռիկայէն «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ Զեկան զաղտնօրէն Նիժնի-Նովկորոտի բանտը տարաւ ութ ճարտարագէտները, որոնք Մոսկուայի դատավարութեան ընթացքին իբր հնգամեայ ծրագրի խափանարարներ եւ արտասահմանի հակայեղափոխական ուժերու օժանդակութեամբ կարմիր բանակետութեան դէմ դաւ սարքողներ դատապարտուած էին: Կը յիշուի թէ անոնցմէ հինգը դատապարտուեր էին մահապատժի, որ գերագոյն շնորհով մը... բանտարկութեան վերածուեցաւ:

Միւս կողմէ սակայն, խորհրդային աշխատանքի գործա-

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ մահը, որ տեղի ունեցած է երէկ, դեկտ. 12:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

վարութիւնը երեւան հանած է խափանարարութեան պարագաներ՝ բանուորական շրջանակներու մէջ եւ որոշած է կարգել յատուկ յանձնախումբ մը, որ քննութիւն պիտի կատարէ գործարաններուն մէջ: Քննութիւնները պիտի կատարուին երկրին ամենէն մեծ հարիւր գործարաններուն մէջ: Ցանցաւոր նկատուած գործաւորները՝ անտառներու մէջ տաժանակիր աշխատութեան պիտի դատապարտուին:

Արեւելեան Նահանգներու մէջ

Արեւելեան նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, որ ատենէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. «Արեւելեան նահանգներու մէջ հրոսակներու մնացորդն իսկ չկայ: Անդորրութիւնը կատարեալ, կացութիւնը բնականոն է»:

100 միլիոն կուտան Թուրքիոյ

Էնկիւրիէէն կը գրեն թէ գերմանական զօրաւոր խմբակ մը, երէկ, հանրօգուտ գործավարութեան 100 միլիոն ոսկիի փոխատուութիւն մը առաջարկած է: Առաջարկուած փոխատուութեան 50 միլիոնը երկաթուղիի, 50 միլիոնն ալ հանրօգուտ շինութեանց համար պիտի ըլլան:

Առաջարկին համաձայն, հանրօգուտ գործերը կառավարութեան հակակշռին տակ եւ թուրք յանձնառուներուն միջոցով պիտի ըլլան: Խմբակը առաջին 5 տարիներուն բնաւ դրամ չպիտի առնէ, միւս 5 տարիներուն իր դրամը պիտի վճարուի:

Հանրօգուտ գործավարութիւնը այս առաջարկը կը քննէ:

Թուրքիա, Իտալիա, Ռուսիա

Հռոմէն «Թան»ի թղթակիցը կը գրէ.— Պուլկարիայէն չմեկնած Թուրք արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի իտալական Ստէֆանի գործակալութեան ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնցմէ կ'արժէ անջատել հետեւեալ հատուածը:

— Արդէն յայտարարեցի իտալական մամուլին, ըսեր է Րիւշտի, թէ Թուրքեւյոյն դաշինքը կարեւոր տեղ մը կը բռնէ մեր քաղաքականութեան մէջ եւ կարելի է զայն նկատել իբր գլխաւոր յենարան մը: Կրնամ ձեզ յայտնել թէ յառաջիկայ գարնան Մուսթաֆա Քէմալի հետ Աթէնք պիտի երթանք Վենիզելոսի փոխ-այցելութեան: Այս բարեկամութիւնը որ կը համապատասխանէ հանրապետութեան նախագահին, ինչպէս նաեւ քաղաքական անձնաւորութեանց եւ թուրք ժողովուրդի փափաքներուն, իր գոյութեան իրաւունքը կը գտնէ դրացիներուն հետ բարեկամութեան եւ գործակցութեան մեր քաղաքականութեան մէջ: Այդ քաղաքականութիւնը մեզ կը պարտադրուի Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքով: Այս բարեկամութիւնը մասնաւորապէս կ'ուզգուի Պուլկարիոյ, որուն հանդէպ երկար ատենէ ի վեր լաւ զգացումներ կը տածենք եւ փոխադարձ: Միեւնոյն ատեն կը կարծենք թէ Պալքանեան խաղաղութեան ամրապնդումը պէտք ունի ուժեղ եւ անկախ Պուլկարիոյ մը: Գալով միւս երկիրներու հետ մեր յարաբերութեանց յայտնի է թէ թրքական քաղաքականութիւնը ուղղուած է դէպի Հռոմ եւ Մոսկուա եւ կը կռթնի շատ ամուր հիմերու վրայ, որոնք հետզհետէ աւելի կը զարգանան, շնորհիւ այցելութիւններուս եւ յարաբերութիւններուս: Հռոմէն, իմ երկիրս կը տանիմ Իտալիոյ արտաքին նախարարին՝ Կրանտիի Էնկիւրի այցելութեան խոստումը, որ պիտի իրականանայ մօտ ատենէն:

Սպանիոյ մէջ խռովութիւն

Ժաքոյի պահակազօրքը (սպանիական բերդաքաղաք) ըմբոստացած է: Ժաքոյի եւ Մատրիտի միջեւ յարաբերութիւնները խզուած են:

Զինուորական այս ըմբոստացումը քաղաքական է եւ հանրապետական բնոյթ կը կրէ, եւ մանաւանդ աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ այն պատճառով որ ժողովուրդն ալ միացած է զինուորներուն ու զինուած:

Ըմբոստները որ գրաւած են կայարանն ու քաղաքապետարանը, յարաբերութեան բոլոր միջոցները արտաքին աշխարհի հետ խզած են:

Կառավարութիւնը որ կը յուսայ 2 օրուան մէջ խեղդել ըմբոստացումը, Ժաքոյի վրայ ղրկած է զօրախումբեր:

Ներքին նախարարը յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ, կառավարութիւնը դիմած է միջոցներու, որոնցմով կարճ ատենուան մէջ պիտի զսպուի ըմբոստութիւնը եւ թէ, քանի կը տեւէ այս կացութիւնը, թիւրիմացութիւններու եւ անհիմն դրոյցներու առաջքն առնելու համար, որոշած է գրաքննութիւն հաստատել: Գրաքննութենէ պիտի անցնին ըմբոստացման եւ քաղաքական բնոյթ կրող կռիւներու վերաբերեալ լուրերը:

ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՄԸՆ ԱԼ

Անգլ. թերթ մը կը յայտնէ թէ մօտերս Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրով գումարելի ելմտական միջազգային խորհրդաժողովը, բոլորին հաւանութեան կ'արժանանայ, նկատելով որ բոլոր պետութիւնները համաձայն են թէ համաշխարհային տնտեսական տագնապին պատճառն է միջազգային ելմտական անկայուն կացութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ "ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ„

Բ.

Համայնավար կուսակցութիւնը Արեւելեան իր քաղաքականութեան մոլուցքէն գինովցած, տակաւին 1920ի սկիզբը, հաշտուած էր Հայաստանը զոհելու գաղափարին հետ։

Թուրքիան վերջնականապէս իր կողմը շահելու, եւ զայն Միջագետքի ուղղութեամբ մանաւանդ Անգլիոյ պատնէշ ծառայեցնելու համար, ան (Ռուսիա) ո՛չ միայն չէր ընդդիմացած Հայաստանի հանդէպ Թուրքիոյ մշակած ծրագիրներուն, այլ եւ իր օժանդակութիւնն էր խոստացած, հարկ եղած պարագային։ (Էնկիւրիի 1925 1920ի դատավարութիւններու ընթացքին շահեկան մանրամասնութիւններ հրապարակուեցան այս մասին, հաստատելով առանց այդ ալ ռուս-թրքական գործակցութեան ծրագիրը)։

Ռուսական կառավարութեան խուսափողական վերաբերմունքը Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան բանակցութեան ընթացքին (1920ին Մոսկուայի մէջ), Պ. Լէգրանի քաշքշուքներն ու խաղերը Երեւանի մէջ — Նոյեմբերի նախօրեակին — անոնց «միջնորդութիւն»ը հայ-թրքական պատերազմին եւ վերջապէս Հայաստանի ամենատագնապալի մէկ շրջանին թիկունքէն հարուածելը, կասեանները չեն որ պիտի յաջողին ջնջել։ Լաւ է ոչինչ գրել այս մասին, իսկ եթէ պէտք կը տեսնեն, ապա ուրեմն, թող բարի ըլլան հրապարակել բոլոր այն որոշումները, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի ճակատագրին, որոշումներ տրուած են մասնաւորաբար Պաքուի մէջ Հայ համայնավար ղեկավարներու կողմէն։

Բայց հարկ չկայ աւելի կանգ առնելու այս կէտին վրայ, հերքելու համար կասեաններու քննութիւններն ու կեղծիքները։ Որովհետեւ այս մասին իրենց այսօրուան պնդումներուն, իրենք ալ չէին հաւատար նոյեմբեր 29էն յետոյ, իրենց իշխանութեան առաջին շրջանին։ Այլապէս ի՞նչ իմաստ ունէին Պ. Պ. Աւիսի եւ Ա. Յովհաննիսեանի (շնորհազրկուած Հայաստանի Յեղափոխական կոմիտէի կարեւոր գործիչներ) այն պաշտօնական յայտարարութիւնները թէ՝

— «Առանց քաղաքացիական կռիւ չի խորանայ խորհրդային իրաւակարգը։ Հայաստանի մէջ մենք կ'ամրանանք միայն՝ երբ Երեւանի փողոցներու մէջ բանւորութեան գրոհին տակ արեան մէջ խեղդուի հայ ազգայնականութիւնը։»

Խոստովանինք, որ Պ. Կասեան յամենայն դէպս ի բնէ արիւնէ խուսափող, այնքան ալ չէ ոգեւորուած այս կարգախօսքով. եւ ատոր համար ալ ժամանակին իր իսկ ընկերներէն պատուուած է «տիրացու» տիտղոսով։ Այսպէս կամ այնպէս, առնք բոլորը ցոյց կուտան թէ Հայաստանի խորհրդայնացումը եղած է առանց յեղափոխութեան, այլ իբրեւ հետեւանք Հայաստանի քաղաքական գերագոյնպէս աննպաստ պայմաններուն, որոնց յառաջացման մէջ պատուոյ տեղն ունին իրենք համայնավարները ընդհանրապէս իսկ Պաքուէ ապաստանած հայ համայնավարները մասնաւորապէս։

Պ. Կասեանի նամակի յառաջաբանի մասին այս դիտողութիւններէն ետք, լսենք սակայն յօդուածական մասերը։

Ան նկարագրելով Հայաստանի բանւորութեան եւ գիւղացիութեան խանդավառութիւնը, այս «մեծ օրուան» առթիւ չի մոռնար աւելցնելու որ այս

«Առիթով խորը ուրախութեան զգացմունքով պիտի լցուին նաեւ միւս խորհրդային երկրների բանւորներն ու գիւղացիները։»

Այս տասը տարուան ընթացքին բազմաթիւ անգամներ խորհրդային դրամատով հետաքրքրութիւնները առիթ են ունեցած արձանագրելու նման «ուրախութեան զգացմունքներ»։ Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան եւ Երկրային կոմիտէի մէջ ի Հայաստանի կառավարութեան «չէզոքացումը», մեր երկրի համար կենսական նշանակութիւն ունեցող տնտեսական ծրագիրներու մերժումը եւ կամ անտարբեր վերաբերմունքը, Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան նիւթական հեկայական աղբիւրներէն Հայաստանի տրամադրուած աննշան տոկոսը, եւ վերջապէս «մեծապետական» տրամադրութիւններու խորացումն եւ ծաւալումը «Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի» մէջ նշաններ են այդ ուրախութեան չէ՞, Պ. Կասեան։

Ճիշդ է, ոչ միայն Դաշնակցական, այլ նաեւ խելքը գլխին մարդ դժուար թէ կարողանայ ըմբռնել այս բոլորէն ետք իրական արժէքը այդ կարգի ուրախութիւններուն, որոնք ըստ առմենայնի կը հաւատան թէ գոյութիւն ունին։ Այո՛, վստահ ենք թէ ձեր գրագիրները գոհ են ձեր յաղթանակին, որովհետեւ առանց այդ իրողութեան իրենք չպիտի յաջողէին առնել Հայաստանը քաղաքականապէս տկարացնել եւ տկար եւ մանաւանդ շահագործելու ենթակայ ի հաշիւ իրենց սեփական երկիրներու շահերուն։

Պ. Կասեանի տեսողութիւնը սուր է, ան կը տեսնէ աշխարհի չորս անկիւնները, խանդավառութեան մթնոլորտը ամէն կողմ մեր խեղճ ու կրակ երկրի խորհրդայնացման առթիւ։

«Նոյն զգացմունքով (ուրախութիւն) պիտի համակուի ողջ աշխարհի բանւոր դասակարգը, ինչպէս նաեւ ագոլոր գաղութների եւ կիսագաղութների ժողովուրդները։»

Զարմանալի է սակայն, որ հոս Եւրոպայի բանւորութեան ո՛չ միայն ուրախութիւնը, այլ ասկական հետաքրքրութեան եւ տրամադրութեան ակամ չգոյր չեղանք մենք հոս ինչպէս նաեւ Հնդկաստանի, Չինաստանի, Ափրիկէի գաղութներէն ալ նոյն տեսակ շարժում, Հայաստանի խորհրդայնացման տասնամեակի առիթով։

Չզարմանանք սակայն, որովհետեւ կասեանները կը տեսնեն ու կը լսեն այն ամէնը ինչ մենք տեսնել ու լսել չենք կրնար։

Էականը սակայն այս չէ — այլ Պ. Կասեանի մտային սաւառնումը, ան բոլորը իրեն ուրախակից նկատելով կ'ուզէ ծանօթանալ գաղթահայ աշխատաւորութեան տրամադրութիւններուն հարցնելով՝

«Իսկ դո՞ւք։

«Դուք որ արիւնախում իմպերիալիստների սանձուած եղբայրասպան պատերազմի մահաշունչ եւ աւերող բոցերի մէջ կորցնելով ձեր տունն ու տեղը, ձեր մերձաւորներին ու սիրելիներին, գաղթականութեան ցուպը վերցնելով՝ ընկել էք նոյն այդ աւազակ իմպերիալիստների տիրապետութեան տակ գտնուող երկիրները.—

«Դուք, որ Ապտիւլ Համիտների դաժան ըէժիմից, Թալէաթների եւ Էնվէրների սրից, կրակից փախել էք ձեր ծննդավայրերից եւ իբր թէ սիրալիր հիւրընկալութիւն գտել աշխատաւոր զանգուածների, չլինելով նստած կապիտալիստներին պատկանող եւ սրանց շահագործութեան ցանցով պատած երկիրներում.—

«Դուք, որ ձեզ ու ձեր շահերը ազգային եւ օտար կապիտալին գաղտագողի վաճառող, իմպերիալիստական հզօրներին հլուութեամբ եւ հնազանդութեամբ սպասաւորող, ձեր դժբախտութիւնը, ձեր թափառաշրջութիւնն իր կործանարար գոյութեան միակ աղբիւրը դարձրած կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան դժբախտ զոհերն էք, մի կուսակցութիւն, որն իր տասնեակ տարինների գոյութեան ընթացքում ասել է հայ եւ թուրք աշխատաւորութեան արիւնով, որի գոյութեան պատուանդանը եղել են հայ եւ թուրք աշխատաւորութեան հազարաւոր դիակները.— (Ընդգծումը իմս է. Ս. Թ.)։

«Աճա դուք, նամանաւանդ դուք, միթէ՞ կարող էք անտարբեր մնալ դէպի Հայաստանում ցարական ու դաշնակցական բռնակալութեան տակ ապրած ջալածուածների ու տառապածների, ճնշուածների ու շահագործուածների, իրաւազուրկ ու ոտնահարուածների ազատագրման տասնամեակը»։

ՍԱՀԱԿ ԹՈՎՄԱՍ

ԳՆՉՈՒՆԵՐ

Բ.

ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՇԱՆԵՐԸ

Հնդկաստանէն եւ Պարսկաստանէն վերջ գնչու ժողովուրդի առաջին կարեւոր հանգրուաններն եղած են Հայաստանն եւ Փոքր Ասիան։ Անոնք արդէն ութերորդ դարէն սկսեալ շփման մէջ էին Հայերուն հետ եւ Ժ. դարուն մկրտուեցան խմբովին ըստ Ուխտանէս եպիսկոպոսի։ Նոյնանալով Հայերու հետ, հայ բոշաներն անշուշտ բաժնեցին հայ ժողովուրդի բոլոր տառապանքները անցնող դժխեմ հազարամեակի ամբողջ շրջանին եւ շատ զարմանալի եւ անբացատրելի էր թէ ինչպէս իսլամի վայրագ տիրապետութեան տակ անոնցմէ մեծ մաս մը չառանակած է պահել իր քրիստոնէութիւնը, հակառակ ամէն տեսակ պետական բռնութեանց եւ իրենց կրօնական թեթեւ զգացումներուն։

Մեծ պատերազմէն առաջ, ըստ Սրուանձտեանի «Թորոս Աղբար»ին, հայ բոշաները կ'ապրէին Սեբաստիա եւ Գամիրմանի իբր 6,000, Մարզուան 3000, Թոքատ եւ Քէօթահիա 5000, Էրզրումի շրջանը 2000, Ակն եւ Արաբկիր 1000, Կարս, Երեւան եւ Աղեքսանդրապոլ 2000 հոգի։ Վանի շրջանները գտնուածները մահմետական էին.

Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի բոշաներէն նստակեացներն առհասարակ քրիստոնեայ էին — հայ կամ յունադաւան — իսկ վաչկատունները — չինգէնէ — մահմետական, սիւննի աղանդէն։ Լսած եմ, թէ Տերսիմի մէջ ալ ապրած են հազարի մը չափ չինգէնէ ղզըլպաշներ, որ պայտարագործութեամբ եւ երկաթագործութեամբ կը պարապէին։

Հայերուն նման բոշաներն ու չինգէնէներն ալ զինուորական ծառայութեան արժանի չէին նկատուեր Թրքական Սահմանադրութենէն առաջ եւ խարաջ — զինուորական տուրք — կը վճարէին պետութեան։

Պոլսոյ շրջակաները, Մարմարայի արեւելեան կողմը բազմաթիւ էին յունադաւան բոշաները։ Zapari կոչուած ցեղը — մահմետական — ամենէն բարբարոսն էր եւ անոնցմէ կ'ընտրուէին Թուրքիոյ դահիճներն ու կախաղանի չուանը քաշողները։ Բժիշկ Պասպատի իր Les Tchinghianes de l'Empire Ottoman գրքին մէջ կը յիշէ թէ անգամ մը Պոլսոյ մօտերը գտնուած են երկու մախտարներու (հարկահաւաք) դիակներ, որոնք աչքերնէն ցիցերով գամուած էին գետնին, գաղարիններու կողմէ։ Այս վայրի գնչուհիներէն տեսնուած են այնպիսիներ, որ կամաւոր կերպով հաշմանդամած են իրենց երախաները, հանրութեան կարեկցութիւնը գրգռելու համար մուրացկանութեան ժամանակ։ Հայ բոշան թէեւ առաջին ակնարկով տարբեր կ'երեւի ընդհանուր գնչու տիպէն, բայց անոնց նմանութիւններն աւելի շատ են քան տարբերութիւնները։ Մասնաւորապէս անոնց լեզուն, ինչպէս ըսինք արդէն, ըստ Ֆինքի, ամէնէն անաղարտ մնացածն է բաղդատմամբ միւս գնչու գաւառաբարբառներուն։

Այր բոշան քիչ անգամ կ'երեւի քաղաքներու մէջ։ Անոր գործն է քաղաքի մօտերը զարնուած սեւ վրաններուն տակ ամբողջ օրը մաղ, խոզանակ, կողով, սակառ եւ այլն պատրաստել։ Մէկ բոշան օրական մինչեւ հինգ մաղ կրնայ հիւսել, մետաղեայ կամ մետաքսեայ թելերով եւ կամ կենդանական լարերով։ Մաղի տեսակները շատ են նայելով լարերու խտութեան. շարմաղ, ձաւմաղ եւայլն։ Կը շինեն նաեւ գոյնզգոյն մաղեր եւ խոզանակներ։

Կին բոշան է որ կը զբաղի առեւտրական մասով. կը շալկէ ինչ որ կրնայ բեռցնել իր տոպրակին մէջ եւ կը պտըտի տունէ տուն. կը սակարկէ եւ միեւնոյն ժամանակ կը մուրայ այնպիսի անխրատութեամբ որ յաճախ անտանելի է. հացն առնելէ վերջ մինչեւ որ պատառ մը պանիր ալ չառնէ, տունէ դուրս չելլեր։ Ոչ մէկ ընծայ կը մերժէ, որչափ ալ որ աննշան ըլլայ եւ կը նետէ իր տուրիկին (պալուակին) մէջ։ Ան աւելի կը նախընտրէ փոխանակել իր ապրանքներն ուտեստեղէնի կամ այլեւայլ առարկաներու հետ քան դրամով ծախել։ Երբ արդէն հաւաքած է բեռը, կը մեկնի մօտակայ գիւղը, ուր կ'ունենայ հայ գիւղացի բարեկամ մը եւ կը վստահի անոր իր բեռն, որ յաջորդ օրը այրը պիտի գայ կրելու դէպի վրան։

Նոյեմբերի սկիզբներուն կը վերջանայ ասատնդական կեանքը եւ բոշան ամբողջ ընտանիքով կը փոխադրուի քաղաքի եզերքները գտնուած մառանաւոր թաղերու խրճիթները։ Կարնոյ «Բոշաներուն Մահլան» Սանասարեան վարժարանի ջէմ էր, քաղաքի ամենէն օդաւէտ եւ լաւ մասին վրայ։ Կիներու տուն դառնալէն վերջն է որ այրերն իրենց էշերով խմբովին կ'երթան ուռենիի հիւղ, ձիու պոչի մազ եւ կենդանիի աղիք հաւաքելու համար եւ այնուհետեւ ամբողջ ձմեռը փակուած կը մնան խրճիթներուն մէջ։ Ամէն որ կը վառի տանթօն (օջախը) պայտ պատրաստելու, կերակուր եփելու, բնակարանը տաքցնելու եւ միեւնոյն ժամանակ երեկոյին լուսաւորելու համար։ Վառարան կամ ճրագ գոյութիւն չունին։ Շաբաթը անգամ մըն ալ կը վառի թոնիրը, հաց թխելու համար։

Անոնց սիրական կերակուրներն են խաւիծն ու փիլաւը, զոր կը պատրաստեն ամէն տեսակ ընդեղէններով,— պլղուր, կորկոտ, կանտըմա, սըմընդ (մանր պլղուր, փոքրիկ փոշի պլղուր), իսկ հանդիսաւոր օրերուն բըրինձով։ Հացը կը պատրաստուի գարիով, հաճարով եւ ցորենով։ Կերակուրները միշտ համեմուած են կծուով եւ թթուով։ Կծուն կը պատրաստեն տաք դեղով (կանաչ պղպեղ), իսկ թթուն կամ խաղողի ագոխէ եւ կամ խակ սալորէ, ինչպէս Հայերը։

Բիչ շատ բարեկեցիկները կը հագուին հայ գիւղացիի նման, վաչկատուններն ունին լայն բաճկոն, կարճ շալվար եւ ձմեռն ալ աբա մը, առհասարակ ամէնքն ալ անազին եւ բազմաթիւ կարկտաններով։ Շապիկը հազուադէպ է եւ բոշան հինայ ալ չի գործածեր ինչպէս Պըրտուհին կամ Հայուհին։

Բոշաներու հանդէպ շատ բարեացակամ են եւ մարդասէր. ունին կը մերժեն ազգակցի մը. անոր դուռը միշտ բաց է որեւէ կարօտ բոշայի համար։ Օտարներու հետ շփում ունենալէ կը զգուշանայ Բոշան, որովհետեւ գիտէ թէ Թուրքը եւ Հայը հաւասարապէս կ'ատեն զինքը. բոշային փափաքն է հայ քաւոր (կնքահայր) մը ունենալ հարսանիքի կամ կնունքի համար։ Քաղաքացի Հայը կը կոչէ զայն չուտ, որ կը նշանակէ վաճառական, իսկ գիւղացի Հայը կըլարու որ կը նշանակէ երկրագործ. Թուրքը պսու (անօրէն, այլազգ) է իսկ Ռուսը սիմօրով (մեծ գլուխ)։

Յարգանք ունին դէպի կրօնաւորը եւ կը վախնան անոնց անէծքէն. անոնց քահանան միշտ հայ է, որովհետեւ ըստ հայուն անոնք Կայէնի սերունդէն ըլլալով անիծուած ժողովուրդ մըն են եւ չեն կրնար Աստուծոյ պաշտօն մատուցանել։ Սրուանձտեան գրած է թէ անոնք «ջերմեռանդ են եկեղեցիի, եկեղեցականաց եւ եկեղեցիի օրինաց», բայց շատ հաւանական է թէ առ երեսս է անոնց ջերմեռանդութիւնը եւ ի ցոյց մարդկան։ Միայն Նոր տարին կը տօնեն եւ այդ օրն է որ կը լուացուին բացառաբար եւ կը պարպեն օղիի վերջին շիշը։ Ազգային տօն մըն ալ ունին որ կը կոչուի կակկավա, կաթսաներու տօն եւ կը զուգադիպի զարնան կամ Զատկուան տօնին։

Ուսման փափաք չկայ. շատ քիչերը հայ դպրոց կը ղրկեն իրենց տղաքը ձմեռուան երեք չորս ամիսներուն միայն եւ հազուադէպ ուսանողներն ալ կը խորշին աւելի վերջերը վրան վերադառնալէ եւ կը մնան քաղաքը։

Երբ պսակէն վերադառնան, փեսան կը մտնէ թոնիր եւ կը յամառի դուրս ելլելէ, մինչեւ որ նոր հարսը գայ եւ աւէ՛ աւէ՛ ըսէ, եկու կանչէ, խոստանալով տան բոլոր անդամներու ներկայութեան թէ «պիտի մեռնի եւ կերակրէ»։ Այս հանդիսաւոր յանձնառութիւնը կը նկատուի երաշխիք ապագայ տիկնոջ հաւատարմութեան, հնազանդութեան եւ մանաւանդ աշխատասիրութեան։ Ընտանեկան պատիւը նուիրական է հայ բոշային համար։ Փեսացուներն առհասարակ նախանձոտ են իրենց կիներուն համար եւ միակ կռիւները բոշաներուն մէջ կնոջ պատճառաւ տեղի կ'ունենան։

Մասնաւոր դեղեր կը պատրաստեն դաշտերու այլեւայլ ծաղիկներէն եւ իշու կաթէն եւ ամէն հիւանդութեանց համար կը գործածեն։ Հայ գիւղացիներն ալ յաճախ անոնց դեղերուն կը դիմեն իրենց հիւանդներուն համար։ Հիւանդի վերջին վայրկեաններուն ազգականները կը փափաքին, որ եթէ հնարաւորութիւն կայ, հայ տէրտէրը պահպանիչ մը կարդայ կամ աւետարան մը բանայ անոր գլխուն։

Եւրոպացի գնչուներուն նման երաժիշտներ չկան հայ բոշաներուն մէջ, եւ [illegible] հաւանական է միջավայրին պատճառաւ։ Անոնք խաչպար մը միայն ունին, որ տիկով ու քեմանչէով կը պարուի, Հայերու [illegible] վորական շրջապարերուն նման։ Հայ գաւառացի կիներուն նման առանձին եւ դէմ դիմաց պարել ալ ունին, որոնց ժամանակ [illegible] շատ ճօթիկ կը զարնեն բթամատի եւ միջամատի շփման։

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿԸ ՅԻՇԵՍ...

Լուսայորդ ու հեշտալի քաղցր պահերն երջանիկ,
Երբ շրթներս շրթներուդ՝ խենթ համբոյրով կ'իջնէին,
Ու կը բացուէր՝ անուրջէ ծաղիկի նման գեղեցիկ՝
Լուսնկան, աղբիւրին մէջ, մազերուդ մէջ տրտմագին.

Կը փշրըւէր ծովուն վրայ լուսափառ աբեւն աշնան,
Ու աչքերըս կ'իյնային մութ խորն շագանակէ աչերուդ.
—Երկու պզտիկ կարապներ բաժակներու մէջ անձայն—
Կը լեցուէր լիճն հոգիիս, գոյնով, բոյրով, ծափծափով։

Ու կը կարծես թէ կ'իջնէին ցուրտ սենեակիս որմերուն,
Գարունն էր բորբ արեւով, ծառերն ամբողջ ծաղկաւէտ,
Ու սրտիս մէջ՝ կ'ըլլար ջուխտ բոց ու մըրիկ անանուն։

Կը մեռնի լոյսն ու կ'իջնէ տրտում գիշերն անպարփակ,
Իրիկնային աստղածոր լռութեան մէջ կը բացուին
Հոգիիս, խորունկ աչերդ մութգոյն ու մազերդ տրտմագին։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ

ՄԱՀ ՄԸ

(ՊԱՏԿԵՐ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կէս գիշեր էր։

Փոքրիկն Արտեմիս բաց աչքերն ու յօրանջեց, մէկուն նման, որ կիսավառ տան մը փլատակներուն տակէն նոր դուրս ելած է։

Մայրը՝ [illegible] կլոր ու ազնուական կին մը, [illegible] արթուն, լուսնկային [illegible] հիւանդագին ցոլքերէն [illegible] լով, զաւակ Արտեմիսին թաթիկները, հին ու բարակ ծածկոց մը տակ թաքնուած, եւ ափերուն մէջ առնելով, [illegible] յուզուած շեշտով մը հարցուց

— Ի՞նչ ունիս, զաւակս, [illegible] տեղդ կը ցաւի, բան մը կ'ուզե՞ս

— Ո՛չ, մամա՛... աչքերը [illegible] մարմրին... [illegible] կը գոցէ... մամա՛, մամա՛, բանէ գիրկդ [illegible] լուռիս... կը տանի՛ն զիս, [illegible] նայէ՛... ըսաւ ու լռեց, [illegible] մահուան քողովը ծածկուած [illegible] մօրը աչքերը անհունին [illegible]։

Խե՛ղճ հայու կին։

Աղջկանը ձեռքերը [illegible] ձեռքերուն մէջ [illegible] անթարթ եւ ուշադիր նայեցաւ դէպի հոն՝ ուր [illegible] Արտեմիս։ Նայեցաւ ընդ երկար ու ո՛չ միայն բան մը չտեսաւ, այլ անապատին [illegible] մէջէն՝ կարծեց լսել [illegible] հազար ձայներ ու [illegible] ու կարծեց տեսնել նաեւ [illegible] ու դաժան ուրուականներ, որոնք [illegible] անօթի գազաններու պէս [illegible] նին բացած, դիւային քրքիջով իրենց կողմը կուգային. կամ աւելի ճիշդ՝ դէպի իր [illegible] հատիկ աչքի լոյս զաւկին վրայ կուգային։

Երկար մնաց այս դիրքին մէջ [illegible] թաղուած՝ յոյզերու եւ յուշերու խոր ու թախծոտ աւետարանին, [illegible] մաշած ու դեղնած էջերուն մէջ։

Ա՛խ, այդ յոյզերն ու կրակէ յուշերը։

Սիրունիկ հասած նորափ[illegible] Չիկ էր, գեղեցիկ ու [illegible] շատեր՝ գիւղին աղուոր մանչերէն, կ'ուզէին ունենալ զինքը [illegible] ո՛չ մէկին կը հաւնէր։

Օր մը, Արտեմիսին հայրը [illegible] տեսաւ, իրենց տանը [illegible]

...աղբիւրի մը աղջիկ, պեխերը նոր բուսած, ճերմակ ու ... կարմիր երիտասարդ մը։ ...ած վայրկեանին իսկ, սրտին ... խայթ մը զգաց, մինչեւ այդ ... անծանօթ փոփոխութիւն ... ինքնիր վրայ։

...սիրեց զայն։

...նարօտը ճակտին, նոր ... էր արդէն, ի՛նչ քաղցր ու ... օրեր էին։ Ջուակ... էր ունեցեր ու մէկիկ մէկիկ ...։ Առատուած այս վերջինը ... իրեն ձգած էր։

...հիմա անհամ ու տխուր ...ութիւն։ Ո՛չ ճերմակ ու ... տղան կար՝ Արտեմի... նայքը եւ ո՛չ ալ աղուոր ...։

Մայրէ ի ծայր անապատ եւ ...։

...ի՛ս, ինչպէ՛ս տակաւ այս ...ին ալ մահուանը։ Որ ... ծառացուածով մը դամ... կը մնար ամխանէ ի վեր, ... զաւկին գլխուն վերեւը։

Այսպէս թաղուած յիշատակ... ու մտածումներու սպառող ...անքին մէջ. մոռցած էր ... զանուելն իսկ։ Յանկարծ ... մանկութեան մահերգի նման ... ձայնը եկաւ կտրել ... մտածմանը շղթան։

— Մամա՛, մամա՛, կը տա... նորէն... Նայէ՛, նայէ՛, ճեր... ու փոքրիկ, Թեւաւոր ու ... աղջիկներով. ծաղկ... ու վարդի՝ տրցակ...։ Տե՛ս, տե՛ս, ի՛նչ երկար ... մազեր ա՛լ ունին։ ... կանչեն զիս...։ Մամա՛... Մամա՛... հոս նայէ՛, հա՛ս, հայ... հայրիկը՛... չէ՛ս տես... տե՛ս, տե՛ս... ուղեղը ճակ... կողմէն դուրս Թա... ճակատը՝ ճերմակ ու ա... լաթերով փաթթուած, ... արիւն կը վազէ՛ ու ... կրա՛կ...։

Ա՛խ... ա խ...

Բացագանչեց եւ օդին մէջ ... լերկ ու բարակ՝ կմա... թեւերը թուլօրէն ձգեց ... անկողնին վրայ։

Թշուա՛ռ աղջիկ։

— Խե՛ղճ զաւակս... օգնեցէ՛ք, ...ցէ՛ք, ամբողջ յոյսս եւ ... է աղջիկս։ Կը խենդե... չնա՛րս, չնա՛րս... մարդի՛ք, ...ներ եւ թշնամիներ... ...ղակէր թշուառ հայ մայ... իր զաւկին սառելու վրայ ... ձեռքերը պինդ պինդ բըռ...։

Հոգեվարքը չէր զգար այլեւս ...։ Գիշերը կը յառաջանար. ա... անծայրածիր զերեզ... մը նման լուռ էր ու ...։ Լուսին շողե... ներքեւ, վրանները կը սրս... ծովուն վրայ նետուած ... նման։

Խեղճ կինը, զաւկին ձեռքերը ... մէջ, կը դիտէր հետ... մահուան մօտեցող անոր ... եւ աչքերուն տառապանքը։

Անոր ժամի զայնը ճակտին ... կը կարդար չարչարանքը ... եւ տառապանքը ... յանուն քրիստոնէութեան ... ներկայացուցիչներու երեսէն։

Ու կը զգար որ սիրտը կը ... պաղ պաղ։ Հիմա՛ ... աղջիկը կը խօսէր, ընդհատ ու ... Անոր աչքերը՝ անդուն... դուրս ժայթքող աղօտ լոյ... նման կը փշրուէին պա... մէջ։

Յանկարծ ցնցուեցաւ հոգե... Խեղճ կինը ամէն բան ... կարծեց. ափերը տարաւ ... բերնին եւ զգաց անընդ... եւ ցուրտ շնչառութեան մը ... ու ծռեցաւ հոգեվա... վրայ։

Հիւանդը կրկին զառանցանքի ... էր։

— Մամա՛, պէտք մեռնիմ ...։ Հայրիկիս քով կ՚երթամ ... հոն նեղ կուգայ ինծի, ա՛խ, կը խեղդուիմ... Հայրիկս որ ... պէտք պատմեմ անոր ... ու բոլորիս չարչարանքը։ ... խօսիմ անոր, մեր գիւղին ... քօմանտանին մասին, որ ... քաշեց ու ծեծեց քեզ... ... Թուրքերն ու Արաբները... Ա՛, ա՛, աս ինչքան միսեր ... հոս... ճերմակ, կարմիր ու

ղեղին... այս ի՛նչ կատարած է մամա՛, կը վախնա՛մ. փրկէ զիս... բռնէ՛ թեւերէս։ Ո՛, օ՛։ Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք, այս ինչքան մարդեր... բոլորն ալ կարմրուն եւ առողջ... հատակատար եւ պխտուր... բոլորն ալ կապուած, բոլորն ալ բանադատուած։

Ա՛, ա՛, գետը դիտեցէ՛ք, գե՛տը.. դիակներով լեցուն...դիակներով ծածկուած։ Օգնութի՛ւն..., օգնութի՛ւն...։

Ճչաց ու լռեց։

Աստղերը մարած էին երկնակամարէն ու լուսաբացը ակաւ։ Վրաններէն կը լսուէին ցաւագարողքի եւ լացի ձայներ, խեղճ կինը՝ ձգած հոգեվարքին վրայ, մրափած էր քիչ մը։ Օգնութեան վերջին ճիչերն սթափելով՝ թեւերուն մէջ սառած զտաւ իր ամբողջ յոյսն ու սրբեւ։

Ո՛չ մէկ ձայն, ու ո՛չ մէկ աղաղակ։

Անիծեց աշխարհն ու մարդկութիւնը եւ լռեց՝ համբուրելով իր կեանքին բուն իմաստին՝ իր աղջկանը սառ ու քար կտրած ճակատէն։

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ընիրաւ է ճակատագիրը եւ սեւ են օրերը։ Յօնական օրեր չկան ժողովուրդի մը համար, որուն արմատը արեւուն է գարծեր։ Ունինք ինքնամփոփուելու, մարզուելու, ինքնաճանաչման յեղափոխական ասներ։ Չենք զուարճանար, կ՚ուրախանանք։ Ամէնս մէկտեղ կը հաւաքուինք անցեալը վերագնահատելու եւ անկէ նոր եռանդ առնելու։

Ինչ մտացի է Դաշնակցութիւնը։ Արդարօրէն յաւակնոտ հպարտութիւնը՝ իր անցեալի նկատմամբ, կը նախընտրէ կեղծ համեստութենէն։ Ամէն տեղ նոյն հպարտութիւնը անցեալի նկատմամբ եւ նոյն ինքնավստահութիւնը գալիքին հանդէպ։ Եւ ինչո՞ւ չպիտի ըսենք բարձրաձայն ամէն ինչ՝ որ ըրած ենք, ամէն գործ՝ որ կատարած ենք։ Խանտարէն մինչեւ Մայիս 28, մինչեւ փետրուար 18 շղթայ մը ունինք հերոսական դրուագներու։ Իսկ քառասնամեակները սօնն է բոլոր հայ-յեղափոխական հերոսական տօներու։

Յօնն է մեր ծննդեան, մեր ամենուս՝ որչ թէ մեռած, ներ թէ երիտասարդ բոլոր Դաշնակցականներու։ Ծննդեան տօնն է զաւերու սերունդին տարած ժողովուրդի մը քով զաւկին. տօնն է դաշնակցական գաղափարի հերոսացած թէ անյայտ ձիզած բոլոր մշակներու։

Ինչ գոլարող երգինք եւ ինչ հրաշալի ծնունդ։

Մօրի ըրէ ընկեր։ Քառասուն տարի ետ գնայ. լսէ արձագանգը մեր մօր երկունքի զուայ ցաւերուն. լսէ ճարձատիւնը մեր հրդեհուած հայրենիքին. տես լուռ բողոքը մեր կեղեքուած հայրերու եւ աղխարչ ձայները մեր պղտոր մայրերու եւ լլկուած քոյրերուն։ Լսէ զօրէ...ալը մեր վէհ լեռներուն. Մօրի ըրէ...այ՛, այդ մեր սարերն են որ իրենց կուրծքը կը պատեն, այդպէս գեղեցկացին աղմուկ բարձրացնելով։ Արտասուեան դաշտը կը աքայ ու արիւն կը քրտնի գարերու սարսուկ կեանքի ծանրութենէն։ Անդրադարձ թշնամիին վայրագութիւնները մեր քարերուն լեցնեն ....

Ու հիմա տես ընկեր, նայէ գոյդ Մասիսներուն, որ ազդուած երկունքի այդքան մեծ ցաւէն իրենց անցեալի ազատութիւնը կուլան եւ կը ժպտին արցունքներու մէջէն մեծ ծնունդի մը ցաւով։ Մօրի ըրէ զօղանջը էջմիածնի

զանգակներուն որ աւետիս կը ցրուէն հայոց աշխարհին։

Քնութեան զայրոյթէն ծնեբ է երախայ մը հսկայ։

Տե՛ս ընկեր, տե՛ս ի՛նչ առիթներ են քամուեր մեզ ստուգմանելու համար եւ ի՛նչ երկունք է մեզ ծնունդ տուեր, տե՛ս ընկեր, տես ու հպարտացիր ու մտածեցէ՛ք տես ու արժեցուր յոյսերը որ քու ծնունդիդ կապուեցան։

Եւ վերջապէս նայէ քառասուն տարուան քառասուն խնճոյներ կան ճակտին. անոնցմէ ամէն մէկը տասնեակ հերոսական մարտումներու յոգնութենէն ծագած աղի մըն է։ Ու երիտասարդ է տես՝ նայէ անոր սեւ աչքերուն ուրկէ բոց կը ցայտէ, նայէ անոր բազուկներուն որ այնքա՛ն ջլուտ են եւ բռունցքներուն որ պողպատէ պես ամուրեն եւ ծանր։

Այդ հսկան քառասուն տարի անընդհատ կռիւ է մղեր բոլոր տեսակի թշնամիներուն դէմ եւ տես թէ ինչպէ՛ս խրոխտ է անոր կեցուածքը։ Ու նայէ անոր աչքերուն՝ հոն յոգնութիւն կա՞յ. նայէ՛ անոր շրթունքներուն՝ հոն տրտունջ կա՞յ եւ վերջապէս նայէ՛ տե՛ս թէ՝ հոն, այդ փոշեթաթախ մազերուն մէջ ճերմակ կա՞յ։ Ո՛չ ո՛չ, երիտասարդ է դեռ եւ պիտի քալէ երկար ժամանակ, մինչեւ որ հասնի հայ ժողովուրդի սեփական խրճիթը։ Պիտի քալէ մի՛շտ անյողդողդ. մի՛շտ արհամարհելով ճամբուն ձգուած փայլատումները, երբեմն յաղթական ու յաղթանակ, երբեմն պարտուած ու վիրաւոր. բայց միշտ հպարտ ու յամառ, ու մի՛շտ պիտի քալէ դէպի նպատակը, դէպի ազատութիւնը որ իրեն է վստահուեր։

Ցորդա՛նք քառասուն տարուան պատմութիւնը կերտող մեր բոլոր ընկերներուն։ Մենք ալ իրենց յիշատակով կ՚երդնունք իրենց ծառ րեն քալել։

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ԲՐՈՒՏՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Խորհրդային բան մը ունի բրուտին արհեստը։ Ըստ թէ ինչու բացմաթիւ բանաստեղծներ երգած են բրուտը։ Թէ մէջ յիշենք մեր երիտասարդ գրողներէն՝ Օհան կարօն։

Աստուածաշնչական աւանդութիւնն է Թերեւս պատճառը, որ խորհուրդ մը կը հագցնէ բրուտին։ Արդարեւ առաջին բրուտն եղաւ Եհովան, որ կաւը առաւ եւ մարդ մը շինեց։ Ոմանք մարդկութեան այս խորհուրդը կ՚ագնիւշեն, երբ բրուտը կաւէն կ՚առնէ եւ անօթներ կը շինէ։

Եւ ի՛նչ անօթներ։ Հմայքոտ արուեստ մըն է այդ։ Արեւելեան այս հրաշալի եւ պատմական արուեստը այսօր ետ ունի իր հիացողները։

Արուեստագէտ բրուտ մը գործերուն զուգահանդէսին առթիւ, ահա թէ ինչ կը գրէ Օգանֆան.

— «Ամէն արուեստ կամ արհեստ կարծես ընտրած կը զգաց իր մարգիկը։ Երաժշտութիւնը խուզարկու մարդոց չէ, որ կ՚ընտրէ իր իր թեկնածուները։

Ընտրեալ մըն է նաեւ բրուտը։ Ան կը պաշտէ հողը, որ իր վարպետն է, ծնած է խուզարկու, կը ծնայ խուզարկու. վասն զի զրադաշտական տարուշանին ազեւ օրէնք է քմայքը։ Եղերական պայքար մը կը մղէ տարրերուն դէմ, զորս դժուար է ծառայեցնել իր նպատակներուն»։

Վերջերս բրուտ մը անիշ

զանուեցաւ։ Ընիւին վրայ քանդուած երգաւեակ մը Լոնֆելլոյի բանաստեղծութիւններէն։ Լոնֆելլօ առանձինց տարեկան էր, երբ գրեց այդ տողերը յանպատրաստից.

Ոչ մէկ արուեստ կարելի է բաղդատել բրուտին արուեստին հետ։

Մենք, բրուտներս, անօթներ կը շինենք։

Ան կաւով, որմէ շինուած ենք մենք։

ՅՈՎԹՈՅԵՒՍԿԻ

Շատ յարգի է հիմա ռուս վիպագիրը, Յովթոյեւսկի։ Ամէն թերթ կ՚աշխատի անտիպ բան մը հրատարակել Յովթոյեւսկիէն։ Ու այս առթիւ ամանք, խօսելով անոր կեանքին մասին, գանազան մեղադրանքներ կ՚ըսեն իր կնոջ։ Ու կինը թերեւս պատասխանելու համար այդ մեղադրանքներուն, հրատարակութեան տուաւ գիրք մը, որ կը ներկայացնէ Յովթոյեւսկիի կեանքը։ Դեռ նոր ելաւ այդ գիրքին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը։

Տիկին Յովթոյեւսկի աւելի շատ իր մասին կը խօսի, քան իր ամուսնին։ Եւ սակայն կարեւոր մանրամասնութիւններ ու լուսաբանութիւններ կուտայ Յովթոյեւսկիի աշխատելու եղանակին, խաղամոլութեան, լուսնոտութեան յանձնակի տագնապներուն, պարտատէրներու հալածանքներուն, կնոջ ու զաւակներուն կապած խոր սիրոյն մասին։ Յովթոյեւսկի քարամագոգ եղբայրներուն մէջ կը նկարագրէ իր մէկ զաւկին մահը, եւ դիւահարներուն մէջ՝ իր կնոջ ծննդաբերութիւնը։

Յովթոյեւսկի արագ գրելու փափաքով, իր մօտ առաւ մանկամարգ «սթենոկրաֆ» մը, որ վերջը դարձաւ իր կինը։ Իր երկրորդ կնոջ հանդէպ սէրը այնքան խոր էր, որ ան կը պնդէ թէ անիրաւաբար զինք մեղադրեցին որ իր ամուսինը շատ կը հեռացնէ իր բարեկամներէն։

Ընդհակառակն, կինը աշխատած է խնայել այն առաջաքները, որ վիպագրին կը պատճառէին պարտապահանջները։

Այս գիրքը, խօսելով Յովթոյեւսկիի կեանքի այն շրջանին մասին, որ գինուորական վարժարանի աւարտումէն կ՚երկարի մինչեւ Սիպերիայէն վերադարձը, (այսինքն թիապարտութեան, աքսորի, առաջին ամուսնութեան եւ գրական գործունէութեան կեանքը), ծանօթութիւններ կուտայ նաեւ Յովթոյեւսկիի երիտասարդութեան շրջանի յեղափոխական ձգտումներուն եւ խառնուածութիւններուն մասին։ Ցնայ էր, որ Յովթոյեւսկի քալեց մինչեւ արեւմտաքի թշնամիներուն փիլիսոփայութիւնը, ռուսական ազգայնամոլութիւնը, օրթոտոքս եկեղեցիին եւ ցարիզմի պաշտպանութիւնը։ Այս առաւանձներուն անդրադառնալով, փրայս կ՚ըսէ թէ «Յովթոյեւսկի կը ձգտէր կեդրոնացման եւ ներքին միաութեան միջեւ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՃՆՇՈՒՄ ԲԱՆԵՑՆԵԼ

«Բոլիթիքա»յի խմբագրականէն — խօսելով այն որոշման մասին, որով Թուրքիա կը յայտնէ թէ միայն իր եւրոպական պարտքը հաւաքմամբ կրնայ վճարել օսմանեան պարտքերը, «Թայմզ» ասէ առաջ հաւանական կը գտնէր որ յանձնարարուող կարգ մը դիւրութիւններ դիւանագիտական ձեռնարկ մը ընեն։

Մանաւանդ, բայց հաւասար աղբիւրէ մը առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսա դիմած է Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ եւ առաջարկած դիւանագիտական հաւաքական ձեռնարկ մը (այսինքն ճնշում մը՞) կատարել Էնգիւրիի քով։ Չենք գիտեր թէ Լոնտոնը, Պերլինը եւ Հռոմը ի՛նչ ընդունելութիւն ըրած են այս առաջարկին, բայց նոյն աղբիւրէն մեր քաղած լուրերուն համաձայն, ֆրանսական առաջարկը պաշտօնին վերապահութեամբ գիմաւորուած է կամ գիմաւորուելու վրայ է։

Գիտնալու համար թէ անգլիական կառավարութիւնը ի՛նչ ընթացք պիտի բռնէ, կը բաւէ աչքի առջեւ ունենալ որ Ֆրանսա կ՚ուզէ ֆրանքով վճարել Անգլիոյ ունեցած իր պարտքը, այսինքն մէկ հինգերորդի իջեցնել զայն։ Արդ, Լոնտոնը բացայայտ է որ չպիտի ուզէ գործակցիլ Ֆրանսայի այնպիսի խնդրի մը մէջ, ուր այս վերջինը բոլորովին հակառակ տեսակէտ մը կը պաշտպանէ։

Դժուար չէ գուշակել նաեւ Պերլինի տրամադրութիւնը։ Գերմանիա անգամ մը պնդէ թէ չի կրնար վճարել հատուցումները, որոնց բեռը հոգալ չի գտներ արդարութեան սկզբունքին հետ։ Արդ, եթէ իրաւացի չգտնէ Թուրքիոյ տեսակէտը որ անտեսական շատ աւելի դէշ կացութեան մէջ կը գտնուի, ինք իր ձեռքով կտրած կ՚ըլլայ ճիւղը որուն վրայ կանգնած է։

Գալով Իտալիոյ, Հռոմի կառավարութիւնը շատոնց գիտէ որ Թուրքիա պատրաստ է բանակցութեան մտնելու սոմ. պարտքերու խնդրին շուրջ եւ այս նպատակով ալ Էնկիւրի կանչեց բաժնետէրերու ներկայացուցիչները։ Երբ մէջտեղը կայ այս գործնական, արդար ու բարեկամական լուծման ձեւը, բնականաբար Իտալիոյ խուհեմ ու հեռատես վարիչները գիտեն թէ սխալ է դիմել ճամբու մը որ թէ՛ սխալ է եւ թէ՛ անել։

Հետեւաբար կարելի է նախատեսել թէ ի՛նչ վախճան կը սպասէ ֆրանսական ձեռնարկին։ Միւս կողմէ՝ Թարտիէօյի դահլիճին անկումով, հաւանական է որ ջուրը խնայ նաեւ առաջարկը։ Բայց եթէ Ֆրանս. նոր դահլիճն ալ հետեւի իր նախորդին, դարձեալ արդիւնք մը չպիտի կրնայ ձեռք բերել։

Ան ինչ որ կ՚ընէ Ֆրանսա իր պարտքերուն համար, ինչո՞ւ ներելի չի գտներ մեզի՝ մեր պարտքերուն համար։

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ 250 ՄԻԼԻՈՆ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

Հետզհետէ կ՚աճին ու կը բազմանան մուրացկանները Նիւ-Եորքի մէջ։ Կատարուած քննութեան համաձայն, 2.000 մուրացկաններ կան Նիւ-Եորքի մէջ, եւ կը շահին տարեկան 250 միլիոն ֆրանք։ Ցաճախ կը ձերբակալուին մուրացկաններ, որոնք, առկաւին իրենց «գործին» նոր սկսած ըլլալով հանդերձ, 50-100 տոլար շինած կ՚ըլլան իրենց գրպանին մէջ։ Իրական «գործ» մըն է մուրացկանութիւնը եւ ունի իր կազմակերպութիւնը, իր ճարտարութեան։ Խանութներ կան, ուր միայն անթադուպեր եւ գնդապետներ կը ծախուին։ Եւ ամէն տեսակ տարրկաններ, որոնք կրնան գերազարձութեան արուեստին ծառայել։

Մուրացկանները այնքան հարստացած են, որ ինքնաշարժով կ՚երթան իրենց մուրալու թաղը, գիներ կան, որ ձեռքի կառքով փողոցէ փողոց կը պտտցնեն լա... ցոց ու մերկ երախաներ։ Յանկարծ կը մարին փողոցին մէջ, ուրիշ կին մը հարուստ հագուած, կանակը մուշտակ, մանները ադամանդ, օգնութեան կը հասնի, անցորդները կը հրաւիրէ որ օգնեն, կը հաւաքէ տոլարները, ինք ալ տոլար կուտայ։ Եւ կը մեկնի, քիչ յետոյ բաժինն ստանալու այս նորօրինակ մուրացկանութենէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի ֆութպոլի խառն խումբին փայլուն յաջողութիւնները արդէն սկսած են մեծապէս գնահատուիլ ֆրանսական շրջանակներէ։ Արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին գեղեցիկ յաղթանակներուն առիթով տեղական թերթերը լայն սիւնակներով կը գնահատեն հայ խումբին ճարպիկ խաղարկութիւնը Drapeau Fouegre (?) խումբին վարիչները մրցումի հրաւիրած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը։ Ֆրանսական այս խումբը կը պատկանի Ouest-ի պատուոյ դասակարգի խումբին եւ իր զօրաւոր կազմով Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերուն կարգը կը դասուի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը պիտի մրցի անոր դէմ տեղւոյն գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի վարիչները նկատի ունենալով մրցման խիստ կարեւորութիւնը խումբը զօրացուցած են կարող մարզիկներով։

Ուրեմն Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներուն կը մնայ այդ օրը իրենց եռանդուն խաղերով, կարճ ու ճարպիկ բասերով ցոյց տալ իրենց արժանիքը զոհ ձգելով ներկայ եղող բոլոր հանդիսատեսները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ճամբայ ելլէ երէկ (շաբաթ) իրիկուան ժամը 6ին Կառ Մօնփարնասէն եւ Fougère պիտի հասնի գիշերուան ժամը 11ին։ Մրցումը պիտի սկսի, այսօր ցերեկ, ժամը ճիշդ 2 ին։

Գ. Գ.

Հ. Մ. Մ.Ը ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Յառաջիկայ կիրակի, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը Պորտօ քաղաքին մէջ պիտի մրցի սպանիական Real Deportiko խումբին դէմ։

Պորտօ քաղաքը Փարիզէն 600 քիլոմեթր հեռաւորութիւն մը ունի, եւ հակառակ երկար ճամբորդութեան, որ ամբողջ գիշերը պիտի առնէ, եւ նկատի առնելով Հ. Մ. Մ.ի այժմու զօրեղ կազմը, մեծ յոյս ունինք որ կիրակի օր Հ. Մ. Մ. յաղթութիւն մը եւս աւելցնէ իր ցանկին մէջ։

Հ. Մ. Մ. իր ուղիղ խաղով եւ դաշտին վրայ պահած կեանակութեամբ, սիրուած ու գնահատուած միութիւն մըն է զանազաններու մէջ։ Մեծ յոյս ունինք որ Պորտոյի հայ գաղութը, կիրակի օր ներկայ պիտի գտնուի մարզադաշտը ծափահարելու եւ քաջալերելու իր հայրենակիցները, Սպանիացիներուն քով։ Մեր հայրենակիցները այժմէն կրնան վստահ ըլլալ որ անմոռանալի ժամանց մը պիտի ունենան կիրակի կէսօրէ վերջ։

Հ. Մ. Մ.ի խումբը պիտի մեկնի շաբաթ գիշեր Յուկեսի շոգեկառքով Կառ տ՚Օսթերլիցէն։

Ժամադրութիւն ժամը 8ին։

Վ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԿՈՒՆՔ», Զ. Ե.Ռ. Միութեան. Թերթը 19—20 միացեալ Թիւերը, Ցոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են Ֆրանսա՝ 25 Ֆր. արտասահման մէկուկէս տոլար։ Դիմել A. Kapikian, 17 Avenue Philippe Auguste, Paris.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

308bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPAHN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone NORD 67-23
R. C. SEINE 278 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
16 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1444

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԲՈՅՐ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Փոքր ազգ ենք եւ մեր սրտերուն ամենէն լուսաւոր անկիւններուն մէջ գիտենք տեղաւորել ու լուռ հպարտութեամբ, երախտապարտ պարտականութեամբ կրել ամէնէն մեծ ու խոր յուշերը։ Յուշեր՝ որոնց վհատեցնող թելադրութիւններն ու ազդեցութիւնները, թերեւս, այսօրուան հզօրները, բազմամիլիոն ժողովուրդները պիտի փշրէին, քայքայէին, անձնէին ուրացումներու եւ դրժումներու, նուիրական ու հաւատք ըմբռնումներու դէմ յոռեգոյն ըմբոստացման։

Ու, օտարութեան այս ափերուն վրայ, որոնց, երախտագիտութեամբ, դառնութեամբ ու հեգնանքով, կուտանք «հիւրընկալ» տիտղոսը, առիթը չէ որ կը պակսի անոնց վերարծարծման։

Ամէն ազգ, իր ցաւն ունի անշուշտ, քաղաքակրթութեան բանբերող դարուն այս փոխանցման բաւիղին մէջ։ Բայց ո՛չ մէկ ազգ կը ճանչնայ ցաւը որ Հայունն է, պարզ՝ պահանջի մը բնազդական նախնականութեամբ եւ իրաւունքի մը սկզբունքային տարրականութեամբ,— Հայ ապրելու իրաւունքը, գոյութեան ու տեւականութեան երաշխիքներով ու ցաւը՝ որ ամէն յորդառատ աղբիւրի պէս կը բխի զրկանքէն։

Զաւարեան Որբերու հնգամեակը որ տօնուեցաւ շաբաթ երեկոյեան, Փարիզի մէջ, ծառայեց անգամ մը եւս բանալու եւ պրպտելու վէրքը՝ ներկաներու սրտին մէջ, սակայն, հոն կաթեցնելու համար սփոփանքի մը հեղուկը, բուժումի յոյսերով։

Իրօք, խորթ ու մռայլ այս հորիզոններուն տակ, հայրենական երազներով տառապող զանկերուն համար, ի՛նչ աւելի մեծ մխիթարութիւն, յոյսի ու կորովի ի՛նչ ամուր ու իրական ներշնչարան, քան տեսնել նորահաս փաղանգ մը կուռ, խանդավառ ու յանդուգն, որ աքսորի ճամբաներուն ու ջարդի տապաստներուն վրայ՝ մարզուելէ յետոյ դառնութեան ու տառապանքի զարբնոցներու մէջ, Հայու յամառ ու ըմբոստ հոգի մը կը ցցէ օտարութեան բոլոր դիւթանքներուն, դիւրին վայելքներուն եւ ինքնամատոյց գեղխութիւններու յորձանքին դէմ։

Ու այդ հոգին՝ իրաւատէր միակ միջնորդը մեր մեռելներուն ու վերապրողներուն, շաբաթ իրիկուն, հրապարակաւ վկայութիւնն ու ուխտ մը ստորագրեց ի հաշիւ Հայոց գալիք պատմութեան, որ Հայու հարազատ ձեռքերով արձանագրուելու համար, այլեւս չի գոհանար խոստումներու եւ դիւրին երդումներու շռայլութեամբ, այլ կը պահանջէ ու կը պարտադրէ աւելի կորով, աւելի զոհողութիւն, մտածուած, գիտակից խնդութիւններու յանդգնութեամբ։

Մենք չենք մոռնար երբեւիցէ հպարտ ու անվարան խօսքը, զոր Զաւարեան Որբերը կատարեցին հայրենասիրական բազմութեան առջեւ, թէ ունին որբութեան պատճառին խոր գիտակցութիւնը ու գայն իր վերջին հետեւանքին տանելու կամքը։

Հետաքրքրութեամբ, պարծանքով ու հոգեկցորդ եղբօր մտակցութեամբ, լսեցինք Միութեան տեղեկագիրը որ աւելի՛ն յանդուգն յայտարարութիւն մըն էր խորապէս մտածուած ու ներշնչուն, քաղաքական ու հայկական։

Ըմբոստացանք իրենց հետ՝ իրենց դառնութիւններով, ոգեւորուեցանք իրենց յոյսերով ու հպարտացանք ծնողազուրկ ու անզաւակ երիտասարդներու իրենց խանդավառութիւններով։

Բայց ի՛նչ որ հո՛ն, օտար սրահին օդը հայացուց, ու մեզ բոլորս ապրեցուց հայ հողի պատրանքը, հարազատ, ազատ ու ինքնօրէն՝ Որբին սրտաբուխ խոստումն էր, ակամայ պոռթկումի բնազդականութեամբ, հաւատքի թելադրականութեամբ ըսուած,— չծուլանալ երազանքի բանաստեղծական հեշտանքով ու ցեղին դարաւոր երազը՝ երբ առողջ հունտի ծլարձակում, ծնանել անդադար մշտարթուն պահակներու պէս ուխտի յամառութեամբ ու ցմահ յանձնառութեան հոգածութեամբ։

Ու որբերը թող չմոռնան յուզումը որ բռնեց սրահը՝ երբ հայ ըմբոստ ոգիին բանաստեղծը Ահարոնեան եւ իրենց ներկայացուցիչը Նարդունի, գիրկ գիրկի՝ սերունդներու համբոյրը կը փոխանակէին։ Կենդանի պատկե՞ր։ Ո՛չ։ Կեանքի հրաշք, խորհրդաւոր, վեհաշուք ու պերճիմաստ։ Գերագրգիռ յուզման ու խանդավառ, կատաղի ծափերու այդ պահուն, ըմբռնեցի՞ն թէ նոյն փշոտ ու դաժան ճամբուն վրայ՝ իրենք կրտսերները ձեռք կուտային անդրանիկին, ու կը հաղորդուէին պարտուած մեծութիւններու, մեծագոյն յանդգնութիւններու նշխարներով։

Զգացի՞ն թէ, համբոյրի մը ուժով կը խորտակէին սերունդէ սերունդ բաժանումներու պատնէշը ու որբութեան իրենց յաւակնութիւնները կէսառկէս կը բաշխէին անոնց հետ որ իրենց տրտում հայրերով ու թախծոտ մայրերով՝ ինկեր են օտարութեան այս ափերը՝ քաւելու հայ անունին մեղքը ու եղծելու հնչկական հպարտութեան լուսազոյն օրերը, վերարծարծումը հայ ատրուշանի բոցերուն, որուն իրաւատէր պահակները կը մնան նո՛ւ որբերը բոլորէն առաջ։

Վերջացնենք՝ մեր կարգին կրկնելով.— «Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ապաւորութեամբ»։

Իրօք։ Այդ տպաւորութիւնը՝ անգիր մուրհակի պէս, նման հաւանդ ու անմեռ ուխտի մը պահանջներուն, կ՚արժէ որ կրկնուի ամէն անգամ որ Որբը հանդիպի Հայուն։

Մինչեւ լիակատար հատուցանէ իր «ճիտին պարտքը»...։

Մ. Ե.

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Պերլինի «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» թերթը «Վտառդարանը Անդրկովկասի մէջ» խորագրով յօդուած մը կը հրատարակէ Թիֆլիզի իր մասնաւոր թղթակցէն, ընդգծելէ ետք խորհրդային կառավարութեան կողմէ ստեղծուած դժուարութիւնները, ազգային կեդրոններու (Հայաստան, Վրաստան եւ Ազրպէճան) գոյութեամբը, թղթակիցը կ՚ըսէ թէ բաւական է փոքրիկ կայծ մը՝ պատերազմական այս թաքուն վիճակը իսկական յեղափոխութեան փոխակերպելու համար, որկին անգամ ըմբոստութեան շրջան մը սկսած է, զոր Մոսկուայի կառավարութիւնը խիստ ճարտարօրէն պահած է, Թիֆլիզի մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ պաշարման նմայուն վիճակ մը կը տիրէ, տեսնելով զրահապատ կառախումբերը, որոնք կայարաններուն մէջ կը մտնեն։ Բայց մանաւանդ Հայաստանի մէջ է որ արիւնը հոսած է։ Արդարեւ, վիրաւորներով լեցուն երեք կառախումբեր անցած են միմիայն Թիֆլիզի մէջէն։

Միւս կողմէ, վրացի գիւղացիները ըմբոստացած են կոլխոզներու դէմ եւ կռիւները նուազ արիւնալից չեն եղած։

Թղթակիցը կը նկարագրէ այն անգթութիւնը, որով իշխանութիւնները գնդացիրի բռնած են կիներն ու մանուկները։ Հետաքրքրական դէպքը այն է, որ երկրին ընթացիկ դրամն է տոլարը եւ ոչ րուպլին, որ իր եօթներորդ արժէքին ինկած է։

Շրջանի ընդհանուր հրամանատարը Ռուս մըն է, բայց ամբողջ ազգաբնակչութիւնը խորապէս հակառակ է գրաւող ուժերուն։ Նոյնիսկ գործարաններու գործաւորական շրջանակներուն մէջ մարդոց 70 առ հարիւրը հակաբոլշեւիկ է։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Կարսէն Պոլսոյ ճամբով կը հաղորդեն թէ, պաշարման վիճակ յայտարարուած է կովկասի սովիէթական հանրապետութեան մէջ, Լեռնականներու նոր եւ կարեւոր ըմբոստութեան մը հետեւանքով

Ըմբոստներու զօրաւոր խմբակ մը, հրամանատարութեամբ մուսավաթական Ռիւսթէլ Ռամազան օղլուի, մեծապէս վճռական յաղթանակ մը տարած է կէփէուի ջոկատներուն վրայ, որոնք իր դէմ կուգային ճիպրայիլի շրջանը, Ադրբէջանի մէջ։

Կարմիրները, 8 ժամ տեւող պատերազմէ մը ետք, անկարգօրէն քաշուած են, տեղին վրայ ձգելով 600 մեռեալ եւ մեծաքանակ ռազմամթերք։

Միեւնոյն ատեն, Ադրբէջանի կէփէուի պետը՝ Ալիէֆ, սպաննուած է իր քննական առաջին պտոյտին ատեն։

ՄԵԾ ՋԵՂՇՈՒՄ ՄԸ

Աթէնքի ազգային դրամատան պետական փոխառութեանց պարտաթուղթերու պաշտօնէութեան մէջ երեւան հանուեցաւ հսկայ զեղծում մը, որ 60 միլիոն տրախմէէն աւելի է։

Ջեղծումին մէջ մաս ունին դրամատան բարձրաստիճան պաշտօնատարները։ Ընդհ. տնօրէն Պ. Տրոսօփուլոս խիստ քննութեան ձեռնարկած է, բոլոր պատասխանատուութիւնները երեւան հանելու համար։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց դրամատան պաշտօնեաներէն Փանտեօթօփուլոսը, որ յիշեալ պաշտօնէութեան տնօրէնն էր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի նոր դահլիճին շուրջ

Ծերակուտական Պ. Սթէկի վարչապետութեամբ կազմուած նոր դահլիճը գործի ձեռնարկեց երէկ, շաբաթ օր ներկայանալէ յետոյ հանրապետութեան նախագահին։ Նախարարներն ու փոխ-նախարարները նշանակող նախագահական հրովարտակը լոյս տեսաւ կիրակի օր, ֆրանսական պաշտօնաթերթին մէջ։

Դահլիճը խորհրդարանին պիտի ներկայանայ այս հինգշաբթի օր։ Գործունէութեան հիմնական սկզբունք ընդունած է ծառայել անաչառ արդարութեամբ՝ կրքերու խաղաղեցման, խաղաղութիւնը պահպանել՝ երկրին ապահովութեան երաշխիքով, ելեւմուտքի հաւասարակշռութիւն՝ պահել, եւ երկրին տնտեսական զարգացումը հետապնդել, ընկերային յառաջդիմութեամբ։ Խորհրդարանի առաջին նիստէն իսկ՝ պիտի պահանջէ որ ելեւմուտքի վիճաբանութիւններուն տրուի նախընտրութիւնը։

Ծերակոյտը, որ տապալեր էր Թարտիէօյի դահլիճը եւ բացեր էր նախարարական տագնապը, գոհունակութեամբ լսեց Սթէկի յաջողութիւնը։ Միայն մէկ քանի ձախ հանրապետականներ եւ արմատականներ կը ցաւին որ նախարարական կազմին մէջ աւելի լայն տեղ տրուած է չափաւոր տարրերու։

Իսկ Խորհրդարանին մէջ, մթնոլորտը բոլորովին տարբեր է։ Մեծամասնութիւնը որ 1928էն ի վեր նեցուկ հանդիսացեր էր Փուանքարէի, Պրիանի եւ Թարտիէօյի դահլիճներուն, դէմ է ներկայ նախարարութեան։

Ձախ հանրապետականները որոնց կը պատկանի նախկին վարչապետը Թարտիէօ, ժողով մը գումարելով, քուէարկեցին հետեւեալ բանաձեւը.— «Թէ խմբակցութեան անդամներէն մէկ քանիին դահլիճին մէջ ներկայութիւնը՝ որեւէ կերպով երկդիմութեան մէջ չի կրնար դնել խմբակցութեան քաղաքական վերաբերմունքը»։ Այս խմբակցութենէն նոր դահլիճին մէջ կան 4 անդամներ։

Խորհրդարանական ուրիշ խմբակ մը եւս, որուն մէջ են նախկին դահլիճէն Մաժինօ, եւ Ժան Ֆապրի, դէմ արտայայտուած է ներկայ դահլիճին, ինչպէս նաեւ հանրապետական-ռամկավար խմբակը, որուն դէմ այնքան ուժգնօրէն կռուեցան արմատական-ընկերվարականները, ձախողեցնելով յաջորդաբար Պարթուն եւ Լավալը։ Այս վերջինները գոհ են որ նախարարական տագնապը վերջ կը գտնէ այս կերպով։

Իսկ ընկերվարականները կը յայտնեն թէ իրենք ձեռնպահ պիտի մնան, եթէ որեւէ վտանգ չսպառնայ ներկայ դահլիճին։ Հակառակ պարագային, իրենց քուէները պիտի կեդրոնացնեն ի նպաստ անոր։

Սթէկի դահլիճը կը բաղկանայ 18 նախարարներէ եւ 12 փոխ-նախարարներէ, ինչպէս գրեր էինք։

Փոխ-նախարարներէն երկու հոգի որոնք կը պատկանին Թարտիէօյի խմբակին, հրաժարեցան, ենթարկուելով իրենց կուսակիցներու որոշման։

Քիւրտերը կը շարունակեն գործել

Ուրֆայէն կը հաղորդեն թէ հակառակ ձեռք առնուած այնքան միջոցներուն, հարաւային սահմանին վրայ դէպքերը անպակաս են։ «Սուրիոյ մէջ կազմուած աւազակախումբերը առիթը գտնելնուն պէս մեր հողը կը մտնեն ու կողոպուտ կը կատարեն։»

Հարաւէն եկած վեց աւազակներ Ուրֆայի եւ Պիրէճիկի միջեւ ու Պիրէճիկէն 10 քիլոմեդր հեռու, հինգ ինքնաշարժերու վրայ կրակ բացած ու գանոնք կեցնելով մէջը գտնուողները կողոպտած են։ Ինքնաշարժներէն երեքը քամիօն, միւսները մարդատար էին։ Աւազակները ճամբորդները կողոպտելէ վերջ, մահուան սպառնալիք կ՚ընեն շարժավարներուն եւ ինքնաշարժերը նստելով մինչեւ սահմանագլուխը կ՚երթան, եւ շարժավարներուն 5ական ոսկի պարգեւ տալէ վերջ կը ձգեն ու կը հեռանան։

Կողոպուտի երկրորդ դէպք մըն ալ եղած է Տիարպէքիրի եւ Սէվէրէկի միջեւ։ Աւազակները երկու ինքնաշարժ կողոպտած են այս վայրին մէջ։ Երկու օր առաջ, մէկ ժամ տեւող ընդհարում մը եղած է մաքսապահներու եւ դէտերու միջեւ, ու վեց պարկ ծխախոտ գրաւուած է։

Պոլսոյ մեծ հրդեհը

Պոլսոյ արուարձաններէն Պէշիկթաշի մէջ, մեծ հրդեհ մը ծագած է։ Թաղը մեծ մասամբ փայտեղէն բնակարաններէ բաղկացած ըլլալով, դժուար եղած է հրդեհը սահմանափակել։ Ցարդ աւելի քան 400 տուներ այրած են։

Հրդեհին զոհ գացած են նաեւ բազմաթիւ անձեր։ Տակաւին կարելի չէ եղած զոհերու ճիշդ թիւը ստուգել։

Փոփոխութիւն Թուրք դահլիճին մէջ

ՊՈԼԻՍ, 14 դեկտ.— Հանրապետութեան նախագահին, Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեամբ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ երէկ Տոլմա-Պաղչէի պալատին մէջ։ Այս խորհրդակցութեան կը մասնակցէին Ըսմէթ փաշա եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ 2 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

Լիոնի մէջ Հայու մը գործած ոճրին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն հեռաձայնով.— Ոճիրը գործուած է Պրոնի մէջ, Լիոնէն 8 քիլոմեդր հեռու արուարձան մը։ Այրի Տիկ. Միրաքեան, 40 տարու, շուկայէն կը վերադառնար իր տունը, Ավրնիւ Ֆէլիքս Ֆօրի։ Տունը նոր գնած էր, երկու օր առաջ, եւ նոյն առտուն միայն հոն փոխադրուած։ Ցանկարծ, պարտէզին խորը պահուըտած մէկը ատրճանակով կրակեց վրան։ Փամփուշտը ծակած էր սիրտը ու խեղճ հայուհին կ՚իյնար անշունչ։

Դրացիները զէնքի ձայնէն իրար անցած, դուրս խուժեցին եւ ճանչցան ոճրագործը, 22 տարու հայ մը, Եզեկիէլ Կէօվէրճինեան, որ զէնքը ձեռքը՝ կը սպառնար անոնց կրակել՝ եթէ համարձակէին մօտենալ։

Դրացիներէն մէկը, ֆրանսացի մը յաջողեցաւ խուսափիլ՝ առանց գրաւելու ոճրագործին ուշադրութիւնը եւ լուր տուաւ գիւղին ոստիկանին որմէ առաջ, ոճրի վայրը հասեր էին Օհաննէս Միրաքեան, 19 տարու, զոհին զաւակը եւ իր բարեկամը Նշան Փափազեան, որոնք զգուշութեամբ փորձեցին տանը մօտենալ, որովհետեւ, դրացիներուն վրայ երկու ձեռք ատրճանակ պարպելէ եւ զանոնք փախուստի մատնելէ յետոյ, ոճրագործը կը դեգերէր տան պարտէզին մէջ։ Սակայն, երիտասարդները չկրցան աւելի առաջ երթալ, որովհետեւ ոճրագործը նշմարեց զանոնք, ատրճանակն ուղղեց ու կրակեց հինգ անգամ, վիրաւորելով զանոնք, մէկը երեք հարուածով՝ աջ բազուկէն, միւսը՝ մէկ հարուածով՝ ձախ ձեռքէն։

Այդ միջոցին, լուր տրուած ըլլալով, վրայ հասան Լիոնէն 8 ոստիկաններ, երբ ոճրագործը տան մօտերը ծառուտ հողակոյտի մը ետին էր ապաստաներ։

Ոստիկաններէն մէկը նշմարեց զայն եւ հրամայեց որ զէնքը նետէ ու մօտենայ։

Ոճրագործը, առանց ականջ կախելու, զէնքը ուղղեց ոստիկանին եւ կրակեց երեք անգամ։ Հարուածները վրիպեցան։ Ոստիկանը իր կարգին կրակեց ոճրագործին վրայ եւ վիրաւորեց զայն։

Այս վիճակին մէջ ձերբակալուած, հիւանդանոց տարուեցաւ ոճրագործը, զոր դժուարութեամբ կրցան զսպել, այնքան կատաղութեամբ կը մաքառէր։ Իր գրպանէն գտնուած բժշկական վկայագրէ մը հասկցուած ըլլալով թէ՝ ջղային տագնապներու ենթակայ է, խենթերու յատուկ շապիկ հագցուցին եւ դրին հիւանդապահի մը տեւական հսկողութեան տակ։ Ցակաւին չէ յայտնուած թէ ի՞նչ է ոճրին պատճառը։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄ

ԱՏԱՆԱ, 14 դեկտ.— Յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով Սիհունը յորդեցաւ։ Ջուրերը ողողեցին Ատանայի թաղերը, մեծ վնասներ հասցնելով։

Երզնկայի մէջ երկրաշարժի երեք նոր ցնցումներ զգալի եղան, ինչպէս նաեւ Տրապիզոնի մէջ։ Վնաս չկայ։

ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔԸ ԻՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ԱԶԳԱՐՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

Նոյնութեամբ գրի կ'առնեմ Կովկասից նոր ստացուած մէկ նամակի հետեւեալ մանրամասնութիւնները, մինակ ուղղագրութիւնը փոխելով:

ՍԱՐՈՑ

Յարգելի եղբայրներ եւ քոյրե՛ր,

Անշուշտ օտար հորիզոնների տակ դուք հայրենիքի կարօտն էք քաշում, առանց իմանալու թէ այդ հայրենիքում ապրող ժողովուրդը ինչ օրեր է ապրում շնորհիւ խորհրդային իշխանութեան կարգերի:

Հայ ժողովուրդը գլխատուած հօտի կը նմանի, բոլշեւիկները ինչպէս ուզում են այնպէս էլ քշում են նրան: Ամենից առաջ պիտի ասեմ, որ վերջերս մեր կողմերից բաւականին մարդիկ են անցնում ձեր շրջանները, շատ զգոյշ պիտի լինէք, նրանց մէջ կան գայլեր, որոնք ոչխարի մորթ են հագած եւ Չեկայի ագենտներ են, պէտք չէ նման սրիկաներին ընդունել եւ հաւատալ, նրանք վարակիչ ախտ են, կարող են այդտեղ էլ միամիտ մարդկանց խաբել, ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ մեր ժողովուրդը խաբեց բոլշեւիկների խոստումներից եւ իր անկախութիւնը ձեռքից բաց թողեց: Այժմ խորհրդային իշխանութիւնը դաստ դարձած. աչքին լաւ երեւացող մարդկանց մէկ-մէկ գնդակահարում է, իսկ միւս կողմից էլ մեր ամբողջ ունեցուածքն է թալանել:

Մեր ցորենը, իւղը, պանիրը մեր ձեռքերից խլել է. մասնաւոր առեւտուրը արգիլել է: Այս բոպէին ոչ գիւղացին եւ ոչ էլ քաղաքացին չեն կարողանում իրենց քրտինքով աշխատած բերքը ծախել կամ փոխանակել հարկաւորի հետ. հիւանդը հոգի է տալիս մէկ բաժակ կաթի համար. երախաները մահանում են, բայց կոպերատիւները չկայ են պատասխանում ու խեղճ հիւանդի տէրը ինքն իրեն անիծում է խորհրդային կարգերը, որ թոյլ չեն տալիս մէկ կով, կամ մէկ հաւ պահելու, որպէսզի հիւանդին ու ծծկեր երեխային օգնութեան հասնի: Երեք ամսից աւելի է մսի երես չենք տեսել. հագուստեղէնի, ուտեստի անունները մոռացել ենք, տանարդիկ ու ակլոր ենք: Երբ մէկը համարձակւում է այս ուղղութեամբ խօսել, իսկոյն ձերբակալում ու աքսորում են. իսկ ոմանց էլ երկրացական տակով են սպանում: կարող եմ ասել, որ այժմ ամբողջ Կովկասում յիսուն հազարից աւելի բանտարկուած անմեղ մարդիկ կան. իսկ ամենօրեայ սպանութիւնները սովորական բաներ են դարձած:

Այս տարի գարնանը, խորհրդային իշխանութիւնը խիստ միջոցների դիմելով, կոլեկտիւացման խնդիրը առաջ տարաւ. բայց եղան շրջաններ, որոնք չենթարկուեցին կառավարութեան որոշմանը եւ զինուած մարդիկ լեռներ բարձրացան հենց կառավարութեան ցանկացածն էլ այդ էր, որպէսզի նրանց այսինքն անհաշտ տարրերին դուրս բերի գիւղից եւ կոտորի: Այդպէս էլ եղաւ. հաւաքեց իր զօրքը, թնդանօթներով ու գնդացիրներով դուրս եկաւ ապստամբներին ջնջելու. գիւղը գիւղի դէմ, եղբայրը եղբօր դէմ հանեց եւ իր նպատակին հասաւ:

Ապստամբները պաշար չունենալու պատճառով, շատ շուտ գինեցին իրենց զէնքերը. մի մասը կոտորուեց իսկ մի մասն էլ հեռացաւ տարբեր ուղղութիւններով: կառավարութիւնը գրաւեց էլ չբաւականացաւ: Ապստամբների ունեցուածքը գրաւեց. իսկ նրանց ընտանիքներն էլ աքսորից հեռաւոր վայրեր:

Համատարածի ժամանակ Դ.ի շրջանում մօտ 400 փոքր երեխաներ, որը ցրտից, որը սովից, որն էլ ընկաւ սայլերի ու եզան ոտքերի տակ մահացաւ:

Դեռ այս վէրքերը չբուժուած, նոր նոր տուրքերի ենթարկւեց գիւղացիութիւնը:

Նոր ծառերի պտուղը հասաւ, գիւղացիները ուրախացան, որ կը տանեն քաղաք իրենց պտուղները, կը ծախեն եւ իրենց ընտանիքի կարիքների մի մասը կը հոգան, բայց այդ էլ չյաջողուեց, որովհետեւ մի գիշերուայ մէջ շրջապատեցին գիւղերը, փակեցին այգիների ճանապարհները ու յայտարարեցին որ բոլոր ծառապտուղի տէրերը պարտադիր կերպով իրենց հասունացած մրգերը պիտի ներկայացնեն այգեգործական պահեստ: Ի՞նչ խօսք որ նրանց հրամանը ճշտութեամբ կատարուեց: Ու այդպէս հաւաքեցին տանձը, խնձորը, դեղձը եւ մի կոպէկ չտուին: Այս բոլորից յետոյ, սկսած 5ին սկսեցին միւս տուրքերը հաւաքել, առանց ժամկէտներ նշանակելու, խեղճ գիւղացիները աղաչում, պաղատում են որ սպասեն մինչեւ խաղողների հասնելը, բայց պրիստաւից վատ բոլշեւիկ պաշտօնեաները չեն համաձայնւում եւ միլիցիաների միջոցով վերցնում են տուրք չվճարողների տան իրերը. այն էլ ոչ թէ իրենց հասանելիք տուրքի չափով, այլ կրկնակի եռակի:

Մեր յոյսը խաղողն էր, նա էլ բռնագրաւեցին եւ նորից դրամ չի տուին: Այն բանուորները որոնք խաղողի այգիներում աշխատել էին, իրենց խաղայինների գլուխն էին կապում եւ աշխատավարձ պահանջում, իսկ այգետէրերը ձեռքները ծալած ոչինչ չէին կարողանում պատասխանել, քանի որ ամբողջ բերքը բռնագրաւել էին եւ ոչինչ չէին վճարել: Այգետէրերը օրերով սոված, ծարաւ, վարկային ընկերութեան գրասենեակների դրան առաջ կանգնած աղաչում էին, որ գոնէ իրենց խաղողների արժէքի մի մասը տան. բայց ո՞վ է լսողը:

Մեր շրջանի իւրաքանչիւր գիւղի կոպերատիւ 45 հազար ամերիկեան էր բերել ժողովուրդին ծախելու պայմանով, որ ամեն մի գիւղացի 35 ռուբլի բաժնեվճար տայ կոպերատիւին, որից յետոյ կը ստանայ վեց մեթր ամերիկան:

Խեղճ գիւղացիները զուրկ ամեն ինչից, վիզները ծռած կոպերատիւների առաջ, նայում են ամերիկանների թոփին ու ա՜խ քաշում, քանի որ գրպանում մի կոպէկ չունի, իսկ ունեցուածքն էլ ձեռքից խլել են:

Չի զարմանաք թէ ասեմ, որ Հայաստանի ազգաբնակչութեան հարիւրին 80 բոլորովին ակլոր ու քաղցած վիճակի մէջ կ'ապրի:

1929 թուականին Գ. Բ...մ, Վ. Բ...մ եւ այլ շրջաններում հողժողկոմի կարգադրութեամբ պարտադրեցին գիւղացիներին, որ ցորենի փոխարէն բամբակ ցանեն, այդպէս էլ եղաւ, սակայն այն հողերը որոնք անոյժ էին ցորեն ցանեցին: Անցաւ ձմեռը, եկաւ գարունը, կառավարութիւնը պարտաւորներ բերաւ եւ ցորեն ցանած հողերը վարեց ու տէրերին պարտադրեց բամբակ ցանել ոչ սերմի փողը տուաւ եւ ոչ էլ ծախսերը, չնայած որ սերմի փութը 15 ռուբլով էր գնել գիւղացին:

Մի կողմից բոլշեւիկները զուլումի ենթարկեցին գիւղացուն, միւս կողմից էլ Աստուած: Ցանուած բամբակները ջուր չլինելու պատճառով ամբողջովին փճացաւ, իսկ դրա մեղքը կառավարութիւնը ձգեց գիւղացու վրայ, տարկելով որ լաւ չեն հերկել հողը, ոմանց 3 տարի, ոմանց 2 տարի բանտ նստեցրին, իսկ ոմանց էլ 2-3 հարիւր ռուբլի տուգանքի ենթարկեցին:

Նիկոլայի օրօք մեր երկրում բանւորների թիւը հարիւրին 15ից չէր անցնի, իսկ այժմ հարիւրին հարիւրով բանւորներ ենք դարձել, որովհետեւ գիւղացուն զրկեցին են հողից:

Ռուսաստանի ժողովուրդը (ասվում է ասել ռուս ժողովուրդը), անշուշտ անցեալներում Հայաստանի մասին գաղափար չի ունենալ, բայց այժմ հազարներով սոված ու մերկ մեր փողոցներում թափառում են ու աշխատանքի բորսաների դռները են մաշում գործ խնդրելով: Նրանցից շատերը քաղցածութիւնից պատերի տակ մահանում են ու մեր ցաւերի վրայ նոր ցաւեր աւելացնում:

Սիրելի հայրենակիցներ, ահա խորհրդային կարգը եւ մեր ներկայ վիճակը: Մեր աչքերը յառած ձեզ ենք սպասում ենք, թէ երբ պիտի ազատագրուենք այս գազանների ու աւազակների ձեռքից:

Գ. Կ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ "ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ„

Գ.

Որքա՜ն բառ եւ որքան անհամ ծամծամութիւններ:

Պ. Կոստանը այս ճանապարհով չէ որ պիտի պարզէր իր բունդապաշտ գաղթահայը զինելու Դաշնակցութեան դէմ: Որովհետեւ տակաւին բաւական խելք, դատողութիւն եւ մանաւանդ առողջ բնազդ ունի այս ժողովուրդը: Ու ան հակառակ Կոստանին չի կարող պատմական դէպքերն ու քաղաքական իրողութիւններն ալ լուծել Լէնինեան տրամաբանութիւններով:

Գաղթահայութեան ներկայ ճակատագիրը վերագրել «իմպերիալիստներու սարքած եղբայրասպան պատերազմին» առանց Խորհ. Միութեան ալ անհրաժեշտ պատասխանատուութեան, չէ՞ որ ծիծաղելի է եւ միայն գամայն միամտութիւն: Եթէ ակնարկը առհասարակ համաշխարհային պատերազմի եւ մանաւորաբար հայութեան ենթարկուած աղէտներուն մասին է, Պ. Կոստանը կարո՞ղ է հերքել, որ հայութիւնը շատ աւելի շատ կորուստ էր դուրս գալ բոլոր աղէտներէն, եթէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը «իմպերիալիստական» պատերազմը չվերածէր նաեւ քաղաքացիական պատերազմի:

Գաղթահայը նոր չէ որ պիտի սորվի իր դժբախտութեան պատճառները: Ան գիտէ թէ Սուլթան Համիտի չափ մեր ցեղը ջարդարար եղած Թալէաթներն եւ Էնվէրները:

Բայց զարմանալին Պ. Կոստանի նոր խոստովանութիւնն է եւ վերաբերմունքն է մանաւորաբար Թալէաթ-Էնվէր խմբակի մասին: Ինչպէ՞ս է որ համայնավարները կ'ընդունին այս մարդոց պատասխանատուութիւնը, երբ նոյն այս մարդիկ 1918-1921ին անդադար կը սիրաբանէին անոնց հետ: Աւելին՝ մէջ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը տարածելու ծրագիրներու շուրջ: Մոռցա՞ծ այս հրէշներու հետ բոլոր (համայնավար) մարմիններու եւ գործիչներու բանակցութիւնները, Պերլինի եւ Մոսկուայի մէջ: Մոռցա՞ծ, որ Էնվէր, մինչեւ Պաքու կը հրաւիրուէր մասնակցելու իրենց խորհրդաժողովին: Ինչո՞ւ այդ օրերուն նոյն այդ ոճրագործները չդատապարտուեցան, երբ Թրքահայ «աշխատաւոր զանգուածներու» իրական դժբախտութիւնը: Ինչո՞ւ հաշուի չէին առներ այդ օրերը այդ նոյն զանգուածներու տրամադրութիւնները եւ մինչեւ այսօր ալ կը սիրաբանէք նոյն այդ հրէշներու իրական եւ օրինաւոր յաջորդներու հետ:

Այս բոլորը սակայն, երբեք պատասխանի համար. որովհետեւ այն ինչ որ կ'ըսէ Պ. Կոստանը այդ տողերուն մէջ լոկ ամբոխավարական ագեղ խաղ մըն է: Խոստովանելով Համիտեան «դաժան րեժիմ»ը եւ Թալէաթ-Էնվէր «արիւն ու կրակ»ը պատճառ իրական պատասխանատու Թրքահայութեան գլխին, ան (Կոստանը) հայ համայնավարի յատուկ «ծիծաղով» կը կրկնէ ըստ ամենայնի բոլոր ոճրագործ Թուրքերու մեղադրանքները հայութեան հասցէին: Թրքահայութիւնը զոհ եղաւ Դաշնակցութեան:

«Ան իր տասնեակ տարիներու գոյութեան ընթացքում սնուել է հայ եւ Թուրք աշխատաւորութեան արիւնով»:

Թուրքի յատուկ տրամաբանութիւն է, որ ամէն անգամ կոտորածը պատրուակով կը կրկնէ Կոստանը: Գաղթահայը այս կարգի մեղադրանքներ կը լսէ զզուանքով եւ ատելութեամբ, իսկ անոնց հեղինակները կը գնահատէ իր չըջապատ զոհերու արժէքովը: Ի՞նչ ուրեմն այս ժողովուրդի մէջ կուսակցական ատելութեան ձեր ապուշ եւ խելագար թափին մէջ կ'ուզէք արդարացնել մեր դահիճները, որոնք միլիոնաւոր մեր սիրելիները կոտորեցին: Կ'ուզէք արդիւնք նկատել մեր մոլաբերութիւնը, 1915ի աշնան եղեռնը Դաշնակցութեան կողմէ «Թուրք աշխատաւորութեան» թափած արեան փոխվրէ՞ժը այս է: Իմաստը ձեր աստ եւ անարգ արտայայտութիւններու, խօսեցէք այս մասին պարզ եւ յստակ, Պ. Կոստան:

Գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածը ամէնէն առաջ այս մասին է որ պէտք ունի ձեր ուղիղ վերաբերմունքին: Որմէ ալ կախուած կ'ըլլայ անոր վերաբերմունքը ձեր հանդէպ:

Բայց տակաւին լսենք համբերատարութեամբ զինքը շարունակելով իր նամակի ընթերցումը:

Կոստանը գաղթահայութեան անցեալ եւ ներկայ դժբախտութիւնները իւրայատուկ ձեւով գնահատելէ ետք — կը կարծէ թէ անոր Հայաստանի բանւորութեան եւ գիւղացիութեան նման ըմբռնած է Դաշնակցութեան վտանգաւոր գոյութիւնը եւ հետեւաբար պէտք է որ համապատասխան վերաբերմունքով ճշդէ իր դիրքը: Բայց կուսակցութիւն մը, որ ըստ երեւոյթին անհանդստութիւն կը պատճառէ մեր պատգամաւորը: Անոր կարծիքով, որ չափով որ բարձրանայ գաղթահայութեան կենդանի հետաքրքրութիւնը «խորհրդային աշխարհ»ը որ ըսել է նաեւ Խ. Հայաստանի հանդէպ, որ չափով որ խորանայ համակրանքը, երբ դէպի այդ աշխարհի բոլոր շարժումները

— «Այնքան աւելի շանթահարուելու է, այնքան աւելի թունալից դառնալու, այնքան աւելի լպրծանալու է դաշնակցութիւնը»:

Լոկ կուսակցական արդիւնքը չէ այս երեւակայութիւնը, այլ հետեւորդ անցեալի փաստերով:

«Եթէ տասնեակ տարուայ ընթացքում, կանգ չառնելով եւ ո՛չ մի միջոցի առջեւ, դիմելով ջարդերի, զզուելի խաբեբայութիւնների, ստոր կեղծիքների, լպիրշ զրպարտութիւնների, դաշնակցականները ձգտել են պահելու ձեզ անգիտութեան մէջ Խ. Հայաստանի նկատմամբ, մթագնելու ձեր միտքը դէպի աշխատաւորների սոցիալիստական հայրենիքը, թունաւորելու ձեր աշխատաւորական գիտակցութիւնն եւ զգացմունքները սոցիալիստական կեանքի հերոսական շինարարութեան հանդէպ, ապա այսօր մեր տասնամեակի առիթով նրանք պիտի կրկնապատկեն, եռապատկեն, տասնապատկեն իրենց այդ վայրահաչութիւնները»:

Կոստանին եւ իր կուսակցութեան համար միայն գործածուելիք արտայայտութիւններն ու բառերը իրենց գործելով, հարկ է սակայն աւելի լրջութեամբ անդրադառնալ բուն խնդրին:

Նորութիւն չէ Դաշնակցութեան հասցէին նետուած սա մեղադրանքը թէ՝ ան կը ձգտի թշնամական տրամադրութիւններ տարածել գաղթահայութեան մէջ Խ. Հայաստանի հանդէպ:

Այս նոյն երգը կը լսենք նաեւ ամէն ալ, ո՛չ համայնավար մեր հակառակորդներէն:

Եթէ ի վերջոյ այս բոլորը նպատակ ունին եւ ընդունինք թէ կը ձգտին նպաստելու գաղթահայութեան եւ Խ. Հայաստանի մէջ կապը ամրացնելու, ապա ուրեմն պէտք է խոստովանիլ որ ցարդ գործադրուած միջոցները անցած են անօգուտ:

Ուրեմն այս ժողովուրդը հակառակ իրապէս բոլոր «վայրահաչութիւններուն», համայնավար եւ իր համախոհ տարրերու կողմէն չհաւատար Դաշնակցութեան վերագրած բոլոր մեղադրանքներուն: Ան ընդհ խօսքերու վրայ տրամադիր չէ ընդունելու Դաշնակցութեան թշնամանքը Խ. Հայաստանի հանդէպ, «կարմիր» ըլլայ ան թէ դեղին, որովհետեւ ինչ որ ըլլայ հոն հայրենիքն է մօտ մէկ միլիոն հայութեան:

Ս. ԹՈՎՄԱՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Հունգարիոյ պատերազմական նախարարը, կոմսը, ռազմաշունչ ճառ մը խօսեցաւ պատգամաւորներու ժողովին մէջ:

— Երկիրը կը գտնուի Եւրոպայի մէջ: Մենք կը գտնուինք պատմական մեծ դէպքերու նախօրեակին: Փրկութեան մեր միակ միջոցն է քաջաբար եւ ճակատէ՛ն դիտել ու քննել իրողութիւնները, եւ պատրաստուիլ կռուելու անոնց դէմ:

Եւ «յոյժ խաղաղութեան, փափաքելով սպառազինուած տեսնել Հունգարիան», ըսաւ թէ ազատագրութեան ժամը պիտի հնչէ շուտով:

ԳՆՁՈՒՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՇԱՆԵՐԸ

Ինչպէս Թուրքիոյ, այլեւ հաժայնքները, բոշաններն ունէին իրենց ազգապետը աթոռակալ կը կոչուէր, ինչպէս ժառանգական հինգէնէնքն միտուրը: Ունէին նաեւ ... րու (ծերերու) խորհուրդ, ... Տերակոյտ, որ կը դատէր ... րենց մէջ տեղի ունեցած ... մաձայնութիւնները: Շատ ... կաւաղէպ պարագաներու ... միայն բոշաները ... դատարանի կը դիմէին ... հետեւ ամօթ կը համարուէր ... րենց գործերու կարգադրութիւնը ... պաշտօներու յանձնել: Անոնց ... թոռակալը պաշտօնապէս ... ցուած էր նաեւ ցարական ... չութենէն, որ անոր խորհուրդ ... ներուն կը դիմէր գնչուներու ... տաննեկան խնդիրներու ... դրութեան համար: Երեւանի ... Մելիք Աղամալեաններու ... հայերը — Մելիք Սահակ ... եղած է բոշաներու աթոռակալ ...

Անոնց անունները առ... րակ հայկական են, ... եւրոպացի գնչուներուն ... պականւ Ցաճախ բոշան ... ուէ իր մօր անունով ... ազգանունի կամ մականունի ... վարութիւն չկար: Ինչպէս ... նաեւ Թուրքերու մէջ ... թեան մէջ: Այսպէս օրինակ ... սէն՝ Անթառամին Սեղբոսը ... Մայամին Խալօն ...:

«Բոշալէն փաշաչիլլար» ... հայ գիւղացին, բայց ... բացարձակ ճշմարտութիւն ... այդ, ձեր գրագէտներէն ... նաւոր մարդերէն մէկ ... բոշաներէ սերած են: Այսպէս ... օրինակ, Ալամդարեան վարդապետ, փրոֆէսոր Քերովբէ Պատկանեան, Շիրվանզադէ ... Վրթանէս Փափազեան, ... համար միայն ... եան:

«Բնար Հայկականի» էջ 38 ... կը կարդանք.

«Յարութիւն վարդապետ Ալամդարեան ծնած 1796 թուին Հաշտարխանի մէջ, հօր անունն էր Բաշմախչի ... մաշկակար Մանուկ: Հօրը հայրն էր ... Յովսէփ, խոջայ (պարսկաստանի մէջ) խանի գրոշակիր: 14 տարեկանին աշակերտեցաւ ... կաբան պոլսեցի Սերովբէ վարդապետի քով եւ 1828ին վարդապետ ձեռնադրուեցաւ: 1833ին գնաց Նոր Նախիջեւանի Ս. Խաչ վանքը եւ աւագանիներու ... ծախմանց ենթարկուելով ... 1834ին: Գերեզմանը կը գտնուի Նալբանդեանի գերեզմանին ... մօտը, Ս. Խաչի մատուռին ...»

Միեւնոյն «Բնար Հայկական»ի 354 էջին մէջ կայ ... Պատկանեանի կենսագրութիւն այսպէս.

«Քերովբէ Տէր Պետրոսեան Պատկանեան որդին էր Սերովբէ ... քաղաքի աւագ քահանային եւ ... հայկական ... լեզուի Պետերբուրգի համալսարանում: Հօրեղբոր որդին է Ռափայէլ Տէր Գաբրիէլեան (Գամառ Քաթիպա) եւ մօր կողմէն թոռն է Յարութիւն վարդապետ Ալամդարեանի, որ նախապէս քահանայ էր եւ այրիանալուց յետոյ վարդապետ ձեռնադրուեցաւ»:

Իսկ Ալամդարեան, ... թէ, բոշայի սերունդ էր՝ ...

Գալով Շիրվանզադէի եւ Վ. Փափազեանի, ... 1900 թուին ... Գրիգոր Վանցեան կը գրէ ... բացրին ուղղուած նամակով ...

Բացի Շիրվանզադէի ... նական հաստատումէն, ... նաեւ ուսուցիչ Աթթարեան ... վկայութիւնը, որ ... այդ խնդրով եւ կ'ըսէ թէ ... վանը դերձակ Մինասի ... Մինասը աչնգչի Մովսէսի ... ղան է, իսկ ասոր ... ղանց ծաղիկը որ ծնած է ... խուռ բոշա Յովակիմէն՝ ... Յովակիմը ծնած է Համախ... բոշա Աստուրէն, իսկ ... իր եղբօրորդի Գրիգորը ... են Մազանդարանից... Այսօր ...

...ժամխում Էրիվանը կը կոչէին ...անց Մինասի տղայ... Իսկ ...Քանքս Փափազեան 1883ին ...կանգրաբոլում ինք ան...կ հաղորդած է մեզ ուրիշ ...մը հաղորդած է մեզ ուրիշ ...երեկամներու ներկայութեան, ...ինք բոշայի սերունդէ է մօր ...մեծ հայրը Երեւանցի բո...է մըն է եղեր որ Վանայ մէջ ...պէրիշութեամբ կը զբաղուէր ...իր աղջիկը՝ Անթառամ՝ կնու...տուած է Փափազեան ա...մէկու մը, որմէ ծնած են ...Քանքս եւ իր եղբայրները»։ ...Զ վանցեան այդ նամակին ...կը յիշէ նաեւ գնչու բա...տեղծութիւնի Գինա Ռայնիշիէի ...կենաղի կեանքն եւ գրած ...ստեղծութիւնները, որ եւ...կան համբաւի արժանա...են եղեր։ Այդ կինը մեծ...է 1840 - 1850 թուականներուն Պոլսեցի հայ ընտանիքի ...մը մօտ եւ երգած է հայերէն ...Թուրքերէն։ Հակառակ ...մը պրպտումներուս, որեւէ ...կը չգտայ, որ այդ գնչուհիի ...իր գրածներու մասին որեւէ ...կութիւն կարողանար տալ ...ինձ։

∴

Հայ բոշաներն առհասարակ ...երէն կը խօսին մինչեւ իսկ ...երու մէջ Գ-ը Յ-ի կը փոխեն ...կը հնչեն օրինակ հայնիլ, ...կ հագնելու կամ Գիյօր ...անակ Գիրգորի. Զ. եւ Ծ. ...երն աւելի դիւրութեամբ զ ...կը հնչեն։ Լեզուին հագիւ հինգ ...ց հարիւր բառէ կը բաղկա...։ Վերացեալ գաղափարներու համար բառեր չունին եւ ոչ ...տարբերութեանց նրբութիւն...։ Ագռաւին սեւ թռչուն կ'ը...են, ծովին մեծ ջուր։ Ունին ...այլեւայլ խումբերու մի...ն յատուկ մասնաւոր բառեր. ...ինչպէս, օրինակ, Արաբկիրի ...արհեստաւորներն ունէին ...մասնաւոր բառեր թուրքերու ...ներկայութեան գաղտնի խօսե...յատկացուած. բոլոր կը ...կէր դրուշ եւ ստակ փա...չորս բոլոր քսան ստակ կը ...կէր 4 դրուշ 20 փարա։

Գնչու լեզուին մէջ կան ա...կանի եւ իգականի հոլովեր... բառերը օ եւ իգական...ով կը վերջանան։ Այս...տղա օ = երիտասարդ, ...ջիկ աղջիկ։ Բառերու սե...ը կը գործածուի իբր ա...կան, իսկ բայերու աներեւոյթ ...միեւնոյն ժամանակ հրա...կան է — աներեւոյթը կը ...ընայ ավա կամ ավավ՝ ...։ Սժանդակ բայը կը խո...րհուի այսպէս՝

Անձնական դերանուններն են. ...Ցոյնակիի նշանը երբեմն ա ...ինչպէս, բալ = մազ, բալա ...եր, եւ երբեմն մանաւանդ ...ապալի մէջ ս. գայ = մայր, ...= մայրեր։

Բացասական մասնիկն է Նա ...կը չինուին շատ մը ածա...ներ։

Անհաւասիկ թիւերու անուն...

ները այլեւայլ գաւառաբարբառներու մէջ։

Ահաւասիկ նաեւ բոշայերէն նախադասութեան մը նմոյշը.—

Բադուլնիս քուճու կամ կաբեցի մերավիս քուճու գլրավեցի (այսօր շատ գործ ըրի ես, շատ շրջեցայ)։

Ահաւասիկ տաղանաւոր մը.—

Աւէ իննա ճոսել վէսէ զուգաճիս, բիէմ մանուս ավէ նալիս դլայիս (եկուր տղայ այստեղ նստէ մօտս, վախնամ մարդ գայ անունս յայտնես)։

Փոքր Ասիոյ եւ Թրքահայաստանի հայ բոշաներն անշուշտ կոտորուեցան հայկական արհաւիրքներու ժամանակ եւ վերապրողներն Թրքացած ըլլալ պէտք են բոլորովին։ Իսկ Կովկասի բոշաները ցայժմ կը շարունակեն իրենց նախապատերազմեան կեանքը, յարմարելով նոր միջավայրին. համախմբուած են Արագածի փէշերուն վրայ եւ Լենինականի մէջ։ Անոնք ալ ունին իրենց կոմբշիջներն ու կոմերիտներն եւ, եթէ քիչ մը աւելի բազմաթիւ ըլլային, թերեւս պիտի կազմէին անկախ Բոշայաստան մը Խ. Ս. Հ. Մ.-ի շրջանակին մէջ։

Եթէ գնչու ժողովուրդը մինչեւ այժմ կրցած է պահել իր ինքնութիւնն իբր առանձին ժողովուրդ, այդ պարտական է իր բացասական յատկութեանց եւ մասնաւորապէս իր աստանդական կեանքին եւ քաղաքակրթութեան հանդէպ տածած նողկանքին։ Որեւէ ազգայնական զգացում կամ անջատողական ձգտում գոյութիւն ունեցած չէ անոնց մէջ բառին իսկական իմաստովը։ Եւ այս իսկ պատճառաւ քաղաքակրթութեան ծաւալումով ոչ շատ հեռաւոր ապագայի մը մէջ ապահովաբար գնչուն պիտի ջնջուի աշխարհի վրայէն՝ առանց որ եւէ գրական հետք թողած ըլլալու պատմութեան էջերուն մէջ...

Մ. ՑԷՐԳԷՑԷՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱԼՔԻ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Խալք կուսակցութեան մասնաճիւղերու ընդհ. ժողովները պիտի սկսին եւ օճախներու վարչական ժողովները պիտի ընտրուին։ Որոշուած է որ ընտրութիւնը ազատօրէն տեղի ունենայ, եւ նախապատուութիւն տրուի այն անձերուն որոնք յեղափոխութեան գաղափարները իւրացուցած են եւ կասկածէ վերծ անցեալ ունին։ Այս կերպով, գործերէն հեռու պիտի պահուին այն անձերը որոնք կուսակցութեան գործերը իրենց մենաշնորհը դարձուցած էին։

Օճախներու ընտրութիւններէն վերջ, նոր կանոնագրով գործունէութիւնը պիտի սկսի, կուսակցութեան ներքին թէ հանրային սեւտեկէտով։ Սերտ շփումներ պիտի ըլլան ժողովուրդի գանազան խաւերուն հետ, յաճախակի ժողովներ գումարելով կեդրոններուն մէջ։ Կուսակցութիւնը աւելի մօտէն յարաբերութիւն պիտի ունենայ արհեստակցական միութիւններուն հետ։

ՎԱՏԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ներքին գործավարութիւնը կուսակալութիւններուն շրջաբերական-հրահանգ մը ղրկած է որպէսզի հսկեն որ պահեն այն մասնաւոր հաստատութիւնները որոնք փոխառութիւն կ'ընեն ժողովուրդին։ Այս հրահանգը արդիւնքն է այն քննութիւններուն որ եղած են կարգին ճամբարդութեան առթիւ, որովհետեւ անհանուած են այն կարգի հաստատութիւններ ու անհատներ որոնք ժողովուրդը շատ կը նեղեն ծանր տոկոսներով։

Այս հրահանգին վրայ, ոստիկանական անօրէնութեան կազմէ յանձնախումբ մը կազմուած է որ փոխառու հաստատութեանց համար կանոնագիր մը պատրաստէ։ Այս կանոնագրով անհատներէն հսկողութեան պիտի գտնուին փոխ դրամ տուողներուն գործողութիւնները, եւ տոկոսները բանաւոր սահմանի մը պիտի իջեցուին։

«ԼՈՐՏ ԲԸՐՋԸՆԻՆ ՅԱՂԹՈՂԸ»

«Ինգըլթարի մէջ Ալի Նամի պէյ կը յաղթէ ըմբիշ փահլիվան Չ(?)ընթ... Ա...»

«Ինկըլթերայի մէջ Ալի Նամի պէյ կը յաղթէ ըմբէթ փաշայի հին ու նոր քննադատներուն վրայ, սկսելով Բաուֆ պէյէն մինչեւ ըէֆէթ փաշա եւ ֆէթհի պէյ։

Առաջիններ համար կ'ըսէ թէ զինադադարին երկրին դէնքերը յանձնեց թշնամիներուն, եւ ի վերջոյ անկումէ անկում իյնալով, հայրենադաւներուն գիրկը ինկաւ։

Ըէֆէթ փաշա գինովցաւ Պոլսոյ մէջ իրեն եղած ցոյցերէն եւ սայթաքեցաւ։ Վերջ ի վերջոյ Իզմիրի անկախութեան առեւտրին առջեւ բարոյապէս կոտրեցաւ։ Նոյնպէս եւ Գարապէքիր ու միւս փաշաները։

Ֆէթհի պէյ, որ առաջ ամառական կը ստանար Փարիզի մէջ, երբ Իզմիր գնաց ու զարդանիշերու վրայ իր պատկերը տեսաւ, բոլորովին գինովցաւ, կասկածելի տարրերուն միացաւ, եւ ի վերջոյ ինկաւ։

Գալով Ըամէթ փաշայի, ան պարտութեան մասնեց Լորտ Քըրզընները, եւ անոր յաջորդելու համար, պէտք է անոր արժանիքները ունենալ, անոր նման գիտնալ երկիրը շէնցնել։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ

Յառաջիկայ Կիրակի երեկոյ, Դեկտ. 21ին Salle Gaveauի մէջ

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՅԺՄԷՆ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ — Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Ինչպէս յայտնի է, Հանրային Պարտքի բաժնետէրերը վերջին անգամ բողոքագիր մը ղրկած էին կառավարութեան, մասնաւճարը ամբողջութեամբ չվճարելուն համար, եւ կը յայտնէին թէ ի հարկին ստիպուած պիտի ըլլան Թուրքիոյ եւ ելմտական վիճակը բացատրելու շահագրգռուող կառավարութեանց եւ ճարտարարուեստական հաստատութիւններուն։

Փարիզի Թրքական գեսպանատունէն տեղեկագիր մը եկաւ վերջին կացութեան մասին։ Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ բաժնետէրերու պատուիրակները իտալական, ֆրանսական, գերման եւ անգլիական կառավարութիւններուն դիմելով միջնորդութիւն խնդրած են բայց մերժուեր են։

Այս անյաջողութեան վրայ, պատուիրակները դիմած են Թուրքիոյ հետ առեւտրական դաշինք կնքող պետութիւններուն, առաջարկելով որ իրենց առեւտրական կապերը խզեն, բայց դարձեալ չեն յաջողած։

Ի վերջոյ, բաժնետէրերու ներկայացուցիչները որոշեր են ամբողջ աշխարհի ելմտական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց ուղղուած յայտարարութիւն մը հրատարակել, թելադրելով որ Թուրքիոյ բացած վարկերը գոցեն։ Բայց աւելի օգուտ մը չտեսնելով, որոշեր են դարձեալ բանակցութեան սկսիլ։

Բաժնետէրերու պատուիրակները կ'ուզեն որ այս անգամ բանակցութիւնները Փարիզի մէջ կատարուին, բայց կառավարութիւնը Էնգիւրիի վրայ կը պնդէ։

Բանակցութեանց մէջ ըլլալիք առաջարկներն են. Ա. 1928ի համաձայնագիրը ջնջել։ Բ. Ցոլոսի համեմատութիւնը իջեցնել։ Գ. Վճարման պայմանաժամերը բարեփոխել ներկայ ելմտական վիճակին համաձայն։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

„ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ"Ն ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերման շարժանկարներու վերահսկիչ կեդրոնական յանձնախումբը որոշեց մերժել Ռըմարքի հանրածանօթ գործին «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ» ֆիլմին ներկայացումը։ Նման որոշումներ տուած են նաեւ պատերազմական եւ ներքին եւ արտաքին նախարարութեանց մասնագէտները։ Առաջինը յայտնած է թէ ֆիլմը ուղղուած է գերման բանակին դէմ, անոր համար որ ներկայացուած զինուորներէն մէկը՝ անբազործի գլուխ ունի։ Արտաքին նախարարութեան քննիչ մասնագէտը յայտնեց թէ արտասահմանէն ստացուած են տեղեկագրեր, որոնց համաձայն անոր ներկայացումը կը վնասէ Գերմանիոյ համբաւին։ Ներքին նախարարութիւնը իր մերժումը կ'արդարացնէ Գերմանիոյ մէջ տիրող յուզումով՝ հետեւանք այս ֆիլմին ներկայացման։

Իսկ խորհրդարանի ընկերվարական խմբակը հետեւեալ հարցապնդումը ուղղեց կառավարութեան.— Այդ գործին ներկայացման արգելքը իբր վնասակար Գերմանիոյ հեղինակութեան, գայթակղութիւն գրգռած է Հանրապետականներուն եւ խաղաղութեան բարեկամներուն։

Այս ֆիլմը, զոր շատերը կը նկատեն իբր լաւագոյն քարոզչութիւնը ի նպաստ խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու հաշտեցման, կարելի չէ երկրին ներսը թէ անկից դուրս, մեկնաբանել իբր անարգական հանդէպ մեծ պատերազմը մղող գերման բանակին։ Արտաքին, ներքին եւ պատերազմական նախարարութեանց քննութիւնները չեն համապատասխաներ ժողովրդային լայն խաւերու զգացման։ Անոնք ընդհակառակն կը կազմեն ազգայնական գրգռութեան համար մեծ քաջալերանք մը։

«Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը պահանջէ ուրեմն կառավարութենէն, գիտցնել թէ ինչ կը մտածէ ընել, դարմանելու համար տնտեսական ու քաղաքական վնասը որուն կ'ենթարկուի Գերմանիա, արտասահմանի մէջ այս ֆիլմին ներկայացման արգելքովը»։

ՆՈՐԷՆ ՏԻԿԻՆ ՀԱՆՕՆ

Համբաւաւոր Տիկին Հանօն որ դեռ նոր ազատեցաւ բանտէն դարձեալ կոչուած է դատնալու օրուան հերոսուհին։

Իր հին պարտապահանջներէն մէկը, ֆիմիագէտ-ճարտարագէտ մը, դիմում կատարած է հարցաքննիչ դատաւորութեան, վստահութեան զեղծում վերագրելով Տիկին Հանոյի եւ դատ բանալով անոր դէմ։

Ճարտարագէտը կ'ըսէ թէ «Կազէթ տիւ Ֆրանի» սնանկութեան առթիւ, Տիկին Հանօ իր անձնական հաշւոյն, բազմաթիւ միլիոններ կորզած է։ Հարցաքննիչ դատաւորը պաշտօն յանձնեց դատական ոստիկանապետի մը, որ երեք մասնագէտներու ընկերակցութեամբ պրպտումներ ու քննութիւններ կատարէ։ Երբ ոստիկանապետը ներկայացաւ Տիկին Հանոյի այս վերջինը խստօրէն մերժեց իր գրասենեակը ենթարկել որեւէ քննութեան ու պրպտումի։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ, երբ տիկին Հանօ կը յամառէր ոստիկանապետին արգիլել իր գրասենեակին մուտքը եւ անոր յանձնել իր արկղին բանալին, այս վերջինը որոշեց կողպարար մը կանչել։

Ոստիկանապետը գրաւեց Տիկ. Հանոյի հաշուետետրերը, զանոնք յանձնելու համար հարցաքննիչ դատաւորին, որպէսզի քննուին մասնագէտներուն կողմէ։ Իսկ արկղը կնքուեցաւ։

Տիկ. Հանօ իր կարգին բողոք ներկայացուցած է դատական այս գործողութիւններուն դէմ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

1901 Նոյեմբեր 4ի առաւօտ ...երեք Քիւրտեր յանկարծակի ...ան եւ դուռը բաց անելուն տե...ն մեզ։

Քիւրտերը կը վերադառնան ...րդակ եւ կ'ըսեն հաղարապե...ն, թէ վանքը ֆէտայիներ ...անք։ Հայրիւրապետը կ'ըսէ ...գարապետին։

...Երդակցիք մեզ լուր ղրկե...ն թէ՝ լսեր են ձեզ հոդ ըլլալը, ...ք կուգայ։ Մենք ունէինք ըն...մենը 8000 փամփուշտ, 10 ...ր բերտանկայի գնդակ, նոյնո...փ կապար եւ մի ձեռք գործիք ...նագան անասկների չախմախը ...գակ, քար։ Մուշէն առաքած ...21 արծաթը ղրկեցի Մուշ՝ ...ուսա...են 21 ատւի վառօդ բերել տուի։ ...ինչեցի Գէորգին, Հաճիին, Վա...ղարշակին եւ այսպէս խօսացի.

«Ժողովուրդը յուսահատուած օրթոտաքսութեան դիմած է։ Չորս կողմերնիս մատնիչով լցուած է։ Փոխանակ երթալու դաշտ մեռնելու, հոս կը մնանք, կը կռուինք ու կը մեռնինք»։

Նրանք համաձայնեցան մնացած զինուորները երբեք խաբար չէին այդ բանից։ Մենք կը սպասէինք Ցարութիւնի գալուն։ Սպադոնաց Մաքարի տղայ Կարօն Ցարութիւնի քով գնացած տղայ՝ մէկի հրացանը կը գողնայ ու կը հեռանայ։ Այդ պատճառաւ Ցարութիւնը յետ կը մնայ որպէսզի էդ հրացանը առնէ ու յետ բերէ։ Եթէ այդ հրացանի խնդիրը չըլլար՝ դեռ չպաշարուած՝ Ցարութիւնը երկու օր առաջ մեր քովը պիտի ըլլար։ Ես Ցարութիւնին նամակ մը գրեցի.

«Այսինչ այնինչ իրեղէնները կը վերցնես, կուգաս Տիրինկատարի առաջի աղբիւրը։ Ամէն գիշեր երեք ընկեր կը ղրկեմ այդ աղբիւրի քով քեզ սպասելու, որպէսզի միասին գաք եթէ ընկերները չտեսնես՝ գիտցիր որ պաշարուած եմ, չեմ կրցեր ընկերներ ղրկել։ Այդ ատեն աղբիւրէն կ'իջնես կումկումներով, կուգաս Արաբօ քարը, կը դառնաս մեր փարոլան «լուսնակ, լուսնակ» ու կը գոչես. մենք ալ ներսէն կը զարնենք։ Դրան առաջ գիրքեր կան քեզ համար շինուած, որպէսզի գալու ատեն ներս մտնես։ Դուռը քեզ համար բաց է. եթէ մտնել չկրցար մեր քով, դեռ չլուսցած կը վերադառնաս, կ'երթաս Սասուն»։

Նոյեմբեր 4ի կէսօրն անցած էր։ Բերդակէն(*) հարիւրապետ մը ձի հեծած, 17 զօրք հետը, կուգայ դէպի վանք։ Իւրաքանչիւրի վրայ 3 3 կարգ փամփուշտ կար։ Դրանք Առաւածածնի առջ դուրս եկան, մենք ալ տեսանք։ Հաւատորիկի կողմը չաղցած՝ պահապանները փողը հնչեցին։ Հարիւրապետի քովը գտնուած պոռզանն ալ սկսեց փող հնչել։ Վանքի գործածանները փակուած էին։ Դուռը հանելուն ճամբը էր 300 քայլ։ Նրանց գտնուած զինուորները պատրաստ կանգնած էին՝ 27 կանոնաւոր հրացան, 17 չախմախը։

Կանչեցի Վաղարշակին, Գէորգին, Հաճիին եւ չորս հոգու մէջ ըսի.

«Մտէք դրան յետեւ թուլաները։ Նրանք միամիտ են, երբ ներս մտնեն՝ զարկէ՛ք մի երկու զոյգ վրանին. սպաննուածը կը սպաննուի, չսպաննուածը կը բռնէք։ Կը գնէք անոնցմէ մէկը իրենց փամփուշտները իրանց վրայ կը ձախէք։ Ինչպէս ըլլէք, որ հարիւրապետին չսպաննէք։

Մնացեր էր նրանց 150 քայլ դրանը հասնելու։ Աճապարանքով մեր գործերը առաջ կը տանէինք։ Վաղարշակը համաձայնեց առաջարկիս. կոտո Հաճին եւ Գէորգը չհամաձայնեցին, առարկելով թէ Ցարութիւնը չեկաւ, նաեւ թէ՝ վանքին թնդանօթ կը զարկեն, կը ամրակոծեն։

«Մինչեւ ե՞րբ պիտի այսպէս ըլլայ, — ըսի ես, — երբ ալ ըլլայ մենք պիտի զարնենք։ Աւելի լաւ է հա քչեն զարնենք, փամփուշտնին վերցնենք, յետոյ թող շատանան»։

Բայց ըսածիս էլի չհամաձայնեցին։

Հարիւրապետը հասաւ փոքր դրան առաջ. ձիուց իջաւ, ֆէսը վար առաւ գլխուց, երեք անգամ խոնարհութիւն արաւ վանքին, կ'ուզէր ներս մտնել՝ դուռը գոց էր։ Ցետոյ եկաւ մեծ դուռը, որ երկփեղկանի է։ Էն ալ գոց գտաւ։ Հետեւնին եկած էր Աղցոյ գիւղի Քիւրտը։ Նա պոռաց.

«Մօվսէս, գարգեան բաշի, դուռը բացէ՛ք»։

Հոդ կը գտնուէր Անթապցի վարպետ մը իր ընտանիքով, զոր բերած էր Բարգէն վարդապետը։ Բարգէն վարդապետը գացած էր, եկած էր Մշոյ Առաջնորդ խօսրով վարդապետը։ Այդ վարդապետին ըսի՝ «Ըսէ ինչ որ քեզի ըսեմ՝ — դուռը չի բացուիր, արգիլուած է»։— «Ինչո՞ւ համար արգիլուած է»։— «Անցեալ օրն ալ քանի մը զօրք եկան, երախաներ վախեցան, Քէրին փախան եւ խօսրով վարդապետը ըսին՝ առանց մեզնից հրաման ընելու ոչ ոք չընդունէք»։— «Խօմ մենք Քիւրտ չե՛նք, մենք թագաւորի զօրքն ենք, մեզ հետ կայ Իւզբաշի որբերը թագաւորի որբերն են»։

(Շար.)

(*) Հաւատորիկը վանքէն մի ժամ է, Բերդակն ալ վանքէն մէկ ժամ է, Առախգրեթէ կէս ժամ է։

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕՆ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ, ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ շրջաններու կոմիտէները խորին ցաւով կը ծանուցանեն

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ:

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ընտանիքը, ազգականներն ու բարեկամները կը ծանուցանեն մահը

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, այսօր, ժամը 9.30ին, թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի Շավիլի գերեզմանատան մէջ (կայարան՝ Մոնփարնաս) ժամը 10.30ին,

Փարիզի, Պերլինի, Լոնտոնի Թուրք դեսպանները ինչպէս նաեւ Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մասնակցող Թուրք պատուիրակութեան զինուորական խորհրդականը՝ Ճէվատ փաշա։

Խորհրդակցութեան գլխաւոր առանցքը կազմած է հանրային պարտքերու խնդիրը:

Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ գործավարներու խորհուրդին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ նախատեսուած են։

Թուրք հանրային պարտքերը

Հանրային Պարտուց վարչութեան խորհուրդին մէջ Թուրք պահանջատէրերու պատուիրակը, Ջէքիայի պէյ Պոլիս հասաւ։ Լրագրողներուն յայտնեց թէ մասնաւոր որեւէ պաշտօն չունի։ Սակայն ստացուած ստոյգ լուրերու հիման վրայ կը կարծուի թէ Ջէքիայի պէյ պիտի ջանայ Թուրքիոյ եւ պարտապահանջներուն միջեւ հաշտեցման ուղի մը գտնել, կիրարկելու համար Փարիզի համաձայնութիւնը, որ նկատի առած է Թուրքիոյ վճարման կարելիութիւնները:

Բանակցութիւնները կը դժուարանան, որովհետեւ Թուրք կառավարութիւնը, ազդուելով Հանր. Պարտուց վարչութեան վերջին բողոքէն, որ վատ ազդած է միջազգային ելմտական շրջանակներուն վրայ, կը յայտնէ թէ առաջարկուած պայմանները անընդունելի են։

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ
ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԷՆ
24 Rue Bergère PARIS (9) Tél. Prov. 05-49

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Աչքի, ստամոքսի եւ ներքին հիւանդութիւններ
ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Bellevue, Chaville (S. et O.).
Թրամուէյ թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը։

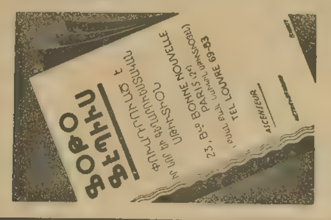

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը դարմանեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

Վաճառուի է Թրոքատէրօի թաղամասին մէջ խանութ մը, որ ունի փոքր սենեակ եւ աշխատանոց, պայմ. 4 տարի, ըռփրիզ 15 000ֆր., տարեկան վարձք՝ 4000, դիմել՝ մինչեւ գիշեր. 25 Մուրատեանի, 3 Rue Sommerard. Paris (5).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատական նոր մեթոտով դարմանում սրտաց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ձերմակիկ) եւ վարակ։ Մասն. լուսաւորութեամբ։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր 9—12, 2—5 Կիրակի 9—12.

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 47 Av. Wagram

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE. 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

Վարձու աթէլիէ (պայ- ուէս), 52 Rue de Crimée, Métro Botzaris. Նոր եւ շատ լուսաւոր, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, տարածութիւն 50 քառ. մեթր. դիմել՝ թոնսիէրժին կամ ցէտէեանի, 14 Rue Cadet, քիւսպ տիասմանթէր, ժամը 9—12 եւ 2—5:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Գինն է 6 Ֆր. կանխիկ, փոստի ծախքը մեր վրայ, 7.50 Ֆր., contre remboursement փոստով. դիմել՝ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ
Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ ելեկտրական սնուցմամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9 12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPAHN

Պատրաստուեցէք Հ.Մ.Ը.Մ.ի «Իթալի»ի

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻԿԻՆ ԿՈՂՄԷ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
27 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, Salle Renard*ի մէջ*. 12 Rue Renard
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ
7րդ ՏԱՐԻ Ղեկավար Ց. ՆՇԱՆԵԱՆ 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
THÉATRE CONSERVATOIRE RENÉE-MAUBEL
8—10 Rue do l'Orient. Métro Abbesses
Ի պատիւ դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
20 դեկտեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ (ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Անահիտ, Քնարիկ, Պ. Պ. Ց. Նշանեան, Ա. Կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սուրէնեան, Տէրվիշեան եւ Արգար: *Գիները ժողովրդական*

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Թլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով աշուղ Սայաթ Նովան։ Մէկ ժամ տինէժա։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը իրիկուն ժամը 8ին Cours Lafayette 181 café de la Gare*ի նեքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ, Գործ.— 980.
Փարիզ, Հ. Ե.— 35.
Կարտան, Ս. Հ.— 245.
Ժուանէօզ, Ս. Մ.— 70.
Միլան, Գործ.— 88.25 լիրէք։
Ալէս, Մ. Կ.— 140.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երմաշցի Հեղինէ Վարդինեան, մօր անունը Սրբուհի, հօր անունը Գաբրիէլ, ամուսնին անունը Սիրուն, երկու աղջիկներուն անունը՝ Բարուհի եւ Սիրազարդ, կը կարծուի Սուրիոյ գիւղերուն մէջ, կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ Շ. Նարդունիի, *Յառաջի* հասցէով։

— Կը փնտռուին Գոնեայի գաղթականներէն Ղազէր աղա Թէլփէեան (պուխտագործ) իր քեռայրը Գալայճը Խաչէր աղա Խաչատուրեանի զաւակները Յակոբ եւ Եղիա 20 եւ 25 տարեկան, քոյրերնին Տիկին Էլիզա 35 տարեկան, որոնք մինչեւ 1921 Գոնիա կը գտնուէին: Կը կարծուի թէ այժմ Յունաստան կամ Սուրիա կը գտնուին: Իմացնել դեղագործ Յակոբ Խաչատուրեանի, 159 Rue Pierre Corneille, Lyon, France. Լուր տուողին նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԱԶԴ

Յառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ գոյն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը դիւրահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 Ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար Ամերիկայի եւ այլ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian, 6 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Ցիադէրմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.45
(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

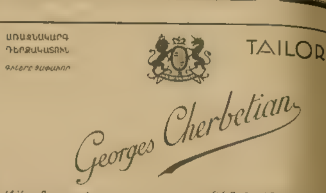

Քաշքօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյներէ մետաքս ամբարած է։ Այս կտորներ եւ կամ Ա. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆի անուամբ դիմողները 30 Ֆրանքի ճերմակ եւ 33 Ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել։ Վճարումի համար դիւրութիւն։
Դիմել՝ D. Dwekh, 9 Rue Provence, Paris.

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ
Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75, Բ.Գ. տեսակ աժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » » »	
» Santos supérieur »	18 » » »	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24 իսկականը եւ ոչ թէ կայծ	
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գինը կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք առնել սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։
ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN"
TOROSSIAN
92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes. Tél. Ménil. 56-

"MADELEINE" ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԷ ԹԷ,
վաճառատունը ծախուած ըլլալով, ստիպուած է իր ապրանքները կանանց զգեստներ, մանթօներ, գլխարկ, lingerie, bonneterie եւ մինչեւ ամսոյս վերջը ամենաչնչին գիներով վաճառել։
Առիթէն օգտուիլ փափաքողները թող անապարեն։
Աշխատողներու դիւրութեան համար վաճառատունը բաց պիտի մնայ ամէն օր նաեւ կիրակի մինչեւ 8.30:
Հասցէ՝ MADELEINE, 33 Rue des Dames, Métro Place Clichy

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!
Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ
Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris
Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:
Գիներ բացարձակօրէն անմրցելի ! Մէթրօ՝ de Pelletier

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littre 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

?   ?

LE PLUS ÉLÉGANT PHONO FAISANT MEUBLE ET PORTATIF
APPAREIL DÉPOSÉE
ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ
PARIS SUISSE LONDRES ET SUD-AMÉRIQUE
LA MARQUE MONDIALE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
17 DÉCEMBRE 1930

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1445

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Բարդ, վտանգոյն անակնկալներով լի, դաժան ողբերգութիւն մըն է հայ կեանքը, որուն ելքը՝ կրնան միայն նշմարել յստակ կամքերն ու խոր անդրդուելի հաւատքները, հակառակ բոլոր ձախողութիւններուն։

Ցրուած՝ աշխարհի բոլոր անկիւնները ոչ միայն ենթակայ ենք օտար ու եթէ ոչ թշնամի՝ գոնէ անբարեացակամ օրէնքներուն, այլ նաեւ բոլորովին տէրը չենք մեր կամքին, եւ ո՛չ իսկ մեր քսակին։ Ու ամէնէն եզկելին։ Բոլոր երկիրներուն մէջ ուր ապաստան ենք գտած, ոչ միայն պիտի մտահոգուինք մեր անմիջական ներկայով, մեր ազգային հեռանկարներով, մեր հաւաքական գոյութեան ազատ ապահովումով, այլեւ, աւելի քան բնիկները, օրը օրին պատրաստաբար պիտի հետեւինք մեր նոր ու անհարազատ բնակավայրերու քաղաքական ու տնտեսական ելեւէջներուն։ Մանաւանդ տնտեսական։

Տուն ու տեղէ եղած, աշխատանքի եւ արտադրութեան ամէն միջոցներէ զուրկ, գաղթական հայութեան մեծագոյն կռուանը՝ այսօր, իր բազուկները միայն կրնայ ներկայացնել համաշխարհային դրամատիրութեան, չոր ապրուստ մը ապահովելու համար։ Հոն իսկ սակայն, նիւթական համեստ ապահովութիւնը՝ ի գին դաժան աշխատանքի, որ նաեւ պիտի զատէր հանդարտեցնելու հայուն գերագրգիռ ու տրտում հոգին, կը պակսի։ Ու բոլորը գիտեն թէ տնտեսական որեւէ տագնապի առաջին զոհերը ամէն տեղ իրենք են, անտէր ու պաշտպանազուրկ հայութեան բեկորները։

Այսպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ, որ տնտեսական տագնապի ծանր ալիքներուն առջեւ, չի կրնար անշուշտ մինակը ալ երկար տոկալ, հակառակ պաշտօնական ու լաւատես յայտարարութիւններուն։

Անշուշտ, տակաւին Ֆրանսա կը մնայ բաղդատաբար, տնտեսապէս ամէնէն ապահով երկիրներէն մէկը։ Սակայն, տագնապի ազդանշանները արդէն կը տրուին, մանաւանդ ճարտարուեստի գլխաւոր կեդրոններէն, ուր բնականաբար, առաջին զոհերը կ՚ըլլան օտարականները եւ անոնց մէջ ալ՝ նախ հայերը, որոնց ի զուր է թելադրել որ ամուր կառչած մնան իրենց գործերուն։

Դրամատէրը ինչ ազգի ալ պատկանի, գիտէ հայուն յարատեւ ու բարեխիղճ աշխատանքը գնահատել առատ գործի ու բարգաւաճութեան լաւագոյն օրերուն միայն։ Իսկ տագնապի ժամանակներուն առջեւ, եթէ ոչ խիղճով կամ անտարբերութեամբ, գոնէ օրէնքի իսկ կաշկանդումով, ստիպուած պիտի է աւելի երկարատեւ աշխատանք ապահովելու համար տեղացիին, զրկել օտարը։

Տնտեսական տագնապը, ի հարկէ, Ֆրանսայի մէջ, տակաւին չէ առած սպառնական համեմատութիւններ, փողոց թափով գործազուրկներու հսկայ բանակներ, ինչպէս դրացի երկիրներու մէջ։

Սակայն, այժմէն իսկ մտահոգուելու համար հայ աշխատաւորին կացութեամբ, պէտք չկայ սպասելու որ անգործութեան վտանգը դառնայ իրական. կը տեսնուի արդէն որ գործերէն, տեղէ տեղ անձկութեան ձայներ կը հասնին։

Կ՚հարցնենք թէ ո՞վ պիտի մտահոգուի անոնցմով, երբ, [illegible] արդէն ընտանիքի տէր օգնութեան կանչեր կը փրցնեն։

Ֆրանսական կառավարութիւնը, բացայայտ է թէ ամէն առաջ կը մտահոգուի իր հպատակներով։ Իսկ ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքը, ո՛չ մէկ երաշխիք կուտայ օտարականին՝ ընդդէմ անգործութեան։ Չկայ ազգ. կեդրոնական մարմին մը, որ այժմէն իսկ միջոցներ պատրաստէ ու կարգադրութիւններու հետամուտ ըլլայ։

Կան սակայն, բոլոր խարդարդէտ Միութիւնները, Բարեգործականէն սկսեալ մինչեւ ամենափոքր հայրենակցականները, որոնք չպիտի մոռնան թէ քսակովը կ՚ապրին այն բարեխիղճ ու աշխատաւոր ժողովուրդին, որ տագնապի օրերուն, դատապարտուած է տանջուելու եւ հեծելու ամէնէն սեւ թշուառութեամբ։

Մեծ մասն այդ միութիւններուն բաղկացած ժողովրդական տարրերէ, պարտաւոր են հիմակուընէ իսկ միջոցներ խորհիլ գործնական կարգադրութիւններ նախատեսել, երբ դեռ ուշ չէ, փոխանակ վերջին պահուն անզօր վարանումներով, ժամանցումի մատնուելու եւ նոր դառնութիւններ քաղելու։

1926ի անգործութեան օրերու թշուառութիւնը պէտք չէ կրկնուի այս անգամ, եթէ պատահի որ տագնապը նոյն սաստկութեամբ չոքի հայ աշխատաւոր բազուկներու վրայ։ Այն առթիւ, իրենց բաց ձեռքերով, անոնք ցոյց տուած են արժանի են ամէն օժանդակութեան, որ որքան ալ անհամեստ ըլլայ բաղդատմամբ պահանջին, կը բաւէ գոնէ չափով մեղմելու ցաւերն ու կարօտութիւնը, պայմանաւ որ ըլլայ կազմակերպուած եւ դրուած ամուր հիմերու վրայ։

Այս պայմանը, կազմակերպուած եւ ամուր օժանդակութիւն մը ապահովելու համար, կ՚արժէ որ բոլոր միութիւնները այժմէն իսկ տեսնեն անհրաժեշտ նախապատրաստութիւնները, որպէսզի ամէն մէկ իր վայրին մէջ, կարենալ գոնէ սահմանափակելու համար չարիքը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈԳԵԿԱՆ ԿԱՊԸ

«Ցուլտուրերի խմբագրականէն (6 դեկտ.)

— «Հայաստանի մէջ բացայայտ ծիգ մը կայ արտասահմանեան հայ գրականութեան կապուելու: Պատնէշները, որոնք Երեւանը կը բաժնեն գաղութէն, գրական չեն, այլ քաղաքական։ Խորհրդային իշխանութիւնը դաշնակցական գրագէտէն կը սարսափի այնքան, որքան կը սարսափի դաշնակցական գործիչէն: Ու ճիշդ այդ պատճառով ինչ դժուարութեամբ որ կը հետապնդէ վերջինին գործը, նոյն մոլեգնութեամբ ալ կը հալածէ առաջինին գրիչը:

Ու յաճախ, իր այս սարսափին ու մոլեգնութեանը մէջ, Երեւանը բոլոր ոչ-համայնավար գրիչներու տակ դաշնակցական դէմքեր կը տեսնէ՝ անզգալաբար բովանդակ հայ քնարը մեր կուսակցութեան սեփականութիւնը հռչակելով։

Երեւանի համար դիւրին չէ տարբերել դաշնակցական գրագէտը ոչ-դաշնակցական գրագէտէն: Ու դժուար է անոր համար, որ խորհրդային գրաքննիչը ոչ թէ գրականութեամբ հեղինակին անձը կը ճշդէ, այլ անձո՛վ գրականութեան բնոյթը կը սահմանէ: Ու ճիշդ հոսկէ ալ կը սկսին ցնկայի խարխափումները՝ յաճախ գինը ծիծաղելի կացութեան [illegible] «դիւրին» է Ահարոնեանի գրականութեան արժէքը սահմանել՝ որովհետեւ դժուար չէ անոր քաղաքական դաւանանքը ճշդել. — քանի որ արգիլուած է մարմնեղէն Ահարոնեանի, իբրեւ դաշնակցականի, մուտքը Հայաստան, արգիլուած է մուտքը նաեւ հոգեղէն Ահարոնեանի՝ անոր գրականութեան։ Ահա այսքան հեշտ է ցնկայի աշխատանքը բոլոր մեծ ու փոքր, անփայլ ու փայլուն Ահարոնեաններու նկատմամբ։

Այս ախտաւոր մտայնութիւնը արդիւնք է նոյնքան ախտաւոր ըմբռնումի ընդհանրապէս գրականութեան մասին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Միացեալ Նահանգները ձեռնարկած են վերակազմութեան ենթարկելու իրենց պատերազմական նաւատորմը, որ 4 գլխաւոր բաժանումներու պիտի ենթարկուի, մարտանաւեր, հետախուզական նաւատորմ, ընդծովեաներ եւ խառնուրդային նաւատորմիղ։

Այս վերակազմութիւնը կը լրացնէ գործողութեանց նոր յատակագիծը, որ ամբողջովին պիտի իրագործուի Փոնտմայի ռազմափորձերուն առեն։ Գործողութեանց այս յատակագիծը 4800ի կ՚իջեցնէ նաւային զօրքերու թիւը եւ գործունէութենէ դուրս կը ձգէ 49 հին նաւեր, 120.000 թոնօ տարողութեամբ։ Այս կերպով, այս նուազագոյն տարուան ընթացքին՝ Ամերիկա կը խնայէ 3 միլիոն 440 հազար տոլար, իսկ յառաջիկայ շրջանին 7,758.000 տոլար։

Դուրս ձգուած են 16 թորփիլահալածներ, 25 ընդծովեաներ, 2 յածանաւեր եւ ուրիշ հին նաւեր։

Մարտանաւերու տորմիղը պիտի գործէ Խաղաղականի մէջ եւ բաղկացած պիտի ըլլայ դրահաւորներէ, յածանաւերէ, թորփիլահալածներէ, սաւառնակ փոխադրող նաւերէ եւ ականադիրներէ։

Հետախուզական նաւատորմը պիտի գործէ Ատլանտեանի մէջ եւ բաղկացած պիտի ըլլայ յածանաւերէ, թորփիլանաւերէ եւ զպլոց-նաւերէ եւ օդանաւ փոխադրող նաւերէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա դժգոհ Ռուսիոյ պատասխանէն

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Դեկտ.— Խորհրդարանին մէջ հարցապնդման մը պատասխանելով թէ Մոսկուայի դատավարութեան առթիւ, Անգլիոյ դէմ եղած վերագրումներուն հետեւանքով, կառավարութիւնը պիտի շարունակէ՞ հետապնդել իր բողոքները, արտաքին նախարարը Հէնտէրսըն բսաւ ու կառավարութեան հրահանգին վրայ, Մոսկուայի անգլ. դեսպանը խորհրդ. իշխանութեանց յայտնեց թէ Մոսկուայի դատին ընթացքին, դատախազին կողմէ եղած վերագրումներուն հետեւանքով՝ մեր բողոքին տրուած պատասխանը գոհացուցիչ չէ, եւ թէ իբր կառավարութեան՝ Մոսկուայի իշխանութիւնները չեն կրնար զրժել ամէն պատասխանատուութիւն։

Իր պատասխանին մէջ՝ խորհ. արտաքին գործավարը կրկին շեշտեց թէ դատախազը ստիպուած էր ի նկատի ունենալ ամբաստանեալներուն յայտարարութիւնները եւ թէ այդ կէտին մէջ, կառավարութիւնը ոչ հրահանգ կրնար տալ, ոչ ալ որեւէ պատասխանատուութիւն ստանձնել։ Միայն դատական ատեանը իրաւունք ունէր պրպտումներ կատարել եւ վճիռը կարենալ տալու համար պարտաւոր էր մեղադրանքներն ստուգել։ Վճիռը տրուած ըլլալով՝ խորհ. կառավարութեան այլեւս ըսելիք որեւէ բան չի մնար։

— Այս պատասխանին առջեւ, եզրակացուց Անգլիոյ արտաքին նախարարը, հրահանգեցի Մոսկուայի դեսպանին, որ խորհ. իշխանութեանց յայտնէ բուռն դժգոհութիւնը որ կը զգանք իր բռնած դիրքէն։

Ջէմպըրլէնի պնդումին վրայ, Անգլիա Մոսկուայէն պիտի պահանջէ տրուած վճռին պատճէնը։

Արտաքին նախարարը յայտնեց նաեւ թէ խնդրին քննութենէն յետոյ, կառավարութիւնը որոշած է Մոսկուա չղրկել զինուորական կցորդ։

Չեկան կը շարունակէ աքսորել

Մոսկուայէն Պերլինի թերթերուն կը հաղորդեն թէ վերջին 10 օրերու ընթացքին, Չեկան Սիպերիա աքսորած է 380 անձեր, որոնք կ՚ամբաստանուէին հակախորհրդային գործունէութեամբ եւ դրամի, ինչպէս նաեւ մնդեղէնի վրայ շահագիտութեամբ։

Աքսորականներուն արգիլուած է մտնել կեդրոնական Սիպերիա։ Անոնք ստիպուած են բնակիլ միմիայն հիւսիսային Սիպերիոյ մէջ։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Ժաքայի զսպումէն յետոյ, ըմբոստացման հոսանքը այժմ փոխադրուած է Սպանիոյ մայրաքաղաքին Մատրիտի մէջ։

Երէկ առտու, Մատրիտի օդանաւային կայանէն կը թռէին վեց օդանաւեր, որոնց մէկը կը ղեկավարէր Ֆրանքօ, յայտնի հանրապետական, որ վերջերս փախեր էր բանտէն։ Օդանաւերը Մատրիտի վրայ կը տեղացնէին թռուցիկներ՝ որոնցմով ժողովուրդը կը հրաւիրէին միանալու ըմբոստներուն։ Թռուցիկները, միեւնոյն ատեն կը յայտնէին թէ եթէ պահակազօրքը շատ կարճ ժամանակի մէջ չմիանայ յեղափոխականներուն, զօրանոցները պիտի ռմբակոծուէին։ Թռուցիկներու այս տարափէն անմիջապէս յետոյ, 5.600 ըմբոստներ՝ որոնց գլուխը կը գտնուէին զօրավար մը եւ Ֆրանքօ, կը խուժէին օդանաւային կայանը, գերի կը բռնէին կայանէն պահակ զինուորները, կը գրաւէին ձեռնառումբերը եւ զանոնք կը փոխադրէին օդանաւերը։

Սակայն, Մատրիտի զինուորական հրամանատարը շուտով լուր առաւ եւ անմիջապէս կայանին վրայ ղրկեց ուժեղ զօրախումբեր։ Տեղի ունեցած բախումի մը ընթացքին, ըմբոստներէն բազմաթիւ վիրաւորներ եւ սպանեալներ ինկան, իսկ ղեկավարներէն Ֆրանքօ յաջողեցաւ օդանաւով փախչիլ։

Ահա՛ քանի մը մանրամասնութիւններ դէպքին ծագման մասին։

Ժաքայի ըմբոստութենէն յետոյ, հաւանական դէպքերու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը կարգ մը միջոցներու դիմած էր։ Առջի օր, Մատրիտի ժողովուրդը զարմանքով տեսաւ օդանաւ մը որ թռուցիկներ կը նետէր։ Ժամը 10ի ատեններ հինգ օդանաւեր եւս միացան անոր, որոնք իրենց թեւերուն վրայ կարմիր դրօշներ կը կրէին։ Արդէն լուր տարածուեր էր թէ Մատրիտի զինուորական օդանաւային կայանը ըմբոստացած է։ Առօր վրայ, կառավարութեան հրամանով, ոստիկանութիւնը կարգը պահպանելու համար, գրաւեց հանրային բոլոր հաստատութիւնները։ Բազմաթիւ զօրախումբեր շարժման մէջ դրուեցան, զսպելու համար ըմբոստները։

Ըմբոստ օդանաւորդները, իրենց օդանաւերով ապաստանած են Փորթուկալ։ Անոնց մէջ են ըմբոստութեան երկու ղեկավարները Ֆրանքօ եւ զօրավար Քուիպօ տէ Լանօս։

∴ Ամբողջ Սպանիոյ մէջ, յեղափոխական այս դէպքերուն հետեւանքով, պատերազմական վիճակ յայտարարուած է։ Երկաթուղային սպասարկութիւնները ո՛չ մէկ [illegible] կուտան ճամբորդներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ՈՃԻՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երէկ հաղորդեր էինք Լիոնի մէջ հայու մը կողմէ գործուած ոճիրին մանրամասնութիւնները։

Այս առթիւ, Փարիզեան կարեւոր թերթ մը «Ֆիկարօ» կը գրէ.— Փարիզ այլեւս այնքան ընդարձակ չէ իբր կրկէս ծառայելու համար օտար յելուզակներու, որոնք մեր երկիրը կուգան իրենց ատրճանակները փորձելու, ըլլայ գոհացնելու համար իրենց քաղաքական կրքերը, ըլլայ յագեցնելու համար իրենց ստոր բնազդները»։

Ու պատմելէ յետոյ Լիոնի հայուն ոճիրը, կը յայտնէ.— Մինչեւ ե՞րբ թոյլ պիտի տրուի որ գաղթականները մեր հողին վրայ հետապնդեն իրենց վէճերը։ Եթէ անոնք չեն յարգեր իրենց տրուած ազնիւ հիւրընկալութիւնը, կառավարութեան վրայ պարտք կ՚իյնայ մեզ ազատելու այս անբաղձալիներէն»։

7750 ՅՈՅՆ ԳԵՐԻՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ԴԷՄ

Յունական «Ֆօս» թերթը կը գրէ.—

Հազարէ աւելի կիներ որոնց [illegible] գերի կը մնան փոքր Ասիոյ մէջ, շնորհիւ այն ոճրային անտարբերութեան, որով վարչապետը Էնկիւրի գտնուած ատեն չէ զբաղած հիլլէն քանակի այս մնացորդներու վիճակով, խմբագրած են երկար յուշագիր մը, զոր պիտի յանձնեն կառավարութեան։

Այս յուշագրին մէջ կ՚ըսուի թէ, Պ. Վենիզելոս, Էնկիւրիի մէջ դիտմամբ չէ քրքրած այս խնդիրը եւ չէ հետաքրքրուած վիճակովը Անատոլուի մէջ գտնուող գերիներուն, որոնց թիւը, Միջազգային Կարմիր Խաչի պաշտօնական տեղեկագիրներուն համաձայն 7750ի կը հասնի։

Այս տեղեկութիւնները կ՚ըսեն թէ, գերիները ամէն տեսակ չարչարանքներու ենթարկուած են։ Անօթի, մերկ, պարկերէ շինուած ցնցոտիներ հագած, բոլորովին հիւծած անասնական կեանք կ՚անցընեն իրենց գտնուած վայրերուն մէջ։ Եզներու տեղ զանոնք կը լծեն սայլերուն, իրենց շալակներով հսկայ քարեր կը փոխադրեն, երկաթուղագծեր եւ կամուրջներ կը շինեն, քար կը կոտրեն, Թուրքերու անասունները կ՚արածեն եւ կը գործածուին ամէնէն ծանր եւ սպառիչ գործերու մէջ։ Եւ այս բոլորը պատառ մը չորհացի փոխարէն։

Այս յուշագրով, կը պահանջուի կառավարութեան անմիջական միջամտութիւնը, որպէս զի առանց ժամանակ կորսնցնելու կարելի ըլլայ ազատել այս գերիները։

Նմանօրինակ դիմումներ պիտի ընեն նաեւ գաղթականական այլ կազմակերպութիւններ։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ՀԻՒԱՆԴ

Շաբաթ իրիկուն, Փարիզի մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահը եւ քանիցս վարչապետ Փուանքարէ ծանրօրէն հիւանդացած է անակնկալ կերպով։ Թերթերը երէկ միայն լուրը հաղորդեցին։

Պ. Փուանքարէ փոխադրուած է հիւանդանոց ուր կը դարմանուի բժիշկներու տեւական հսկողութեան տակ։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

… Նոյեմբեր 27

Խորհրդային Հայաստանում երկար տարիներ ապրած չէզոք մէկ գրողի՝ (բայց ոչ պրոլետ) Ն. Նշտունու Թարմ յուշերից:

— Խորհրդային Հայաստանի գրողները իրենց կուսակցական գաղափարախօսութիւնից ամենափոքրիկ շեղում մը անգամ անելու հնարաւորութիւնը չունին իրենց գրուածքներում, հակառակ այն փաստին, որ ամենից շատ են խօսում քննադատութեան ծաւալման մասին: Իրականութեան մէջ փաստօրէն նրանք խեղդում են այդ քննադատութիւնները անգամ գրականութեան ամենաչէզոք բնագաւառներում եւ հարցերում: Նրանց ամենաչնորհալի գրականագէտ Ե. Չարենցը այժմ աքսորուած է Հայաստանի սահմաններից՝ ամենագռեհիկ մի յանցանքի համար, որին Թիւրը ամօթխածութեան դէմ է…: Հայ բոլշեւիկ գրականութիւնը չունի ոչ մի ալքառու եւ արժանաւոր ղեկավար, ովքեր ներկայումս ղեկավարում են այդ գրականութիւնը, նրանք աւելի հաւակնութիւններ ունին, քան թէ արժանիք:

Ազատ Վշտունի, Նայիրի Զարեան. Դաբաղեան, Կարմէն եւ շատ շատերը— հոյակապ ոչնչութիւններ են եւ ուրիշ ոչինչ: Նոյնիսկ այնպիսի ինտելիգենտ կոմունիստներ կան, որոնք աւելի եղած դէպքում, երբ խօսք էր լինում պրոլետ գրողների մասին, ասում էին՝ «Այս գրողները աւելորդ տեղը Թուղթ եւ Թանաք են սպառում ու պետական միջոցները վատնում»:

Դանէ գրածները մի բանի նմանէր, ոչ հայերէն է եւ ոչ էլ չինարէն: Ամբողջապէս այդ գրողները պետական վարչութեան (Չեկա) տեսակէտն են արտայայտում բացառապէս իրանց գրուածքների մէջ: Երբեք դուք չէք տեսնի եւ չէք հանդիպի մէկ ազատ գրողի, որը համարձակէր ամենաթեթեւ շեղում մը ունենալ պետական գրական հայեցակէտից եւ ինքնուրոյն կարծիք ունենար: Վա՛յ նրան, ով դուրս կը գայ այդ շրջանակից, անմիջապէս նրա անունը կը գրի սեւ տախտակի վրայ եւ կ'ամբաստանուի որպէս Թեքում ունեցողի ու կը զրկուի իր պաշտօնից: Դրանով էլ չի վերջանայ խնդիրը, նրան կը բանտարկեն ու կ'աքսորեն:

Ահա այսպիսի դժոխային պայմանների մէջ կ'ապրի Հայաստանի գրականութիւնը:

Ներկայիս Խորհ. Հայաստանի կառավարական կազմը բաղկացած է ամենաակտիւ կուսակցականներից, որոնք առանց բացառութեան իրենց աշխատանքներից դուրս միշտ «արտաժամեաներ» են կատարում: Այս «արտաժամեաները» պէտք հասկանալ այսպէս,— իրենց գործից դուրս լրտեսի դերում սրա-նրա հետեւից ընկած հետախուզութիւններ են կատարում: Եւ այս աշխատանքը կատարւում է մեծ եռանդով: Նրանք ապրում են խիստ բարեկեցիկ պայմաններում, եւ այս, այն միակ յատկանիշն է, որով նրանց անվրէպ կերպով կարելի է տարբերել եւ ճանաչել ժողովրդից:

Կոլէկտիվիզացիոն քաղաքականութիւնը առաջ է բերել նրանց մէջ աշ ու ձախ Թեքումներ: Գտատնուած են այնպիսի կուսակցականներ, որոնք իրենց կուսակցական տոմսը յետ են վերադարձրած, յայտարարելով, որ այլեւս իրենց համար պատիւ չեն համարում կուսակցութեան մէջ մնալը: Ինչ խօսք, որ այդպիսիներն էլ են ենթարկւում Չէկայի խստութիւններին:

Խորհրդային երկրում դրութիւնը այսպէս է, եթէ մի մարդ կուսակցական է, ժարդու չարքին են դասում, իսկ եթէ նա կուսակցական չէ, այլ ունի կուսակցականի գաղափարախօսութիւնը եւ արտայայտութիւնը իր առօրեայ կեանքում, այդպիսիներին մարդապէսի տեղ են դնում՝ իսկ ովքեր ծանրաբեռնուած են ընտանիքով եւ չեն հետաքրքրւում քաղաքականութեամբ, մի խօսքով չէզոքներ են, նրանց նախ, մարդու հաշւի չեն դնի եւ երկրորդ՝ նրանց այնպիսի աշխատանքներ են տալիս, որ առաջին երկու կատեգորիայի պատկանողները հրաժարւում են անել, իսկ վա՛յ էն մարդուն, որ կը համարձակւի քննադատելու խորհրդային կարգերը, այդպիսիները կամ պէտք է զէնք վերցնեն բարձրանան լեռները, կամ թէ չէ պէտք է Թողնեն խորհրդային երկրի սահմանները անյետալ կերպով:

Խորհ. Հայաստանի քաղաքներում եւ թէ գիւղերում ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը ուղղակի զարհուրելի է. միայն այս ամառ Երեւանի կոոպերատիվների առաջ շարան-շարան կանգնած պոչերում երկու կին մահացած է, բազմաթիւ երախաներ վիրաւորուած են ոտքերի տակ գնալով, իսկ անհաշիւ կանայք վիժած են հերթի կանգնած միջոցին աշ ու ձախ սեղմումներից:

Քաղաքացիները Բանկոպի անդամ լինելով, սկզբում այն համոզումը ունէին, որ սննդամթերքի պարէնաւորման կողմից աւելի լաւ վիճակի մէջ պիտի ապրին, քան առաջ, սակայն իրենց այդ երազները ի դերեւ ելան եւ հիասթափուած են այժմ, չնայած այն հանգամանքին, որ նրանք իր ժամանակին վճարել են 30-150 ռուբլի անդամավճար:

Ազգաբնակչութիւնը իր անհրաժեշտ կարիքները բաւարարելու համար միանգամայն զուրկ է: Այսպէս օրինակ, մէկ կոճի թել, մէկ տուփ ծխախոտ, մէկ կտոր օճառ ստանալու համար, նա պէտք է բազմաթիւ ժամեր հերթի կանգնի: Հաշւել են, որ եթէ բանւորը առանց աշխատելու ռոճիկ ստանայ, նա պէտք է նորից առնուազն օրեայ մէջ 10-17 ժամ յաւկացնէ հերթերում իր եւ իր ընտանիքի համար անհրաժեշտ մթերքները ստանալու համար:

Եւ այս բոլորը արւում է «յեղափոխական» բոլշեւիկեան «դըրախտում»:

Շարունակ սեւ հաց ուտելուց եւ իւղ գործ չածելու պատճառով, ժողովրդի հարիւրի 75ը հիւանդ է ստամոքի զանազան հիւանդութիւններով, որոնց բոլորին բժիշկները պատւիրել են դեղատոմսով գործ ածել՝ սպիտակ հաց, կաթ եւ կարագ, բայց ուա՜ղ, հիւանդները մահանում են, որովհետեւ այդ կենսամթերքների անունները միմիայն դեղատոմսի մէջ են կարդում:

Ամբողջ Երեւանի կոոպերատիվները պտուղ- վերոյիշեալ մթերքների երեսը չէք տեսնի, իսկ եղած դէպքում էլ, դրա կոոպերատիվ չհասած բաժանում են իրենց փառահեղի կուսակցականների միջեւ՝ կոլէկտիւների ձեւով:

Եթէ դուք այսօր անցնէք Հայաստան եւ ամբողջ քաղաքների բանկոպները հետազօտութեան ենթարկէք, դատարկութիւնից բացի ուրիշ բան չէք տեսնի, իսկ դրա հակառակ այլ պատկեր են ներկայացնում Չինկոպները (Չինուորական կոոպերատիւներ), որոնք լիք լեցուն են ամէն տեսակի ապրանքներով:

Անչուշտ ընթերցողին կը հետաքրքրի այս գաղտնիքը:

(1) ԽԱՄԲԷԼ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԻՍԿՈՒՀԻ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

Ա.

Նոյ. 14ին, Զակազիկի մէջ, երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը ետքը մեռաւ ցիկին Իսկուհի Թիրեաքեան, կինը ան մոռանալի Հրայրին (Հայկ Թիրեաքեան):

Հանգուցեալը իր ծաղիկ հասակէն արդէն նուիրուած էր յեղափոխական գործին եւ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերու մէջ, իր դիւցազնատիպ ամուսինին հետ մասնակցած էր ամենէն պատասխանատու ձեռնարկներուն եւ անոր հետ երկար տարիներ քաշած տաճկական զնտաններու եւ աքսորի տառապանքը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ շաբաթ կէսօրէն վերջ, մեծ բազմութեան մը ներկայութեան, եկեղեցիին բակը կարճ դամբանական մը խօսեցաւ Դաշնակցութեան Զակազիկի կոմիտէին ներկայացուցիչը:

Ստորեւ կը հրատարակենք հանգուցեալի ինքնակենսագրական նշմարները, որոնք պատմական վաւերաթուղթերու կարեւորութիւնը ունին:

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Ծնած եմ Պոլիս 1874ի մայիս 1ին: Մանկութեան օրերս շատ ուրախ անցուցած եմ քրոջըս Զապէլի եւ եղբօրս հետ:

Այն ատեն մանկապարտէզներ չկային, ուստի նախնական կրթութիւնը տանը առած եմ: Տասներկու տարեկան հասակիս մտայ եմ Նարեկեան վարժարան (այժմու Եսայեան), ուր մնացի եմ մինչեւ չորրորդ կարգ. ապա անցայ եմ Բերայի Աղջկանց Արհեստանոցը եւ աւարտեր եմ դայն 7 ընկերուհիներուս հետ, որոնցմէ մտերիմներս եղած են Մառի Պէյլէրեան (բանաստեղծուհին) եւ Ցիկին Նիկողոսեան:

Արհեստանոցի այդ երեք տարուան շրջանին, ի թիւս մեր լաւագոյն ուսուցիչներու, հայերէնի դասատու էր Մելքոն Կիւրճեանը (Հրանդ) որ մեծ ազդեցութիւն ունեցեր է վրաս, ներշնչելով ինծի հայրենիքին եւ յեղափոխական գործին նուիրուելու գաղափարը: Դասարանի եօթ ընկերուհիներէս հինգը պահպանողականներ էին, իսկ Մառին եւ ես՝ կարմիր յեղափոխականներ: Հոն, դպրոցին մէջ, երկուքս ալ ուխտեցինք նուիրուիլ մեր դատին եւ միասին աշխատիլ մեր ուժերուն ներած չափով:

1890ին հնչակեաններ եկած էին Պոլիս (որոնց մէջ էր Արվախի — Վարդ-Պատրիկեան). անոնք, ի մէջ այլոց, նաեւ օրիորդաց խումբ մը կազմեցին: Այդ միջոցին էր որ տեղի ունեցաւ Գատրիարքարանի ցոյցը: Ինծ առաջարկեցին նոյն օրը Պատրիարքարան գտնուիլ և երեժակ դրօշ մը ձեռքս,պառանելիրենց կարգադրութեան, Որքա՛ն երջանիկ էի ես այդ օրը եւ գիշերը, միշտ մտածելով թէ ես ալ նման բանի մը օգտակար պիտի ըլլամ:

Որոշեալ ժամին երթալով մեր ժողովատեղին, կը սպասէի ինծ յանձնուելիք դրօշին: Ու մեծ եղաւ յուսախաբութիւնս, երբ ընկերները բսին ինծի, թէ դեռ փոքր եմ այդ կարգի վըտանգաւոր գործերու մէջ նետուելու համար, եւ թէ առաջարկը ըրած էին միայն զիս փորձելու նպատակով:

Յոյցը տեղի ունեցաւ, որուն հերոսը, Ջանկիւլեան, ձերբակալուեցաւ: Այդ օրերուն ընկերուհիներս եւ ես անառհեան ոգեւորութեամբ կը զբաղէինք զէնքեր ու թերթեր տեղափոխելով:

Դպրոցական շրջանս աւարտելով, նոյն վարժարանին մէջ պաշտօն առանձնեցի, իսկ մէկ ու կէս տարի ետքը անցայ Մաքրի-գիւղի ազգային վարժարանը: Այդ ժամանակ արդէն հեռ-ցած էի հնչակեան կուսակցութենէն: Այդ (կուսակցութիւնը իր կարգ մը ապիկար անդամներու չնորհիւ՝ արդէն քայքայման վիճակի մէջ էր:

Ուսուցչական պաշտօնս գոհացուցիչ չէր տար ինծի: Իրաւ է, ամբողջովին աշակերտներուս նուիրուած, օրն ի բուն կ'աշխատէի, բայց հոգիս ուրիշ պահանջ ունէր:

Այդ ատենն էր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մուտք գործած էր Պոլիս եւ կազմակերպութիւններ առաջ բերած: Ընկեր մը առաջարկեց ինծի՝ անդամագրուիլ Դաշնակցութեան եւ օրիորդաց խումբ մը կազմել: Ամենայն ուրախութեամբ ընդունեցի առաջարկը, եւ քանի մը օր յետոյ ունէինք արդէն մեր խումբը՝ բաղկացած հինգ անդամուհիներէ: Մեր առաջին աշխատանքը եղաւ ձեռագործներ պատրաստել վիճակահանութեան համար: Կը հաւաքուէինք Օր. Իւստիկի տանը, որ հետզհետէ դարձաւ Դաշնակցականներու ժողովատեղին:

Տարի մը յետոյ թողուցի ուսուցչական պաշտօնս եւ ամբողջովին նուիրուեցայ կուսակցական գործունէութեան: Դաշնակցականներէն Հրաչ կ'ապրէր Օր. Իւստիկի տանը: Հոն տեղի կ'ունենային կուսակցական ժողովները, որոնց կը մասնակցէին Բարգէն - Միւնի, Աշոտ, Եզնուարդ, Միկօ եւ ուրիշներ: Ես ալ յաճախ ներկայ կ'ըլլայի այդ ժողովներուն:

1896ի յուլիսն էր: Օր. Իւստիկի տանը մեծ իրարանցում կը տիրէր: Ամէն կողմէ ընկերներ հաւաքուած էին Պոլիս՝ մեծ ձեռնարկ մը կազմակերպելու համար: Արմէն Գարօն, Հրաչը, Աշոտը, Օր. Իւստիկը եւ ես երկու ամիսէ ի վեր զբաղած էինք ռումբեր լեցնելով, որոնց թիւը 600ի կը հասնէր:

Ժամանակը եկած էր գործածելու այդ ռումբերը:

Ընդհ. ժողովներու մէջ (որոնց կը մասնակցէին ռուսահայ ընկերներէն Բորիս, Արվախի, Մար իսկ տեղացիներէն Գնունի, Միքաելեան, Բարգէն, Աշոտ, Հրաչ, Գարօ եւ ուրիշներ) մշակուեցաւ Օսմ. Պանքի գրաւման եւ Սամաթիոյ կռիւին նախագիծը: Սամաթիոյ գործին ղեկավարութիւնը յանձնուեցաւ Գնունիին եւ Անդրէասեանին: Դէպքի առտուն երկուքն ալ գնչուեցան, երեւան բերելով անհամ հերոսութիւն:

Պանքի գրաւումէն առաջ Օր. Իւստիկի տանը ամբարուած ռումբերը փոխադրած էինք զանազան տեղեր: Այդ աշխատանքը կատարած էինք Արմէն Գարօն, Հրաչը եւ ես, յաճախ կառքածուելով եւ հետապնդուելով ոստիկանութեան կողմէ:

Պանքի ցոյցը նշանակուած էր օգոստոս 16ին: Նախորդ գիշերը փոքրիկ հաւաքում մը ունեցանք՝ վերջին մնաք-բարեւները ըսելու Հրաչը, հրաժեշտ առնելով, գնաց Խասգիւղ, իսկ Գարօն մնաց: Շատ տխուր էր: Երկար խօսեցանք, ու վերջը ան ինծ յիշատակ մը տալու մանէնոպ-ը իր սիրելույն յանձնելու: Հրաչը չկարողացայ այլեւս տեսնել:

Հետեւեալ կէսօրին պանքը արդէն գրաւուած էր: Բարգէնը սպաննուած էր շէնքին դրան առջեւ (*)իսկ Գարօն և Հրաչը, 24 ժամ պանքին տէր ըլլալէ յետոյ՝ ելած էին անկէ ռուս դեսպանատան միջնորդութեամբ:

Դէպքէն յետոյ ոստիկանութիւնը քանի մը օր շարունակ խուզարկութիւններ կը կատարէր: Մենք, օր. Իւստիկ, քոյրս եւ ես, փախանք տանէն: Բայց, նկատի ունենալով որ տանը տակաւին ռումբեր մնացած էին, վերադարձանք, ռումբերը ջրհորը իջեցուցինք եւ մեկնեցանք՝ այլեւս չվերադառնալու պայմանով:

Մեր մէկ ընկերուհին, որ իտալահպատակ էր, միջոցներ տուաւ մեզ՝ հետերնիս ունենալով ծնողքս եւ Օր. Իւստիկը՝ անվտանգ կերպով Գալկարիա անցնելու: Աւստրիական նաւ մը նստանք եւ, հարիւրաւոր փախստականներու հետ, երկու օրուան սոսկալի փոթորիկէ մը վերջ, ապաստանեցանք պաւլկարական հողը:

(*) Իր ձեռքէն ինկած ռումբի պայթումէն:

Հ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Շաբաթ գիշեր փարիզի Աշխարհագրութեան Ընկերութեան գեղեցիկ ու մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Ե. Ո. Միութեան հնգամեակը, նախագահութեամբ Ա. Ահարոնեանի:

Երկու օր առաջ արդէն սպառած էին տոմսերը: Եւ շաբաթ երեկոյ կանուխէն եկած էր ժողովուրդը, լեցնելու սրահը, ուր շատեր ոտքի վրայ մնացին: Երկար ատենէ ի վեր այսպիսի խանդավառ հանդէս մը չէ տրուած փարիզի մէջ: Հանդիսականներուն տրամադրութիւնը չափազանց բարձր էր, ի պատիւ Զափահաս Որբերու: Հիմա մեր ժողովուրդը կատարեալ յարգանքով կը հետեւի ճառախօսներուն եւ գեղարուեստական բաժնին, եւ ոչ թէ միայն չաղմկեր, այլ նաեւ ցոյց կուտայ իր համակրանքն ու խանդավառութիւնը:

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.-ականները, գլխաւորութեամբ սկաուտ պետ Աբէլեանի, որոնց Միութիւնն ալ կը մասնակցէր հանդէսին:

Ներկաներուն մէջ էին ցիկին Ահարոնեան, ցիկ. Հ. Միսաքեան, Մ. Վարանդեան, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէին բոլոր անդամները, Մ. Պօղոսեան, Ցոլք. Լ. Գրիգորեան, Օրներ Թորոսեան, գերասան Ա. Շոհմաթունի, Հրանտ Սամուէլ, նկարիչ Հ. Ալեանաք, ակումբներու ազգային պետ՝ Գ. Ցանորեան, Հ. Մաթէոսեան, Գ. Գեւորգեան, Զաւրէճեան, Գեդիկ, կարօ Ո.-չագլեան եւ ուրիշներ:

Ողջերձներ գրկած էին փարիզի Հայ Դրդի Միութիւնը, Ուրֆայի Հայր Միութիւնը, Գարաֆեօզեան Որբանոցը, Սեվրի Մխիթարեան վարժարանը եւ ուրիշ ազմակերպութիւններ:

Նախագահ Պ. Ա. Ահարոնեանի մուտքը ողջունուեցաւ բուռն ծափահարութեամբ:

Ցիկոյ Պ Ահարոնեան բեմ բարձրացաւ ֆրանսական եւ հայկական քայլերգներով, զորս նուագեց Հ Ե Ո Միութեան «Եփրատ» նուագախումբը: Ցեռոյ հանդէսը բացաւ գեղեցիկ ճառով մը.

Ա. Ահարոնեանի Ճառը

«Զափահաս որբեր հայոց աշխարհի:

Այսօր դուք կը տօնէք ձեր կազմակերպութեան հնգամեակը: Հինգ տարիներ, որոնք ձեր սեփական ջանքերով դարձած են համբաւ ու բեղմնաւոր, ինքնուրոյն եւ օգեւորիչ:

Հայոց աշխարհին մէջ երբ որբ երախաները չափահասութեան տարիքը թեւակոխեին, գեղի քահանան զանոնք կը տանէր իրենց ծնողներուն գերեզմաններուն մօտ «պահպանիչ» կ'ըսէր անոնց գըլխուն եւ «Հոգւոց» կը կարդար ննջեցեալներուն հոգւոյն:

Այսօր, իմ սիրելի Զափահաս Որբեր, ձեր Միութեան հնգամեակը տօնելով՝ չափահասութեան պատին է որ կը պահանջէք պէտք է որ գեղի քահանան, Հայոց աշխարհի քահանան ձեզ ալ տանի ձեր ծնողներու յիշատակին: (Այս առթիւ հրաւիրեց մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել անոնց յիշատակը):

Զափահաս Որբերու Միութիւն, երեք բառեր են եւ երեք բառերու մասին եւ նախագահական խօսքս ունիմ ըսելիք: Դուք գիտէք թէ ինչ հնչեան միեւնոյն յարգանքն է որ բաղկացուած է այս երեքը, չէ՞ ինք, իմ առաջին երեքը նախագահութեամբ:

Առաջին հայեացքով կը թուի իրարու հետ հակասեն այս երկու բառերը, որոնք անոնց կանչական անունը կը կազմեն տերունդին: Զափահաս եւ որբ: Ինչ կը նշանակեն այս բառերը: Գիտենք թէ որբ կը կոչուի երախան, որուն ծնողները մեռած են, ուտելու հաց չունի, հագուստ չունի, զրկուած է գուրգուրանքէ բաներ որոնք ամենուրեք են: Բայց այդ որբը չէ հայոց աշխարհի որբը: Հայոց աշխարհի որբերը տարբեր են, տարբեր անոր համար որ անոնց հայրերը ու մայրերը մեռած չեն, այլ խողխողուած են, սպաննուած են: Մեր որբերը ոչ միայն զրկուած են անունէ եւ գուրգուրանքէ, այլ նաեւ զրկուած են հայրենիքէ: Ահա այս է որ կը կազմէ անոնց որբութեան գերագոյն տրամը:

Բայց ինչո՞ւ չափահաս անե՞նք: Երբ որբը մեծնայ, զգեստները ում, մտածելու բողոքութիւն, չարն ու բարին նազանելու յատակութիւն ունենայ, ան կը դառնայ չափահաս եւ կը դադրի որբ կոչուելէ: Հայ որբը երբ չափահաս դառնայ ան չի դադրիր տակաւին որբ ըլլալէ, որովհետեւ ան միշտ զրկուած է հայրենիքէ: Ան պիտի է որ որբ կոչուի՝ մինչեւ որ հայրենիք վերադառնայ, մինչեւ այն օրը որ դուք կարենաք ձեր հօր գերեզմանին մօտ որբեր էք:

Ձեր ձեռքին մեծ մոխիր մը կայ, աշխարհի մեծերէն ուած՝ եւ գրոշմուած՝ ձեր հայրերու արիւնով: Ուժեղ պահեցէք զայն ձեռքերուն մէջ, պիտի պահանջէք ձեր իրաւունքը եւ շահիք ձեր դատը, հայրենիքի դատը:

Այսօր երկու երկրաւոր կան հաւաքոյթ կայ (ափսոսալով ֆրանսահայ Արեներու կոյթին): Ցաւալի երեւոյթ մըն է, ձեռքերնուս, մենք մեծերս, պէտք է որ անմիաբանութեան մէջ չըլլանք, բայց ես վստահ եմ դուք դեղին կենսաւնակութեամբ բնազդով օժտուած՝ պիտի կարենաք միանալ եւ միացնել ձեր քենտ մեծերը:

Կը սպասեմ թէ որ երախան մեր ամբողջ կեանքը մաքառումի Թիւք է, մեր գոյութիւնը մէջ է: Ցորգեցէք իրար եւ ցուցէք ձեր ճիգերը ամէն անկիւն որ շղթան կը պատրաստեն հայրենիքի համար. Վստահ եմ ձեր երագիրը այդ ուղղութեամբ է որ կ'առաջնորդէ ձեզ, եւ այդպէս է ես պատրաստ եմ կեանքիս վերջին թելը ձեզի: Եւ ո՞վ կը սիրէ ձեզ մահէն ձեզի պէս, ան է որ կը ...

հայրենիքը: Դժուար է ձեր ... բան, այն ճամբան զոր դուք ... բարիք, ո՞վ չորցած եղեւնի ... վերընձիւղած ծիլերը, ... բայց գեղեցիկ եւ յաւ... մէ խորաքանչիւրը ... սրտին մէջ իր գեղին ... թիւնները, յոյսերը, ... թիւնները, հայրենիքի ... յիշատակները, ամէն օր ...

...ւն, հաւատքով ու փառքով, ...ինչու որ օր մը դառնայ իր ...ւղը գերեզմանը, վերադառնելու ...ոյրը — Հայր, հանգիստ ...եր, ես այլեւս չափահաս որբ ...ս հայրենիքիս քաղաքացին եմ։

Պ. Ա. Ահարոնեանի բանախօսութենէն յետոյ որ քանիցս ընդմիջուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով, նուագախումբը նուագեց «Ցոլուօրիէլը»։ Նոյնքան ...յ սպայ մը կարդաց հետեւեալ ուղերձը։

Գ. Ե. ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ողջո՜յն ձեզ, վահագնաշունչ ...յորդիք,

Նահատակներու ձայնն էք ...ւք կենդանի,

կտակակատարը անոնց վերջին ...ւէնքին։

Դուք հայութեան գոհարա...ւէն դուրս եկաք, երբ բոլորը՝ թընելու «արդարութեան» ի...ինքն։

Ձեր բռունցքը սարսափն է թշնամիին եւ ձեր կուրծքերը վահան մեր ցեղին...

Ո՛չ, դուք գութ ու գորով չէք մուրար, դուք բոցաշունչ եւ բո...ցանի երիվարը վրէժի...։

Մեր սրտերը ձեզի հետ են ո՜վ պողպատէ բազուկներով քաջորդիք.

Ողջո՜յն ձեզ, ողջո՜յն։

Արեւակէզ ճակատներով եղբայրներ»։

Այս ուղերձէն ետք, թաւջութակահար Պ. Worms նուագեց երեք կտոր, Մոցարթէն, Ագարթեւեանէն եւ Օֆֆէրէն։

(Շարունակելի)

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

Հայագրի Պ. ձիուզէփփէ Գերնարտի որ Աղաբեկովի յուշերուն մէջ խնդրոյ առարկայ դարձած էր, կը խնդրէ մեզմէ հրատարակութեան տալ հետեւեալ հերքումնագիրը։ Աղաբեկով Պ. Գերնարդին ցոյց կուտար իբր իր գործակալը։

Քապուլի իտալական պատուիրակութեան թարգման ըլլալով, ...ս ցոյց կուտայ՝ իբր իր «անգղեկտուն» պատուիրակութեան գործերուն մասին, եւ երբ Աֆղանիստանի ելմտական նախարարութեան խորհրդական, երբ կ'ըսէ թէ երկրին տնտեսական ու ընկերային կեանքի զանազան ճիւղերուն մասին՝ իրեն տեղեկութիւններ կը հաղորդէի, այս մարդը ո՛չ միայն իմ պատուիս, այլ յիշեալ կառավարութեանց արժանապատուութեան հետ կը խաղայ։

Աֆղանիստանի «խորհրդային պատուիրակութեան քաղաքական կցորդի հանգամանքով, (այսպէս գրուած էր իր այցաքարտին վրայ) Աղ. բեկով կը յաճախէր դիւանագիտական շրջանակները եւ շատ անգամ ինծի կը հանդիպէր պաշտօնական ընդունելութիւններու եւ ճաշկերոյթներու ընթացքին։ Քապուլի եւրոպական գաղութը փոքր ըլլալով, հանդիպումները յաճախակի էին։ Եւսէն մը, ամիսը երկու անգամ Քապուլի բոլոր եւրոպացիները բացի Անգլիացիներէն իրարու կը հանդիպէին խորհրդ. պատուիրակութեան երեկոյթներուն մէջ։

Նման հանդիպումներ ոչ մէկ իրաւունք կուտան Աղաբեկովին, իրենց յուշերը զարդարեն մեր անուններով. իբր իրենց "մարդոց", անունները. անոր համար որ մեր անունները կը յաճախեն, առանց առկայն գիտնալու մեր ընկերութեան հետ իրենց շփումներուն իսկական նպատակը։

Իտալական եւ աֆղան կառավարութեանց գիտութեամբ եւ արտօնութեամբը, Աֆղանիստանի մէջ կը ներկայացնէի մէկ քանի կարեւոր առեւտրական տուներ, որոնց անունները չփոթուած են Աֆղանիստանի յուշերուն մէջ։ Այդ տուներէն Նաֆթ Սէնդիքան, Իտալիոյ գործակատարին միջոցաւ ինծմէ խնդրեց ներկայացնել զինք իբրեւ պատուաւոր եւ առեւտրական մէկը, եւ առաջարկելի ծանօթ։ Այդ ներկայացուցչութիւնը որ եւ է մասնաւոր պայման չունէր։ Մեր պայմանագրութիւնը կնքուեցաւ 1 դեկտեմբեր 1924ին, Քապուլի մէջ, Իտալիոյ արքայական պատուիրակութեան կողմէ։ Պայմանագրութիւնը կը կրէ 105 համարը վեց ամսուան համար էր (ռուսական քարիւղը սուղ ըլլալով եւ անգլիական քարիւղը աժան ըլլալով), իմ գործս աւարտեցաւ, ծախելով Քապուլի քաղաքապետութեան 80-90 թիթեղ (եթէ չեմ սխալիր), եւ մեր պայմանագրութեան համաձայն, ծախուած ամէն թիթեղէ 800 900 ֆրանք տոկոսայ (200-225 ռուփի)։ Ալ ակնյ յետոյ ուրիշ որ եւ է աշխատութիւն չեմ կատարած սովետներու հետ Քապուլի մէջ, որովհետեւ չուզեցի շարունակել ներկայացուցիչ ըլլալ, քանի որ շահաբեր չէր։

Կարելի՞ է արդեօք որ ես իբրեւ պաշտօնական ներկայացուցիչ իտալական եւ աֆղան կառավարութեան Քապուլի մէջ եւ սամանալով արդէն իսկ ամերիկեան մէկ տունէ միայն 240,000 ֆրանք տարեկան, առանց հաշուելու պաշտօնական ռոճիկս, գիջանէի 800-900 ֆրանք նուէրի մը՝ ...ոնր թիթեղներու բեռը վրայ տանելու ետք, կը նախընտրէի անգլիական փայլուն ոսկիները, որոնք Պ. Աղաբեկովի յայտարարութեանց համաձայն Աֆղանիստանի սովետական գաղտնարանին մէջ կը գտնուէին։ Այդ օրուան թուականով դիմեցի Թէհրանի ֆաշիստական կոմիտէին, որուն գանձապահն էի ես Քապուլի մէջ. հոն գտնուած միջոցիս, խնդրելով որ Թէհրանի իտալական դեսպանին օգնութեամբ քննէ Աղաբեկովի յայտարարութիւնները, հասկնալու համար թէ ի՛նչ նպատակով այդ մարդը ուզած է զիս պառաւել իր պղտոր հոգածութեամբը...

Իբրեւ ազատ վաճառական, ես կ'աշխատէի առեւտրական զանազան հաստատութիւններու հետ, առանց հարցնելու թէ ի՛նչ ազգէ են եւ ո՛ր կառավարութեան կը պատկանին։

Վերջապէս, պարտք կը համարեմ յայտարարել թէ չորս տարի Աֆղանիստան բնակելէ յետոյ, այդ երկրէն մեկնեցայ պատուաւոր նամակներով եւ զանազան պատուանշաններով իտալական եւ աֆղան։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի մէջ զրոյց շրջեցաւ թէ Փանչաթըրէն դրկուած կառաւէն փոխադրող բեռնատար ինքնաշարժ մը վարիչը՝ ոստիկանի մը դրդումին անսալով, գիտամբ կոխկռտեց հնդիկ կամաւոր մը, որ մեռաւ։ Կառավարութիւնը կը հերքէ այս պարագան։ Իրականութիւնն այն է որ գերագրգռուութեան պահու մը մէջ, կամաւորը իբր նոր տեսակի ցոյց մը օտար ապրանքներու վաճառման դէմ, նետուեցաւ բեռնատար ինքնաշարժին առջեւ։ Ժողովուրդը չափազանց յուզուած է կամաւորին այս կերպ անձնազոհութենէն եւ անոր դիակը կը պատրաստեն թաղել թաղ, հոն թափօր մը ընկերակցութեամբ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի պաշտօնապէս բողոքներ եւ դիտողութիւններ ներկայացնելու Ֆրանսական կառավարութեան, Ռուսիոյ դէմ զինեալ միջամտութեան մը պատրաստութեան մէջ՝ Ֆրանսայի պետական մարդոց մասնակցութիւնը պատրուակելով։

*** Քէրէնսկիի թերթը «Տնի» Ռուսիայէն ստացուած հետեւեալ նամակը կը հրատարակէ կառավարութեան կողմէ՝ արմտիքի բռնագրաւման մասին։

— Ամբողջ զօրախումբեր, գնդացիրներով եւ հրձիգ գործիքներով զինուած, պաշտպանուած յատուկ դիմակներով, բոլոր կը հաւաքեն արմտիքը, գետնախորշը, թոնիրներէն անգամ։ Բայց, որովհետեւ կարելի չէ բոլորը փոխադրել՝ միջոցներու անբաւականութեան պատճառով, փորուած փոսերու մէջ կը թաղեն ցորենը։ Երբ զօրախումբերը կը մեկնին, անօթութենէ մահուան սպառնալիքին տակ ճնշուած գիւղացիները կ'երթան փոսերէն դուրս հանել իրենց բերքերը։ Ցածով կը յաջողին։

Բայց, առով չեն գոհանար։ Անոնք կը յարձակին նաեւ արմտիք փոխադրող կառախումբերուն վրայ։ Այնպէս եղած է որ 5—6 վագոն արմտիք փոխադրելու համար, կառախումբին մէջ կը տեղաւորեն 20ի չափ «յատուկ ցելուխ» զինեալ պահակներ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԿԱՐՄԻՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ

Կալաչի ոստիկանութեան կողմէ ընդհ. ապահովութեան կեդրոնին ուղղուած տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ վերջերս երեւան հանուած ահաբեկչութեան մասին բացուած քննութիւնները վերջացած են։

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ ահաբեկչական կազմակերպութեան պետերը, որոնք Ռուսիայէն կուգային, ուղղակի յարաբերութեան մէջ են Թիրասփոլի կէփէուի կեդրոնին մէջ։

Առաջին ահաբեկչական ոճիրը գործուեցաւ Պրազիի կայարանին մէջ՝ Պոստանդայի մօտ։ Ահաբեկիչները նոր պատրաստութիւններ կը տեսնէին օդը հանելու Կալաչի մօտ, երկաթուղիին փապուղիները եւ մտադրութիւն ունէին օդը հանելու Դանուբի մէկ կամուրջը։

Ահաբեկիչները որոնք մէկ տարիէ ի վեր կը գործէին Ռումանիոյ մէջ, ժամանեցան կէփէուի լրտեսներէն լեհացիի մը կողմէ։

Ամբաստանեալները խոստովանած են մինչեւ նոյն ատեն թէ լրտեսութեամբ ալ կը զբաղէին եւ կը ջանային Կալաչի օդանաւային կայանէն եւ Դանուբի նաւատորմին վերաբերեալ գաղտնիքներ կորզել։

ՍԹԱԼԻՆԻ ՑՂԱՆ՝ ՀՕՐԸ ԴԷՄ

Վարշաւիայէն առնուած տեղեկութեան մը համաձայն, կարմիր բանակին զաւակը Ժաքով Սթալին ձերբակալուած է մարտանաւու մը վրայ, Օտեսայի նաւահանգստին մէջ։

Սթալինի զաւակը տասնէ մը ի վեր բուռն պայքար կը մղէր ի նպաստ ընդդիմադիր տարրերուն, որոնց ուժ տալ կը թելադրէր Սեւ Ծովու նաւատորմի նաւաստիներուն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴՐԱՄ ՓՈԽ ԿՈՒՏԱՆ

Էնկիւրիէն եկած լուրերը կը յայտնեն թէ նոր փոխառութեան առաջարկներ եղած ըլլալու մասին զրոյցներ կը շրջին։ Գրած էինք թէ գերման խմբակ մը 60 եւ շուէտական խմբակ մըն ալ 290 միլիոն ոսկի առաջարկած են հանրօգուտ շինութեանց համար։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, պելճիքական խմբակ մըն ալ, որուն գլուխը ծերակուտական մը կը գտնուի, 500 միլիոն ոսկի փոխ տալու առաջարկ ըրեր է կառավարութեան։ Յայտնի չէ թէ խմբակը ինչ պայմաններ ունի, միայն թէ հանրօգուտ շինութեանց ծրագրով հետաքրքրուած է եւ կառավարութենէն խնդրած է որ անոր մէկ օրինակը տրուի իրեն ուսումնասիրութեան համար։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ Սպանիոյ մէջ հաստատուած խիստ գրաքննութեան, կարելի եղած է կարգ մը մանրամասնութիւններ քաղել ֆրանք-սպանիական սահմանագլուխին մօտ, Ժաքա բերդաքաղաքին մէջ ծագած զինուորական ապստամբութեան մասին։

Վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, ապստամբութիւնը բոլորովին ձախողած ու զսպուած է կառավարական զօրախումբերու կատարուած գործողութեանց հետեւանքով։

Ցակաւին յայտնի չէ թէ որքան մեռեալ եւ վիրաւորներ կան. բայց կ'ըսուի թէ ըմբոստները ունեցած են հարիւրի չափ սպանեալներ եւ վիրաւորներ, որոնց մէջ երեք հարիւրապետներ։

Կառավարական ուժերու եւ ըմբոստներու միջեւ կռիւը կէս ժամէ աւելի չէ տեւած եւ երբ Ժաքայի ըմբոստ քաղքենիները լսեցին յեղափոխականներու պարտութիւնը անմիջապէս ձգեցին քաղաքն ու լեռ բարձրացան։

Բազմաթիւ ըմբոստներ ալ անցած են սահմանը եւ Ֆրանսա ապաստանած։

Կռիւին ականատես վկայ մը կը պատմէ թէ ըմբոստները կը պատսպարուէին խրամներուն մէջ տեղաւորուիլ երբ երկու տարբեր ուղղութեամբ իրենց վրայ ղրկուած երկու զօրասիւներ եւ ուժ հրետանի յարձակման սկսաւ։ Թնդանօթաձգութիւնը կատարեալ սարսափի մատնեց ըմբոստները, որ սկսան նահանջել, երբ արդէն պաշարուած էին կառավարական ուժերուն կողմէ։ Ըմբոստներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ համալսարանի ուսուցիչ մը։

Ըմբոստ սպաներէն չորս հարիւրապետներ որոնք գերի ինկան խռովարար ուժերու ձեռքը, կ'ըսուի թէ անմիջապէս հրազանի բռնուեցան։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Կոմիտասեան խումբ. Յանձնաժողովը մտադրած ըլլալով ձմեռուան համերգ մը սարքել ի պատիւ եւ ի յիշատակ վարդապետին, պէտք ունի իգական ձայներու, խմբական կազմը ամբողջացնելու համար։

Այն օրիորդները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս խումբին, թող հաճին դիմել Հայոց Եկեղեցին, ամէն հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8էն 8.30, ուր խմբապետ Պ. Սերգօեան պիտի սպասէ արձանագրութիւնները կատարելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Իգդրաշին մինչեւ հիմա վանք չէ տեսեր, եկեր է այցելելու եւ պիտի շուտով վերադառնայ։ — «Դէհ, ըսին, որ չէք բանար, բան մը տուէք, որ փոխենք՝ մեր Իգդրաշին նայի»։

Գարոյէն կարպետ մը ներսը տուի, փոխեցին նաաւանս Իգդրաշին ու քաշ-չաւուշը առանձին մի երեք քառորդ ժամ խօսացին, յետոյ ելան գացին. զօրքն ալ հետերնին։ Գացած ատեննին, փողը հնչեց իրենց կողմից եւ Հաւատորիկայ կողմից։

Այդ ատենին՝ անգլիական կոնսուլն ու մըստըր Բօլն էլ Մուշ կը գտնուէին, ուր մօտ 20 օր մնացին։ Նրանք առաջարկեցին թէ՝ «Հայեր, ինչ բողոքներ ունէք էք ռուսաց կոնսուլին, նոյնը տուէք եւ ինծի»։ Բայց ոչ մի հատ մարդ մօտը չգնաց։ Բոլորն էլ ռուսաց կոնսուլին կը դիմէին։ Մոկունք գիւղը բողոքականներ կային, որոնք գիւղի մէջ ժողովարան մը ունէին։ Անգլիական կոնսուլն ու մըստըր Բօլն եկան այդ գիւղը, այրուած գիւղի լուսանկարը քաշեցին։ Նոյեմբեր 7ի առաւօտը դարձան գացին Բաղէշ։

Վանքի աշխարհէն մարթելու համար մինչ 40 հատ նեղս կը պահէին։ Գէորգն ու Հաճին ըսին. «Մենք են հաս մեան, թող սարը երթան, զրկենք»։ Հավիւը նրանց ալ սարը տարաւ։ Մի 15 կով, եզ վանքից մի 200 քայլ հեռու կ'արածէին։

Նոյեմբերի 7ին ժամը 7ին լուր եկաւ թէ՝ չորս կողմից զօրք կուգայ։ Տաւարը անմիջապէս ներս բերել տուի, ջաղացքէն բերած մի 10 բեռ ալիւր ներս առի։

Մեր զինուորները կ'ըսէին. «Դէ՛հ, ելի՛ր, դուրս երթանք սարը զիրք բռնենք»։ — «Դէ՛հ, մնաս չունի, կ'ըսէի, դուրս կ'ելլանք, ի՛նչ է որ կ'անհամբերէք»։

Զօրքերը թագնուելով կուգային։ Ցէնքը սկսան երեւալ։ Բաժա ունէր գեղեցիկ զինակ մը որ Բաղէշէն վարդապետն էր ղրկեր։ Առով նայեցայ՝ տեսայ որ Մրրինկատարի սարը Մշոյ զօրքը լցուած է։ Զօրքերը սկսան 400 քայլի վրայ համարձակ մօտ գալ։

Կամ... էֆէնտին երբեմն կառավարութեան գաղտնիքները կ'իմացնէր։ Նա պոռաց. «Մանուշի, մանկաշի, դուռը բացէ՛ք։ Ինչ որ հարիւրապետին նոյնը կրկնել տուի վարդապետին զրանց պատասխանի համար... էֆէնտին ըսաւ. «Ամէն բան յայտնի եղեր է, ալ ծածկելու ոչինչ կայ, ո՛վ են էդ դաւաճան մարդիկը։ «Դիտէ՛ք ես ով եմ... էֆէնտին եմ, իսկ քովս ալ նախկին Մըհէ չաւուշը։ Այսինքն՝ կը հասկցնէր՝ եթէ խփէք ինծի չխփէք, գովինիս»։

Ճանչցողները ըսին թէ էդիկ Մըհէ չաւուշն է։ Խալիլ ընկերը Ալիւարին մէջ եթէ վառտարած մը կար, էդ Մըհէ չաւուշն էր։ Հայերուն նա շատ վնասներ ըրեր էր։ Վաղարշակը միշտ համաձայն էր, որ զարնէինք. միւսները չէին համաձայներ. կ'ըսէին՝ սպասենք Յարութիւնին։

Վանքի մեծ դրան առաջ կայ մի մեծ կալ. իսկ դիմացը՝ մարագն ու թուլան, որի հեռաւորութիւնը 60 քայլ է։ Զօրքերը ընտրեցան, մեծ բազմութեամբ լցուեցան էդ մեծ կալի մէջ։ Նրանք կը կարծէին թէ 2-3 հոգով ենք եւ պիտի անձնատուր ըլլանք։ Մատնիչներու մէջ եղած են նաեւ Հայեր։

Բոլոր զինուորներս՝ թէ՛ չախմախլը, թէ՝ բերտանկա, պատրաստ կանգնած էինք։ Կալի մէջ ասեղ ձգէիր զօրքերու մէջ՝ գետին չէր ընկնի։ Ըսի. «Տղե՛րք, ես կ'երթամ զանգակատուն՝ զանգը խփելուն պէս դուք բոլորդ կը զարնէք քանի մը զալփ։ Մինչեւ իրենք փախնին, դուք 3-4 զալփ իրարու ետեւէ կուտաք»։

Տղերք չը համաձայնեցին ըսելով, թէ Յարութիւնն ու տղերքը դեռ չեն եկած, կամ՝ կրնայ ըլլալ թնդանօթ եւայլն։

Իրիկունը մութ ընկաւ՝ մառ մը զօրքեր Թալան լցուեցան 40 փամփուշտ հետերնին։ Գահապաններ դրի. չորս կողմը որոշ տեղերից պատեր ծակեցի, զիրք շինեցի եւ ըսի Հաճիին ու Գէորգին. «Յարութիւնն էս իրիկուն անպատճառ կուգայ, զարնենք հիմա, յետոյ զանգը քաշենք եւ քանի մը չախմախլը միշտ զարնենք, որպէսզի Յարութիւն գիտնայ որ կռիւ է»։

Յարութիւնը երեք օր մառ կուգայ հրացանի պատճառաւ, բայց չի կրնար գտնել։ Հետը կը վերցնէ քանի մը սատուցի ու կուգայ որոշած աղբիւրի վրայ։ Կը տեսնէ ինձնից՝ զինուոր ղրկուած չկայ, բայց ըսածս ճամբան կը թողնէ եւ ուրիշ ճամբով կուգայ։ Վանքից 2000 քայլ վերեւ կը տեսնէ չորս կողմը կրակ կը վառուի։ Յարութիւնի ընկերները կ'ըսեն, թէ տղերքը պաշարուած են։ Նա կ'ըսէ. «Հոգ մի՛ ընէք. կը զարնենք. ներս կ'երթանք»։

Քիչ մըն ալ կը ցածրանան Թաղէոս Առաքեալի աղբիւրի տակը։ Յարութիւնը հետը կը վերցնէ Խիանցի Սարգսին, Սիմոնին, Կէլիէկուզանցի Ղազարին, Զաթոյին, Եղոյին, Մխիթարայ Օհանին, Զօլլայ Արթինին, Մշեցի Փաթիկեան Արամին, Մոկաց Իսրոյին, որը առանց զէնքի էր եւ կամա՛ց կը ցածրանան։

Զօրքերը կը տեսնեն։ Երբ Յարութիւնը կը մօտենայ, զինուոր մը, որ շատ լաւ հայերէն է գիտցեր, ըսեր է՝ «արէ՛ք, տղերք, տղերքը՝ Անդրանիկ, Գէորգ Թալան են»։ Յարութիւնը կը տեսնէ, որ էդ ձայնը իրեն անծանօթ է, կ'ըսէ. «Լուսնակ»։ Պատասխան չկայ։ Նորէն կը կրկնէ՝ «լուսնակ»։ Նորէն ձայն չկայ։ Այն ատեն Յարութիւնը կ'ըսէ՝ «տղե՛րք, զարկէ՛ք, թշնամի է»։

Հրացաններու ձայնը դուրս գալուն՝ մենք պարիսպէն պատասխանեցինք՝ «լուսնակ»։ Յարութիւնը պոռաց. «Տղե՛րք, զարկէ՛ք, մեզ վառեցին ծառներու մէջ»։

(Շար.)

կառավարութեան կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հանդարտութիւն կը տիրէ Սպանիոյ ամբողջ գաւառներուն մէջ։

Ամերիկայի նիւթական տագնապին առթիւ

Նիւ-Եորքի կարեւոր դրամատուններէն «Միացեալ-Նահանգներու դրամատունը» սնանկացաւ։ Այս սնանկութիւնը խոշոր անդրադարձումներ ունեցաւ Սակարանին վրայ։ Բազմաթիւ արժեթուղթեր մեծ անկում կրեցին։ Այս սնանկութեան հետեւանքով, ամերիկեան Ծերակոյտը հաւանաբար որոշէ քննութիւն կատարել ամերիկեան դրամատուններու նիւթական կացութեան մասին։

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ ամերիկեան ուրիշ դրամատուն մը եւս պիտի փակէ իր դռները այս մէկ քանի օրուան մէջ։

Վճարումները դադրեցուցած են նաեւ բազմաթիւ երկրորդական դրամատուններ։

Անգլիական կարեւոր թերթեր, որոնց մէջ «Թայմզ» կը բացատրեն Նիւ-Եորքի նիւթական այս կացութիւնը եւ կը կարծեն թէ Ամերիկայի նիւթական այս ներկայ վիճակը հետեւանքն է ամերիկեան դրամատուններու գործունէութեան եղանակին։

Կը կարծուի թէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա՝ մօտ ատենէն պիտի ստիպուին գործակցիլ ոսկի-պահեստի բաշխումին մասին կարգադրութեան մը գալու համար։

Ամերիկայի կառավարները Ֆրանսայի դէմ

Հազար հինգ հարիւր ամերիկացի համայնավարներ փորձեցին տողանցք մը կատարել Նիւ-Եորքի Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւէն, կրելով դրօշներ՝ որոնց վրայ ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեան դէմ անարգական ու թշնամական արձանագրութիւններ կային։ Ոստիկանութիւնը արգիլեց ցոյցը, որուն հետեւանքով՝ գիրկ գիրկի կռիւ մը տեղի ունեցաւ։

Ոստիկանութիւնը պատռեց դրօշները։ Հազարաւոր անձեր հաւաքուած էին դիտելու կռիւը։

Կռիւներ տեղի ունեցան նաեւ ցուցարարներուն եւ հաւաքուած բազմութեան միջեւ։ Ոստիկանութիւնը կրկին յարձակեցաւ եւ մեծ դժուարութեամբ միայն յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Կռիւը Պերլինի փողոցներուն մէջ

Կիրակի երեկոյ Պերլինի չորս թաղամասերուն մէջ տեղի ունեցան ուժեղ ցոյցեր, զոր կազմակերպած էին Հանրապետականները՝ բողոքելու համար «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ» շարժանկարին արգելքին դէմ։ Այս ցոյցերուն ընթացքին պատահեցան կռիւներ եւ վիրաւորուեցան 2 հանրապետականներ եւ 4 հիթլերեաններ։ Ցայտարարուած ըլլալով թէ Հիթլէր ճառ մը պիտի խօսի այս հինգշաբթի երեկոյ, հանրապետականները որոշած են ամէն միջոցաւ խանգարել։

ՈՃԻՐ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Ծխախոտի վարչութեան ընդհ. տնօրէն Պէհճէթ պէյ, երբ իր գրասենեակը կը մտնէր, յարձակում կրեց նոր ճամբուած պաշտօնեայի մը կողմէ, որ քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց իր վրայ։

Պէհճէթ Թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ. ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ անոր ընկերակցող ուրիշ պաշտօնեայ մը։ Ոճրագործը անձնասպան եղաւ։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Հար. շրջանի (Վանվէօ, Քաշան, Պուրկ լա-Րէն, Ռօպէնսոն եւ Մոնրուժ) Ցառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ՝ ի նպաստ իր բացած դպրոցին։

20 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 3 Villa d'Orléans (voie privée hauteur du 67 Ave. d'Orléans) մեթրօ՝ Alésia.

Հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ դպրոցին երեսուն 30 աշակերտներէն։

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ հաճելի անակնկալներ. ընտիր ճազպանտ, Թառիստ Արգար կը նուագէ, մատչելի պիւֆէ։

Ով որ կը սիրէ հայ մանուկը եւ հայ լեզուն, թող հաճի ներկայ ըլլալ։

Մուտք՝ այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Առաքել Թամուլեան, Օդիտա Սերոբեան, Թովմաս Սերոբեան կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, աղջկան եւ քրոջ՝

ՉԱՐՈՒՇԻ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆի

որ կնքեց իր մահկանացուն 20 տարեկանհասակին մէջ, տակաւին մէկ ամիս առաջ, թողելէ յետոյ իր փոքրիկը՝ կաքապետը։

Թաղման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4. Ave. Porte d'Italie (մեթրօ Իթալի), այսօր, Չորեքշաբթի առտուան ժամը 9ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին զաւակական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Գ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով աշուղ Սայաթ Նովան։ Մէկ ժամ սինէմա։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս իրիկուն ժամը 8ին Cours Lafayètte 181 café de la Gareի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Լիոնի Գատ. Միութեան կողմէ Գ ամառ քաթիպայի եւ Միքայէլ Նալպանտեանի ծարիւրամեակին առթիւ դեկտեմբեր 20ին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գրայովա, Յ. Զ.— 200։
Փարիզ, Կ. Ս. 105։
Փարիզ, Գ. Զ.— 50, մինչեւ 5 փետրուար 1931 կը պարտիք 90 ֆրանք։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
18
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930
18 DÉCEMBRE 1930

Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1446

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Երկար բանակցութիւններէ ու բուռն ջանքերէ յետոյ, Ֆրանսա ունեցաւ վերջապէս իր դահլիճը, որ իր քաղաքական եւ ընկերային ընդհանուր ուղեգիծը ճշդելէ յետոյ, այսօր կը ներկայանայ Խորհրդարանին։

Թարտիէօյի անկումէն յետոյ, Պարթու ստանձներ էր դահլիճին կազմութիւնը, միջկուսակցական համերաշխութեան ու գործակցութեան նշանաբանով։ Իր անմիջական յաջորդը Լավալ նոյն լաւատեսութեամբ ու նոյն սկզբունքներով՝ յանգեր էր նոյն ձախող ելքին։

Իսկ Սթէկի դահլիճը երեւան կուգայ գերագրգիռ ու հրատապ մթնոլորտի մը մէջ, հակառակ իր կամքին ու բաղձանքին սրիլէ յետոյ կուսակցական հակամարտութիւնները եւ խորհրդարանը յստակօրէն բաժնած՝ երկու առանձին հատուածներու։

Այս պայմաններուն մէջ, որոշակի չի նշմարուիր թէ ինչ բախտ վիճակուած է իրեն եւ նոյնիսկ եթէ կարենայ խորհրդարանին մէջ՝ առաջին հանդիպման մը հարուածները կրել անվրդով ու անվտանգ, պիտի կարենա՞յ տեւել եւ ապահովել ամուր մեծամասնութիւն մը, որ վտանգի պահերուն իրր վահան ծառայէ իրեն եւ առաջուց սայթաքման դատապարտէ քուէի խաղերը։

Ըմբռնելու համար տարտամ կացութիւնը նոր դահլիճին, հակիրճ ակնարկ մը նետենք պատճառներուն վրայ, որոնք ձախողեցուցին Պարթուի եւ Լավալի ջանքերը։

Պարթու փորձեց քալել համաձայն «կեդրոնացման» թելադրութիւններուն, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը յեղյեղուէին՝ քաղաքական պահանջի յամառութեամբ։ Այս հիման վրայ, ան փորձեց իրականացնել չափաւոր տարրերու եւ արմատականներու գործակցութիւնը, բայց հանդիպեցաւ այս վերջիններուն մերժումին։ Չէին կրնար անշուշտ նոյն դահլիճին մէջ վարել քաղաքականութիւն մը, որ ուշ կանուխ դատապարտուած էր բախելու ռամկավարներու ներքին եւ արտաքին քաղաքական ըմբռնումներուն՝ ընդդէմ Լոքարնոյի ոգիին եւ աշխարհականացման սկզբունքին։

Պարթուի յաջորդը՝ Փիէր Լավալ, նոյնքան ճկուն եւ աւելի յանդուգն, կեդրոնացման նոր եւ ամուլ փորձերէ վերջ, ձգտեցաւ «անձնական» դահլիճ մը յաջողցնել, գործի կանչելով կուսակցական հեղինակաւոր դէմքեր՝ որոնք յօժարէին նախարարական կառքին լծուիլ, նոյն իսկ հակառակ իրենց խմբակցութեան կամքին ու մերժումին։ Լավալի ձախողութեան այս կանխիկ պատճառին վրայ կը բարդուէր նաեւ միշտ, արմատականներու բացասական դիրքը։

Իսկ Սթէկի կը մնար կռնակ տալ արմատականներուն եւ անոնց հետեւորդ խմբակցութիւններուն, իր դէմ լարելով Թարտիէօյի մեծամասնութիւնը, հակառակութեան վարանումի ամէն նշոյլ վերցնելով անոնց մտքերէն։ Իր դէմ ունի ուրեմն նախկին մեծամասնութիւնը որ Թարտիէօյի ձեռքին մէջ՝ ու. ժեղ զէնք մը կը դառնայ ընդդէմ նոր դահլիճին, վստահաբար իր հետ ունենալով արմատականները, եւ Թարտիէօյի ընդդիմադիր փոքր խմբակցութիւնները, վերջին պահուն միայն նմանօրին մէջ ընկերվարականներն եւս համրելու յոյսով։

Կրնայ նաեւ պատահիլ որ քաղաքական ներկայ փափուկ կացութեան մէջ՝ նոր տագնապ մը եւս չստեղծելու մտահոգութեամբ, Սթէկի ընդդիմադիրները սեղմացնեն իրենց անհաշտ ընթացքը եւ ժամանակաւոր վարկ մը բանան նոր դահլիճին։ Հաւանական է, մանաւանդ որ Փուանքարէ որուն վրայ դրեր էին իրենց վերջին յոյսը դայն կրկին գործի գլուխ տեսնելու եւ ընդդէմ ձախ ընդդիմադիրներուն՝ իր հեղինակութեամբ ազգային վերջ դնելու ենթադրութիւններով, իր հիւանդութեամբ կրկնակի չփոթի կը մատնէ աջերը։

Ինչպէս սակայն, դժուար կացութեան մը առջեւ կը գտնուի նոր դահլիճը, որ իր մէջ կը համրէ Ֆրանսայի ամենէն հեղինակաւոր դէմքերէն ոմանք։ Սթէկ կոթնելով մէկտեղ արմատականներուն, որոշ չափով կրցած է իրականացնել Լավալի ծրագիրը, եւ շնորհիւ մէկ քանի նախարարներու, որոնք իրենց խմբակցութեանց կամքին հակառակ, յօժարած են մտնել նոր դահլիճին մէջ, կրնայ նաեւ պատահաբար վստահիլ մաս մը աջերու — նախկին մեծամասնութեան — քուէին։

Եւ սակայն, առով եւս ոչինչ կը փոխուի կացութենէն, որուն հիմնական պատճառը, ինչպէս ըսեր էինք նախօրօք, միաձոյլ եւ ուժեղ մեծամասնութեան մը բացակայութիւնն է։

Թարտիէօ խորհրդարանին մէջ շահելէ յետոյ, Ծերակոյտին մէջ կորսնցուց միայն 8 քուէի տարբերութեամբ, ինչ որ նախկին մեծամասնութեան յոյս կը ներշնչէ ուզուած պահուն տապալելու Սթէկի նախարարութիւնը։

Եւ այդ յոյսը ամրացնելու, նախկին մեծամասնութեան մէջ վարանումի եւ պառակտումի տարրերը վերցնելու համար, աշխատող գրիչներ ու բերաններ չէ որ կը պակսին։ Բուռն պայքար մը բացուած է արդէն նորակազմ կառավարութիւնը ոյց տալու իրր նախկին Քարթելի վերակենդանացումը եւ երպով մը դայն բոլորովին նետելու ձախերու գիրկը։

Այլեւս, քաղաքական տարակարծութիւնները չէ որ կը ռնին կառավարական կազմին շուրջ, այլ կուսակցական նկատումներն ու հետապնդումները։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎՃԻՌԻ ՄԸ ԱՐԺԷՔԸ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը կը բացատրէ խմբագրականի մէջ (7 դեկտ.)

— «Բացառիկ կարեւորութիւն ունի այն որոշումը, զոր վճռաբեկ ատեանը այս անգամ տուաւ Սանասարեան խանի դատի մասին:

Իրականին մէջ, խանէն աւելի՝ Պատրիարքութեան գոյութեան կը վերաբերի որոշումը, եւ հետեւաբար շատ աւելի խոր ու լայն արժէք կը ներկայացնէ,

Արդարեւ, երեք տարի առաջ, երբ խանին գրաւման խնդիրը դատի ինկաւ, Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանը ամէնէն առաջ սկզբունքով վքաղեցաւ.— Նարոյեան պատրիարք իրաւունք ունի՞ իբր սեփականատէր, իբր «միւթէվէլլի ներկայանալու» եւ երկար դատավարութենէ մը յետոյ, 20 ապրիլ 1929ին շատ ծանր որոշում մը, տուաւ, յայտարարելով թէ «Պատրիարքութիւնը ջնջուած է իրաւապէս եւ գործնապէս», թէ պատրիարքը չի լրացներ «միւթէվէլլի»ի հանգամանքը, եւ թէ, վերջապէս, չի կրնար սեփականատիրութեան դատ բանալ:

Հարուածը կրկնակի էր ուրեմն, մէկ կողմէ Սանասարեան խանը ձեռքէ կ'ելլէր, իսկ միւս կողմէ նոյն ճակատագրին կը դատապարտուէին ազգային միւս բոլոր կալուածները, որովհետեւ եթէ ատոնք ալ իրենց կարգին գրաւուէին, չկար իրաւասու մէկը որ կարենար դատարան դիմել եւ վերստացում պահանջել.

Եւ ինչ որ աւելի դժնդակ կը դարձնէր կացութիւնը, այդ ալ այն էր որ որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ,

Ազգ. իշխանութիւնը, սակայն, որ ամբոխ չէր, այլ գիտէր թէ ի՞նչ կ'ընէ եւ ուրո՞ւ կը դիմէ, չյուսահատեցաւ այս անակնկալ հարուածէն, այլ շարունակեց դատը, այն կատարեալ վստահութեամբ թէ արդարութիւնը երեւան պիտի գայ ուշ թէ կանուխ, եւ ի պատիւ իր իրաւասութեան, պէտք է ըսել թէ արդիւնքը եկաւ լիովին եւ բան մըն ալ աւելիով արդարացնելու իր յոյսերը: Այսպէս, վճռաբեկ ատեանը հիմնովին ջնջեց Պոլսոյ դատարանին որոշումը, բացէ ի բաց յայտարարելով թէ՝

Ա.— Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի իրաւապէս եւ գործնապէս:

Բ.— Ներկայիս պատրիարքը Նարոյեան արքեպիսկոպոսն է,

Գ.— Իբրեւ պատրիարք, Նարոյեան արքեպսկ. արդէն իսկ «միւթէվէլլի է, այս հանգամանքը ըլլալով ի պաշտօնէ, այսինքն օրուան պատրիարքին ինքնաբերաբար փոխանցելի, առանց որեւէ քննութեան եւ վկայականի»

ՅՈՅՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՄԸ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

ԱԹԷՆՔ 16, Դեկտ.— Յոյն ներքին նախարարը իր հրաժարականը տուաւ հետեւեալ պատճառներով։ Երեւան ելաւ որ հացի գինը սահմանելու համար կազմուած յատուկ յանձնախումբը իր հաշիւներուն մէջ սխալներ գործած էր եւ այդ սխալներուն հետեւանքով՝ հացին գինը սովորականէն աւելի բարձր պիտի նշանակուէր։ Կը հաստատուի թէ յանձնախումբին բազմաթիւ անդամներ խոշոր գումարներ են ստացած վաճառականներու կողմէ, որոնք ուզած են տոքին օգտագործել կեղծ հաշիւներ ներկայացնելով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր սեղմումներ Խորհ. Միութեան մէջ

ՄՈՍԿՈՒԱ. 16 դեկտ.— Խորհրդային Միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէն եւ Գործավարներու Խորհուրդը, որոշեցին ջնջել ինքնավար հանրապետութեանց տեղական ներքին գործավարութիւնները։ Այս հանրապետութեանց գործավարներու խորհուրդին պիտի կցուին համայնական տնտեսութեան, գինուորական եւ հանրային ապահովութեան կեդրոնական վարչութիւններ։ Բանտերը պիտի դրուին արդարութեան գործավարներու հակակշռին տակ։ Հանրապետութեանց կեդրոնական գործադիր կոմիտէներու դիւանները պիտի կատարեն քաղաքային գրծողութեանց, հպատակութեան փոփոխութեան, օտար անցագրերու եւ օտարներու քաղաքային իրաւունքներու համապատասխան վերաբերեալ արձանագրութիւնները։

Սպանիոյ ձախողած յեղափոխութիւնը

Երէկ գրեբրէինք թէ Սպանիոյ յեղափոխութեան ղեկավարները օդանաւերով ապաստանած էին Փորթուկալ։ Փորթուկալի պատերազմական նախարարը յայտնած է մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ սպանիացի փախստականները կը նկատուին քաղաքական ապաստանեալներ եւ ոչ թէ գերիներ։ Ներկայիս անոնք կը գտնուին Մաֆրա, եւ խօսք տուած են չհեռանալ շրջանէն, մինչեւ որ իրենց մասին որոշ կարգադրութիւններ ըլլան։ Անոնց մասին, Փորթուկալի կառավարութիւնը տակաւին որեւէ գրութիւն չէ ստացած Սպանիոյ կառավարութենէն։

Ահա թէ փախստական սպաները ինչպէս կը ներկայացնեն դէպքերը։

Յեղափոխութեան թուական նշանակուած էր երկուշաբթի օր, առաւօտեան ժամը 6ը։ Բայց հարիւրապետներէն մէկը անխոհեմութիւն գործեց ու որոշուած ժամանակէն առաջ սկսաւ գործել, գրաւելով կառավարութեան ուշադրութիւնը, ինչ որ շփոթի մատնեց յեղափոխականները։ Ամէն միջոց ձեռք առած էր Մատրիտի օդանաւային կայանը պաշտպանելու համար։ Բոմպարթիչ օդանաւեր սկսան ռմբաձգել քաղաքին վրայ, թռուցիկներ տեղացնելով։

Բայց ուրիշ կազմակերպութեանց պատկանող յեղափոխականները չմիացան շարժման եւ ժամը 9ին, կառավարական զօրախումբերը սկսան ռմբակոծել օդանաւային կայանը։

Կացութիւնը վտանգաւոր էր յեղափոխականներուն համար, որոնցմէ ոմանք որոշեցին փախիլ, ուրիշներ՝ անձնատուր ըլլալ։ Եւ մինչդեռ ճերմակ դրօշը կը պարզուէր կայանին վրայ, օդանաւերով ոմանք կը փախէին դէպի Փորթուկալ։

Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդները

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ անգլօ-թուրք խառն դատարանը մերժեց իրաւունք տալ Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդներուն (չորս այրի կիներ, մէկ աղջիկ եւ եօթը զաւակներ), որոնք Թուրք կառավարութենէն կը պահանջէին բռնապետին առագուածքները՝ երկու միլիառ ֆրանք արժէքով։

Միւս կողմէ իտալօ-թուրք խառն դատարանը որ նոյնպէս Պոլսոյ մէջ կը գործէ, նման վճիռ մը տուաւ Ապտիւլ Համիտի այն կալուածներուն մասին, որոնք կը գտնուին Պաղեստին եւ Զէնկալի։

Երկու դատարանները իրենց վճիռները տուած են հիմնուելով Լօզանի դաշնագրին 60 եւ 65րդ յօդուածներուն վրայ։ Ժառանգորդները դատապարտուեցան վճարելու դատական ծախքերը։

Թուրքիոյ հանրային պարտքը

Զրոյցներ կը շրջին թէ օտար պետութեանց ներկայացուցիչները առաջարկներ ըրած են Թուրք կառավարութեան՝ հանրային պարտքերու կարգադրութեան համար։

Պերլինի Թուրք դեսպանը Քէմալէտտին Սամի փաշա առաջարկներ ստացած է գերման պահանջատէրներու կողմէ կարգադրութիւն մը յաջողցնելու նպատակով։ Իտալացիներն ալ իրենց կողմէ նման փափաքներ յայտնած են։ Իսկ Պոլսոյ անգլիական դեսպանը իր միջնորդութիւնը առաջարկած է վէճը հարթելու համար։ Թուրք կառավարութիւնը անոր յանձնած է հարցին պատմականն ու Թուրք կառավարութեան եւ պահանջատէրներու պատուիրակներուն միջեւ փոխանակուած թղթակցութեանց պատճէնները։ Ֆրանսացիներու կողմէ տակաւին որ եւ է առաջարկ չէ ներկայացուած։ Ֆրանսական շրջանակները կը կարծեն թէ այս զրոյցները կը ձգտին ճնշում բանեցնելու ֆրանսացի պահանջատէրներուն վրայ, որոնք ամենէն աւելի շահագրգռուած են այս խնդրով։

Օրճոնիքիձէի շնորհազրկումը

Բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ համայնավար կուսակցութեան հակակշռի կեդր. յանձնախումբը իր լիակատար նիստին մէջ, իր կողմէ՝ Քաղաք. Դիւանի թեկնածու նշանակած է Անտրէ Անտրէյէֆը՝ Օրճոնիքիձէյի տեղ։

(Ստալինի նախկին աջակիցն ու մտերիմը Օրճոնիքիձէ՝ խառնուած էր Սիրցովի, Լոմինաձէյի եւ ուրիշներու կողմէ կազմակերպուած վերջին դաւադրութեան։ Իր մասին տրուած այս որոշումը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ ենթակային բուռն նկարագրին պատճառով, որ զինքը կը դարձնէ վտանգաւոր հակառակորդ մը Ստալինի։)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
8 էջ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՉԷ ՄԱՐԱԾ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԵՒ ՈՒՐՖԱՅԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պէյրութի «էլ Ահվալ» արաբական թերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Քիւրտ ապստամբները տեսնելով որ իրենց եղած խոստումները չեն յարգուիր, նորէն գլուխ ցցեցին եւ այս անգամ աւելի վճռական ձեւով գործի լծուեցան: Մոսկուան մեծաքանակ ռազմամթերք տուաւ անոնց եւ թոյլատու ընթացք մը բռնեց: Քիւրտերը այս թոյլտուութենէն չափազանց քաջալերուած իրենց կեդրոնն ու ճակատը ընդարձակեցին եւ կարեւոր ուժեր փոխադրեցին Իպրահիմ փաշա լեռներուն երկայնքը, որ կ'երկարի Քէօշէհիրէն մինչեւ Ուրֆա եւ Թուրք եւ սուրիական սահմանը: Այժմ այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ գտնուող բոլոր քիւրտերը կը մասնակցին ապստամբութեան եւ պատրաստ են ընդհանուր շարժման, Շատ տեղեր կ'ունենան կռիւներ, որոնք շատ բուռն են եւ սաստիկ, մանաւանդ Տիարպէքիրի շրջանին մէջ,

Քրտական այս վերջին անհեդ շարժումը սկսաւ շատ յանկարծակի եւ անակնկալի մատնեց Թուրքիան, կռիւներու սաստկութիւնը կը շեշտէ նաեւ վերջերս Իպրահիմ փաշի պէյի ընկիւղի կանչուիլը, ուրկէ նոր հրահանգներ ստանալէ վերջ, ան նորէն Արեւելեան նահանգներ մեկնեցաւ:

Քիւրտ ապստամբութեան ներկայ վիճակը առաջուանէն շատ աւելի ընդարձակ եւ բուռն է եւ ապստամբները աւելի լաւ զինուած եւ լաւ կազմակերպուած են քան առաջին ապստամբութեան օրերուն: Հիմա Թուրք կառավարութիւնը սկսած է շատ մեծ ուժեր կեդրոնացնել Տիարպէքիրի կողմերը, ուր մօտ օրէն տեղի պիտի ունենան արիւնահեղ կռիւներ եւ ճակատագրական բախումներ,

Թուրք կառավարութիւնը *միլիս* (կամաւոր) գունդեր կազմած էր Տիարպէքիրի եւ Ուրֆայի շրջաններուն մէջ քրտական վերջին ապստամբութեան օրերուն եւ բոլորն ալ լաւ մը զինած, Ատոնց մէջ բազմաթիւ քիւրտեր կը գտնուէին: Բայց երբ տեսաւ որ ապստամբութիւնը այդ շրջանները փոխադրուեցաւ, ստիպուեցաւ լուծել զանոնք եւ հաւաքել անոնց զէնքերը, Սակայն հաշիւը տարբեր դուրս եկաւ. *միլիս*ներու մեծամասնութիւնը փախաւ եւ միացաւ ապստամբներուն,

Սուրիական եւ Իրագի սահմաններուն վրայ կատարուած քրտական այս ուժեղ պատրաստութիւնները Թուրքերուն շատ վախ պատճառել սկսած են եւ մինչեւ անգամ Թուրք արտաքին գործավարութիւնը իր Պէյրութի հիւպատոսին միջոցաւ դիմած է մարզպանութեան եւ կարգ մը անուններ տուած, որոնք իբր թէ կը նպաստեն քրտական այս շարժումը: Այդ անունները մարզպանութեան կողմէ յանձնուած են ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեան հետապնդուելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ "ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ,,

Դ.

Ի՞նչ լուրջ եւ իրական փաստերու ապաւինած, Դաշնակցութիւնը կը մեղադրուի հակահայաստանեան ուղղութեան մէջ։ Ցարդ այս մասին ո՛չ մէկ արժէքաւոր փաստ կարողացան տալ մեզի մեր ամէն տեսակի հակառակորդները։

Ծիծաղելի պիտի ըլլար առնուազն, Դաշնակցութեան ընդդիմադիրի կեցուածքը Խորհրդային Հայաստանի վարչաձեւի եւ օրուան վարիչներու վտանգաւոր քայլերու հանդէպ, բացատրել իբրեւ Թշնամական կամ հակահայաստանեան։

Մենք այն հաստատ եւ խոր հաւատքն ունինք թէ այս ընդհանուր շրջագծին մէջ յայտնաբերած մեր քննադատական ուղղութիւնը որեւէ ձեւով չի ձըգտիր հեռացնելու գաղթահայը եւ մանաւանդ իր տառապող ժողովուրդէն։ Դատապարտելով եւ խարազանելով . բոլոր տեսակի ծայրայեղութիւնները, շատ անգամ փոխադրուած Մոսկուայէն հայ համայնավար ղեկավարութեան ապիկարութիւնը՝ երկրի սեփական շահերու անտեսման եւ յաճախ ալ ուղղակի ուրացման հետեւանքով, պատճառ մը չէ նոյնպէս որ մենք պարկեշտութեամբ չարձանագրենք այն բոլոր դրական աշխատանքները որոնք կատարուած են երբեւէ։

Մեր հիմնական տարբերութիւնը այն է, որ հայութիւնը այդ դրական աշխատանքներու համար, պարտական չէ Ռուսաստանին, խորհրդային ըլլայ թէ ոչ, եւ ոչ ալ մեր կարմիր հերոսներու մտքի հասունութեան եւ ճկունութեան։ Ու ընդհակառակն, մեր համոզումը այն է Խորհ. Հայաստանը ա[illegible] իր իսկ ժողովուրդի ձեռներէցութեան եւ շինարարութեան ոգիին կռթնած, այս տասը տարուան ընթացքին կարող էր զարգանալ եւ յառաջդիմել անհամեմատօրէն աւելի, քան որ ան է այսօր։ Այլ խօսքով մենք չենք ուզեր երեւութական, անհշան առաւելութիւններու գինով մթագնել մեր ժողովուրդի մէջ հաւատքը դէպի իր սեփական արժէքը, ուժը, եւ մանաւանդ դէպի իր ազատ ապրելու տեւական պահանջը։ Եթէ մեր այս ընթացքն է, որ կը բացատրուի բացասական, ապա ուրեմն զուր տեղն իսկ կը յոգնին Գ. Կասեանները ազատագրել գաղթահայը այդ ընթացքէն ծնած առողջ տրամադրութիւններէն։

Ռամկավարները համայնավարներէն աւելի կը գրեն եւ կը խօսին մեր այս ուղղութեան դէմ, ամենատգեղ եւ զզուելի ձեւերով, բայց հակառակ այդ բոլորին գաղթահայը ռամկավարի գծած ուղիներով չէ որ կը կապուի Հայաստանին։

Եթէ ի վերջոյ Կասեաններու համար բարոյական արժէք կը ներկայացնեն գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածները, ապա ուրեմն անհրաժեշտ է անոնց մէջ հիմնական բեկում յառաջացնող նոր միջոցներ։ Այս ուղղութեամբ ո՛չ ոք կարող է իրական դեր կատարել — եթէ ո՛չ ինք՝ Խ. Հայաստանը իր կարմիր ապերներովը։ Ի վերջոյ կ'ուզեն որպէսզի գաղթահայը անվերապահօրէն իր երեսը ուղղէ Հայաստանին.—Եթէ այս՛, ապա ուրեմն պէտք է գործով իրական եւ կենդանի գործով Հայաստանին տալ այն բովանդակութիւնը, որ երազն է եւ նպատակը գաղթահայուն։ Կասեանները ի վիճակի" են այս աշխատանքի, եւ կամ տրամադի՞ր, այն ատեն կարող են հանգիստ ըլլալ, որ ինչ ալ ուզէ, ինչ ալ փորձէ Դաշնակցութիւնը չպիտի կարողանայ ազդել այս ժողովուրդի վրայ։ Մենք միամիտներ չենք այս կարգի հրաշքներ ակընկալելու համար վարչաձեւէ մը եւ իր մէջ դարձող անոյքան դերակատարներէ, որոնց մասն իսկ է մեր ակնարկած պահանջները։

Իրենք ալ տարբեր կերպ արդէն իսկ խորհած չունին, հակառակ մեր ռամկավար ազգարիկներու պնդումներուն, եւ սակայն աւելորդ ալ չեն նկատեր նուազել իրենց անվարժ այն բոլոր գործիքներու վրայ, որոնք տեւէ ձեւով արժանի յառաջացնելու չափ շնորհք եւ կարողութիւն ունին։

Աւելորդ է ըստ էութեան անդրադառնալու Գ. Կասեանի ցընդաբանութիւններու այն մասին ուր ան կ'աշխատի կապ մը տեսնել Դաշնակցութեան եւ «կապիտալիստական երկիրներու» միջեւ։ Սակայն որպէսզի գաղափար մը հնարաւոր ըլլայ կազմել այս մարդոց հիւանդոտ երեւակայութիւններու մասին, տանք քանի մը հատուածներ։

Իր ուզած եղանակով բացատրելով Դաշնակցութեան տարած հակահայաստանեան քաղաքական աշխատանքները, Գ. Կասեան կը շարունակէ.

«Մարող եւ մեռնող կապիտալիստական աշխարհը Դաշնակները ներկայացնում են եւ աւելի եւս պիտի ներկայացնեն իբրեւ մի չքնաղ արքայութիւն, որտեղ բանւոր դասակարգը եւ աշխատաւոր գիւղացիութիւնն ապրում է իբրեւ թէ առանց դժուարութիւնների, առանց զըրկանքների, վայելում մարդավայել կեանք։

«Նրանք (դաշնակց.) ամէն ջանք գործ են դնելու, որ թաքցնեն ձեզանից այն ընդհանուր եւ համատարած չքաւորութիւն եւ զրկանքները, որոնց մէջ թաւալում են այսօր կապիտալիստական աշխարհի պրոլետարիատը եւ աշխատաւոր տարրերն ընդհանրապէս։»

Կարճ խօսքով Դաշնակցութիւնը ըստ Գ. Կասեանի բովանդակ գաղութներու մէջ իր բովանդակ ուժերը լարած կը ճգնի մէկ կողմէն վատաբանել, սեւցնել եւ նսեմացնել խորհրդային երկիրներն ու իրենց ընդհանուր զարգացման վիճակը միւս կողմէն աւելի ուժգնութեամբ կ'աշխատի «կապիտալիստական» աշխարհի գովքը հիւսել ու ծածկել հայ աշխատաւորութենէն բոլոր դժուարին եւ ծանր իրողութիւնները։

Եւ ի վերջոյ այս բոլորով Դաշնակցութիւնը իբր թէ կը հետապնդէ «չորս իրարից բխող եւ իրար պայմանաւորող նպատակ։»

«Նախ՝ ամուր պահել ձեր (գաղթահայի) մէջ կապիտալիզմի անսասանութեան, բուրժուական կարգերի առաւելութեան եւ բուրժուազիայի գերիշխանութեան անխուսափելի անհրաժեշտութեան սին համոզումը։

«Երկրորդ՝ թշնամական տրամադրութիւն ստեղծել ձեր մէջ ընդդէմ սոցիալիզմի... ընդդէմ խորհրդային իրաւակարգի որ դարձել է համաշխարհային յեղափոխական պրոլետարիատի եւ բոլոր ճնշուած ու կեղեքուած տարրերի եւ ազգերի (արդեօ՞ք. Ս. Թ.) ազատագրական կռուի նշանաբանը։

«Երրորդ՝ հեռու պահել ձեզ ձեր շուրջը տեղի ունեցող դասակարգային պայքարից...։

«Չորրորդ՝ ներշնչել ձեզ իրենց սին յոյսերը, հրէշ իմպերիալիստների արիւնաթաթախ ձեռքերով եւ իրենց ակտիւ մասնակցութեամբ կործանել ձեր սոցիալիստական հայրենիքը, ստեղծել «ծովից-ծով Հայաստան» եւ հաստատել իրենց դաժան իշխանութիւնը, մի իշխանութիւն, որին անէծքով է յիշում խորհրդային Հայաստանի աշխատաւորութիւնը»։

Հարկ կա՞յ յիշեցնել առարկելու այս իրապէս զաւեշտական արտայայտութիւններուն, երբ Դաշնակցական մամուլը ճիշդ ու ճիշդ հակառակ ուղղութիւնն է որ կը թելադրէ գաղթահայ աշխատաւորութեան։

Առանց «կապիտալիստական» աշխարհի դէմ ոտքեր ճօճելու մեր մամուլը ո՛չ մէկ ճիգ կը խնայէ քանդելու այն բոլոր սին ու պատիր յոյսերը, որ հայութիւնն ունեցած է եղեր անցեալին եւ գուցէ այսօր նոյն այդ դրամատիրական աշխարհի հանդէպ։

Համաշխարհային տնտեսական տագնապի իրական վերլուծումը, առանց ծայրայեղ ենթադրութիւններու եւ մանաւանդ նախապաշարութիւններու կարեւոր մէկ գիծն է մեր մամուլին։

Բայց ամէնէն զզուելին Կասեանի այն վերագրումն է որ իբր թէ Դաշնակցութիւնը կը ձգտի Հայաստանի տապալումին «իմպերիալիստների արիւնաթաթախ ձեռքերով»։ Միանգամընդմիշտ վերջ տալու այս կեղծոտ վիլլուկին, գաղթահայ աշխատաւորութեան եւ նոյնիսկ դաշնակցական զանգուածներու բարիքին համար Գ. Կասեանները յանձն չպիտի՞ առնէին արդեօք այս ուղղութեամբ գոնէ իրենց ունեցած փաստերը ? հանրային դատաստանին յանձնել։ Որովհետեւ մէկ հատիկ իրական, լուրջ եւ հիմնաւոր փաստ շատ աւելի պիտի նպաստէ Դաշնակցութեան դէմ իրենց բացած պայքարի յաջողելքին, քան ընդհանուր եւ նոյն իսկ անըմբռնելի ոլորապտոյտ բազմաթիւ ըսի բաները։

Լուրջ նկատառութեան կէտ մը ունի սակայն Գ. Կասեանը, այդ իբր թէ Դաշնակցութեան հետապնդած երրորդ նպատակն է։ Հոն ճիշդ է, որ կան ճշմարտանման բաներ մը, մանաւանդ գաղթահայը հեռու պահել, գաղթական երկիրներու մէջ «դասակարգային պայքարներից» որու մասին սակայն կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ եւ վերջին յօդուածովը։

Ս. ԹՈՎՄԱՍ

ԻՍԿՈՒՀԻ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

Բ.

Մեր հեռանալէն քանի մը օր յետոյ լուր առինք, թէ մեր տուները խուզարկուած են, ինչքերը գրաւուած, իսկ մենք ի բացակայութեան 101 տարուան թիապարտութեան դատապարտուած։

Մեզի այլեւս Պոլիս վերադառնալու յոյս չէր մնար. հաստատուեցանք Վառնա։ Թէեւ մտատանջութեան մէջ էի սակայն, որովհետեւ Պանքի ընկերներէն ոչ մէկ լուր կար։ Բայց քիչ վերջը Մարսէյլէն նամակ մը ստացայ Հրաչէն, որ կ'իմացնէր թէ ֆրանսական իշխանութիւնները բանտարկած էին զիրենք՝ իբրեւ ա[illegible] Գարօն եւ Հրաչը ուղարկուած էին Զուիցերիա, իսկ [illegible] ընկերները՝ Հարաւային Ամերիկա։

Ո՜րքա՜ն ուրախալի էր այն օրը, երբ Հրաչի եւ Գարոյի նամակները ստացայ Ժընեւէն, ուր անոնք այլեւս ազատ էին։

Վառնա ես եւ քոյրս ուսուցչուհիի պաշտօն ստանձնեցինք ազգային վարժարանին մէջ. հոն ալ ընկերական շրջանակ մը ստեղծեցինք եւ շատ ուրախ օրեր անցուցինք գաղթականութեան այդ շրջանին։ Զրկուած տունէ-տեղէ, կորսնցուցած ամէն հանգիստ՝ նորէն շատ երջանիկ կը զգայի զիս։

Գարնան Հրաչը եկաւ Ժընեւէն։ Շատ փոխուած գտայ զինքը, աւելի կայտառ ու աշխոյժ։ Մնաց Վառնա մօտ երկու ամիս։ Բաժանումը դժուար էր. այս անգամ ես երկիր պիտի երթայի։ Խոստացայ սպասել իրեն։

Չկարենալով երկիր մտնել, Հրաչը անցեր էր Եգիպտոս, Կիպրոս եւ ուրիշ վայրեր։ Իսկ մենք միշտ Վառնա էինք, ուր ես կը շարունակէի ուսուցչուհիի պաշտօնս։ Դպրոցէն ազատ ժամերուս ալ անգործ չէի երբ Հրաչը առաջին անգամ Վառնա եկաւ, հետը մեծ քանակութեամբ գրքեր բերած էր։ Դաշնակցական ընկերներուս հետ գրադարան մը բացինք, որ մեծ օգուտներ ունեցաւ։

Հինգ տարի ետքը, 1901ին, Հրաչը վերադարձաւ, ու մենք ամուսնացանք։ Շաբաթ մըն ալ Պուլկարիա մնալէ վերջ, անցանք Կովկաս. նախ Սուխում, Հրաչի քոյրերուն մօտ, ապա Թիֆլիս։

Երեք ամիս ետքը անցանք Իգտիր՝ նախ գնաց Հրաչը, գաղտնաբար, Մանթաշեւի նաւով, ապա ես՝ կանոնաւոր անցագիրով։ Հոն էին նաեւ քանի մը ուրիշ ընկերներ։

1902ի Մայիսին ծնաւ անդրանիկ զաւակս՝ Բաբկէնը։ Հազիւ չորս ամսու էր, երբ գիշեր մը ոստիկանութիւնը հարիւրէ աւելի զինուորներով շրջապատեց մեր տունը եւ, մանրակրկիտ խուզարկութենէ մը ետքը, ձերբակալելով Հրաչը՝ գլխաբաց, ոտաբոբիկ ու ծեծի տակ բանտ տարաւ։ Մեր ամբողջ ունեցածը կողոպտուեցաւ։ Հրաչի ձերբակալման պատճառը քանի մը օր առաջ Իգտիրի մէջ տեղի ունեցած ահաբեկչական գործողութիւնն էր։

Յաջորդ առաւօտ նորէն քանի մը ոստիկան եկան եւ զիս զաւակիս հետ [illegible] բանտ տանելու համար։ Նոյն պահուն մեր ընկեր Մինաս Խաչատուրեանը, որ գիշերուան պատահածէն ոչ մէկ լուր ունենալով անհոգ ու անտարբեր մեզ մօտ կուգար, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ եւ մեզի հետ միասին բանտ առաջնորդուեցաւ։

Զիս Բաբկէնի հետ ուղղակի ոստիկանապետի մօտ տարին։ Ամբողջ օրը հոն մնացինք եւ երեկոյեան ուշ ատեն բանտ փոխադրուեցանք։ Բանտի դրան խոշոր բանալիին կանչոցը շատ գէշ ազդեց վրաս. բայց, աւելի ամուր գրկելով Բաբկէնս, աներկիւղ ներս մտայ։

Մերկ ու զուրտ գետնայարկ մը. ոստիկան մըն ալ մեզի ընկեր։ Քառասուն օր հոն մնացի։ Ու ամէն օր, կէս գիշերէ վերջ, վայրագ ոստիկաններով կուգային հարցաքննելու զիս. Վերջապէս յուսահատելով թէ պիտի չկարենան բան մը կորզել ինծմէ, ազատ[illegible] զաւակս [illegible]։ Սոսկալի հարուած մըն էր այդ ինծ համար։ Ու անկէ ետք ամէն գիշեր, երբ կը լսէի դրան բացուիլը, կը սարսէի տեղս ու կը գրկէի Բաբկէնս։

Քառասուն օր անցեց այդ տառապանքը, մինչեւ որ հարցաքննութիւնը վերջացաւ։ Այնուհետեւ այլեւս հանգիստ ձգեցին զիս՝ թոյլ տալով տեսնուելու միւս բանտարկեալ կիներու հետ։

Հազիւ ազատուած էի ոստիկաններու այդ չարչարանքներէն, երբ յանկարծ առաւօտ մը շատ կանուխ զիս ոստիկանապետի մօտ տարին։ Հոն ինծի կարդալու տուին Հրաչի մէկ ծածկագիր նամակը, որ բռնուած էր բանտի մէջ։ Զուր անցան հաւաստումներս, թէ չէի հասկնար զայն։ Երեք օր շարունակ, ոստիկանատուն տանելով զիս, կը պահանջէին որ անպատճառ կարդամ։ Մինչեւ իսկ Քեամիլ փաշան անձամբ խօսեցաւ ինծի, խոստանալով ո՛չ միայն ազատ արձակել զիս, այլեւ խոշոր դրամական պարգեւ մը տալ, եթէ յայտնեմ նամակին բովանդակութիւնը։ Սակայն, տեսնելով որ ամէն ջանք անօգուտ է, զիս այս անգամ հիւանդանոց նետեցին, ուր մարմարէ յատակին վրայ խոնաւ խշտեակէ մը զատ ուրիշ ոչինչ կար։ Հոն հիւանդացայ եւ քանի մը օր վերջ նորէն բանտ փոխադրուեցայ։

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բ.

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութեան նախագահը, Ե. Նարդունի, որ կարդաց գրաւոր երկար ճառ մը, կուտանք մէկ մասը.

Զ. Ե. Ո. Միութիւնը աւանդութիւն դարձուց ամէն տարի տօնել Ապրիլ 11ը, որ տօնն է մեռելներուն։

Այսօրուան տօնը՝ տօնն է ողջերուն։ Եթէ տխրութիւն մը կայ Ապրիլ 11ի տօնին մէջ, դուք պիտի տեսնէք, որ խանդավառութեան, եռանդի, քաջութեան եւ կեանքի շունչ մը կայ այս նոր տօնին մէջ։

Լաւ ուրեմն, հասկնանք թէ ի՛նչ տօն է այս։

Փոքր Ասիոյ բարձրաւանդակներուն վրայ պատմութեան ամենահին ժողովուրդներու,— Ասորիներու, Քաղդէացիներու, Փռիւգիացիներու եւ ուրիշներու,— կարգին կ'ապրէր ու կը պայքարէր հայ կամ արմէն ժողովուրդն ալ։ Հազար հազար տառապանք, պատերազմ, կոտորած, աքսոր տեսաւ, բայց դիմացաւ հայ ժողովուրդը, եւ ապրեցաւ հասնելով մինչեւ այսօրուան։ Միւս ազգերը մեռան։ Հայ ժողովուրդը ի վերջոյ դէմ յանդիման եկաւ նոր թըշնամիի մը, որ կը կոչուի Թուրք։ Ի՛նչ կռիւներ ըրին իրարու հետ։ Ի վերջոյ պահ մը Թուրքը յաղթանակը տարաւ, եւ դուրս նետեց մեզ մեր երկրէն։

Առաջին անգամ պարպել տուաւ ամբողջ գիւղերն ու քաղաքները, քշեց տարաւ դէպի անապատները։ Բայց այս ժողովուրդը ետ դարձաւ նորէն։ Երկրորդ անգամ բոլորովին դուրս նետեց մեզ այն երկրամասէն, ուր կը գտնուի մեր հայրենիքը։

Այս գործողութիւններուն ընթացքին կատարուեցան վայրագութիւններ, որոնք ծանօթ են ձեզի։ Ամբողջ տարիներ Կիլիկիոյ դուռներուն առջեւ, ձորերու մէջ, թուփերու տակ, անապատներու վրայ թափառեցան մանուկներու բազմութիւն մը, որ կը սնանէր սատկած կենդանիներու միսով, յարդով կամ խոտով։ Մեռան անոնցմէ շատերը, — հիւանդութիւնները հնձեցին եւ անոնց դիակները ձգեցին անթաղ։ Թշնամին եւս երբեմն կը զարնէր, կը սպաննէր այս երախաները։ Հայ զինուորները կը պատմեն թէ ինչպէս Ատանայի շրջանին մէջ, ճախճախուտի մը եզերքը նետուած էին հարիւրաւոր երախաներ, որոնք կուլային ու կը ճըչային, մինչ Թուրք զինուորները կ'ըսէին թէ ի՛նչ տեսակ գորտեր են որ մեծցեր են, ու կը ծիծաղէին կատուներու նմանցնելով այդ անօթի անտուն երախաները, որոնք հազիւ չորս-հինգ տարեկան կային։

Հայրենակիցներ,

Ահա այդ չորս-հինգ տարեկան երախաներն են, որոնք ձորերէն, ճախճախուտներուն եզերքէն եկեր են եւ հանդէս կուտան ձեզի։ Այո՛, այդ տղաքն են այս որբերը, որոնք հրաշքի պէս ողջ մնացած են։ Ես չեմ ուզեր շարունակել անոնց պատմութիւնը, որովհետեւ կը սըրտբեկենք ու կը լացնենք ձեզ — այնքան տխուր եւ սրտակեղեք են այդ պատմութիւնները։

Չեմ ուզեր շարունակել այս պատմութիւնները, որովհետեւ կ'ուզեմ ոչ թէ լացնել, այլ քաջութիւն ներշնչել ձեզի ու խանդավառել, ձեր տրամադրութիւնը բարձրացնել, հայկական [illegible] հաղորդել, որովհետեւ օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ նպատակը ա՛յդ է միայն։

Ուրեմն, բացատրենք այդ նպատակը։

Զարդերէն ազատած այս տղաքը պատերազմէն յետոյ դրուեցան որբանոցներու մէջ։ Մեր ազգային իշխանութիւնները պահ մը գովելի եռանդ ցոյց տուին, Թրքական տուներէն, արաբական վրաններէն, անապատներէն ու գիւղերէն հաւաքեցին ու դրին որբանոցներու մէջ։ Այդ որբերը տարիքի հաշիւով կարելի է բաժնել (1920ին) երեք խումբերու.

1.— Անոնք որ ծնած են 1905ին, ուրեմն 15—18 տարեկան։

2.— Անոնք, որ ծնած են 1910ին, ուրեմն 15—15 տարեկան։

3.— Անոնք, որ ծնած են 1915ին, ուրեմն 5—10 տարեկան։

Կարելի է ըսել՝ 3 տարբեր սերունդ։ Աւելցուցէք նաեւ [...] ահաւոր տարբերութեամբ [...]ջավայրները, ուր նետուած [...] անոնք, տառապանքները զոր [...] տեսած էին, պատերազմի մթնոլորտը որ ամէնուն հոգին վրայ կը ճնշէր, եւ զրկանք[...] ծնողքէ եւ ընտանիքէ, — [...] պատճառներ, որ այս [...] պիտի տային տարօրինակ նկարագիրներ։

Եւ աւելցուցէք նաեւ [...] ազգային կազմակերպութիւններու ահաւոր ապիկարութիւնները, որոնք այս որբերը [...] ճամբու մը մէջ, որ ոչ ծրագիր ունէր, ոչ ալ կազմակերպութիւն։ Հայ հարուստը իր [...] համար ծառայ-հոմանուհի [...] պէտք ունէր, եկաւ որբուհի [...] տարաւ, Ամերիկացին գթութեան շապիկ հագած՝ իր քաղաքացիներուն պաշտօն մը ստեղծելու համար եկաւ որբանոցներ [...]ծեց, եւ մենք երբե՛ք երբե[...] հակակշիռ իսկ չպահանջեցինք ոչ իրենց բարոյական, ոչ իրենց կրթական եւ ոչ իրենց մարդկային ըմբռնումներուն մասին։

Ցունական պատերազմի [...] դժոխային վախճանին, երբ որբերը [...] արբունքի հասած էին մեծ մասամբ,— տարիք մը որ [...]կան պատերազմի մը նշանակութիւնն ունի,— որբերը [...] Թաթէսի յուվալի կամ [...] տակառի պէս լեցուցին [...]բուն մէջ եւ ղրկեցին Ցունաստան։ Այնտեղ ամերիկացի [...]տօնեաները բռնապետութիւն մը ստեղծեցին, որովհետեւ [...]րա կուտային մարդիկը, [...] մեր հայ վարժապետները [...]լու հացի պէտք ունէին, [...] կրնար ձայն հանել։ Ունեցան հայեր ալ, որոնց սիրտին [...] ապահովաբար ցաւ կար, [...] թէ ինչո՞ւ ամէն վաստակ[...]րին այս հայ որբերուն։

Ցունաստանի որբանոցներու մէջ տեղի ունեցածը [...] տեղի չունեցաւ հարէմներու [...] Պատմութիւններ գիտեմ [...] վկայեն թէ ի՛նչպէս կը կ[...]ուէին վիժումները այդ տեղ[...]մութիւններ գիտեմ, որոնց [...] սահմռկեցնեն ձեզ։

Հինգ-վեց տարիէ ի վեր [...]րերու հետ եմ, միշտ իրենց [...] խնդրեր եմ որ պատմեն իրենց կեանքը։ Որբերու Միութ[...] իբրեւ ղեկավար մէկ անդամ[...] իմացեր եմ պատմութիւններ որոնք զիս չեն քնացուցեր [...]բողջ գիշերներ։ Չեմ ուզեր [...] գայթակղեցնել, այդպիսի պատ[...]մութիւններ ընելով։ Բայց [...]

բունակենք որբերու գաղթօճախ։

Յանկարծ հայկական որբերգութեան մասին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ձանձրոյթ մը յառաջացաւ։ Ամերիկայի միսիոնարները հասկցան, որ այլեւս կարելի չէ գութ շարժել եւ դրամ հաւաքել։ Անհրաժեշտ էր ցրուել որբերը։ Եւ որբանոցները խումբ խումբ սպառնալիք ղրկեցին, որբերը տուն չինելու, ագարակները աշխատցնելու ղրկեցին, բռնութեամբ եւ սպառնալիքով։

Այստեղ եկան մաս մը որբեր, Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ։ Անգամ մը Թուրի մէջ Ֆրանսական հողագործական տնօրէնը կ'ըսէր ինծի.

— Զարմանալի տղաք են ձեր որբերը։ աշխատած ենք որ գանանք գտնենք շատ աղջիկ կեցած ագարակներուն մէջ. որպէսզի խառնուելով կապուին աղջկան ու հողին այստեղ։ Եւ սակայն ձեր հայ որբերը չեն հասկնար իրականութիւնը, Ֆրանսացի աղջկան վրայ իսկ չեն նայիր։

Հայրենակիցնե՛ր, չեմ ուզեր շարունակել նաեւ պատմութիւնը այն որբերուն, որոնք հոս Ֆրանսայի մէջ ապրեցան 6–7 տարիէ ի վեր։ Այստեղ նախոր է սատապանքը։ Եթէ ուզէի ձեր գութը շարժել, կը բաւէր միայն մէկ պատմութիւն ընել եւ ձեր մէջ ամէնէն քաջն իսկ կուլար։

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր,

Դժնդակ դէպքեր չեն որբերու պատմութիւնները։ Եւ սակայն որբերը տեսան, որ չկայ կազմակերպութիւն մը, որ իրենցմով զբաղի։ Եւ միացան ու կազմեցին Զ. Ե. Ո. Միութիւնը, յայտարարելով.

— Վա՛յ ձեզի, որ մեր իրաւունքը կ'ուտէք այսուհետեւ։

Ահա այդ Միութիւնն է, որ հինգ տարի առաջ կազմակերպուելէ յետոյ, մասնաճիւղեր հիմնեց ամէնկողմ։ Այսօր մասնաճիւղեր ունինք Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, Եգիպտոս, Ամերիկա, Սուրիա եւ Յունաստան։ Անգլիական վիճակագրութիւն մը մօտ 100.000 կը հաշւէր հայ որբերու թիւը։ Ընդունինք իբրեւ իրական թիւ 50 հազար։ Մեր նպատակն է միացնել զանոնք բանակի մը պէս։

(Շարունակութիւնը Յաջորդով)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ՄԱՅՐԸ ՀԱՅ(?)

Փարիզի Ֆօսիշէ Ցայթունկ թերթը իր Նոյեմբ. 16ի թիւին մէջ հետեւեալ տարօրինակ տեղեկութիւնը կուտայ.

Հանգուցեալ վարչապետ Իշխան Պիւլօվի յիշատակներուն մէջ, Վիլհէլմ Բ. կայսեր մասին իր գրածներուն մէջ, ան հետեւեալ տողերը կը գրէ Կարմիր Սուլթանին ծագման համար.

«Անիկա (Սուլթան Ապտիւլ Համիտը) աւելի Հայու կը նմանէր քան Թուրքի։ Սուլթան Համիտի մայրը իսկապէս Հայուհի մը պէտք է եղած ըլլայ, տրուած ըլլալով որ Սուլթաններու կիները առհասարակ գերիներ եւ ոչ-Թուրքեր կ'ըլլային։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզ. Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը իր տարեկան 5րդ հանդէսը կազմակերպած էր 13 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ Սալ Եէնայի սրահին մէջ՝ ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։

Խումբ մը արիներու կողմէ ներկայացուած զանազան խաղերէ եւ սկաուտիզմի գաղափարին թարգման տեսարաններէ ետք, խօսք առաւ Գ. Ա. Խատիսեան՝ շնորհակալութիւն յայտնելով ներկայ Ֆրանսացիներուն ու Ֆրանսային։ Բանախօսը պարզեց հայ արիներու քաշած դժուարութիւնները՝ հեռու հայրենի երկրէն, անհարազատ պարագաներու վրայ, եւ փափաք յայտնեց որ հայ ժողովուրդի բարեկամները հայ թէ օտար, շարունակեն իրենց թանկագին աջակցութիւնը մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ եւ այս ժողովուրդը իր հանդէսը իր տան մէջ կազմակերպէ։

Յետոյ բեմ եկան արիները, խարոյկ ու բանակումի պատկերներ ներկայացնելով ամբողջ։ Կարգը Փ Հ Ա Միութեան նախօթ բարեկամ եւ հաւատար Գ. Մարք Սանիէին էր. «Մենք բոլորս Գ Սանիէ, Հայաստանը կը ճանչնայինք ու պիտի ճանչնայինք աշխարհագրութեան քարտէսին վրայ միայն, եթէ հոս, մեր երկրին մէջ, մեր աչքերովը չտեսնէինք հայ ժողովուրդին մէկ մասը ու չհիանայինք անոր գործունէութեան, շինարարութեան եւ հայրենասիրութեան ոգիին, որ անխարդախ եւ խորապէս ազդուած եմ առաջին օրէն իսկ այս ժողովուրդին անկեղծ հայրենասիրութենէն ու ազատութեան յամառ ձգտումէն»։

Կարճ միջնադար մը ետք կրկին ներկայացումներ սկաուտներու կողմէ, գեղեցիկ տեսարաններ ու զուարճալի կատակներ։ Անիւս խումբի կողմէ պատրաստուած եռանգոյն մը բեմ բերուեցաւ Գ. Ջամալեանի կողմէ եւ պիտի յանձնուէր այն անձին որ առաւելագոյնը պիտի տար զայն ստանալու համար։ Կարճ միջոցի մը մէջ հազար հարիւր ֆրանքի բարձրացած Գ. Ս Յովհաննէսեանի տրուեցաւ որպէս պատւոյ անդամ։ Փ Հ Ա Մարսէյլի մասնաճիւղին ներկայացուցիչ Գ Ս Քէշիշեան կարդաց ֆրանսերէն ճառ մը, յայտնելով իրենց մասնաճիւղին բարգաւաճ վիճակը։ Ծիծաղաշարժ կատակերգութենէ մը վերջ բեմ ելաւ կոմս Հանրի Մարթի եւ սկաուտական միջազգային գրասենեակէն նոր ստացած շնորհաւորական հեռագիրը կարդալով ըսաւ. «Ընհանրական անկեղծ համակրանքիս միացուցած Ս Մէլ. կոմիտէի անդամի համակրանքս, որոնց կ'ողջունեմ Հայ Արիներու հանդէսը, եւ հաւատքս աւելի կը զօրանայ այս երախտագիտութեան հանդէսը որ կոչուած է զօրեղ ազդակ մը դառնալ վաղուան Հայաստանի վերականգնումին»։

Բանախօսին խրախուսիչ ճառէն վերջ, բեմ հրաւիրուեցան Գ Սանիէ եւ Գ. Ա. Խատիսեան որոնց տրուեցաւ սկաուտական ոսկի շքանշանը ղրկուած Լորտ Պէյտըն Փաուլի կողմէ, ի վարձ իրենց մատուցած ծառայութեան։ Յետոյ Հ Արիներու ընդհանուր պետը խօսքն ուղղելով օտարազգի բարեկամներուն շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին։ Հանդէսը վերջացաւ ֆրանսերէն ներկայացումով մը։

Յաջորդ օրը կիրակի, ճաշասեղան մը տրուեցաւ ի պատիւ օրուան հիւրերուն Փ. Հ. Ա. Միութիւնը հովանաւորող մարմնոյն կողմէ։ Այս առթիւ, մասնաւորապէս պատրաստուած հայկական եռագոյն մը նուիրուեցաւ կոմս Հ. Մարթիի սա խօսքերով «Յարգելի սկաուտ պետ, քեզի կը նուիրենք այս եռագոյնը զետեղուելու գրասենեակիդ մէջ որպէս զի դուք եւ գրասենեակի այցելուները ամէն անգամ որ նայիք անոր, յիշէք երկու միլիոն զոհերու թափած արիւնը, որոնք ինկան այս դրօշակին ներքեւ համար եւ երկու միլիոն ոգիները ապտանդական, որոնք տենդոտ կը սպասեն այս ազատութիւն ու անկախութիւն խորհրդանշող եռագոյնին»։

Կ. Նիկողոսեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԸ

ԻՆՉ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երթեւեկի նոր կանոնագիրը, որ Գործավարներու խորհուրդին կողմէ վաւերացուեցաւ վերջերս հետեւեալ տրամադրութիւնները կը բովանդակէ։

1 — 150նոցներու ցանկին պատկանողները, Թրքական հպատակութենէ վտարուած անձերը, ինչպէս նաեւ հայսերական գերդաստանին պատկանողները չեն կրնար Թուրքիա վերադառնալ, իսկ ա՛յն խոլաճները որոնք Թրքական անցագրով արտասահման փախած են, կրնան երկիր վերադառնալ 2րդ յօդուածին մէջ յիշուած արտօնագրութեան համաձայն։

2 — Թրքահպատակ ա՛յն խոլաճները որոնք կ'ուզեն Թուրքիա գալ, պէտք է դիմեն իրենց բնակած անդուոյն Թուրք հիւպատոսին, որ երեք յօյագիր պիտի տայ իրենց։ Այդ յօյագրին իւրաքանչիւր բաժինին մէջ պէտք է յստակ կերպով արձանագրեն իրենց անունը, ինքնութիւնը իրենց լուսանկարին հետ։ Հիւպատոսները իրենց մօտ պիտի պահեն յօյագիրներէն մէկը, եւ միւս երկուքը պիտի ղրկեն Ներքին գործոց վարութեան պատկան դիւանին, եւ իրենց ստացած հրահանգին համաձայն, անցագիր պիտի տան յօյագրին տիրոջ։

3.— Այն Թրքահպատակ խոլաճները, որոնք Օսմանեան կամ Միլլի կառավարութեանց անցագրով մեկնած են Թուրքիայէն, առանց յօյագիր առնելու կրնան հպատակութեան թուղթ եւ վերադարձի անցագիր առնել։

Ամէն անոնք որ իրենց օտ. անցագրին յենլով նոր անցագիր հանած, նոր վիզէ կամ հպատակութեան նոր այլանագիր ստացած են, պէտք է դիմեն անդուոյն Թուրք հիւպատոսին, որ իրենց անցագրին Թուականը եւ Թիւը, ինչպէս նաեւ իրենց ինքնութիւնը պիտի հաղորդէ կառավարութեան, եւ համբորդին եւ Թալիք անդուոյն ամէնէն բարձր քաղաքային պաշտօնատարին։ Հիւպատոսները անցագիր կամ հպատակութեան թուղթ տալէ առաջ պէտք է կառավարութեան դիմեն ամէն անոնց մասին, որոնք հինէն ի վեր արտասահման կը բնակին եւ 5 տարիէն աւելի շրջան մը մէջ իրենց անցագիրը նորոգել չեն տուած։

4. Ոչ-փոխանակելի օրթոտոքս Յոյները, որոնք Թուրք հանրապետական կառավարութեան անցագրով մեկնած են, ինչպէս նաեւ անոնք որ Պոլիս գտնուող իրենց ընտանեկան պետերուն քով կ'ուզեն գալ, կ'ենթարկուին 10 Յունիս 1930ին ստորագրուած Թուրքեւհելլէն համաձայնագրին տրամադրութիւններուն։ Այս առթիւ, հիւպատոսները փոխանակութեան յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան տեղեկութեանը կը դիմեն։ Այն պարագային երբ ենդրարկուներու ինքնութիւնը կասկածելի կը թուի, հիւպատոսները կը դիմեն ապահովութեան գործերու անօրէնութեան եւ ըստ այնմ անցագիր կուտան։

5.— Այն Հայերը, որոնք Միլլի եւ Հայրապետական կառավարութեանց անցագրով արտասահման մեկնած են եւ վտարուած չեն հայրենակցութենէ, կրնան Թուրքիա վերադառնալ։

6 — Այն հայ կիները, որոնց ամուսինները Թուրքիա կը գտնուին, ինչպէս նաեւ 18 տարին չլրացուցած Հայու զաւակները, որոնք հայր չունին եւ որոնց մայրերը Թուրքիա կը գտնուին, յօյագիր տալով կրնան վերադառնալ։ Այս խումբերէն պիտի օգտուին նաեւ արտասահման գտնուող այն հայ աղջիկները, որ ամուսնացած չեն տակաւին։

7.— Թրքահպատակ այն Հոյները, որոնք առանց անցագրի մեկնած են Թուրքիայէն, պարտաւոր են յօյագիր տալ։

8 — Այն Թուրք հայրենակիցները, որոնք Միլլի կառավարութեան անցագրով մեկնած են, եւ որոնք տեսնելով որ իրենց գտնուած տեղը Թուրք հիւպատոս չկայ, հարկադրուած են օտար անցագիր առնել վերադառնալու համար, Թուրքիա կ'ընդունուին անցագրի օրէնքին տրամադրութեան եւ գործողութեան համաձայն։

9 Եթովպիոյ վկայագիր ունեցող Յոյները Թէեւ ազատ են երթալու այն տեղերը, ուր յոյն ժողովուրդը փոխանակութեան ենթակայ է, բայց ոչ մէկ տեղ կրնան իրենց ընտանիքով տեղաւորուիլ։ Անոնք չեն կրնար կալուածի տէր ըլլալ, եւ երեք ամիսէն աւելի չեն կրնար բնակիլ։ Իսկ այն Հայերն ու Յոյները, որոնք կառավարութեան կողմէ արգիլուած շրջաններ կ'ուզեն երթալ, պարտաւոր են արտօնութիւն առնել։

10.— 7 յուլիս 340 Թուակիր երթեւեկի կանոնագրին տրամադրութիւնները ջնջուած են։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուած էին դիտելու «Երգն Հայաստանի» ֆիլմը, զոր պատրաստած է Ն. Կորգանեան։

Կեանքը, որ ցոյց կը տրուի այդ պաստառով, տեսակ մը «Պատկերազարդ Հայոց Պատմութիւն» է՛ ներկայ օրերէն։ Հայ ժողովուրդն է, որ յանկարծ, Իզմիրի աղէտէն ետքը, դուրս կը նետուի երկրէն, կը տարածուի յունական կղզիներուն վրայ, հագայ կը հասնի մինչեւ Փարիզ։

Եւ այնուհետեւ կը ներկայացուի «Հայկական փարիզը» հայկական վարժարանները, գրագէտները, հանդէսներ, հին եւ նոր յուշարձանները։

Ն կորգանեան, իրարու կապելու համար բոլոր այս տեսարանները, դիմեր է պատմուածքի մը (narration), որ... աւելորդ է։

Ի՞նչ հարկ այդպիսի միամիտ վիպակի մը։ Թէ Ցիկ. Ղազարեան Իզմիրի աղէտէն փախելով Փրանսա եկած է ու կը վերյիշէ կամ կը դիտէ մեր աչքերը պարզուած տեսարանները, պատմութիւն մըն է որ ջուրով փակցուած է ֆիլմին։

Այս ֆիլմը պարզապէս ժամանակակից հայ պատմութիւնն է, աւելի ճիշդ լուսանկարը գաղութներու մեր կեանքին։ Եւ իբրեւ այդպիսի գործ մը, կը ստանայ երկու արժէք, — նախ նիւթ կը հայթայթէ մեր պատմագրութեան, եւ երկրորդ խանդավառութիւն կրնայ ստեղծել գաղութներու մէջ, հիմա գաղութները այնպէս մը բաժնուած են իրարմէ, որ մեր ազգային դէմքերու եւ դէպքերու ողջ ձեւով լուսանկարումը, կենդանի ձեւով ամէնուն ցուցադրումը ջերմութիւն մը կը ստեղծէ։

Այսպիսի ալպոմ մը, լուսանկարչական ժապաւէն մը, որ մելամաղձոտ յուզում մը կը թրթռացնէ նախ հանդիսատեսին մէջ, յոյսի եւ հաւատքի կը տանի մէջ։ Այս տեսակէտով, պէտք է սպասել որ պաստառի վրայ տանուի ոչ թէ միայն հայկական փարիզը, այլ նաեւ հայկական բոլոր գաղութներու կեանքը։ «Յուսաբեր»ը կը թելադրէր պատրաստել հայկական տարագրութեանց եւ եղեռնին շարժանկարը, այս եւս նոյնքան կարեւոր պահանջ մըն է։

Ֆիլմին ցուցադրութեան պահուն կ'երգուէին հայկական երգեր, խմբերգներ եւ շարականներ։

Դիտել տանք, որ մեր պատահական դերակատարները դեռ անփորձ են «սինեմա քաշուելու համար». իրենց քալուածքն իսկ կը մատնէ այդ։ Չենք ուզեր յիշել հայերէնի եւ ֆրանսերէնի սխալները։

Բայց առանց տրուելու պահանջներ ներկայացնելու, կը յուսանք որ բեմադիրը պատեհութիւնը կ'ունենայ վաղն ալ պատկերացնելու արտասահմանեան հայ գաղութին կեանքը, առանց վիպումի փորձութեան, առանց սինեմա պատրաստելու յաւակնութեան, միայն ֆիլմ տալու համար հայկական ներկայ կեանքէն, ինչ որ թէ օգտակար կրնայ ըլլալ մեզի եւ թէ կը խանդավառէ գաղութները։

«Երգն Հայաստանի»ն թերեւս կ'ըլլայ այն առեն «Խմբերգ Հայաստանի»ն։ Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մինչեւ էգ առեն Յարութիւնը վիրաւորուած է եղեր. Նմանապէս Ղազարը վիրաւորուած ընկած եղեր։

Երբ զարկինք՝ բոլոր զօրքերը փախան, գացին կորան, ո՛չ մարդ մնաց։ Յարութիւնի հետ ներս մտան Սարգիսը, Սիմոնը, Զաթօն, Եղօն եւ բերին բաւականին վառօդ. ու տապրակ մը չախմախլիի հրացան։

Ղազարը ընկած կ'ըլլայ, Մուկոս խորոյին կ'ըսէ. «Ա՛ռ հրացանս, զարկ ինծի, սպաննէ ու ... Իղոն կ'առնէ նրա հրացանն ու փամփուշտները. բայց զանոնց սպաննելու կը հեռանայ։

Փոթիկեան Արամ, Զօլլօ Արթին, Աւէի Օհան, Ակլիկուզանցի ... Յովհաննէս, եւս մի Յովհաննէս եւ վանքի ջորեպան Մառնիկցի աղայ մը կը վախնան Յարութիւնի հետ ներս գալու ու յետ կ'երթան Սասուն։

Յարութիւնին վիրաւոր պառկեցուցինք։ Իսկ Ղազարը ընկած տեղէն կը պոռար. «Անդրանիկ, Անդրանիկ, ես զարնուեցայ, հոս ընկած եմ։ կ'ըսէի աղայոց՝ սպաննեցէք զիս, թշնամու ձեռքը չընկնիմ։ Չսպանեցին, հիմա զիս ի՞նչ կ'ընեն»։ Ղազարին զօրքերը աւելի մօտ էին։ Անոնք ալ կը լսէին, ինչ որ կը պոռար։

Տղան կը գտնուէր մարագի վերեւ բարձր տեղ մը։ կը մտածէի՝ մի 10 աղայ հանել բերել տալ։ Բայց մարագի վրայ զօրք էր եւ լուսնակ գիշեր եթէ աղերք հանէի, անպատճառ երկուքն ալ պիտի վրայ տայի։ Այդ պատճառով ոչ մի աղայ չհանեցի եւ գտնէն կը քաշլեցէինք. Թէ՛ «մի՛ վախնար, եկո՛ւր, քիչ մը կարճ եղիր եկուր»։ Նա սողալով կ'իջնէ Թաթօ Առաքելի աղբիւրը. հոն ջուր կը խմէ եւ քիչ մը կը հովգուրուի։ Երբ մարագի կողքով կ'անցնէր, զօրքերը Թալոյի դուռը բացին, որ տղան բռնեն։ Դուռը ճիշդ մեր դիմացն էր։ Եղիէն զալպ մը առին. դուռը բաց ընել տուի, գացին տղան ներս բերին։

Թէ՛ Յարութիւնը եւ թէ՛ Ղազարը միեւնոյն ձախ կողմից էին զարնուած։

Յարութիւնը զարկուած էր ձախի կողմի նամելու տեղէն, առաջէն դուրս էր ասեր։ Գնդակի եղած տարածութիւնը՝ հովանոցի մը չիչ մօտցած՝ կ'ըլլար 30 սանթիմեթր։ Իսկ Ղազարինը՝ ձախ թեւի արմուկը կտրած, գնդակը մտած էր ձախ կողքը, միւս կողմէն չէր դուրս տուած։ Կողքիս դուրս ընկած էր փոքրիկ հակիթի մը չափ ծրագաւ։ Թեւի վէրքը կը տեսնէինք բայց կողքինը տեսանք միայն այն առեն, երբ շորերը հանեցինք։ Նա միշտ կը խնդրէր եւ ջուր կ'ուզէր։ Մեծ աման մը ջուր բերել տուի, բոլորը խմեց, առաւօտ լուսաբացին մեռաւ։ 30 տարեկան հազած շապիկնին, վանքի գրած մօտ պարգեցինք դրօշակը, երգելով Թաղեցինք։

Առաւօտը արեւ ծագեց, դուռը բանալ տուի. Արաբօ հայրը (90 տարեկան) Թալոյէն բերել տուի։ Հակայ մարդ մըն էր, երկար, ճերմակ մօրուսով։ Ցըրերքը եկան ըսին՝ «Հեռուէն բան մը կ'երեւայ, բայց չենք կրնար ընկատել։ Ագռաւները վրան կ'իջնեն ու կ'ելլեն»։ Դիտակով նայեցինք՝ Թաթօ Առաքելի աղբիւրի քով ընկած փեսեր էին։ Մարդ ղրկեցինք. բերել տուինք երկու փեսա. եւ Թաշկինակ մը արեան մէջ շաղախուած։

Հարցուցի Արաբօ հօրը «Ափօ՛, լաւ է, որ զօրքերը քեզ չսպաննեցին»։— «Դուք ալ ճամբա՛ք, ես ծերացեր եմ, սպաննէին ալ ոչինչ»։— «Քենէ զօրքերը ոչի՞նչ չհարցուցի՞ն»։— Հարցուցին՝ թէ ներսը որչա՞փ մարդ կայ. ի՞նչ տեսակ մարդիկ են։ Ես ըսի՝ վեց ամիս է ներս չեմ գացեր, հիւանդ պառկած, ընկած եմ հոս։ Օր մը քիչ մը հաց ապուր բերին ինծի, ո՛չ մարդ եմ տեսեր, ո՛չ ալ գիտեմ թէ ներսի մարդիկ ինչ մարդիկ են։ Ըսին՝ որ տեղացի՞ ես, ըսի՝ Բուլանըխցի եմ։ Հա՞, ըսին զօրքերը, Սասունցի՞ խումբերէնին մարդ մը կար, նա չէր ուզեր որ վառման խօսէին ինծի։ (Երուանդի պատմելով նա Մուշ ... Էֆէնտին է եղեր)։ Ուշեցին վերմակս ու ... մինդարը, տարին տարին. չգիտեմ բրինձարնե՞ր գրած էին վրա՞ն։ Ա՛յ, ա՛յ, արիւն է, երկուքն ալ արիւն է»։ 4-5 օր ապրեցաւ, Արաբօ հայրն ալ մեռաւ իր բնական մահով։

***

Կուէն օր մը վերջ Փէրիկ փաշան, Բաղէշի կուսակալը, Մշոյ մութէսարիֆը, Խորով Առաջորդն ու քաղաքական ժողովը նամակ մը գրած էին ինծի թէ՝ «անպատճառ անձնատուր պիտի ըլլաք, չէ նէ բոլորդ կեանքը կը փճացնէք»։ Նամակաբերը Յովհաննէս հայր սուրբն էր (վանքի վանահայրը) եւ Առախ գիւղացի կին մը։

Կուսի սեղմի օրը անգլիական կոնսուլն ալ լսեց մեր հրացաններու ձայնը. բայց գնաց Բաղէշ։ Ռուսաց կոնսուլը կը մնար Մուշ։

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իշխանուհի Սաթենիկ Արղութեան Երկայնաբազուկի մահուան առթիւ, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչ ին փոխան ծաղկեպսակի Նուիրած են Հ. Յ. Դ. Բիւրօն 300 ֆրանք, Շավիլի Արղութեան Ենթակոմիտէն 100 ֆրանք։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ,

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Այս Կիրակի Երեկոյ Salle Gaveauի մէջ մէթրօ՝ Miromesnil

Նախագահական մարմին՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Բժիշկ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Լ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ, Լ. ԳԵԽՈՆԵԱՆ, Լ. ՄՕԶԵԱՆ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ, Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ։

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆԿՎ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ, ԻԴԱ ԱՐԴ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ա. ԳԵԽՈՆԵԱՆ, Օր. ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ, Պ. Պ. Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Օր. Ա. ԵՐԱՍԵԱՆ (ջութակ)։ Օր. ԱՐՏԵՄԻՍ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Պ.Պ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Շ. ՍԱՐԵԱՆ, Նուագախումբ։

Ծխելը արգիլուած է։ Մինչեւ 7 տարեկան տղոց մուտքը արգիլուած է

ԱՅԺՄԷՆ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ — Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու ներկայացուցիչները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԲՈԼՈՐ կոմիտէներէն եւ խումբերէն կը խնդրուի իրենց մօտ գտնուած Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի տոմսերը վերադարձնել ընկ. Գեւոնեանի ամենաուշը այս Շաբաթ իրիկուն մինչեւ ժամը 7։

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհանուր ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը՝ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գալվարա Օտտոֆ Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Ա. Մարտիրոսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՍ. Անթուանի Ընկ. Կարօ խումբի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան։ Կը հրաւիրուին Ս. Մարկրիթի ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական վայրը։ Կը դասախօսէ ընկ. Բ. Միլտոնեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԱԶԴ

Ցաւագին յունական աչքերը, Փարիզի մէջ Տօքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն՝ իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական գրողներ։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յստակ ծանօթութիւնները, զբաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհն ու հրապուրանքը, կամ գայն ձեռք ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը գիւղաւորներու հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար միացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, դրամ դրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mibran G. Kechichian, 9 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7րդ ՏԱՐԻ — Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE CONSERVATOIRE RENÉE-MAUBEL

8—10 Rue de l'Orient, Métro Abbesses

Ի պատիւ գերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

20 դեկտեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ (ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշի Նշանեան, Անահիտ, Քնարիկ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Ա. Կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սուրէնեան, Էրվիշեան եւ Աբգար։ *Գիները ժողովրդական*

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ ԵՒ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատ. միութեան կողմէ Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ազգ. միութիւններու

Այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ Ա. ԱՆԹԻՔԱՃԵԱՆ, կը խօսին ընկերներ Ա. Ցուլլէրեան եւ Արամ Գառօնէ, Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով աշուղ Սայաթ Նովան։ Մէկ ժամ սինէմա։

ԱՆԻԷԹ Գաւառ Քոլոնպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովրդ.-գրականութ.-բաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber.

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Ներկաներուն Թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber. Կը խօսի Բժ. Ամասեան, «Հեղինակները եւ մտային հիւանդութիւնները»։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Գոնեայի գ'ոդթականներէն Ղազէր աղա Թէլփէճեան (ապուխտագործ) իր քեռայրը Գալայճը Խաչէր աղա Խաչատուրեանի զաւակները Յակոբ եւ Եղիա 20 եւ 25 տարեկան, քոյրերնին Ցակին Ելիզա 35 տարեկան, որոնք մինչեւ 1931 Գոնիա կը գտնուէին եւ կարծուի թէ այժմ Յունաստան կամ Սուրիա կը գտնուին։ Իմացնել Դեղագործ Յակոբ Խաչատուրեանի, 159 Rue Pierre Corneille, Lyon, France. Լուր տուողին նուէր։

կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

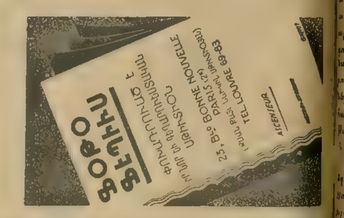

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPAHN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930

19 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1447

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱԶԱՏ ԵՒ ԻՆՔՆԱՎԱՐ"

Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ «Խորհր. Միութեան Գործադիր Կոմիտէն և Գործավարներու Խորհուրդը որոշած են ջնջել ինքնավար հանրապետութեանց ներքին գործավարութիւնները»։

Բայց որովհետեւ հեռագրին մէջ «Հայաստան» անունը չէր յիշատակուած, շատերն անդրադարձած ըլլալու չեն թէ ի՛նչ նոր սեղմումի է որ կ'ենթարկուի խորհրդ. հանրապետութեանց կարգին՝ նաեւ «Ազատ և ինքնավար» Հայաստանը, յանուն «վարչական վերակազմութեան»։

Առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ Մոսկուայի կեդրոնական իշխանութիւնը յաջորդաբար կը հարուածէ տեղական... ազատութիւնները եւ ազգային ինքնորոշման պիտակին տակ, սատիճանաբար կը սեղմէ բոլոր հաստատութիւնները, որոնք իր սահմաններուն մէջ՝ իբր հանրապետական ծաղրանկար կազմակերպուած ժողովուրդներուն՝ պատրանքը պիտի կրնային տալ անգոյ ինքնավարութեան մը։

Այն օրէն ի վեր, երբ սուիններու ուժով՝ մուրճին ու մանգաղին սարսափը բռնեց Կովկասը. Քրէմլին իր ձեռքերուն մէջ կեդրոնացած պահեց ներքին ու արտաքին անկախութեան կիրարկման բոլոր բանալիները։ Արտաքին յարաբերութիւններ, դիւանագիտական եւ առեւտրական, պատերազմ. ելեւմուտք. հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները, վերջապէս ամէն ինչ որ կը պահանջէ իսկապէս անկախ պետութեան մը գոյութիւնը։

Պարզ է թէ ռուսական բոլշեւիզմը, որ մահատարած փտանքի պէս Ռուսիոյ մէջ փռուեցաւ ազատութեան ու անօրինակ բարգաւաճման խոստումներով, իր շուրջը չի կրնար հաշտ աչքով դիտել թէեւ համայնավար, բայց ստարածին հանրապետութիւններ, որոնք ազգային յաւակնութիւններու հպարտութիւնը փափաքն իր ականջներուն։

Ու պահ մը զանոնք թմբեցնելէ յետոյ ընկերվարական... ազատութեան ու տեղական ինքնավարութեան օրօրներով, աստիճանաբար սեղմեց ճնշիչ մեքենան։ 1929 նոյեմբերին, արդէն ջնջել էր ազգ. հանրապետութեանց հողագործական գործավարութիւնները։ Նոյն տարին դեկտեմբերին, վերացուեցան նաեւ Հայաստանի, Ղրիմի եւ Պաշկիրի դատական գործավարութիւնները, մինչ միւս կողմէ, անշուշտ, ժամանակը դրդումներու վրայ եւ մտքերու անհրաժեշտ նախապատրաստութեան համար, թերթերու մէջ պայքար կը բացուէր «լուծարքի ենթարկելու ներքգործժողկոմատը»։ Ահա մէկ տարի յետոյ, այդ ալ կը կատարուի։

Կը մնայ գիտնալ թէ ինչ շնորհ տակաւին Մոսկուա կը նէ անաղարտ, երբ հանրապետութիւն բնորոշելու համար խորհր. Միութեան բաղկացուցիչ երկիրները՝ երբ անոնցմէ խլած է արդէն անկախութեան բոլոր ստորոգելիներն ու յաւուն ներքին ինքնավարութեան՝ զանոնք վերածած ծաղրանկարային նահանգապետութիւններու, որոնք աւելի ազատ չեն, քան որեւէ եւրոպական պետութեան ամէնէն հեռաւոր ու մոռցուած գաղթավայրերը։

Շատ ենք խօսած բոլշեւիզմի ներքին քաղաքական ըմբռնումներուն մասին, շատ պրպտած ու քրքրած իմաստը որ կուտայ ազատութեան եւ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին։ Ու մեզ համար անակնկալ չէ տեսնել սեղմումները, որոնք յաջորդաբար կը կաշկանդեն խորհր. փոքր հանրապետութիւնները։ Կը սպասենք նոյնիսկ աւելի կոպիտ ճնշումներու։ Իրաւասութիւններու կեդրոնացումը նոյն ձեռքերուն մէջ, հակառակ ամէն որեւէ բռնապետութեան կիրարկման պահանջներէն ու անհրաժեշտութիւններէն ու քսաներորդ դարու ամէնէն վիթխարի ու զարշ բռնապետութիւնը չի կրնար խուսափիլ իր օրէնքէն։

Թող պահ մը մտածեն անոնք որ Մոսկուայի հետ՝ խաղաղութեան սերտ կապակցութեան մէջ կը յամառին տեսնել Հայաստանի «ազատութիւնն ու ինքնավարութիւնը», հակառակ ճնշումի, հալածանքի, թշուառութեան ու անհանդուրժելի կեանքին որ «դրախտավայրը» կը վերածէ ամփոփ գնտանի, տակաւին, հայրենաբաղձ գաղութներուն մէջ սուտի ու խեղաթիւրումի անպարկեշտութիւնը կը պարտադրեն թերթէ թերթ ու բեմէ բեմ։

Ծղճիմ ու նուազագոյն շինարարութիւնը որով կը փորձեն յայել գաղութները, ոչ մէկ կերպով կրնայ արդարացնել բարբարոս իշխանութեան մը յաջորդական ճնշումները, որոնք Մոսկուայէն մեկնած՝ զանազան հանրապետութեանց... կարգին՝ կը ձգտին խեղդել նաեւ Հայաստանը, մինչեւ զայն վերածեն ռուսական նահանգի մը։

Բոլշեւիզմը իր մենատիրութեան ժողուցքով, հող է որ ներթայ ու շատ հեռու չի մնար ցարական վարչաձեւի ձըգտումներէն, աւելի յոռեգոյն տարբերութեամբ մը սակայն։

Հոն, Հայաստանի գլխուն նստած բոլշեւիզմը սերունդ կը ացնէ, մատաղ հոգիներէն փետելով անցեալի ամէն ազգութիւն, ամէն ինչ որ մարդը կը կապէ իր շրջավայրին, ազգային աւանդութիւններու եւ հեռանկարներու ուժով։ Հայ մոնին տակ, հոն, միջազգային անգոյն մարդը կը պատրաստուի այսօր։ Մէկ սերունդ յետոյ, մեր երկրին մէջ Լէնինի ոճմանակը կատարեալ պիտի ըլլայ։

Եւ այդ օր, «ազատ եւ ինքնավար» Հայաստանի ասօրեան պաշտպաններն ու խորհր. կարգերու թմբկահարները, թէ իրօք հայ են, չենք գիտեր թէ ո՞ւր պիտի փնտռեն ու գտնեն «Երկիր դրախտավայրը»...։

Մ. Ե.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք Ազգ. Ժողովին մէջ՝ ընդդէմ պատերազմի՝ Ազգերու Դաշինքին 8րդ յօդուածին կիրարկումը ապահովող յանձնախումբին մասին՝ հարցման մը պատասխանելով, Ֆէթհի պէյ դիտել տուաւ թէ յանձնախումբին երրորդ նիստէն ի վեր՝ որուն առաջին անգամ ըլլալով մասնակցելու հրաւիրուեր էր, Թուրքիա կը պաշտպանէ այն տեսակէտը որուն համաձայն ներկայ պայմաններու մէջ ապահովութեան երաշխիքները կը կայանան չէզոքութեան մէջ եւ թոյլ չեն տար որ սահմանափակ բնոյթ ունեցող չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ ապահովութեան փոխադարձ դաշինքը կնքուին որեւէ պետութեան դէմ։ Այս եղանակը աւելցուց Ֆէթհի, կը կազմէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան էական գիծը եւ ներկայիս ամէնէն աւելի տարածուածն է։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՍԻԺԵՂԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայի դատավարութենէն յետոյ, որ վերջացաւ համաշխարհային խաղաղութեան ուղերձներով... Բոլշեւիկեան, բանւորական սէնտիքաներու թերթը «Թրուտ» կը հրահանգէ.— ձարտարարուեստական իւրաքանչիւր ձեռնարկի մէջ պէտք է զինուորական քարոզչութիւնը յարմարցնել արտադրութեան մասնայատկութիւններուն՝ ու [illegible] ընկերութիւններուն։ Պէտք է որ պաշտպանութեան հարցերը յստակօրէն բացատրուին ամէն մէկ գործաւորի։ Բոլոր գործաւորներն ու գործաւորուհիները պիտի կրթուին այնպէս որ ամէն մէկը գիտնայ իր տեղը եւ օգտակար ըլլայ պաշտպանութեան։ Այս նպատակով ալ, իւրաքանչիւր ձեռնարկի մէջ՝ պէտք է մշակել զինուորական կրթութեան ծրագիր։ Այս աշխատանքին յարանճուն կարեւորութիւնը՝ թոյլ չտար այլեւս, որ բանւորութեան կրթական հոգերուն մէջ՝ երրորդ կարգի վրայ դրուի զինուորական կրթութիւնը։ Պիտի մշակեն մանրամասն ծրագիր մը, որ առանց բացառութեան, իւրաքանչիւր ձեռնարկի կողմէ կիրարկուի։

ՔԱՂԱՔԻՆ ԹՈՒՐՔԸ

Առջի օր, Սէն-Միշէլի բազմամարդ պողոտային մէջտեղը կանգնած երիտասարդ մը սուլիչ մը կը փչէր ու կառքերու երթեւեկը կը կանոնաւորէր։ Ոստիկան մը հարցուց թէ ինչ հանգամանքով կը շարժէր, բայց իր հարցման իբր պատասխան ուժգին հարուած մը ստացաւ հայհոյչներու ընկերակցութեամբ։

Անցորդները օգնութեան փութացին ոստիկանին, մարդը զսպելու համար։ Հասկցուեցաւ թէ քսան տարու թուրք մըն է, ֆախրի, հսկայակազմ, որ բանտ գնաց քիչ մըն ալ խելքը կարգի դնելու։

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն խոստովանեցաւ թէ անգլեւեգիպտական դաշինքի մը կնքման համար, կառավարութեան կողմէ առաջարկուած պայմանները եթէ ընդունուին եգիպտոսի կողմէ, հետեւանքը պիտի ըլլայ եգիպտոսէն անգլ. ուժերու հեռացումը, բայց աւելցուց թէ սպասելով որ այդ հարցին շուրջ բանակցութիւնները վերսկսին, տակաւին զինուորական ուժերը քաշելու հրահանգ չէ տրուած։

ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

որ կը տօնուի այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Salle Gaveauի մէջ

Կը հրաւիրուին քաղաք. հաւաքոյթիւնները, ազգ. կազմակերպութիւններն ու միութիւնները։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը կը շարունակեն գործել

Էնկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն, մէկ պահէն միւսը կը սպասուի որ Արարատի քիւրտ ցեղախումբերը նոր յարձակում մը փորձեն ընդդէմ Թուրքիոյ։

Պարսիկ կառավարութեան կողմէ ազատ ձգուած քիւրտ ղեկավարներն ու քիւրտ ցեղախումբերը վերստացած ըլլալով իրենցմէ գրաւուած զէնքերը, համախմբուած են սահմանագլուխին երկայնքը եւ սպառնական դիրք ցոյց կուտան։

Թրքական զօրախումբերն ու տեղական կամաւորները հրաման ստացած են՝ Քիւրտերու կողմէ յարձակման պարագային՝ զանոնք հետապնդել պարսիկ հողին վրայ իսկ։ Թրքական սպայակոյտը զպաումի մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Պաճարախտը սաստկացած Թուրքիոյ մէջ

Պաճարախտը, որ Էրզրումի եւ շրջականերուն մէջ բաւական տարածուած էր, վերջերս յանկարծ եւ այնքան տարածուած է որ հասած է մինչեւ Սվազ եւ Կեսարիա։ Անասուններու այս ախտը Ռուսիայէն եկած է, անկէ բերուած արջառներու միջոցով։

Տնտեսական գործավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած եւ անասնաբուժական յատուկ մարմիններ ղրկած է վարակուած շրջանակները։ Մասնագէտներու կողմէ պայքարը թէ՝ շատ դժուար տեղի կ'ունենայ եւ թէ բաւական երկար պիտի տեւէ։

Պաճարախտի [illegible] տուած են երկրին տնտեսութեան։

Ձեռքի պակասը Ռուսիոյ մէջ

Ըստ բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան, խորհրդային ճարտարարուեստի մասին կատարուած վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1931ին, պէտք պիտի ըլլայ 1.300,000 որակեալ բանուորներ ճարել՝ աւելցնելու համար արդէն աշխատողներուն վրայ։

Շինարարական նախատեսուած աշխատանքները յառաջիկայ եղանակին համար պիտի պահանջեն մօտ 3 միլիոն բանուորներ, այնպէս որ 1930ի բաղդատմամբ, գործաւորներու թիւը պէտք է աւելնայ հարիւրին 15։

Բոլշեւիկեան թերթ մը գործարաններու մէջ կը մատնանշէ բազմաթիւ աւերներ, զորս կը գործեն բանուորները։ Մասնաւորաբար, անոնք կ'աւրեն եւրոպական կատարելագործուած մեքենաները։ Միայն սեպտեմբերի ընթացքին, Սթալինկրատի մէկ գործատան մէջ 150ի չափ մեքենաներ խանգարուած են։ Անոնց նորոգութիւնը միայն, այդ գործատան արժած է 13 միլիոն ֆրանք։

Այս գործատան մէջ աշխատող ամերիկացի մասնագէտները կ'ըսեն թէ ռուս բանուորները երբեք իրենց չեն դիմեր խորհուրդ հարցնելու համար։ Հպարտութիւնը, զարգացման մասին անոնց ցոյց տուած ոժկամակութիւնն ու արդի մեքենաներուն դէմ անոնց արհամարհանքը պատճառ դարձած են որ գործատան արտադրութիւնն զգալապէս նուազի։

Բոլշեւիկները դրամանենգ

ՊԵՐԼԻՆ, 17 Դեկտ.— Դրամաթուղթերու հսկողութեամբ զբաղող սպասարկութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ շրջաբերութեան տրուած են բոլշեւիկեան 5 րուբլինոց կեղծ դրամաթուղթեր։

Այս կեղծ դրամաթուղթերը իսկականներէն զատել անկարելի է։ Ցարդ Գերմանիոյ մէջ, կարելի եղած է ձեռք ձգել 1925ին հրապարակ հանուած 200 կեղծ դրամաթուղթեր։ Հինգ րուբլինոց երկու ծրարներ կան որոնք բոլորովին իրարու նման են եւ կը կրեն նոյն թուահամարներն ու նոյն թուանշանները։

Գերման Պետական Դրամատան մասնագէտները կը յայտնեն թէ այն դրամաթուղթերը այնքան վարպետութեամբ կեղծուած են որ իսկական կը թուին։ Այս պատճառով ալ ոստիկանութիւնը հրաւիրեց ժողովուրդը որ բոլշեւիկեան 5 րուբլինոց ունեցողները, իրենց դրամը յանձնեն յատուկ սպասարկութեան։

Այս առթիւ, գերմանական թերթ մը կը յայտնէ թէ աշնան, գերմանական տուն մը ապրանքներու փոխարէն Ռուսիայէն ստացաւ 15.000 րուբլի, 3 եւ 5 րուբլինոց դրամաթուղթերով։ Դրամաթուղթերու դէզին մէջ, տեսնուեցաւ որ կարգ մը թիւեր կը համապատասխանէին նոյն շարքէն ուրիշ դրամաթուղթերու։

Այս զորօր ժամանակին յանձնուած էր Մոսկուայի գերման դեսպանին ուշադրութեան։ Դեսպանը իրողութիւնը յայտնած էր Խորհր. կառավարութեան որ պատասխաներ էր թէ տպագրական սխալի արդիւնք է։

ԶԵԿԻՍՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

ԹԱՒՐԻԶ, 4 դեկտ. (Սեփ. թղթ.). Քանի մը օր առաջ տեղուոյս լուրեր էր պտտւում, որ Արսէն եպիսկոպոս Ղըլըճեանը Թեհրանում անհետացել է։

Թեհրանից ստացւած մէկ նամակից, այսօր պարզւեց, որ կառավարութիւնն է նրան հեռացրել։ Ճիշտ այնպէս, ինչպէս Մեսրոպ Մագիստրոսին։ Զեկայի գործակալ Ղըլըճեանին տարել են փահլաւի (էնզէլի) եւ ռուսական նաւ են նստեցրել։ Նաւապետը սկզբում չի ցանկացել ընդունիլ, պատճառաբանելով որ եպիսկոպոսը վիզէ չունի, սակայն կառավարութեան կտրուկ պահանջի հետեւանքով ստիպւած ընդունել է։

ՀԱԿԱՍԵՄԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Երեսփոխան եւ ծակաճրէական շարժման ղեկավարներէն ուսուցչապետ Քուզայի մէկ ճառը լսելէ յետոյ, բազմաթիւ ուսանողներ, ցոյցեր կատարեցին Պուքրէշի փողոցներուն մէջ, երեկոյեան գիշեր մինչեւ ժամը 2։ Ցուցարարները փորձեցին մինչեւ արքայական պալատ երթալ, բայց չկարենալով, գոհացան կոտրելով մասնական ակումբին ապակիներն ու աթոռները։ Ցետոյ ուզեցին ցոյցեր կատարել ընդդէմ ոստիկանութեան պետին։ Ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ թեթեւօրէն։ Ցասնեւուեթ անձեր ձերբակալուեցան։

[illegible]

Միացեալ Նահանգները երկու տարուան համար արգելք դրած են բոլոր անոնց առջեւ, որոնք կ'ուզեն Ամերիկա մտնել, բացի անոնցմէ որոնք ծնողքներ եւ մօտաւոր ազգականներ ունին։

ՌԱՔՈՎՍՔԻ ՀԻՒԱՆԴ

Ռաքովսքի՝ փարիզի խորհրդային դեսպանը անշուշտ փարիզ կը բնակի, բայց զարմանալի է որ իր մասին լուրերը Մոսկուայէն կուգան։ Բոլշեւիկեան թերթերը կը գրեն թէ հիւանդ է։

800 ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ

Նիւ Եորքի մէջ կազմուած յանձնախումբ մը որ պաշտօն ունէր դրամ հաւաքելու ի նպաստ գործազուրկներուն, յաջողեցաւ հանգանակել 800 միլիոն տոլարի գումար մը։ Այս առթիւ տրուած խնջոյքի մը վերջաւորութեան, յանձնախումբին նախագահը յայտնեց թէ արդէն 21.324 ընտանիքի անգործ տէրերուն աշխատանք է հայթայթուած։ Անոնք շաբաթական 3 օր աշխատանքի փոխարէն պիտի կրնան ստանալ 375 ֆրանք։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամերիկեան 16 դրամատուններ, որոնց 8ը պետական, փակեցին իրենց դռները՝ Արխանսասի մէջ։ Նոյնպէս, Քալիֆորնիոյ եւ Օհիոյի մէջ՝ կարգ մը դրամատուններ՝ դադրեցուցած են իրենց վճարումները։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի պետական մարդուն Փուանքարէյի հիւանդութիւնը կը շարունակէ մտահոգել Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներն ու հանրութիւնը։ Բժշկական վերջին տեղեկագրին համաձայն, նախկին նախագահին առողջական վիճակը հետզհետէ բարւոքելու վրայ է։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխատաւորական կուսակցութեան գործադիր խորհուրդը նիստ գումարեց խորհրդակցելու համար, կառավարութեան այն օրինագծին շուրջ, որ պիտի ներկայացուի Խորհրդարանին՝ ընտրական օրէնքի բարեփոխման պահանջով։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՑԱՐԱՃՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մրցանիշ կոտրելը յետպատերազմեան նորութիւն մըն է։ Կարծենք միջազգային տագնապն ալ այդ փառքին կը ձգտի։ Արդարեւ նիւթական տագնապ մը երբեք այսչափ ընդարձակ եւ այսչափ երկարատեւ եղած չէր։

Երկիրներ կան որ տարիէն աւելի է կը տապլտկին տագնապին մէջ, ինչպէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները։ Ուրիշներ ալ հետզհետէ կը մտնեն անոր մէջ։ Ամէն տեղ անգործութիւն, սնանկութիւններ, գիներու անկում եւայլն։

Մասնաւորաբար անգործութիւնը սոսկալի աղէտի մը հանգամանքն առած է ամէն տեղ եւ լի է անակնկալներով։ Ըստ Օրիորդ Պոնտֆիլտի, որ Մեծն Բրիտանիոյ աշխատանքի նախարարուհին է, դեկտեմբեր ամսուն Անգլիոյ մէջ շաբաթը երկու միլիոն ստերլին բաժնուած է անգործներուն։ Անգործութեան միջոցին — 2 305 000 նպաստընկալ անգործ։ Այս նպաստներու ընդհանուր գումարը պիտի ընէ տարին 13 միլիոն ֆունթ...

Ամուսնացած գործաւորը կը ստանայ շաբաթը 27 շիլին, ամուրին 17 շիլին, կինը 15 շիլին, պատանին 7ական շիլին եւ օրիորդը 6 շիլին։ Շիլինը հաւասար է 6.20 ֆրանքի եւ Անգլիոյ պետական հաշուեկշիռը պիտի ունենայ 40 միլիոն ոսկիի բաց մը, զոր պէտք է գոցել նոր տուրքերով։

Ըստ ամերիկեան առեւտրական նախարարութեան վերջին տեղեկագրին վաճառականութիւնը պակսած է 15 առ հարիւր բաղդատմամբ 1928ին, որ փթթուն տարի մը չէր։

Ֆորտի գործարանը փոխանակ 5000ի, 3000 ինքնաշարժ միայն կ'արտադրէ օրական։ Բոլոր Նահանգներու անգործներու թիւը 5 միլիոնէն աւելի է եւ կ'ըսուի թէ մեծ քաղաքներու գիշերային ակումբները, թատրոնները եւ մինչեւ իսկ սինեմաները հազիւ իրենց ծախքերը կը գոցեն։ Գաւառական շատ մը երկրորդական դրամատուններ դադրեցուցած են իրենց վճարումները եւ ահաբեկ ժողովուրդը խուռներամ կը դիմէ մեծերուն պահ դրուած դրամները ետ պահանջելու համար։

Հում նիւթերու գիները կը շարունակեն իրենց թաւալգլոր անկումը։ Եգիպտական բամպակը 1919ին կ'արժէր մօտ 100 ֆր. քիլօն, մինչդեռ այսօր հազիւ 9 ֆր կ'արժէ։ Ամերիկեան բամպակը հաւասարած է նախապատերազմեան գինին, այսինքն 5-6 ֆր մինչդեռ 1925ին կ'արժէր 30 ֆրանք։

Արծաթի անկումը ահագին վերիվայրում պատճառած է Հնդկաստանի, Պարսկաստանի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, ուր այդ մետաղն ընդունուած էր իբր չափանիշ։ Շատ մը տնտեսագէտներ կը խորհին թէ աւելորդ եւ վնասակար եղած է դրամի միամետաղեան դրութիւնը եւ տագնապի գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այդ է։

Իւրաքանչիւր երկիր իւրայատուկ միջոցներու կը դիմէ տագնապը մեղմելու համար։ Անգլիան ինչպէս ըսինք, նպաստ կը բաշխէ անգործներուն։ Շատ մելան սպառած է տնտեսագէտներու կողմէ, այս դրութեան թեր ու դէմ։ Արդիւնքէն միայն դատելով, կը տեսնենք թէ տագնապը չի մեղմանար եւ ժողովուրդը ծուլութեան կը վարժուի նպաստի ահռելի գումարը կը սպառնայ խանգարել պետութեան նիւթական հաւասարակշռութիւնը եւ այս պայմաններուն մէջ տուրքերու յաւելումներն աւելի կը դժուարացնեն կացութիւնը։ Աշխատաւորական դահլիճն ալ չկրցաւ վերջ տալ նպաստի այս դրութեան եւ ապահովաբար անոր առաջին զոհն ալ ինք պիտի ըլլայ։

Ֆրանսայի մէջ, Թարտիէօի դահլիճը հանրօգուտ մեծ շինութեանց ծրագիր մը պատրաստեց, որուն պիտի յատկացուի հինգ միլիառ ֆրանքի գումար մը, գործ հայթայթելու համար աշխատաւորներուն։ Սթէկի դահլիճը պիտի յաջողի՞ քուէարկել տալ ազգային կոչուած այդ ծրագիրը։ Մօտաւոր ապագան ցոյց պիտի տայ։

Գերմանական հաշուեկշիռին մասին տակաւին որեւէ վճռականութիւն եղած չէ եւ պէտք չէ զարմանալ եթէ մինչեւ մարտ քուէարկել կարելի չըլլալով խորհրդարանն ստիպուի ժամանակաւոր ամսական նախահաշիւներ քուէարկելու։

Իտալիոյ մէջ նուազ դժնդակ չէ նիւթական տագնապը, երկիրին իրենէ աղքատ ըլլալով, մեծ դժուարութիւններ կան տագնապը մեղմելու։ Իտալացիի գնողական ուժը շատ աւելի տկար է քան Ֆրանսացիին կամ Անգլիացիին։

Փաշիստ վարչաձեւի միակ միջոցը բռնի խնայողութիւնն է։ Իտալական թերթերը կը գրեն թէ քանի որ բանտարկեալները կրնան առանց մեռնելու ապրիլ համեստ կենցաղի մը, ինչո՞ւ ժողովուրդը չպիտի կրնայ կէսով զեղչել իր ծախքերը։ Պետական պաշտօնեաներու թոշակները զեղչուած են եւ գործաւորներու աշխատավարձերն ալ կը պակսին հետզհետէ։

Օրէնք մը պիտի քուէարկուի մօտերս, որպէս զի ստիպէ կալուածատէրերը վարձքերը պակսեցնելու։ Միեւնոյն ժամանակ հրովարտակով մը պատուիրուած է վաճառականներուն 10-15 առ հարիւր զեղչել ապրանքներու գիները։ Փաշիստ պահակներ կը հսկեն հրովարտակին [illegible] գործադրութեան։

Հետաքրքրական է յիշել այստեղ թէ Ամերիկայի նախագահ Հուվըր ալ կը ջատագովէր շռայլութիւնն իբր միջոց առատութեան գարգացման եւ կը յորդորէր իր հայրենակիցները ծախսել կարելի եղածին չափ շատ։

Ո՞րն է ճիշդը արդեօք։ Կարծեմ աւելի խելացի կ'ըլլար հարուստներուն շռայլութիւն եւ աղքատներուն խնայողութիւն քարոզել։ Բայց ո՞ւր կը վերջանայ աղքատութիւնն եւ ո՞ւր կը սկսի հարստութիւնը։ Շատ հարուստներ կան որ իրենք զիրենք աղքատ կը նկատեն, իսկ աղքատներ որ հարուստներէ աւելի կը ծախսեն...։

Ո՞ւր պիտի յանգին այս միջոցները եւ ի՞նչպէս պիտի վերջանայ այս մրցանիշ-տագնապը։ Բոլոր ձեռք առնուած միջոցներն ալ արուեստական են եւ բռնի են եւ ինչ որ բռնի է եւ ոչ ինքնաբուխ ու կամաւոր, չի կրնար տեւական ըլլալ։

Կարծուեցաւ թէ պատերազմէն քանի մը տարի վերջ կարելի պիտի ըլլար արդէն բուժել վէրքերը եւ վերահաստատել ընդհանուր բարօրութիւնը։ Ժողովուրդներն ու անոնց ղեկավարները հետզհետէ վերահաս կ'ըլլան թէ կարելի չէ անպատիժ խաղալ ժողովուրդներու ճակատագրին հետ։

Ի՛նչ պատճառներ ալ մէջ բերուին, անկարելի է ուրանալ թէ այս տագնապին գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ մեծ պատերազմին յառաջ բերած փոփոխութիւններն են, քաղաքական, ընկերային շատ մը մարզերու մէջ։

Նախապատերազմեան կարգուսարքերու հաստատման համար ժողովուրդները քանի մը դարերու փորձառութիւնն ունէին։ Այս նոր կարգուսարքերը, նոր մտայնութիւնը, նոր կենցաղները, նոր վարչաձեւերն ալ իրենց փորձառութեան շրջանը պէտք է անցընեն։ Ցաւալի խարխափման շրջանին մէջ ենք.

Մաղթենք որ Ֆրանսան իր համեմատաբար բարգաւաճ վիճակին մէջ եւ քաղաքական անկայուն կացութիւնը նոր բարդութիւններ չստեղծէ երկրին մէջ։

Մ. Ց.

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

II

Խորհրդ. Հայաստանի բոլոր քաղաքների Զինկոոպներում եղած ապրանքները դրւում է կարմիր հրամանատարներին, չէկիստներին, կուսակցականներին եւ նրանց կամակատար գինւորներին։

Այս բոլորը նրա համար է արւում, որպէսզի վերոյիշեալները շարունակեն իրենց դահճային աշխատանքը — անտրտունջ եւ անդադար։

Քաղաքներում ազգաբնակչութիւնը նեղւում է նաեւ ժանր դրամ չլինելուց։ Վերջերս արծաթ դրամը սկսել է պակսել շուկայում եւ դրա հետեւանքով ստեղծւել է այնպիսի մի դրութիւն, որ այլեւս հնարաւոր չէ որեւէ մէկ ապրանքից 10 20 կոպէկի բան գնել։ Եթէ պատահում է ցանկանում ես 10 կոպէկի բան գնել, ստիպւած ես այդ նոյն ապրանքից մէկ ռուբլու չափ գնել, քանի որ ժանր դրամ չկայ։

Այս հանգամանքը խիստ ծանր կերպով անդրադառնում է բանւորների տնտեսական դրութեան վրայ։ Առհասարակ ամբողջ Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը ցնցոտիների մէջ կ'ապրի։ Կտորեղէն կարելի է ասել չկայ։ Լէնինականի եւ նոր Արաբկիրի ջուլհականոցների արտադրածը ամբողջովին ուղարկւում է Ռուսաստան։ Քաղաքներում բանւորների աշխատավարձը համեմատած կեանքի թանգութեան հետ համարեա թէ չէ աւելացած, մինչդեռ սովետական դրամը խիստ ընկած է, այնպէս որ ռուսական 10 ռուբլիանոցը այժմ արժէ 250 ռուբլի եւ այն էլ դժւարութեամբ է ճարւում։ Այնպիսի պայմաններում շատ բնական է, որ գիւղից քաղաք արտահանւող պահւող մթերքները՝ (ցորեն, իւղ, պանիր եւայլն) [illegible] բերել քաղաք եւ փոխանակել սովետական թղթադրամի հետ, որովհետեւ այդ դրամով նա հնարաւորութիւն չունէր ոչինչ գնելու։

Ահա այս պատճառով գիւղացին սկսեց իր մթերքների արտահանումը զարհուրելի չափով կրճատել եւ քաղաքը մատնել սովի։

Նրա դժգոհութեան միւս պատճառն էլ այն էր, որ խորհրդային իշխանութիւնը գիւղացու մասին չէր ուզում հոգալ ու մտածել։ Նա քաղաքի բանւորութեան աշխատանքով բաւարարելուց յետոյ, նրան ծախում էր հաց՝ կիլոն 18 կոպէկով, մինչդեռ այդ օրերին ցորենի փութը շուկայում ծախւում էր 5 ռուբլի եւ այնպիսի գիւղացիական բազմամարդ տնտեսութիւններ, որոնք շուկայից էին ձեռք բերում իրենց հացը, նրանք ստիպւած էին լինում իրենց տան իրերը ծախել եւ վերոյիշեալ արժէքով ցորեն գնել։

Խորհրդային իշխանութիւնը գիւղերում կազմակերպեց անտառւածների խմբակներ, որոնք նոյնպէս պատճառ եղան գիւղի եւ քաղաքի կապի խզւելուն։ Նրանք այդ խմբակների միջոցով փակեցին բոլոր գիւղական եկեղեցիները եւ անտեղի կերպով վիրաւորեցին ժողովրդի կրօնական զգացմունքները, որի հետեւանքով էլ գիւղացիութիւնը լարւեց ինքնաբերաբար եւ որոշեց սովի ենթարկել քաղաքը եւ որեւէ մթերքով չպարենաւորել։ Այսպիսի դրութեան մէջ, ուրիշ ելք չկար պետութեան առաջ,— կամ սովահար պէտք է անէր քաղաքը, ինչ որ անկարելի էր եւ կամ կոլեկտիւացնէր գիւղը,— այսինքն նրանք, որոնք առաջապահ դերքերում էին կանգնած գիւղում եւ քաղաքը սովահար անելու որոշումը ունէին — ոչնչացնել նրանց իբրեւ կուլակ եւ հակայեղափոխական։

Իր նպատակներին հասնելու համար, 1930 գարնանը խորհ. իշխանութիւնը ձեռնարկեց գիւղերում կոլտնտեսութիւնների աշխատանքներ, կարծելով որ ժողովուրդն էլ իր կուսակցական մասսայի նման ստրկաբար եւ անտրտունջ իր գլուխը պիտի խոնարհեցնէր, բայց իրականութիւնը եկաւ սառը ջուր ածելու ցնորքներից տաքացած իրենց գլուխներու վրայ եւ այդ ժամանակ միայն նրանք հասկացան ժողովրդի եւ կուսակցական մասսայի ակներեւ տարբերութիւնը, որ մի ժամանակ կուրութեան պատճառով չէին կարողանում նշմարել։

Գիւղը դէմ դուրս եկաւ թէ՛ կառավարութեան եւ թէ քաղաքին։ Ստեղծւեց մի անհաւասար հերոսական կռիւ, որոնք շատ թանկ նստեցին երկու կողմերի վրայ։

1930 փետրւարին «Խորհ. Հայաստան» թերթը իր մասնաւորական խմբագիրների չգիտակցաբար գիւղային եւ խոլական ընդծութեան մէջ՝ կարծում էին արդէն խնդիրը լուծւած է եւ Հայաստանի գիւղը Մոսկւայի հրամանի համաձայն հարիւր տոկոսով արդէն կոլեկտիւացել է։ Իրենց ուրախութեան չափ ու սահման չկար այլեւս. պէտք էր լինել հարիւր տոկոսով բթամիտ եւ ապուշ կարծելու համար, որ Հայաստանի գիւղը 1930 գարնանը կարելի է հարիւր տոկոսով կոլեկտիւացնել, երբ 1929ին կոլեկտիւացման ենթարկւած տնտեսութիւնները հարիւրին մէկ տոկոս անգամ չէին կազմում,

Նոյնիսկ եթէ մենք մտածելու լինենք պահ մը, որ նրանք կը կարողանային կոլեկտիւացնել գիւղը 90.100 տոկոսով, նրանք չպիտի կարողանային տրամադրել գիւղին շարժումը ղեկավարող կադրը եւ տնտեսական միջոցները։ Ահա թէ ինչպիսի հապճեպ եւ անմտածւած ձեւով սկսեցին կոլեկտիւացումի շարժումը Հայաստանում։

Ի միջի այլոց թւենք այստեղ նրանց խեղկատակութիւններից մի նմոյշ։

Երեւանի բջիջներից մի քանիսը որոշեցին քանդել Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին։ Երբ իրենք որոշեցին, կարծեցին թէ Մոսկւան էլ է այդպէս որոշած, առանց սպասելու որեւէ հրահանգի սկսեցին եկեղեցու գաւիթը քանդել։

Էջմիածինը դիմեց Մոսկւային եւ մի կերպ դադրեցնել տւեց եկեղեցու քանդումը։ Այս դէպքը մեծ խրարանցում առաջ բերեց հայ կոմունիստների մէջ։

Նրանց արժանապատուութիւնը վիրաւորւեց, որ Մոսկւան համարձակւել է իրենց ներքին գործերին միջամտել. ուզեցին նորից իրենց էշը քշել. բայց դերադաս մարմինները նրանց կանգնեցրին եւ որպէսզի իրենց պարտութիւնը թաքցնեն հասարակութիւնից, խամաճիկներից կազմւած մի «հնագէտների» կամիսիա եկաւ քննեց եկեղեցին եւ գտաւ որ այնտեղ մեծ արժէք ներկայացնող հնութիւններ կան, որից յետոյ «հրամայեց» դադրեցնել քանդումը։

Սրանով հայ կոմունիստները ուզեցին ասել, որ իրենք եկեղեցին ոչ թէ Մոսկւայի հրամանով է որ չեն քանդում, այլ որովհետեւ կոմիսիան գտաւ, որ հնութիւններ կան։

Այս էլ մի ուրիշ տեսակի խաչագողութիւն է, հասարակութիւնը խաբելու համար։ Այսպիսի խեղկատակութիւնների մենաշնորհը միայն բոլշեւիկներին կը պատկանի։

ԽԱՄՆԼ

ԻՍԿՈՒՀԻ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Անցաւ վեց ամիս, եւ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը Ահաբեկիչ Խորէն մահուան դատապարտուեցաւ, Հրաչը 101 տարուան բերդարգելութեան, իսկ ես կարգ մը ուրիշ ընկերներու հետ (Մինաս, «Խենթ» Արմենակ եւայլն)՝ աքսորի։

Նախապէս Պոլիս ղրկեցին զիս։ Հոն, երկու ամիս բանտը մնալով սարսափի օրեր կ'անցընէի։ Արդարեւ, եթէ նորէն հարցաքննութիւն կատարուէր, երեւան պիտի գար որ Պոլսեցի եմ եւ Պանքի դէպքին առթիւ ի բացակայութեան 101 տարուան բերդարգելութեան դատապարտուած եմ։ Բարեբախտաբար՝ երկրորդ ամսուն վերջը զիս, առանց հարցաքննութեան, Սամսոնի բանտը փոխադրեցին։ Հոն, բանտի մէջ, 1903ի մայիսին ծնաւ երկրորդ զաւակս՝ Հերմինէն։

Սամսոնէն զիս Տրապիզոն պիտի աքսորէին։ Սակայն նկատի ունենալով տկար վիճակս եւ երկու փոքրիկներս, որոշեցին ազատելով զիս բանտէն՝ պահել հոն իբրեւ աքսորական։

Հինգ տարի ալ աքսորականի կեանքը վարեցի ու երբ զաւակներս քիչ մը մեծցան, որոշեցի փախչիլ։ Գրեցի Պոլիս ընկերներուն, անոնք ալ հաւանութիւն տուին։ Վռամեանը շատ ոգեւորիչ նամակ մը գրած էր ինծի։

Փախուստի համար Կովկասի ընկերները Սուխումէն առագաստանաւ մը ղրկեցին՝ երկու լազ մակուկավարներով, որոնց ընկերացած էին երկու դաշնակցականներ։ Անոնցմէ մէկը, Սամսոն հասնելուն պէս, եկաւ զիս գտաւ նոյն օրը ամէն կարգադրութիւն ընելով՝ գիշերուան նաւակ մը նստանք դէպի առագաստանաւը երթալու համար։

Սոսկալի փոթորիկ էր ու անձրեւ։ Նաւակը կը կորսուէր ալիքներու մէջ։ Փոքրիկները կուլային։ Մինչ առագաստանաւը, որ պիտի սպասէր մեզի ծովափէն հեռու, չկար, ու մակուկավարները զուր կը կռուէին ալիքներուն դէմ՝ գտնելու համար առագաստանաւը։ Մինչեւ առաւօտ այդ վիճակին մէջ տարուբերուեցանք ծովի վրայ եւ արշալոյսին ստիպուած տեղ մը ափը ելանք։ Ամբողջ օրը հոն սպասեցինք յուսահատ. առագաստանաւը չէր երեւար։

Օրը մթնցաւ, գիշերելու տեղ պէտք էր. բարձրացանք ծովեզրէն վեր, ուր եգիպտացորենի արտեր կային, երախաներս հոն քնացան։

Լուսաբացին նշմարեցինք մեր առագաստանաւը, որ ծովեզրին մօտեցած՝ նշաններ կ'ընէր մեզ։ Իջանք ափը եւ, մեծ դժուարութեամբ առագաստանաւը մտնելով, ճամբայ ելանք։

Օրը մեղմ էր, եւ մեր ուրախութիւնը զուարթ։ Երեք օր հանգիստ ճամբորդութիւն մը ունեցանք։ Չորրորդ օրը, երբ արդէն մօտեցած էինք Սուխումի, փոթորիկը վերսկսաւ ու քանի մը ժամուան ընթացքին այն աստիճան սաստկացաւ, որ մեր նաւին ընկղման վտանգ կը սպառնար։

Որոշեցինք դուրս գալ ափ ուր ալ որ լինէր։ Մակուկավարը դէմ էր ատոր, առարկելով թէ այդ կողմերը միշտ վտանգաւոր եղած են։ Ի վերջոյ մեր ստիպ[...] տեղի տուաւ, ու [...] տեղ մը մենք ափին մօտեց[...] Սակայն, հազիւ ալիքներէն [...] զատուելով ոտք դրած էինք [...] մօտ հողին, գնդակներու տարափ մը տեղաց մեր գլխուն. ու երբ պահուըն լսեցինք բարձրէն [...] պահակներու կոչը «Հատո՜յ [...]ցի՛ր»։ Ձեռնամարձակեցայ [...] բարձրացնել, դաւաճաններ [...] ջապէս պառկեցուցին աւազին [...] ու ծածկեցին վերարկուներով։ [...] ցանազարկը կը շարունակուէր [...] առագաստանաւը, [...] դաշնակցականներ [...] ծանկուեցաւ, հեռացաւ [...]

Քիչ ետքը պահակները [...] մեզ մօտ եւ ձերբակալելով [...] րին Սուխումի բանտը։ Ամբողջ [...] մը հոն պահել եւ [...] ցաքննութեան ենթարկելէ յետոյ, որոշեցին զիս Թուրքիա վերադարձնել։ Սակայն, մեր [...] կաններէն Կոմպաշեան, որ [...] քի ծանօթ դէմքերէն էր, [...] իր երաշխաւորութեամբ [...] արձակել տալ մեզ։

Հետեւեալ օրը [...] եւ ի՛նչ վիճակի մէջ։ Շրջապատ[...] ուած ազգականներով, [...] սակայն ամէն նեղութիւն [...] տառապանք։

Կը պատրաստուէի [...] խօսքել Հրաչին իմ [...] փախուստը. բայց նոյն օրը [...] ռագիր ստացայ Թիֆլիսի ընկեր[...] ներէն թէ Թաճկաստան [...] նագրութիւն հռչակուած է, [...] բանտարկեալները ազատ են։ [...] հաւատար այդքան մեծ եր[...] կութեան, որ իմ փրկուած [...] ան ալ բանտէն ազատուէր։

Քանի մը օր վերջ հեռա[...] ստացայ Հրաչէն թէ ազատ է [...] ճամբայ ինկած դէպի Սուխ[...] քիչ օրէն մեզ մօտ էր [...] երախաներս չէին ճանչնար [...] հայրը. «Ա՞ս է մեր [...] րիկը, մայրի՛կ», կը հարցնէին։

Ամբողջ երկու ամիս [...] կան արամադրութեամբ [...] ցինք Սուխումի մէջ մեր [...] ազգականներով։ Հրաչը [...] անցաւ Թիֆլիս, Բագու, իսկ [...] գացի Ռուսճուք ծնողացս [...] Ձմեռ մը հոն մնալէ վերջ, [...] մօրը ծնողացս հետ [...]

(Հոս յուշերը կ'ընդհատու[...])

(*) Ակն սրկ Հրաչի լուսանկա[...] րին, որ պահուած էր [...] մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Մուլէն-Մանգաղ կը [...] Հիւսիսային Կովկասի [...] հայ մը, Սարգսեան, [...] հարուեցաւ վերջերս, [...] բասատանութեամբ թէ [...] դրամ պահած է տանը [...] Լէնինի անուան յի[...] բան մը կանգնեցնել [...] Մոսկուայի մէջ, Կարմիր [...] պարակին վրայ։ Հսկայ [...] գունաւոր թանկագին [...] ճարտեցաւ 16 ամսուան [...]

Հ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գ.

Շարունակելով իր ճառը, Տ. Յարութիւնի աւելցուց.

Այժմ քննենք թէ ի՞նչ գործեր տեսնուած են այս հինգ տարուան ընթացքին, որ Միութեան իրաւունք կուտայ տօնել հնգամեակ մը։

Եթէ նկատի ունենանք Միութեան միայն անունը, որ հիմա ... Մասնաճիւղեր ունի եւ հետզհետէ կ'աւելնայ ... մասնաճիւղերուն թիւը, եթէ նըկատի ունենանք Միութեան միայն այս հինգ տարուան մէջ ...ցուցած կեանքը, մենք իրաւունք պիտի ունենայինք պարծենալու հնգամեակով։

Այս հնգամեակն է, որ որբերու բազմութիւնը մէկ գիծի վրայ պիտի համախմբէ։ Նախ որբերու ժամուղը, օրգանը Երկունքն էր, որ գոռ եւ ինքնավստահ ձայնով մը կը պայքարի, կը սպառնայ, կը գործէ եւ ազգութիւն կուտայ։ Վերջերս Որբերու Միութիւնը ունեցաւ նաեւ իր տպարանը, Վաչագնեան տպարան, որպէսզի դիւրաւ տանի իր պայքարը, եւ նոյն ատեն հայրենի աղբիւր մը ... Միւս կողմէ Միութեան անդամները ինքնօգնութեամբ եւ իրենց եռանդով ... հասած են համալսարաններու դուռները։ Ուսանողներ ունինք գրականութեան, բժշկութեան եւ ճարտարագիտութեան ասպարէզներու մէջ։

Մանաւորապէս ագարակային աշխատանքներու մէջ՝ մասնագէտներ ունինք։ Ընկեր մը ինծի կը վստահեցնէ թէ մէկ ձիով եւ երկու կովով ու քիչիկ մը հողով կրնայ հիմը դնել ագարակի մը, մինակը կառավարել եւ յառաջդիմել։ Ընկերներ ունինք որոնք մեքենաշարժ ...ձեռքով հող վարելու համար ...ութիւն շահած են օտար երիտասարդներու մէջ։ Ընկեր մը վկայական ստացեր էր ու կը պարծենար թէ մէկ վայրկեանէն կրնայ մէկ քիլօ կաթ ... Վերջապէս ընկերներ ունինք, որ զինուորական վարժարան մտած են, ընկերներ որ ... են, ընկերներ որ ... կը դարձնեն, բոլորը ... աշխատանքներ ... եւ ոչ թէ հին ... երիտասարդներուն պէս մատներու վրայ տանեւար կը ...

Վերջապէս Վահագնեան բաժինն է, որ կը պատրաստուի ... մէջ կայ նոյն ոգին, ... հայրենիքին համար, եւ վրէժ ... իրենց ծնողքներուն։ ... թէ ինչո՞ւ, հակառակ կա... բուած քանութիւններուն, չեն ... ամուսնանալ օտարներուն հետ։

Ահա այս տղաքն են, որ հնգամեակով վստահութիւն կը ներշնչեն ապագայ գործունէութիւններու համար։

Ապագայ ծրագիրներու մասին խօսելէ առաջ, անհրաժեշտ կը համարիմ ծանօթացնել ձեզի մեր հակառակորդներն ու բարեկամները։

Հայրենակիցներ,

Մեր պատմութեան մէջ, եւ թերեւս օտար ժողովուրդներու պատմութեան մէջ եւս նորօրինակ միութիւն մըն է Որբերու Միութիւնը։ Մանաւանդ երբ գիտնանք թէ Որբերու Միութիւնը գուցէ Միութիւն չէ։ Որբերն են, որ ժամանակին պաշտօնապէս պիտի ըլլային ճակատագրապէս։ Այսօր կուգան կը մտնեն ազգային կեանքին մէջ եւ կ'ուզեն արժեցնել իրենց սերունդի իրաւունքները։ Իրենք կ'ըսեն թէ զանգուածօրէն սերունդ են, որ հասած են, ամէն պատրաստութիւն ունին։ Ու երբ, իբրեւ արտայայտութիւն իրենց ընդվզումին հանդէպ Ապրիլեան եղեռնին, կ'ուզեն տօն մը սարքել, կարգ մը պառաւներ, որոնք իրենց անունին շուրջ համբաւը միշտ թարմ պահելու ցանկութիւնն ունին, կ'ուզեն իրենց տօնել Ապրիլ 11ը եւ կոծ մը կը ծագի։ Անկէ'ց կը սկսի քէն մը այս Միութեան դէմ։ Որբերը մեծալիք(?) չեն տար այդպիսի քէներու եւ քէնոտներու։

Ամէն ազգային կազմակերպութիւն թող նկատի ունենայ, որ Զ-փահաս Որբերը կը կազմեն օրուան սերունդը։

Նոր սերունդն է, որ եկեր է եւ իր տեղը կը գրաւէ հրելով դուրս նետելով այն որ օրուան մթնոլորտին հետ հաղորդուած չէ։

Ռամկավարները, գժտեցնելու համար որբերը որբերուն հետ, որբերը ժողովուրդին հետ, կուսակցականութիւն վերագրեցին այս Միութեան, Դաշնակցական է ըսին։ Պաշտօնապէս կը յայտարարեմ.

— Զարապ(?) փորձեր են այդ վերագրումները։ Որբերս կարեւորութիւն չենք տար ռամկավարներու ամբաստանութիւններուն, եւ ատոր համար, նոյնիսկ ռամկավարները բարկացնելու համար, կամ միայն քէյֆի համար՝ եթէ ուզենք՝ կը յայտարարենք թէ Դաշնակցական Միութիւն է Որբերու Միութիւնը։ Թող պոռան իրենց բոլոր թերթերով։ Մէկ նախազգուշութիւնով այնպիսի առեղ մը կը գործենք, որ իրենց տարուան մը գրած յօդուածներով չեն կրնար վրէժ լուծել։

Եթէ այս մարդիկը խելացի են, կը լռեն։

Ու դարձեալ կը յայտարարեմ.

— Մեզի միշտ բարեկամ է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ոգեւորած եւ կը քաջալերէ մեր նպատակը։ Բայց երբեք Դաշնակցութիւնը ձեռնած չէ իր ձեռքը դնել այս Միութեան վրայ։ Այդ հզօր կուսակցութիւնը ամաչնալո՞վ մը խաբելու համար է, որ վարագոյրի ետեւէն պիտի գործէ։ Դաշնակցութեան եւ Որբերու Միութեան բարեկամութիւնը կը ծագի ատոր եւ անկախ հայրենիքի մը նոյն աչքէն։ Ու մինչ Դաշնակցութիւնը քաղաքական գործունէութեան ցոյց կուտայ՝ հասնելու համար այդ նպատակին, Որբերու Միութիւնը իր անդամները կը պատրաստէ անոր գաղափարին։ Մենք՝ այդ գաղափարով մեծցնելէ յետոյ մեր ընկերները, կը ձգենք որ ան առջէն հետեւի ո՞ր կուսակցութեան որ կ'ուզէ։ Մենք այս գիծէն չպիտի շեղինք երբեք։ Այսօրուան Ցառացին(?) ազգերու բաժնին մէջ, պատկեր մը տեսայ եւ ուրախացայ, վերը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տօնէր իր քառասնամեակը, անմիջապէս վարը Որբերու Միութիւնը կը տօնէր իր հնգամեակը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրնայ ուրախ ըլլալ, որ իր քառասունին, իր ուժերու լրումին հասած, արդէն Որբերու Միութիւնը նոյն նպատակին համար կազմակերպուած՝ իր հնգամեակը կուգայ տօնել։

Ո՛չ, երբեք բաց չպիտի մնայ, սերունդները պիտի հասնին իրարու ետեւէ, հրմշտկելով իրարու։ Որբերու Միութիւնը վրէժի գաղափարին համար գիշեր ցերեկ կ'աշխատի եւ նոր Վահագններ կը պատրաստէ։ Եթէ ռամկավարները պաշտօնեայ կը պատրաստեն Բարեգործականի դրամատուներուն համար, Որբերու Միութիւնը զինուորներ կը պատրաստէ մեր ազատագրութեան համար, եթէ Բարեգործականը մարդ կը հասցնէ ժամուն բանկալը(?) ծախելու համար, Որբերու Միութիւնը երիտասարդ կը պատրաստէ հայրենիքի սիրոյն կռուելու համար։ Հայրենակիցնե՛ր, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ է ձեր գաղափարը, բայց ահա մեր վերջին խօսքը.— Որբերու Միութիւնը վրէժի Միութիւն մըն է, որ հայրենիք կը պահանջէ, իւրաքանչիւր հայ որբ իր հօրը գերեզմանը կը պահանջէ։ Եւ կը պատրաստուի ատոր համար միտքով եւ զարկով։ Երբ ամէն հինգշաբթի երեկոյ կը հաւաքուինք Ֆլորիայի մէջ, մէկ կողմէն սինեմա կը դարձնենք, միւս կողմէն կը վիճաբանինք զանազան նիւթերու շուրջ, միշտ հայրենիքն է որ կը ներշնչէ մեզ։ Երբ ուրիշ երիտասարդներ պարելու կ'երթան, երբ կարգ մը մարդիկ բամբասանք կը հիւսեն, մեր ընկերները կ'աշխատին։ Վրէժը արթուն կը պահէ զանոնք։ Թանկագին զինուորներ են որբերը, ահա թէ ինչո՞ւ ես իրենց հետ եմ։ Լքած եմ ամ պարզիս հոգերը, լքած ամէն բան, լքած նաեւ գրականութիւնը, եւ որբերուն հետ եմ։ Այնքան ատեն, որ կ'ուզեն, ես իրենց հետ պիտի ըլլամ, ի գին ամէն զոհողութեան։ Երբ չունինք հայրենիք, եթէ չպիտի ունենանք մեր հայրենիքը, գիտութենն անցնի բժշկութիւնն ալ, գրականութիւնն ալ, եւ ամէն բան։ Մենք հիմա կարծես պէս ո՞ւր նետեն՝ ոտքի վրայ կ'իյնանք. գիւղին է ապրիլը կամ ապրուստ շահիլը, մենք երիտասարդ ենք։ Բայց մենք ապրուստ շահելէ առաջ՝ հայրենիք կ'ուզենք։ Որբերը հայրենիք կ'ուզեն, ուրեմն ես իրենց հետ եմ։ Ու սորվեցնելու համար թէ ի՞նչ է հայրենիքը, ես միշտ կը խորհիմ պատկերը տալ հայրենիքին, գոնէ մանրանկար հայրենիք մը ստեղծել իրենց։ Այդ մանրանկար հայրենիքը ագարակն է։

Ագարակը պիտի ունենայ երկու նպատակ։

Ֆրանսան, Ցեւնաստանը(?) եւ Սուրիան կը ներկայացնեն առաւելութիւններ ագարակ հիմնելու համար։ Մարտ ամսուն կը մեկնիմ Ցեւնաստան(?), անկէ Սուրիա եւ այն ատեն գուցէ կը տեսնէք թէ այս ... սանթիմ մը նպաստ չստացած Միութիւնը ի՛նչպէս կը հասնի իր նպատակներուն։ Ագարակը պիտի հասցնէ այդ նպատակներուն։ Ոչ միայն գործ պիտի հայթայթէ որբերուն, այլ անոնց մէջ պիտի արթնցնէ հողին սէրը, ընտանիքին սէրը։ Այնտեղ պիտի փոխադրենք մեր տպարանը, մեր թերթը. հոն պիտի ըլլան դասախօսութիւններ եւ ամէն տեսակ մարզանքներ։ Ագարակին անունով, կարելի պիտի ըլլայ դուրսէն որբեր բերել իբրեւ աշխատաւոր։ Ու նաեւ աղջիկներ։

Այժմ որբերուն մեծամասնութիւնը ամուսնանալու տարիքին մէջ կը գտնուի։ Ի՛նչ ըսել, — այստեղ եւս զանազան հարցեր կան։ Ուշ կամ կանուխ կռիւ պիտի ըլլայ։ Ամուսնութիւնը արգելք մը չէ՛ կռիւին, պատերազմին։ Բայց որբուհին եւս պէտք է պատրաստել այդ գաղափարին։ Այն ատեն ի՛նչ պէտք ընել։ Միայն ու միայն որբուհիներով մասնաճիւղեր կազմեցինք, որպէսզի դիւրանայ որբը որբին հետ ամուսնութիւնը։ Ագարակը եւս պիտի նպաստէ ատոր։ Պէտք է ստեղծել ագարակներ, իբրեւ օջախներ ոչ միայն արդիւնաբերութեան, այլ նաեւ ընտանիքի։ Փոքրիկ հայրենիք մը վերջապէս, որ ձուլումի վտանգէն ալ փրկէ զանոնք։

Մեր հնգամեակի տօնը այդ գաղափարներուն պանծացումն է։ Ահա թէ ինչո՞ւ հնգամեակին նախագահութիւնը խնդրեցինք որ ընդունի Պ. Ահարոնեան։

Ինք մարմնացումն հայրենիքին, ինք վրէժխնդրութեան ձայնը այնտեղ թողուած մեր ռազմիկներուն, թող ի՛նքն ըլլար առաջնորդը հայ որբերուն, եւ ցոյց տար կարմիր մշուշին ետեւ անոնց ծնողքներուն գերեզմանը։

Ահարոնեան իր գրականութեամբ, իր հոգեկան ամբողջ ապրումներով կապուած կը մնայ Զ. Ե. Ռ. Միութեան։

Զինք հրաւիրեցինք նախագահել այս Վահագնեան սերունդի տօնին։

Ու հիմա ես իրմէ ուրիշ բան մըն ալ կը խնդրեմ։

Փառաւո՛ր նախագահ,

Այս տարի հայ ժողովուրդը անվերապահ յարգանքն արտայայտեց ձեզի, պահ մը ամէն հայ ձեզի նայեցաւ, ինչպէս ամէն օր ամէն հայ ժամ մը հոգիով կը նայի Արարատին, այս հայ որբերն ալ թրթռացին ձեր անունը արտասանելով ձեր յոբելեանի օրը։ Դուք եւս կը սիրէք այս Միութիւնը, եւ ըսէք թէ հարիւր միութիւն որ կանչէ ձեզի, դուք միայն Որբերու Միութեան հրաւէրը կ'ընդունիք։ Ու եկաք։

Կը յիշէք անշուշտ Խրիմեան Հայրիկի Զապկէ պսակը։ Անիկա իր թոռնիկը կը պսակէ մահին ու արտին հետ։ Դուք եւս Խրիմեան Հայրիկի պէս փառաւոր՝ եկէք եւ պսակեցէք այս չափահաս որբերը հայրենիքի գաղափարին և վրէժի զգացումին հետ։

Մենք հայրենիք կ'ուզենք, տուէ՛ք վրէժխնդրութեան զաւազանը եւ հայրենիքի պսակը այս նոր փեսացուներուն, որ կը կոչուին չափահաս որբեր։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, (Սեփ. Թղթ.)— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օրը Պուքրէշի մէջ տօնուեցաւ մեծ շուքով Այն. Թըրախի(?) սրահին մէջ, ուր ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Օրուան տօնին առթիւ պատշաճ բանախօսութիւններ ըրին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղին կողմէ Պ. Ս. Սարուխ(?) եւ Երէ. Վարչութեան կողմէ Պ. Ա. Թովմասեան, որոնք ի վեր հանեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը մեր վաղուան սերունդին մարմնի եւ հոգիի դաստիարակութեան գործին մէջ։ Հանդէսին գեղարուեստական բաժինն մասնակցեցան Կոմիտաս երգչախումբը առաջնորդութեամբ Պ. Գ. Ճէրահեան, Տիկին Ա. Արծրունի (դաշնակ), Օր. Ա. Սմաճեան (մեներգ), ինչպէս նաեւ սկաուտներ արտասանութիւններով։

Ցետոյ սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական մասը՝ ուր մասնաճիւղին մարզիկներն ու սկաուտները մարզանքներ ըրին, կենդանի պատկերներ ձեւացուցին եւ կազմեցին շատ յաջող բուրգեր՝ որոնք արժանացան ներկաներուն խելայեղ ծափերուն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրը եղաւ անգամ մըն ալ ապացուցանելու այդ անվերապահ համակրութիւնը զոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը վայելէ մեր գաղութին մէջ։

ՄԱՍԻՍ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ. — Ռումանիոյ մէջ կազմուելու վրայ է «Մասիս» հրատարակչական անունով ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով հիմնել ... տպարան իր բոլոր կազմածներով եւ հրատարակել բացի տպարանական ամէն տեսակ գործերէ, հայերէն պարբերականներ, գրքեր, դասագրքեր, մանկական զանազան տեսակի գրքոյկներ, ինչպէս ռումէն եւ օտար լեզուներով հրատարակութիւններ։ Ընկերութեան դրամագլուխն է 500.000 լէյ, կազմուած հազար հատ բաժնեթղթերէ։ Ընկերութեան դրամագլուխին մէկ երրորդը գանձուելուն պէս պիտի հրաւիրուի բաժնետէրերու ընդհ. ժողով, որուն վերապահուած է ընկերութեան կանոնագրութեան վաւերացումն եւ օրինականացումը։

Սոյն ընդհ. ժողովը պիտի ընտրէ Վարչական Խորհուրդը և Հսկողական Մարմինը եւ պիտի մշակէ Ընկերութեան ապագայ գործունէութեան ծրագիրը։ Ընտրած է առժամեայ Վարչական մարմին մը որ լիազօրուած է հրապարակ հանելու բաժնեթղթերը, կատարելու գանձումները եւ նախապատրաստական աշխատանքներ ընելու օրինական իշխանութեանց մօտ ընկերութեան վաւերացումը ձեռք բերելու համար։ Հրապարակ հանուած են առժամեայ բաժնեթուղթեր՝ ստորագրուած Պ. Պ. Ս. Արարատեանէ (նախագահ), Ս. Մատէոսեանէ (քարտուղար) եւ Ս. Ցախանեանէ (գանձապահ)։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Բ. հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի 7 դեկտ., Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ։ Դասախօսեց Պ. Յ. Ճ. Սիրունի՝ նիւթ ունենալով «Թատրոնը հին Հայաստանի մէջ»։ Երրորդ հրապարակային լսարանը պիտի նուիրուի Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Քամառ Քաթիպայի՝ անոնց ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՌԱՏԻՕ-ԿԱՅԱՆԷՆ կիրակի օր բանախօսութիւն մը ըրաւ Պ. Վօյքովիչեան(?)՝ նիւթ ունենալով ռուսին կեանքի մէջ եւս մեծ դեր կատարած հայ հին առեւտրական մը՝ Մանուկ պէյ Միրզայեանը, որ 1760ին Ռուսճուք ծնած, նախ ուշագրաւ կեանք մը ունեցած է Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ՝ իբրեւ խորհրդականը հանրաւոր Պայրաքտար Մուսթաֆա փաշային, յետոյ գործած է Ռումանիոյ մէջ իբր առեւտրական եւ քաղաքական դերակատար, հուսկ ուրեմն հաստատուած է Պեսարապիա՝ հիմնելով Հընչէշթ գիւղը եւ ի վերջոյ ունենալով եղերական մահ մը 48 տարեկան հասակին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ցովհաննէս վարդապետին բերանով պատասխանեցինք թէ՝ ... ըսէ, երեք օր վերը կը պատասխանենք իրենց»։ Երբ Ցովհաննէս վարդապետը այդպէս կը ... լուրը, էնոնք կը կատաղին, ... ի՛նչ յանդգնութիւն է՝ ... «Ըսէ գնա՛ պատասխան ...» Ցովհաննէս Հայր սուրբը ... եկաւ, գրեցինք փոքրիկ ... մը ըսելով «Մինչեւ 3 ...մ, մենէ պատասխան ... տանար»։ Նրանք մէջ... ... զինուորներու հետ ամէն ... ժողով ունէին։

... կը շարունակուէր ... 180 վարպետ բերին, գաշտէն ... զանազան անցքերից գե... կը կրէին։ 190 գետնափոր ... չինեցին։ Հողը կը փորէին եւ գերանները հողով կը ծածկէին։ Գետնափորը կը ծառայէր զինուորներու քնելու եւ հանգստանալու համար։ Գետնափորներու առաջ քարէ պատնէշներ կանգնեցրին եւ այդպիսով դիրքեր շինեցին մեր դէմ։ Պատնէշներու վրայ կային ծակեր՝ հրացանները ուղղելու համար։

5-6 օրն վերջ նամակ մը եւս գրեցին սպառնալիքով։ Պատասխանեցինք «մինչեւ մեր պահանջներուն բաւարարութիւն ... մենք հոս տեղէն չ'ենք դուրս գար. թնդանօթ կը բերէ՛ք, զօրք աւելի կը շատցնէ՛ք, այդ ձեր գիտնալիք բանն է։ Երբ մայիսեան ծրագրի րէֆորմները երկրի մէջ մտնան, մենք այն ատեն էստեղից դուրս կուգանք»։

Նամակաբերը դարձաւ Ցովհաննէս Հայր սուրբն էր մի կնոջ եւ մի մարդու հետ։ Ցովհաննէս վարդապետը մեզի գաղտնի ըսաւ. «Ինձ լուր եկաւ Ախլաթէն, թէ Հրայրի քրդէն խումբ մը եկած էր (մեր առաջուան ընկերներն են եղած, որոնք Հրայրի քով կը մնային)։ Սպաղանաց Մակարն ալ դաշտն էր 10 ընկերներով. 20 ոսկու չափ փող է հաւաքեր (Մակարը գիտնալով թէ ես այլեւս չեմ կրնար ազատուիլ՝ անունովս փող էր հաւաքեր եւ ինքը ծախսեր)։ Իրենք 15 հոգի են, 15 հոգի ալ ժողովուրդն են հաւաքած, կ'ուզեն ձեզի օգնութեան գալ»։ «Ես ըսի՝ «Եթէ հեռուէն կուգան, մի-մի հրացան կը զարնեն ու կը հեռանան՝ թո՛ղ երբեք չգան։ Թէ կ'ուզեն ներս գալ, թո՛ղ էսինչ ձեւով դան, պարապ թող պոռան, զարնեն, մենք ալ էստեղից կը զարնենք դուրս գալ կ'ըլլայ էնոնց համար։ Թո՛ղ ներս գան»։ Ցովհաննէս վարդապետը աւելցուց թէ՝ կառավարութիւնը 40 հատ ... (...) կը շինէ՝ յարձակում գործելու նպատակով։

Երկու օր անցաւ։ Երրորդ օրը՝ գիշերը յանկարծ հրացաններու ձայն բացուեցաւ։ Մութ գիշեր էր, քիչ մըն ալ անձրեւային։ Զինուորները բանին թէ՝ աղբերքը եկան։ ... չկար։ Ես ըսի՝ զարկէ՛ք։ Մեզ վրայ յարձակում էր, 3500 կրակ մէկէն կը բացուէր, փողերը կը հնչէին ... գիւղէն, Խորոթ խաչիկէն, Արաբօ քարէն, Աստուածածնի յիշատակ, ... հնձանէն, եւ անխնայ կը զարնէին մեզ։

Բայց վանքի պատուհանները ... էի ... մի 50-20 ծակ եւս, իւրաքանչիւր զինուորին պատուիրեր էի 4-4 ծակերէն զարնել, որպէսզի հրացաններու բոցը չըլլայ կողմից դուրս գայ, թշնամին գիտնայ թէ մեր ուժը շատ է։ Ես երկու դռներուն կը զարնէի։ Դռներուն քաշուած է հին ժամանակուայ երկաթ (միսը, թիթեղ), վրան խոշոր գլուխներով գամեր են զարկուած, բերդանկան չէր ծակեր, ատոր համար մօսինով կը զարնէի։ Ես հասկցայ, որ թշնամին կ'ուզէ մեր ուժերը փճացնել, փամփուշտները ծախսել տալ, ուստի պոռացի՝ «Ցցը՛րք. մի զարկէք, միայն մէկ-մէկ չափաւորելը զարկեցէ՛ք»։

Երկինքը ինչպէս ամպերը կը փայլէին, զօրքերու հրացաններու կրակը այնպէս կը փայլէր մեր չորս կողմը։ Այդպէս կէս ժամ շարունակ կը զարկէին, ապա քիչ մը դադրեցրին։ Հրամանատարի վրան կողմէն նորէն փողը հնչեց, հնչեցին նաեւ միւս փողերը։ Խիստ հրացանաձգութիւնը տեւեց մէկ ժամ եւ նորէն դադարեց։ Գէորգն ու Հաճին գրինք զինուորներու վրայ, որ չթողնեն քնանան, եւ զինուորները կանչեցի առանձին առանձին, եւ իրենց դատարկ փամփուշտները սկսեցի լցնել մինչեւ առաւօտ լեցուցի 333 փամփուշտ։ Զախմախլիներու պակասն ալ հոգացինք եւ իւրաքանչիւրը իր դիրքի մէջ նստեց։

Վանքի մեծ դուռը թալայի դրան դիմացն էր, մաս մը զօրք եւս թալան լցուեցան, կարծելով թէ թալայէն թնդանօթ կը զարնեն դրան, ես հող ամրացնել տուի։ Դուռը ունէր մէկուկէս սաժէն բարձրութիւն, վրան կամարաձեւ քարուկիր էր շինուած։ Գիշերը 100 հոգի մինչեւ լոյս աշխատեցրի եւ լցնել տուի հող մեծ քանակութեամբ եղած քար ու հողով։ Ո՛չ ապահով էինք այդ կողմէն։ Իսկ փոքր դրան կողմից եւս ապահով էինք, որովհետեւ մօտիկ տեղ յարմարութիւն չկար թնդանօթ դնելու եւ զարնելու։

(Շար.)

ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԷՔ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Այս Կիրակի երեկոյ Salle Gaveauի մէջ

47 rue de la Boêtie, մէթրօ՝ **Miromesnil**

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Նախագահական մարմին՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Բժիշկ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Լ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ, Լ. ԳԵԽՈՆԵԱՆ, Լ. ՄՕՋԵԱՆ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ, Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ, Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ։

Կը ճառախօսէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ ԶԱԳԷԼ ԱՐԱՄ, ԻԴԱ ԱՐԴ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ա. ԳԵԽՈՆԵԱՆ, Օր. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ, Պ. Պ. Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Օր. Ա. ԵՐԱՍԵԱՆ (ջութակ)։ Օր. ԱՐՏԵՄԻՍ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Շ. ՍԱՐԵԱՆ։ Նուագախումբ

Կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Ծխելը արգիլուած է։ Մինչեւ 7 տարեկան տղոց մուտքը արգիլուած է

ԱՅԺՄԷՆ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ին

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Հանրակառք Թիւ 26, 28, 37 եւ 41։ Օթօպիւս՝ AT, ATbis, AH, AQ, B, AB, իջնել rue la Boétie.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԲՈԼՈՐ կոմիտէներէն եւ խումբերէն կը խնդրուի իրենց մօտ գտնուած Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի տոմսերը վերադարձնել ընկ. Գեւոնեանի ամենաուշը վաղը Շաբաթ իրիկուն մինչեւ ժամը 7։

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուլվառ Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Ա. Մարտիրոսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՍ. Անթուանի Ընկ. Կարօ խումբի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Լուի Ականսի ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան։ Կը հրաւիրուին Ս. Մարկրիթի ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Լուի Ականսի ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական վայրը։ Կը դասախօսէ ընկ. Բ. Միլտոնեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին.

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՕ.— Բարգէն Սիւնի խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 1ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Խաժակ խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզի Հար. շրջանի (Վանվեօ, Քաշան, Պուրկ լա-Րէն, Ռոպէնսոն եւ Մոնրուժ) Յառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ՝ ի նպաստ իր բացած դպրոցին։

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 3 Villa d'Orléans (voie privée hauteur du 67 Ave. d'Orléans) մէթրօ՝ Alésia.

Հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ դպրոցին երկսեռ 30 աշակերտներէն։

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւ հաճելի անակնկալներ. ընտիր Ցազպանտ, Թառիստ Աբգար կը նուագէ. մատչելի պիւֆէ։

Ով որ կը սիրէ հայ մանուկը եւ հայ լեզուն, թող հաճի ներկայ ըլլալ։

Մուտք՝ այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7րդ ՏԱՐԻ Ղեկավար Յ. ՆՇԱՆԵԱՆ 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE CONSERVATOIRE RENÉE-MAUBEL

8—10 Rue do l'Orient, Métro Abbesses

Ի պատիւ գերասան Ա. ԳՄՐԷԹԵԱՆԻ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ (ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Անահիտ, Քնարիկ, Պ. Պ. Յ. Նշանեան, Ա. Կոթիկեան, Ա. Գմրէթեան, Սուրէնեան, Ծէրվիշեան եւ Աբգար։ *Գիները ժողովրդական*

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ ԵՒ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատ. միութեան կողմէ Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ազգ. միութիւններու

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ Ա. ԱՆԹԻՔԱՃԵԱՆ, կը խօսին ընկերներ Ա. Ցուլլէրեան եւ Արամ Գառօնէ, Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ կը բանախօսէ վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան նորընտիր Աթոռակալը Հ. Գաբրիէլ վրդ. Նահապետեան։ Նիւթ՝ *Հայաստանի աւերակները*։ Մոգական լապտեր։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։ Վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Brebant Marseillaisի սրահին մէջ. 140 Ave des Chartreux. Նախագահութեամբ Գր. եպիս. ՊԱԼԱՔԵԱՆի։ Կը մասնակցին դերասաններ Պ. Պ. Մարութեան, Ազարեան եւ Քնար նուագախումբը. Պարերը կը ղեկավարեն Պ. Պ. Եուսուֆեան եւ Ղամսիսեան։ Հայկական ճարտանիք հայկ. տարազներով Մուտք 10 ֆր.։ Հաղորդակց. միջոցներ՝ հանրակառք Թիւ 41, 48 եւ 53

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոյհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

կը նախագահէ *Սուրէն Փիլիկեան։*

կը ներկայացուի՝ **ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ**

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ընտիր ժազ։

Տոմսերու գիներն են՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Շավիլի Եւրոտ. Երկսեռ միութեան կողմէ 27 դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՆ Պաւա Բոլոնյի Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ԱՍԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Ներկաներուն թիւը ձեռնհասութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բայուրի Հայր. միութեան անդամական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Մ. Ամիրխանեանի սրճարանին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Յակոբ Գարապաճեան, Տէր եւ Տիկ. Արտաշէս Պիպէռեան, Տիկ. Արաքսի Աշճեան, Տիկ. Արուսեակ Զէմէնեան եւ այրի Տիկ. Աղաւնի Գարապաճեան իրենց բոլոր պարագաներով խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք

ՏԻԿ ԱՍՏՂԻԿ ԳԱՐԱՊԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Պիպեռեան)

մահուան առթիւ անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դասնեմի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ, (որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 4ին Սէն Շամոնի մէջ), իր կնոջ եղբօր եւ պարագաներուն։ Հանգուցեալը կը թողու այրի մը եւ չորս անչափահաս զաւակներ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խորին ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ ընկ. Յովհաննէս Սէմէրճեանի՝ իր սիրեցեալ եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆի դժբախտաբար մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Ալճերիոյ մէջ 22 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Հայկազուն Աբրահամեան

Փարիզ

⁂

Փարիզի Քրիստափոր ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յովհաննէս Սէմէրճեանի՝ իր եղբօր բեկեր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆի դառնադէտ մահուան առթիւ։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber. *Կը խօսի Բժ. Ամատեան, «Հեղինակները եւ մտային հիւանդութիւնները»։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարթիկ, Օ. Ք.— 35.
Սէնթ Ան, Կ. Ա.— 35.
ՍէնՓիէռՄուազ'Օպընա, Կ. Յ.—15.
Պէլֆոռ Ե. Տ.— 35.
Ռընամ, Գարծ.— 263.
Փարիզ, Քէֆ.— 175.
Վալանս, Ս. Ս.— 100.
Մարսէյլ, Գարծ.— 980.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քորֆուէն Ովաննես Գայաեան կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Աւետիս եւ Յարութիւն Գայաեանները, մեծը՝ 20 տարեկան, պզտիկը՝ 17, որոնք ասկէ երկու-քուկէս տարի առաջ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած են։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յառաջի միջոցաւ Հրանտ Սրապեանի։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPAHN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930
20 DÉCEMBRE 1930

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1448 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՎԱՂԸ ԳԻՇԵՐ, ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

Վաղը բոլորս Սալ Կավօ, անցեալի հպարտութեամբ ու վաղուան մտահոգութեամբ, անցեալի ազնուագոյն ներշնչումով ու լաւագոյն վաղուան համար՝ կռուի, յանդգնութեան եւ անվհատ պայքարի նոյն ուխտերով։

Ծնած՝ հայրենիքին համար ու հայրենական հողերու վրայ, Դաշնակցութիւնը իր քառասնամեակը կը տօնէ գեղածիծաղ, բայց անհրապոյր Սէնի եզերքներու։

Հակադրութի՛ւն, որ իբր ճակատագրին ամենէն վառ խաղն ու հեգնանքը, կրնայ միայն հայութեան հայ սուսերները հրճուեցնել։

Ծնած ու մեծցած գարշ բռնութեան մը նկուղներուն մէջ, Դաշնակցութիւնը այսօր իր հասակը կը ցցէ ազատ երկինքներու տակ։ Ականջէ ականջ ազատութիւն կը փսփսար վախով, զգոյշ, զգուշութեան հազար խորամանկութիւններով, կասկածի բոլոր վարանումներով։ Այսօր իր նպատակը կը գոռայ բոլոր բեմ ու թերթէ թերթ, ազատ, անվախ, անկաշկանդ։

Ո՛չ։ Մենք չուզեցինք այս ազատութիւնը որ մերը չէ, չի կրնար ըլլալ, նոյնքան հակահայ ու աւելի կեղծաւոր քան Համիտներու բռնութիւնը։

Ու ձգտումներու եւ իրականութեան կոպիտ այս բախումը որ հակադրութեան ողբերգական ցանցին տակ կը պլորէ Հայուն երազն ու Դաշնակցութեան մտասեւեռումը, անողոք ու ծակաչք կուզքի պէս կը պահանջէ անընդհատ հաւատքի, զոհողութեան, յանդգնութեան ու գործի նոր յաւելումներ՝ միշտ կրկնապատկուած ու միշտ անբաւական՝ մինչեւ «Մահ կամ Ազատութիւն», մինչեւ այն Ազատութիւնը որ մերը պէտք է ըլլայ, Հայունը, մեր հողերուն վրայ՝ մեր կամքով շարժելու, մեր օրէնքով գործելու, մեր քմահաճոյքով շինելու, քանդելու, տնօրինելու, աստուածանալու կամ նոյն իսկ խենթենալու իրաւունքը՝ հայկական, հարազատ ու անկապտելի։

Իր Քառասնամեակի սեմին՝ Դաշնակցութիւնը իր այդ յանձնառութիւնն է որ կը կրկնէ ու կը վերանորոգէ։ Որովհետեւ, անցեալը լո՛կ ցուցադրելու իբր հոյակապ ու մեծաշուք թանգարան՝ որուն պատմութիւնը կը սկսի սեմէն ու կանգ կ'առնէ խորքի պատին վրայ, դեռ ատենը չէ եկած։ Կը շարունակուի։

Կը շարունակուի, անոր համար որ հնամենի, հաստատուն ու միշտ կենսունակ ցեղին երազը չի կրնար վրդովիլ քսութեան փսփսուքներով ու վատութեան, նանանջի թելադրութիւններով։ Հայուն հոգին՝ սարկութեան շղթան քակեց օղակ առ օղակ այն ատեն, երբ վրէժի եւ ըմբոստութեան առաջին ճիչը պայթեցուց յանդուգն ձեռք մը։

Կը շարունակուի։ Որովհետեւ, եթէ դարերու այլազան ու վատասերող ազդեցութիւնները, բոլոր բռնութիւնները, ջարդերն ու աքսորները չխախտեցին ցեղին հոգին, ո՛չ մէկ ուժ կրնայ զայն վրիպեցնել իր ճակատագրէն, որ կը փնտռէ իր գործիքը։

Ու Դաշնակցութիւնը մշտանորոգ գործիքն է հայ ճակատագրին։

Ու թո՛ղ, ո՛չ մէկ քսութիւն հարց տայ.— Ի՞նչ իրաւունքով եւ որո՞ւ հաւանութեամբ։ Հաւանութի՞ւն։ Ո՛չ անշուշտ անոնցմէ որ փլած հոգիներու ստորնացումներն ուխտած են տաուցանել միայն հանգստի, եւ ապահով կեանքի աստուածին, ինչ ճահիճի մէջ ալ գտնեն հանգստի վատութիւնը եւ ինչ բանտի մէջ ալ ապահովեն կեանքի ծուլութիւնը։

Պատմութեան մէջ՝ իրաւունքն անորն է որ կը յաւակնի ու կը յանդգնի, ճակատագրի խաղերուն դէմ կը պատնիշէ ենթագիտական հոգիի մը պոռթկումներուն հետ՝ յստակատես ու մարգարէական մտքի մը յղացումները ու դէպքերու ընթացքը կը փորձէ դասաւորել բարձրագոյն ու անշեղ կամքի մը պարտադրութեամբ։ Ո՛վ ունի այդ հոգին, չի վարանիր ու ամբոխ վրայ կը հետեւի փաղանգին՝ որուն ամենէն մանր մանրութիւնը՝ մահուան արհամարհանքն է։

Ո՛վ ունի այդ միտքը չի ծուլանար, ու դարերու թնճուկին տակ թաղուած գուշակելէ յետոյ ցեղին երազը՝ կը տքնի անոր յարութեան գիւտին։

Եւ ո՛վ ունի այդ կամքը, չի յամենար երազանքի հեղգութեամբ։ Կը քրտնի գործին վրայ։

Ու բոլորը միացած՝ կը փնջեն ամբողջ դաշնակցութիւնը հոգիի, մտքի ու կամքի, որ ճակատագրական պարտաւորութեամբ, բոլոր բռնութիւններուն դէմ պիտի քալէ հայ յեղափոխութեան ճամբէն։ Հող, գրկանքներու եւ տառապանքներու ճամբուն վրայ, ո՛չ ոք թող հաւանութեան լիազօրագիր պահանջէ, ու ո՛չ ոք թող իրաւունքի վաւերաթուղթ փնտռէ։

Որովհետեւ, եթէ պէտք է որ հայը հայ ապրի, խօսքը անոնցն է, որ գիտեն հայու լեզուով խօսիլ։

Եւ եթէ, պէտք է որ հայուն երազը քակէ դարերու թնճուկը յաւիտենական լոյսին՝ ազատ ու հպարտ, մերկ բոլոր կեղծիքներէն, զգուշութիւններէն, վարանումներէն ու ներքին վատութիւններէն պարզէ իր գեղեցկութիւնը, գործը անոնցն է որ ձեռք ունին ու կը պեղեն, կը բարձրացնեն, կը շոյեն ու կը զարնեն երբ պէտք է, համաձայն պարագային, դէպքին ու դէմքին ու միշտ նոյն նպատակին համար։

Հո՛դ է, եւ այդ է Դաշնակցութիւնը իր ուժով եւ հմայքով։

Մ. Ե.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՄԱՑՆԻՔԸ

«Վռնտուած հայ լիտր մը» վերնագրով կը գրէ Դամասկոսի «Էլ Ֆիաս» թերթը.—

«Հնչակ կուսակցութեան նախագահ Միհրան Աղազարեան, անցեալները առաջ Թերթերուն յայտարարած էր թէ Հայերը օտար քաղաքականութեան խաղալիք դարձան եւ շատ մեծ վնասներ եւ դժբախտութիւններ տեսան անկէ, հետեւաբար ան կ'առաջարկէր որ, Հայերը պէտք է փոխեն իրենց ընթացքը ազատուելու համար միջազգային խաղերէն։

Այս լիտրը կը գտնուէր առաջ Պէյրութ եւ Թրիփոլի, վերջը Հալէպ գնաց, հոն առեւտուրով զբաղելու համար։ Ժամանակ մը Հալէպ կենալէ վերջ ոստիկանները եկան եւ անոր հաղորդեցին որ իսկոյն հեռանայ Հալէպէն, յայտնելով որ կասկածելի մարդ մըն է ինք։ Աղազարեան չկրցաւ կենալ հոն եւ վերադարձաւ Պէյրութ եւ անկէ ալ եկաւ Դամասկոս։ Հոս, Դամասկոսի մէջ, ան կառավարութեան պետ շէյխ Թաճէտտին էֆէնտիին աղերսագիր մը ներկայացուց՝ բողոքելով Հալէպէն հեռանալու համար իրեն տրուած հրահանգին դէմ.

Աղերսագիրը կառավարութեան պետին կողմէ փոխանցուեցաւ ներքին գործոց նախարարութեան եւ անկէ ալ ոստիկանութեան։ Այս վերջինը սակայն Հալէպի ոստիկանութենէն հարցուցած է անոր վտարման պատճառը.

ՇԱԼԻԱՓԻՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ 2 ՄԻԼԻՈՆ

Ռուս համբաւաւոր երգիչը Շալեափին անցեալ մարտին երբ Փարիզ կը գտնուէր, Օտէոնի մէկ գրատան ցուցափեղկին առջեւ, զարմանքով տեսաւ գիրք մը, որուն հեղինակութիւնը իրեն կը վերագրուէր — «Նշանաւոր արուեստագէտին Շալիափինի յուշերը.— Էջեր իմ կեանքէս»։ Արդ, արուեստագէտը նման գիրք մը հրատարակելու համար, ֆրանսացի թէ այլ որեւէ գրավաճառի հետ, կարգադրութիւն մը չէր ըրած, ցիշեց սակայն թէ երբ տակաւին Մոսկուա կը գտնուէր, սկսեր էր իր յուշերը գրի առնել, սակայն չէր աւարտեր ու ձեռագիրը յանձներ էր իր բարեկամներէն մէկուն։

Շալիափին գրաւել տուաւ գրքերը, ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացաւ եւ այդ կերպով երեւան ելաւ թէ գրքերը ծախու հանած էին ուղղակի եւ պաշտօնապէս Փարիզի խորհ. առեւտրական պատուիրակէութեան կողմէ, Շալիափին խորհ. միութեան դէմ դատ բացաւ Սէնի առեւտրական դատարանին առջեւ եւ պահանջեց երկու միլիոն վնասուց հատուցում։

Դատավարութեան ընթացքին, յայտնուեցաւ թէ Շալիափինի ձեռագիրը գողցուած էր իր բարեկամէն, եւ տպուած խորհրդային պետական տպարանին մէջ, իսկ թարգմանութեան իրաւունքը ծախուած էր ֆրանսական հրատարակչական տան մը։

Շալիափինի փաստաբանը պնդեց թէ ռուս պետութիւնը գիրքը տպած ու ծախած է Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ՝ իբր առեւտրական, որ սակայն, խարդախութիւն գործած է, քանի որ ձեռագիրը իրեն չէ յանձնուած հեղինակին կողմէ։

Իսկ խորհ. պատուիրակութեան փաստաբանը կը կանգնի դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան գետնին վրայ, եւ կը պնդէ թէ այդ դատը պէտք է տեսնուի խորհ. դատարանի առջեւ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ քաղաքական եւ այլ կազմակերպութեանց ու միութիւններու կողմէ, Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի տօնին մասնակցող պատուիրակութիւններէն կը խնդրուի, սրահ մուտքի պահուն ներկայացնել իրենց լիազօրագրերը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանս. դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

ԵՐԵՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ

Ֆրանսայի նորակազմ դահլիճը, Հինգշաբթի օր ներկայացաւ Խորհրդարանին եւ ինչպէս կը սպասուէր, առաջին առթիւ իսկ՝ աջերու կողմէ բուռն յարձակումներու ենթարկուեցաւ եւ սակայն 284ի դէմ 291 ձայնով, վստահութեան քուէ շահեցաւ միճարանութիւններէն յետոյ, հակառակ որ խորհրդարանական տարբերութեանց մէջ, աննախընթաց միջադէպ մըն ալ կուգար աւելի ծանրացնելու դահլիճին կացութիւնը։ Խորհրդարանի նիստը հազիւ բացուած էր, երբ լսուեցաւ թէ նախարար մը և երկու փոխ-նախարարներ, երեքն ալ ձախ հանրապետականներ, հրաժարած են դահլիճէն, յայտնելով թէ՝ եթէ դահլիճը վստահութիւն պիտի շահի ընկերվարականներու քուէներով, իրենք յաջորդ օրն իսկ չպիտի կրնան այլեւս մասնակցիլ կառավարական կազմին։ Իսկ անոնց այս յայտարարութեան վրայ, վարչապետ Գ. Սթէկ խնդրեց անոնցմէ որ դահլիճին հետ չներկայանան Խորհրդարան։

Ձախերը երեք նախարարներու այս քայլին մէջ նշմարեցին վերջին պահու ռազմափորձ մը՝ ձախողութեան մատնելու դահլիճը, քանի որ անոր երեք ժողովներուն մասնակցեր ու հաւանութիւն յայտներ էին կառավարական յայտարարութեան։

Ահա կառավարական յայտարարութեան գլխաւոր գիծերը, հակիրճ կերպով.— Արտաքին խաղաղութիւնը կը համապատասխանէ բոլոր Ֆրանսացիներու միահամուռ փափաքին, բայց լոկ փափաքով չիրականանար։ Շահեր, նախապաշարումներ, քէներ տակաւին կը ճնշեն ժողովուրդները։ Ցամաօրէն եւ արթնամտութեամբ պէտք է հետապնդել խաղաղութեան գործը, առանց աչքէ վրիպեցնելու ազգային պաշտպանութեան հոգերը։ Տնտեսական տագնապը սկսած է ծայր տալ Ֆրանսայի մէջ։ Տագնապը կը պահանջէ բուռն, կորովի ճիգեր, մանաւանդ որ ապրուստի եւ արտադրութեան գիներն ալ կը սղեն։ Ֆրանսա պիտի ջանայ միջազգային շուկան զօրացնել, առանց արտաքին շուկաները փակելու ֆրանսական արտադրութեան առջեւ։

Վարչապետը՝ իր կառավարութեան տեսակէտները յայտնելէ վերջ երկրագործական, գաղթային, ելմտական ու ժողովրդային կրթական հարցերու մասին, վերջացուց հետեւեալ կերպով.— Միջազգային խաղաղութիւն՝ ապահովութեամբ եւ դաշնագրերու հանդէպ յարգանքով։ Ազատութիւն բոլորին՝ հանրային կարգի պահպանման պայմանով, ելմտական արթնութիւն եւ պարկեշտութիւն, մաքերու խաղաղեցում եւլն.։

Վարչապետին յայտարարութենէն յետոյ, հարցապնդումներն սկսան, ու վերջացան դահլիճի հանդէպ վստահութեան 7 քուէի առաւելութեամբ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբերին, Վօլթերրայի ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցեր էր հակաֆաշիստ Թռուցիկներ, զորս ցրուեր էր համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւն մը, Միեւնոյն ատեն գաղտնօրէն տրպուած համայնավարական Թերթեր կը տարածուէին քաղքին մէջ, եւ Թագաւորին ու Մուսոլինիի հանդէպ անարգական յայտարարութիւններ կը փակցուէին պատերուն վրայ։

Երկար պրպտումներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավար կազմակերպութիւն մը՝ բաժնուած մասնաճիւղերու եւ բջիջներու։ Ձերբակալուեցան 45 անձեր, որոնց 15ը ազատ արձակուեցան՝ ի չգոյէ փաստի։ Իսկ մնացեալ երեսունը՝ Հռոմի մէջ պիտի դատուին այս օրերս։

Թուրք հանրային պարտքը

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Հանրային Պարտքի խնդրին շուրջ բանակցելու համար Պոլիս պիտի գան ոչ թէ բաժնետէրերու պատուիրակները, այլ եւ ուղղակի բաժնետէրերէն կազմուած խմբակ մը։

Պոլսոյ օտար շրջանակներու կարծիքով, բաժնետէրերը ուզածնին խիստ միջոցներ ձեռք առնել Թուրքիոյ դէմ, եւ ձեռնարկներ ըրած են ընդհանուր ելմտական «պօյքօթ»ի մը համար։ Բայց այս ձեռնարկները ապարդիւն անցած են եւ հիմա ստիպուեր են անձամբ Էնկիւրի գալ տեսակցելու համար, Բաժնետէրերը ամէնէն աւելի իրաւ անցած են վերջերս տեղի ունեցած փոխատուութեան առաջարկներուն վրայ։ Պահանջատէրերը կը խորհին եղեր որ եթէ Էնկիւրիի այս անդամուան բանակցութիւնն ալ վճռական արդիւնք մը չտայ, իրենց կառավարութիւններուն միջոցով Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին դիմեն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակին առթիւ, «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւը լոյս կը տեսնէ կրկին ծաւալով եւ բազմաթիւ նկարներով։

Յօդուածներ ունին Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Լ. ՄՕԶԵԱՆ, ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ, Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ, ՌՈՒԽՏԻՆՈՐ, ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ, Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ, Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Բ. ԳԱՎԷՋ, Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ, Ս. ԹԱԹՈՒԼ և ՈՒՐԻՇՆԵՐ։

Գին՝ 1 ֆրանք

ԲԱՑՈՒՄ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ

Երեքշաբթի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փարիզի մէջ բացումը կատարուեցաւ ուսանողական ոստանի հայկական բաժնին. Գեղեցիկ շէնք մըն է որ արժած է մօտաւորապէս 3 միլիոն, նուիրատուութիւն Պօղոս Նուպար փաշայի, շէնքը կը բաղկանայ 70 սենեակներէ, ողասուն եւ պալծառ, որուն մէջ արդէն քանի մը տասնեակ ուսանողներ տեղ բռնած են։

Բարեգործականի ներկայացուցիչներէն զատ, բացման հանդէսին ներկայ էին նաեւ ծերակուտական Գ. Հօնօրա եւ Փարիզի համալսարանին վարիչը Գ. Շարլէթի։

ՍՊԱՆԻԱ ԽԱՂԱՂ Է

Մատրիտի մէջ, Սպանիոյ մեծամեծները, ազնուականներ, քաղքենիութեան եւ ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ զբաղէտներ ժողով գումարեցին, կարծիքի փոխանակութիւն ունենալու համար թէ ինչ կերպով կարելի պիտի ըլլայ վերջ տալ քաղաքական խռովութիւններուն։ Որովհետեւ, եթէ դէպքերը կրկնուէին, կրնան վտանգել ազնուականներու եւ քաղքենիներու կացութիւնը։ Ու, բոլոր ժողովականներու համոզումն այն է թէ յեղափոխութիւնը հանրապետական վարչաձեւ չէ որ կը հետապնդէ, այլ մանաւանդ խորհրդ. վարչաձեւի տակ՝ տեսակ մը անիշխանութիւն։

Ժողովը մշակեց յեղափոխութեան դէմ պայքարի յատակագիծ մը, որուն հաւանութիւն յայտնեցին բոլոր ներկաները։ Անոր գործադրութեան մասին լռութիւն կը պահուի։

Վերջին 24 ժամուան ընթացքին, համաձայն կառավարական զեկոյցի մը, կացութիւնը բարւոքած է գաւառներու մէջ։ Պարսելոնայի բանւորական ձեռնարկութեան կողմէ յայտարարուած գործադուլը չէ տուած սպասուած արդիւնքը։ Ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ, ինչպէս Պիլպաօ, Վալանս, Սարակոս եւ Պարսելոնա աշխատանքը կը վերսկսի։

Լուրջ միջադէպ մը տեղի ունեցած է միայն Ալէքանդէի մէջ, ուր համայնավարները քանդեցին երկաթուղին եւ հեռագրական ու հեռաձայնական հաղորդակցութեան միջոցները։ Բայց բոլորն ալ ձերբակալուեցան։ Մարօքէն բերուած օտար լէգէոնի գինուորները որոնք կը փոխադրուէին շոգեկառքով ստիպուեցան պահ մը կանգ առնել։ Կարգ մը փոքր քաղաքներու մէջ, ըմբոստացման փորձեր կատարուեցան սակայն, շուտով զսպուեցան։

Սաթենիկ Արղութեանի Դամբարանին Առջեւ

ԽՄԲ.— Ողբացեալ ընկերուհի Սաթենիկ իշխան Արղութեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր, փարիզի Հայոց եկեղեցին, նախագահութեամբ Վռամշապուհ արքեպիսկոպոսի որ դամբանական մը խօսեցաւ: Ներկայ էին Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի եւ Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի անդամները, ընկեր Աճարոնեան, իշխան Գ. Արղութեան, Ցիգրան Բէգզադեան, հանգուցեալին ազգականները եւ ուրիշ ընկերներ ու բարեկամներ, որոնց մեծ մասը դագաղին ընկերացաւ մինչեւ Թիէի գերեզմանատունը:

Ընկեր Մ. Վարանդեան մեզի յանձնած է այս գրութիւնը փոխան դամբանականի,

Գերեզման իջաւ աւագագոյնը մեր Դաշնակցական ընկերուհիներէն, 90-ական Թուականներու մեր անդրանիկ փաղանգէն։

Ո՞վ չի ճանչնար Սաթենիկը, Իշխան Արղութեանի ամուսինը եւ զինակիցը: Ո՞վ չի ճանչնար Թաւանխաններու երախտաւոր գերդաստանը, որ տուաւ շարք մը անձնուէր սպասաւորներ Հայոց ազատութեան գաւթին,— Նիկոլ, Նատալիա, Սաթենիկ։

Մ'ըհանդ Հայրենասէրներ— եւ Հայրն ու Մայրը՝ Հայրենասէր— եւ լայնախոհ, ազատամիտ Ազատ Մթնոլորտի մէջ սնուեցին, մեծցան եւ զաւակները Ամէնէն նշանաւորը —ինքը Սաթենիկը՝ վաղուց ազատագրեց ինքզինքը հայ հաշերտական կեանքի կապանքներէն։ Վաղուց Թօթափեց միջավայրի գռեհիկ նախապաշարումները եւ հարկաւ, բայց ճակատ բեմ նետուեցաւ ազատարար հեռ՝ Հայրենիքին սպասաւորելու, հայ ժողովուրդը դաստիարակելու ժամանակակից ոգւով։ Դիւրին բան չէր այն օրերուն։ Աւելի 40 տարի առաջ էր, հայ ազատագրական շարժման արշալոյսին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկիզբներուն։

Մենակ չէր։ Իրեն հետ էր իր քոյրը, Նատալիան, որ քանի քանի անգամ բանտ նետուեցաւ իր քաղաքական ընթացքին, իրեն հետ էր Դպրիտ Փոլոշեանը (Թագէոսեան)։ Կային ուրիշներ։ Բոլ նետուեցաւ Սաթենիկը եւ առաջին իսկ օրերէն կապեց իր կեանքը մեր Ցովսէփ Արղութեանի հետ, որ մէկն էր Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն։

Թիֆլիզի մէջ կարճատեւ եղաւ երկու նշանուածներու գործակցութիւնը։ Նշանուածներ էին à la Մանզոնի (Promessi sposi)։ Նշանուածներ էին եւ ուխտակիցներ Ս գործին։ 1891ին Պարսկաստանը —յեղափոխական գործիչներու առաջին հանգրուանը։ Պարսկաստանը— դուռը Վասպուրականի, մեր զէնքերու մթերանոցը, մեր առաջնական խումբերու մարզարանը։

Նշանուածները հաստատուեցին Թաւրիզի մէջ— եւ մինչ Ցովսէփ կ'երթեւեկէր Սալմաստի ու Վանի միջեւ, Սաթենիկը, վարժուհի տեղական հայ դպրոցում, համակ եռանդ ու ոգեւորութիւն, կ'արթնցնէր Հայոց ազատութեան գաղը հայ կանանց շրջաններում, կը կազմակերպէր կանանց խումբեր։

Կուգար երբեմն Ռոստոմ, կը մասնակցէր կուսակցական ժողովներուն։ Խելօք, վճռական, գէմքը ազդու, հոգով սուրբ, հայրենասէր օրիորդի ներկայութիւնը կը խանդավառէր մեր երիտասարդ շարքերը։

Ցեսայ զինքը առաջին անգամ 1895ի օգոստոսին, Թաւրիզի մէջ, երբ մեր Հայաստանցի հարիւրաւոր [illegible] խումբ խումբ, զինուած կ'անցնէին սահմանը։ Եւ այդ առաջին հանդիպումս տեղի ունեցաւ [illegible] պարագաներում, զոր երբեք չպիտի մոռնամ։ Իմ առաջին պաշտօնս էր Արարատեան աշխարհում ու ռուս Թրքական սահմաններուն մօտ, ուր կը տեսնէի մեր հայդուկ ընկերներն ու ընկերուհիները։ Եւ երբ հասայ Թաւրիզ, անզուսպ կամիւէն առաջ գիւ երեւելեան ֆէդայիներու ժողովատեղին։ Ընդարձակ, անշուք բակ մը, խուռն երեսնա բազմութիւն, ընթերցք սեղանի շուրջ, երաժշտական խումբ, երգեր ու ճառեր, եւ հոն բազմած էր Սաթենիկը, շրջապատուած Հայոց աշխարհի աթաններով, Սերոբ, Հրայր, Աշոտ Թ Թոլ, Ռաֆէծ Ռւսդ, Դուրգան, Նադօ... (Անդրանիկը մեկներ էր իր խումբով, քանի մը օր առաջ)։ Ցոլորդ օրը իրենց հարիւրաւոր ընկերներով սպառազինուած, պիտի անցնէին զոյլ մը երկիրը՝ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու։

Վերադարձաւ օրիորդը Պարսկաստան։ Նշանուածները ամուսնացան։ Ցովսէփը կը շարունակէր իր գործը, մերթ իբրեւ ուսուցիչ, տեսուչ, մերթ իբրեւ զինատար խումբի առաջնորդ։ Դարձաւ ի վերջոյ Խանասորի իշխանը։ Արշաւանքէն վերջ, մասնակցած ռուս կառավարութեան, աքսորուեցան դէպի Հեռաւոր Վիատկայի նահանգը, ճիշդ այնտեղ շուրջ երեք տարի։ Սաթենիկն ալ բանտ նոյն ժամբան, գնաց բաժնելու աքսորական ամուսնու դառնութիւնները։

Ապա երկուքով — Նորէն Կովկաս, ուր կենդանի մասնակցութիւն ունեցան ռուսահայութիւնը փոթորկող բոլոր շարժումներուն։ 1915ին կամաւորական Երդ գունդին հրամանատարն էր Եւ հոն, Երեւանի շրջակայքում, երկրորդ անգամը տեսայ Սաթենիկը, ամուսնուն քով, ինչպէս միշտ կ'ոգեւորէր, կը քաջալերէր հին հայդուկը։ Իշխանը մեկնեցաւ դէպի ամէնէն վտանգաւոր ճակատներէն մին — Բէվանտուզ — ուր հերոսական կռուին մէջ ծանրավիրաւորուեցաւ մեր քեռին։ Իշխանը մեկնեցաւ դէպի կրակ, իր կինակցուհիին [illegible] մօտ, անգամ մը եւս գրկելով արժանաւոր ամուսինը եւ իր սիրելի Արփիկը, ռազմիկներուն միակ զաւակը, որ այնքան յուզիչ սիրով այս վերջին տարիներուն կը խնամէր իր մայրիկը անողոք ցաւի ճիրաններուն մէջ...։

Երկար է պատմութիւնը մեր այս երկու Թանկագին ընկերներու արկածալից կեանքին։

Եւ ահա ճակատագրի անգութ խաղը։ Երկուքն ալ՝ այսօր պանդուխտ սառը հողին տակ, հեռու, օտար հորիզոններում, Պարիզեան խուլ արուարձանին մէկ։ Քով քովի, անբաժան — ինչպէս անբաժան եղեր են իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին։ Խոնարհինք նուիրական դամբարաններուն առջեւ, հանգիստ մաղթենք բազմաչարչար աճիւններուն։

Երիտասարդ ընկերներ եւ ընկերուհիներ, Երբ խնամքին կը յանձնուին այդ զոյգ դամբարանները, գուրգուրանքով շրջապատեցէք զանոնք։ Հոգացէք, որ անոնք չմոռցուին անտարբերութեան մամուռի։ Հոգացէք, որ այդ սիրելի անունները չմոռնուին մոռացութեան ալիքներուն։ Ներշնչուեցէք, ընկերուհիներ եւ ընկերներ, անոնց նուիրական յիշատակովը, շարունակեցէք անոնց գործը։ Թո՛ղ այդ զոյգ շիրիմները գաղափարային ուխտագնացութեան վայր մը դառնան։ Թո՛ղ մեր երկու վեթերանները գերեզմանէն ալ շարունակեն ներշնչել, ոգեւորել ու դէպի գործ մղել սերունդները։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ "ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ„

(Ե. եւ վերջին մաս)

Գաղթահայ աշխատաւորութիւնը հեռու պահել զանազան երկիրներու մէջ դասակարգային պայքարներէ, անասկէա մըն է, որուն դէմ չի կրնար ըլլալ ոեւէ հայ, եթէ իրապէս կը մտածէ այդ նոյն աշխատաւորութեան բարիքը։

Կասեանը եւ անոր նման մտածողները, անշուշտ այս ընթացքին մէջ կրնան «դասակարգային թշնամին» տեսնել, եւ կամ «հակայեղափոխական» սուղութիւն մը, ընդդէմ «մարտնչող պրոլետարիատին»։

Թերեւս արդար են իրենց այս դատողութիւններու մէջ, նկատելով իրենց հիմնական աշխարհայեացքը ընկերվարութեան, ազգութեան եւ յեղափոխութեան մասին։

Եւ սակայն հայ միտքը իր զարգացման ընթացքին իսկ առիպուած է հաշուի առնել ո՛չ միայն իր ազգային միջավայրը այլեւ շրջապատը։

Գաղթահայութեան քաղաքական անատոյց վիճակը, մեր ազգային հաւաքականութեան պահանջած անհրաժեշտութիւնը, աւելի եւս կը թելադրեն հեռու մնալ զանազան երկիրներու ներքին վէճերէն։

Եւրոպական բոլոր երկիրներու մէջ, ո՛չ միայն չեն հանդուրժեր մեր այս կարգի աշխատանքներուն, այլեւ ամենահաստատ դէպքն իսկ յաճախ ամենամեծ ընդհանրացումներով կ'օգտագործեն ի վնաս մեզի։ Եւ թող Կասեանը երբեք չմխիթարուի այն առարկութեամբ թէ այդ կարգի երեւոյթները յատուկ են «կապիտալիստական» երկիրներուն։ Գաղթահայ աշխատաւորութիւնը մասնաւորաբար հոս Ֆրանսայի մէջ, այս ուղղութեամբ լաւ դասեր ունի առած, եթէ յաճախ զանազան կուսակցութիւններ կը քաջալերեն մեր աշխատաւորութեան մասնակցութիւնը այս կամ այն դասակարգային կամ արհեստակցական կազմակերպական ձեռնարկներու մէջ, անոնք բոլորն ալ աղբիւրք են իրենց կուսակցական շահերու պահանջին։ Մինչդեռ նոյն այդ կուսակցութիւնները ո՛չ մէկ գնով չեն ուզեր պաշտպանել եւ ո՛չ մէկ օտարական, ով ալ որ ըլլայ ան։

Ինչ ըրաւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը իբ կազմակերպած կուսակցութիւնը, իբ կազմակերպած ցոյցերուն մասնակցելու մեղադրանքով երկրէն արտաքսման դատապարտուածներու համար։ Ո՞վ պաշտպանեց գաղթահայ աշխատաւորը այլ առիթներով իր կրած զրկանքներու եւ մանաւանդ զրպարտութեան շրջանին։ Ո՛չ մէկը ի հարկէ, երբ երկրի իշխանութիւնը կը դնէ անոր ի նպաստ յատուկ օրէնքներ։

Եւ վերջապէս գիտենք թէ յաճախ ալ կուսակցական հակամարտութեանց, ներքին իրարանցումներու զոհ կ'երթան միշտ օտարական աշխատաւորները, որոնց կարգին նաեւ մեր հայրենակիցները։

Հարկ չկայ աւելի ընդհանրացնել այս հարցը։ Կասեանը եւ բոլոր տեսակի Կասեանները իրենց այդ կարգի մեղադրանքներէ առաջ, եթէ իրապէս անկեղծ են իրենք իրենց զգացումներու մէջ, թող ջանան անհետացնել այն բոլոր խոչընդոտները որոնք կը թելադրեն հեռու պահել գաղթահայը դասակարգային վէճերէն։

Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը երբ մէկ կողմէն կը ձերմէ ամէն պատասխանատւութիւն հայ գաղթահայ աշխատաւորութեան, գնելով հայամթլոսի վիճակին մէջ, ո՞ր տրամաբանութեան եւ բարոյական օրէնքի վրայ կռթնած կը թելադրէ նոյն այդ աշխատաւորութեան.

«Լցուէք ըմբոստութեան ոգւով եւ պայքարի եռանդով. Մեկնէք ձեր կոշտացած ձեռքը ձեզ շրջապատող դասակարգային ընկերներին եւ բազմացնելով նրանց յեղափոխական շարքերը, պայքարէք յանուն կապիտալիստական աշխարհի կործանման...»։

Հայաստան նստած այս տողերն ուղղել գաղթահայ աշխատաւորութեան, անէր է, ամենավատ տեսակի «ծնիզմ», որու դէմ պէտք է պայքարի ո՛չ միայն Դաշնակցութիւնը, այլեւ բոլորը, եթէ մաքուր պատասխանատուութեան գիտակցութիւն ունին այս ժողովրդի հանդէպ։

Գաղթահայ կեանքի անդորրութեան մասին պատէ պատ զարնուող պարոնները կը գնահատեն արդեօք, թէ ո՛ւր կը տանի իրենց արկածախնդրութիւնը Հայաստանի ցաւագար վարիչներու այս կարգի արարքներու հանդէպ։ Կ'ըմբռնե՞ն վերջապէս թէ որքան վտանգաւոր խաղ է յանուն հայրենասիրութեան սիրաբանիլ անոնց հետ, որոնց համար Հայը այնքան արժէք ունի եւ իմաստ, որքան կրնայ նպաստել միջազգային պրոլետարիատի դատին։

Դառնանք սակայն Գ. Կասեանին։ Ան առանձին կարեւորութեամբ կը ծանրանայ Դաշնակցութեան մեղադրանքներու մասին, որով վիճելի կը նկատուին Հայաստանի շինարարական ձեռնարկները եւ մանաւանդ անկախութիւնը։ Փաստարկութիւնները նոր չեն, ոչ ալ անկողմնակալ։ Շինարարութեան մասին, մեր մամուլը իրենց միակ աղբիւրներէն օգտուելով կուտայ իրական պատկերը առանց չափազանցութիւններու եւ մանաւանդ առանց... երախտագիտութեան։

Կասեանը իր բոլոր փորձերով աւելին չըներ եւ չապացուցաներ։ Անկախութեան մասին իր ըրած բոլոր փաստարկութիւնները ոչ միայն ծիծաղելի են, այլ եւ անիմաստ ու անըմբռնելի։

Ամէնէն առաջ ան ի զուր այս հարցի շուրջ շփոթմնալի կը ծածկէ իր իրական միտքերը։ Մենք կ'երեւի թէ համայնավարը կը մերժէ անկախութիւնը եւ հայրենիքը այն իմաստով որ կ'ընդունինք մենք գաղթահայերս։ Կասեանը կրնայ խոստովանիլ, որ իրենք անկախ են իբրեւ երկիր, իբրեւ ազգ եւ իբրեւ պետութիւն։ Ի հարկէ ո՛չ։ Փա՛ստ, — իր իսկ Կասեանի վերջին «ելոյթ»ը (Տես յառաջ 13 դեկտ.) որով վտանգաւոր կացութիւն մըն է ստեղծուած իր համար։

Այդ ի՞նչ տեսակի անկախ երկիր է, որ Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահը, այլ խօսքով խորհրդարանի նախագահը կը զգացնէ թէ՝ ինք եւ իր հետ շատերը «հնարաւորութիւն չունին արտայայտուելու» շնորհիւ այն սարսափելի մթնոլորտին որ ստեղծուած է երկրին մէջ։

Իսկ հոն ուր միտքը կաշկանդուած է, լեզուները փակուած, ուր մենատիրութիւնը, կամայականութիւնը, կեղծիքն ու զրպարտութիւնը թագաւորած, աւելորդ է խօսիլ անկախութեան մասին։ Դեռ չենք ուզեր կրկնել թէ ի վերջոյ երկիրը մեքենայ մըն է, խաղալիք մը, որու իրական տէրը վերջին հաշուով Ստալինն է, ամենավաթարագոյն բռնաւորը։

Այս բոլորէն ետք, աւելորդ են ծանրանալ Գ. Կասեանի միւս կէտերու վրայ, որովհետեւ կեղծիքը, ինչպէս միակողմանի վերաբերմունքը ամբողջապէս կլանած են զայն։ Ան մինչ մէկ կողմէն վայնասուն կը նկատէ Դաշնակցութեան տեղեկութիւնները Չէկայի եւ առհասարակ Խորհրդային արհեստ վարչաձեւի մասին, հակառակ երկրի «խաղաղ եւ անդորր» վիճակին, միւս կողմէն սակայն կը գրէ.

«Անտարակոյս, բանուորութեան դիկտատուրան, ամենադաժան կերպով պատժում է նրան, որը համարձակւում է փորձել իր հիմքերը»։

Եւ գիտէ՞ք թէ որոնք են այս հիմերը փորողները, աշխատաւոր զանգւածների դասակարգային թշնամիները», որ Թարգման Հայաստանի գիւղացութիւնը, մտաւորականութիւնը, հոգեւորականութիւնը եւ բոլոր ո՛չ համայնավարները։

Հոս արդէն վերջակէտ մը, վերջ տալու համար այս շարքին։ Փորձը որ ըրած է Կասեանը Խ. Հայաստանի տասնամեակի առիթով վերջին հաշուով ո՛չ այլ ինչ է եթէ ո՛չ դասակարգային մարտակոչ մը, գաղթահայ աշխատաւոր զանգուածին, ընդդէմ «կապիտալիստական աշխարհին» ընդհանրապէս եւ Դաշնակցութեան մասնաւորապէս։

Հայ աշխատաւորութիւնը, այս հրաւէրին չէ որ կը սպասէ Խ. Հայաստանի վարիչներէն, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ դասակարգային պայքարներու արժէքը, իր բնակած միջավայրերուն մէջ իսկ։

Պահանջը որ ունի գաղթահայը, հայրենիքի հարազատ, այն է, ձայն մը զօրաւոր եւ կարօտով, հայրենի հարազատ կառավարութեան կանչը հոգածու քնքշութեամբ, վերջ տալու համար այս աստանդական եւ վտանգաւոր իրականութեան։ Իսկ երբ այդ բոլորը անկարելիութիւններ են այսօր, գաղթահայը նորէն [illegible] կ'ուզէ իր հայրենիքը, միայն թէ ձգեն զինք հանգիստ եւ անխռով...։

Ս. ԹՈՎՄԱՍ

Չորս Հայ Եպիսկոպոսներ Բողոքականութեան կը Յարին

Վէպ չպիտի պատմեմ ձեզի։ Ու կը խնդրեմ «Յառաջ»ի գլխ. խմբագրէն, որպէսզի այս յօդուածաշարքը չնետէ Թերթին տարօնայարկը՝ ուր առհասարակ կը գտնուին չեղած կամ չըլլալիք բաները, իրենց մտացածին հերոսներով։

Իմ հերոսներս կեղծ չեն. միս ու ոսկոր ունին ձեզի պէս ալ։ Դուք բոլորդ կը ճանչնաք զանոնք նոյնիսկ եթէ անոնց անունը չտամ։

Ու ալ ձեզ հանդէպ պատճառելու համար՝ գէպքեր պիտի հնարեմ։ Ես պիտի պատմեմ միայն [illegible] մէջ պատահած բաները...

* * *

Վէպին առաջին հերոսը Պարոնիկեանն է։ Չէ՞ք ճանչնար զինքը, Ցոքթոր Արմենակ Պարոնիկեան, տէրը, տնօրէնը, գանձապահը, նախագահը, պատուիրակը, եւ ամէն ինչը գերմանահայ լուսաւորչական առաքելութեան, որ կարծեմ գոյութիւն չունի։ Եթէ գոյութիւն ունի ալ՝ իր երեւակայութեան մէջն է միայն։ Երբեմն ալ իր երեւակայութենէն աշխարհ կ'իջեցնէ զայն գերման միամիտներ ճարելու համար։ Ու այդ միամիտները իրա՛ւ կը հաւատան որ հայ եւ գերման առաքելութիւն մը կայ, ու շուտով Ցիրոզը փարախը պիտի բերէ բոլոր հայերը։ Այնքան ալ արդէն բաւ է որ միամիտ քսակները բացուին, ու չէ քով լեցուի Պարոնիկեանին գրպանը։

Ահա՛ Պարոնիկեանը։ Բայց դեռ ան չամբողջացաւ։

Այս ան պատուելին է որ քանի մը տարի առաջ իբրեւ անզուգ աշխարհի բոլոր հայ Թերթերը։ Ան էր որ Պալքանները ման եկաւ՝ հայ եկեղեցին բարեկարգելու համար, Ցունաստանը, Ռումանիան ու Պուլկարիան փորձեց ճանկը ձգել, եպիսկոպոսներու եւ տէրտէրներու հետ պազտասեցաւ, ժպտեցաւ վար... ժապաւէններուն ու խմբագիրներուն. եկեղեցիները մտաւ քարոզ խօսելու, ու ամէն տեղ ցուցուց [illegible] մը ծալլը առանց մէկու մը [illegible]։ [illegible] կը գուցնէին, [illegible] պիտի տար։ Եթէ իրեն յանձնէին հայ եկեղեցին, որպէսզի փրկէ..

Ու քիչ մնաց պիտի փրկէր եթէ «Յառաջ»ը չըլլար....

Ան էր որ՝ գերմանիա [illegible] ձին՝ հատո՛ր մըն ալ գրեց իր գերման արեւուն հաւատցնելու համար թէ արդէն իր ձիրաններուն մէջն է հայ եկեղեցին, [illegible] ները, իմաստակութիւնները [illegible] նորոգութիւնները կը վճռուին այդ հատորին մէջ. որպէսզի [illegible] հոգեւորականները հաւատային թէ Պարոնիկեանը արդէն հրաշք կը տարած է։ Ու ինչպէ՞ս չհաւատային։ Ան լուսանկարներ ալ սպած էր այդ գրքին մէջ։ Անոնք քաշուած էին հայ եպիսկոպոսներուն հետ, պաշտօնական առթիւ կամ յեղափոխականներու հետ, [illegible] մինչեւ նոյն սեղանին վրայ։ [illegible] երբոր կը տեսնեն ինչպէ՞ս [illegible]։ Ցուցո՛ւր դուն [illegible] մանմիամիտները իրենց [illegible] կը բանան, [illegible] երբ հայ ազգը պիտի [illegible] փարախը...

Ու ան էր գարձեալ որ հայ ժողովուրդին քարոզեց «Աւետիս գթշնամիս հերք»։ Ան իր գրքին մէջ պատմեց տեսիլք մը՝ որ Ցիսուսը իրեն թէ երեւցած է իրեն գիշեր մը, զինադադարի [illegible] գայլին, երբ դեռ Թարմ էր զարհուրելի սպանդը. եւ երբ Պարոնիկեան, Լայփցիկի մէջ բժշկական ուսանող, միտքը կը քննէր իր տանջուած ժողովուրդը եւ անտուած միլիոն մը զոհերը, եւ միտքը կը բերէր իր իսկ պապերը՝ որ նոյնպէս հնձեր թշնամին։

Այդ պահուն է որ ան կը լսէր անուշ ձայն մը որ իրեն կ'ըսէր, պէտք չէ վրէժխնդիր ըլլալ, այլ պէտք է թշնամիներդ սիրես իբրեւ։ Թէ այդ րոպէէն կը սկսի սոսկալի փոթորիկ մը իր հոգին մէջ, ու կը տեւէ մինչեւ առաւօտ, երբ Ցիսուսը այլեւս կը համոզէ զինքը։ «Ու այդ գիշերը կ'ըսէ Պարոնիկեան, առաջին անգամ աղօթեցի եւ սրտանց թուրքերին փրկութեանը համար։»

Ու երբ կը շրջէր Պալքանները, այս մարդուն շրթունքէն մէ՛կ կը վազէր։ Ան գիտէր քաղցրօրէն իր առաջարկները։

Դիմացինը հայ եպիսկոպոսն էր. Պարոնիկեան անմիջապէս կ'երկարէր խայծը.

— Սրբազա՛ն, դուք պէտք ըլլաք իմ ճեմարանիս տեսուչը։

Անգործ վարժապետ մըն էր խօսակիցը։ Պարոնիկեան գիտէր զայն ծանրը ձգել։

— Իմ ճեմարանիս մէջ ուսուցիչ պիտի ըլլաք դուք եւ լաւ ռոճիկով։

Ու այսպէս փառաւոր գիտէր խօսիլ խմբագիրներուն, վարժապետներուն, սեղաններուն, փոքրաւորներուն, անտէրներուն, լուսարարներուն հետ։

Ու միշտ գրպանէն կ'երեւէր չէքին տետրակը.

* * *

Արդ այս մարդուն է որ այս տարու «առաքելական» բողոքական մը [illegible] դարձեալ դէպի Երուսաղէմ, Եգիպտոս եւ Ցունաստան, այլեւ վճռած հայ ժողովուրդը [illegible] բերել։ Կ'երեւայ այս անգամ քիչ մը աւելի կրցած է հաջողիլ։ Ու Գերմանիա գարձին [illegible]

…ն կ'անուանէ յաղթանակը իր գերմանական գոհերուն։ Ան իր առաջնութիւնը կը պատմէ իր օրգանին «Նոր Հայաստան»ի (Das neue Armenien) 25րդ թիւին մէջ, որուն փառաւոր գուցնէ իր յաղթանակը։ Առաջին տասնօրեակ …ները լուսանկարներ են՝ որոնք կը ներկայացնեն հայ եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ, յանախ …ը Պարոնիկեանը եւ իր կինն ալ մէկ… Ցեռայ (էջ 14-18) կը պատմէ իր առաջնութիւնը եւ իր բանակցութիւնները հայ հոգեւորականութեան հետ՝ հայ եկեղեցին իր ուզածին ձգելու համար։

Պարոնիկեան արդէն կը փայլեցնէ՞ ան վստահ է ա՛լ վերջնական յաղթանակին։

Երկու տարի առաջ եթէ ան …՝ անպիտան «Ցառաջ»ն էր պատճառը։ Հազիւ ենթ էր ձգեր ուզածը՝ ան փախցուց …ները։ Գերմանիոյ մէջ …նք ձանձրացողները իր դիմակը …ցին, ու պահ մը շուարեցին …։

Բայց օրհնեալ է Սէրը որ օգնութեան եկաւ իրեն։ Այս անգամ … պիտի յաղթէ։ Իր հետն են …ամահմանի բոլոր կարկառուն …ները, որոնց ալ կ'եւ…ն ցուցուցեր է չէքին տեսու…, իր առօրակին մէջ ան պատ… կը խօսի յաղթականի մը պէս … է թշնամին։

Օրհնեա՛լ է Սէրը՝ որ մեղքցաւ … հեթանոս ժողովուրդին։

Պարոնիկեանը կը յուսայ … ձեռք ձգել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը։ Քաւէ… գրպանն են, չէքի տեարին …ին։ Արդէն հիմակուընէ ան … է վարդապետները, նոյնիսկ …ները եպիսկոպոս ձեռնադրելու…

Աչքէ անցուցէք, խնդրեմ, «Նոր Հայաստան»ին 25րդ թիւը։ … դ'առանգաւորաց դպ…ին տեսուչ կոչուած վարդապետը … է շինած հոն, Աղեք… Մամբրէ վարդապետը՝ …եպիսկոպոս, նոյնիսկ եպիսկո… է Երուսաղէմի ինը նոր… աբեղաները։

Սրամիտ ընթերցողը հարկաւ … ինչու՛ն։ Որպէսզի գեր… որոնք գիտեն Թէոդորոսին … եպիսկոպոսներու ամբողջ … մը ունի ձեռքին տակ, ու … կրնայ ամբողջ հայ ժողովուրդը միւռոնը փարատը բերել։

* *

Հիմա որ գլխաւոր հերոսը … նկարագրեցի, գանանք … հերոսներուն

ՀՐԶԻԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ջեկոյց բանախօսութենէն յետոյ, զոր Շ. Նարդունի կարդաց յանախակի ծափահարութիւններու տակ, նախագահ Ա. Ահարոնեան ոտքի ելաւ եւ համբուրեց Նարդունիի ճակատը, մինչ ան յուզուած կը համբուրէր Ահարոնեանի ձեռքը։ Ժողովուրդը եւս խանդավառուած էր երէց և կրտսեր սերունդներու նոյն արտայայտութենէն եւ կը ծափահարէր շարունակ։

Ցետոյ Ահարոնեան խօսեցաւ.

— «Այս զեկոյցը պատկեր մըն է իրական եւ ողբերգական, բայց յուսալի եւ ուժեղ։ Սիրելի Նարդունի, եւ Զափահաս Որբեր, Հայոց անդաստանի ծիլեր, ոչինչ, ո՛չ գրականութիւն, ո՛չ գիտութիւն եւ ո՛չ մէկ բան, այո՛, ոչ մէկ բան չէ կարեւոր՝ եթէ չկայ հայրենիք։ Այո՛, սիրելի զաւակներս, բոլորիդ հետ եմ, հայրենիք պէտք է եւ պէտք է գայն կերտել։

Ցետոյ Տիկին Ժան Հէյթ-Հարլէ երգեց երեք եւրոպական կտորներ։

Հանդէսին երկրորդ մասն սկսելով բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը Գ. Յովհաննէսեան.

—Ես ալ որբ մըն եմ հայրենազուրկ, եւ կ'ուզեմ յարգանքի բաժինս ձեզ բերել ի տես հընգամեայ հսկայական վերելքին, բուն աշխե կը զգանուինք։ Ձեր միութեամբ խոշոր կորիզ մը կը բերէք։ Նշան ձեր աննկուն կամքին։ Մենք ի՞նչ պիտի ընէինք ձեր կողքին։ Մափահարելը չի բաւեր։ Ձեր կարաւանը փոքր է սկսուած գործին համար եւ ճամբան երկար է։ Մենք ձեր կարաւանին կը միանանք։ Կ'ուզենք այն մուրհակէն, որուն մասին խօսեցաւ մեր մեծ հեռտորը, կըտոր մըն ալ մենք վերցնել, բաւ է որքան անտարբեր մնացինք, հայրենակիցներ։ Կորսուելու դատապարտուած ենք եթէ այսպէս շարունակենք։ Օրինակ առէք մեր որբերէն, երէկուան որբերէն։ Թող քարանան այն Հայերը, որոնք վայրկեան մը իսկ կը մտածեն թէ մեր Դատը կորսուած է։

Զափահաս որբեր, ձեր հայրերը մեզմէ բախտաւոր մեռան, անոնց հոգիներուն մէջ գոնէ հաւատքը կար։ Պահեցէք այդ հաւատքը, այդ Թանկագին ժառանգութիւնը ձեր մատաղ հոգիներուն մէջ»։

Օր. Ալիս Երամեան շնորհալով նուագեց երկու կտորներ։ Ցետոյ խօսեցաւ Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ Մ. Գուլյումճեան։

—«Ինչպէս սովորութիւն է, այսօր ալ Զ. Ե. Ռ. Միութեան հընգամեակի տօնին առթիւ, անոր պատմականն ընենք սկսելով ծագումէն, Ո՞վ հիմնեց այս կազմակերպութիւնը։ Պատասխանը անմիջական է.— Թուրքը։ Մեր ցեղին կէսը բնաջնջելու համար Թալէաթը կը հրամայէր 7—70 տարեկանները ջարդել։ Մինչեւ 7 տարեկանը խնայելով Թուրքը նուազագոյն խիղճը չէ ունեցած այլ մեր ցեղին հանդէպ։ Այդ կը կազմէր իր ցեղային ծրագրին երկրորդ մասը, այն էր Թրքացնել եւ ձուլել։ Իրականացա՞ւ Թուրքին ծրագիրը։ Ցեղին կէսը բնաջնջել յաջողեցաւ, բայց անոր բեկորները, մինչեւ 7 տարեկան խնայուած որբերը ոտքի ելան անապատներէն իրենց ծնողներուն վերջին մրմունջներուն ունկնդիր ցեղին ուսմանցման հայ շառաւիղներ հանդիսանալու համար։ Անապատներէն վերջ ազգային եւ ամերիկեան որբանոցներուն մէջ նորանոր գրկանքներ, նորանոր տառապանքներ իրենց մէջ զարգացին վրէժխնդրութիւնը, որպէսզի անոնք արդար պատուհասը դառնան իրենց հիմնադրին։ Այս սերունդը սկսած է ամէն կողմ խլրտիլ։ Եթէ իրենց շարժումը գիտակցական չէ, բնազդական է։ Այս Միութիւնը կրանիտ պէս կ'ամրացնէ հայ ժողովուրդի գործօն տարրերը։ Մեր անցեալը դառնութեան պատմութիւն է։ Այս Միութիւնը այսօրուան հանդիսաւորութեամբ նոր յանձնարարագիր մը կը ստորագրէ։ Դաշնակցութեան համակրանքը միշտ իրեն հետ պիտի ըլլայ, որովհետեւ այս Միութիւնը ժառանգորդն է ասպուշանի վերածուած մեր հայրենիքին։ Զափահաս Որբեր, զըզւա՛ն կարելի է հեռու մնացէք անմիաբանութենէ եւ կուսակցական վէճերէ, ներքաւ լով ձեր սրբազան նպատակին։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեզմով կը գտնէ նոր ազդակ մը ժողովուրդի ազատագրական պայքարին մէջ։ Նոր նոր շարքեր կազմած միասնաբար դէպի կռիւ, դէպի հայրենիք»։

Ժողովուրդը, տեսնելով ներկայութիւնը Շ. Միսաքեանի, որ նոր կը վերադառնար Յունաստանէն, բուռն ծափահարութիւններով բեմ հրաւիրեց զայն։ Ընկերը յանպատրաստից ուղեց քանի մը խօսք ըսել։

— Շատ բան ունիմ ձեզի ըսելիք, ուրիշ առիթով մը։ Որբերու հետ գտնուեցայ Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ։ Ամէն տեղ նոյն պատմութիւնն է որ կը շարունակուի, անտանելի եւ անհաւոր։ Որբերու անհամար թիւ մը, ցրուած աւելի քան 50 գիւղերու մէջ։ Օրական 18-22 ժամ աշխատանք ծխախոտի դաշտերու մէջ։ Անոնք մեզի կ'ըսէին.— Գացէք եւ ամէն տեղ պատմեցէք «Հայ ենք մենք եւ հայ կը մնանք»։ Բայց անոնք հայ են այնքան որքան կրցած են հայերէն սորվիլ անապատներու մէջ կորսուած իրենց ծնողներէն կամ որբանոցներու մէջ։ Ցիրուցան՝ լեռներու եւ գիւղերու մէջ, անոնք կորսուած են ազգային կեանքէ։ Անհրաժեշտ է նոր ճիգ մը փորձել, ընդարձակել Զ. Ռ. Մ. ցանցը Ֆրանսայէն Մակեդոնիա եւ մինչեւ Սուրիա, երեք հիմնական Թեւերով, փրկելու համար այս Թանկագին բեկորները։

Ցայտագիրը աւարտած ըլլալով, Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ Բաբգէն Քէշիշեանի շնորհակալական խօսքերէն յետոյ, այսպէս կատարեց փակումը Ա. Ահարոնեան.

— Այս փառաւոր երեկոյին, քաղցր, ազնուական, կրթիչ եւ յուսալից։ Հայ ժողովուրդի գիտակից մասը իր Զափահաս Որբերուն հետ էր։ Եթէ թերթերու մէջ չեն լեցներ ձեր անունը, այդ ոչինչ կը նշանակէ։ Փաստն այն է որ ժողովուրդը մեծ համակրանք ունի ձեզի հանդէպ։ Մենք հին սերունդ, միջակ սերունդ, տեսնելով այս ազնուական շարժումը, մենք եւս թափ կ'առնենք եւ կ'երիտասարդանանք։ Մեր քաջալերութիւնը, մեր սէրը, մեր հոգին ձեզի հետ է այժմ եւ միշտ»։

Ու երբ Որբերու «Եփրատ» նուագախումբը կը Թնդացնէր քայլերգը, բազմութիւնը կը մեկնէր գոհ տպաւորութեամբ։

Յ. ԱՆԱՍԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔ ՄԸ ԿԸ ԳՆԵՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Դեկտ — Մէկուկէս ամիս առաջ Մարսէյլի Առաջնորդը պաշտօնական կոչ մը կ'ուղղէր հայ ժողովուրդին քաղաքիս կեդրոնին մէջ վերջերս գտնուած յարմար շէնք մը գնելու եւ զայն յատկացնելու մանկապարտէզ նախակրթարանի։ Այդ շէնքին արժէքն է 350,000 Ֆր. մօտաւորապէս, որուն 230'000ը ապահովուած է երեք ազնիւ առատաձեռն բարերարներէ։ Սակայն բարերարները մէկ պայման կը դնեն, այն է՝ Ֆանցորդ 120,000 Ֆրանքը Մարսէյլի գաղութը հանգանակէ նախապէս, որմէ յետոյ բարերարները անմիջապէս պիտի արամադրեն իրենց խոստացած գումարները։ Այդ հանգանակութեան գործը գլուխ հանելու համար Առաջնորդը Ազգ. կեդրոնական վարչութեան հետ համախորհուրդ ընտրեց 9 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ պաշտօն ունի ամէն Հայու անխտիր դիմելու խնդրելով անոնց լուման, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտով հայ մանկուոյն ազգային դաստիարակութեան ամենազլխաւոր ազդակը եղող վարժարանը ստեղծէ։ Մարսէյլի բոլոր արուարձանները երբ ունին իրենց սեփական մանկապարտէզները, քաղաքիս կեդրոնի հայութեան ամօթ պիտի ըլլար չունենալ իրենը։

Արդ մենք հաւատացած ենք թէ Մարսէյլի հայութիւնը լայնօրէն պիտի մասնակցի այդ հանգանակութեան եւ իրեն դիմող յանձնախումբին անդամները ձեռնունայն չպիտի վերադարձնէ։ Ուրախ ենք յայտարարելու թէ քաղաքիս 30ի չափ Հայրենակցական Միութիւնները արդէն անմնան եռանդով լծուած են այս գործին եւ կը տրամադրեն այս ազգօգուտ նպատակին՝ ո՛չ միայն իրենց գանձին մէջ գանուած պատրաստ գումարները, այլ նաեւ որոշում առած են իրենց բոլոր անդամակիցներուն եւ անգամ չեղող քաղաքացիներուն նիւթական օժանդակութիւնը ապահովել ամէն գնով։ Երբ այս նուիրական գործը՝ այսքան ջերմ եւ անվերապահ ընդունելութիւն կը գտնէ ժողովրդական հոծերու, բայց լոյն խաւերու մէջ, ասիկա արդէն յաջողութեան ամենամեծ գրաւականն է մեզի համար։

Յանձնախումբիս նախագահն է Պ. Արմենակ Կիւլպէնկեան։

Հանգանակութեան փակման Թուական որոշուած է 1 Փետրուար 1931։

Ի դիմաց կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբի ատենապետ՝ Գ. Գ. Խայիկեան, ատենադպիր՝ Մ. Կապուտիկեան։

Յ. Գ.— Ուրախ ենք աւելցնելու թէ երկու օր առաջ՝ նօտարին քով 5000 ֆրանքի կանխավճար մը ծգուած է վերոյիշեալ նպատակին, որով գործին յաջողութիւնը գրեթէ ապահովուած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

7 Դեկտ. կիրակի օր Շավիլի Երի. Երիտ. Միութեան ֆութպոլի խումբը բարեկամական մըրցում մը կատարեց E. Romenville (R) խումբին դէմ, որուն յաղթեց 3ով 0։

Իսկ անցեալ կիրակի 14 դեկտեմբեր խումբը մեկնեցաւ Ivry մրցելու համար տեղական C. A. Ivry (R)ի դէմ։ Ֆրանսացիներուն բուռն յարձակողականները ապարդիւն մնացին մեր պաշտպանողական գիծին առջեւ. իսկ մեր յառաջապահներուն եւ միջնապահներուն լաւ խաղարկութիւնը ապահովեց խումբին յաղթանակ մը եւս, շահելով 4 նշանակէտ՝ 0ի դէմ։

Վողը Վիրոֆլէյի դաշտին վրայ (Rue Versailles, Viroflay) տեղի կ'ունենայ հեռաքրքրական մրցում մը մեր եւ C. O. Suresnes (Latil) խումբին միջեւ ժամը 13.15ին։

Ժամադրավայր մարզիկներու.— «Du puits sans vins» հանրակառքի կայանին առջեւ ժամը 12·15ին։

Կ. Թ.

ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

«Մուրճ-Մանգաղ» (21 Նոյ.) կը պատմէ թէ Գանձակի մէջ հայ արի մը, Գ. Ցակոբեան, լուր կուտայ իշխանութեան թէ նիկոլ Արամեան արծաթ դրամ պահած է տանը մէջ։ Քննութիւնը արդարեւ երեւան կը հանէ 100 րուբլի արծաթ, զոր կը գրաւէ կառավարութիւնը եւ Արամեանն ալ ենթակա հարութեան կը դատապարտէ։ Ցետոյ այս դատավճիռը կը փոխուի 10 տարուան բանտարկութեան։

Ժամանակ մը յետոյ Արամեանի ընկերը Մատթէոս Սիմոն Մովսէսեան, երկու բարեկամներուն հետ, քաղաքէն դուրս կը տանի Ցակոբեանը եւ կը մորթէ, վրէժը լուծելու համար իր ընկերոջ։ Այս ոճիրին ականատես կ'ըլլայ փոքրիկ այծարած մը, որ կը փախչի եւ կ'ազդէ ոճրագործներուն ձեռքէն։

Լուր կը տրուի քաղաքին իշխանութեան, որ երեք օր կը փնտռէ Ցակոբեանի դիակը եւ չի յաջողիր գտնել։ Ոճրագործներն ալ փախած էին, բայց ի վերջոյ կը ձերբակալուին։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՅ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ

Ընդհ. պատերազմի ընթացքին շատ Հայեր գերի տարուեցան ռուս կամ ուրիշ բանակէ մը, եւ կորսուեցան ու մեռան Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ մէջ կամ այլուր։ Իւոս Սինոդին պատուիրակը, Փիէր տը Ժանքովսքի, կը յայտնէ թէ իր տրամադրութեան տակ ունի ինչպէս ռուս նոյնպէս հայ մեռելներու անուանացանկը, անոնց Թաղուած տեղին յիշատակութիւնը։

Բոլոր այդ տեղեկութիւնները պաշտօնական են։ Անոնք որ մեռել մը ունին կամ կորսուած ընտանիքին անդամ մը, կրնան դիմել ռուս սինոդին պատուիրակին որուն հասցէն է.

Pierre de Jankowski, délégué général, Berlin-Chalottenburg, Wallstrasse 30, II Treppen.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

…ած օրերս մինչեւ դուրս … օրերնիս բուք, քամի, անձ… …խառն ձիւն էր։ Զօրքերու …թիւնը շատ վատ էր։

* *

Երկու օր վերջ Նորէն Նամակ …ղրկեցին ինծի։ Երբ սուրհանդակ(ը) կուգար՝ (մի կին եւ մի մարդ) նամակը մաներու …առաջ, զօրքերը պոռոզանը հնչեցնէին, հրացանաձգութեամբ կը գոդարէր։ Նամակին …պատասխանեցի. «Մենք նամակներ չենք կրնայ հասցնել։ …ն թէ Ֆերիկ փաշան եւ Բաղէշի …ն հոս գան, անձամբ կը խօսինք իրարու հետ»։

…ր իրենց գրած նամակներ ամէն օր սուլթանին հեռագրով կը հաղորդէին. ինտեղից իրաւէի սանիէ ելաւ, թէ՝ թող երթան սարկոմիսէր Մուշգար էֆէնտին եւ երկրորդ կոմիսէր Մահմուտ էֆէնտին։ Հետերնին գրին խօսքով եւ Ցովհաննէս վարդապետները եւ ուղարկեցին մեր քովը։ Նրանք եկան Աստուածածնի տակ։ Ցովհաննէս վարդապետին առաջ ղրկեցին, իրենք յետեւից կուգային։

Վանքի Առաջնորդարանի սենեակը մաքուր փռուած էր։ Ինձը աչքի զարնող լաւ տղաներուց իւրաքանչիւրին վրայ 6-6 կարգ փամփուշտ լեցուցի։ Վանքի մէջ մօտի գառարք տեսուչներ կային, բերի նրանք ալ իրարու վրայ դարսեցի, վրայի արկղներու մէջ լիք փամփուշտներ լեցուցի։ Վառօդով տոպրակներ քովս էին, նաեւ ասփերով գործիքներն ալ հոդ էին դրուած։ Մնացած տղաները եւ միաբանութիւնը լեցուցի նէջարանի մէջ, պատուիրեցի որ ոչ ոք դուրս չգայ, պահապան մըն ալ դրի, որ պատուէրիս համաձայն ոչ ոք դուրս չգայ։

Վարդապետն ու Ցերիեւանցի Բարսեղը դուռը բաց ըրին՝ հրամեցէ՛ք ըրին։ Մուշգար էֆէնտին չէր ուզեր ներս գալ, դուռը վերցուցեր էր իրեն, որովհետեւ կը յիշէր իր ըրած չարիքները Հայերու գլխուն։ Մի սուսը բռնէ ձգձգուեցաւ ներս գալէրնին։ Վերջէն Վարդապետին պնդալ։ «Քէ հրամանն եղած է՝ թո՛ղ գան, ինչ կայ վախնալու։ Եթէ զարնելու ըլլայինք՝ Աստուածածնի մօտ կը զարնէինք. մենք խաբելով մարդ չենք սպաններ։ Դուռը գոցէ՛, վերեւ եկո՛ւր»։ Դուռը գոցելու ատեն Մահմուտ էֆէնտին սոսկ կը գնէ գրան արանքը եւ կ'ըսէ. «Կեցի՛ր, ասա կարեցիր»։ Վերջապէս ներս մտան։

Վարդապետն առաջնին ընկաւ, բերաւ Առաջնորդարանի սենեակը։ Կոմիսէրները վրայ՝ աւրեր ու ատրճանակներ չկային, որձակեր էին, միայն պաշտօնական շորերնին էին հագած։

Խորով բանից ձեռքս եւ ըսաւ «Ջուակս, համբուրիր»։ «Ես ալ ով կը մտածեմ, ըսի, հայր սուրբ, համբուրեմ չէ նէ չհամբուրեմ»։ «Համբուրի՛ր, համբուրի՛ր», ըսաւ։ Միւսներուն ալ «բարի էք եկեր» ըսի։

Մեր խօսակցութիւնը ասմնկօրէն էր։ Ես Ցովհաննէս հայր սուրբին 95էն կը ճանչնայի. մի հարիւր անգամ տեսնուած էինք իրարու հետ, բայց իրան խօսքով կը կանչէի։ Կոմիսէրները կ'ըսէին. «Անուններդ գուն սխալ կ'ուտաս՝ խօսքդ է՛ս է, Ցովհաննէսն է՛սէ»։ Մուշգար էֆէնտին ըսաւ. «Մենք հոս եկեր ենք Թագաւորի հրամանաւ, առաջարկութիւններդ ի՞նչ է, ըրէ՛»։ «Թուղթ ու գրիչ բերէ՛ք, ըսի, ու գրեցէ՛ք»։

Նրանք չարին ալ մէկ ըսին, թէ գրելու պէտք չկայ. Թէ, կ'երդուին, որ բոլոր խոստմները, առանց խօսք մը աւելցնելու կամ պակսեցնելու հոն ըսելու։ Մենք առաջարկեցինք մեր պահանջները։

Ես ըսի.— «Մայիսեան ռեֆորմները եւրոպական մեծ պետութիւններու երաշխաւորութեամբ պիտի մտնեն երկրի մէջ, Սուլթանը ինքը ընդունեց այդ եւ ստորագրեց, բայց յետոյ ըրաւ ընդհանուր կոտորածը, որ գրեթէ մինչեւ օրս ալ կը շարունակուի։ Ամառը Դաշտի մէջ գտնուած գիւղերէն սպաննեցիք 59 Հայ։ Խալիլը՝ե՛ս եմ սպաններ, էնոր գլուխը կարողը ես ինքս եմ եղեր, ինչպէս նա կոլեց Սերոբին։ Ահա էս ալ իրեն պատուանշանը, որ սուլթանէն ստացեր է։ Դուք ձերբակալեր էք Ալվարինջցի, Բերդակցի, Ցերիեւանցի 30էն աւելի անմեղ մարդիկ, որոնց յեղափոխութիւնը կ'առնեն եւ Թագաւորին հաւատարիմ են։ Ես աւրած կ'ըլլայի եղպես մի 60 ալ բռնէիք։ Շարիֆ աղայի խնդրին համար բանտարկեցիք մինչեւ 20 հոգի, Մոկունք գիւղը այրեցիք, որի՞կա՛յ մը Շարիֆ աղանիդ, որի՞կա՛յ մըն ալ եսթերը։ Նրանք իրար մէջ գործ են ունեցեր, դուք մեղաւորները պատժելու փոխարէն՝ ամբողջ գիւղը քանդեցիք, որ տարին ակրութեանը կուտար 600 ոսկի, եւ եղչափ մարդ ալ ձերբակալեցիք։ Ի՞նչ է պատճառը, որ 300 բանտարկեալներու մէջ 15 օրուան մէջ բանտի մէջ կը մեռնին 7 Մոկունքցիներ։ Բացարձակ յայտնի է, որ թունաւորեր էք մարդիկը»։

Մուշգար էֆէնտին ըսաւ.

(Շար.)

ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԷՔ Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Վաղը՝ կիրակի երեկոյ Salle Gaveauի մէջ
47 rue de la Boêtie, մեթրօ՝ **Miromesnil**

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Նախագահական մարմին՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Բժիշկ ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ, Լ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Լ. ՄՕՁԵԱՆ, Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՎԱՐԵԱՆ, Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ։

Կը նախագահէ՝ **Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ**

կը խօսին՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ

PIERRE RENAUDEL, ՎԱՌԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԵՒ JEAN LONGUET, ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ ԶԱԳԷԼ ԱՐԱՄ, ԻԴԱ ԱՐԴ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ, Պ. Պ. Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Օր. Ա. ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ)։ Օր. ԱՐՏԵՄԻՍ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Պ. Պ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Շ. ՍԱՐԵԱՆ արտասանութիւն։

G. MARTINET	(թաւջութակ)	Ա. մրցանակ փարիզի պետական երաժշտանոցէն
S. MARTINET	(ալթօ)	» » » » »
N. LEICKNAM	(ջութակ)	» » » » »
J. CACHEUX	(դաշնակ)	» » » » »

S. MARTINET պիտի նուագէ H. Bõsserի «Rapsodie Arménienne»ը հայ ժողովրդական մօթիֆներով կտոր մը որ իբր նիւթ տրուած էր պետական երաժշտանոցի այս տարուան մրցումներուն։

Կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ

Ծխելը արգիլուած է։ *Մինչեւ 7 տարեկան տղոց մուտքը արգիլուած է*

ՄՈԴԱԿԱՆ ԼԱՊՏԵՐՈՎ ՑՈՅՑ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ՑԵՂԱՓՈԽ. ԴԷՄՔԵՐ, ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ ԵՒՆ.

ՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Հանրակառք թիւ 26, 28, 37 եւ 41։ Օթօպիւս՝ AT. ATbis. AH. AQ. B, AB. իջնել rue la Boétie.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գույվա Օտոօի Վռամեան ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը վաղը կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Ա. Մարտիրոսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻՍ. Անթուանի Ընկ. Կարօ խումբի դասախօսութիւնը վաղը կիրակի ժամը 5ին։ Կը խօսի ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. Լուի Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը այս կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի ընկ. Մ. Մարութեան։ Կը հրաւիրուին Ս. Մարկրիթի ընկերները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հրէ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 3ին, սովորական վայրը։ Կը դասախօսէ ընկ. Բ. Միլտոնեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հասցէին։

ՍԱԼՈՆ ՏԸ ԺԻՐՕ.— Բարգէն Սիւնի խումբի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 1ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Խաժակ խումբի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած փարիզի Հար. շրջանի Ցառաջդիմասիրաց Միութեան կողմէ՝ ի նպաստ իր բացած դպրոցին։

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, 3 Villa d'Orléans (voie privée hauteur du 67 Ave. d'Orléans) մէթրօ՝ Alésia։

Մուտք՝ այրերու 7.50, կանանց 5 ֆրանք

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 10ին Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rue de Grenelle Métro. Bac.

Կը նախագահէ Պ. Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, պարեր, մինչեւ առաւօտ։ Կը մասնակցին արուեստագէտներ։ *Մուտք 10 ֆրանք*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

7րդ ՏԱՐԻ — Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ — 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

THÉATRE CONSERVATOIRE RENÉE-MAUBEL

8—10 Rue do l'Orient. Métro Abbesses

Ի պատիւ դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին կը ներկայացուի՝

ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ (ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ)

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշի Նշանեան, Անահիտ, Քնարիկ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Ա. Կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սուլբէնեան, Տէրվիշեան եւ Աբգար։ *Գիները ժողովրդական*

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ ԵՒ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գատ. միութեան կողմէ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի
եւ մասնակցութեամբ ազգ. միութիւններու

Այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Քաղաքապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ Ա. ԱՆԹԻՔԱՃԵԱՆ, կը խօսին ընկերներ Ա. Ջուլլէրեան եւ Արամ Գառօնէ, գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Brebant Marseillaisի սրահին մէջ. 140 Ave des Chartreux. նախագահութեամբ Գր. Եպիսկ. Գալաֆեանի։ Կը մասնակցին դերասաններ Պ. Պ. Մարութեան, Ազարեան եւ Քնար նուագախումբը։ Պարերը կը ղեկավարեն Պ. Պ. Խուսուֆեան եւ Ղամսեան։ Հայկական ճաշարանք ճայկ. տարազներով։ Մուտք 10 Ֆր.։ Հաղորդակց. միջոցներ՝ հանրակառք թիւ 41, 48 եւ 53

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ։ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

Կը նախագահէ *Սուրէն Փիլիկեան։*

Կը ներկայացուի՝ **ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ**

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ընտիր ժազ։

Տոմսերու գիներն են՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆԸ ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ԱԺԱՆԸ

Մ. ՀԱՊԵԱՆ

31 rue Cramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-29

Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նկարեղէնները այս վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք

Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ բոլորովին թարմ ապրանքներ

%. 10 ԶԵՂՋՈՎ

Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ

ԺԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, Ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ ամերիկեան եղանակով ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհամական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 40 rue de Bellevilleի սրճարանին վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բալուի Հայր. միութեան ընդհամականժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Մ. Ավիրխանեանի սրճարանին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ Պէլվիլ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆԿԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

"MADELEINE„ ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԷ ԹԷ,

վաճառատունը ծախուած ըլլալով, ստիպուած է իր ապրանքները կանանց զգեստներ, մանթոներ, գլխարկ, lingerie, bonnetterie, եւն մինչեւ ամսոյս վերջը ամենաչնչին գիներով վաճառել։

Առիթէն օգտուիլ փափաքողները թող անապարեն։

Աշխատողներու դիւրութեան համար վաճառատունը բաց պիտի մնայ ամէն օր նաեւ կիրակի մինչեւ 8.30։

Հասցէ՝ MADELEINE, 33 Rue des Dames. Métro Place Clichy.

Քաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյները մեծ ապրանք ամբարած է։ Այս կարգով եւ կամ Ա. ՔԷՉԱՊՃԵԱՆի անուամբ գիմոցները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել։ Վճարումի համար դիւրութիւն։

Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատական եւ նոր մեթոտով դարմանում արտաքին եւ կանանց մարմի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ) եւ մորթի։ Մաս. լուսաճառագայթում, ելեկտրիկ եւ արագ բոլոր հիւանդութիւններ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիաթէրմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տու նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

RÉVEILLON
LE 24 ET 31 DECEMBRE

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ 61 RUE MR.-LE-PRINCE, PARIS (6)

Չափաւոր գիներով ճաշացուցակ, մսեղէն 10—15 Ֆր. ադանդեր 2—4Ֆր., ուրախ մթնոլորտ, մուզիքեւ պար մինչեւ առաւօտ

69, RUE D'ANGOULÊME PARIS (XI)

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ

Columbia

(En exclusivité

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ,

56 RUE PIAT. PARIS (20e). METRO: BELLEVILLE

ՕՐ. ԶԵՓԻՒՌ ԱՊԷԼԻ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԳԵՐԸ

Պահանջեցէք մասնաւոր քաթալոկը

Թիւ	Երգ	Երգիչ
1	Տավրոս	ՕՐ. ԶԵՓԻՒՌ ԱՊԷԼ
	Ցուլ - Ցուլ	» »
3	Հօ՛յ Նազան իմ	» »
	Հայրենի գալուն	» »
4	Հայ գրօշին	» »
	Աւազակի սէրը	» »
5	Կիւլի ճան	» »
	Նոր տարի	» »
6	Հայրենիք	ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՊԷԵԱՆ
	Ծիծեռնակ	» »
7	Գարուն	ՏԻԿԻՆ ԹՕՓՃԵԱՆ
	Քէմէրս շողեր	» »
10	Ցալվորիկ	» »
	Իմ չինարի եարը	» »
11	Քէլէր - Ցօլէր	» »
	Կուժն արա ելայ սարը	» »

Ձեր մեքենան գնելէ առաջ այցելեցէք մեր վաճառատունը

ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՑ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930

21 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1449

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 1 ՖՐԱՆՔ

ՓԱ՛ՌՔ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ ԶՈՀՈՒԱԾ ԱՆՀԱՄԱՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Հանդիսաւոր տօները չեն որ պիտի բացատրեն Դաշնակցութեան իմաստն ու արժէքը։ Ոչ ալ ճառերն ու երգերը։

Աւելի խոր, աւելի խօսուն եւ աւելի տոկուն քան բոլոր ճառերն ու երգերը, մենք ունինք պատմութիւնը մեր կեանքին։ Պատմութիւնը ամէն օրուան։ Եւ ամէն տեղի։

— Հաէ՛, ընկեր, այս կայանին մէջ, վրանի մը տակ էր որ դրինք հիմը մեր կազմակերպութեան, 1923ին։ Անձրեւ, ցեխ։ Վրանը՝ կարկտան. մենք՝ փախստական, մեր հագուստը՝ ցնցոտի։ Եւ ահա կը տեսնէք պատկերը. —Շրջ. կոմիտէ, Պատ. Միութիւն, խումբ խումբ ընկերներ, նոյն իսկ ընկերուհիներ։

— Տօթը հոգի էինք մենք ալ, մեր կայանին մէջ։ Ժողով՝ փուռի մը անկիւնը։ Ժողովուրդը տակաւին չունէր գլուխը դնելիք տեղ մը։ Տարին չանցած, արդէն կը հաշուէինք 120 ընկեր։

Եւ կայաններ կան ուր մեր ընկերները մինչեւ ութ քիլոմեթր ճամբայ կը քալէին, ժողովի երթալու համար։

Եւ ութ տարին մեծ փոփոխութիւն մը չէ բերած անոնց կեանքին մէջ։ Գիւղէ գիւղ պտոյտ՝ 1½-2 ժամ հեռաւորութեամբ, ժողովի համար (Մակեդոնիա)։ Ժողով՝ փլփլկած տան մը անկիւնը, ուր ոչ աթոռ կը գտնուի, ոչ նստարան, ուր մոմն անգամ դուրսէն կը բերեն (կրետէ)։ Եւ ժամի լոյսով ժողովէ ժողով՝ հազիւ դարձած աշխատանքէն, գիշերուան ժամը 11ին, աշխատաւորի գոգնոցը վրան։

Դաշնակցութիւն, դաշնակցականգործ՝ այնպէս ինչպէս քառասուն տարի առաջ, սարի մը ստորոտը, մարագներու կամ գիւղերու կամ քարայրներու մէջ։ Դաշնակցութիւն՝ առանց սեթեւեթի։ Առանց փողկապի եւ ձեռնոցի։ Կուրծքը բաց, ձեռքերն ու երեսը մրոտ, մազերն խառն ի խուռն։ Եւ բարի, բարի՝ աչքերով։

Դաշնակցութեան գլխաւոր ուժն անոր մէջ է որ, գիտցաւ երգաւ միշտ մնալ պատնէշին վրայ, հակառակ բոլոր փոթորիկներուն, որոնք ամէնէն առաջ կ՚իջնէին իր գլխուն։ Մանաւանդ իր յեղափոխական, աշխատաւոր շարքերու գլխուն։

Դաշնակցութիւնը շատոնց թաղուած կ՚ըլլար, առանց այդ սարի եւ արի բազմութեանց, որ գունդագունդ լեցուցեր են եւ կը լեցնեն, տակաւին, իր շարքերը, ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղի մէջ.

Փոթորիկներու պահուն ալ, ինչպէս վրիպումի վայրկեաններուն, այդ նոյն բազմութիւնն է որ կը մնայ պատնէշին վրայ՝ եւ կը պահէ մեզ կանգուն՝ պատնէշին վրայ։

Առաջին իսկ օրէն հայ գիւղացին իր ճակատագիրը կապեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ։

Հայ մշակը իր ամէնէն սրբազան երդումը կատարեց Դաշնակցութեան գինանշանին վրայ։

Եւ փոխադարձաբար, Դաշնակցութիւնը ամէնէն աւելի ներշնչուեցաւ ու գործեց գիւղին մէջ։ Եւ գիւղին համար։

Գիւղէն, սարէն էր որ մեր կուսակցութիւնը արշաւեց դէպի քաղաքները, իր խիզախ եւ խրոխտ կերպարանքը պատուցւ դղղտաններուն վրայ։

Այս երկրին բարբարոս դէմքերէն մէկը յայտարարած է. ճակատագրական պահու մը.

— Պիտի կռուիմ Փարիզի առջեւ. պիտի կռուիմ Փարիզի մէջ. պիտի կռուիմ Փարիզի ետին։

Քառասուն տարի յետոյ ալ, Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէ. նոյնքան անդորք վճռականութեամբ.

— Պիտի կռուիմ թշնամիներուն առջեւ, պիտի կռուիմ թշնամիներուն մէջ. պիտի կռուիմ թշնամիներուն ետին։

Ինչ որ կը նշանակէ.— պիտի կռուիմ բոլոր ճակատներուն վրայ, յանուն այս ժողովուրդի փրկութեան։ Յանուն հայրենիքի ազատութեան։

Թո՛ղ չխեղաթիւրեն մեզ արիւնախանձ ախորժակներով։ Եւ ոչ ալ յետամնաց, ժամանակավրէպ ունակութիւններով։ Գիտենք թէ ո՛ւր ենք։

Մե՛նք ալ տեղեակ ենք «աշխարհի բաներուն»։ Այո, պարոններ, այս աշխարհը բոլորովին ո՛ւրիշ բան է։

Եւ սակայն, այս գիտակցութիւնն իսկ մեր վրայ կը դնէ պարտք՝ աւելի ամուր կենալ պատնէշին վրայ։ Աւելի արթուն եւ աւելի աշխոյժ։

Ի՞նչ կը քարոզէին, կամ կը փորձէին կատարել մեր անդրանիկները քառասուն տարի առաջ։

— Հաւաքել յեղափոխութեան, ազատագրութեան ցիրուցան, պատահական, յաճախ հակամարտ կայծերը եւ վերածել մէկ խուրձի, ուղղելով մէկ նպատակի.— Ազատութիւն եւ հայրենիք։ Մէկ դրօշի տակ համախմբել բոլոր հալածական, աշխատաւոր եւ առգմունակ տարրերը։ Ջարդն հանդէպ դառնալով երկու անգամ աւելի չար, գարնել՝ գարնողին։ Ներշնչել ինքնավստահութիւն եւ ապրելու կամք։ Մաքրել խանութպանի եւ փերեզակի արատը, պատրաստելու համար Քաղաքացին։ Քակել, քանդել բոլոր տեսակի շղթաները։ «Բանաւոր հօտը» դարձնել ժողովուրդ, հատուածները՝ մէկ ամբողջութիւն։ Ժողովուրդին հարիւրին 80ը ըլլալով մշակ — բուն բանուորը յետոյ ունեցանք — ձեւակերպել եւ պաշտպանել անոր իրաւունքները։ Կազմակերպել, կարգ կանոնի վարժեցնել արի, չարքաշ այլ «պաշըպօզուք» բազմութիւնները։

Այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ առաջադրութիւններ՝ անշուշտ հայրենիքի համար։ Հայրենիք եւ ազատութիւն առնելու, կազմակերպելու համար։

Ո՞վ կրնար պնդել թէ ամբողջովին իրականացած են այս բոլորը։ Թէ մենք «անելիք չունինք այլ եւս»։

Եւ ո՞վ կրնար, առանց վտանգելու իր պարկեշտութիւնը, յայտարարել թէ կա՛ն ուրիշ ուժեր որոնք ընդունակ են եւ պատրաստ՝ ախրաբար գլուխ հանելու այդ աւանդը։ Նոյն իսկ անոր մէկ մասը։

Սնապարծութեան տօն մը չէ Դաշնակցութեան Քառասնամեակը։ Ոչ ալ աժան պատեհութիւն՝ փող հնչեցնելու եւ թմբուկ զարնելու։ Դաշնակցութեան օր մը այս ալ, քառասնամեակով ճոխացած։

Քառասուն տարուան գինուորութիւնը չէ փրկած մեզ՝ մեր յանձնառութիւններէն։

Աւա՛նդ մը կայ սերունդէ սերունդ փոխանցուած, և մենք պատնէշին վրայ կը մնանք ոչ միայն մեր հիմնական ծրագրով և առաջադրութիւններով, մեր կենդանի խօսքով ու գործով, մեր արու կերպարանքով եւ պայծառ աչքերով, այլեւ իբրեւ հաւատացեալ ուրիշներու անյատակ ազնուութեան եւ քստմնելի ապիկարութեան։

. . . Քառասնամեա՛կ։ Երկունք մը՝ զարհուրելի եւ աննման։ Արիւնի մառնջ՝ անդնդախոր վերիվայրումներով։

Ողջո՛յն այն թանկագին փաղանգին որ անխնայ սպառ դրաւ իր միտքն ու սիրտը, շնչասպառ իյնալով ազատութեան ճամբուն վրայ։

Եւ համբոյր այն անհամար եւ անանուն քաջերուն որ Դաշնակցութեան դրօշին տակ, կամ Դաշնակցութենէն առաջ, կամ անոր հետ զուգընթաց, կամ ուրիշ դրօշի տակ, կռուեցան մինչեւ վերջին շունչը, ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտով։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Դաշնակցութեան Քառասնամեակին առթիւ, կ՚արժէ գրի առնել քանի մը թուականներ, որ արամաբանօրէն կը յանգին մեր կուսակցութեան հիմնարկութեան.—

1862ին՝ տեղի կ՚ունենայ Զէյթունի ապստամբութիւնը։

1870ին՝ գաղտնի կազմակերպութիւն մը կը ստեղծուի Էրզրումի մէջ։

1872ին՝ Վանի մէջ կը հիմնուի «Միութիւն ի փրկութիւն»։

1884ին՝ Թրքահայ տառապանքներու արձագանգը հասած ըլլալով Կովկաս, Թիֆլիսի մէջ կը կազմուի «Հայրենասիրաց Միութիւն»ը, որ իբրեւ օրգան կ՚ունենայ «Ազատութեան Աւետաբեր»ը։

1885ին՝ Մարսէյլի մէջ կը հրատարակուի «Արմենիա»ն, Մ. Փորթուգալեանի խմբագրութեամբ։

1887ին՝ կը հրատարակուի «Հնչակ»ը։

1889ին՝ Թիֆլիսի մէջ կը հաստատուի «Երիտասարդ Հայաստան» կազմակերպութիւնը։

1890ին՝ ցոյց մը տեղի կ՚ունենայ Կարինի մէջ եւ արիւն կը թափուի։

1890ին Թիֆլիսի մէջ տեղի կ՚ունենայ «Երիտասարդ Հայաստան»ի ընդհ. ժողով եւ ՀԻՄԸ ԿԸ ԴՐՈՒԻ «ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ», բոլոր յեղափոխական խումբերը միացնելու առաջադրութեամբ, սակայն ձախողելով, կը վերածուի ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ։

1890ին լոյս կը տեսնէ «Դրօշակ»ի առաջին թուցիկը. իսկ 1892ին կը մշակուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդրանիկ ծրագիրը։

ՌՈՍՏՈՄ, ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԵ՛Ր.

Այսօր Հայոց հարցը նոր շրջանի մէջ է մտնում։ Դարերից ի վեր ստրուկ Թրքահայաստանը ազատութիւն է պահանջում։

Հայը, որ դեռ երէկ ծնկները ծռած Եւրոպայից օգնութիւն էր աղերսում, այսօր համոզուելով, որ օտարի վրայ դրած յոյսը ցնորք է, վճռել է իր ձեռքով պաշտպանել իր իրաւունքը, իր կայքը, պատիւը, ընտանիքը...

Դարերով ճնշուել է հայ ժողովուրդը Թուրք բռնապետների լծի տակ։ Դարերի ընթացքում ցանել է, բայց պտուղը երբեք չի վայելել. աւազակ տիրողը յափշտակել է։ Դարերի ընթացքում անարգել են նրա սրբութիւնները, բայց կրել է այս բոլորը, կրել է համբերութեամբ, շարունակելով ողողել հայրենիքի հողը իր քրտինքով... Դարերի ընթացքում Հայը կարծէք թէ կամեցաւ ապացուցանել մարդկութեանը թէ կարելի է ազատութիւն ձեռք բերել կուլտուրական ճանապարհով։ Քաղաքակիրթ Եւրոպան խոստացաւ վերջ տալ Թուրքերի բարբարոսութիւններին Հայաստանում։ Սակայն անցան տարիները տարիների յետեւից եւ Հայերի դրութիւնը իրանց հայրենիքում ոչ թէ միայն չը լաւացաւ, այլ աւելի ծանրացաւ եւ այժմ մրանգամայն անտանելի դժոխային է դարձել. Հայի պէս համբերող ազգն անգամ անկարող է շարունակել իր գոյութիւնը այդպիսի երկրում։

Բայց համբերութիւնն էլ ունի իր սահմանը։ Գագաթնակէտին հասցրած հալածանքները վերջապէս սթափեցրին Հային. այսօր նա վճռել է կամ մեռնել կամ ազատուել. Եւ ահա Էրզրումը եւ ապա Կ. Պոլիսը աներկիւղ բողոքում են անիրաւութիւնների դէմ, հայը այլեւս չի խնդրում, այլ պահանջում է, պահանջում է զէնքը ձեռքին։

Սուլթանը սարսափահար է. Թուրք կառավարութիւնը գլուխը կորցրել է։

Այսօր Եւրոպան իր առաջ տեսնում է մի ամբողջ ժողովուրդ, մի ամբողջ ազգ, որ սկսել է պաշտպանել իր մարդկային իրաւունքները։

Այդ ժողովուրդը հասկացել է, որ իր ուժը իր մէջ է, երէկուան ստրուկ, համբերող Հայաստանցին այսօր յեղափոխական է դարձել։

Հայոց հարցի վճռի յետաձգելը այլեւս անկարելի է։ Այսպէս մի պատմական ճգնաժամի միջոցին, առաջին հարցը, որ պէտք է զբաղեցնէ ամէն մի լուրջ հայրենասէրի,—այդ՝ բոլոր յեղափոխական ուժերի միութեան եւ դաշնակցութեան հարցն է։

Այդ յեղափոխական գաղափարի դրօշակիրն է «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն»ը որ սորանով դիմում է բոլոր Հայերին եւ հրաւիրում է կանգնել մի դրօշակի տակ։

«Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը» թէեւ նոր է հանդէս գալիս իբրեւ կազմակերպութիւն, բայց նա վաղուց գործող խմբերի միութիւնն է, խմբերի, որոնք նոյնիսկ հայ ժողովրդի ձգտումների ծնունդն են... «Դաշնակցութիւնը», ձգտելու է միացնել բոլոր ուժերը, կապելով իր հետ բոլոր կեդրոնները, նպատակ դնելով Թուրքաց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը։ «Դաշնակցութիւնը» մտել է այն կռուի մէջ, որ սկսել է ինքը ժողովուրդը տաճկաց կառավարութեան դէմ, ուխտելով մինչեւ արեան վերջին կաթիլը կռուել, հայրենիքի ազատութեան համար։

Միանանք ամէնքս ժողովուրդի հետ, որ բարձրացրել է ազատութեան դրօշակը. Նա, ով այսօր երեսը կը դարձնէ ժողովուրդից եւ չի հետեւիր նրան, նա այդ ժողովուրդի հակառակորդն է նրա թշնամին է...

Ուրեմն, եղբայրներ, միանանք յանուն սուրբ գործի ընդհ. թշնամու դէմ։ Եւ դուք, երիտասարդներ, միշտ եւ ամէն տեղ վսեմ գաղափարների պաշտպաններ, միացէք ժողովուրդի հետ։

Եւ դուք, ալեզարդ ծերունիներ, ոգեւորեցէք ձեր որդոց եւ օգնեցէք նոցա ձեր բազմամեայ փորձառութեամբ։

Եւ դուք հարուստներ, բաց արէք ձեր քսակները, զէնք հայթայթելու ժողովուրդին, որ նա կարող լինի պաշտպանել իր կուրծքը, որ բաց է արել թշնամու դէմ։ Եւ դու, հայ կին, ոգի ներշնչիր սուրբ գործի մէջ։ Եւ դու, հայ ոգեւորական, օրհնիր ազատութեան զինուորներին..

Սպասելու ժամանակ չէ...

Համախմբուենք, Հայեր, եւ քաջութեամբ առաջ տանենք հայրենիքի ազատութեան սուրբ գործը։

''ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ..

ԾԱՆՕԹ. (Գրուած Ռոստոմի ձեռքով). — Դաշնակցութեան առաջին մանիֆեստն է, 1890ի գարնանը հրատարակած։ Ոչ մի տեղ չէր ճարւում. գտնուած է Գեարգորդ, գաղտնի բաժանմունքի թղթերի մէջ, ուրիշ կարեւոր հաղուագիւտ դոկումենտների հետ։ Որքան յիշում եմ, այս կոչը խմբագրել է Քրիստափորը

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐ(*)

... Ծնունդ առաւ հայ ժողովուրդի նոր զաւակը կարճատեւ ու տագնապալի երկունքէ յետոյ — եւ ծնունդի պարագաները մասամբ արդէն կանխորոշեցին անոր գալոց ճակատագիրը։ Ծնուած էր նոր քաղաքական կազմակերպութիւնը հայ ազգային իտէալով, կը յենուէր այն գաղափարական երիտասարդութեան սուուար շարքերուն վրայ եւ կ'ազդարարէր ազատութեան գաղափարին հետ ռամկավարութեան հաւատամքը։ Հայ ուսեալ դասակարգը վազած լքեց զայն։ Հայ խոշոր բուրժուազիան շարունակեց իր կրաւորական դիրքը շարժման հանդէպ՝ անոր ամբողջ տեւողութեան ընթացքին։ Հեռացան նորակազմ «Դաշնակցութենէն» և այդ խոշոր դրամատիրութեան անուանի բանբերները, իտէոլոգները։ Մնացին հրապարակի վրայ բուն ժողովրդական տարրերը։ Մնաց հրապարակի վրայ — Հայկական դեմոկրատիան։ Նա՛ էր, որ կը կազմէր կուսակցութեան ողնաշարը։ Նա էր, որ պիտի լեցնէր մեր շարքերը 40 տարի շարունակ։

Անշուշտ, ուրիշ դասակարգերէն ալ — վերին, քարեկեցիկ, հարուստ ու նոյնիսկ ազնուական խաւերէն միացին գործիչներ մեր շարքերուն մէջ — իրենք ալ ազնուական սրտով ու մտքով. անոնցմէ էր իշխան Արղութեան, մեր առաջնակարգ ռահվիրաներէն. անոնցմէ էր Սիմոն Զաւարեան։ Բայց գործիչներու ճնշող մեծամասնութիւնը առաջին իսկ տարիներէն, թէ Կովկասի եւ Թուրքիոյ մէջ, հայ ժողովուրդի խոնարհ, համեստ խաւերէն էին — շինականի, արհեստաւորի, մանր առեւտրականի կամ քաղքենիի զաւակներ, ուսուցիչներ — Ներսիսեան ու Գեւորգեան դպրոցներու եւ Ճեմարանի ուսումնաւարտներ — գրասենեակի ծառայողներ, համալսարանաւարտ ճարտարագէտներ, բժիշկներ, պետական պաշտօնեաներ եւայլն։

Հայկական շարժումը չէր կարող ուրիշ բնոյթ մը ունենալ բայց եթէ միայն դեմոկրատիկ, ժողովրդավար, վասնզի հոսանքը սնուցանող ակունքներն էին, մէկ կողմէն՝ Խրիմեան ու Ալիշան, միւս կողմէն՝ Րաֆֆի եւ Նալբանդեան։ Հայ յեղափոխական մտաւորականութիւնը գաղափարային ժառանգութիւնն էր այդ մեծ, ժողովրդածին ռահվիրաներուն։

⁂

... Ուժերու անհամեմատ գերգնահատումը եւ մօտալուտ յաղթանակի հաւատը կը ծնէին յախուռն, գահավէժ, քաոսային թռիչքներ։ «Ժողովուրդը պատրա՛ստ է» — կուգային ազդարարելու սահմանի միւս կողմէն՝ Սարկաւագները, Զաքրեանները ու Ցանօները։ «Ժողովուրդը պատրաստ է — տուէ՛ք միայն զէնք, դրա՛մ ու առաջնորդ»...

Կռի՛ւ.... Նպատա՞կը։ Անով շատ ալ չէին մտահոգուեր... «Բան մը, անշուշտ, պիտի ըլլայ»... «Բուլկարիոյ պէս բան մը»... «Լիբանանի պէս բան մը»...

Էականը կռիւն է, մնացածը երկրորդական է։ «Դաշնակցութիւնը» երեք տարի ծրագիր չունի... Թէեւ արդէն գործիչները հաստատուեր էին երկրի մէջ, զինագործարանը կը բանէր Թաւրիզում, զէնքերը կը փոխադրուէին երկիր, իսկ Կովկասը պատած էր կոմիտէներու ցանցով... «Մենք գործի կուսակցութիւն ենք» — Շատանց յայտարարեր էին վարիչները։ Զինակիր խումբ մը, որ մէկ տասնեակ հրացան ու դաշոյն կը փոխադրէր Հայաստան, անհամեմատ աւելի արժէք ունէր քան տասնեակ ծրագիրներ գալոց քաղաքական եւ ընկերային կարգերու մասին։

Եւ կռուի բոլոր ձեւերը ընդունելի են։ Զա՛րկ Թուրքին ու քիւրտին, կառավարական պաշտօնեաներուն, ժողովուրդի հարստահարիչներուն, ազդուկներուն, զա՛րկ եւ ներքին սոոխներուն, ուխտադրուժ ընկերներուն, ամէն կարգի հայ ցեցերուն, դաւաճաններուն, լրտեսներուն ու մատնիչներուն։ Զա՛րկ, վրէ՛ժ...

Եւ ի՛նչ խօլական ձեւեր կ'առնէր վրէժխնդրութեան տենչը։ Ալաշկերտցի Ցանօն — մեր անդրանիկ ռազմական փաղանգէն — իր սրած Քիւրտերը ողջ-ողջ կը տապակէր եւ արիւնն ալ կը խմէր։ Ղարաբաղցի Աբբահամը — Կուկունեանի արշաւախումբէն — իր սպաննած Քիւրտերու ականջները կը կտրէր եւ արիւնաթաթախ կը ծծէր։

Վրէժխնդրութեան վայրենի բռնկումներ — նաեւ հայ մարդոց դէմ։ Սարկաւագը տէրօրի կ'ենթարկուի, վասնզի արգելք կը լինի Կուկունեան արշաւախումբի շուտափոյթ մեկնումին։ Արսէն Թոխմախեան — Խրիմեանի քանքարաւոր աշակերտներէն — չարաչար կը խոշտանգուի նոյն Ցանօի ձեռքով (ըստ ոմանց՝ նոյնիսկ ողջ-ողջ կը վառուի թոնիրին մէջ), վասն զի շշուկ մը տարածուեր էր — բնաւ չփաստուած — թէ նա պաշտօն ունէր Թուրքերու կողմէն լրտեսելու հայ յեղափոխականները Պարսկաստանի մէջ։ Դժբախտ Կերեկցեանը կը սպաննուի Էրզրումի մէջ, տեղական մեր Կոմիտէի որոշումով. կը սպաննուի իր համաքաղաքացի Արամ Արամեանի ձեռքով (ամենամաքուր, գաղափարական մեր ընկերներէն), ասրովհետեւ Կերեկցեան տարբեր կարծիք կը զաւնէր յեղափոխական տակտիկի մասին... «Ով մեզ հետ չէ, թշնամի է...», «Զա՛րկ բոլոր հակադաշնակցականներուն...»։

«Դաշնակցութեան կեդրոնը» խստիւ կը դատապարտէր տէրօրական այդ սանձարձակ թռիչքները, որոնք, սակա՛յն, անխուսափելի էին այն հեռաւոր օրերուն, հայկական շղթայազերծ կիրքերու մթնոլորտում — անխուսափելի եղած են եւ մեզմէ բարձր ազգերու մէջ։ Յիշենք միայն Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը, երբ մարդիկ կը կոտորուէին ամենաթեթեւ կասկածներու հիման վրայ, մատնութեամբ, կամ պարզ, գռեհիկ հակառակութեան պատճառով։ Հայոց իրականութիւնը աւելի դաժան մեթոտներ կը բերէր այդ կարգի մարզանքներու մէջ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*)Հատուած մը «Հ.Յ.Դաշնակցութեան պատմութիւն»էն, որ պիտի լոյս տեսնէ յառաջիկային։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑՈՂ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԷՆ

Ո՞վ աւելի մեծ համարձակութիւն, աւելի մեծ բարոյական իրաւունք կ'ունենար անձնուրութեան հրաւիրել ժողովուրդի բոլոր կենսունակ տարրերին, քան ինքը՝ առաջինը արեան դաշտ նետուող յեղափոխականը։ Ո՞վ արդեօք. ի՞նչ մարդ, ի՞նչ քարոզիչ կամ քարոզիչներ կարող էին Պոլսեն մինչեւ Վան, Ռուսաստանից մինչեւ Ամերիկա ցնցել հայութիւնը՝ բոլորի սրտին միեւնոյն զարկը հաղորդելով, բոլորի առջեւ պարզ ամփոփելով մեր ընդհանուր ազգային իղձերը, քան այդ անում էին հին յեղափոխական ձեռնարկները։ Ո՞ր գրողը արդեօք, ո՞ր լեզուագէտը, ո՞ր հարուստը, ո՞ր հռետորը կարող էր հայկական պահանջների մասին այնքան հրապարակութիւնների մէջ այնքան լեզուներով, այնքան գրել, այնքան տպագրել, այնքան սրտեր ու մտքեր յուզել, որքան գրել, տպագրել, զգալ ու մտածել էր տալիս հայ ժողովուրդի ծանր, անօրմալ, գժոխային կացութեան թարգմանը — յեղափոխական բողոքը։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆ

Խաչիկ Գնունի, Ռուբէն (Արտաշէս Անդրէասեան), Արտաշէս Միսաքեան, Եգիպտացի, Բարգէն Սիւնի

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԹԵԼԱԴՐԱՆՔԸ

Քառասնամեայ ճակատամարտներէն ու բարկ քուրաներէն անցնելով՝ Դաշնակցութեան բանակի մնացորդները կանգ կ'առնեն այսօրուան մշուշապատ հորիզոնին վրայ, պահ մը ետ նայելու դէպի իրենց անօրինակ անցեալը։ Սակայն այդ անցեալը շատ է մեծ եւ մեր ժողովուրդի ապրած փոթորիկը շատ է տարապայման, այսօրուան կեչիններուն համար։

Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան մեծ գործը Դաշնակցութիւնն իր ուսերուն վրայ վերցուց, ու անոր հասնելու համար հայ միտքը եւ բազուկը կազմակերպեց։ Քառասուն տարուան հրդեհի մէջէն Դաշնակցութիւնը քալեց դէպի այդ նպատակը եւ հրապարակ զրաւ իր միտքը եւ բազուկը։ Ու դժնդակ պայքարի քուրաներէն հայ ազգը կազմակերպուեցաւ, հայ քաղաքական մտածողութիւնը ձեւաւորուեցաւ եւ հայ կռուող ուժը մարմին առաւ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր վերջնական նպատակին դեռ չհասաւ, թէեւ բարոյական եւ ֆիզիքական յաղթանակներ տարաւ, սակայն իր եւ հայ ժողովուրդի կորուստներն այնքան շատ եղան, որ ժամանակակից մարդու համար, փոթորիկներէն վերապրած հայութեան համար անցեալ յաղթանակները մերկացան իրենց փայլերէն եւ սրբուեցան շատերու սրտէն, այսօրուան կանխիկ յուսահատութեան տեղի տալով։ Այդ յաղթանակները միացին պատմութեան բաժին, պարտուած հոգիներու մշուշով ծածկուած, որպէսզի օր մը յարութիւն առնեն։ Ազգերու պատմութիւնը օրերու խնդիր չէ, ու պարտութիւնները մահուան նշանակութիւն չունին անոնց համար։

Դաշնակցութեան քառասնամեայ անցեալը Դաշնակցականներու եւ համակիրներու համար, այսօր տակաւին հոգի եւ արիւն է, միս եւ ոսկոր չէ դարձած։ Մեր հոգին կը խլրտի եւ մեր արիւնը կ'եռայ այդ անցեալով։ Ուրեմն քառասուն տարուան ժառանգութիւնը անցած է մեզ, վերապրողներուս, հետեւաբար այդ հսկայ անցեալը իր ամբողջ մեծութեամբ կ'ապրի հայ ժողովուրդի հոգիին ու արեան մէջ։ Այսինքն, այդ մեծագործութիւնը կայ ու կը մնայ, տիրական է մեր պատմութեան մէջ, բայց շօշափելի ձեւ ու կաղապար չէ առած, չի տեսնուիր, այլ կը զգացուի։ Որովհետեւ Հայոց պատմութեան փոխանցման այս շրջանին, գերմարդկային ուժերն իսկ անզօր են յուսահատ բազմութեան մը ցոյց տալու յաղթանակի կոթողը հրդեհուած հայրենիքի փոշիներէն վեր բարձրացնելով։ Ու մեծագործութիւնը կը մնայ անարժէք պարտուած հոգիներուն համար, իսկ հաւատաւորներու համար մեծագործութիւնները կը մնան իրենց յարաբերական արժէքով, կամ հոգեկան բաւարարութեան չափանիշով։

Սակայն պատմութիւնը հոս կանգ չառներ... ու այսօրուան խեղճուկ ըմբռնումները վաղուան հովերէն կը տարուին ու տեղի կուտան պատմութեան նոր վճիռներուն։

Անցած քառասնամեակը, գալիք քառասնամեակի ընթացքին միս եւ ոսկոր պիտի դառնայ։ Հոգեկան ըմբռնումները շօշափելի ապացոյցներով պիտի արձանանան գալիք սերունդներուն աչքին. ու այն ատեն միայն հայ ժողովուրդը պիտի ըմբռնէ այն մեծ հպարտութիւնը որ մեր այնքան ողբերգական անցեալէն իրեն կուգայ։

Երբ Սարդարապատի դաշտին մէջ կը բարձրանայ Հայաստանի ազատութեան արձանը, որու վրայ արձանագրուած կ'ըլլայ հայ ժողովուրդի վճռական ճակատամարտի պատմութիւնը, երբ Վանի ժայռին վրայ կ'աւելնայ նոր արձանագրութիւն մը Ապրիլեան հերոսամարտը յաւերժացնելու, երբ Տարօնի մէջ Հրայրի եւ Գէորգ Չաւուշի բրոնզէ հասակը կը կանգնի անմահութեան իրաւունքով, այն ատեն հայ ժողովուրդի հաւատացեալ ու անհաւատ զաւակները, Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը, յարութիւն առած այս հսկայ կոթողներուն առջեւ՝ նոր պիտի ըմբռնեն մեծութիւնը անցեալ օրերուն։

Դաշնակցութեան արիւնաներկ պատմութիւնը արձանագրուած կը մնայ հայրենի հողին վրայ, ու համբերութեամբ կը սպասէ իր յարութեան, իսկ ոգին փոխանցած է վերապրողներուն, որոնք իրենց պապերու ճանապարհէն պիտի քալեն, ուղիղ դէպի նոյն նպատակը, հայ ժողովուրդի ամբողջական ազատագրութիւնը, կեդրոնացնելով հայ ժողովուրդի միտքը, կամքը եւ բազուկը մէկ կուռ բանակի մէջ, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն։

Թելադրանքը որ մեզի կուգայ քառասուն տարիներու խրատական պատմութենէն, հրամայական է եւ սրբազան՝ Դաշնակցականներու համար։ Յստակ ըմբռնում, վճռական կամք, կարգապահ բանակ՝ յանդուգն ու արի։

Ա՛յդպէս պէտք է ըլլան բոլոր դաշնակցականները։

Ա՛յդպէս պէտք է ըլլան մեր բոլոր համակիրները։

Եւ այդպէս պիտի ըլլան, ստիպուած, նաեւ բոլոր անոնք որ անհաւատ են։

Մեզի պէտք է երկաթէ բանակ, զինակից եւ կեդրոնացած մէկ հրամանատարութեան տակ։ Քառասուն տարուան քուրայէն անցած կազմակերպութիւնը այլեւս մտքի տատանում պէտք չէ ունենայ. ու երբ միտքը կազմակերպուած է, կարող էք վստահիլ բազուկի ուժին, որ այդ պարագային կը դառնայ վճռական, յանդուգն եւ ճակատագրական։

Ամէն մէկ դաշնակցական, քառասնամեակի խաչերու ընթացքին, պէտք է գիտակցի ու հաւատայ, որ իր մէջ կը մեծնայ Քրիստափոր մը իր միտքով, Զաւարեան մը իր խիղճով, Ռոստոմ մը իր կամքով, Գէորգ Չաւուշ մը իր Վահագնեան արիութեամբ։

Ու երբ մեր հազարաւոր տիտանները յարութիւն առնեն ձեր հոգիի ու արեան մէջ, ընկերնե՛ր, այն ատեն միայն դուք կարող էք Դաշնակցութեան ըսել.

— Երկաթէ բանակը պատրաստ է, հրամայէ՛։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Դժուար է քանի մը հապճեպ գիծերու մէջ տալ Դաշնակցութեան քառասուն տարիներու գործունէութեան պատկերը։ Դժուար է որովհետեւ անոր գործունէութիւնը տարածուած է ամէն մարզի մէջ, ամէն ճակատի վրայ, ուր որ հաւաքական գոյութեան համար ճիգի եւ պայքարի անհրաժեշտութիւն ստեղծուած է։ Այսու հանդերձ, քառասնամեակին առթիւ, որ կը տօնուի այս պահուս ամենուրեք, կ'արժէ առաւելապէս ծանրանալ անկախութեան գաղափարին վրայ, որ այսօր, ու մանաւանդ վաղը, կը հանդիսանայ միակ յենարանը, փրկութեան միակ լաստը հայ ժողովուրդի գոյութեան, ընդդէմ չարին ու բարիին, որ կը խուժեն ամէն կողմէ անոր վրայ ջանալով աղճատել անոր հոգին եւ վտանգել անոր ապագան։ Ու նաեւ անոր համար, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը, իբրեւ հարազատ թարգման մեր ժողովուրդի բնական պահանջներուն, կրցաւ անկախութեան գաղափարը բիւրեղացած ձեւով մէջտեղ դնել, ըլլալ թէ [illegible] վճռականութեամբ, ու իր գործունէութեան խարիսխը դարձնել զայն։

⁂

Հակառակ մեզ շրջապատող դժնդակ պայմաններուն, հակառակ մեր ժողովուրդի գոյութեան սպառնացող բազմաթիւ ազդակներուն, կազդուրիչ է տեսնել լուսաւոր կէտ մը, որ իբրեւ առաջնորդ աստղ, կոչուած է փոթորիկներուն մէջէն, մեր [illegible] ու վարանոտ բազմութեանց ակնարկը իր վրայ բեւեռել ու առաջնորդել զայն դէպի վաղուան փրկութեան հանգրուանը։

Այս լուսաւոր կէտը, անտարակոյս, անկախութեան գաղափարն է, որ հետզհետէ լայն ծաւալ կը գտնէ հայ ժողովուրդի խոշոր զանգուածներուն մէջ։ Ու պէտք է դարձեալ արձանագրել որ, այս գաղափարը այլեւս մտասարքանք չէ եւ ոչ ալ բաղձանք պարապ մը, ինչպէս կ'որակէր Պասդասեան, այլ անհրաժեշտութիւն ու պահանջ։ Մեր ժողովուրդը, գոնէ այն մասը, որ կտրուած է անկախութեան իտէալով, կը խորհի ու կը զգայ մանաւանդ թէ, անկախ գոյութիւն մը միակ ապաւէնն է ու միակ միջավայրը, ուր կրնայ շնչել ու ապրիլ ինք. եւ զարգանալ ու տեւել։ Ան գիտէ այլեւս արժէքն ու իմաստը ազատ ու անկախ կեանքին, որովհետեւ եթէ անկախութիւնը՝ հազիւ շրթներուն հասած, խլուեցաւ դարձեալ իրմէ, առանց զայն լիաշուրթն վայելելու, այսուհանդերձ ամէնէն աւելի եւ խորապէս կը ճանչնայ անազատ կեանքին ամբողջ դառնութիւնը, ամենօրեայ ու պժգալի։ Գիտէ ու կը ճանչնայ, իր ներկայ վիճակին մէջ եւս, արհամարհանքն ու խորշանքը որ միշտ իր շուրջը կը դեգերի։ Գիտէ մտայլկումը վաղուան անստուգութեան սարսափին, մանաւանդ գիտէ ու կը զգայ ծանրութիւնը լուծին՝ թշնամիէն գայ անիկա թէ բարեկամէն։ Եւ այս բոլորին գիտակցութեամբ եւ փորձառութեամբ, հայ մարդուն միտքը չի վարանիր տրամաբանութեան բաւիղներուն մէջ, զգացումը զիկզակ ճամբաներ չի փնտռեր. դիրքը որոշ է եւ ճամբան շիտակ։ Որքան ատեն որ գիտէ այս բոլորը ու կը մնայ հաւատարիմ իր զգացումներուն, պիտի ըլլայ միշտ տոգորուած անկախութեան գաղափարով, ոսկոր ու արիւն դարձած իր մէջ։

Այս գաղափարն է միայն, որ դառնալով հաւաքական սեփականութիւն, ու միեւնոյն ատեն ձեւափոխուելով թանձրացեալ ուժի, մարմին պիտի տայ այն իտէալին որ բոլորին հոգիէն կը բխի։ Բայց մինչեւ մարմնացումը մեր անկախութեան իղձին, պէտք է որ մենք մնանք հայ, պէտք է որ հայ ժողովուրդը, ինչ հորիզոնի տակ ալ գտնուի, նախ տէր կանգնի ինքզինքին, իր անցեալին ու իր ժառանգութեանց։ Մնայ Հայ, հարազատ՝ իր ներշնչումով և անեղծ՝ իր հոգիով։

Եւ ահա, անկախութեան գաղափարն է դարձեալ, միա՛յն գաղափարը, որ փրկարար դեր պիտի կատարէ հայը հայ պահելու գործին մէջ։ Ուծացման այլասերման երեւոյթը չունի զուելիք այն տարրերուն որոնց մէջ բոյն դրած է պատուաստ, անկախութեան գաղափարը։ Իրապէս, ճշմարիտ պատուաստն է անիկա գոյնացման այլազան երեւոյթներուն դէմ։

Առանց ուրանալու այլ... ման դէմ զանազան ազդակներ առաւել կամ նուազ... թիւնը, պէտք է ընդունիլ... կայն որ, անկախութեան գաղափարը անոնց մէջէն կը հանդիսանայ առաջինը եւ ամենէն ուժեղը, որ կրնայ չէզոքացնել որեւէ օտարոտի ազդեցութիւն ու ծառայել իբր արգելք...

⁂

Հայ կեանքին մէջ, ...տաբար, միայն Դաշնակցութիւնն է եղած դրօշակիրը անկախութեան գաղափարին. Մնացեալները կա՛մ եղած չափազանց տկար, անընդունակ որեւէ դեր կատարելու, եւ կամ հակառակորդ՝ այդ գաղափարին. Դժբախտաբար ըսինք... Դաշնակցութիւնը ... փափաքող միայն կրնար որ, իրմէ զուրս ուրիշ ... ու հոսանքներ եւս ուժ ... նոյն գաղափարին, հոգ չէ թէ տարբեր միջոցներով։ Չէ ... այսպէս, ինչ որ ... է որ ան աւելի եւս ուժին ... աւելի եւս կատաղի կերպով ... տապնդէ հայ. ժողովուրդի ... յաստանի անկախութիւնը.

Մաղթե՞լը այս գաղափ... Շատ հեռուները կը տանի այս պրպտումը, բայց ինչ կը վերաբերի իրականութեան հետ սերտօրէն կապուած ... ղափարին՝ շատ հին չէ ... ծնունդը, վերջին պատերազմ... ի վեր, եթէ ուզենք այս գաղափարին զարգացման գիծը ... հանգրուանը նշանակել ... ճիշդ ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, պատերազմէն առաջ Դաշնակցութիւնը թէեւ ... կիօրէն ո՛չ իր ծրագրին ... ալ իր ընթացիկ քաղաքա... նութեան մէջ ունէր Հայաստա... նի անկախութեան հետապն... դումը, այսուհանդերձ ... գաղափարը կար միտքերու ... ձեւաւորուած ու հիմնաւորուած ... առանց սակայն խօսքով ... գրչով արտայայտուելու ... կան գործի ընթացքին ... էր նշմարել նոյն գաղափ... հետապնդման թաքուն ... լորը ամէն խնդրի ... Իբրեւ իրապաշտ կուսակցու... թիւն, որ վաղուանը միայն ... դարձնէ այսօր, առանց հեռա... ցնորքներու համար ուժ սպառ... ռելու, Դաշնակցութիւնը ... քան պատերազմը, աւելի ... մեստ պահանջներու կը ձգտէր ... աւելին՝ ոչ պայմանները ... ալ հնարաւորութիւնները ... կրնային տալ յուսալու ... ընդհ. պատերազմը եկաւ ... ինչ յեղաշրջելու, ինչպէս ... մանները, նոյնպէս նաեւ ... լիութիւնները, ու ահա այ... ջոցին էր որ, գաղափարը ... կուտակուած ուժ, ... քին մէջ եւ իրականութեան ... ձաւ Գաղափարը՝ այլեւս ... քան պատերազմին ... մտածուած բայց զգացուած ... ցումը չէր, որովհետեւ ... վայրկեանն եկած էր ... փոխանցելու համար զայն ...

Այսօ՞ր։ Այնքան պայք... րէ եւ զոհերէ վերջ, գաղափ... այսօր աւելի ուժեղ է քան ... այսօր աւելի ծաւալուն է ... որ եւ է ատեն, հետեւաբար ... վայրկեանն է որ պիտի ... արժէք ու մարմին տալու ... անոր։

Դաշնակցութիւնը՝ քառասուն ... տարիներու պայքարներով ... սուն եւ ուժեղ՝ հայ ժողովուրդի ... անկախութեան միահաղոյն ... հանդէպ, ինչպէս երէկ, ... եւս պիտի գիտնայ ընթանալ ... ռական վայրկեանը, այդ գաղա... փարին դպանակները ... եւ ռումբի մը պէս ... կեանքի մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԽՈՒՄԲԸ

1. Սեպուհ, 2. Անդրանիկ, 3. Մուրատ, 4. Ջնդօ, 5. Ալեքսիս, 6. Առաքել, 7. Մուշեղ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քառասնամեակի առթիւ պայմանադրական յօդուած մը չէ այս։ Փորձ մըն է շատ անյաջող մէկ կենդանագիրը տալու այսօրուան Դաշնակցութեան։

Ցանկալի էր այսօրուան կ'ըսենք, որովհետեւ այս Քառասնամեակը առաւելապէս անցեալ քառասուն տարիներուն եղած, կատարուած գործերու քննութեան նուիրուած է։

Քառասուն տարին թ'ե երկար թ'ե շատ կարճ շրջան է։ Մարդկային կեանքի համար աչքառուօրէն երկար շրջան է քառասնամեակը։ Պատմութեան մէջ ակնթարթ մը միայն։ Անհատական կեանքի տեւողութեան մասին մեր անձնական ծանօթութեան առումով իսկ խի՛ստ երկար, պատմութեան, ժամանակի տեւողութեան հանդէպ մեր ամէնէն անանձնական ու ամէնէն մեծ վերաբերմունքով իսկ խիստ կարճ այս շրջանը՝ Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակը՝ մեզի կը ներկայանայ երկու երեսով։ «Անցեալը»՝ որ իբրեւ շօշափելի, տեսանելի իրականութիւն՝ ծնունդ կ'առնէ 1890 թուէն, «Ներկան»՝ որ կը գրկէ մեր ամբողջ այսօրուան գրեթէ բովանդակ կեանքը (իր բացասական ու դրական անդրադարձումներով) և Այսօրը՝ որ կը շօշափէ ու կը շոյէ, կը գոտեպնդէ մեր կուսակցութեան վաղուան համար մեր ընդունումներուն իր բովանդակ ու շքեղ կարելիութիւններով։

Անցեալը վերլուծելու, քննելու ու դատելու մեր բոլոր կարելիութիւնները որքան ալ բնական ու ..., որ թուին, ժամանակակից սերունդը երբե՛ք անաչառ, արդար ու ... դատաւոր չի կրնար ըլլալ։

Որովհետեւ, Դաշնակցութեան պատմութիւնը մեռած պատմութիւն չէ, «... գործող պատմութիւն է»։ Քառասուն տարին երկար ժամանակաշրջան և այսօրուայ սերունդը, նոր սերունդը (որ անաչառ, արդար ըլլալու առաւելութիւնները ունի և իրաւունք ու պարտականութիւն՝ պատմական դատումներ ընելու) տակաւին իր դիմագիծը պարզած չէ, մեր քառասնամեակի պատմութեան իր խանդն ու անձնուէր տրամադրութիւնները բերած է, բայց ոչ տակաւին իր միտքն և ուղեղը։

Այսօր՝ նոր սերունդին սիրտն է որ կը բաբախէ ու հոգին կը թեւածէ։ Իսկ ուղեղները դեռ հակած են անցեալ դեռ ... սերունդի յուշերուն, յիշատակութեանց վրայ, ու բանաստեղծական դմայլանքով լեցուած ենք անցնող քառասուն տարիներու հերոսական ու փառք խոյանք–դրուագներով։

Իսկ այն սերունդը որ պատմել ու յուզել սկսած է, տակաւին դեկավար է և քառասուն տարուան գործերու առնուազն վերջին երեսնամեակի ... ու բաժնեկից։ Սպասել այս սերունդէն որ անանձնական ըլլայ, անաչառ ըլլայ, դիտուն–վերլուծող և զերծ ենթակայական տրամադրութիւններէ, կը նշանակէ անտեսել պատմութիւն գրելու հիմնական նախադրեալները՝ նախադրեալներ՝ առանց որոնց անհնար է պատմութիւնը գիտութիւն ... ու պատուանդան։

Քանի դեռ մեր պատմութիւնը կը գործէ, մերթ բուռն ու յորձանուտ, մերթ հանդարտ ու հեզասահ, երբեմն դանդաղ քայլերով, յաճախ ... ներով և խոյանքներով կը թռչի միշտ յառաջ, քանի դեռ Դաշնակցութիւնը իր վերջին խօսքը ըսած չէ, և անակնկալները կը պահէ, իր ... ծնունդները զինք չեն ազատեր մշտական երկունքի ցաւերէն, ... է որ այսօր բոլորս ալ ի՛նչ կարծիքներ որ ալ ունենանք ... գմայլանքով ու կրօնական ջերմեռանդութեամբ վայրկեան մը լռ... երկիւղած դէպի ետ նայինք։ Օրուան հոգերէն և վաղուան անստուգութիւններէն ... մեր դէմքերը պայծառացնելու համար, ի տես այն ... գուպարին, որ Արծէններու հնաւանդ ցեղին եղաւ անցնող քառասնամեակի ընթացքին, ցեղին հզօր ու արգաւանդ ծիլին ի տես՝ արմէ... հին հին փառքը վերակերտելու, գոյութեան ահեղ պայքարի մը գնով ... ահաւոր ողբերգութիւններով և անսահման հերոսերգութիւններով։ ... դէմքը հերոսներու, անոնց որ չանթը բռնել կամեցան, ... բարձրացնելու տողանցումը լիուսակերպ գործիչներու, անստուեր ու ան... սրբագնօրէն խաղաղական գոհութիւնը հայրենիքի իտէալին համար

Այս տեսակէտէն դիտե՛նք Դաշնակցութիւնը։ Ան ի՞նչ արժէքներ ստեղծեց։ Կամ յանուն որպիսի՞ արժէքի այնքան մեծ արժէքներ զոհաբերեց։ Որ այդ արժէքը (ինչ ստեղծել կ'ուզենք) վաղը նոր արժէքով մը չպիտի՞ փոխարինուի։ Մեր յեղափոխութեան նպատակը ի՛նչ է կամ ի՛նչ տարբերութիւն ունի ուրիշ մեծ ազգերու յեղափոխութիւններէն։ Մեր յեղափոխութիւնը հին ու նոր արժէքներու բախումը չէ որ յաւիտենական է։ Մեր յեղափոխութեան հիմնական նպատակակէտը ազգային քաղաքական ազատութեան խնդիրն է՝ ազգային սահմաններով և սակայն համամարդկային խաղաղութեան ու համերաշխութեան ընդհանուր ու Նպաստաւոր պայմաններու տակ, որ ոչ թէ այսօրուան կամ վաղուան արժէք է, այլ յաւիտենական արժէք է, որքան ժամանակ որ արեւը կեանք պարգեւէ երկրին։ Այս տեսակէտով ոչ թէ այս կամ այն դարու, այս կամ այն դարաշրջանի յատուկ արժէք կը ստեղծենք մենք, այլ կ'ուզենք ստեղծել արժէք մը (հայրենիք) որ որքան այս դարուն է, նոյնքան միւս դարուն է, որքան անցեալ ժամանակաշրջանի մը կը պատկանի, նոյնքան և աւելի պիտի պատկանի յաւիտենօրէն գալիք տարիներուն, անընդհատ զարգացումի ուղիով։ Ահա՝ այս պատճառաւ է որ չափազանց հետաքրքիր է Դաշնակցութեան Ներկան, քան թէ անցեալը։ Մեսրոպեան տառերով գրուեցա՞ւ թէ ոչ, որ հայութիւնը անորոշ ազգութեան կը պատկանի, հայը անհայրենիք, հայմաթլոս ժողովուրդ է։ Այս գրուեցաւ։

Արդ, տարրական տրամաբանութեամբ իսկ հասկնալի՞ է որ բովանդակ հայ ժողովուրդը հաճադրուած ծիրերով ու յամառ կամքով ջանայ այս անպատուաբեր ու ցաւալի կացութենէն դուրս գալու։ «Այո՛, պիտի աշխատի», է պատասխանը։

Կազմակերպուած աշխատանքի, կամ աշխատանքի գիտականացման այս դարաշրջանին, ուրեմն կազմակերպութիւն պիտի գոյութիւն ունենայ թէ ոչ, ցեղին կամքը լծելու համար վերի անվիճաբանելիօրէն յաւիտենական «Արժէք»ը իր տեղը դնելու համար։

Պատասխանը կրկին այո՛ է։

Դաշնակցութիւնը այս նպատակին համար գործող միա՛կ հայ կազմակերպութիւնն է այսօր։ Լաւ է որ կազմակերպութիւն է, քան թէ կուսակցութիւն։

Հայ ժողովուրդը ծնած է գոյն քառասուն տարի առաջ քիչ մը տարբեր պայմաններու տակ, ու տարբեր բովանդակութեամբ թերեւս։ Այսօր՝

ծաւածներուն՝ թո՛ղ բաւական ըլլան մեր «դժայլանքը» ներշնչումի փոխելու և այդ բոլորին համար կառուցուած հողեղէն խորանին առջեւ մեր ՈՒԽՏԵՐԸ երգումներու փոխելու.— Արծէնաւանդ ճամբով քալելու։

Անցեալի մասին այսքան այսօր։

. .
.

Երբ մեր անցեալի մասին մենք չենք կրնար առարկայական և արդար ու անաչառ ըլլալ, պիտի սպասենք այդ արդարութիւնը հակառակորդէ՞ն։

Հակառակորդէն՝ որ մեր անցեալին խառնուած է ռուսական–թաթարական կիրքով ու մեղքով, իսկ ներկային իր վատութեամբ ու դաւաճան համակերպութեամբ ուղեկից եղեր է, իր ու մեր կամքէն անկախ այն մեղադրելի մեղքով որուն օրինակներով լեցուն է տիեզերական պատմութիւնը, անշունչ իրերէն ու քարերէն մինչեւ ամենէն բարձր իմացական գոյացութիւնները՝ որ գեղեցկին դիմաց կանգնած է տգեղը, բարձրին դիմաց ցածն ու յաճախ թզուկը, լոյսին դիմաց խաւարը, զօրութեան դիմաց տկարութիւնը, բարոյականի դէմ անբարոյականը, դրականին դիմաց բացասականը։ Բոլոր անցումներու եւ ցեղերու պատմութիւնը այս հակադրութեանց կանոնին վրայ հիմնուած է։ Այո՛, անգամ Արմէններու ցեղը չի կրնար բացառութիւն կազմել այս տիեզերական կանոնէն, առաւել եւս Արմէններու մաքուր մեր ցեղը, որովհետեւ, իր վրայէն անցնող ամէն բռնակալ դար աՀագին տիղմ կուտակած է մեր մէջ, անցնող ու եկւոր խուժաններու ցեղ մաս մը թունաւոր արիւն ներարկած է մեր երակներուն մէջ։

Գանք ներկային։

Ամէն Ազգ կազմակերպուած հոսանք ու զիմացկուն գաղափարներ ունի։ Հոսանքներու գաղափարները յաճախ ժամանակաշրջաններ՝ դարաշրջաններ կը գրկեն։ Ասելի հեռուն չեմ երթար։ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը դարագլուխ բացաւ։ Ռուսական յեղափոխութիւնը ընկերային շարժման մէջ մեծ փակագիծ մը բացաւ։ Վաղն անտարակուսելիօրէն՝ նոր յեղափոխութիւն մը նոր դարագլուխ պիտի բանայ այսօրուան շատ մը արժէքներ արժէքազրկելու ու շարք մը նոր արժէքներ ստեղծելու համար։ Եւ այսպէս հին ու նոր արժէքներու արտաքին բախումները մշտապէս պիտի տեւեն քանի արեւը վերէն կեանք տայ մեր մոլորակին։

ԴՈՒՄԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ

անոր ներքին բովանդակութիւնը քիչ մը փոփոխելով ու հարստացնելով, արտաքին կազմակերպութեան ձեւը զանգուածեղինացնելով, իր յօյսը կապեր է անոր։

Այսօր՝ քառասուն տարի յետոյ, հայ ժողովուրդին աւելի լաւ, վերի նպատակներուն աւելի շատ, արագ ճանապարհով տանող կազմակերպութիւն մը չկարենալ ստեղծելու չոր փաստը ինքնին ապացոյց է, որ լաւագոյն կազմակերպութիւնը Դաշնակցութիւնն է։

Ամէն շարժում ենթակայ է բարեշրջութեան գործողութեան. Դաշնակցութիւնը կենսունակ է, որովհետեւ անընդհատ կը բարեշրջուի, անընդհատ կը բարեշրջուի, որովհետեւ կենսունակ է։

Այսօր աւելի քան երբե՛ք Դաշնակցութիւնը դարձեր է տարապայման անհրաժեշտութիւն, այսօր աւելի քան երբեք Դաշնակցութիւնը այրող պէտքի մը գոհացումն է։

Եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունենար, այսօր պիտի ծնէր։ Եթէ Դաշնակցութիւնը (իբրեւ կազմակերպութիւն) այսօր վերջ տայ իր գոյութեան, վաղը դաշնակցականութիւնը, դաշնակիզմը (իբրեւ գաղափար) իր կազմակերպութեան ուրիշ ձեւը պիտի գտնէ անպայման կերպով։

Այսօր աւելի շատ են մեր ազգային գոյութեան սպառնացող վտանգները՝ քան երէկ, այսօր քայքայումն ու անձնատուութը աւելի ապերասան կը գործեն՝ քան երէկ։ Եթէ ծովու վրայ թափառական, իրարմէ հազարաւոր ու հազարաւոր մղոններով հեռու աստանդական հայութեան հոգեկան կեանքը քայքայող մութ ու բութ հազարաւոր ազդակներու դէմ Դաշնակցութիւնը ծառացած է հայրենիքի կենդանի գաղափարով, հողիներէն փայլ եկող արժէքները ամուր պահելով, վհատութեան ու հիասթափութեան՝ յոյսն ու հաւատը հակադրելով, վատութեան ու նահանջին հակադրելով կռիւին ու պայքարին գեղեցկութիւնը, շքեղ ոստաններու խայծերուն դէմ հանելով մեր երկնամերձ հայրենիքին ձիւնափառ գեղեցկութիւնները, օտար քաղաքներէն ծառանցոյց ընելով Աւետեաց երկիրը, Հայոց հայրենիքը, ուր թէեւ երկրաշարժները հանգած են, հայ հանճարը պէ՛տք է ճառագայթէ ուժգնօրէն. ա՛յո, ոչ միայն հայ ցեղի յաւիտենականութեան համար, այլեւ Մերձաւոր Արեւելքի բարիքին համար։

Հայ ժողովուրդը 40 դար ծգնեց ու արիւներ է և շատ գեղեցկութիւններ ստեղծեր՝ սակայն դեռ իր վերջին խօսքը չէ ըսած. արմէնիզմի հնաւուրց կաակը Մերձաւոր Արեւելքի համար անակնկալներ պահած է. հայութիւնը պիտի տեւէ, պէտք է որ տեւէ։ Անոր տեւելու աստուածայնօրէն արդար ու տարերային մղումին առհաւատչեան, անտարակուսելի երաշխիքը Դաշնակցութիւնը. այս Քառասնամեակի առթիւ, իղձ մը հզօր ու անկեղծ, երանի՜ թէ հայութիւնը տեւելու և իր խօսքը ըսելու համար տիրանար իր հայրենիքին և այդ օրը թող մեռնէր Դաշնակցութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն. որովհետեւ, անով դաշնակիզմը յաղթած կ'ըլլար իբրեւ գաղափար թէ՝ ազգային քաղաքական անկախութեան խնդիրը ազգային սահմաններով այս կամ այն դարակարգի, այս կամ այն դարաշրջանի յատուկ արժէք չէ, այլ յաւիտենական միակ արժէքն է որ գոյութիւն պիտի ունենայ որքան որ արեւը ջերմութիւն պարգեւէ մեր երկրագունդին։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՆԸԼՏՐՋԻ ՄԱԶԱՓՈՐՁԸ

գաւքը պատայ ատո...

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ԽՕՍՔԸ»

ՆԸԼՏՐՋԻ ՄԱԶԱՓՈՐՁԸ

Դէպի երկիր...

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

1.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն ուժն է, որ ճգնեցաւ խուրձի մը վերածել ցիր ու ցան կայծեր, եւ մէկ դրօշի տակ համախմբել նախ փոքրաթիւ խումբեր, յետոյ ամբողջ բազմութիւններ։ — «Ազատութիւն կամ մահ»։

2.— Դաշնակցութիւնը այս նստակեաց եւ կոպտաքամակ ժողովուրդէն արտադրեց — ու զարգացուց — սերունդ մը, ընդունակ սուր եւ հրացան գործածելու նոյնքան ճարտարութեամբ եւ գիտակցութեամբ, որքան խոփն ու արօրը։ — «Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»։

3. Դաշնակցութիւնը դաշտերէն եւ լեռներէն դէպի քաղաք փոխադրելով ազատութեան ճանգանակը, գործի վերածելով երգերն ու ճառաչանքները, արշաւելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», յաջողեցաւ միս ու ոսկոր դարձնել վերացական գաղափար մը, — Ազատութիւն եւ Հայրենիք։

Եւ ահա քառասուն տարի վերջն ալ կը քալէ նոյն ճամբէն։ Ցարաչար տանջուած, բայց անկոտրում։ Հայ ժողովուրդի կիսուն հետ կորսնցուցած իր ալ ազնուագոյն կէսը, բայց նորէն պատնէշին վրայ։ Հալածական՝ հայրենիքի մէջ, բայց խոր, անկորնչելի ակօսներ ծգած հոն։ Ջենամթափ՝ իր իսկ ձեռքով ծեւաւորուած պետութեան իշխանութենէն, բայց շրջապատուած գուրգուրանքով եւ յարաճուն բազմութեամբ՝ աշխարհի ո՛ր եւ է մասին մէջ։ Եւ միշտ գործօն։

(«Դրօշակ», 1928, Թիւ 10)

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԿԱՆԹԵՂԸ

Ո՛չ պատմութիւն է, որ կը գրենք, ո՛չ յոբելեան է, որ կը կատարենք, այլ պարզ ու համեստ տարեդարձ մըն է, որ կը տօնենք, անգամ տարաշխարհիկ պայմաններու մէջ։

Հանգրուան մըն է վե՛հ ու գեղակերտ, չքնա՛ղ ու հոյակապ։

Կորովակերտ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, լո՛ւռ ու մտախոհ, իր քառասնամեայ հսկայ բեռը շալկած, փեռեկտուած սրտով, դալուկ հորիզոններու արիւնոտ ճամբաներէն ծակոտած սրունքներով, Մովսէսի հովուական ու առաքելական մականը ձեռքին, կանգնած է պատմութեան առեանին առջեւ, հայութեան առջեւ։

Քառասուն տարի առաջ, մեր մեծ դարբինները, առրուկ ու հալածական մեր ցեղէն, կը կռէին ու կը կոփէին զոհաբերող ու անձնուրաց, յանդուգն ու խիզախ, կորովի ու շրջահայեաց, ըմբոստ ու մարտական հայ մարդը, իսկական, մաքրամաքուր հայը, որ իր հայրենի երդիքին տակ դարձած էր թուլամորթ ու երկչոտ, անշիրմ ու յուսաբեկ։

Մեծ էր երկունքը։

Բացառիկ էր պատմական վայրկեանը։

Անփառունակ էր Դաշնակցութեան ծնունդը։ Սակայն անհրաժեշտ էր և անխուսափելի։

Բնաշխարհի կորաքամակ ու զրկուած, թուխ ու աշխատունակ մեր ժողովուրդը կը հալէր օրէցօր և եղք կը փնտռէր։

Յեղափոխութեան մեծ պատգամախօս անզուգական Րաֆֆին գրչի խօլական թռիչքով մը մեզ կը յանձնէ մեր ժողովրդի վատթար, անյոյս ու անլոյս վիճակի մէկ նկարագիրը հետեւեալ տողերով.

«Ժողովուրդը գտնւում էր այն դրութեան մէջ, որպէս մի թռչուն, որի բոյնը քանդուած է չար երեխայի ձեռքով. Նա նըստած է միշտ օրօրուող տերեւի վրայ և չգիտէ ի՛նչ անէ. Նա սիրտ չունէր կրկին նորոգելու իր խրճիթը, որովհետեւ մտածում էր արդեօք երկա՞ր կարող է՛ բնակուել նրա մէջ, սիրտ չունէր միւս անգամ ցանել իր արտը, որովհետեւ յոյս չունէր, թէ կը յաջողուի՝ իրան քաղել իր հունձը...»

Այո՛. մեր ժողովուրդը նստած էր «տերեւի վրայ»։

Եւ տարիներու այդ յուսահատ ցաւերուն հէքեաթները անհամբերութեան վերածելով, օրհասական հզօր աղաղակի մը մէջ, որ պիտի կոչուէր հայկական յեղափոխական շարժում։

Եւ ահա, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կանգնեցաւ մեր պատմութեան ամպիոնին վրայ, իր գաղափարական բովանդակ հմայքով, իր անսասան հաւատքով ու կամքով։

Սպարզական անողոք կարգերու տակ փոթորկեց մեր իրականութիւնը և դաստիարակեց իր նուիրական Ուխտի բոլո՛ր հաւատացեալները, դարձնելով հայրենատենչ ու ազատատենչ, հրեղէն զաւակները մեր պատմութեան։

Վայրկեան մը դո՛ւրս հանեցէք հայոց վերջընթեր պատմութեան ծաւալուն էջերէն Դաշնակցութեան քառասնամեայ գործը, և դուք կը տեսնէք այն ահաւոր անդունդը, որ կը բացուի հոն։

Դաշնակցութիւնը խորթ զաւակ չէ և ոչ ալ օտար բոյս, մեր միւս կուսակցութիւններուն նման։ Անիկա, իր մշտաբուխ ուժն ու զօրութիւնը կը ստանայ հայ ժողովրդի գոյամարտի վէրքերէն ու տառապանքներէն, անոր մրմունջներէն ու տրտունջներէն, կամքի ու կորովի անտեսանելի ակունքներէն, գաղափարական թռիչքներէն ու ազատութեան մարմաջէն։ Դաշնակցութիւնը միակ արտայայտիչն է մեր ժողովրդի, եւ մեր ժողովուրդը միակ արտայայտիչը Դաշնակցութեան։

Համազգային քաղաքական պատասխանատուութեան ծանր կոչումով է ծնած Դաշնակցութիւնը և այդպէս ալ կը մնայ։

Եւ ատոր համար է, որ արեան բողոքը երկա՛ր ժամանակէ ի վեր չոքած է Դաշնակցութեան գործին ու գաղափարին վրայ, որովհետեւ հայկական մռայլ հորիզոններուն վրայէն կ՚ուզէր ընդմիշտ թօթափել սարկական լուծը։

Եւ Դաշնակցութեան մեծագոյն յաջողութիւններէն մէկը հո՛ն է, որ կ՚ընդգրկէ հայ ժողովրդի բոլոր բաղձանքները։

Այդպէս էր անցեալին մէջ, այդպէս կ՚ըլլայ ե՛ւ այսուհետեւ։

Դաշնակցութիւնը երբե՛ք չզրժեց իր ուխտը։ Նա եղաւ այնտեղ, ուր մեր ժողովուրդն էր։ Նա մի՛շտ քալեց անոր առջեւէն, բայց չդարձաւ «թիկունքի հերոս» և թուղթի մունետիկ։

Եւ ատոր համար, գիւղական համեստ խրճիթներէն, փոշեպատ աւաններէն ու աղմկալից քաղաքներէն դուռն առ դուռն կուգայ ին դաշնակցական գաղափարական մեծ ընտանիքը կազմելու, և իրենց կուրծքը պատնէշ դարձնելու հայ ժողովրդի ապահովութեան համար։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Գիւղացին բերած էր իր բահն ու բազուկը, քաղաքացին իր սուրն ու վառօդը, մտաւորականն իր խելքն ու գրիչը, և այդ բոլորէն կերտած սրբազան զինանշան մը՝ բահի, գրչի ու սուրի խորհրդաւոր եղբայրակցութեամբ, իբրեւ հաւաքական կամքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Բացուած վէրքի նման, մեր բոլոր վճիռներուն տակ, զինանշանի կարմիր կամքն է դրուէր, իբրեւ պատգամ։

Անճառելի խորհուրդ մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր սրբատիպ առաջնորդներու՝ Զաւարեանի, Քրիստափորի և Ռոստոմի շնչով տաքցած, և Հրայրներու, Սերոբներու, Գէորգ-Չաւուշներու, Անդրանիկներու, Մուրատներու, Դումաններու և ուրիշ բիւրաւոր անհամար հայդուկներու դիւցազնամարտերով պսակազարդուած։

Մեր քառասնամեայ պատմութեան ամենէն շքեղ ու լուսաւոր էջերը կը պարտինք մեր հայդուկային փաղանգի երկաթէ բազուկներուն, որոնք երբե՛ք չվհատեցան դողալ հայրենիքի ներքին ու արտաքին թշնամիներուն հանդէպ։

Դարձեալ անոնք էին, որ մոռցած ամեն ի՛նչ, տուն ու տեղ, ծնող ու ընտանիք, կին ու զաւակ, «Սուրբ Գործ»ի կանթեղը բռնած, ջերմեռանդ նուիրումով ու մոգական ուժով, ազգային արժանապատուութեան հպարտ գիտակցութեամբ տոգորուած, իրենց արիւնով օծեցին մեր հայրենի դաշտերն ու ձորերը և պատրաստեցին վերազարթնումը մեր ժողովուրդին։

Դաշնակցութեան խնկարոյր Պանթէոնի, յաւերժ անմոռանալի փառքերն են անոնք, որ մշտնջենապէս մեզ ուժ ու կորով պիտի ներշնչեն։

Մեր վէրքերը տակաւին չեն սպիացած։ Մեր դիւցազնամարտի և յեղափոխական շարժման բուն նպատակը — տաճկահայ ժողովուրդը թրքական սպանդին զոհ է դարձած զանգուածօրէն...

Եւ այսօր, մեր յեղափոխութեան տաք մոխիրներուն և մեր բոլոր նահատակներուն անհանգիստ շիրիմներուն վրայ պահակ ենք կեցած երկիւղած հաւատքով, օր մը դա՛րձեալ եռագոյնը տեսնելու Արարատեան դաշտին մէջ։ Այդպէս, Դաշնակցութիւնը կ՚ըլլայ հաւատարիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՓԱՌՔ ԵՄ ԱՍՈՒՄ

Տարիների առաջ կանգնած յաղթ ու խրոխտ,
Եկել եմ իմ երգը ասեմ այս առաւօտ։
Հիւսիս, հարաւ, եւ արեւելք եւ արեւմուտք,
Ուր որ կ՚ապրիք ու կը շնչէք,
Լինէք բանտում թէ աքսորում
Ո՛ր բռնակալ երկնքի տակ էլ որ լինէք,
Նետում եմ Ձե՛զ, հէ՜յ ընկերնե՛ր
Իմ մաերիմ երգը հրէ...

Փա՛ռք եմ ասում արդարութեան ուղին հարթող գոռ պայքարին,
Ժանգոտ, խոնաւ դնդի փշրող յաղթ |ձեռքերին փա՛ռք եմ ասում,
Փա՛ռք եմ ասում ես պողպատի շառաչինին, այդ մեծ երգին,
Սարկութեան քունը խզող այդ աղմուկին փա՛ռք եմ ասում։
Փա՛ռք եմ ասում հայրենիքի համար ընկած մարտիկներին,
Հերոսներին բոլոր մեռած ու կենդանի՝ փա՛ռք եմ ասում։
Բազուկներին հաստ, ջլապինդ, հայեացքներին սարսափ ազդող,
Բոլո՛ր ընդոստ ճակատներին փա՛ռք եմ ասում։
Փա՛ռք ասում եմ ես քրտնաթոր մշակներին, բանուորներին եւ քախտաւոր

Իր վաստակով ապրող բոլո՛ր հոգիներին փա՛ռք եմ ասում։
Փա՛ռք եմ ասում կեանքի մռայլ աղջամուղջում կռուողներին,
Եւ յաղթողին ու ընկնողին արիաբար. փա՛ռք եմ ասում։
Ուղեղներին այն լուսացիր, ու դէմքերին արեւհայեաց,
Գրքի վրայ միշտ կռացած գլուխներին փա՛ռք եմ ասում։
Փա՛ռք եմ ասում հսկայ ժայռը ճեղքողներին,
Գրանիտէ կամք կերտողին փա՛ռք եմ ասում։

Հազար փառքի ու ողջոյնի խօսքեր ունիմ այս առաւօտ,
Որ սրտիս մէջ պիտի պայթի, ինչպէս ռազմի մի հրանօթ.
Եկե՛լ եմ ես, գաղափարի այս յաղթական, այս մեծ օրին
Ողջունելու ու փառքելու եղբայրաբար ձեր բոլորին...
Օրհնուած լինի սերունդների մուտքը վսեմ, հազարաւոր.
Օրհնուած լինի տարիների երթը շքեղ ու բեղմնաւոր,
Հազար բարի՛, հազար ողջո՛յն ընկերներին իմ սիրելի,
Եղբայրների՛ն, ի՛մ հարազատ եղբայրներին հազա՛ր ողջոյն...

Փա՛ռք եմ ասում բանտի խոնաւ նկուղներում ապրողներին,
Մահի առաջ գաղափարին պինդ փարուողին փա՛ռք եմ ասում
Ու հեռաւոր աքսորներում ընկերներին իմ տառապող,
Ասում եմ փա՛ռք ես բոլորի՛ն, հազա՛ր բերան
Փա՛ռք եմ ասում։

ԱՐԱՄ - ԳԱՌՈՆԷ

Ամէն մի բռնակալութիւն թշնամի է աշխատաւոր ժողովրդին. պէ՛տք է լինի։ Նա պէ՛տք է որ աշխատի քայքայուած պահել նրա նիւթական, ձուլ խաւար թագաւորայնել նրա մտաւոր աշխարհում. փչացածութիւն, լկտիութիւն, լրտեսութիւն, գողութիւն և այլ հազար ու մի տեսակ սերմանել նրա բարոյական կեանքում, որ ինքը կարողանայ հաստատ անսասան մնալ, որ ինքը հող ունենայ իր ոտքերի տակ...

Միշտ նիւթական հարստութեան հետեւում է ուշ թէ շուտ մտաւոր բարոյական հարստութիւն։ Եւ ուր կայ մտաւոր ու բարոյական զարգացում, այնտեղ չի կարող երկար դիմանալ որ եւ է բռնակալութիւն. զարգացած մարդը չի թողնի, որ իրեն կեղեքեն...

Մտաւոր և նիւթական հարստութիւնը ժողովրդի կեանքում անքակտելի կերպով կապուած են իրար. Մէկը կայ՝ կայ և միւսը։

Գ. ԽԱԺԱԿ («Դրօշակ», 1894, Թիւ 8

* * *

Ազգերու ամէնէն վսեմ արտայայտութիւնը յեղափոխականներն են եղած։ Ով որ չունի այդ ոգին, դատապարտուած է մեռնելու։ Թուրքիան չհիմնեց, թէ հայութեան մէջ աչնեղ բարոյական ուժ մը կայ. անիկա դիմեց ցած դաշտեր պարզեց, բայց սարսուռով կը տեսնէ այսօր, թէ չարաչար սխալած է։ Դիակները ինկան, բայց յեղափոխական գաղափարը կանգուն աւելի անվեհեր և աւելի վճիտ ու խռէականացած։ Երնէ՜կ այն ազգին, որ իր ծոցին մէջ կը կրէ յեղափոխիչ ուժեր։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ («Դրօշակ», 1896, Թիւ 27

ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐ ԿԱՐՆՈՅ ՄԷՋ

ԵՂԻՇԷ ԹՕՓՃԵԱՆԻ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կուսակցականներ, ընկերներ, համակիրնե՛ր, մենք բոլորս որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեր սրտին մօտ զգացեր ենք ու կը զգանք, տօնե՛նք անոր Քառասնամեակը նաեւ մեր ներքին լռութեան, յիշատակներու մեր թաքուն օճախին առջեւ։

Երբ զոռ խօսքերու, ծափերու աղմուկը ալ դադրի, վառե՛նք ընտանի կանթեղը մեր ներսիդին. մեծ ստուերներ մեզի այցելութեան պիտի գան. պիտի խօսին մեզի այնպէս ինչպէս թէ երբեք մեռած չըլլային. անգամ մըն ալ պիտի ապրին իրենց երբեմնի գոյութեան անմոռանալի այն պահերը երբ իրենց ակնարկը լեցուն էր հոգիի բոցերով։

Որքան տրամաթիք դէպքեր Դաշնակցութեան կեանքը զարդարեցին. անոնց ամէնը անգամ մըն ալ մեր մէջ պիտի արթնցնեն երբեմնի սարսուռը. որքան յաճախ, մեր երիտասարդ օրերուն, Դաշնակցութիւնը լեցուց մեզ, իր ալիքներուն տակ կորսուեցանք, ան փոխարինեց մեր անձնական կեանքը... Այսօր, մենք ալ մեր Քառասնամեակը տօնենք.յիշենք անոնք, այն մեծ դէմքերը, որոնց չունչին, ակնարկին տակ հասունցանք. մեր ներքին տօնակատարութեան թող ոչ մէկ բառ աւելցնենք մեզմէ. յաւերժօրէն լռած անոնց շրթունքը բաւական է մեզ լեցնելու համար անցեալի արձագանգներով։

* * *

Կարին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զարկերակն էր. կուսակցութեան սրտէն բխած բոլոր տենդերը և ալիքները կ՚անցնէին անկէ. ճիշդ է, մարտական ուժերու, հայդուկային արշաւանքներու հանգրուան մը չէր ան, չէր կրնար ըլլալ, բայց մտաւորական կեդրոն մըն էր ան, որ վայելած է միշտ ղեկավար դէմքերու ներկայութիւնը ու կուսակցական գաղափարականութիւնը տարածած է ներս, երկրին աւելի հեռաւոր անկիւնները։

Բնաւէր ծննդավայրիս ուրուապատկերին վրայ, ընտանի յիշատակներու հետ միասին, քանի քանի հանրային դէմքեր, կարկառուն արմանկարի մը նման դուրս կը ցցուին. իրենց ակնարկը անթարթ, իրենց դէմքը անդրաշխարհիկ մշուշով մը քօղարկուած, այսուհանդերձ որքա՛ն մօտ կը զգանք զիրենք մեզի, մեր մտածումներուն մէջ իրենց աւիշն է որ կը դառնայ տակաւին, կը դառնայ միշտ. կարծէք շարունակութիւն մըն ենք մենք, վերապրողներու անհետացած այդ սերունդին, մեր արմատները զուգախառնուած անոնց ճիւղերուն հետ։

Կը բաւէ ինձ ակնարկս ետ դարձնել զգալու համար անոնց հանգիսաւոր ներկայութիւնը. իրենց ձայնը իսկ կը հնչէ տակաւին. ոչինչ կրնայ ջնջել հետքերը այն քայլերուն, որով անցան անոնք մեր կեանքի ճամբայէն։

1905 6 թուականներուն Տքդ. Զաւրիեւի բժշկական առաջնորդութիւնը Կովկասէն կ՚անցնի երկիր. երկար շրջան մը անոնք կանգ առին նաեւ Կարին. ռուսական անունին տակ թաքնուած հայկական առաջնորդութիւն մըն էր, եթէ չեմ սխալիր, որ անցաւ այնուհետեւ մինչեւ Մուշ, Պիթլիս, գեղ ու գաւառ, խնամք ու խրատ շռայլելով ձրիաբար աղքատ ժողովուրդին, առանց ցեղի խտրութեան։

Կը յիշեմ ռուսական հիւանդանոցի առջեւ հերթի սպասող հայ, թուրք հիւանդներուն շարանը. չեմ կրնար մոռնալ թէ ժողովրդական երեւակայութիւնը ինչ մոգական հմայքով մը առասպելացուց Տքդ. Զաւրիեւի անունը. ան տունէ տուն, անարէ մնար կը տանէր իր բժշկական անձնուիրութիւնը, հասկացողութիւնը. եթէ անկարող կը զգար բուժելու անյոյս հիւանդը, գէթ իր ետին կը թողուր ամոքումի բարի շունչ մը։

Որո՞ւ մտքէն կ՚անցնէր սակայն որ այդ լուռ լուռ և խոհուն բժիշկին տակ թաքնուած է Դաշնակցութեան անյայտ մէկ մեծութիւնը։

1908ի պատմական անկիւնադարձէն յետոյ է որ Կարինը ճանչցաւ կուսակցութեան տարեց թէ երիտասարդ, երէկի և վաղուան յայտնի դէմքերը, Զաւարեանը, Ռոստոմը, Թօփճեանը, Վրացեանը, Միսաքեանը, և այնքան ուրիշներ, որոնց անունն իսկ Մեծ Աղէտը լափեց, լափլիզեց։

Անոնցմէ ամէն մէկը Կարնոյ հանրային կեանքին չեշտ մը, գարկ մը բերած էր, ազդեցութիւն մը թողած, ակօսներ ցանած էր. ժամանակը միայն պիտի արժեցնէր անոնցմէ ամէն մէկուն կենդանի մասնակցութիւնը Կարնոյ կեանքին, եթէ, ափսո՛ս, այն մեծ նաւաբեկութիւնը չփճացնէր այնքան սերունդներու գործը։

Ռոստոմի անունը անբաժան էր Կարնոյ կրթական շարժումէն. ինք կազմակերպեց ոչ միայն ազգային նախակրթութիւնը, այլ նաեւ Սանասարեան նոր վարժարանը, Կարնոյ համայնքի իսկ սեփական միջոցներով, այն պահուն երբ Պոլսոյ խնամակալութիւնը որոշումը կուտար Սանասարեան մայր վարժարանը Սեբաստիա փոխադրելու։

Ռոստոմը կուսակցութեան հայրն էր արդարեւ. փորձառութիւններ բիւրեղացուցած էին իր մէջ. ժողովներէ, հաւաքոյթներէ ներս ան կը բերէր պատկառանք մը, վիճաբանութիւններու մէջ կը խառնէր իր իմաստուն լռութիւնը. բայց վերջին խօսքը և որոշումը կը մնար միշտ իրը։

Ռոստոմ դաստիարակ էր ոչ միայն դպրոցներու հարկին տակ ուսուցչական ժողովներէ ներս, այլ մանաւանդ կուսակցական հաւաքոյթներու պահուն. ոչ ոք իրեն չափ բծախնդիր գտած եմ կուսակցական հմայքին. «Ինչ որ մեզի անհրաժեշտ է, թիւը չէ երբեք, այլ ընտրանին, զտուած որակը. քինը՝ որուն կարելի է վստահիլ, այդ քինը շատ շատ իսկ է ինչպէս թթխմորը» կ՚ըսէր ան ու կուսակցութեան դռները կը նեղցնէր, կը փակէր։

Կարնոյ «Յառաջ»ը եղաւ մանաւանդ այն բեմը, ուր հրնէր նաեւ նորեր, ինչպէս այն օրերուն Վրացեանը և Միսաքեանը կուսակցական երկրի կեանքին մէջ թրծուելու, մկրտուելու. քանի քանի նորեր հասունցան հոն, քանիներ տակաւին, որոնց անունը պէտք էր որ կարենայինք յիշել այսօր համակրանքով, պատկառանքով...

* * *

Կարնոյ կուսակցական պատմութեան ամենատխուր դրուագներէն անտարակոյս ողբացեալ Եղիշէ Թօփճեանի սպանութիւնը եղաւ մէջ Աքսորի, պատերազմի բոլոր ցնցումները չկարողացան երբեք մէջ սրբել դառն յիշողութիւնը այդ դէպքին։

1908ին, Սահմանադրութեան հռչակումէն կարճ ժամանակ մը վերջն էր որ Եղիշէ Թօփճեան (Երուանդ Թամարեան) հովկասէն կ՚անցնէր Կարին. գերերը շրջուած էին այդ օրերուն. հնդանուդ ազատամարտ մտաւորականութիւնը երբեմն Թուրքիոյ մթնոլորտէն Կովկաս կ՚անցնէր կարենալ շնչելու համար, ու այժմ հոսանքը ռուսական գեհենէն ուղղուած էր Թուրքիա. Նոր կարգերու հանդէպ վստահութիւնը անվերապահ էր այդ շրջանին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

(ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ)

Ինչպէս հին օրերու մարգարէները, որոնց աչքերուն տեսողութիւնը կ՚մնացնէր աչաւոր ներկային առջեւ, յետոյ աւելի՛ պայծառ ու յստակ տեսնելու համար ապագան...

Ինչպէս բոլոր երազողները, որոնց համար մարդկային կեանքին անցեալ ու ներկայ ժամանակաշրջանները մէկ մէկ սանդուխքի աստիճաններ են, բարձրանալու համար աւելի վեր, մի՛շտ աւելի վեր...

Ինչպէս բոլո՛ր այլասէրները, որոնց սիրտը կը բաբախէ, հոգին կը գալարուի և միտքը փայլակներ կ՚արձակէ ուրիշներուն համար...

Երեք հոգի անշուք սենեակի մը սատւերին մէջ արձանացած, կը խոկան ու կ՚երազեն...

Անոնք կ՚երազեն հի՜ն հի՜ն դարերը, երբ իրենց պէս հոգիով համեստ մարդիկ, կրակներու և աւերակներու մէջ նստած, Ցեղին գոյութիւնը պահելու միջոցները կը փնտռէին։

Կ՚երազեն ու կ՚ոգեկոչեն երէկի մեծ դէմքերը, որոնք լոյս ու մշակոյթ սփռին մեզի, և մեր գոյութեան անապահով նաւակին առագաստ մը հիւսեցին։

Նստած են անշուք սենեակի մը սատւերին մէջ հին օրերու մարգարէներուն պէս, ու կը փնտռեն դաւազանը՝ որ ժայռերու կուրծքէն ջուր ժայթքեցնելու զօրութիւնն ունի...

Կը փնտռեն փարոսը՝ որ ալեկոծ ջուրերուն մէջէն Ցեղին խարխուլ նաւը պիտի մօտեցնէ փրկարար նաւահանգիստը...

Կը փնտռեն մաքրող կրակը՝ որուն մոխիրներուն մէջէն, երջանիկ օր մը սպանդութեան Փիւնիկը թեւ պիտի առնէր...

Անոնք կը փնտռեն վիրաբոյժին նշդրակը, ցեղին հիւանդագին մարմնին մէջէն դուրս հանելու համար թարախալից արիւնը

Կը փնտռեն գիտակցութեան լոյսը, որ մարդոց հոգիները կը տանի դէպի ազատութիւն, հոգիի ու մտքի անկախութիւն, որ սորուկը կը դարձնէ ինքնիշխան տէր ու տիրական իր գործերուն, զգացումներուն ու մտածումներուն իր ճակատագրին։

Անխածանքով ու երկիւղածօրէն, ինչպէս նուիրական տաճարի մը բարերուն ու կանթեղին առջեւ, անոնք նոր տապանակ ուխտին զինուորեալներն են։ Հոգիներու, սիրտերու և կամքերու ճարտարապետներ, կը չափեն ու կը ձեւեն ատաղձը, սիւներն ու քարերը այն նուիրական շէնքին, որուն կերտողները պիտի ըլլան, նոր օրերու այդ երազող մարգարէները

Հակառակ անշուք շրջապատին, և իրերէն իրենց հասնող կասկածելի շշուկներուն, հակառակ բոլոր դդուշութիւններուն, անոնց աչքերը կը զգուշին կրակովը բոլոր երազողներուն, որոնք անապատներուն աւազը և երկինքին աստղերը ճանչցան միայն։ Այդ կրակը ջերմութիւն կուտայ ու կը տարդնէ իրենցմէ դուրս բոլոր անոնց, որոնք մութին մէջ, անորոշութեան ու անդոհի մէջ, արշալոյսի մը ցոլքերը պիտի զգային հեռուէն, սիրակարօտ ձայներ պիտի առնէին, աջէն ու ձախէն, և երդուած պիտի ընէին հաւատալով ժառանգորդները մնալ Նոր Ցապանակ Ուխտին, անոր ուժովն ու հաւատքովը կործանելու համար ընկերային անարդարութիւնները, և ցեղային նախապաշարումներու ամրակուռ պատնէշները։

⁂

Ծառերին մէջ նստեր են անոնք, հակած անմշակ սեղանի մը վրայ, անբեբրսա շրթունքներով. ո՛չ մէկ տուն յաւիտեան ա՛յնքան պերճախօս եղեր է իրենց կեանքին մէջ, որչափ նուիրական այդ պահուն, նման լուսեղէն աստղերուն, որոնց գաղտնիքին ոչ ոք կրցեր է ու պիտի կրնայ թափանցել։

Երեք հոգի են անոնք, Նոր Վարդապետութեան այդ երեք մոգերը, որոնք մարդոց հոգիներու պարապ երկնակամարին վրայ կը փնտռեն առաջնորդող Աստղը, մեծ լուսաւորը, որ մեր հայրենիքին թշուառ ամբոխը ուխտի պիտի կանչէ նորածին մանուկ Արքային, որուն անունը դրուեցաւ Յեղափոխութիւն։

Չարչարալից եղաւ այդ ծնունդը։ Շատ քիչերը ողջունեցին նախապէս։ Բայց ճակատագրուած էր որ ապրի անիկա, անցընէ մանկութիւն, պատանեկութիւն և երիտասարդութիւն, կրակի ու արիւնի մէջ, հասնելու համար չափահասութեան դուռներուն։

Չափահաս է հիմա, հասուն և գիտակից տարիքի մը մէջ։ «Քառասուն» տարեկան. բազմանդամ ընտանիքի հայր, մարդ մը ուժով ու կորովով, երկա՜ր ճամբաներ կտրած, լերան գագաթը հասած ճամբորդ մը, որ իր ետեւը կը նայի ու ինքն իրեն հաշիւի կը նստի։

Կը նստի քարի մը վրայ, կը մաքրէ իր կօշիկին ու զգեստներուն փոշին, կը սրբէ ճակտին քրտինքը, սիրտը կը զովացնէ, ժայռերուն կուրծքէն հոսող զուլալ ջուրով, աչքերը հեռո՜ւն կ՚ուղղէ, արփով կուրծքով, ու իր հեւ, կարօտալից կը սպասէ արշալոյսին, որ պիտի բացուի հեռաւո՜ր սարերէն. կը զօրացնէ ինքզինքը, կրկին շարունակելու համար ճամբան, աւելի՛ ջերմ հաւատքով, աւելի՛ մարզուած, աւելի՛ փորձառու։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

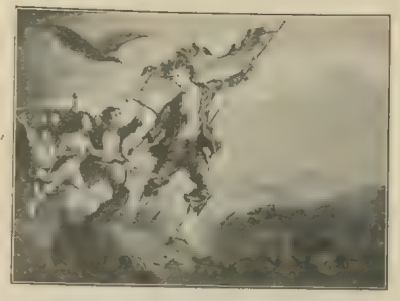

Նկար ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔԻ

ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՂՋՈՅՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ալէլուիա՛, Ալէլուիա՛, Ալէլուիա՛...
Արեւդ ըլլայ անխաւար,
Եւ խաւարին ընդմէջէն դուն խոյանաս՝
Փառքին համար գերանզօր Ցեղին Հայոց...

Ողջո՜յն հասակիդ քառասնամեայ գեղեցկութեան,
Խռովքէդ՝ խոնարհ, սարերուդ տակ կ՚երգրպագեմ հաւատքով.
Ոտքերուդ փոշին՝ մասունք ունի ազատութեան աստղերէն...

Ողջո՜յն ճամբորդիդ՝ փոթորկափառ ճամբային,
Կռուով հարուստ լուսաճաճանչ ճակատիդ՝
Թո՛ղ համբուրեմ հպարտութիւնն իմաստուն...
Օրհնեա՜լ ըլլայ Կամքիդ կարողութիւնը կենսաբոյր,
Որքա՜ն մինակ քալեցիր՝ դիւցազնութեամբը Ցեղին,
Եւ մրրիկներն անպարփակ՝ աչուըներուդ արփիագեղ՝
Որքա՛ն արիւն հեռուներէն անձրեւեցին...
Բայց, Արիւնէն՝ Ոյժ ցայտեց,
Եւ դուն արեամբ ջրդեղուած՝ ինչպէս պողպատ մը անբեկ՝
Հարուածեցիր մրրիկներն այդ՝
Մառախլապատ ցից ճամբուն...
Ողջո՜յն մեծ Ծաւիդ քառասնամեայ գեղեցկութեան...
Կատարելութիւնը Կամքիդ՝ օրհնեա՜լ ըլլայ Բազուկիդ մէջ.
Ո՛վ դուն՝ Ուխտով հզօրեալ Զինուոր քաջարի,
Հայրենիքին համար ծնած եւ պատնէշին ի վերայ՝
Աշտարակի պէս կանգուն,
Հարուածներուդ հանճարէն՝ սրբազան լո՜յս կը ցայտէ՝
Ինչպէս շառափ շանթածիգ՝ անճառելի զօրութեանց...
Օրհնեա՜լ ըլլայ Հասակիդ՝ պարթեւութիւնը կորեճ,
Անվախ կուրծքիդ հեւքերուն մէջ ալեփարթած՝
Դարինեպատ Վահագնին թաւահզօր ձայնը կայ...
Ալէլուիա՛, դարերներուդ դղրդիւնին աստուածագոռ...

Մա՛յր արարչագործ, ողջո՜յն ոգիիդ,
Եւ քառասնաչափ Մայրութեանդ օրհնանուն,
Մնան դալար՝ երակներդ արգասաբեր,
Հերոսընծայ արգանդիդ մէջ, ես գիտեմ որ՝
Ենովայէն աստուածային սաղմ մը կայ...
Հա՛նճարեղ Դարբին՝ հանճարայեղց Ցեղին Հայոց,
Դարբնէ՛ բո՜ւմբիշա՛ շառայլամեծ կռաններով դրօշմանշան,
Եւ Վրէժին երանութիւնն անզուգական՝
Պարգեւէ մեզ՝ քու դարբնոցէդ հրավառ....։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՃՔԵՐԹ

Կշռոյթներով կ՚անցնի՛ն ահա, կուռէն եկող այս ռազմիկներ, երբեմնի խեղճ՝ երկրիս սրտին պարզած իրենց շուքի շղթան...

Կշռոյթներով կեցան ահա, շքերթ շինող այս հոգիներ, լեցնելով իմ հոգւոյս հպարտ ու յորդառատ հրապարակ...

Շալակն առած խոնջէնք չունին այս մարդիկներ, որ կռուած են քառասուն տարի, երկրի մը մէջ՝ ուր դաժան էր, առանց խոնջէնք, ապրի՛լ նոյն իսկ քառասուն տարի...

Գիտե՛մ թէ ինչ կածաններէ, մացառներէ անցան անոնք... Գիտե՛մ նաեւ թէ ի՞նչ ցեխեր ու հեղեղներ սոխպուեցան առաւօտուրեւ...

Բայց եւ ահա, կաթիլ մը կեղտ չկա՛յ նստած անոնց համեստ համազգեստին, անարատ է անոնց ճակատ, ձեռներն անբի՛ծ, — պարապրահէ՛ն կարծես եկան, կարծես դարի պիտի մեկնին

⁂

Ահա նաեւ նուագողներ, եկած երկրի տարբեր-տարբեր գաւառներէն, իրենց տարբեր գործիքներովն ու սէրերով.

Նախընտրելով ամէն մէկն իր նուագարան, չը հանեցա՜ն, չեն վերցուցած բեռ մ՚աշխարհէն... — Ահա կ՚անցնի՛ն, փարած անոնց, ինչպէս ծառայ ու թագաւոր...

Իրենց երգի չեշտե՛րն են որ կշռոյթ կուտան ու հրաման այս շքերթին. Պե՛տն են անոնք. Անոնք պատրաստ կը սպասե՛ն միշտ, իրենէն գալիք հրամանին...

Կը ճանչնա՛մ զանոնք բոլոր, ընկե՛րն եմ ես այդ բոլորին... — Գիւղէ՛ն եկաւ այս հովիւը և միացուց իր սրինգը քաղաքներու ուսանողի թաւջութակին, ու մեներգը դարձաւ համե՛րգ...

Աստուածային այս պաշտօնեան իր տաճարի ծնծղա՛ն բերաւ և դաշնակեց զօրավարի գոռ շեփորին, — որ ցնծութիւն դառնայ ցասո՛ւմ, ու մարտակոչը՝ մեղեդի...

⁂

Ձեղեղուա՛ծ է հոգւոս հպարտ ու յորդառատ հրապարակ... Հասանքն առած գիս կը տանի՜ ... Ես կաթի՛լն եմ այդ կոհակին... Այս մեր ձայնն է որ կը նետենք մտիկներուն, նաեւ հեռուին.

— Ուռզացմի ու հեզութեան շատ գաշտեր կան երկրի վրայ, բայց հարկ եղաւ որ մենք հասնինք այս հովիտէ՜ն... կատղի՜նք յաճախ, կրծենք կիրճե՛ր...

— Մաշուա՛ծ մարդեր, նաեւ անոնք որ մեղկութեան ծաշիճ՝ներու մարմաջն ունին, հեռու մեզմէ... — Մենք վտա՜նգ ենք ու զարթուցի՛չ...

— Սուր աչքերով, եղունգներով մարդեր կ՚ուզենք... Մարդեր՝ որոնք գիտեն պեղել ու մագլցի՛լ... Մարդեր՝ որոնք դեռ չե՜ն կորեր գիշեր, ցորե՛կ...

— Փոքրի՛կ սրտեր ու գլուխներ, որ խնամքով կը խուսափին բարձունքներէն, նստէք հեռո՛ւն...— Մեր ծօտութիւն աղխաբեր կրնայ դառնալ...

Կ՚ուզենք մարդեր, որոնց համար մի՛եւնո՛յն է հեռուն ու մօտ. Մարդեր որոնք կարօ՛տն ունին կատարներու և հարկ կուռան, նաեւ հոգւոյ հեւալրին...

— Անօգո՛ւտ ենք բոլոր անոնց, որոնք այնքան կը փքանան փշրանքներով և թերմացքի անթերութիւն թուել գիտեն...— Ի՞նչ տանք անոնց, երբ եղածով կը գոհանան...

— Նրբամաշակ հոգիներու համար ենք մենք... Անոնց համար՝ որ ծանօ՛թ են սրտխառնուքին, և չե՜ն մարսեր ամէն պատառ...

— Կթողներուն կուտանք կատուն, կիզող մի կին, կրակարան. եւ կը մեկնի՛նք...— Մնա՛ք բարի՛, մնաք բարի.— հարկ է երթա՛լ, հարկ է հասնի՛լ մեր հեռաւոր հանգրուանին...

ՕՀԱՆ

Ամէն բոյս, ամէն կենդանի իր զարգացման նպաստող կլիման, աշխարհագրական միջավայրը, շրջապատող պայմաններն ունի։ Այդպէս եւ ամէն ժողովուրդ։ Հայ լեզուն, հայ գրականութիւնը իր հայրենի երկրին մէջ միայն կրնայ անանց ստանալ, զարգանալ։ Հայ ժողովուրդին ցաւերը իր իսկ միջավայրին մէջ կարելի է տեսնել ու զգալ։ Հայ դատը հայրենի աւերակներուն մէջ միայն կրնայ հնչեցնել իր սրտամորմոք լարերը։ Այնտեղ է, որ սրտերը ընդունակ պիտի ըլլան արձագանգելու կեա՜նք, լո՛յս խնդրող հառաչներն ու պաղատանքները։

ԱՏՈՄ — ՅԱՐ. ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Հազիւ տաճկական հողը ոտք դրած, Թօփճեան կը հեռագրէր Թիֆլիս իրեններուն. «Թամարան ծնաւ»։

Տեսնել մըն էր արդարեւ սահմանն անցնիլը, դէպի Երկիր. ուր ժողովուրդի մշակութային գործը ուժեղ բազուկներու կը կարօտէր. կենդանի այդ աշխատանքին մէջ միայն ան կրնար գտնել իր ամբողջական իմաստը, լրումը իր հոգիին։

Հասուն, բեղուն օրերու մէջ ան կուգար Կարին. երիտասարդութեան խանդավառութիւնը պէտք էր խառնել շօշափելի նպատակներու շուրջ. Թօփճեան, վարժ՝ հանրային կեանքի, գիտէր կազմակերպել տրամադրութիւնները և միջոցները. Երիտասարդական Միութեան լայն օժանդակութեամբ ան հիմը դրաւ Կարնոյ առաջին թերթին, «Յառաջ»ի որ պիտի շարունակուէր այնուհետեւ մինչեւ եղեռնի տարին։

Իր խմբագրութեան տակ լոյս տեսաւ 1909 Մայիս 31ի կիրակին «Յառաջ»ի առաջին թիւը. ի՛նչ անմոռանալի օր, կեանքը որ լեցու կ՚ըլլէր, երկիրը՝ որ իր ձայնը կ՚ունենար։ Թօփճեան, որ արդէն Կովկասի կուսակցական մամուլին մէջ փորձառութեան անցեալ մը ունէր, առաջին իսկ օրէն «Յառաջ»ին տուաւ իր կոչումին համապատասխան լուրջ և արթուն գիտակցութիւն մը։ Միութեան մը կամ կուսակցութեան մը թերթը մնալու սխալին մէջ առանց մոլորելու, ան կարճ ատենէն, շնորհիւ իրեն եղաւ ժողովուրդին թերթը, երկրի հանրային կեանքի կարգախօսը։

Թօփճեան առանց դժուարութեան ինքզինքը պարտադրեց. իր հեղինակութեան, իր լայնախոհ բանիմացութեան շուրջ համախմբուեցան բոլոր խաւերը, բոլոր վստահութիւնները և համակրանքները. իր ազդեցութիւնը կը ճառագայթէր ոչ միայն մամուլէն, այլ բեմէն, ժողովներէն, իր անպաշտօն յարաբերութիւններէն իսկ։

Ցաճախ լսած եմ գինքը այն օրերուն. իր գրչին նման իր լեզուն ալ հանդարտ էր, պաղարիւն, համոզկեր. վեր էր ան կուսակցական անզիջող ոգիէ. կրքոտ տրամադրութիւններէ և ապարդիւն վէճերէ. չէր խօսեր, այլ կը ջանար մտածել և մտածել տալ. չէր յուզեր, այլ կը համոզէր, կը փափաքէր ունկնդիրներու սրտամտութիւնը իր իսկ մտածումով. անփայլ՝ այլ հաստատուն անձնաւորութիւն մը, որուն ներկայութիւնը բաւական էր ամօքելու վհատութիւններու ծփանքը։

1909 Մայիս-Յունիսի յեղաշրջական գրոհը որ Կարնոյ վրայէն ալ անցաւ, առիթ տուաւ մեզ գնահատելու Թօփճեանի արժանիքը։ Կարնոյ մէջ Իթթիհատի նախաձեռնութեամբ թուրք-հայ կամաւորներ կ՚արձանագրուէին չէրիաթճիական փորձ մը վիժեցնելու նպատակով. առատ մը սակայն խուժանը, զինուորներու ընկերակցութեամբ անկիւնէ մը փրթաւ և սկսաւ թալանել. գոները փակուեցան. սարսուռ մը կ՚անցնէր քաղաքի վերեւէն. 95-96ի մղձաւանջը իր ճիրանները մխրճեց զանկերէն ներս. խուժանը թալալլոր յորձանք տուաւ հայկական թաղերէն վար հրացաններու ճայթիւնը կը դղրդացնէր քաղաքը։

Դաշնակցական երիտասարդութիւնը կարեւոր կէտերու վրայ դիրք բռնած էր դռներուն, պատերուն, պատուհաններուն ետեւ. «Ոչ մէկ գնդակ՝ մեր կողմէն. ինքնապաշտպանութիւն՝ ծայրայեղ պարագային». այս եղած էր Թօփճեանի վճռական, տրակոնիկ հրամանը. միակ հրամանը. ու իր հեղինակութեան պէտք է վերագրել որ ոչ մէկ հայ երիտասարդ չսեղմեց բլթակներուն վրայ հանգչող մատը. ոչ մէկ ճայթիւն հայերուն թաղուն անկիւններէն... ու փոթորիկը անցաւ։

Առանց Թօփճեանի մը անսեղիտալի հրահանգին ի՛նչ չարաշուք հաւանականութիւններ կրնային պոռթկալ։

1909ի աշնան, Կարնոյ կրթական գործի ղեկավարութիւնը կը յանձնուի Թօփճեանի։

Կուսակցական խորհրդակցութեան մը հրաւիրուած, Թօփճեան անցած էր Պոլիս։ Հոկտեմբերի սկիզբը ան Տրապիզոնի գիծով կը վերադառնար Կարին։

Զիգանայի սարալանջերէն առաջակէլէ յետոյ Սեւ ծովը ներքնագաւառին միացնող միակ խճուղին կը մտնէ Ճորախի հովիտը։ Ձորի մը դարձուածքին թերեւս այսօր ալ գոյութիւն ունի կառատնատարայ մը — Խատրակը — մէկ երկու անշուք պանդոկներ, սրճարան մը, խան մը, արեւելեան լքուածութեամբ զարդարուած։

1909ի Հոկտեմբեր 11ի իրիկունը Թօփճեան կ՚օթեւանի Խատրակ. աշունի մութ մթին իրիկուն մը կը յամենար ջրերու ափին, զառիթափներու վերեւ. յոգնած ճամբորդը պանդոկի պատշգամբ նստած, թէյի բաժակը ձեռքը, կը դիտէր հաւանաբար գիշերին փթթումը և բուրումնաւէտ գալուստը։

Յանկարծ անյայտ մարդ մը կը սողոսկի սանդուխէն վեր. լաւ զգեստներով ծպտեալ երիտասարդ մը, որ առանց ճիչի և շարժումի ժամանակ թողլու, քանի մը անգամ կը կրակէ Թօփճեանի վրայ։ Հարուածը չէր վրիպած իր դաժան նպատակէն։ Մարդասպանը անհետացած էր գիշերուան խաւարին ծոցը, սարերն ի վեր։

Թօփճեանի սպանութեան լուրը շշմեցուց Կարնոյ հասարակութիւնը. ի՛նչ ամարդի, անազնուի, սրինգոր ոճիր... Ոչ ոք կրնար հաւատալ հրէշային այդ եղեռնագործութեան. կրնա՞ր գոյութիւն ունենալ անբան խելագար մը որ գաղափարը ունենար վերջացնելու իր ուժերուն լիութեան հասած էակ մը...

Կարին գիտցաւ արժանավայել յարգանքը տալ տարաբախտ զոհին, որուն ոսկորները հիւրընկալեց իր նահատակներու շիրիմներուն մօտ։

Քննութիւնները ցոյց տուին որ ոճրագործը Տրապիզոնէն հետապնդած էր Թօփճեանը կայան առ կայան. կուսակցական շրջանակներ պատճառներ ունէին կասկածելու թէ անիկա ուրիշ մէկը չէր կրնար ըլլալ քան Յարեթը, եղբայրը Միհրանի, որ միհրանական շարժումի իբրեւ պարագլուխ արտաքսուած էր կուսակցական շարքերէն։

Երկար ժամանակ ոճրագործի հետքը գտնել անկարելի եղաւ, շնորհիւ դաշնակցական հետապնդիչներու ջանքերուն, վերջ ի վերջոյ երեւան հանուեցաւ այն որջը — Բաբերդի գիւղերէն մէկը — ուր թաղնուած կ՚ապրէր մարդասպանը։ Հոն է որ դաշնակցական ընկերներ ձերբակալեցին զինքը և յանձնեցին արդարութեան։

Դատավարութեան ընթացքին Յարեթ ինքզինքը արդարացնելու փորձերու չդիմեց. դատարանի հանդէպ սխտէմաթիք անվստահութիւն մը յայտարարելով, նախընտրեց լռել ու ոչինչ չհաւորդել։

Անիկա իր մեղքը քաւեց կախաղանին վրայ։

. Ահա այսպէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակը իր ոսկեմատեանին այնքան հոյակապ էջերուն քով ունի իր սուգերուն ալ գլուխը. բոլոր ինկողները հիւղ մը՝ աւելցուցած են սակայն կուսակցութեան դափնեպսակին։ Մեզմէ անդարձ բաժնուած սերունդի մը նշխարներուն ուխտագնացութիւն մըն է այս Քառասնամեակը...

Զգո՛յշ, ընկերներ, զգո՛յշ սնամէջ բառերէ և ճոռոմ ցոյցերէ. գլուխնիս բաց, մեր երկիւղած հաւատարմութիւնը տանինք անոնց յիշատակին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Միտքի ծուլութեամբ կամ սոսկ աւանդաբար է որ մեր ինքնապաշտպանութեան շարժումը յորջորջուած է յեղափոխական։ Յեղափոխութիւնը, համաձայն իր աղնուական իմաստին որ բարձրագոյն նուիրագործումը ստացաւ Ֆրանսայի մէջ, կը բովանդակէ պչրանքի խորք մը։ Այս յաւելեալ սահմանումով բնաւ չեմ ակնարկեր այն յեղափոխութիւններուն որոնք կատարուած են թագուհիի մը խաժակ աչքերուն կամ թագապահանջ իշխանի մը քմայքին համար։ Ատոնք մարդկային այլասերումի, հաւաքական մոլագարութեան նշաններ են։

Բայց երբեմն աւելի բարձր գին սահմանած են երիտասարդներու արիւնին՝ զայն թափելով սկզբունքի մը յաղթանակին համար, որմէ ժողովուրդ մը իր տնտեսական բարօրութիւնը կը սպասէր։ Կը ճանչնանք նաեւ յեղափոխութիւններ որոնք ձգտած են սրբագրել ազգի մը զանազան խաւերուն մէջ տիրող քաղաքական անհաւասարութիւնները։ Եւ ուրիշներ, աւելի լուրջ քաղաքական շարժումներ որոնց շեշտակի խէժը եղած է թօթափել օտար լուծ մը որ կը կաշկանդէր իրենց ցեղային ուրոյն քաղաքակրթութիւնը։

Ամէնքն ալ մարդկային, ամէնքն ալ արդար են այս նպատակները և մարդ պէտք է Գրգուսի կամ Ներոնի սոսրոտը ծնած Հայ ըլլայ՝ պչրանք տեսնելու համար անոնց մէջ։

Այո՛, որովհետեւ հայութիւնը զուրկ ըլլալով ամէնէն տարրական իրաւունքներէն, չէր կրնար բարձր տենչեր ունենալ։ Ան վաղուց կորուսած էր ազգային արժանապատուութեան ճաշակը, վաղուց ընտելացած էր գերի ժողովուրդի հոգեբանութեան հետ։ Գոյութեան հարցը այլեւս բնական իրաւունք մը չէր անոր համար, այլ շնորհ մը որ պիտի կաթէր Թուրքին հաշտ նայուածքէն։ Եւ ի՛նչ մատաղներ չէր կորած որպէսզի բոլորովին չցամքի այդ «շնորհաց շիթ»ին ժլատ ակը։ Սրբութիւն, ազգային աւանդութիւն, լուսաւոր ցեղի մը պատմական համբաւը, ամէն ինչ տուինք կարենալ ուտելու համար այն ողորմութիւնը զոր սակայն մենք վաստկած էինք։ Խորենացիի մատեանը, խաչուելու աչէն, ողջ ողջ թաղուած էր աւաստաղին մրոտ անձառներուն մէջ։ Մեր հէքեաթներու հերոսները, բոլորն ալ խալամացած էին պահելու համար... իրենց գոյութիւնը։ Սասունցի Դաւիթը՝ «Ծէլի Օղլան» կը կոչուէր, եւ Շուշանիկ իշխանուհին «Գիւլփարի» անունը առած էր։ Դողթան երգերը մոռցուեցան եւ հայ թառն ու կիթառը սկսան մոնկոլեան եղանակներ մլաւել։

Մէկ խօսքով հայութիւնը իր հոգին ծախեց որպէսզի կարենայ մարմինը գնել, բայց այս անարժան առեւտուրն ալ անզօր եղաւ բարւոքելու իր կացութիւնը։ Որովհետեւ հայ աղջիկը, հակառակ իր ինքնամխառումի ճիգին, չկրցաւ իրեն պարտադրուած սեւ պարեգօտին մէջ յուծել իր աչքերուն սեւ փայլը որ շարունակեց գրգռել շնական ախորժակները։ Միթէ եղիճներուն մէջ բուսած վարդը կրնայ ուրանալ իր թոյրն ու բոյրը։ Հայ մանուկը թաղուեցաւ հօրենական խրճիթին մէջ, առկայծ ճրագի մը դիմաց յագեցնելու իր լոյսի ծարաւը. բայց տնակը խարխուլ էր, եւ պատերուն ծերպերէն դուրս սուլող նշոյլինը բաւական եղաւ իր շուրջը յառաջ բերելու ատելութեան հրդեհը։ Ի՞նչ ըներ սդան։ Ծանցանքը փոստալայի՞նն է, եթէ բնութիւնը լոյսի շիթ մը դրած է անոր մէջ։

Օտարները որ ակամայ կը ծանօթանան այս դժնդակ պայմաններուն, ինքզինքնուն հարց կուտան թէ ի՞նչպէս տոկաց Հայ ժողովուրդը։ Պէտք չէ շփանալ այս զարմանքին հանդէպ որ մեծարանքի ուղերձի մը պէս կը բարձրանայ դէպի մեզ։ Մենք կը մերժենք այս ճրի խունկը։ Բարոյական ի՞նչ արժանիք ունի եղը որ անգութ մշակի մը վարողին ներքեւ անընդհատ կը ճեղքէ հողը, կամ կապուած բերանով կը կամնէ ցորենը կալին մէջ։ Մեր ժողովուրդը իր տառապանքին մէջ խորանալով հասած էր այն սահմանին ուր հիւանդը այլեւս կը կորսնցնէ ցաւին զգայնութիւնը։ Հոգեկան մարզին մէջ այս վիճակը փոխանցումի շրջանն է մարդկութենէ դէպի անասնութիւն։

Բոլորովին տարբեր էր հայ «չափաւոր», «խոհեմ» տարրին մտածումը այս կացութեան մասին։ Անոր դատաստանին մէջ հայ գիւղացին նախասահմանուած էր գերութեան, իսկ Թուրքը իշխելու. ինչպէս սէզը բուսած է ոտքի կոխան ըլլալու, իսկ շահօգրամը լանջապակ զառնալու համար։ Մեր գոյութիւնը պահելու միակ միջոցն էր այս, ըստ անոր «իմաստուն» դատողութեանը։

Բայց ի՞նչ կ'արժէ գոյութիւնը ցեղի մը որ զուրկ է մտածումէ եւ զգացումէ։ Ո՞ր մարդկային բարիքին, ո՞ր ընկերային բարձր նպատակին պիտի ծառայէր նման մարդակոյտ մը։ Եթէ կան այդպիսի ժողովուրդներ, լաւ է, որ անոնք փճանան եւ ազգի վերածուելով բարւոքեն երկրագունդին խոպան մասերը որպէսզի գոնէ ուղտափուշը աւելի առատութեամբ աճի այդ վայրերուն մէջ։ Քի՞չ վայրենի փարիա կայ Ասիոյ մէջ ուր հարկ ըլլար անոնց շարքերը խտացնել Հայ գունդերով։

Որքան ալ տխուր ըլլայ, պէտք է խոստովանիլ որ մեր ժողովուրդը իր բարոյական այլասերումը լրացնելու մօտ էր, Հայութիւնը իր ցեղային հոգին աւանդելու վրայ էր, երբ վերջապէս վտանգը նշմարողներ գտնուեցան։

—Ինչո՞ւ, ո՛վ ամլացած հայրենիք, ինչո՞ւ այդքան ուշ երկնեցիր Քրիստափորը, Զաւարեանն ու Ռոստոմը եւ ֆէտայի զաւակներուդ քաջարի փաղանգը։ Ինչո՞ւ մանաւանդ շտապեցիր հողին երեսը հանել այնքան մարդակերպ ճիւաղներ եւ հայանուն դաւաճաններ որոնք սեւ իժերու նման յուդի ատինքներէդ կախուելով՝ քու արդար կաթեդ զրկեցին հարազատներդ։

Անհաշուելի են այն կորուստները որոնց ենթարկուեցաւ ազգը սա պարզ պատճառով որ ուժերու կազմակերպութիւնը ուշացաւ։ Ամբողջ շրջաններ թրքացան կամ քրտացան, առաջնորդութեամբը հին տոհմերու, որոնք, իբրեւ ստուերները վաղեմի փառքերու, դեռ կը թափառէին հայ հողի վրայ՝ Ուշտունիքէն մինչեւ Տարօն։

Բայց հայ ժողովուրդին բաղուկներէն աւելի միտքն էր որ կաշկանդուած էր։ Տեսակ մը չարագուշակ իփնոտացումով կարծէք Հայը դադրած էր վստահելէ իր ուժին։ Ժողովուրդը աւելի դիւրութեամբ կը հաւատար թեւաւոր ուղտի մը առասպելին, քան քաջազէն Հայու մը պատմութեանը։ Ո՞վ պիտի ձերբազատէր հայ հոգին այս դարաւոր ու աճաւոր կախարդանքէն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուրն էր որ գործեց այդ հրաշքը։

Եւ սակայն այս սուրին փառաբանութիւնը կատարելու համար չէ որ Դաշնակցութիւնը կը մտածէ իր քառասնամեակի մասին։ «Քաջութիւնը քաջութեան համար» սկզբունք մըն է որ դատարկապորտ ասպետներուն կը վայելէ։ Բայց մեր փրկութեան յոյսը «ծծու բերնին մէջ բուսած ծաղիկ» մըն էր, և սուրը ֆէտայիի ձեռքին մէջ ծառայեց իբրեւ գործիք՝ այդ ծաղիկը խլելու համար վիշապին կլափէն։

Ո՞վ է որ այսքան բնազդական պահանջ մը շփոթած է քաղաքական յաւակնութեան, կամ ցեղային մեծամոլութեան հետ որ կրնայ տուն տալ յեղափոխութեան։ Մերը յեղափոխութիւն չէր, մերը օրհասական պայքար էր. մերը յօշոտուող գոհին անխուսափելի անդրադարձ շարժումն էր որ անզօր բողոքի մը պէս պիտի կրկնուէր յաւիտենօրէն, առանց նեղացնելու ծուարող դադանը.

Դաշնակցութիւնը վարելով այդ շարժումը, անոր մէջ դրաւ ոգի և զօրութիւն։

Ինչ փոյթ։ Կեղծ ինքնագովութիւնը տկարին մխիթարանքն է, և Դաշնակցութիւնը կ'արհամարհէ այդ կեղծ փայլը։

Հապա իր քառասնամեա՞կը։

Դաշնակցութեան մտածումին մէջ ան նոր առիթ մըն է մոռնալու իր անհուն զոհաբերութիւնները, պանծացնելու համար միայն այդ զոհաբերութիւններու պտուղը — Հայ Ազգին բարոյական վերածնունդը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՄԷՋ

Այսօր ընկե՛ր, լուսածաւալ ու ըարբարոս իրիկուն
Լճին մէջ՝ երազիս քաղցրանուշ կարապներն բսպիտակ
Լուսածաղիկ իրենց վզերն, լոյս ու գոյնէ փրփրուն՝
Աստղերուն ու լուսնակին քաղցրութեան կ'երկարին։
Ճամբուս վրայ ծաղկայեղց ճառագայթներ կը հոսին.
Ծաղիկները լոյսերուն մէջ կը սարսռան հեւասպառ։
Կոյնակները մոլեգին, ծափ ու ծնծղայ, խունկ ու երգ
Կը բբբեն հողն արգասաւոր հայրենական դաշտերուն։
Աստուածաշունչ կատարներէն հեռաւոր
Լուսօրօր,
Հօտաղի սրինգն հեշտագրգիռ, բլուրներէն բոցավառ
Ծաղիկներուն կոկոնները կը թրջէ.
Դաշտերը մեղմ կ'արտասուեն։
Ու կը քալեմ տերեւաթափ ճամբաներէն ոլորուն
Աչքերուս մէջ արցունք ու ափիս մէջ ծաղկած վարդեր.
Քիչ մը արեւ գարնանային՝ շիրմին վըրայ
Աչնանաբոյր ծաղկի մը պէս սա հոգիս թախծանուշ.
Իրիկուն. մեղմ կը ծորի թել առ թել
Գինին՝ անցնող մութ բարեգութ իրիկուան,
Լուսաշող մերկ ծառերուն՝ գոյներուն մէջ մեղուապար։
Ձիւղերէն վար, ծաղկաբոյր լոյսի անձրեւ մը սարսռուն
Մացառներու ծըփծըփուն անուշին մէջ կը կրտրի։
Ահ, եթէ քիչ մ'ալ լայննայ, երկարի,
Ու ինծի՛ հասնի։
Մեղմ իրիկո՛ւն. իրիկո՛ւն, Բոյրի ու Գոյնի անձրեւ.
Ճամբաներուն ոսկենման՝ ու սրտիս վրայ կը պառկի
Թախծագին շեշտն իր ոսկեծիր բառերուն։
Տե՛ս, հեռուները մութգոյն
Ծոյլ բարտիներն երկնաճեմ, կիներու պէս երկիւղած
Աստղերուն հետ կ'աղօթեն...
Կանանչներուն լուսածուփ խռովքին մէջ անորոշ
Հողին վրայ տարփայեղց, գինովի պէս կիսափուլ
Հովն յորդահոս գիշերներու լուսինին հետ
Քաղցրօրէն, սենեակիս մէջ կ'արտասուէ....
Ցայգաթիթեռ մ'երփներանգ
Ծաղիկներուն ու սրտին մէջ վայրապար՝ կը ծափծափէ։
Իրիկո՛ւն, մերկ իրիկո՛ւն։
Լոյսի անձրե՛ւ, անձրեւ ու պատարագ։
Ծառէ կախուած արեւտ պտուղի պէս հասուն,
Ափ-ափ երանգ, ճիչ ու թրթռում կը ցանէ։
Կը բանամ սիրտս հեշտօրօր՝
Ու աղքատ դուռն իմ սնակիս հովմավար
Բոլոր անցնող ձայներուն, մանուկներուն քաղցրաղիմ.
Ու ծաղկաբեռ սա անցորդին յոգնաբեկ,
Իբրեւ տաճար մը լոյսի։
Շեշտ մ'իր ձայնէն եւ աչքերէն քիչ մը լոյս
Կը յամենան ցնծագին իմ սրտիս մէջ մութ-իրկուն.
Ու ծանրութիւն մ'անանուն իր բեռամբարձ ուսերէն
Իմ ուսերուս՝ ու ափիս մէջ կը դնէ։
Սիրտս իրիկուան խաղաղ անուրջին մէջ կը յորդի
Լեցուած զաւաթ մը գինի։
Շրթներուս վրայ կը դառնան բոցի պզտիկ թրթռումներ.
Հրդեհ մ'անուշ բազուկով
Կը գրկէ զիս, կը համբուրէ, միգապատ իմ ճամբայէս
Զիս կը տանի հեռուներուն հրդեհուած ու աստղերուն։
Հոգիիս մէջ կը շրջին ծաղկի քաղցր թերթիկներ.
Բոլոր կանչերն իրերուն, անկարելի տենչերուս։
Իրիկուն, լայնածաւալ ու բարբարոս իրիկուն...
Կարծես, կարծես հեռաւոր անտառին մէջ մութ-աշուն,
Արիւն է ցաթեր ոսկի...
Ու լուսընկան ծառէ ծառ, տերեւներէն քաղցրահոս
Կաթիլներուն պէս մեղրի, ստուերամած լամբիս տակ
Կր կաթկթի սրտիս մէջ, սրտիս մէջ...
Աստղածոր կապոյտին վրայ արծաթահիւս մակոյկներ
Իրենց թեւերը կը բանան փրփրացայտ։
Իրիկունն հոգիիս մէջ կ'երգէ ծափծափող անձրեւի նման։
Ու արտերուն մէջ ինկած ցորեանի սերմերուն պէս ծոցուոր
Սիրտս տենդով ու լոյսերով կը բռնկի, կը լայննայ։
Հեռուներէն ինծի կուգան, հեռուներէն մշուշոտ
Հրդեհումներն արեւներուն ու մըրիկներն հրաճռան
Բոց ալիքն հոսանուտ հողին յուռթի ուժերուն.
Սենեակիս մէջ կը լեցուին լուռ՝ գոյներն աղերսող ու մտերիմ.
Ձայներ հնչուն, ձայներ աղուոր ու սիրելի.
Անվերադարձ լոյս է ծեւեր,
Լուսով օծուն ու խունկերով, արեւով։
Թիչատակներ, ծաղիկներու պէս երփներանգ ու սարսռուն
Կը պարեն կը պարեն, պզտիկ, թեթեւ, լայն-լայն երանգներով.
Սիրուն ու անուշ աղջկան մը պէս մրրկածուփ։
Հովը կիթառ կը նուագէ։
Սիրտս իրիկուան մէջ կիսափուլ կուլայ։
Որմերուն վրայ սենեակիս, լուսածաղիկ.
Դիմագծեր ոսկեգրուագ՝ մտերմօրէն կը ժպտին։
Աչքեր՝ աչքերուս մէջ կը ծաւալին մեղմութեամբ.
Ու շրթունքներ բոցավառ իմ շրթներուս՝
Ու սրտիս մէջ կը թափին
Բոցն հեթանոս աստուածներուն անծանօթ։
Դիմագծեր կ'իջնեն քովս, կը նուագեն սրտիս մէջ։
Ցայգաթիթեռ մը լուսամբարիս կը զարնուի մոլեգին
Ու կ'իյնայ վար.
Մեռած ցայգաթիթեռ մ'ափիս մէջ դողդողուն
Ու հազար հազար թիթեռներ լուռ կը դառնան սրտիս մէջ։
Ու լուսընկան ծառէ ծառ, տերեւներէն քաղցրահոս
Կաթիլներու պէս մեղրի, ստուերամած լամբիս տակ
Կը կաթկըթի սրտիս մէջ, սրտիս մէջ։

Իրիկուն. երգ ու ծնծղայ սրտիս մէջ։

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՈՐԵՐԸ

Քառասուն տարիներու ամեհի պայքարի եւ քառասուն տա... րուան կեանքի տօնն է։

Յուզումներ ու ապրումներ կան զորս պարտկելն անհնար, եւ փոքր առիթ մը իսկ բաւական է յաճախ ակամայ բայց ան... զուսպ պոռթկումով մը զանոնք լոյս աշխարհ տալու։ Եւ ի՞նչ աւե... լի զօրեղ, աւելի մղիչ ազդակ քան «Քառասնամեակ»ը բռնկ... պոռալու ամենուն, ամենո՛ւն, թէ մենք ալ դաշնակցական են... Դաշնակցութեան նոր զինուորները որ այժմ անցնելով կը մտ... նենք ու կը խանդավառուինք, իր ներկայով կ'ոգեւորուինք, ապա... գային նուիրուելու համար, Ապագային՝ որ մերն է, ձերն է, ամե... նո՛ւս է։

Եւ կարծես աներեւոյթ բայց առնական բազուկէ մը մղուա... մենք ալ, կրտսերներս ու նորերս, զմայլանքով երկիւղած, յո... սով ալեցուն կը մօտենանք անհա անվարժ բառերով մեր հաւատ... հանգանակն արտասանելու։

. .

Մենք ամէնքս մեր պատանութիւնն համեմեր ենք այն զմա... յլելի գրքերու անյագուրդ ընթերցումով ուր գրեթէ առասպելական հերոսներ գերմարդկային ճիգերով անկարելին ձեռք կը բերէին։

Կարդացեր ենք թէ ի՞նչպէս սաքսոն հետախոյզը ծովանցն... ներու հարստութեան կղզին գրաւեց կամ թէ ի՞նչպէս Սփրիկա... կոյս անծանօթին ծոցն առաջանալով անոր գաղտնիքը կորզեց. Կարդացեր ենք թէ ի՞նչպէս եօթ փրանկ իշխաններ, եօթ սրաթոր նժոյգներ հեծած արշաւեցին եօթ լեռան ետեւէն, լուսնկայի աղջ... փոշին բերելու եւ իւրաքանչիւրն առաջինն ինք ցանելու թագա... ւորի աղջկան մազերուն վրայ, որպէս զի ան իր կինն ըլլայ։

Գիրքը փակելէ վերջ կ'երազէինք երկար։ Մենք ալ կը մտ... նէինք հարստութեան կղզին ու հոն կը հաստատէինք մեր իշխա... նութիւնը որ սա՛ղ, կը տապալէր սեթափման հետ։

Ահա այդ առասպելական հերոսութիւններու տպաւորութիւն... եմ կրեր ամէն անգամ որ դրուագ մըն եմ կարդացեր Հ. Յ. Դաշ... նակցութեան քառասնամեայ կեանքէն։

Հոս իրականն է որ կը խօսի այլեւս եւ հեղինակի վառ երե... ւակայութեան հիւսածը չէ, այլ կեանքն է իսկ առեղծեր է այդ հրաշալի դիւցազնապատումը որ կը հարկադրէ բաղդատութիւն մը ընել առենօք կարդացած անկարելի պատմութիւններուն ու այդ դրուագներուն միջեւ եւ որոնք կը նոյնանան մտքիս մէջ։ Ու կը մնամ ապշած, կը մնամ զմայլած։

Հերոսներու ի՛նչ շարան. յանդգնութեան, արութեան և նուիրման ի՛նչ գործեր։

Մարդիկ (ներելի՞ է մարդ կոչել զանոնք) որ թողած ամէն ինչ, զէնքն են գրկեր. լեռ ու ձոր ապաստակեր, մահն արհամարհելով կեանք են տուեր կեանքին տիրանալու համար, կեանքին՝ զոր մարդերը կը զլանային իրենց։

Եւ սակայն ուրոյն ու անջատ դէմքեր չեն անոնք։ Այդ քառասուն տարիներու դէմքերն ու դէպքերը կը շաղկապուին իրարու. մէկ համայնապատկերով կը ներկայանան, անբաժանելի ամբողջութիւն մըն են, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Ծներ է ան անհաւոր ու դարաւոր երկունքով մը և որուն ճակատին կարծես բախտը անողոք տառերով գրեր է թէ՝

Դո՛ւ պիտի ըլլաս քու ժողովուրդիդ անվարձ սպասարկուն. կեանք պիտի տաս անոր կեանքը ապահովելու համար, պիտի կռուիս միշտ խիզախ. յաճախ կարեվեր և սակայն անվհատ առանց յուսահատելու և մանաւանդ առանց վարձատրութեան։ Ճամբուդ փուշեր պիտի ցանեն, պիտի հայհոյեն, պիտի անարգեն, պիտի հալածեն զքեզ, նոյնիսկ քու հարազատներդ։ Դուն սակայն պիտի չի դնես այդ բոլորին. պիտի շարունակես վճռակամ, մինչեւ որ քու հազար անգամ հազար անբախտ ժողովուրդդ հանգրուանին հասցնես։ Դու պիտի ըլլաս իր առաջնորդը, մինչեւ որ ան իր կենսաբաշխ ձեռքս անոր ճակտին դնեմ։

Դաշնակցութիւնը գործի կը սկսի։

Խաւարի և ստրկութեան մէջ մոլորած ամբոխը ժողովուրդի վերածէ, ժողովուրդին ազգի դիմագիծը կուտայ, այդ ազգին քաղաքական իտէալը կը ներարկէ և ապագան ցոյց կուտայ պոռալով

— Ի՛մ ժողովուրդ, հո՛ն պիտի երթանք, հո՛ն է մեր հանգրուանը, ազատ երկինքի տակ մեր ազատ տեղը։ Պիտի քալենք. պիտի հասնինք հո՛ն, մարդերն ուզեն թէ չուզեն, մենք կ'ուզենք այդ։ Առանց անոր կեանքն անիմաստ է ու դատարկ։ Քալէ՛ մինչեւ հասնինք, ես գիտեմ, զու յոգնութիւն ու վարանում չես ճանչնար, քալէ՛ և մի վհատիր, ես քու հետդ եմ և քու ձեռքէն բռնած։

Ու կը քալէ Հայոց ժողովուրդը։

Ըսէ՛ք, դուք հաւատաւոր ընկերներ և դուք որ զուրկ էք հաւատքէ, Հերակլէսներն ու Աքիլլէսները պիտի կարենայի՞ն ընել այն, ինչ որ Դաշնակցութիւնը կրցաւ ընել։

Օրեր առաջ իմ ընկերներէն մին ճառի մը մէջ կ'ըսէր և քիչ առաջ յօդուածի մը մէջ ալ կրկնած էր թէ դաշնակցականը գործ է հրապուրելու շնորհքէն, թէ ան սրտին խօսելէ աւելի, մտքին կը խօսի։ Այս կարծիքն ընդունելով հանդերձ, ես պիտի աւելցնեմ թէ դաշնակցականը զուրկ է հրապուրելու շնորհքէն, որովհետեւ պէտք չունի այդ շնորհքին. պէտք չունի հրապուրել զինուորներ երբ Դաշնակցութիւնն ինք ամբողջութեամբ հրապոյր է ... «Գործ»ն է, գլխագիր ու շեղագիր, գործը որ իր նուիրական ... մարտութեամբ ու արդարութեամբ կը հրապուրէ, մագնիսի մը պէս կը քաշէ այն ամէնքը որոնք կամովին կոյր չեն, այն ամէն... քը որոնք անցեալը ըմբռնած են ու կ'ուզեն որ ապագան այդ անցեալին արժանի ըլլայ։

Ու անոր է որ կուգան նորերը, կուգան ինքնակամ, կուգան հաւատքով։

Չէ՞ք տեսներ որ մեր քաղաքական (արժանի՞ են այս բառին) խմբաւորումները, իրենց յաւիտենական հիւանդկախ վիճակն առ... տեսելով, Դաշնակցութեան մահը կը նախատեսեն չարախինդ քրքիջով և սակայն իրենք կը մնան միշտ վատուժ, քարշ տալով անուանական գոյութիւն մը միայն որ ոչինչով կը յաջողին արդարացնել։ Իսկ Դաշնակցութիւնը կ'աճի, կը ծաղկի, կը զօրանայ ու օրէ օր աւելի եւս հասակ կը նետէ։ Ան մշտադալար երիտասարդութիւն է և տարբեր ալ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ անոր է վիճակած պատմական մեծ առաքելութիւնը՝ մեր Ազատութիւնը։

Հսկայավայել գործ կատարել վատուժ ու տխեղծ մարմիններու տրուած չէ։

Մենք անհուն հաւատք ունինք Դաշնակցութեան կամքին ու ուժին վրայ ու անոր կուգանք, մենք նորերս ու կրտսերներս առանց ականջ դնելու աջին ու ձախին պառաւական զառանցանքներուն։ Կուգանք յոյսով ու նուիրմամբ, դաշնակցական ըլլալու քաջ գիտնալով հանդերձ որ ի՛նչ դժուարութիւններ ունի իր մէջ այդ անունը և որոնք սակայն մեր կորովը յաղթահարելու ... ճակի չեն։

Եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Քառասնամեակ»ը կը դիմաւորենք կազմ ու պատրաստ, մե՛նք, նոյնքան պանդուխտ բայց իրմով հպարտ ու խանդավառ նորերս։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎՀՃ

ԳԵՏՆԻ ՏԱԿԷՆ

1908ին՝ երբ ծանօթ դաւաճանութեամբ վիժեցաւ ժամանակաւորապէս Վասպուրականի աշխարհագրութեան տարիներ շարունակ պատրաստած վեց վիլայէթներու ընդհանուր ապստամբութեան ձեռնարկը եւ երբ դաւաճանի անկումէն յետոյ, Թուրք կառավարութիւնը 12000 զօրքով պաշարեց Այգեստանը՝ Թնդանօթներ դնելով շրջակայ բարձրութիւններու վրայ, առաջարկեց յեղափոխականներուն անձնատուր ըլլալ, Վասպուրականի դաշնակցական մարմինը մէկէ միջոց ունէր կռուելու, մինչեւ պատռելու շղթան ու շրջակայ լեռներն ապաւինելու, բայց չվտանգելու համար իր բնդհ. ազատագրութեան ծրագիրները, ինչպէս նաեւ անտեղեակ կառավարութեան բուն որամադրութեանը՝ ժառանգ ժողովուրդի պաշտպանութեամբ... կառավարութեան ու Թուրք խուժանի ընդհանուր կոտորածի ձեռնարկելու պարագային — որոշեց պահուըտիլ գետնափոր ջրանցքներու մէջ՝ յայտարարել անոնց հեռացումը Այգեստանէն Թոյլ տալ որ կառավարութիւնը խառարէ խուզարկութիւնը եւ իր ուզածին պէս սկսելու պարագային, դուրս ելլել Թաքստոցէն ու գլուխն անցնիլ ժողովրդական ինքնապաշտպանութեան անխուսափելի կռուին։

Աճա այդ օրերու կեանքն է որ կը պատկերացնէ Ճեղինակը, Գ. Ղ. Մելոյեան, իր «Գետնի տակէն» հինգ արարուած ժամանակագրական անտիպ տրամայով, որուն ձեռագրէն քաղուած է հետեւեալ հատուածը։

Կամաւոր.— *Անցեալը անցել է, ի՞նչ պիտի անենք այսօր։*

Եդուարդ.— *Ամէնքդ էլ նոյն հարցն էք տալիս, բայց կարծում եմ, պատասխանը աւելի քան պարզ է։ Կառավարութիւնը այսօր մեզնից հարիւր անգամ ուժով է։ Կարո՞ղ ենք դիմադրել, պարզ է որ ո՛չ մի հնարաւորութիւն չունինք, մի քանի օրուան դիմադրութիւնից յետոյ անպաշտպան ժողովուրդը պիտի դառնայ Թուրք զօրքի ու քիւրտ խումբերի բերանը... եւ քանի որ կառավարութիւնը որոշել է ամէն գնով ձեռք ձգել մեզ, Թողնենք քաղաքը ու դուրս ելնենք, պաշարման շղթայից անցնելիս, հազիւ լայս ընկնողին։ Պիտի փնտռէ, յեղափոխական Թող փնտռէ որքան կ՚ուզէ, անէծք չգտնելով, զայրոյթէն իր միսը պիտի ուտէ։*

Հայկ.— (Գլուխը կը բարձրացնէ) *Դաւանութիւն է մեր կողմից այս հանգամանքների մէջ լքել ժողովուրդը։ Վաղը ի՞նչ պիտի խօսին, հա՛, խաղաղ ժամանակ դուք տէր էիք, մեծ մեծ կը խօսէիք, բայց երբ վտանգը եկաւ՝ նապաստակի երկչոտութեամբ լքեցիք ժողովուրդն ու հեռացաք։ չէ՞։ Ո՛չ, այս պարագային ժողովուրդի համար աշխատողը, նրա շահերի անունից միշտ խօսողը պէտք է որ ժողովուրդի մէջ էլ մնայ. կռուիլ, ժողովրդի հետ կռուիլ, ապրիլ, ժողովրդի հետ ապրիլ, մեռնիլ, ժողովրդի հետ մեռնիլ, այլապէս մեր վարմունքը պիտի լինէր մի աններելի վատութիւն։*

Մելիք.— *Հարցը շատ աւելի լուրջ է։ Եթէ Թողնենք ու դուրս գանք Այգեստանից, ի՞նչ երաշխաւորութիւն որ կառավարութիւնը գտնելով ժողովուրդը բոլորովին անպաշտպան՝ չի սկսի կոտորածը ու եւ է պատրուակով, եւ անզէնին ու անկազմակերպ ժողովուրդը ոչխարների հօտի պէս...*

Կամաւոր.— *Իսկ մեր պատասխանը, այժմ մեր ներկայութիւնն է որ մի քիչ վախ ու պատկառանք է ազդում Թաքստոցների տէրերին, եթէ այսօր հեռանալու ենք, կըվտանգենք ամէն ձեզ, որ վաղն իսկ մեր ռազմամթերքը փողոցը պիտի Թափուի... Ծանօթ դաւաճանութեան առաջը առն ատրճանի զօրաւոր է, որ իւրաքանչիւրը մեզմէ, շատերի կարծիքով, վաղը կարող է նոյն դերի մէջ գտնուիլ։*

Եդուարդ.— *Լա՛ւ, իսկ ընդհարման պարագային, երկու եւ րեք օրուան դիմադրութիւնից յետոյ, նոյնը եւ Թերեւս գէշը չպիտի պատահի։*

Մելիք.— *Խուզարկութիւնը պիտի լինի շատ մանրակրկիտ, յօրաքերութիւնները պիտի դադրին խաղալ, եւ բոլոր տուները մէկիկ մէկիկ պիտի խուզարկուին, փախստական կամ զէնք գտնուած տունը կրակի պիտի տրուի, իսկ դիմադրութեան պարագային ամբողջ Թաղը Թնդանօթի պիտի բռնուի...։*

Եդուարդ.— *Ուրեմն, ի՞նչ նշանակութիւն, ի՞նչ արժէք պիտի ունենայ քու ներկայութիւնդ, միայն գառ օգո՞ւտ։*

Հայկ.— *Զարմանում եմ, Եդուարդ, քու այդ բռնած ընթացքիդ վրայ, այդ ի՞նչ տրամաբանութեամբ եւ ի՞նչ խղճով եւ յեղափոխականի ի՞նչ բարոյականութեամբ այսպիսի մի առաջնակալի պարագայի առաջարկում ես լքել ժողովուրդը։*

Հրայր.— *Հէնց այդ ժողովրդի օգտի համար։*

Հայկ.— *Յեղափոխականը պէտք է մեռնիլ գիտնայ իր ժողովրդի հետ։*

Եդուարդ.— *Խօսքե՛ր... յեղափոխական ինչպէս եւ ամէն մարդու նպատակը ապրիլն է մեռնելէ առաջ... եւ շա՛տ աւելի դժուար։*

Հայկ.— *Ամօթ է, Եդուարդ, զոհողութեան...*

Եդուարդ.— *Իսկ երբ գերագոյն բաղձն կը հնչէ, երբ մեռնիլը անհրաժեշտութիւն է դառնում հանրային բարօրութեան համար, ես չեմ, որ ետ պիտի կենամ այդ գերագոյն բաղձին...*

Հայկ.— *Հէնց այդ գերագոյն բաղձն այժմ է։*

Եդուարդ.— *Ո՛չ Հայկ, Դաւօի դաւաճանութեամբ ապստամբութեան պատրաստութիւնը խարտակուեց... Գործը վիժեց... հետեւաբար այժմ մնում է մեկ բան՝ աշխատել փրկել ժողովրդի կեանքը, որպէս զի ժամանակի ընթացքում հնար լինի վերսկսելու ազատութեան գործը։ Երեւակայո՞ւմ ես, ինչ աղէտ պիտի լինի այս պարագային մի ընդհանուր կոտորած։*

Մելիք.— *Հէնց այդ ընդհ. կոտորածի դէմն առնելու համար անհրաժեշտ չէ՞ մնալ։*

Կամաւոր.— *Ինչո՞ւ ի զուր ժամավաճառ ես լինում, նպատակը նոյնն է, երկար խօսելաց աւելի գործի ժամանակ է. քանի որ արդէն ձեռնարկել ենք որոշ պատրաստութիւնների ընդհարումէ խուսափելու, ընտրենք միջոցը, որ երկու պարագային եւս դիրքութիւն ունենանք շարժուելու։*

Հայկ.— *Այսինքն։*

Կամաւոր.— *Շատ բնական է որ Եդուարդի առաջարկը ամէնէն նպատակայարմարն է, եթէ վստահ ըլլանք որ կոտորած չըլլար, բայց քանի որ վստահ չենք, եւ կոտորածի պարագային, խայտառակ ամօթից զատ այլ բան չիմնար մեզի, եթէ ժողովուրդի մէջ չմտնենք ու ինքնապաշտպանութեան գործը չկազմակերպենք — մտածել ենք արդէն միջոց, որ մեզի հնարաւորութիւն տայ Թաքնուիլ այնպիսի ձեւով մը, որ կառավարութիւնը եթէ ամբողջ Այգեստանի տուներն իսկ տակնուվրայ անելու լինի չկարողանայ մեզ գտնել։*

Հայկ.— *Այգեստանի՛ մէջ մնալու պայմանով։*

Կամաւոր.— *Այո՛, այո՛, Այգեստանի մէջ, նոյնիսկ կեդրոնը։ Եթէ կառավարութիւնը խուզարկութեան պատրուակի տակ, առիթով մը, կոտորածը սկսեց, դուրս կ՚ելնենք անմիջապէս մեր Թաքստոցից եւ ինքնապաշտպանութեան գործը կը կազմակերպենք, աւելի ճիշդ կը ղեկավարենք, որովհետեւ գլխաւոր կէտերումն էլ նոյն միջոցով Թաքնուելն պիտի կամաւորական խմբերը։*

Եդուարդ.— *Իսկ Թէ առանան բերաւ կառավարութեան ձեռքը հէնց քու այդ Թաքստոցիդ վրայ դրաւ։*

Կամաւոր.— *Այդ պարագան եւս նկատի նկատի՛ ունեցել ենք, քանի որ մեր նպատակն է ամէն կերպ խոյս տալ ընդհարումներէ, հետեւաբար եւ կրուելը, Թաքստոցը պաշտպանելու պարագային հնարաւորութիւն պիտի ունենանք դուրս գալու այնպիսի ճանապարհով որ մեզ պաշարողներն էլ զարմանան. եւ միանգամ երբ դուրս ելանք Թաքստոցից առանց ընդհարումի կը տեսնենք. կոտորածի պարագային կը կռուինք, ու կը ղեկավարենք ժողովրդի ինքնապաշտպանութիւնը, իսկ միմիայն խուզարկութեան պարագային կը քաշուինք շրջակայ լեռները Թաքնուելու՝ Թողնելով որ կառավարութիւնը շարունակէ խուզարկութիւնը։*

Հայկ.— *Ամօթ մեզ, ամօթ բոլորիս, մեռնելու վախը բոլորիդ ՚ի մարացուցեր է...փախուստ Թաքստոց... էլ չգիտեմ ինչ առատութիւն... փոխանակ ճակատ առ ճակատ Թշնամու դէմը դուրս գալու եւ իյնալու հերոսաբար։*

Մելիք.— *Ընդհանուր գործի յաջողութեան մասին նախ պէտք է խորհիլ։*

Հայկ.— *Այսինքն սեփական կաշուի ապահովութիւն։*

Գ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐԸ

Ութսունական Թուականներուն, երբ դեռ հայ յեղափոխական որեւէ կուսակցութիւն կազմակերպուած ու յստակ ծրագրով հրապարակ չէր իջած, ուրիշ անձնազոհ եւ համեստ հերոսներու կարգին, վրէժի առաջին զէնքերը կը վերցնեն Ալեքսան Ռոստոմեան, Ռաֆայէլ Մովսէսեան, Բարսեղ Մելիք Գրիգորեան, Հայկ Մ. Ցատայեան, Բագարատ Թէվէքէլեան (անունները ձախէն աջ)

Հ. Յ. Դ.
ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՌԹԻՒ

(«Ազատ Հայաստան» գրքէն)

Հ. Յ. Դաշնակցութի՛ւն...

Վահագնի նման մրրիկներէ ու հրէ ծնած, Վահագնի նման կենսատու Վահագնի նման վիշապաքաղ Վահագնի նման աստուածային.

— Յարգա՜նք քեզ

Հայրենիքիդ ազատութիւնը կերտելու համար՝ խլուրդի նման գետնի տակ աշխատող, բանակներէ հալածանքներին ենթակայ՝ մեծ յղացումներդ օտար վայրերում բանաձեւող, հարազատ ժողովրդիդ բոլոր ցաւերով սառապող, ըմբոստացող ու ըմբոստացնող, նահատակների շարան շարքերով ազատութեան հաւատքի տարուշանը միշտ վառ պահող, բանտերը սրբավայր, կախաղանները խէժոյի խաչ դարձնող, հարազատներէ ու օտարներէ հալածուող ու բամբասուող, բայց մեծ նպատակիդ հաւատարիմ կառչած՝ աննկուն նուիրեալ

— Յարգա՜ն քեզ..

Հայրենիքիդ ազատութեան ուխտեալ գրօշակիր, պայքարին ճակատող առաջին զինուոր, պարտութենէ չյուսալքուող վերջին զօրավար՝

— Յարգա՜նք քեզ...

Եղիշէ երկնքում՝ ու ծնունդը երկունքիդ կայ՝

— Ազգի՛ս հոյսաստան..

Եղանի՛ քեզ, դու այսօր հըպարտօրէն խորհրդի ես նստում Հայրենիքիդ մայրաքաղաքում, եւ բովանդակ Հայութիւնն ունկնդրում է քեզ։

Դու մայր գետն ես Հայաստանի, դու Արաքսն ես խաւուրըղեկէց որ ժայռերը խորտակելով, անմուռնչ դէպի յառա՞ջ, դէպի բաց դաշտ, դէպի ծով է գլորւում։

Քո բաց դաշտը, ազատ ծովը ազատութիւնն է Հայրենիքիդ, որի համար զոհել ես, զոհում ես, ու պիտի զոհես առկաւին։

Քո կամքը — Արտաւազդի գամբռներն են, որ անվհատ կըրծեցին, կրծում են ու պիտի կրծեն շարունակ բոլոր շղթաները Հայրենիքիդ ազատութիւնը կաշկանդող։

Փոթորիկներէ անցած ու մըրրիկների յաղթիման՝ Մովսէ՜ս, Մովսէ՜ս, Մասիս Սինա լեռնէն իջնող պատգամաբեր մարգարէ, գիտեմ չպիտի յուսահատւես, եթէ տեսնես վերստին ժողովուրդդ ոսկի հորթերի շուրջը պարելիս. Վահագն աստուածային՝

Որոտ ու ծիածան,
Շանթ ու սէր,
Ովսաննա՛, Ովսաննա՛

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԻՋԱՆԴ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՕՏԱՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Պատասխանելով օտար Թղթակիցներու որոնք, օտար վարժարաններու մասին կառավարութեան տուած որոշման վերաբերեալ ցցումներ կ՚ուզէին, Յունաստանի արտաքին Նախարարը Միխալաքոփուլոս բացատրեց Թէ կառավարութիւնը չի փակեր դպրոցները, այլ պարզապէս, յոյն աշակերտները կը ստիպէ որ ազգային վարժարաններու մէջ հետեւին նախնական կրթութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Փակուած ֆրանսական խորհրդարանի

Ծնունդի տօնին առթիւ, ֆրանս. Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նիստերուն դադար տրուեցաւ: Փակման հրովարտակը Երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց վարչապետը՝ Գ. Սթէկ, իսկ Ծերակոյտին մէջ՝ դատական նախարար Գ. Շէրոն:

Նստաշրջանը պիտի վերաբացուի յունուար 13ին, մինչ այդ, վարչապետը պիտի ջանայ երեք հրաժարած նախարարներուն տեղ նորեր նշանակել:

Ատանայի 18 գիւղեր ջուրին տակ

Ատանայի հեղեղին մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

Երեք օրէ տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով, Սիհան գետը յորդեցաւ: Բազմաթիւ թաղեր ամբողջութեամբ ջուրին տակ են: Թաշքէօփրիւի կողմի տուները կղզիացած վիճակ մը ունին: Վնասներուն չափը շատ մեծ է:

Ողողուած 18 գիւղերէն դեռ ոչ մէկ լուր առնուած է: Գարշըբազարի մէջ ջուրը շատ բարձրացած է. այն տեղի հիւանդանոցին հիւանդները նաւակներով ուրիշ տեղ փոխադրուած են:

Ջուրէն քշուած 7 հոգի եւ հիւանդանոցին մէջ ալ տղեկ մը խեղդուած են: Անձրեւներուն սաստկութենէն բազմաթիւ տուներ փլած են: Գիւղերուն հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնը բոլորովին խզուած է. Թելերը խորտակուած ըլլալով: Եօթ—ութ հարիւր հոգի բացը մնացած են: Թաղապետութիւնը կ'աշխատի աղէտեալները բաղնիքներուն մէջ զետեղել եւ զանոնք պարենաւորել՝ Կարմիր Մահիկին օգնութեամբ:

Ողողուած թաղերու բնակիչներէն բազմաթիւ թշուառներ ժամերով ծառերու գագաթը սպասած են մինչեւ որ մէկիկ մէկիկ ազատուած են նաւակներով: Անձրեւը կը շարունակուի: Թուրք Օճախին կողմերն ալ ողողուած են:

Կ'ըսուի թէ մեծ հեղեղ մը իջած է նաեւ Գոզանի մէջ: Մերսինի շատ մը փողոցներն ալ ջուրի տակ մնացած են: Այնտեղ ալ անձրեւը կը շարունակուի:

Ատանայի եւ Պոլսոյ միջեւ հեռագրական հաղորդակցութիւնը խզուած ըլլալով, հեռագրալուրերը Տիարպէքիրի ճամբով եկած են:

Վնասներու քանակը շատ է, դեռ կարելի չէ եղած ճշտել: Բերքը փճացած կը նկատուի:

ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԷՔ Հ. Յ. Դ. ԲԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ,

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Այսօր կիրակի երեկոյ **Salle Gaveauի** *մէջ*

47 rue de la Boëtie, *մետրօ՝* **Miromesnil**

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Նախագահական մարմին՝ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Ռ. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Բժիշկ Տէր ԹԱԻԹԵԱՆ, Լ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ, Լ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Լ. ՄՕՁԵԱՆ, Ս. Տէր ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ, Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ, Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ:

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ

PIERRE RENAUDEL, ՎԱՌԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԵՒ JEAN LONGUET, ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ ԶԱԳԷԼ ԱՐԱՄ, ԻԴԱ ԱՐԴ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ, Գ. Գ. Ն. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Օր. Ա. ԵՐԱՄԵԱՆ (ջութակ): Օր. ԱՐՏԵՄԻՍ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, Գ.Գ.Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Շ. ՍԱՐԵԱՆ արտասանութիւն:

G. MARTINET	(թաւջութակ)	Ա. մրցանակ Փարիզի պետական երաժշտանոցէն
S. MARTINET	(ալթօ)	» » » » »
N. LEICKNAM	(ջութակ)	» » » » »
J. CACHEUX	(դաշնակ)	» » » » »

S. MARTINET պիտի նուագէ H. Büsserի «Rapsodie Arménienne»ը հայ ժողովրդական մօթիֆներով կտոր մը որ իբր նիւթ տրուած էր պետական երաժշտանոցի այս տարուան մրցումներուն:

Կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՑԱԿՈՐԵԱՆԻ

Ծխելը արգիլուած է: *Մինչեւ 7 տարեկան տղոց մուտքը արգիլուած է*

ՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Հանրակառք թիւ 26, 28, 37 եւ 41: Օթօպիւս՝ AT. ATbis, AH, AQ, B, AB, իջնել rue la Boétie.

Կարգապահութեան հսկող ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ժամը 6ին Salle Gaveau

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 264

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

23 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1450

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ

…իրակի գիշեր, Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակը, Փարիզի մէջ …նուեցաւ մեծ շուքով եւ խանդավառութեամբ եւ ժողովրդա… …ն բոլոր տարրերու մասնակցութեամբ։

…Նախորդ իրիկունը, ներկայացման մը վերջաւորութեան, …ոցին մթութեան պատառած երկու գաճաճներ, վախով …գոցով Թուրքեր պէս սպրդեցուցեր էին հանդիսականնե… …ն ձեռքը.— Այսօր, մէկ նշանաբան կը թելադրէին, Թուրքերն …փաւոր ու երկչոտ հեղինակները.— չերթալ իրենց արիւնոտ …ռասնամեակին, չմասնակցիլ իրենց բոլոր հանդէսներուն»։

…Ու ժողովուրդը տուաւ արժանաւոր պատասխանը, շառա… …ն ապտակ մը բոլոր անոնց՝ որոնց կայծերուն մինչեւ ասեղ… …ներ կը ցցուին, ամէն անգամ որ Դաշնակցութիւնը հպարտ ու …ր վեհաշուք՝ կը ներկայանայ Հայութեան։

…ժամանակէն շատ առաջ, թանձր խումբերով, ուռած ալիք… …ու պէս իրար հրմշտկելով, ժողովուրդը կը խուժէ սրահ։ …հանդէսի սկզբնաւորութեան, արդէն ներս մտնելու տեղ չէ …գած։ Սրահին դռները ինքնին փակուած են յորդուն բազ… …թեամբ մը, որ տակաւին կը սեղմուի, կը ճնշուի ու կը …ուի նեղ ոտքի մը տեղ բանալու համար ուշացածներուն, …աղաղակ ու որոտագին ծափերու մէջ, ճիշդ յայտա… …րուած ժամուն, օրուան նախագահութիւնը՝ գլխաւորու… …մբ ընկ. Ա. Ահարոնեանի իր տեղը կը գրաւէ ու «Մշակ …նուորսի գաշն ու ըմբոստ շեշտերը՝ յարգանքի կը հրաւի… …ն ներկաները՝ բեմին առջեւ, որ յեղափոխական ճրագալոյցի …որանին պէս կը շողշողայ։ Բեմին կեդրոնը, Հ. Յ. Դաշ… …կցութեան մեծադիր զինանշանը շրջանակուած թարմ ծաղ… …ներով, այդ պահուն հոգ կը խորհրդանշէ զրնի ու սուր ու …րի պայքարը, որ քառասուն տարի անընդհատ, խումբ …մբ անձնազոհ ու հերոսական հոգիներու կողմէ մղուեցաւ …զեց կը մղուի՝ յամառօրէն, ազատագրութեան բոլոր ճամ… …ներուն վրայ, ու հեռաւոր հսկայ լուսարձակի մը պէս որ …արը կը ճեղքէ եւ ուղեկորոյս բազմութիւններուն ցոյց …տայ փրկութեան ելքը՝ զինանշանը իր վրայ կը ժողվէ հա… …կրանքի ակնարկները յուզուած ներկաներուն։ Կարմիր դրօշ… …աջէն ու ձախէն կ'եզերեն զայն, քառասուն աստղերու ծի… …մը, ամէն մէկը խորհրդանիշ՝ զոհողութեան, անսպառ կո… …ի ու հոմերական դիւցազնութիւն մէկ մէկ տարուան ու …նշանին եւ աստղերուն վերեւ, յանդգնութեան կարմիր ու …խիմաստ նշանաբանը, «Մա՛հ կամ Ազատութիւն...»։

…Դաշնակցութեան քայլերգէն յետոյ որ ունկնդրուեցաւ …նկայս, խօսք առաւ ընկ. Ա. Ահարոնեան, ներկաները յար… …նքի հրաւիրելով՝ բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք ինկան ազա… …գրութեան ճամբուն վրայ.

…Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակին առթիւ, ըսաւ մեր ազգային մեծա… …ղանդ բանաստեղծը, առաջին մտածումը որ կուգայ մեր միտքը …ողելու եւ մեր սիրտը յուզելու, կ'երթան ամէն անոնց, որոնք …ռասնամեայ ուժեղ պայքարներու մէջ ինկան զէն ի ձեռին՝ հայ …րքի ազատագրութեան համար, ամէն անոնց, որոնք առանց …ց, արդար ու անմեղ, ցակատագրական ահեղ պայմաններու …ի զոհ գացին աշխարհի ամենէն բարբարոս, ամենէն վայրագ ու …րդ ցեղին բռնութիւններուն։ Այս պահուս, մեր առաջին մտա… …ներն ու զգացումները անոնցն են որոնք պայքարեցան ահեղօ… …, օրհասական կատաղութեամբ, ու հպարտութեամբ զարկին …րնուեցան, լեռներու քարերէն ու ժայռերէն՝ իրենց անկողին …րած շինեցին ու ծամեցին տառապանքի սեւ հացը, հայ հինա… …ի ցեղին փրկութեան համար։ Մենք բոլորս այս պահուս, մտքով …րտով՝ անոնց հետ ենք, մեր անմեղ երախաներուն՝ որոնք …ռուկներու պէս օր մը բարբարոսութեան ու անլուր վայրա… …թեան՝ ցաւագին ու սրտմագին մայեցին անապատնե… …ահաւոր ամայութեան մէջ, բոլոր անոնց հետ, որ ամենէն …ծերէն մինչեւ ամենէն հզօրներն ու ահեղները,—մեր մայրերը, …քոյրերն ու կտրիճները— վայրագօրէն զոհ գացին Հայոց աշ… …րհի ազատութեան համար։ Ու յիշատակի այս պալտքը կը հրա… …մեզ բուռ մը հող առնել եւ երկիւղածութեամբ՝ իբր աճիւն …ել աշխարհի չորս ծագերուն, անոնց համար որ ինկան առանց …րքի ու տապանի։ Այս հանդիսաւոր ժամուն երբ մենք ամէն… …ապրինք ու կը շնչենք անոնց իտէալին համար, գլխահակ ու …զուած, ոտքի կ'ելլենք եւ մեր մտածումները կ'ուղղենք անոնց …ատակին»։

…Ու յարգանքի լռութեան պահէն յետոյ, ընկեր Ա. Ահա… …նեան շարունակեց իր բացման գեղեցիկ ճառը (*), որմէ …միջապէս վերջ խօսք տուաւ ընկ. Մ. Վարանդեանի։

ԸՆԿ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Ընկ. Մ. Վարանդեան ֆրանսերէն գեղեցիկ ճառով մը Դաշ… …կցութեան ողջոյնի խօսքերը ուղղեց միջազգային ընկերվա… …թեան, զոր կը ներկայացնէր Գործադիրի անդամներէն եւ …նա. խորհրդարանի նախկին երեսփոխան քաղաքացի Ժան …նկէ «մեր ժողովուրդին հաւատարիմ ու մեծանուն բարե… …մը եւ Ժան Ժօրէսի զինակիցը», ինչպէս նաեւ բոլոր օտար …ն կուսակցութեանց որոնք իրենց ներկայացուցիչները ղըր… …էին մասնակցելու Դաշնակցութեան քառասնամեակին, որ այս …յլով կը տօնուի ամէն տեղ առանց բացառութեան, տեղ մը ազատօրէն տեղ մը գաղտնիօք սյց ամէն տեղ խանդավառութեամբ, նոյնիսկ Հայաստանի մէջ, ուր հայ ըմբոստ ու ողջամիտ գիւղացիութիւնը զգուանքով կը ժխտէ կէփէուներու եւ ցեկաներու աղտոտ վարչաձեւը, կարմիր բռնապետութեան յուծը՝ ըմբոստութիւններով, որոնք ուղղուած կեղծ ու պատիր ընկերվարական իշխանութեան մը դէմ, մէկ յստակ իմաստ կ'արտայայտեն.— Չէ՛ որ, այս ասիական բռնակալութիւնը ընկերվարութի՞ւն, այո՛: բոլշեւիզմ, ո՛չ »։

Այս կուսակցութիւնը ըսաւ, ընկեր Մ. Վարանդեան, շատ հետաքրքրական երեւոյթ մը կը ներկայացնէ ինքն իր մէջ. ազգայնական է եւ միջազգայնական միանգամայն, որ իր առաջին օրերէն իսկ, կրցաւ հայ ժողովուրդի մեծագոյն զանգուածին համակրութիւնը գրաւել եւ ընդարձակ ճիւղեր հաստատել ամէն այն երկիրներուն մէջ՝ որոնք բաժնած էին հայկական հողերը»։

Ընկ. Վարանդեան արագ ակնարկ մը նետեց Դաշնակցութեան անցեալ յեղափոխական գործունէութեան վրայ, որ կը բախէր ոչ միայն բռնապետութեանց պատնէշներուն եւ հալածանքներուն, այլ նաեւ անպատրաստ ժողովուրդի մը վարանումներուն։ «Պէտք էր ցեղը մարտականացնել ու մարզել, սկսիլ ու լրացնել անոր զինուորական կրթութիւնը, ստեղծել յեղափոխական կարգապահ ու ամրակուռ բանակ մը այս ժողովուրդէն որ զանազան բռնապետութեանց դէմ իր նախնական իրաւունքները պիտի պաշտպանէր ու խլէր անոնց ձեռքէն։ Աշխարհի ո՛չ մէկ յեղափոխական կուսակցութիւն այդքան դժուարին պայմաններու մէջ՝ պայքար չէ մղած, որքան Դաշնակցութիւնը, որ իր շարքերուն մէջ կը համրէր ամէն դասէ մարդեր, երիտասարդներ, որոնք իրենց թարմ օրերը կը տրամադրէին ազատութեան անողոք կուռքին, չափահասներ՝ որոնք ո՛չ մէկ զոհողութեան առջեւ կը վարանէին ու նոյնիսկ մտաւորական պետեր, որոնք իրենց յանդգնութիւնը քաւեցին բռնութեան կախաղաններուն վրայ»։

Ընկ. Վարանդեան հակիրճ ու ամփոփ յիշելէ յետոյ Դաշնակցութեան յեղափոխական գործունէութեան գլխաւոր ու յատկանշական դրուագները զանազան երկիրներու մէջ, կոչ ուղղեց ներկաներուն յարգանքի ծափերով ողջունելու բոլոր քոյր կուսակցութիւնները, որոնք կը մաքառին յանուն ընկերային ու քաղաքական ազատագրութեան եւ որոնք, ուշ կանուխ, բոլոր երկիրներուն մէջ, կոչուած են ձեռք առնելու իշխանութեան ղեկը եւ մեծ դեր ունին կատարելու քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ։

Ընկեր Վարանդեանի բանախօսութիւնը վերջացաւ բուռն ծափերու մէջ, որմէ վերջ խօսք առաւ Ընկերվարական Միջազգայինի գործադիրի անդամներէն ընկ. Ժան Լոնկէ։

ԺԱՆ ԼՈՆԿԷԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Դժբախտաբար, տեղը կը պակսի լրիւ տալու համար մեծանուն ընկերվարականին եւ հայութեան բազմամեայ բարեկամին ճառը։ «Միանգամայն, ըսաւ ընկեր Ժան Լոնկէ, երջանիկ, հպարտ ու երախտապարտ եմ որ, Դաշնակցութիւնը երբ իր քառասնամեակը կը տօնէ, մտածեց բարեկամի մը, ընկերոջ մը որ ճիշդ 31 տարիներէ ի վեր իր հնարաւոր ու աըրտագին բաժինը կը բերէ հայ դատի յաջողութեան։ Առաջին օրէն իսկ աշխատակցեր եղայ մեր անմահ վարպետին Ժօրէսի իր հիմնած թերթին Humanitéի մէջ, որ դժբախտաբար, այսօր դեռ, անունը պահելով մէկտեղ, խաթարած է իր մեծ հիմնադիրին ոգին, ու գիծը։ Իբր քաղաքական բաժնի խմբագիր, այն օրէն համակրութեամբ ձեր գնած ցեղին որ Ասիոյ մէջ արդկամտութեան ոգիին դէմ կը ներկայացնէր ազատութեան եւ արդիականութեան միտքը։ Այդ շրջանին էր որ Փիէր Քիյեարներու, Փրէսանսէներու, Ռոպէռթիներու եւ դեռ այնքան վեհոգի անձնաւորութիւններու հետ, նոյնիսկ արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել, կուսակցութիւններու հետ, որոնք ուղեգծով եւ ըմբռնումներով մեզմէ հեռու էին, ո՛չ մէկ ջանք կը խնայէինք ի նպաստ հայ դատին։ Մեր ջանքերը անզօր մնացին։ Իզուր Ժօրէսի եւ ուրիշներու հզօր ձայնը Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ, ինչպէս նաեւ Պէրնշթայնինը Ռայխսթակէն մէջ, կը բարձրանար, պաշտպանելու Հայոց իրաւունքները։ Աւա՜ղ, մեր ջանքերը արդիւնք չտուին։ Ձեզ հետ մէկտեղ մենք ալ անողոքպատրանքներ ու հիասթափումներ ունեցանք»։

Ընկ. Ժան Լոնկէ արագ ակնարկ մը ընթացքին կանգ առաւ Երեւանեան Հանրապետութեան անկախութեան շրջանին, երբ «Քաղաքակրթութեան եւ ապահովութեան ովասիս մը ստեղծեր էր Համիտներու եւ Թալէաթներու ջարդերէն ազատած այս ժողովուրդը որ մեծ է, որովհետեւ տառապած եւ գիտէ տառապիլ, որովհետեւ իր տուրքը տուած է Մարդկութեան եւ Քաղաքակրթութեան»։

Իր խմաստալից ճառի վերջաւորին մէջ, ընկ. Լոնկէ ըսաւ.— Այս խուռներամ բազմութիւնը որ նախանձը կրնայ շարժել որ եւ է քաղաք. կազմակերպութեան ցոյց կուտայ թէ դուք ձեր հերոսներուն եւ զոհերուն հետ էք, թէ հայութեան մէջ կայ հրաշալի կենսունակութիւն մը, որ հակառակ բոլոր ձախողութիւններուն, կը մնայ յամառ ու կորովի, ինչ որ իրաւունք կուտայ յուսալու, յուսալու եւ գործելու։ ԲԱՅՑ ՄԻԱՑԷ՛Ք, ՄԻԱՑԷ՛Ք ՁԵՐ ՄԷՋ ԵՒ ՄԻԱՑԱԾ ՄՆԱՑԷՔ ԸՆԿԵՐՎ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻՆ, ՈՐ ՄԻՇՏ ՁԵԶ ՀԵՏ Է ԵՒ ՈՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՁԵՐ ՅՈՅՍԵՐՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄՆ Է։

Մեծանուն ընկերվարականին ճառը որ յաճախ կ'ընդմիջուէր համակրանքի ու խանդավառութեան սրտագին արտայայտութիւններով, վերջացաւ որոտընդոստ ծափերու մէջ, որմէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի կողմէ խօսք առաւ ընկ. Մ. Գույումճեան։ (Ճառը տեսնել վաղուան թիւով։)

ԸՆԿ. ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Վերջին խօսողն էր ընկեր Ջամալեան, Հ.Յ.Դ.Բիւրոյի կողմէ ործափերու մէջ բեմ բարձրացաւ եւ կարճ ճառով մը, ոգեւորեց բազմութիւնը Դաշնակցութեան հոգիով.—Հ.Յ.Դ.Բիւրոյի կողմէ ըսաւ, երկու խօսք ունիմ միայն։ Այս հաւաքոյթը մեզ համար նախ կը հանդիսանայ իբր յիշատակի օր։ Նախ կը յիշենք անզուգական հերոսներու շարքը, որոնք ինկան մեր դրօշին տակ։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն մեր իւրաքանչիւրին յուզումն ու զգացումը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ ցաւով ու կսկիծով չէ որ կը մօտենայ անոնց։ Դաշնակցութիւնը գիտէր թէ անոնք կամովին ու գիտակցօրէն նախասահմանուած էին գերագոյն զոհողութեան։

«Դուք գիտէք թէ այս կուսակցութիւնը ամէն վայրկեան՝ նոյն պարտադրութիւնը կրնայ դնել իր բոլոր ընկերներուն եւ հետեւորդներուն։ 40 տարի անընդհատ այս կուսակցութիւնը քալեր է անցնելով հուրի եւ սուրի մէջէն եւ միշտ նոյն ճամբէն, նոյն նպատակին համար եւ եթէ պէտք ըլլայ, 40 տարի եւս պիտի քալէ նոյն կորովով ու յամառութեամբ։ Ով որ իր մէջ չի զգար այս տրամադրութիւնն ու յօժարակամութիւնը, թող դուրս գայ մեր շարքերէն։ Մնացեալներով մենք նորէն կը յամառինք ու կը գործենք, մինչեւ կրկին բարձրացնենք անկախութեան դրօշը մեր երկրին վրայ»։

Ընկեր Ջամալեանի բանախօսութիւնը վերջացաւ երկարատեւ ծափերով։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով Ընկեր Ահարոնեանի փակման ճառէն վերջ։

Գեղարուեստական բաժնին նկարագրութիւնը վաղուան թիւով։

(*) Ընկեր Ա. Ահարոնեանի ամբողջական ճառը «Յառաջ»ի հինգ… …րդ օրուան թիւով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արարատը Թուրքիոյ չէ ձգուած

Փարիզի պարսկական պատուիրակութեան կողմէ մամուլին հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ հատուածը. — Թերթերը վերջերս հաղորդեցին թէ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը հիման վրայ, Արարատը ձգուած է Թուրքիոյ, Թուրք սահմանագլուխի հողերէն մէկ մասին փոխարէն։ Պաշտօնական աղբիւրներէ մեզ կը յայտնեն թէ այդ մասին որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած։ Պարսկաստան չպիտի լքէ Արարատը, մինչեւ որ իր շահերը չապահովուին։

Թուրք-յոյն դաշնագրութիւնները

Աթէնքի խորհրդարանը շարունակեց Թուրք-յոյն տնտեսական պայմանագրութեանց շուրջ վիճաբանութիւնները։ Ընդդիմադիր բազմաթիւ երեսփոխաններ քննադատեցին այս պայմանագրութիւնները, մանաւանդ նաւային համաձայնութիւնը։ Վարչապետ Վենիզելոս հերքեց անոնց հակառակ փաստերը եւ ցոյց տուաւ նաւային համաձայնութեան առաւելութիւններն ու օգուտները։

Պատասխանելով Յունաստան ապաստանած հակաքէմալական Թուրքերու վտարման մասին հարցապնդման մը, վարչապետ հերքեց այն գրոյցը թէ անոնք պիտի յանձնուին Թուրքիոյ։ Աւելցուց թէ անոնք ազատ պիտի ըլլան երթալու որ երկիրն որ ուզեն։

Հարցը կը դառնայ 150 անձերու վրայ, որոնց մէջ են զօր. Ըամէթ, Պրուսայի նախկին նահանգապետ Ազիզ Նուրի եւ նախկին Շէյխ իւլ իսլամ Մուսթաֆա Սապրի։ Կը կարծուի թէ անոնք պիտի երթան Պուլկարիա։

Յունական դահլիճը կը հրաժարի

ԱԹԷՆՔ, 21 դեկտ.— Ինչպէս կը սպասուէր արդէն, յունական դահլիճի անդամները իրենց հրաժարականները յանձնեցին վարչապետին՝ Վենիզելոսի, որ պիտի ձեռնարկէ նոր դահլիճի կազմութեան։

Կառավարական մամուլը կը յայտնէ թէ այս հաւաքական հրաժարման պատճառը, ներքին բուռն անհամաձայնութիւններ չեն։ Այդ քայլը առնուեցաւ թոյլ տալու համար վարչապետին որ կարենայ կառավարական կազմին մէջ, փոփոխութիւններ մտցնել, այդ կերպով նպաստելու հանրապետական կուսակցութիւնը կարենայ մասնակցիլ քաղաքական հանրային կեանքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Սելանիկի հայ գաղութի ճըշգրիտ թիւը կարելի չէ որոշել, որովհետեւ կանոնաւոր մարդահամար չէ կատարուած, ու մանաւանդ՝ հայուն վիճակ մը չունի։ Ձմեռուան եղանակին անոր թիւը կը բարձրանայ շրջակայ գիւղերը ցրուած երկրագործներով, ու ամառուան սկիզբը կը նուազի նոյն համեմատութեամբ. ուրեմն ենթադրաբար կրնանք ըսել թէ հայ գաղութը կը բաղկանայ 6500 անձէն։ կարելի է զանոնք նկատել ինքնաբաւ, առանց հաշուելու աշխատանքէ զուրկ բազուկները։

Ընդհանրապէս չափահասներու մօտ վառ կը մնան ազգային զգացումները, կապուած են բնագաւառէն ժառանգած հայրենի սովորութեանց ու աւանդութիւններուն. կ'ոգեւորուին ազգային անցուդարձերով ու իրենց սիրտերը կը բանան անոնց՝ որոնք կը հետաքրքրուին իրենց ապագայով։ Ունեւոր Հայեր են ու կը յամառին պահել այդ դիմագիծը հակառակ միջավայրի փորձութեանց։ Իսկ նոր սերունդը, հոս է մտահոգիչ կէտը, գէշ հարցականը որուն ի տես շատեր զարհուրանքով կը լռեն. անոնց համար տարուած աշխատանքը հազիւ թէ ճարակող չարիքին առաջանումը կը կասեցնէ, որոշ դաստիարակի մը մօտ գոյութիւն ունի նաեւ յոյժ անտարբերութիւն մը, ամէն ինչ բախտին ձգելու վատ մտայնութիւնը, որով եթէ բոլորն ալ վարակուին, այս սքանչելի ցեղը անձրկուն ամբոխի մը պիտի վերածուի, առանց իր հակազդեցութիւն, բարեբախտաբար, սերունդը հայ պահելու ճգնող երիտասարդներու հոյլ մը կայ, որ չի բաժներ զանգուածին մտայնութիւնը, ու իր կենսունակ գործունէութեամբ հետեւողականօրէն լծուած իր սրբազան առաքելութեան կ'արհամարհէ իր ճամբու խոչընդոտները, դիմելով իր նպատակին,

Սելանիկի հայ գաղութը իր ապագան նուազագոյն չափով դիմաւորելու համար հետեւեալ զէնքերով պաշտպանուած է.—

Կրթական.— Սկսինք Կիւլպէնկեան վարժարանէն, հիմնուած 1923ին, ողբացեալ Կիւլպէնկեանի յիշատակին, բոլոր ծախսերը կը հոգացուին համանուն կրթական ֆոնտէն. Սելանիկի լիազօր խնամակալն է Պ. Կարապետ Ղազարեան, ընտիր ու մինչեւ ծուծը հայ առեւտրական մը, որ լաւ ըմբռնած է կտակարարներու բուն նպատակը։ Սկզբնական շրջանին սահմանափակ ծրագրով գործի սկսուած է, որ հետզհետէ ընդլայնելով, այսօր Սելանիկի հայ վարժարաններու մէջ կը գրաւէ առաջին գիծը ուսման մակարդակի, թիւի ու մտքի ազգային ունենալիք նըպաստաւոր բարեփոխութեանց տեսակէտով։ Վարժարանը ունի 250 երկսեռ աշակերտութիւն 5—17 տարեկան բոլորովին ձրի. ուսուցչական խումբը կը բաղկանայ 14 անձերէ, անօրէնն է Պ. Ի. Պօյաճեան ու ներքին վարիչը՝ Պ. Ս. Բարաղամեան որոնք ձեռնհասութեամբ կը տանին իրենց պաշտօնները՝ մնացեալներու մէջ հակառակ փորձառու ուսուցիչներու ներկայութեան, չի անտեսուիր գիծը կարօղի հայկականութեան. խանդավառութեան շունչը խիստ մեղմ է, ինչ որ չի բաւարարեր պատասխանատուութեան հայեցեան պահանջներուն։ Վարժարանի շէնքը սեփական է ու նեղ կուգայ յարգող աշակերտութեան առջեւ, շատեր ետ դարձած են դպրոցէն անզիջողութեան պատճառաւ, չկրնալով նախ մանկավարժական ու առողջապահական պայմանները։ Այս անպատեհութիւնները ժամանակին նկատի առնուած են խնամակալներէն, ու կը լսեմ որ միջոցներ ձեռք առնուած են յառաջիկային համար, ու ինչ որ կարեւորագոյնն է յառաջիկայ տարի պիտի ձեռնարկուի նաեւ լրացուցիչ կարգերու հաստատման։ Կիւլպէնկեան վարժարանի վրայ մեծ յոյսեր կապուած են, երբ լաւատեսութեան այս գաղութին մէջ մեծ դեր ունի կատարելիք։ Այն հոգացողներուն կենդանի յիշատակարանը կը նկատուի այն, երբ լոյսէն մօտ առնողներու բաբախուն սիրտերը երախտագիտութեամբ պիտի յիշատակեն անունները լուսապսակ հիմնադիրներուն։

Ազգ. Վարժարան.— Կեդրոնի վարժարանն գոյութիւն ունէր վերջին տեղահանութենէն առաջ, ինչպէս Կոկիկ եկեղեցին ու առաջնորդարանը, դպրոցն ալ շինուած է նախորդ 40-50 ընտանիքէ բաղկացած հայ գաղութէն։ Կեդրոնի վարժարանը ունի մօտ 150 երկսեռ աշակերտութիւն 6-18 տարեկան, վճարովի, անկարողները՝ ձրի, վեց հոգինոց ուսուցչական խումբ մը կը պաշտօնավարէ։ Ազգ. վարժարանի շէնքն ալ չի համապատասխաներ աշակերտութեան պահանջներուն։

Պէշ Չինարի դպրոցը ունի 120 աշակերտութիւն վճարովի ու ձրի, 4-12 տարեկան ու 3 դասատուներով, քարաշէն հին տաղաւար մը ունի գաղթակայանի խոնաւութեան մէջ։

Հարման Քէօյը Սելանիկի ծայրամասը կը նկատուի, հոն փայտաշէն տաղաւար մը շինուած է մասնաւոր մը միտքին։ Դպրոցը կը յաճախեն 70ի մօտ աղաք 5-12 տարեկան բոլորն ալ ձրի, ունի երկու ուսուցչուհիներ։

Խարիլաուդ նմանապէս քաղաքի ծայրամասը գտնուող գաղթակայան մըն է, որ ունի սրահէ մը բաղկացած իր մանկապարտէզը 30 աշակերտներով 5-11 տարեկան ու երկու ուսուցչուհիներով. հոս եւս առանց վճարումի եւ վերջին երկու մանկապարտէզներուն ծախքին մեծագոյն մասը կը հոգայ օր. Նուարդ։

Վերոյիշեալ 4 դպրոցները իրենց 340 աշակերտներով կը գտնուին Ազգ. Իշխանութեան ու Հոգաբարձութեան անմիջական հսկողութեան տակ։ Ունի մօտ 25 հազար դրախմի պիւտճէ մը։ Մնայուն հասոյթի աղբիւր գոյութիւն չունի, պիւտճէն հաւասարակշռելու միջոցներն են. ազգային տուրքը, աշակերտներու ամսավճարները, պատահական նուիրատուութիւններ, ու քաղաքապետութեան նպաստը, որ անկանոն ձեւով կը տրուի։ Գործի գլուխ գտնուող մարմինները միշտ կը տառապին սնտուկի պարպութենէն։ Նոյնիսկ մարմինէն նորին փոխանցուած 70 հազար դրախմի բացը դեռ չէ գոցուած, վերջի ընդհ. նուիրահաւաքութիւններէն մինչեւ այսօր գոյացած է 30 հազար դրախմի որ դեռ կը շարունակուի։ Կը լսեմ թէ Գարակէօզեաններու կողմէ պիտի ըլլայ նուէր մը, գոյութիւն ունեցող բացը գոցելու համար։

Այս լուրին իրականութեան պարագային հետաքրքրուող մարմինները թեթեւ շունչ պիտի առնեն ու ժամանակ պիտի ունենան մտածել հետեւելու դպրոցական ներքին կեանքին։ Ազգ. վարժարաններու կրթական վիճակը այնքան ալ մխիթարական չէ, որուն պատճառը կարող ուսուցիչներու պակասը եւ վարժապետներու աղատութիւնն է, այս վերջիններէն շատեր դաստիարակչական գործին փափկութիւնը հազիւ թէ կը զգան, ապրուստի միջոց նկատելով զայն, կը շփոթեն առեւտրական գործին հետ. անտանելի միօրինակութիւն մը մտցնելով մեր ազգ. հարկերէն ներս, արդարացնելով ժողովուրդի մեծ մասին իրենց հանդէպ ունեցած հակակրանքը։ Նորէն ալ հոգաբարձութիւնը, որ առողջ տարրերէ կը բաղկանայ, պէտք է լըջօրէն ուշադրութիւն ընէ յառաջիկայ տարի ուսուցիչներու իր ընտրութեան մէջ. արժանաւորներու յանձնելով այդ դաստիարակութեան փափուկ գործը.

Օտար վարժարաններ յաճախողներ չեն պակսիր։ Ամերիկեան Անաթոլիա Գոլէճը առաջին շարքին վրայ կուգայ, ուր կ'ուսանին 60 կենսունակ հայ տղաներ, անոնք գտնուած միջոցներ հայթայթած են դպրոցի ընթացքը շարունակելու։ Դժբախտաբար իրենց հայերէնի ուսուցիչը գէշ ընտրուած է, ոչ ալ կարողացած է օգտուիլ անկէ, որ ամերիկացի պաշտօնակիցներու առջեւ տարրին քննական քներէ զատ ուրիշ առաւելութիւն մը չունի, ամէն հայ ուսանողութեան վարկն ալ իրեն համեմատ կ'ընէ։ Դպրոցի ընթացքը աւարտողներէն շատեր Ամերիկա կը մեկնին մասնագիտական դասընթացքներու հետեւելու համար, կարելի է ըսել թէ այս հաստատութիւնը միակն է օտար վարժարաններու մէջ, որուն մէջ մեր տղաքը անաղարտ կը պահեն իրենց հայկականութիւնը։ Հայ դպրոցներու անբաւականութենէն մօտ 40 աշակերտներ գաղիական նախակրթարանները կ'երթան, որոնք դասէն ուշի ատօթքի ժամ յատկացուցած են, արտաքսելով ընելով երախաներու առհմային հաւատացողութիւնը։ Յունական եւ ֆրանսական վարժարանները ցանցառ թիւով հայ ուսանողներ ունին։ Այս բոլորէն զատ 300ի մօտ անչափահասներ դուրսը կը մնան իրենց առջեւ փակ գտնելով հայ վարժարաններու դուռները։ Ինչպէս վերը յիշեցի, շատ հաւանական է որ փողոցը թափառող այս փոքր հայորդիները, յառաջիկային Կիւլպէնկեան վարժարանի սաները կ'ըլլան, կուլ չերթալու համար «բարեսիրական» նպատակներով լարուած ծուղակներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆ... ԾԱՊԼՎԱՐԻ ՄԷՋ

Բ.

Պարոնիկեան Յունաստանէն կը սկսի իր զոհերը ժողվել։

Առաջին անգամ իր ճանկը կ'իյնայ Կարապետ Արքեպիսկոպոս Մազլըմեանը։

Սանը գլորեցաւ գնաց գտաւ իր խուփը՝ կ'ըսէ ժողովրդական առածը։

Բայց ես չգիտեմ թէ մեր երկու հերոսներէն ո՞րն է խուփը եւ ո՞րն է սանը։ Սա յայտնի է որ գիրար գտան երկուքը, գիրար «հասկցան», ու ա՛լ գիւղին էր ճամբանը.. Ծապլվարը փրկելու համար։

* *

Նախ Մազլըմեան յանձն կ'առնէ Պարոնիկեանը պաշտպանել Էջմիածնի մէջ։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն որ Պարոնիկեան երկու տարի առաջ ալ Պոլսեցիները պաշտպանութիւն հոգեւոր ճեմարան մը բանալու համար իբրեւ թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին թելադրութեամբ մը։ Ու շատերը կլլեցին այս առասպելը։ Բայց ամբողջ մոլը մինչեւ առաւօտ հազիւ կը վառի՝ կ'ըսէ առածը։ Կաթողիկոսը այդ առասպելը հերքեց։ Հիմա որ Էջմիածնի զաւակը մեռաւ՝ պէտք է նոր փորձ մը բերել ներսէն զօրացնելու համար։ Կրցուելու համար Էջմիածնի հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդին հաւանութիւնը։ Աթէնքի առաջնորդը պատրաստ է ա… երթալ Էջմիածին համոզելու։

Պարոնիկեան ինքն է որ կը մտնէ իր մեղսակիցը։ Իր անդիեպրին մէջ կը դնէ Մազլըմեանի նկարը, ու կ'աւելցնէ տակը.

«Կարապետ արք. Մազլըմեան, պատուոյ անդամ (հայերէն-գերման) միսիոնի, բարեկամը, եւ նախաձեռնողը անոր գաղափարներու իրականացման, որպէս կնքը այժմ կը պատրաստուի Էջմիածին երթալու, կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու եւ անձամբ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին պաշտօնապէս ճանչցնել տալու միսիոնը՝ որուն անդամ է ինքը սրբազանը»։

Հա՛յ արքեպիսկոպոս մը՝ անդամ միսիոնարական կազմակերպութեան մը, որ իբրեւ թէ նպատակ ունի հայ եկեղեցին բարեկարգելու, բայց որ կազմուած է բողոքական դարձնելու խեղճ հետաքոյ Հայերը, որպէսզի չըլլան ցիրեցիր Արքայութենէն։

* *

Բայց Պարոնիկեան քիչով գոհացող մարդ չէ։ Ան գիտէ քաղել իր որսը, անգամ մը որ ճանկը ձգած է։ Ան նախ կը կոչուէ իր գոհը։ Ձէ՞ք հաւատար։ «Նոր Լոյս»ն է որ կը պատմէ թէ «Գերմանեւ-հայ միութիւնը առած է իր գործունէութեան առաջին քայլը, քահանայ ձեռնադրել տալով արմաշական ուսուցիչ մը Պ. Մուշեղ Մինասեանը, որ կոչուեցաւ Տէր Մեսրոպ քահանայ, եւ որ նոյն միութեան կողմէ կը ստանայ ամսական 50 տոլար, պաշտօն ունենալով հովուել Յունաստանի անհովիւ մնացած հայութիւնը, եւ կատարել շրջուն քարոզչութիւն։ Քահանային թոշակներուն կանոնաւոր վճարման համար Ցքթ. Պարոնիկեան պահքը գրած է առայժմ 50,000 դրախմի, Ս. Առաջնորդին տրամադրութեան տակ։ Միութիւնը կ'ուզէ յառաջիկային առանձին քահանայ մըն ալ նշանակել Քորինթ եւ շրջակայից անհովիւ մնացած հայերուն համար, եւ ամսական յատկացումներ ընել Յունաստանի քահանաներուն, վարժարաններու մէջ կրօնա-բարոյական եւ եկեղեցական դասաւանդութեան դասերու համար եւ մրցանակներ հաստատել եւ պարգեւներ տալ այդ ճիւղերուն մէջ յառաջադէմ աշակերտներուն։»

Երբ տոլարին ձայնը կ'առնեն՝ քան մը կ'ըլլան մեր արքեպիսկոպոսներն ու վարդապետները, մինչեւ հեռուները.

«Յաջողութիւն կը մաղթենք իր գործին ու կարօտ իր հոգիին» կ'ըսէ Հայր Փանջունի մը Երուսաղէմի «Սիոն»ին մէջ, փաղփելով բերնին ջուրերը ..

«Մեր որբին շատ մօտիկ հոգեւոր շարժումներ են անոնք, կ'ըսէ Պոլսոյ «Հայ Խօսնակ»ը տոլարին ձայնը առնելով, եւ կ'արձանագրենք մեծ գոհունակութեամբ, անոնց մէջ տեսնելով հոգեւոր կեանքի զարթում մը՝ թումբ դնելու համար վերջին ժամանակներու սնկապէս վհատեցնող ոգիին դէմ»։

Իսկ ինքը, Պարոնիկեան, կ'ըսէ իր անդիեպրին մէջ, Տէր Մինասեանի պատկերին տակ՝

«Պարոնիկեանի ընտրութեամբ Մազլըմեան եպ.ի ձեռնադրած Տէր Մինասեան աւետարանական քահանան (priester-evangelist)»։

* *

Պարոնիկեանի զոհերը առով չեն հատնիր։

Անոր որսեր պէտք են Գերմանիոյ մէջ իր բանալիք ճեմարանը լեցնելու համար։ Միամիտ հայ պատանիներ՝ որոնք Գերմանիոյ մէջ մեծ ժառանգաւոր կուզեն եւ Պարոնիկեանի հետը կ'երթան։ Աթէնքի մէջ եօթը այդպիսի յիմարներ կ'ըլլան որ յանձն կ'առնեն իրենց հոգին ծախելու։

Իսկ անդին, «Սիոն»ի յօդուածագրին սրտին խիղճը կը հալի՝ ինչպէ՞ս ինքն ալ չկայ այդ բախտաւոր եօթին մէջ։ Ու ան կը բողոքանչէ.

«Կը թելադրենք իր սիրելի սաներուն որ խոստապահանջ ըլլան օտար միջավայրի մէջ, եւ որեւէ կերպով չվհատեցնեն հայասէր ազնիւ Գերմանացիները, ու հայ անունը վեր բռնեն օտարներու առջեւ»։

Այսինքն փոր մը հացի համար լքեն իրենց տեսածին վրայ ..

«Յուսադրո՛ղ երեւոյթ» կը գոչէ ապէն «Հայ Խօսնակ»։ Ա՜հ, ի՛նչպէս ինքն ալ պատանի չէ՝ Պարոնիկեանի պոչին կցուելու համար...

Հիմա այդ սաները տարուած են Նիւրէնպէրկ՝ ուրիշ անգէ՝ ժողովուածներու հետ մէկտեղ։ Ուրե՞ղ որ Պարոնիկեան չէ կրցեր առնել իր բոլոր արձանագրածները, իբրեւ թէ մեր կուսակցականները, — կ'ափսոսայ «Սիոն»,— իր ձեռքէն յափշտակած են իր սաները։ Ու Երուսաղէմի պատրիարքութեան այդ չնաշխարհիկ օրկանը՝ կ'անիծէ կուսակցականները որ Պարոնիկեանի որսը կը խլեն։

Փանջունին ալ առանկ էր Ծապլվարը փրկած առեն,

ՇՐՋԻԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԸ ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 դեկտ.— Մարսէյլի հայ գաղութը,18.000 մօտիկ հոգի եւ որոշ չափով անտեսական կայուն ու նշանակելի հայ ժողովուրդը՝ կ'ունենայ իր շէնքը մօտ օրէն, իր սեփականութիւնը, իր քրտինքին ու իր ձեռքին գեղեցիկ արդիւնքը։ Անշուշտ կարդացիք «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչը։

Մարսէյլը կ'ունենայ իր ազգային դպրոցը։

Կատարուեցան ընտրութիւնները. աղմուկ, շարժում ու խանդավառութիւն անսահման։

Ու այսօր աւելի ուժգին, աւելի կրակոտ. ո՞ր հայ մարդն է որ չի պատար, չի բացականչեր ի տես այս ձեռնարկին, համաժողովրդական այս բովանդակալից ու ծաւալուն ցնծութեան։

Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը կազմած է մասնաւոր յատուկ մարմին մը, անհրաժեշտ եւ այժմէական աշխատանքները տանելու համար, որուն անդամ են Արամ Կիւլպէնկեան, Յովհ. Գալփաքճեան, Կրպ. Տէր Պօղոսեան, Վրդ. Ղազարեան, Պետրոս Զամարեան, Աբգար Արզումանեան, Յովհ. Փանոսեան, Կ. Կապուտիկեան, փրոֆ. Խայիկեան։

Այս մարմնի գանձապահն է Ա. Կիւլպէնկեան, քարտուղար՝ Կապուտիկեան, նախագահ՝ փրոֆ. Խայիկեան։

Անկէ առաջ պաշտօնական շրջանակներ մտածած եւ … դրադարձած էին դպրոցին … կենսական հարցին որ այդ կամ այն ձեւով լուծուած … տրամադրութիւնները ցուցած էր։ Անցեալ տարուան դպրոցի տխուր կացութիւնը բացած էր շատերը այն համոզման, որ այլեւս անհրաժեշտ էր լըջօրէն կենալ, միջոցներ որոնել եւ գործնական հիմքերու վրայ դնել դաստիարակութիւնը։

Քաղաքի հայաշատ կեդրոններէն Rue des Dominicaines … մէջ կար յարմար եւ ընդարձակ շէնք մը որ միշտ նկատի առնուած էր։

Այդ շէնքի արժէքն էր 350 հազար ֆրանսական ֆրանք։

Ու հնարաւոր չէր եղած այդ խոշոր գումարին տակ մտնել որեւէ եղանակով։ Ամէն հերոսական աշխատանք ապարդիւն մնացած էր։ Այս տարի այդ գումարին 230 հազար ֆրանքը ապահովուած էր. կը մնար 120.000ը, որուն համար արդէն այժմէն սկսուած է հանգանակութեան։

Պրն. Ա. Կիւլպէնկեան արդէն նուիրուած է 50.000

» Ն. Կիւլպէնկեան 62.500

» Ռիծ—Փարիզէն 100.000

Կայ և Պ. Սահաթճեանի … գտնուած գումարը։

Մնացեալ մասը եւս գոյացնելու համար կարգադրութիւններ եղած են յանձնախումբ … կազմէ որ ամբողջ ուժերը … բած, մխրճուած է մրջնային եւ գնահատելի աշխատանքի։

Ունեցած են երեք յաջորդական ժողովներ, պարզելով … դժուարութիւններն եւ ծանօթութիւններ տալով բոլոր հրապարակայիններուն։

Ու այսօր արդէն համազգային բնոյթ առած է այս խնդիրը հիմնական եւ եզակի ձեռնարկը։

Ժողովի հրաւիրուած են … խմբի՝ բոլոր հայրենակցական միութիւնները, կազմակերպութիւնները, զանազան միութիւնները եւ յարանուանութիւններն անխտիր։

Հետեւեալ հայրենակցական միութիւնները պատասխանած են եւ ներկայ եղած իր հրաւիրականին խառն ժողովին.

Ա. Գարահիսար, Թալաս, Բաբերդ, Բարձր Հայք, Եղէգի, …կաթ, Խնուս, Կարճկան, Վասպուրական Մարաշ, Սալնոյ ձոր, Սեբաստիոյ …, Զարանձազ, Տարօն-Տուրուբերան, Թղի, Քէսրիկ, Ագ-Շէհիր, Խօշմաթ, Սիվրիհիսար, Վ…, Թոմարզա, Խանթուրօզ, Զ…, Խորասան, եւ խորապէս … լով էութեան մէջ, ըմբռնելով … նիւթին կարեւորութիւնը, … նաձեւած են։

Ա.— Իրենց գանձանակին … պատրաստ դրամէն որոշ գումար մը տրամադրել։

Բ.— Անդամներն՝ … միութեան յանձնառութեամբ անհատաբար մասնակցիլ եւ գանձել։

Գ.— Ոչ անդամներէն գանձումներ կատարել։

Դ.— Իսկ այն հայրենակցականներէն եւ ազգայիններէն որոնք … գումար մը եւս ապահովելու համար, եթէ միութիւնն ու անդամները հնարաւորութիւն … ունենան մասնակցելու, ուղղակի ընկալեցնեն կեդրոնական յանձնախումբին։ Ուրեմն գործնական … մէջ է փաստօրէն, եւ ամէն աշխատանք կը թափուի գործը գլուխ հանելու համար։

Հանգանակութիւնը կատարուի հետեւեալ … Ազգային դպրոցի կեդր. յանձնախումբը պատրաստած է … ժապաւէնեալ …ներ, կնքուած եւ վաւերացուածներ, Մօտաւորապէս 40 ամսոյ յատուկ ընկալագրեր։

Տոմարները կը յանձնուին միութիւններուն համապատասխան ընկալագրերով եւ … բաժանումներ։ Ամէն … որոնք կը մասնակցին այս ձեռնարկին, տոմարին մէջ կը …

…ագրին իրենց տուած գումարին …ով. սատանալով ընկալագիրը: …Հաւաքուած դրամը կը կըդ…ոնցնին յանձնախումբին քով: …Դեկտ. 14ին Café Noaillesի մէջ …ղի ունեցաւ Գրդ. խորհրդակ…ոնցին խառն ժողովը որուն …ակցած էին Միացեալ կազ…ակերպութիւնները, քաղաքա…ան երեք կուսակցութիւնները, …ոցի մասնաճիւղը, յարանուա…ութեանց ներկայացուցիչները: …Հրաւիրուածներէն մաս մը …ութացած էին ներկայանալ, …Թաժկավար Ազատական… …ը եւ Հնչակեանները չէին …պատասխանած եւ ոչ ալ ներ…կայացուցիչ ղրկած էին.

Ներսէս գպրոցը, ղուրս կը …ալ իրենց գաղթական քա…ղաքական .ծրագիրներէն, նոր …ութենք պատրաստականութիւնը …ուող հետաքրքրական եւ կա…րեւոր է քան պարահանդէսներն …ու Մարգաի ռէվյութիւնները. Հոկը …որդէն ծանօթ է բոլորին:

Շատ եւս երեւան կուգան կըր…քերն ու դիմակները՝ այլազան …եւ այլակերպ մարդոց, որոնք …կը գրեն, կը ճառեն ու հրապա…րակը կը լեցնեն գոռացած տե…սութեամբ։

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Հանգանակին կեդր. յանձնա…խումբը այս առթիւ որոշած է …երկու ժողովրդական հանդէսներ …կազմակերպել: Առաջինը 17 …յունուար 1931ին, երկրորդը 7 …փետրուար 1931ին: Խնդրեցին …յանկապէս որ այս երկու …թուականները միւս բոլոր կազ…մակերպութեանց ուշադրու…թեան յանձնուին առ ի գիտու…թիւն:

ՇԷՆՔԸ

Գնուած շէնքը ունի 5 յարկ. …որ պզտիկ փոփոխութիւններով …եւ նորոգութիւններով կարելի …պիտի ըլլայ դպրոցի վերածել …կաւտաժութեան համար. կան …ընդարձակ սենեակներ, մէկ յար…կի վրայ, միութիւններու եւ ժո…ղովներու պզտիկ հրապարա…կային հաւաքոյթներու համար …սենեակ-սրահներ, կարելի պիտի …ըլլայ լաւ գրադարանով մը օժ…տել եւ այս շէնքը դարձնել վա…յրան մը որուն շուրջ հաւաք…ուին մեր մշակոյթի ներկայա…ցուցիչներն ու մեզտ որոնող, …հետաքրքրող ու սորվելու տրա…մադիր նոր սերունդը: Ուրիշ …առթիւ կ'արժէ կանգ առնել այս …խնդրին մէջ եւ անդրադառնալ …երկար, առ այժմ այսքան տե…ղեկութիւն դնենք մեր մտքե…րուն մէջ:

Շէնքի մասին արդէն ընդար…ձակ եւ համապատասխան պայ…մաններն ու ձեւակերպութիւն…ները կը վերջանան շուտով՝ ոչ …մէկ դժուարութիւն առայժմ …կայ ու աշխատանքները կ'ըն…թանան հաստատուն եւ խաղաղ …ընթացքով: Նախատեսուած են …բոլոր կարելիութիւնները՝ ո…րոնց կերպարկուամբ այս հաստա…տութիւնը կրնայ դառնալ ուժեղ …ու կենսունակ փնթակ մը, մշա…կոյթի լաւագոյն կեդրոններէն …մէկը:

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՋՐՀԵՂԵՂԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Մուսթաֆա Քէմալ Փոլսոյ …Թուրք հասարակութեան մէջ դա…տախօս Եուսուֆ Զիա պէյի հետ …իր վէճի թէ «ո՞րն է հինը, …թրքակա՞ն թէ հելլենական քա…ղաքակրթութիւնը»: Ի վերջոյ …ալ կ'ընդունին որ …թրքականն է հինը (sic): Արդեօք …թուրքերը գոյութիւն ունէի՞ն …… Ջրհեղեղին ժամանակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակին …թիւ. «Յառաջ»ի կիրակի …ուան թիւը լոյս տեսաւ կրկին …ծաւալով: Սակայն կարգ մը …թիւններ եւ պատկերներ, …րոնք լոյս չտեսան նոյն թիւին …մէջ, պիտի հրատարակուին «Յա…ռաջ»ի Հինգշաբթի թիւով (Ըն…տանիքի տօն):

ՏԱՑԱՆՔ

POÉMES D'ORIENT. A. Navarian, տպ. Jouve et Cie. Paris, գին 12 ֆրանք:

ԲԱՆՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, գրեց՝ …Թեր, Պէյրութ, 1930, Գին …0 Ս. Գ.: Հասցէ՝ Photo Mourad Rue Gouraud, Beyrouth (Liban):

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՑՈՒԼԻՍ

ԱՄՊԵՐՈՒՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՑՈՒԱԿ ՈՐՈՏՈՒՄ, ԿԱՅԾԱԿ

Փոթորիկները ուրիշ բաներ չեն, բայց եթէ ելեկտրականացած ամպերու ելեկտրական առժամեայ յայտնութիւններ:

Մրրկածին ամպերը կրնան բեւեռացուիլ դրական եւ բացասական ելեկտրականութեամբ: Անոնց ելեկտրականացումը կրնայ առաջ գալ մթնոլորտէն, կամ իրարու վրայ ներգործած ազդեցութենէն: Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ ամպերուն ելեկտրականութիւնը դիւրաւ կը փոխանցուի ելեկտրականացած հաղորդիչներու: Ցարբեր ելեկտրականութիւն ունեցող ամպերու միջեւ ցայտող կայծերը փայլակ կը կոչուին. Երբ փայլակը պայթի փոթորկալի ամպի մը եւ երկրին միջեւ, կ'ըսուի թէ կայծակ ինկաւ: Փայլակին կը յաջորդէ ուժեղի կամ նուազ զօրաւոր աղմուկ մը, որ արդիւնք է օդի խաւերուն դղրդումին, եւ որուն որոտում անունը կուտանք:

Փայլակները հրեղէն վիթխարի կայծեր են, որոնք ընդհանրապէս շատ ծիւղաւորուած կ'ըլլան եւ կը պայթին երկու ելեկտրականացած ամպերու միջեւ կամ ելեկտրականացած ամպի մը եւ հողին միջեւ: Անոնց լոյսը ձերմակ է մթնոլորտի ստորին մասերուն մէջ, եւ ունի կամ նուազ մանիշակագոյն՝ մթնոլորտի բարձր խաւերուն մէջ, ուր օդը շատ նօսր է:

Կայծը, որ կը կազմէ փայլակը. շատ կարճ տեւողութիւն մը ունի, այսինքն մէկ երկվայրկեանին հազիւ 1)1000ը, իր երկայնութիւնը կրնայ հասնիլ 10 քիլօմեթրի: Երբեմն պայթի ամպի մը եւ եւ կամ հորիզոնին վրայ, հրեղէն գծին անցքը կը ծածկուի եւ փայլակը կ'երեւայ խառնակ լոյսի մը ձեւին տակ, որ յանկարծօրէն կը լուսաւորէ երկինքը:

Որոտումը այն ուժեղի կամ նուազ զօրաւոր աղմուկն է, որ կ'ընկերանայ ամպերու ելեկտրական պարպումին. ան կը լսուի փայլակի լոյսին երեւումէն յետոյ, հակառակ անոր որ ձայնի եւ լոյսի երեւոյթները միեւնոյն առեն տեղի կ'ունենան: Ժամանակի այս տարբերութիւնը առաջ կուգայ առ իրողութենէն թէ ձայնը երկվայրկեանի մը մէջ մօտաւորապէս 340 մեթր ճամբայ մը կը կտրէ, մինչդեռ լոյսը այդ միեւնոյն արագութիւնը կարելու համար խիստ աննշան ժամանակ մը կը գործածէ:

Որոտումը չոր է ու կարճատեւ, երբ մօտ ենք այն տեղին ուր ամպերու ելեկտրական պարպումը տեղի կ'ունենայ. երբ աւելի հեռուն գտնուինք, որոտումը կը լսուի իրարու յաջորդող աղմուկներու շարքով վերջապէս որոտումը մեծ հեռաւորութեան մը մէջ նախ տկար է, յետոյ կը կազմէ երկարող թաւալումը, որ արձագանգներու արդիւնք ըլլալ կը թուի: Լեռնային երկիրներու մէջ, որոտումներուն տեւողութիւնը համեմատաբար աւելի մեծ է:

Երբ ձգողութիւնը, որիը կառարուի հողին եւ ամպի մը վրայ տարածուած ելեկտրականութիւններու միջեւ, յաղթող կը հանդիսանայ օդին դիմադրական ուժին վրայ, ամպին եւ հողին մէջ կայծ մը կը գոյանայ, որուն համար կայծակ ինկաւ կ'ըսենք:

Կայծակի անկումին ընդհանրապէս կ'ընկերանայ «օզոնի» յատկանշական հոտ ու խայթող համ:

Մեծ դիմադրական հաղորդիչները, որոնք կը գտնուին կայծակին անցած ճամբուն վրայ, կը հալին, մինչեւ իսկ կը ցնդին: Վատ հաղորդիչ մարմինները, ինչպէս փայտը, կղմինտրը, կը կոտրին եւ հազ ու հոն կը նետուին. այրելի նիւթերը կը բռնկին: Մարդիկ եւ կենդանիները գետին կը տապալին, կ'այրին եւ երբեմն վայրկենապէս կը մեռնին. Վերջապէս կայծակը հողին մէջ մտնելով իր անցքին վրայ կը հալեցնէ կայծքարային նիւթերը եւ անոնցմով կը կազմէ fulgurites կոչուած պզտիկեայ խողովակները:

Կայծակը յաճախ կ'իյնայ հողին ամէնէն աւելի ցայտուն կէտերուն, ինչպէս՝ բարձր ծառերու, շէնքերու, ձեղնայարկներու, զանգակատուններու եւ աշտարակներու վրայ, որովհետեւ այդ կէտերուն մէջն է որ մրրկաբեր ամպերու ազդեցութեամբ կը հաւաքուի հակոտնեայ ելեկտրականութիւնը:

Միւս կողմէ, լաւ հաղորդիչ մարմինները իրենց մէջէն կայծակին անցքը աւելի կը դիւրացնեն, այս պատճառաւ անհանգստութիւն է փոթորիկի առեն ապաստանիլ ծառի մը տակ կամ անոր շատ մօտիկը: Եթէ կայծակը ծառին վրայ իյնայ, կոճղի մէջէն կ'անցնի, ու երբ հասնի մարդու գլուխին բարձրութեան, կը ձգէ ծառին կոճղը եւ մարդուն մարմինին մէջէն կ'անցնի, որովհետեւ մարդկային մարմինը փայտէն աւելի լաւ հաղորդիչ է: Փոթորիկի առեն, մարդ աւելի ապահով է իր տունին մէջ քան թէ դուրսը. նա մանաւանդ երբ տունին արտաքին պատերը անձրեւով թրջուած են, այսինքն լաւ հաղորդիչ եղած են:

Երբ կայծակը տունէ մը ներս մտնէ, այդ կը նշանակէ թէ տունին վրայ բարձր ծխնելոյզ մը կայ կամ տունը ծածկուած է ծխանի մուրի խաւով մը, որ լաւ հաղորդիչ է ելեկտրականութեան: Այս անպատեհութիւններէն զերծ են մառանները կամ գետնափոր շտեմարանները, ուր մարդ բացարձակ ապահովութեան մը մէջ կը գտնուի:

Օդերեւութաբանները գիտեն են թէ կայծակը, հակառակ վերոյիշեալ նախասիրութիւններուն, մասնաւոր համակրութիւն մը ցոյց կուտայ այն տեղերուն, ուր հողը կը ներկայացնէ երկրաբանական տարբեր կազմութիւններ, այսպէս, կրային հոն խաւերը նուազ ենթակայ են կայծակի՝ քան թէ թերթաքարային կամ կրանիտային խաւերը:

Եթէ աչքի առջեւ ունենանք մէկ կողմէ՝ կայծակ զարկած կէտերուն գիրքը, եւ միւս կողմէ՝ երկրաբանական քարտէսները, որոնք ցոյց կուտան համապատասխան հողերու երկրաբանական կազմութիւնը, պիտի տեսնենք թէ այդ կէտերը գրեթէ միշտ զետեղուած են տարբեր կազմութիւն ունեցող երկու հողերու բաժանման սահմանին վրայ:

Այս պատճառաւ, երբ հարկ ըլլայ մեծ շէնքի մը կամ գործարանի մը շինութեան ձեռնարկել, անհրաժեշտ է նախապէս նկատողութեան առնել ներքին կազմութիւնը այն հողին, որուն վրայ կ'ուզուի կառուցանել շէնքը զերծ պահելու համար զայն կայծակի հարուածներէն:

Բարձր շէնքերը կայծակին դէմ պաշտպանելու համար շանթարգել կը գործածեն:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՕՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 17 Դեկտ. — Ահա տարի մը եւս կ'անցնի, տակաւին մեր գաղութը կը մնայ այնպէս ինչպէս էր նախորդ տարիներու ընթացքին: Բայց այս տարուան ներկայ վիճակը աւելի մռայլ է, ազգային ոչ մէկ շարժում հակառակ գաղութին մէջ համրուող 6-7 զանազան միութիւններու:

Ցաւալի է գաղութիս ներկայ վիճակը արդէն հայ ժառանգները մոռցան իրենց մայրենի լեզուն, իսկ անոնց երիտասարդութեան մէջ մասը ֆրանսացի օրիորդներու հետ է պարահանդէսները, սինեմաները, միշտ երես դարձնելով Հայէն, իրենց կիսկատար գիտցած ֆրանսերէնով, մոռցութեան կուտան եւ չեն ուզեր խօսիլ հայերէն մեծաւքանչ լեզուն:

Տեղիս զանազան կազմակերպութիւններուն մէջ միայն Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն է որ առաջ կայատ կը քալէ իրեն յատուկ ճանապարհով, կը գործէ լուռ մունջ: Անոր ակումբ-գրադարանը բաց է գիտակից երիտասարդութեան առջեւ, ան կը սարքէ դասախօսութիւններ, երիտասարդութեան մէջ արթնցնելով ազատութեան եւ անկախութեան տենչը:

Քիչ մըն ալ պատմեմ բաքքերու մասին: Քաղաքիս մէջ միջակէպերը անպակաս են, ունինք հայկ. սրճարան մը ուր կաւինները յաճախակի են մասնաւորաբար կաւինները տեղի կ'ունենան «պլօթճի»ներու մէջ, կ'իյնան իրարու վրայ կոկորդ կոկորդի եւ աթոռներով. մինչեւ որ ոստիկաններ չհասնին կամ սրճարանապետը փակելը չցցած կռիւը վերջ չի գտներ: Հոս գաղութիւններ ալ կ'ըլլան Հայերու կողմէ, գեռ անցեալ շաբաթ, երկու տհուսխ դող հայ երիտասարդներ ձերբակալուեցան ու տարուեցան Ս. Թ'Էթիէնի բանտը.

Արդէն «Յառաջ»ի մէջ արձագանգ գտաւ գործի տագնապը: Կարգ մը գաղութներէ յետոյ, ահա ներկայիս Սէն Շամօն եւս գործի տագնապ կ'անցընէ. մետաքսի եւ երկաթեղէնի քանի մը գործարաններ սկսան բանուորներ արձակել, իսկ մնացեալները կ'աշխատին շաբաթը 3 կամ 4 օր: Այս տագնապէն ազդուողները կրկին օտարականներն են, մանաւանդ Հայերը որոնք նորէն սկսան խափանել փողոցէ փողոց. չկայ հայրենիք, չկայ ապրուստ, ամէն օր տեղացիի նախատինք, ու այսպէս անտէր ու անտէրական այրող օտարն ու զանակը ոսկորին հասած «հայմաթլըսը»ներն են որ կը թափառին այս օտար ափերու վրայ:

Հոս եւս հանգուցեալ «Հօկ»ի պաշտօնը կատարելու համար, եւ բառ իրենց կեդրոնէն սատացած հրահանգին, քանի մը ռամկավար եւ բարեգործական անմիտներ, Նոյ. 29ի ուրիշէն ազատ եւ անկախ Հայաստանի բանագրաւման յափշտակման եւ գաղանութեան տօնակատարութիւնը սարքեցին: Զաւեշտական էր ան, նախ սրահին մէջ քսան հոգի իսկ չկար: Կազմակերպիչները շատ սպասեցին, բայց եկող չկար: Երբ ռամկավար եւ բարեգործական մը աղգայնական երգ մը երգեցին, առջին միացորդ «Հօկ»վերմը նետուեցաւ քիչ մնաց որ ռամկավարին գլուխը պիտի կոտրէր, քանի մը վայրկեան յետոյ բեմ ելաւ մի ամի Փօղոսեան որ, Հայաստանի սովորական պատմութիւնը ընելէ առաջ, ցաւ յայտնեց, ներկաններուն թէ ինչո՛ւ գաղութը ներկայ չէր հոն: Այս մարդիկը թող լաւ ըմբռնեն թէ այս օտար հողի վրայ, տառապող անհայրենիք հայութիւնը, շատոնց երես է դարձուցած իրենցմէ. «Փանի» անգամ է որ միշտ նման շառաչուն ապտակները կը ստանան, ու կը տեսնեն որ այս «հայմաթլըս»ները այլեւս չեն ուզեր զիրենք լսել:

Մ. Աղատ

ԿՈՉ ՄԸ ԿՐԹԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

ՌՕԱՆ, 8 Դեկ.— Գործերու նուազման հետեւանքով, գաղութին թիւը սկսաւ նուազիլ, միայն 60 70 ընտանիք մնացած էր:

Զնայելով իր թիւին եւ նիւթական կարողութեան, այս գաղութը կը կազմակերպէր օր քան օրէ, անցած տարի ձեռնդ տուաւ Ազգային Միութեան մը, որ իր փոքրիկ ուժերով օգնեց ամէնուն անխտիր: Իր գործերէն ամէնէն կարեւորն է մանկապարտէզի մը շինութիւնը որ աւարտելու վրայ է, կարելի պիտի ըլլայ նոյն հողին վրայ շինել ապագային մէկ երկու պզտիկ սենեակ վարժուհիին համար:

Այս նպատակին համար ցարդ գաղութէն առացանք 3152 ֆր. եւ հազար ֆրանք ալ գործարանէն: Իսկ ակսած գործը միայն կը լրանայ 15,000 ֆրանքով: Դեռ կան խոստացուած գումարներ գաղութիս անհատներուն կողմէ, բայց անոնք ալ 2,500ը չեն անցնիր, եւ մանաւանդ ինչպէս վերը յիշեցի, ներկայ անգործութիւնը բոլորն ալ վհատեցուց: Այդ իսկ պատճառով ալ մենք այս նեղ կացութեան մատնուեցանք:

Ուրեմն բաց խօսինք, սիրելի հայրենակիցներ, Հայր. Միութիւններ, Կարմիր Խաչեր, Ազգ. Միութիւններ եւ վերջապէս Ազգային մարմիններ, ազնուութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը ունեցէք մեզ օգնելու այս դժուարին եւ օգտակար գործին մէջ աջակցելու համար եթէ ունիք ձեր արկղներուն մէջ 400, 500, 1000 կամ 2000 ֆրանք, մի սպասէք աւելի յարմար առիթի, վասն զի այս գործն ալ շատ կարեւոր է եւ մենք այստեղ առիթը ունինք մեր պզտիկները իբր հայ կրթելու, եւ մի թողուք որ մենք այս հազուագիւտ առիթը կորսնցնենք:

Կը յուսանք որ այս պարզ կոչը անլսելի չի մնար. եւ դրական պատասխան մը կը ստանանք:

Նուէրները ղրկել Գ. Բենեամին Թորոսեանի հասցէով: 1 Rue Cité Gillet, Mate l(Loir):

Ռուան Հայ Ազգ. Միութեան ատենապետ Մեսրոպ Թորոսեան

ԿՈՉ ՔԷՕԹԱՀԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Դեկ. «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած էր թղթակցութիւն մը, որով կը յայտնուէր թէ հիմնուած է «Քէօթահիացիներու Հայրենակցական Միութիւն»ը եւ շատ ամփոփ կերպով յիշատակուած էր ընգգրկելիք ուղին:

Քէօթահիոյ հայութիւնը բախտաւոր նկատուած էր ընդհ. պատերազմի ընթացքին տեղահանուած չըլլալուն եւ որ աշխատած էր իր կարելիութեան չափով ամոքել հոն ապաստանած հայ աքսորականներու ցաւերն ու տառապանքները, սակայն երեք տարի վերջ ինքն ալ ենթարկուեցաւ նոյն անողոք ճակատագրին: Այս անգամ փախանակ Թուրքիոյ եւ Էնվէրի ջէմալն էր որ կը լրացնէր աւարտին կիսատ ձգած գործը:

Այսպէս ուրեմն քաղաքական անպատ պայմաններու հետեւանքով Քէօթահիացիներն եւս ցրուած են աշխարհի չորս կողմը, բարոյապէս ու նիւթապէս ընկճուած վիճակի մը մէջ:

Այս օր Մարսէյլի մէջ ունինք 70է աւելի ընտանիքներ, որոնցմէ շատեր թէեւ բարւոքած են իրենց նիւթականը սակայն անոնց մանուկները այս լուսաւորեալ պզտիկներու վրայ միշտ ենթակայ են այլասերման. Ունինք նաեւ փոքրաթիւ մաս մը Փարիզի եւ Լիոնի մէջ: Իսկ բուն օգնութեան կարօտ հայրենակիցներ կը գտնուին Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ:

Ցաւը մեծ է հայրենակիցներ եւ զայն դարմանելու համար նուիրական պարտականութիւն մը ունինք, հաւաքուիլ եռանդով միութեան շուրջ առանց սերի, կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան ու սատարել անոր սրբազան գործին:

Ի դիմաց Քէօթահիոյ Հայրենակցական Երկսեռ Միութեան Առժամեայ Յանձնախումբ՝ ատենապետ՝ Հաճի Մարտիրոս Առաքելեան, ատենադպիր Եդուարդ Շէքրեան:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մարսիլիոյ, շրջակայից եւ գաղութներու պարբերական մամուլի սենտիքան մեզի կը հաղորդէ թէ 1931 սեպտեմբերին Մարսիլիոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ մամուլի համագումար մը, որուն նիստերը պիտի զուգադիպին Մարսիլիոյ միջազգային մեծ տօնավաճառին:

Պարբերական մամուլի բոլոր ներկայացուցիչները պիտի հրաւիրուին ներկայ գտնուելու այս համագումարին, որ պիտի ուսումնասիրէ խմբագիրներու եւ տնօրէններու բարոյական եւ նիւթական շահերը: Համագումարը գումարուելով Մարսիլիոյ մէջ միջազգային մեծ տօնավաճառի մը զուգընթաց, պիտի ունենայ մեծ կարեւորութիւն: Հաղորդագրութիւնը կրնան դիմել սենտիքային հետեւեալ հասցէով. Syndicat de la presse périodique de Marseille de la région et des colonies 14 Rue Paradis, Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի

բացառիկ թիւը, 8 էջ եւ պատկերազարդ, նուիրուած Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակին, ճոխ բովանդակութեամբ.

Քրիստափորի մտքերից, Հ. Յ. Դ. Մարմիններին եւ ընկերներին (Հ. Յ. Դ. Բիւրօ), «Դրօշակ»ն իր դիրքի վրայ՝ «Դրօշակ», Մեր Քառասնամեակը Հ. Յ. Դ. Լեռնավայրի Կեդր. Կոմիտէ, Պիտի ապրի Դաշնակցութիւնը Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի Կեդր. Կոմիտէ, Միշտ նոյն նպատակին համար, միշտ նոյն կռուով՝ Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէ, Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակը՝ Հ. Յ. Դ. Կարպատի Մեկուսի Կոմիտէ, Ցարգանք գաղափարին, յարգանք հերոսներուն՝ Հ. Յ. Դ. Ավստրիոյ Մեկուսի Կոմիտէ, Հ. Յ. Դ. Առաջին մանիֆեստը, Կռիւն սկսած է, 1892ի եւ 3ի խմբագրականը՝ Քրիստափոր եւ Զաւարեան, Վերջին դէպքերի առթիւ՝ Գ. Խաժակ, Բեֆորմները՝ Սիմոն Զաւարեան, Հրայրի յայտարարութիւնը, Վնասակար տարրեր՝ Ռոստոմ, Նամակ Վանից՝ Վազգէն, Բացգէն Սիւնի Սարգիս Մինասեան, Քայլ՝ Վռամեան, 1898—1899՝ Քրիստափոր, Կախաղանից առաջ՝ Թաթուլ, Դէպի երկի՞ր՝ Ակնունի, Դաշնակցութեան Արշալոյսին՝ Մ. Վարանդեան, Մեր քառասնամեայ պայքարի էութիւնը՝ Ռ. Սեւեան, Քառասնամեայ տիտանը՝ Ա. Ջամալեան, Դաշնակցութեան փառքն ու ողբերգութիւնը՝ Նժդեհ, Դաշնակցութեան էութիւնը՝ Ռէն, Քառասնամեակի առթիւ՝ Օննիկ Մխիթարեան, Հներից մէկը ֆին օրերի մասին՝ Յովսէփ Մովսէսեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծագումը Բուլղարիայում Վ. Մազմանեան, Սամովարի խորհրդաւոր վաճառականը՝ Կարէն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Խարիսխ» գործարանը՝ Սամսոն, Եփրեմի Արշիվից՝ Quidam, Ընդհանուր ապստամբութեան խնդիրը հայ ազատագրական շարժման մէջ՝ Կ. Սասունի, Քառասնամեակ՝ Ն. Աղբալեան, Քառասուն տարի՝ Հ. Օհանջանեան:

ԳԻՆ՝ ՀԱՏԸ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

Միւս կողմէ, լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ նոր դահլիճը իր գլխաւորութեամբ կազմելու մասին՝ տակաւին որոշում չէ տուած Վենիզելոս։

Ընդդիմադիր մամուլը դիտել կուտայ թէ ներկայ տագնապը ներքին նախարար Սիտէրիսի հրաժարման հետեւանքն է։ Նախարարը, ինչպէս կը յիշուի հրաժարած էր հացին գինը ճշդելու համար կազմուած յանձնախումբին մէջ երեւան եկած զայթակղութեան հետեւանքով։

Կը կարծուի թէ, ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ ապագայ դահլիճին կազմը, արտաքին նախարարը Միխալաքոփուլոս պիտի պահէ իր պաշտօնը։

Հակակրօնական կատաղի պայքարը

Ծննդեան տօներուն առթիւ, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը սաստկացուցած է հակակրօնական պայքարը։ Խորհրդային բոլոր թատրոնները կուտան հակակրօնական ներկայացումներ։ Բազմաթիւ դպրոցներու մէջ, կրօնքի դէմ յատուկ դասընթացքներ հաստատուած են։ Լուսաւորութեան գործավարը տեղական բոլշեւիկ կոմիտէներուն ղրկեց հրահանգներ, որոնց համաձայն անոնք պարտաւոր պիտի ըլլան ստուգել ուսուցիչներու կրօնական ըմբռնումները եւ պաշտօնէ զրկել բոլոր անոնք որոնք հրաժարած չեն կրօնական ամէն հաւատալիքէ։

Բոլոր աշխարհի նաւազներ, միացէ՛ք...

Խորհրդ. մամուլը կ'արտատպէ ամբողջ աշխարհի նաւազներուն ուղղուած կոչ մը, որով հրաւէր կ'ուղղուի կազմակերպելու յեղափոխական կոմիտէներ եւ մտնելու անոնց մէջ։ Այդ կոմիտէներուն գործը պիտի ըլլայ հսկել որ պատերազմական նիւթեր չուղարկուին Լեհաստան, Ռումանիա եւ առհասարակ Ռուսիոյ բոլոր սահմանակից երկիրները։

Կոչը կը յիշատակէ 1918ին Օտեսայի առջեւ, Սեւ ծովու մէջ՝ ֆրանսացի նաւազներու ըմբոստութիւնը եւ կը թելադրէ ուժեղացնել համայնավար քարոզչութիւնը ֆրանսական նաւատորմին մէջ։

Ստալին կը մաքրագործէ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 21 դեկտ.— Բոլշեւիկեան հեռագրական գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ համայնավար հակակշռի կեդր. յանձնախումբին եւ գործադիր կոմիտէին խառն ու լիակատար նիստերը տեղի ունեցան դեկտ. 17էն 21։ Տրուած որոշումներուն հետեւանքով, Թաղաք. Դիւանի անդամակցութեան իր պաշտօնէն հանուեցաւ Ռիքով։ Խորհր. Միութեան գործավարներու խորհուրդին նախագահ նշանակուեցաւ Մոլոթով, որ ձգեց կեդր. կոմիտէի քարտուղարութեան եւ կազմակերպչական դիւանի անդամակցութեան իր պաշտօնները։

Անկից յետոյ գաղտնի պիտի սպանեն

Լեհական թերթերու կողմէ տրուած լուրերու համաձայն, Կէփէուն հրահանգ տուեր բոլոր բոլշեւիկեան թերթերուն, անկից յետոյ ոչինչ գրել մահապատիժներու գործադրութեան մասին։ Մահավճիռները այն ատեն միայն հրատարակութեան պիտի տրուին, երբ դատապարտեալները նետման արժանանան։

Սեւ ծովու մէջ կ'ըմբոստանան

ՊՈԼԻՍ, 21 Դեկտ.— Օտեսայէն ստացուած լուրերու համաձայն, «Փրոֆինթէրն» ռուսական յածանաւուն նաւազները ըմբոստացած եւ փորձած են ըմբոստացնել նաեւ Սեւ ծովու նաւատորմին նաւազները։

Այս փորձերը ձախողութեան մատնուած են անմիջապէս ձեռք առնուած շատ խիստ ու կտրուկ միջոցներու հետեւանքով։

Հակաֆաշիստական խլրտումներ

Իտալական կառավարութեան պաշտօնական մէկ ցեկոյցը վերջերս կը հաղորդէր թէ հակաֆաշիստական գործունէութեան համար, բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են։ Այս առթիւ, փարիզեան թերթ մը դիտել կուտայ թէ, Հռոմի կառավարութեան զեկոյցէն յայտնի կ'ըլլայ որ հակաֆաշիստական գործունէութիւնը զսպելու դիտումով, կազմուած յատուկ սպասարկութիւն մը կայ որ կցուած է ընդհ. ապահովութեան։

Այս սպասարկութեան գլուխը կը գտնուին բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին, ոչ միայն իսկական լրտեսներ եւ գործակալներ, այլեւ ընկերային բոլոր խաւերուն պատկանող լրատուներ։ Ասոնց մէջ կան, բժիշկներ, փաստաբաններ, լրագրողներ դրամատան եւ վաճառատան պաշտօնեաներ, դռնապաններ, որոնք կը մտնեն բոլոր շրջանակները եւ ընդհ. ապահովութեան իմաց կուտան ինչ որ կը խօսուի եւ կը կատարուի։

Գալով վերջերս ձերբակալուած ազատական կուսակցութեան անդամներուն, անոնք միապետական եւ կաթոլիկ ըմբռնումներու տէր անձեր են, որոնք կը հետապնդեն ֆաշիստ մենատիրութեան անկումը եւ Իտալիոյ մէջ խորհրդարանական կարգերու հաստատումը։ Անոնք ամբաստանուած են ֆաշիզմի դէմ հրատարակութիւններ բրած ըլլալու յանցանքով։

Ուրիշ ձերբակալումներ եւս կատարուած են Սարտենիայի մէջ, ուր իբր թէ օդանաւ մը հակաֆաշիստական թռուցիկներ է նետած։

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Գոչհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ՝ 25 Դեկտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փրթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet. կը նախագահէ Սուրէն Փիլիկեան։

կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

Եւրոպական եւ ճայկական պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ընտիր ժազ։

Տոմսերու գիները են՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Պոլսոյ Թոլոնպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ 8 յունուար շաբաթ գիշեր, Թաղապետարանի սրահին մէջ։

կը նախագահէ Գ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-լէ-կոնէսի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Rue du Parc ընկեր Յ. Խաչատուրեանի տունը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ռօզ Ս. Գանձեան եւ զաւակը Գ. Ալբօ եւ իրենց պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Գեր. Վռամշապուհ եպսկ.ի եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՄՈՒՍՆՈՅՆ ՍԱՀԱԿ ԳԱՆՁԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ դեկտ. 19 Ուրբաթ օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ. Արարողութեան կը նախագահէր Վռամշապուհ սրբազան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Թորֆուէն Ովսաննա Գայաեան կը փնտռէ իր երկու եղբայրները՝ Աւետիս եւ Յարութիւն Գայաեանները, մեծը՝ 20 տարեկան, պզտիկը՝ 17, որոնք ասկէ երկուքուկէս տարի առաջ Յունաստանէն Ֆրանսա եկած են։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յառաջի միջոցաւ Հրանտ Սրապեանի։

— կը փնտռուի կարապետ Շահինեան։ կը կարծուի թէ Պէյրութի որբանոցներուն մէջ կը գտնուի։ Իմացնել իր եղբօր Մկրտիչ Շահինեանի, Ferme de Coinville, Aubrié, Mthe et Moselle, France.

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Փարիզի Հայ Արիներուն իշխան Բ. Արղութեանէ եւ Գ. Տիգրան Բէկզադեանէ ստացած են 50ական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի

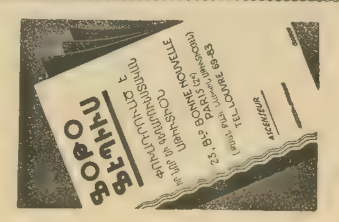

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

24 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1451

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՉՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Աւելի քան երբեք՝ աչքերը դէպի արեւելք։ Ոչ միայն արտաքին-քաղաքական տեսակէտով, այլ եւ ներքին-ազգային տեսակէտի վրայ։

Աւելի ուշադրութիւն դէպի այն երկիրները որ հեռուէն-հեռուէն գրաւցի են մեզի, կը դիմաւորեն մեզ Մօտաւոր Արեւելքի նաւահանգիստներուն վրայ։ Եւ եղբայրական խանդաղատանք հանդէպ այն գաղութներուն որ կը գտնուին այդ երկիրներուն մէջ։

Որքան ալ օտար ըլլան անոնք մեզի, աւելի ընտանի են քան արեւմտեան Եւրոպան եւ Ամերիկաները։

Եւ որքան ալ խոնարհ ըլլան, աւելի կը խօսին մեր հայածական բազմութիւններու սրտին, քան ամուլ եւ համայնական շքեղութիւնները բոլոր ոստաններուն։

Եթէ փարիզը Պոլիս է — ամէն համեմատութիւն պահելով — մանրանկար գաւառներ են Ռումանիան, Պուլկարիան, Յունաստանը, Սուրիան, Միջագետքը եւ միւսները, իրենց հայկական գաղութներով։

Եւ ինչպէս Պոլիսը կը դառնար անարմատ ծառմը առանց Գաւառին — ի՛նչ տժգոյն բառ — այնպէս ալ Փարիզը չի կրնար ապրիլ, կանգուն մնալ առանց Աթէնքի եւ Սալանիկի, Պուրկազի եւ Ֆիլիպէի, Հալէպի կամ Պէյրութի գաղթաւաններուն։

Մէկդի դնելով բոլոր բաղդատութիւնները, կրկին եւ կրկին նշենք մէկ թանձրացեալ իրողութիւն.

— Սերունդ կը հալի այստեղ, սերունդ կը հասնի այնտեղ։

Մէկէն տասնըհինգ տարեկանը մեր աչքերուն առջեւ կը հալին այստեղ։ Մէկէն տասնըհինգ տարեկան ծիլեր կը ծաղկին այնտեղ։

Կը ծաղկին գլխաբաց, ոտքերը բոպիկ, աղտ ու կեղտի մէջ, որկուած նոյնիսկ թաշկինակէ։

Կը ծաղկին իբրեւ դասարան ունենալով պատահաբար կարգաւ գամուած տախտակներ, տանիքները մոմլաթով ծածկուած խշտեակներ։

Կը ծաղկին՝ խառնիխուռն թիմուած ինչպէս մթերանոցներու մէջ։ Աւելի կամ պակաս բախտաւոր՝ կայանէ կայան…

Հայոց աշխարհէն հարին քաղաքը երկու հազար աշակերտ կը համրէր, 1912ին։

Անհաւասիկ Պուլկարիան՝ երեք հազարով, Յունաստանը՝ երս հազարով, Սուրիան՝ աւելի քան վեց հազարով։

Ամէնէն համեստ հաշիւն է այս, երեք «արեւելեան նահանգներուն» մէջ, եթէ կարելի է գործածել այդ բացատրութիւնը։ Եւ հաշուելով միայն անոնք որ, այսպէս կամ այնպէս, դպրոց երթալու բախտը ունին։ Դեռ հազարներ եւ հազարներ կան՝ կանուխէն շուկայ ինկած, կամ փողոցը մնացած։

Տեղին վրայ հարեւանցի ակնարկ մը անգամ՝ պիտի ապացուցանէր թէ պատերազմէն առաջ, Պոլիսն ալ գլուխն ըլլալով, մենք աւելի շատ բարոյական եւ նիւթական ուժ կը սպառէինք կրթական ճակատին վրայ, քան հիմա։ Նոյն իսկ աւելի նախաձեռնողիր էինք շէնքի համար, քան այսօր։

Եւ պատերազմէն առաջ, ամէնէն «քաղքցին» ալ աւելի սիրով եւ գուրգուրանքով կը յիշէր հեռաւոր Սասունը կամ Զէյթունը, քան այսօրուան գիտակիցը։

Զքմեղանք չէ առարկել թէ այն ատեն տուն-տեղ ունէինք եւ հիմա արմատախիլ եղած ենք եւ ցիրուցան։

Այսօր նոյնքան լեցուն ձեռքեր ունինք. իսկ մեր հաւաքական կարողութիւնը հրաշքներ կրնայ գործել, եթէ միայն ուզենք։

Հերի՛ք է ինչքան մեր հոգեկան չքաւորութիւնը շփոթեցինք նիւթական թշուառութեան հետ։

Պահանջներ կան որոնց հանդէպ մեր անճրկումը աւելի շատ զգացումի կամ գիտակցութեան պակաս կ՚ենթադրէ, քան թէ նիւթական անկարողութիւն։

Աթէնքի մէջ կայաններ կան ուր դպրոցի վարիչները շուարած են քսան գրասեղան-նստարանի ծախքին առջեւ։ Արժէքը 4200 դրախմի = 1400 ֆրանք։

Եւ չկարենալով կղմինտրի ծախքը հոգալ, խե՛լք ըրած են մոմլաթով ծածկել իբրեւ մանկապարտէզ ծառայող խեղճուկ տաղաւարները։

Այսինքն, ամառը քառասուն աստիճան տաքութեան մէջ խաշել, մրկել թշուառ, երիցս թշուառ մանուկներ, մանչ թէ աղջիկ։

Ձեզմէ՝ ոչ մէկը պիտի կրնար ոչ իսկ տասը վայրկեան կենալ այդ փուռին մէջ, պատուհաններն ալ բաց թողլով։

Ասոր ալ ծախքը— կը ներկայացնէ նոյնքան ծիծաղելի գումար մը…

Բայց ներելի չէ որ մենք այսպէս կողմնակի, միջանկեալ ներկայացնենք մեր ամէնէն կենսունակ մէկ շրջանին պահերը։

Տակաւին առիթ պիտի ունենանք ներկայացնելու, տասն անգամ աւելի մռայլ իրողութիւններ։ Ինչպէս եւ նոյնքան կազդուրիչ, լուսաւոր երեւոյթներ։

Միայն թէ— աչքերը դէպի արեւելք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (6 դեկտ.)

— «Ընկիւրի նուաճողական կամ յարձակողական ծրագիրներ չունի Արեւմուտքի մէջ։ Իր միակ ձգտումը հին խաղաղութիւնն է, ներկայ գոյավիճակին ապահովութիւնը։ Ատոր համար անհնայն անկեղծութեամբ կ՚ուզէ առ միշտ բարեկամ դառնալ թէ՝ Պուլկարներուն եւ թէ՝ Յոյներուն, որոնք դեռ երէկ աչք ունէին Արեւելեան Թրակիոյ եւ Պոլսոյ վրայ։

Իրականին մէջ Ընկիւրի ինքը կը վախնայ Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն, որոնք զօրանալով վաղը կրնան պատուհաս դառնալ Թուրքիոյ գլխուն, եթէ վերջինս դժուարութիւններ ունենայ իր արեւելեան կամ հարաւային ճակատներուն վրայ։ Ուստի, Ընկիւրի ամէն ճիգ կը թափէ այժմ բարեկամական ամէն կարգի դաշինքներու միջոցով ապահովագրել Թուրքիան իր արեւմտեան հարեւաններէն։

Անկասկած նոյն հաշիւներով ու շարժառիթներով էր որ ասկէ երեք տարի առաջ բարեկամացաւ նաեւ իր ամէնէն վտանգաւոր արեւմտեան հարեւանին՝ Իտալիոյ հետ։

Սակայն, եթէ Արեւմուտքի մէջ Թուրքիոյ ձգտումները անկեղծօրէն ու անվերապահօրէն խաղաղ են, այդպէս չեն երբեք Արեւելքի մէջ, մասնաւորապէս Պարսկաստանի եւ Կովկասի ուղղութեամբ։ Հոս արդէն Թուրքիա դաւադիրի դերին մէջ է եւ խաբդախ բարեկամութեան մը քողին տակ յամառ ու հետեւողական կերպով կը պատրաստուի համաթրքական կամ համաթուրանական իր մեծ երազներու իրականացման համար, ի հաշիւ Պարսկաստանի եւ Խորհ. Միութեան։ Հոս Թուրքիա ոչ մէկ առիթ կը փախցնէ իր ռազմական եւ քաղաքական դիրքերը ամրացնելու, որպէս զի դիւրացնէ իր ծրագրած վաղուան նուաճումները Պարսկաստանի, Կովկասի, Թուրքեստանի եւ ուրիշ հարեւան երկիրներու մէջ։»

ԹՈՒՐՔ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հանրային Պարտքի խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտած է։ Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, իտալացի եւ գերման բաժնետէրերը կառավարութեան հետ անջատաբար համաձայնութեան գալու ձեռնարկներ ըրած են։ Պերլինի դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշայի ձամբորդութիւնը կապ ունի գերման բաժնետէրերուն այս դիմումին եւ առաջարկին հետ։ Այս անջատ համաձայնութիւններով, Փարիզի մէջ կնքուած պայմանագրութիւնը պիտի բարեփոխուի տարեկան մասնավճարներն ու տոկոսները պիտի զեղչուին։

Հաւկցուած է որ անգլիացի պահանջատէրերն ալ այս տեսակ դիմում մը պիտի կատարեն։ Միւս կողմէ, լուր կը տրըուի թէ անգլիական դեսպանը, վերջերս կառավարութեան պետերուն հետ իր շփումներուն ընթացքին առաջարկած է որ միջնորդի դեր կատարէ Հանրային Պարտքի խնդրին մէջ։ Դեսպանին հաղորդուած է կառավարութեան տեսակէտը եւ յանձնուած է նաեւ այս խնդրին շուրջ Հանրային Պարտքի վարչական ժողովին հետ եղած թղթակցութեանց պատճէնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՀՍԱՆ ՆՈՒՐԻ ՓԱՇԱՆ ԱԶԱՏ

ՊԱՐՍԻԿ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Քանի մը օր առաջ թերթերը գրեցին թէ Իհսան Նուրի փաշա, քիւրտ ապստամբութեան ընդհ. հրամանատարը, պարսիկ կառավարութեան կողմէ Թուրքիոյ յանձնուած է։ Այս լուրը լսելով, Պարսկաստանի կառավարութիւնը իր բոլոր հիւպատոսներուն հեռագրով յայտնած է թէ՝ Իհսան Նուրի փաշա Թէհրանի մէջ ազատ կը պտտի, միայն թէ Թէհրանէն դուրս ելլել արգիլուած է անոր։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻ՞ՒՆ

Ընկիւրիէն կը հաղորդեն «Միլլիէթ»ի.—

Վօլֆ Գործակալութեան համաձայն, Արարատի շարժման միջոցին Պարսկաստան փախած աւազակապետները, որոնք ձերբակալուած էին պարսիկ կառավարութեան կողմէ, վերջերս ազատ արձակուած են։ Իհսան Նուրի փաշա Թէհրանի մէջ ազատ կը պտտի, իսկ միւսները Մակուի մէջ են։ Քիւրտերը կը պատրաստուին նոր դէպք մը յարուցանել, իսկ Պարսիկները թոյլատու կը շարժին։ Արդէն իսկ վերադարձուցած են անոնց զէնքերը։

Ամէնէն իրաւասու շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, — կ՚ըսէ «Միլլիէթ»ի թղթակիցը. — եթէ նոր խռովութիւն մը ծագի, սահմանապահ զօրքերը եւ քաղաքապահ ուժերը մինչեւ իրենց որջերը պիտի հետապնդեն աւազակները։ Այս նպատակով, կառավարական ուժերը արդէն իսկ կարեւոր պատրաստութեանց ձեռնարկած են։

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿՈՂՄԸ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԿԱ՞Ն

Ընկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը կը յայտնէ թէ լուր չունի որ Արարատէն փախչող աւազակներուն զէնքերը ետ տրուած են, Իհսան Նուրի փաշա Թէհրանի մէջ ազատ կը պտտի եւ թէ աւազակները սահմանամերձ վայրերուն մէջ շարժումի սկսած են։

Բայց, ուրիշ աղբիւրէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, արդարեւ այս տեսակ բան մը կայ։ Բայց եւ այնպէս Թուրք բանակը կը պատրաստուի սաստկօրէն փոխադարձել դուրսէն գալիք ամենափոքր յարձակման մը դէմ իսկ։ Այս տեսակ շարժումի մը դէմ սահմանին ապահովութեան համար, ամէն տեսակ միջոցներ ձեռք առնուած են, կը գրէ Թուրք թերթ մը։

Ընկիւրիէն կը գրեն «Ճիւմհուրիյէթ»ի.— Ներքին գործավարութեան խորհրդական Հիլմի պէյի դիմեցի այն լուրին վրայ թէ՝ Արեւելեան սահմանագլուխին վրայ դարձեալ պարսիկ աշիրէթները տեղաւորուած են եւ նշանաւոր յիլուզականներէն Իհսան Նուրի ազատ թողուած է։ Խորհրդականը յայտնեց թէ այդպիսի դէպքէ մը լուր չունի։ Գալով ոստիկանական զօրաց ընդհանուր հրամանատարին, ան ալ յայտնեց թէ տեղեկութիւն չունի։ Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնն ալ նոյն պատասխանը տուաւ։

∴ Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխին նոր կացութեան վրայ, Թուրք կառավարութիւնը պաշտօն յանձնած է Թէհրանի գործնակատարին որպէսզի ձեռնարկներ ընէ պարսիկ կառավարութեան մօտ։

∴ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսացիները ձերբակալած էին կարգ մը քիւրտ պետեր որոնք Թուրք սահմանին վրայ, գրգռութիւններ եւ յարձակումներ կ՚ընէին։ Լուր առնուած է թէ անոնք ալ վերջերս ազատ թողուած են։

∴ Թուրք կառավարական շրջանակներու մէջ խոր գայթակղութիւն յառաջ բերած է Պարսկաստանի ընթացքը։ Կը կարծուի որ առիկա ոչ թէ միայն Թուրքիոյ, այլ Պարսկաստանի ալ շատ սուղի պիտի նստի։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Աշխատանքի Խորհուրդին Տնային յանձնախումբը իր նիստը գումարեց Աշխատանքի փոխ-նախարարին նախագահութեամբ։ Զանազան տեղեկագրեր լսուեցան աշխատանքի շուկային ներկայ կացութեան, ինչպէս նաեւ օտար աշխատաւորներով զբաղող սպասարկութեանց գործունէութեան մասին։

Այս տեղեկագրերէն կը յայտնուի թէ անգործութեան տեսակէտէն, կացութիւնը արժանի է լուրջ ուշադրութեան, թէեւ Ֆրանսա ներկայիս շատ հեռու է այն կէտէն՝ ուր կը գտնուէր 1921ի եւ 1927ի անգործութեան շրջանին եւ ուր կը գտնուին ներկայիս կարգ մը օտար պետութիւններ։ Յանձնախումբը միջոցներ ձեռք առաւ օրը օրին հետեւելու համար անգործութեան ընթացքին եւ տնտեսական կեանքի փոփոխութեանց։

Միւս կողմէ, յանձնախումբը ուշադրութեամբ քննեց նաեւ Ֆրանսա մտնելու համար օտար բազմաթիւ գործաւորներու խնդրանքը։ Անոնց թիւը հետզհետէ պիտի կրճատուի։ Գալով այն օտարականներուն որոնք Ֆրանսա մտած են առանց յայտնելու թէ պիտի աշխատին եւ կամ ծածկած են իրենց աշխատութեան մասնագրութիւնը, եթէ յետագային դիմում կատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարենք ֆրանսայի եւ առ հասարակ գաղութներու մեր թղթակիցներուն՝ իրենց սովորական թղթակցութիւններուն մէջ, մասնաւորապէս պատկերացնել իրենց շրջանի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ, մանաւանդ հիմա որ գործերու թուլութիւն կը տիրէ։

Դիւրութեան համար, իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.—

1.— Գործազրկութեան նշաններ կա՞ն ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

2.— Ի՞նչպէս կ՚արտայայտուի տագնապը (քանի՞ը կը ճամբեն, աշխատավա՞րձ կը զեղչեն, թէ աշխատանքի օրերը կը կըրճատեն)։

3.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ աչքի կը զարնէ տագնապը։

4.— Մինչեւ հիմա քանի՞ հայ բանուորներ արձակուած են ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

5.— Տեղացիներ ալ կը ճամբե՞ն թէ միայն օտարները։

6.— Ընդհանուր տեղեկութիւններ ձեր շրջանի տնտեսական կացութեան մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՐՈՑՔԻ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՀԻՒԱՆԴ

Պոլսէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Թրոցքի ծանրապէս հիւանդ է։

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ
ԻՆՉՈ՞Ւ ՊՈԼԻՍ ԳԱՑԻՆ

Անցեալ շաբթու Թուրք դիւանագիտական մարմնին մէջ, ուշագրաւ երթեւեկ մը նշմարուեցաւ։ Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի եւ Մոսկուայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ գլխաւոր մայրաքաղաքներու Թուրք դեսպանները Պոլիս կանչուեցան եւ Մ. Քէմալի նախագահութեամբ եւ վարչապետ Ըսմէթի ներկայութեամբ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան։ Այս առթիւ «Սօն փօսթա» կը գրէ.—

Կառավարութիւնը մտադիր է պարտքերու մասին խիստ դիրք մը բռնել բաժնետէրերուն դէմ։ Այսօրուան մեր ելմտական վիճակը թոյլատու չէ պարտքի մասնավճարները տալու։ Կառավարութիւնը կ՚ուզէ գիտնալ թէ այս կէտին վրայ պնդումը ինչ տպաւորութիւն առաջ պիտի բերէ արտասահմանի մէջ։ Ասկէ զատ խորհրդակցութիւններ եղած են նաեւ թէ ելմտական կացութիւնը կարգի դնելու համար կարելի՞ է դուրսէն նպաստաւոր պայմաններով փոխառութիւն ապահովել։

Քէմալէտտին Սամի փաշա Գերմանիոյ տպաւորութիւններուն մասին տեղեկութիւն տուած եւ լսած է թէ այս տեսակ փոխառութեան մը համար նպաստաւոր մթնոլորտ մը չկայ։ Պերլինի դեսպանը հաղորդած է նաեւ 20 միլիոնի երկաթուղիի կազմածներ գնելու մասին կընքուած համաձայնութեան շուրջ իր քննութեանց արդիւնքը։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը քանի մը նամակներով իր տեսակէտը կը պարզէ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքութեան եւ կը թելադրէ յետաձգել Երուսաղէմի պատրիարքին ընտրութիւնը, նոյն ատեն մտահոգ կ՚երեւի Երուսաղէմի վանքին 100.000 անգլիական պարտքերուն մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԾՆՈՒՆԴՆ ՈՒ ՄԱՀԸ

Պատահեցաւ ինչ որ կը նախատեսուէր։ Ֆէթհիի կուսակցութիւնը Սէրպէսթ ճիւմհուրիէթ մեռաւ հազիւ ծնած։

Երբ քանի մը ամիս առաջ, Եալովայի ջերմուկներու գաղջ մթնոլորտին տակ, գինարբուքի սեղաններու շուրջ, Մուսթաֆա Քէմալի հովանիին տակ եւ Ըսմէթի անվերապահ հաւանութեամբ մարմին կ'առնէր նոր կուսակցութիւնը, առաջին օրէն իսկ, այս էջերուն մէջ, պարզած էինք մեր կարծիքը՝ մէկ բառով. Գարակէօզ։

Արդարեւ եղածը գարակէօզ խաղցնելէ զատ ուրիշ բան չէր։

Այդ խաղին համար կային բազմաթիւ պատճառներ՝ արտաքին թէ ներքին։ Սակայն տիրապետող շարժառիթն էր քրտական ապստամբութիւնը։

Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր արբանեակները սարսափած էին այս շարժումէն, որ կը սպառնար Հանրապետութեան գոյութեան։ Եւ եթէ երկարէր կռիւը, Թուրքիա ո՛չ միայն մարդկային անհամար զոհեր պիտի տար, այլեւ պիտի կործանէր տնտեսապէս։ Երկիրը արդէն աւելի քան երկու տարիէ ի վեր կը պաշարուի տնտեսական աննախընթաց տագնապի մը ճիրաններուն մէջ։ Ժողովուրդը անօթի է եւ անգործ։ Զանազան ծանր տուրքեր կը քամեն անոր մայրերակը։ Արտաքին պարտքի խնդիրը միջազգային կանոնաւոր սեղաններու շուրջ վիճաբանութեան անսպառ նիւթ կը կազմէ։ Օտար մասնագէտներ — գերման թէ ֆրանսացի — տեղին վրայ քննելով կացութիւնը, կը հաստատեն Թուրք տնտեսութեան օրհասական վիճակը։ Այս պայմաններուն տակ՝ 150—200 000 հոգինոց բանակ մը զէնքի տակ պահելը, կրնաք գուշակել թէ ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգէր։

Ահա՛ այս պայմաններուն տակ էր, որ Մ. Քէմալ յղացաւ Ֆէթհի պէյը օգտագործելու գաղափարը։ Այսպէս՝ մէկ քարով կ'ուզէր երեք թռչուն զարնել. Նախ՝ Թուրք ժողովուրդին ուշադրութիւնը դարձնել ուրիշ կողմ՝ անկէ ծածկելու համար քրտական շարժումին ահաւորութիւնը։ Երկրորդ՝ Ֆէթհի պէյի կուսակցութիւնը առաջ քշելով, մերձեցման մը փորձել Եւրոպայի դրամատիրական երկիրներուն, մասնաւորաբար Ֆրանսայի հետ, թէ՛ հանրային պարտքի խնդիրը անուշի կապելու եւ թէ նոր փոխառութիւն մը ապահովելու յոյսով։ Երրորդ՝ կ'ուզէր Ըսմէթի աչքի ցցել կարեւոր մրցորդ մը, ապագայ վարչապետ մը, անոր սանձը քիչ մը քաշելու եւ իր հեղինակութեան սահմանէն չհեռացնելու նպատակով։

Այս երեք գլխաւոր պատճառներուն վրայ, կարելի՛ է աւելցնել նաեւ չորրորդ մը, որ նոյնքան կարեւոր է. այն թէ՝ Ղազին կ'ուզէր Եւրոպայի հետ մերձեցումը ապահովելով՝ Մոսկուայի դրական աջակցութիւնը ձեռք բերել՝ քրտական եւ նման երկու կենսական խնդիրներու մէջ։

Քրտական կռիւներու ամէնէն կատաղի օրերուն, Ֆէթհի պէյ եւ ընկերները ճառ կը խօսէին Զմիւռնիա, Իզմիրի, Մանիսայի … Էսկիշէհիրի մէջ, անօթի ժողովուրդին հաց, բռնութեան տեղ հեծող բազմութիւններուն ազատութիւն խոստանալով։

Սէրպէսթ ճիւմհուրիէթի … սիւսը յատկանշական էր այն տեսակէտով, որ ցոյց տուաւ Թուրքիոյ բնակչութեան ներկայ … վիճակը։ Իզմիրի եւ Մանիսայի արիւնալի միջադէպերը եկան հաստատել թէ … կանոնաւոր … ի՛նչ սարսափելի վարչաձեւ մը կը տիրապետէ երկրին մէկ ծայրէն միւսը եւ թէ … ութ տարուան քեմալական … ո՛րքան … ու կէրք … ամբարած է սըր-տերու մէջ, պատրաստ պայթելու առաջին իսկ առիթին։ Եւ ըսել թէ այս քաղաքները Քէմալի միջնաբերդերը կը համարուէին, քանի որ Միլլի շարժումին շնորհիւ էր որ անոնք ազատագրուած էին հելլենական գրաւումէն։ Ուրեմն ի՛նչ պիտի ըլլար «Սէրպէսթ»ի յաջողութեան փորձերը երկրին միւս մասերուն մէջ, երբ Ֆէթհի եւ իր ապաշխարհալը արշաւէին ուղղուէին դէպի Արեւելեան նահանգները։

Այս երեւոյթը սարսափ մատնեց Էնկիւրիի բռնակալը, որ հրաժարեցաւ իր իսկ կազմած ծրագրին այս ծանրակշիռ արդիւնքէն։

Եթէ չգտնուէին ուրիշ պատճառներ, այս մէկ հատը բաւական էր Ֆէթհիի կուսակցութեան մահավճիռը արձակելու։

Սակայն կային ուրիշ պատճառներ ալ — շատ աւելի կարեւոր — հազիւ չծնած մահուան դատապարտելու համար այս կուսակցութիւնը, որ երբեմն ընդդիմադիրի յաւակնութիւններ ալ կ'ուզէր առնել։

Այդ պատճառներէն երկու գլխաւորներն էին՝ Մոսկուայի սպառնալիքը եւ քրտական շարժման մեղմացումը։

Երբ Ֆէթհի հրապարակ եկաւ Եւրոպայի հետ իր մերձեցման եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ համակրական ծրագրով, Մոսկուա սանձը քաշեց Էնկիւրիին։ Այս վերջինը բոլշեւիկեան մայրաքաղաքը փութացուց արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտին, որ անշուշտ զանազան զիջումներու եւ խոստումներու գնով, աջակցութեան հաւաստիք ստացաւ Կրէմլինի բռնաւորներէն՝ եթէ ոչ նիւթական տագնապի կարգադրութեան, գոնէ քրտական ապստամբութեան զսպումին համար։

Միւս կողմէ քրտական շարժումն ալ մեղմացաւ թէ՛ վերահաս ձմեռուան եւ թէ մանաւանդ դրացի երկիրներու բարեացակամ աջակցութեան պատճառաւ։

Այս պայմաններուն տակ, այլեւս Սէրպէսթ ճիւմհուրիէթը գոյութեան իրաւունք չէր ունենար, ու մեռաւ։

Անոր մահով, օդը ցնդեցան նաեւ յոյսերը մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք սկսած էին կապել իրենց ծրարները՝ դէպի Թուրքիա ճամբայ ելլելու համար։ Ժամանակին յայտնած էինք այդ յոյսերուն ունայնութիւնը եւ զգուշացուցած հայրենադարձութենէ՝ տառապող դիւրահաւան հայերը, ապագայ հիասթափութեան չենթարկուելու համար։

Սէրպէսթ ճիւմհուրիէթի ծընունդն ու վաղահաս մահը մեզի կուտան հետեւեալ դասերը.

1.— Թէ Թուրքիա անկախ չէ եւ իր արտաքին քաղաքականութեան ղեկը կը գտնուի Կրէմլինի պալատին մէջ։

2.— Թուրք ժողովուրդը կը հեծէ բռնակալ լուծի մը տակ եւ զսպուած զայրոյթներն ու կիրքերը վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտած են, պատրաստ պայթելու ամէն վայրկեան։

Գալով քրտական խնդրին, այս նոր ապստամբութիւնը ցոյց տուաւ թէ՝ Թուրքիա ի վիճակի չէ նորագրգիռ ու ազատատենչ այս ժողովուրդին կամքն ու թափը խորտակելու իր սեփական ուժերով։ Մոսկուա, Պարսկաստան, Անգլիա (Միջագետք) եւ Ֆրանսա (Սուրիա) սերտօրէն շահագրգռուած են այս շարժումով. եւ այս երկիրներու բռնելիք դիրքն է որ պիտի վճռէ խնդրին կարգադրութիւնը։

Այս ձեւով, քրտական հարցը կը դադրի զուտ թրքական ներքին խնդիր մը ըլլալէ եւ կը դառնայ միջազգային դիւանագիտութեան խնդիր։

Բայց կ'արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ՎԻՃԱԿԸ

«Պրոլետգրող» նշդունի կը պատմէ.—

Օր չի անցնի, որ Երեւանի փողոցներում միտինգներ եւ առդանցումներ չլինեն. այդ բոլորը տրւում է ժողովրդին ստիպելու համար եւ նրանց մէջ վառ պահելու իրենց ուժի պատկերը, բայց ժողովուրդը ալլատանիկ կերպով դիտում է այդ ամէնը եւ բոլորովին սովորական ձեւով ընդունում. միաժամանակ իր սրտի խորքում անիծում բոլշեւիկեան կարգերը, որ բացի տլլաստրումից ու զրկանքներից իրեն ոչինչ չէ տուել։

Ամէն օր խորհրդային Հայաստան թերթը իր շինծու եւ ստւեր պատշաճի տեղեկութիւններով լցնում է ժողովրդի գլուխը, որը իր հերթին վերին աստիճանի թերահաւատ է դէպի նրա ամէն մի խօսքը։ Օր չի անցնի, որ մի կոմպանի չը սանդձեն, մէկ ժողովրդական անողի առուգատես, մէկ չէֆութեան խնդիր, մէկ կրթական եւ այսպէս բազմաթիւ։

Սրանք մտահոգուած են միայն մէկ բանով,—չխօստանք ճարել առաջին հերթին իրենց կուսակցականներին, այն էլ արդարացնելու համար իրենց ստացած չող-չող ռոճիկները։

Այսպէս թէ այնպէս բոլշեւիկները գնալով խրւում են եւ այն էլ այն մեքենայի ատամներ արանքներում, որը իրենք ստեղծել են։ Միանգամընդ միշտ պէտք է ասել, որ բոլշեւիկները մի լաւագոյն իրաւակարգ ստեղծելու ձեռնարկութեան մէջ միանգամայն անյաջողութեան են մատնուած եւ այդ այն աստիճանի, որ այլ եւ իրենց իրենց վրայ կորցրել են ամէն մի վստահութիւն։

Որպէս ապացոյց այս բանի, կարելի է յիշել հետեւեալը.—

Մի գեղեցիկ օր խորհրդային Հայաստան թերթը հրաւիրում է իր ընթերցողներին գնալու Բանկայի ընդհ. ժողովին եւ տեղում որոշելու թէ ինչպիսի մթերքների բաշխման ձեւ պէտք է կիրառել, որպէսզի բանւորութեան շահերին համապատասխանի։ Դրանից առաջ նրանք բազմաթիւ ձեւեր էին կիրառել, որոնց փայլուն հետեւանքը այն եղաւ, որ բազմաթիւ մարդիկ հերթի կանգնելուց մահացան կամ վնասւեցին։

Գալով Խորհրդային Հայաստանի շինարարութեան մասնաւորապէս խորհրդային շինարարութեան, պէտք է յիշել այս անսա Բունիաթ Զադէի զեկուցումը Ադրբէջանի դրութեան մասին, որտեղ ճառախօսը նիւթից մի պզտիկ շեղում անելով (այսինքն հասնելով Ամերիկա) ասել է՝ «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, Ամերիկացիք երեք ամսւայ ընթացքում շինել են մի քաղաք նաւթի ռայոն մօտ, ուր կէս միլիոն ժողովուրդ կարող է իր մէջ պատսպարել»։

Այս բանւոր խօսքերի հետ ճշմարտութեան եւ հաւանականութեան հակառակ չի լինել. եթէ մտածենք, որ իր մօտով էլ այսպէս ասած լինի — ա՛ո՛ բշովոլունիներ, բաւական է որքան մեր զանէն տանէք ձեր նուաճումներով եւ շինարարութիւններով. մի տեսէք հայոց ձեր այդ բազմիցս անէծքով կապիտալիստները ինչպիսի հսկայական շինարարութիւններ են անում։

Ճիշտ այդպէս էլ պիտի չափել Հայաստանի շինարարութիւնը։

Այս բոլորից յետոյ, հայ ժողովուրդը անհամար զրկանքներ տանելով այն յոյսը ունի, որ այսպէս թէ այնպէս տիրող իրաւակարգը երկար չի կարող տեւել եւ բոլշեւիկեան սարսափները այն աստիճան են յուսահատեցրել, որ նա ցարական օրերը եւ վերջին շրջանում Հայաստանի Հանրապետութիւնը վերյիշելիս, կարծում է երազելիս լինի մի երկնային եւ գեղեցիկ ու հեռաւոր երազ, որտեղ նա հնարաւորութիւն ունէր իր քրտինքով շահած փողով, առանց հերթի կանգնելու, ամէն տեսակի ապրանք գնել եւ ազատ արտայայտուել ու ապրել։

Ահա այդ օրին է սպասում անհամբեր հայ ժողովուրդը, անսպառ յոյսով եւ անսահման խանդավառութեամբ։ Ապացոյց այս բանին այն ժողովրդական ապստամբութիւնները, որ այս տարի պատահեցին Հայաստանում եւ որոնք կարծես Ռուսաստանի զէնքովար ժայռին բանակներով խեղդուեցին։

ԽԱՄԵԼ

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԶՈՀԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ՓՈԽԱՆՈՐԴԷ

Ո՞ւր որ խելքը գլխին մարդ է Պարոնիկեանի երկրորդ զոհը, եւ մեզի մեր ամենէն պատրաստուած հոգեւորականներէն՝ որ լաւ խօսիլ ու գրել ալ գիտէ։ Պաղլամենթի պէս տիպարները հրապուրել հասկնալի է, բայց ձախը ձգել նաեւ արքեպիսկոպոս մը որ Գուրեանի ձեռքը խմորուած է, առեւ մը վարած է Արմաշի վանքը ու այսօր թեմ մը կը վարէ, ո՜ւր եւ չհասկցայ։

Ու պիտի չհասնայի եթէ գերմանեւհայ չինեօս առաջեւլութեան տեր եւ անօրէնը ինքը չմտնէր իր զոհը։

Արդարեւ Պարոնիկեան անոր պատկերն ալ կը դնէ իր տեղեկագրին մէջ։ Ռուբէն «Նոր Հայաստան»ի 7րդ էջը եւ հոն կը տեսնէք Թորգոմ արքեպիսկոպոս Գուշակեանը նստած աթոռի վրայ, վեղարը գլխուն, եպիսկոպոսական պնակէն եւ վարդապետական խաչը կուրծքը, ալ կողմը ունենալով տէրը Պարոնիկեանը եւ ձախ կողմը տոտր տիկինը։

Այդ ալ։ Աղուէսը՞ ալ կ'ըլլայ այդքանը։

Բայց զարհուրելին Թորգոմ սրբազանի Պարոնիկեանի ուղղած նամակն է՝ զոր այս վերջինը կ'արտատպէ իր տեղեկագրին մէջ։

«Ես պատրաստ եմ, իբրեւ կաթողիկոսական պատուիրակ, ճանչնալ ձեր խրիմեան ձեռնարկը։

«Ես իբրեւ խնամակալ ուրախութեամբ կ'ընդունիմ պատուոյ նախագահութիւնը անմիջապէս որ բանաք։

«Ես կ'արտօնեմ ձեզ, գործի համար պատուէններ առնել գերմանիա եւ նախնական աշխատութեանց ձեռնարկել։

«Ես անմիջապէս մանրամասնօրէն կը տեղեկագրեմ պատուոյ Կաթողիկոսին ձեր գործի եւ ծրագրի մասին, ստանալու համար կաթողիկոսի հաւանութիւնն ու հովանաւորութիւնը։

«Կատարեալ յաջողութիւն բարեմաղթելով ձեզ՝ իրագործելու համար ձեր ցանկութիւնները եւ ծրագիրները, աղօթարար

Թորգոմ արք. Գուշակեան
Առաջնորդ Հայոց Եգիպտոսի»

Ինչ կայ չհմեցուցիչ քան այս նամակը։

Արքեպիսկոպոս մը, ամենէն պատկառելիներէն, որպէսէ անձնատուր եղած է արկածախնդիրի մը, որ պատուոյ նախագահութեան … մակալ, միջնո՛րդ կ'ըլլայ մարդոցական հաստատութեան մը, որ..

Բայց շատ աւելի ասհմակեցուցիչ է այն յայտարարութիւնը զոր Թորգոմ արքեպ. ըրեր է Պարոնիկեանի.

«Եթէ Երուսաղէմի պատրիարք ըլլարուիմ, այն ատեն ինքզինքս կը գտնեմ ձեր տրամադրութեան տակ՝ ծառայելու համար հոգեւոր ճեմարանին»

Չէ, ո՛չ ես չեմ հաւատար ասոր։ Պարոնիկեան ինքը գլխած ըլլալու է այդ սարսափելի ստը, որպէսզի միամիտ գերմանները խաբէ թէ իր տրամադրութեան տակ է տասնահինգ հայոց ամենէնմեծ արքեպիսկոպոսը, ու դայն կրնայ խաղցնել մատին ծայրովը..

* * *

Պարոնիկեան, Եգիպտոսի մէջ, կ'երթայ շիտակ «Արեւ»ը կը գտնէ։ Ու եթէ գիտնաք թէ ինչե՞ր կը կլլցնէ անոր։ Թէ գերմանահայ լուսաւորչական առաքելութիւնը կազմուած է 11 տարի առաջ Ցրեզդէնի մէջ, եւ կը ձգտի Հայաստանեայց եկեղեցին ձերբազատել օտար եկեղեցիներու միջամտութենէն, եւ ջանալ բարձրացնել Հայ Եկեղեցին՝ նոյն այդ եկեղեցիին միջոցաւ. թէ այդ առաքելութեան նպատակն է պահպանել հայ եկեղեցւոյ ամբողջականութիւնը, կանխարգիլել միսիոնարական ոտնձգութիւնները եւ յարանուանական բաժանումները. բարձրացնել Հայ Եկեղեցին ինքն իրեն բաւելու համար. թէ առաքելութիւնը գերմանիոյ մէջ ունի 31 000 անդամներ եւ համակիրներ, եւ իր սկզբնաւորութենէն ի վեր կը հրատարակէ գերմաներէն լեզուով «Նոր Հայաստան» հանդէսը՝ 11 հազար օրինակ, եւ մտադրութիւն կայ անոր հայերէնն ալ ունենալու, թէ զարգացնել հայ հոգեւորականներ հասցնելու համար առաջարկուած է հիմնել խրիմեան ճեմարան անուն վարժարան մը, որ առաջին տարին, 12 աշակերտ միայն պիտի ունենայ, հետզհետէ՝ քանի մը տարուան ընթացքին՝ 60ի բարձրացնելով այդ թիւը։ Թէ ճեմարանին տեսուչը պիտի ըլլայ բանիբուն հոգեւորական մը, իսկ ուսուցիչները աշխարհական թէ, վերջապէս, պիտուէն լիովին ապահովուած է։

Երբ «Արեւ»ը կը կլլէ առանց բոլորը, ինչո՞ւ չկլլէ հայ Թորգոմ եպիսկոպոսը։

Ու փո՞ւք առանք որ Պարոնիկեան չէ կլլեցուցած թէ իր տրամադրութեան տակ ունի նաեւ նախագահ Հինտէնպուրկը, Բոյխոպանքը, ու պողպատէ սաղաւարտակիրներու ամբողջ բանակը՝ որոնք կը շարժին իր մատին մէկ նշանովը։ Թէ ինք կրնայ քայլերը իր դռնը բերել. աղօթքով մը ողողել Ցամբը, ու Հայաստանը հիմնել, անկախ ու միացեալ։

Բայց Պարոնիկեան միակ զոհով մը չէ թողուր Եգիպտոսը։ Ան ձեռք կ'անցնէ նաեւ Աղեքսանդրիոյ առաջնորդ. փոխանորդը։ Անոր լուսանկարն ալ կ'երեւայ իր տեղեկագրին մէջ՝ վեղարով եւ խաչով, ու տակն ալ հետեւեալ ծանօթութիւնով.

«Մամբրէ եպիսկոպոսը լաւ գիտէ Հայոց եկեղեցւոյ պատմութիւնը եւ հայ հոգեւոր երգերը, շարականները։ Ան ջերմապէս յանձնարարուած է մեր միսիոնի գործին համար՝ իբրեւ աստուածաբան գործակից։ Բայց որովհետեւ ան ներկայիս Աղեքսանդրիոյ առաջնորդութեան պաշտօնատար պաշտօնը կը վարէ, ուստի Երուսաղէմի կրօնական ժողովը մեր տրամադրութեան տակ պիտի դնէ ուրիշ աստուածաբան մը։ Այս եպիսկոպոսն էր որ Պարոնիկեանը ծանօթացուցած է Աղեքսանդրիոյ զանազան շրջաններուն հետ»

Երկու սեւ ալ Եգիպտոսէն կը ճանչէ Պարոնիկեան, մէկը Դաւիթեան, միւսը Աղեքսանդրիայէն, հիմա ասո՛նք ալ հետը գացած են… խրիմեան ճեմարան, վաղը հայ ժողովուրդի գլխուն մէկ … Պարոնիկեան գտնելու համար. Ու այդ վաղուան պատուհաս… բուն եռեւէն է որ կը բացագա… չէ Երուսաղէմի եղբայրութիւնը «Սիոն»

— Կ'աղօթենք որ Աստուած զիրենք զօրացնէ իրենց … կարենալ կատարելու համար։

Օ՛, մենք ալ աղօթենք, … պէսզի Տէրը Արքայութիւնը գայ…

ՇՐՋԻԿ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԵՒ ՔԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի. Հայ գրականութեան եր… ականաւոր դէմքերուն՝ Մ. Ն… բանդեանի եւ Քամառ Քաթի… յի ծննդեան հարիւրեակը … ըլլալով այս տարի՝ Հայ Մշակ… թի Բարեկամներու ընկերակց… թիւնը իր երրորդ ժողովրդակ… լսարանը նուիրեց անոնց։ Բան… բանախօսն էր Յուսիկ արք. Զոհր… բաբեան որ տուաւ յստակ … բանդեանի կենսագրական գիծերը… վերլուծեց բեղմնաւոր … գրական եւ հանրային գործ… մը, որ հազիւ ապրած էր 36 տա… րի (1830-1866)։

«Նալբանդեանը, … սախօսը, ժողովրդավար է թէ կեանքի եւ թէ գրականութեան մէջ։ Աղաներու եւ շահամոլ … գեւորականներու դէմ պայքարել կը սկսի իր հանրային կեանք… եւ այդ ոգին է որ միշտ կ… նորդէ զինքը յետագային … գրօշակիրն է լաւագոյն … ներու, ազատ մտքի … եւ իր բովանդակ կեանքը … դատ գործունէութիւն մըն է … մէջ ամէնէն շեշտուած գիծը … պարականգրութիւնն է, իբրեւ … ւագոյն ապարէզը իր … յեղաշրջելու։ Ան խիզախ է … քննադատ, տեսակ մը խորապ… ոգի ներուած շրջապատ մը … իր գաւառաններուն … բամ ժողովուրդը գերաւոր … բարձրացնել անոր ազգային … րային գիտակցութիւնը … գոյն ալ անոր այն … որոնք կ'առաջնորդեն դէպի լուս… ւոր Եւրոպան եւ անոր քաղաք… կրթութիւնը։ Ան կ'ատէր … պան է աշխարհաբարի, որովհետ… ան կը հաւատայ թէ գրա… խօսքը պէտք է հասկնալի ըլլայ … ժողովուրդին։ Ան իր յօդուածն… րուն մէջ ջերմ ախոյեան կը … դիտանայ … գաւառական գաւառի … անոր առընթեր բնտանեկան … տիարակութեան։ Եւ վերջապէս … իբր բանաստեղծ ան առաջաւոր … հայ ազատագրութեան գաղ… փարին, ճշմարիտ ներշնչիչ մը։

Ցետոյ … Քամառ Քա… թիպայի կեանքին գլխաւոր … ծերը՝ գասախօսը ի վեր հանեց անոր մէջ բանաստեղծը, երգիծաբանը, եւ միեւնոյն ատեն հայ… դատութեան երգիչը, որուն … գերը հայ սիրտերը թրթռեցին։

Օրուան երկրորդ բանախօս… էր Տօքթ. Ա. Տիրացեան որ … քայել Նալբանդեանի մէջ … տաւ միայն մէկ գիծ մը, … զինակը «Երկրագործութիւնը … պէս ուղիղ ճանապարհ» երկի… տանենին համար, ճշմարիտ յայ… նութիւն մըն էր։ Հեղինակը … նորդուած ֆիզիոքրաթներէն, … տեսութիւնը հիմը կը նկատ… ազգի մը կեանքին, անոր ներքին … եւ արտաքին պայքարներուն, եւ … երկրագործութիւնը իբրեւ … ռանցքը ազգի մը տնտեսութեան

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

ՍԵԼԱՆԻԿ, 18 Դեկտ. Սելանիկի մէջ երբ կազմակերպութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կայ միայն. ազատական, հնչակեան կամ չէզոքամոլ՝ անուններ միայն ունինք։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն, կեանքի ոչ մէկ նշանը. թերթի արտաքսումի թերթե-րու զանգուածով կ'իմանանք Սելանիկի Ռ. ազատական ակումբ-ները, անուններ, որոնք իրականին մէջ գոյութիւն չունին։ Ներքին ու շուարուն հնչակ ... ամենասանր կան, ա-... կ'ամչնան իրենց «կուսակցական» անունը տալու, կը թողուն իրենց մոլութեանց, ... միայն կարծես ժառանգաբար ... են Դաշնակցութեան ... ձեռնարկներուն։ Կարգ մը ... ներ ալ կան, կարծ ... օտար համայնավարներու ... որոնք համաշխարհային ... յեղափոխութիւն, խաղալով ... կը կշռացնեն իրենց փորը։

Այս խղճալի կացութեան մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կը փայլի շնորհիւ իր կուռ ... կազմակերպութեան ու յարաճուն վերելքին։ Սելանիկի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հիմնուած է երկար տարիներէ ի վեր։ Մնած ... ի վեր անդադար գործած ... էջ նարկ տեսած է, մասնակցած է ազգ. իշխանութեանց, ... անգամ միակը տանելով ... պատասխանատուութիւնը։ ... հակադի դերին մէջ կը ... ու միշտ կը վարէ ամէն ... առողջ ձեռնարկները, ... կերպով կը դիտէ ու կը ... Միութիւններու զար-գացումներուն։ Սելանիկի մէջ ... եղած գեղեցիկ շարժում մը ... լայնօրէն ժառանգած ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ... անգամ ինքը ըլլալով նա-խաձեռնողը։ Ինչպէս ամէն տեղ, ... ալ. երիտասարդութիւնը Դաշնակցութեան դրօշին կը ... իր բախտը, վստահելով անոր անշեղ ու կորովի քաղաքականութեան։ Արդարեւ շատ ... թանկագին առաւելութեանց ... այն երիտասարդը որ դաշնակցական է, բացարձակ ... է ձուլումէ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչով անած ե-րիտասարդներ մոռնալով մեղ-... վայրերը, տոգորուած Դաշնակցութեան գաղափարա-խօսութեամբ, սորված են ըլլալ ... անձնուէր ու քաջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նոր ... համար ունի իր ... «Հորիզոն», որ ... տարիէ ի վեր կը շարունակուի ընկ. Կ. Գէորգեանի անխոնջ խմբագրութեամբ, թա-... ջիւղերը ցը-... հայութեան, զանոնք ... պահելով ազգային ... ներուն։

Ընկ. Շաւարշ Միսաքեանի ... մեր շրջանին ... ոտքերէս իրական խանդա-վառութիւն։ Ընկերը որ երկու ... աւելի մնաց Սելանիկի ... հրապարակային բանախօ-սութիւններով ու դասախօսա-... ժողովներով, ոչ միայն կուսակցական շարքերը աւելի ... այլ նաեւ ժողովուրդին մէջ ... հաւատքը ... Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Արդարեւ, ժողովուրդը, ... բայց կը զգայ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հանգիստ նստած չունի, գիտէ թէ երբ ժա-... զայ ու փոքր հնչէ, Դաշնակցութիւնը չի հարցներ ... ու կ'ընէ այն բոլորը՝ ... ժողովուրդ մը մոքէն ... այն ալ մեզի պէս ... ու թափառական ժո-ղովուրդ մը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

... կը քարոզէ որ երկրագործութիւնը հիմն է ... ժողովուրդի բովանդակ քաղաքակրթութեան, եւ հայ արհեստաւորն ... աւելի ... ունենան բայց եթէ ... երկրագործութեան զար-գացման, անոր ի սպաս դնելով իրենց բովանդակ ճիգը։

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կ. Կ.ի կողմէ՝ ընկ. Մ. Գուլումճեան խօսեցաւ.—

Քառասնամեակ մը։ Քառասնամեակ մը չէ Հ. Յ. Դ.ի համար, այլ հայկական երկունքի։ Հնչ-ւած արժէններու արիւնոտ վե-րածնունդին։

Խօսէ'ր, ցնցող անցքեր, վերիվայրումներ, փլուզումներ ու կառուցումներ։

Խօսէ'ր գրաւիչ անձեր։

Անցքերը՝ Փէտայական կռիւներ (Արաբօ), Դանք Օթօման (Արմէն Գարօ, Հրաչ, Գնունի, Սիւնի), Խանասոր (Իշխան, Վարդան), Սասուն (Անդրանիկ), Ելլտըզ (Քրիստափոր), Հայ-թաթարական կռիւներ (բովանդակ ժողովուրդը), ռուս. Սահմանադրութիւն, պարսկական յեղափոխութիւն (Եփրեմ, Քեռի), ընդհ. պատերազմը (մեռելները, մեռելները), Վասպուրական (Արամ, Վռամեան), Ուրֆան, ... (Քեռի), Բագու (Մուրատ), Ղարաքիլիսէ (Ս. Օհանջանեան), Բաշ Աբարան (Փէտայական տիպարը՝ զինուոր է արդէն)։ Մայիս 28 բոլոր մը կրակ կորզուած դաժան երկունք մը, Փետր. 18ը՝ սրբազան փոթորիկ՝ Ուխտընեան սկզբունքի մը արիւնով նուիրագործումը, թէ ամէնէն տկարի իրաւունքը հաւասար է ամենազօրաւորի իրաւունքին։ Պարտութիւն եւ նահանջ։

Այս է ֆոնը՝ մեր ցեղին առտամ առամէ, եղունգ եղունգի յուսահատ, անհաւասար գոյամարտին՝ որուն վրայ կը բեմադրուին հայ յեղափոխութիւնը։ Մեր նորագոյն ցեղային արիւնագանգ տռամը, մերթ բուռն ու ցասկոտ, մերթ անեղ խաղանքներով եւ երբեմն ընդերկրեայ որոտումներով, յաճախ խաղաղութեան խարկանքով, այլ սակայն առա՛ց միշտ արիւնոտ, միշտ կեծոտ։

Քառասուն տարի ետ դառնանք եւ եթէ աչքով անինք, վայրկեան մը դիտենք, ամբողջ ֆոնի վրայ կարմիր, արիւնոտ մշուշ մը նստած է ծանր ու մըղձաւանջային։

Աւելի այլազան, աւելի գրաւիչ ու ներշնչող են այս ֆոնի վրայ դերակատարները։

Ահա առաջին շարքը։

Մարդիկ որ մաշլ են ու յոգնաբեկ հակատներ ունին, մութ անկիւններու մէջ կը խօսին ու կ'որոճան, կը գրեն ու կ'աւրեն, կարծես մեծ սալի առաջ անվերջ զարգանդ կուտայ մուրճը, խուլ խուլ կը լսուի ձայնը մուրճին։

Ի տես այս մարդկանց կ'ըսես Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ճարտարապետներու կուսակցութիւն մըն է։

Անթիւ ու անգանակ մարդիկ՝ ձիւնամրրիկներու մէջէն, լեռնային կածաններով՝ կարծես հնաւոր ու խուլ ձայներու անշ-կենդիր՝ անցնող հովերու հետ հառաչելով կը շրջին սահմաններու վրայ, ինչպէս թիթեռնիկը լոյսի շուրջ, ու գերագոյն ատառուամբ կը մտնեն տանջանքի երկիրը, կարծես զանգակներ ունին իրենց ձեռքին՝ քնացողները արթնցնելու։

Ի տես այս մարդկանց, կ'ըսես Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ուխտաւորներու միութիւն մըն է։

Մարդիկ՝ հաւատաւոր ու թալաղօն՝ անհանգիստ շարժումներ ունին՝ մութ ու խոնաւ նկուղներու մէջ փամփուշտներ կը լեցնեն, ռումբեր կը պատրաստեն այնպիսի լուռթեամբ եւ անձայն զաղտնապահութեամբ որ կ'ըսես Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դաւադիրներու ընկերութիւն մըն է։

Մէկը տասի դէմ, տասը հարիւրի դէմ հայկականօրէն հսկայական բախումներ, կը զարնեն կատաղութեամբ, վստահօրէն, ժանտօրէն արկածալից դէպքերու մէջ կը նետուին աւելի ժպտուն քան Սոկրատը մահախնդի բաժակը շրթներուն տա-րած ժամանակ, մահը կը դիմաւորեն աներկիւղ, վճռական եւ արհամարհոտ։

Ի տես այս լուսակերտ մարդկանց, կ'ըսես Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հերոսներու տաճար մըն է։

Մարդիկ բանտերու մէջ, շղթաներու տակ շառաչող, աքսորավայրէ աքսորավայր, մահապարտ հովիւներու կամ խաւարտչին գնտաններու մէջ՝ ո-րոնց իրեն կ'ըսես Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մարտիրոսներու փաղանգ մըն է արդար ու սատուածային։

Մարդիկ՝ որ եռք, անձնական հանգոյցի ամէն իրաւունքէ հրաժարած են, գերագոյն ինքնամխութեամբ մատն են երկիր, ժողովուրդի մէջ եւ ժողովուրդի համար ծառայելու, որոնց անքանակ շարքերուն խոսելով ըսես ահա կուսակցութիւն մը որ անձնուէրներէ կազմուած է։

Մարդիկ՝ որ քաղաքը թողած, դիւրակեցութիւնները ձըգած՝ մտած են երկրի խորքը, եւ գիւղական գաւ. դպրոցներու մէջ հայ մանուկին լոյս կուտան, կը կրթեն ու կը քանդեն հին նախապաշարումներու ամբողջ հիւսուածքը, եւ նոր կենցաղի պատուաստը կ'ընեն, ազատութեան համար բարբախող լանջեր կը կերտեն, ի տես այդ մարդկանց կ'ըսես, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ուսուցիչ-դաստիարակներու կուսակցութիւնն է։

Մարդիկ որ ահղանի վրայ հակած կրակէ լեզու կը փախանցեն թղթին, հերոսներու փառքը կ'երգեն, մեր տառմէն ցնցող երգեր կը հիւսեն՝ ի տես որոնց կ'ըսես —ահա Դաշնակցութիւնը որ բանաստեղծներու խորան է։

Մարդիկ՝ որ խուժեր կ'առաջնորդեն, կռիւներ կը մղեն, թեթեւսոտն են ինչպէս քարայծը եւ խորամիտ ինչպէս վագրը, որոնց իրեն կ'ըսես ահա կուսակցութիւն մը որ խմբապետական դպրութիւն է։

Մարդիկ՝ որ սամոյրին ու հերոսաբար՝ կախաղանին ու կառափնատին թքնելով, վառն ու չարը, մասնիչն ու ոճրագործը գետին կը տապալեն, ո-րոնց ի տես կ'ըսես—Դաշնակցութիւնը ահաբեկիչներու խմբակցութիւն է։

Մարդիկ՝ որ թերթ ու գիրք կը հրատարակեն, պատմութիւն, վէպ կը գրեն, հայոց լեզուն կը հղկացնեն, թէ ու թոյնք կուտան մշակոյթին, որոնց ի տես, կ'ըսես,— Դաշնակցութիւնը աշխարհիկ միաբանութիւն մըն է որ վառ կը պահէ հայոց մշակոյթի ջահը, լուսաւորչի կանթեղը։

Կը տեսնես անթիւ, անքանակ մարդիկ, որ հովկասէն հայոց աշխարհի բոլոր ծալքերուն վրայ, եղբայրութեան, ազատութեան, աշխատանքի, ցեղերու եւ ժողովուրդներու համերաշխութեան առաքեալներ են՝ յանուն մարդկային գերագոյն արդարութեան եւ հաւասարութեան իտէալին, ի տես այդ մարդկանց, կ'ըսես,—Դաշնակցութիւնը ընկերվարական կուսակցութիւն մըն է։

Ահա այն մեծ, լայն ու հաստատակաւն հիմը գեղեցիկ ու հերոսական լայնածիր բեմավայրը եւ անքան այլազան, այլատես, գրաւիչ ու գերհմաքանչ բանակներ դերակատարներու որոնք այլ կամ մեռած կը թուածին այս քառասնամեակի շուրջ։

Կը կարծէ՛ք որ այսքանով կը սպառի Դաշնակցութեան փարթամ էութիւնը։ Այս բոլորը միայն առանձնայատկութիւնը կը կազմեն Դաշնակցութեան անվերծանելի էութեան։

Դաշնակցութիւնը երկու էական տիպար արտադրած է, հերոսը եւ հերոսապաշտը։

Ու ի՛նչ է հերոսը, մէկը որ կեանքի բոլոր հեշտութիւնները արհամարհել գիտէ, կեանքի բոլոր վայելքներու վրայ գերագոյն արհամարհանքով թքնել գիտէ՝ ու կը նետուի ցեղի գոյութեան պայքարի կրէնին մէջ, որպէսզի քաւուի խաղաղի սգաւորին պէս, իր արիւնով առողջելու համար ազատութեան ծառը։

Այսպէս է մեր քառասնամեակը։

Մեր Քառասնամեակը խորհուրդ մը ունի սակայն, երբ չորս հազար տարի առաջ, եւ բոլորապէս ու արիական արժէքը ռաէ սկսուատակի մը նման նետուցին Ասիոյ նահճին մէջ, առաջին արժէնները՝ հայկական բարձրաւանդակի առաջին արշալոյսի ծիրանի բոցերուն մէջէն կարդացին այն մեծ խորհուրդը որ անէծք եւ օրհնութեան մը քաղցրութեամբ կախուեցաւ ճիտէն մեր հնաւուրց։

Այն օրէն այս կողմ, քառասուն դարու ուխտ մը կայ մեր ճիտէն կախուած, որ Հայը պէտք է տէրը դառնայ հայկական բարձրաւանդակին եւ այս ոչ միայն հայ ցեղի յաւիտենականութեան, այլեւ մերձաւոր Արեւելքի բարիքին համար։

Այսօր մեր քառասնամեակին, երբ քանի մը շաբաթէն պիտի բացուի 5րդ ամբոլնդին արշալոյսը։ մեր գերագոյն պարտականութիւնն է ցեղային չորս հազար տարուան ուխտը փոխել մեծ ու վճռական երդումի.— Քառասուն դարու մեր պատմութեան հաւատարիմ մնալ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Ինչպէս գրեր էինք երէկուան «Ցառաջ»ի մէջ, Հ Յ Դ Քառասնամեակը Փարիզի մէջ տօնուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ, հսկայ բազմութեան մը ալքեւ, որ փութացեր էր իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու անխոնջ տարիներու դարապատական ճիգերուն։

Այս առթիւ պատրաստուած էր գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, որ գծախօսաբար կարելի չեղաւ ամբողջովին կիրարկել, ժամանակի չգոյութեան պատճառով։

Ընկեր Սօսօ Ցակոբեանի ղեկավարութեամբ «Մշակութային»ով հանդէսը բացաւ «Արփօն» երգչախումբը, որ մէկ ընդ մէկ, ազգային երգերով, ներդաշն ու համեղ, հայրենական խանդավառութեան պահեր պարգեւեց։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերեր էին նաեւ մէկ քանի օտար արուեստագիտուհիներ, որոնցմէ Օր. Ա. Մարթինէ իր թաւջութակով հմայեց ներկաները։ Ընկեր Ա. Դաւասարգեան իր գոլն ու հզօր ձայնով երգեց երկու կտորներ, արժանանալով բուռն ծափերու։ Օր. Ժ. Մարթինէ ջութակի վրայ նուագեց հայկական ասփսոտ մը որմէ վերջ Օր Ներ Ա. եւ Ժ. Մարթինէ, Լէքնամէ եւ Քօշէօյէ կոզմուտն նուագախումբը խիեց առ-ժանաւոր ծափեր։

Ցիկին Գիւլնեան մեծ յաջողութեամբ երգեց «Գժնիկօ»ն, եւ ժողովուրդին պահանջին վրայ, սախալսեցաւ երգել նաեւ «Ալ-կարապ»ը։

Օր. Ցէր Թովմասեան արտասանեց Մ. Վարանդեանի «Հերոսները»ը, իսկ Օր. Երամեան ջութակին վրայ նուագեց Սինանեանի «Հայաստան»ը եւ եւրոպական կտոր մը, մեծ յաջողութեամբ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն դուրս գտնուած ժողովուրդին համար մեր եւ «Ալմա փոլա»ի վարչութեան հետ համաձայնութիւն մը կնքուած է, որով «Երգն Հայաստանի» ֆիլմը պիտի ուեկլամ ... բոլոր ... յարմար ... անգին մասին մէջ, այնպէս որ ժողովուրդը կրնայ ժամ առաջ մեկնիլ եւ հասնիլ իր տունը։

Ն. Կորգանեան

Ցեանել ֆիլմին մանրամասնութիւնները Դ էջ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ յաճախ կը կարդանք զանազան մենախօսքներ, որոնց հետ բուն իսկ ձայնը մեր ճնշուած ժողովուրդին։ Ահա քանի մը ձայներ, ժողովուրդին բերնէն քաղուած։

Կուրթան գիւղը, հ'ըսէ Երեւանի պաշտօնաթերթը, մէկն է Սաքիտանամի շրջանի մեծ գիւղերէն եւ ունի 41 տուն։ Այս գիւղին բնակչութիւնը, հակառակ կոմունիստ բջիջներու աշխատանքին, երբեք խանդավառութիւն ցոյց չի տար որեւէ իշխանութեան մասին։ Երբ գիւղէն ցորեն կը հաւաքեր կոմունիստ կուսակցութիւնը, բջիջին քարտուղարը, Եսէկեր Ներկարարեան, տասն մեկնեցաւ եւ ալ գիւղ չեկաւ։ Գիւղ կը կանչեն զինք, բայց ան կը պատասխանէ

— Կարծում էք թէ բա՞ն էք անում, էլի՞...

Ուրիշ բացատրութեամբ.

— Խօսք չխօսենք, գիտենք թէ ինչ կը կատարուի։

Նոյն գիւղէն «25 հազարական» Արամ Շեկոյեան եւս կրասութական գիմադրութիւն ցոյց կուտայ կոմունիստներուն։ Երբ շատ կը նեղեն, կը պատասխանէ.

— Կոչիկ ունէք, տուր, հօ՛, բայրիկ չեմ աշխատելու։

Իսկ խոշիկ Վիրապեան կը պատասխանէ.

— Նեղ էք, որ հաւաքական ... սարքէք, ու միշտ գիւղացուց զոռով բա՞ն տանէք։

ԱԹԱՆՑ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

«Խորհ. Հայաստան»ի 23 Նոյ. թիւին մէջ կոմունիստ մը կը գրէ.—

Լոռիի անասնաբուծարանը խայտառակ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Ջեղծումը, անկարգութիւնը, չարալիւթիւնը կը քանդեն անասնաբուծարանին հիմերը։

Անխնամ թողով. 524 կովէն մարտ ամիսէն մինչեւ սեպտեմբեր սատկեցան 10 կով, իսկ միւսներն ալ 90 առ հարիւր հիւանդ են։ Ախոռները շատ գէշ վիճակ մը ունին։ Գարնան ծնած 400 հորթերէն հիմա միայն 113 հորթ մնացած է ողջ։ Միւսները սատկեցան։ Հիւանդ են նաեւ գոմէշները։ Իսկ 86 ձիերուն կէսը մէկ գիշերուան մէջ «բուսակատուեց» (վիժում)։

Կաթնատու կովերուն պատկերը փճացած են, որովհետեւ կթողները կթել չեն գիտեր։

Խոզաբուծութիւնն ալ գէշ կ'ընթանայ։ Բոլոր խոզերն ու խոճկորները իրար խառնուած են։ Կեր չունին։

Անասնաբուծարանը վարանող զրկեց 416 քիլօ իւղ, որ երկար տեւեն ճամբան թողով աւրուեցաւ։ 6890 քիլօ իւղ ալ ... վրայ փճացաւ, որովհետեւ երեք անգամ հեռագիր զրկուեցաւ, «եկէք առէք իւղը» ըսին, բայց ոչ ոք երեւցաւ։

Գիւղատնտեսական գործիքները երկար վրայ ձգուած են ու կը փճանան։ Ուզողը կը տանի։ Անասնաբուծարանին վարիչները 43.820 րուբլի դրամ տուած են զանազան անձերու, մինչեւ հիմա չէ գանձուած։

Երբ այս ամենուն մասին կը զանգատին շրջանային գործադիրին, ան կը պատասխանէ.

— Այդ մենք վաղուց գիտենք, եթէ նոր բան կայ, ասացէք։

ՑԱՑ ԱԼ ՈՒՐԻՇ

Նոյն թերթին նոյն թիւէն — փոխ-քարի կոլխոզը ունի 120 աշխատաւոր ձեռք եւ 141 հեկտար հող, որուն 74 հեկտարը բամպակի համար։ Բամպակն ու այգիները մշակելու համար պէտք է 180-200 աշխատաւոր ձեռք։ Ահա թէ ինչու հողին միայն կէսն է մշակուած։ Բայց ուրիշ պատճառներ ալ կան, այնպէս որ մէկ հեկտարը տուաւ 30 փութ, մինչդեռ լաւ մշակուէր, կուտար 100-130 փութ։ Այգիները լաւ չմշակուելով, 16 հազար րուբլի վնաս կրեց կոլխոզը։ Ցէխաւութեան մասին այնքան գաղափար չունին, որ 1300 փութ յարդ, 2500 խուրձ առուոյտ փտեցաւ դաշտին մէջ։ Այնպէս որ կենդանիները կանգնած են սովի վտանգին առջեւ. կոլխոզին ձին սատկեցաւ։

Դժգոհութիւնները շատցած են կոլխոզին ներսը։ Ղեկավարները մասնաւորաբար կոմունիստ բջիջին քարտուղարը Արտաշէս Գրիգորեան, փոխանակ կոլխոզին թերութիւնները քննելու, կը ծեծէ գիւղացիները։

Գիւղական խորհուրդի նախագահը երբեք չի գիտեր թէ ինչ է գիւղատնտեսական յեղափոխութիւնը Աղջառ գիւղացիները գուրս վռնտեց, կոլխոզէն որովհետեւ «նրանք հողամասեր չունէին»։ Ընդհակառակն ունեւոր գիւղացիներուն հետ շատ բարեկամ է։ Երբ գիտել կուտան, կը պատասխանէ.

— «Աճառ, ո՞նց գնամ, մարդկանց առած՝ ձեր ցորենը ունէք, խոզերը դանք չեն արել, ո՞րտեղից առն, ի՞նչպէս գնանք վերցնենք. չէ՞ որ որտանեց կ'առնենայ»։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Լենինականի մէջ դարձեալ երկրաշարժ պատահեցաւ 3 դեկտեմբերին։ «Խորհր. Հայաստան» կ'ըսէ թէ ցնցումները բաւական ուժեղ էին։ Վնասները դեռ յայտնի չեն։

ԿԵՂԾՄԱՆԿ

Աճմաշէր հեղհեղ կը տարածուի Երեւանի մէջ։ Նոյեմբերի երկրորդ կիսամսեակին պատահեցաւ 42 դէպք։ Հիւանդները անջրպետուած են հիւանդանոց։ Նոյն առեն քաղաքին մէջ կը շարունակուին պատուաստները, որոնց համար կ'աշխատին 22 բժիշկներ եւ 20 հիւանդապահուհիներ։

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐ

Դրասէր ծանօթ անձնաւորութիւն մը, որ իր անունը չուզեր յայտնել, նոր տարիի առթիւ քառորդհինգ օրինակ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգիրքէն տրամադրած է «Յառաջ»ի խմբագրութեան, յատկացուելու համար հայ ակումբներու, վարժարաններու եւ որբանոցներու։

Խմբագրութիւնս այդ հատորները կը յատկացնէ հետեւեալներուն, համախորհուրդ ընկեր Ա. եւ արուեստի խմբագրութեան։

Գուա Քոլոնպ՝ Սահակ Մեսրոպեան Դրադարանին, Կ. Պոլիս Սամաթիա՝ Սահակեան Վարդուհեան երկսեռ վարժարանին, Հալէպի, Գէյլուրի, Պուէնոս Այրէսի, Մարսէյլի, Փարիզի, Լիոնի, Գիլեանքուրի, Վալանսի Ջ. Ե. Ռ. Միութեան գրադարաններուն, Աթէնք-Ֆիքս՝ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան, Աթէնք-Քոքինիա՝ Ջաւարեան վարժարանին, Աթէնք-Ֆիքս՝ Լուսաւորչեան վարժարանի աշակերտ. Միութեան, Աթէնք Լիփազմա՝ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան, Աթէնք Ֆիքս՝ Ազգ. վարժարանի Գրադարանին, Ցէտէ Աղաճ՝ Տարօնեան Երիտ. Միութեան, Քանթի, Գավալա՝ Հայ Երիտ. Միութեան, Ցրամա՝ Հայ տունին (Հ. Մ. Ը. Մ.), Կիւմիւլճինա՝ Հայ տունի Սեւումեան միութեան, Սելանիկ՝ Հայ տունի (Հ. Մ. Ը. Մ.), Նուսգա-Ցաֆնուտի՝ (Սէրէզ) Ջ. Ռ. Միութեան գրադարանին, Վառնա՝ Բագքէն Սիւնի ընթերցարանին, Պուրկազ՝ Գրասիրաց Միութեան, Մարսէյլ՝ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան։

րեն կանոնաւորելու իրենց ինքնութեան թուղթերը, սկզբունքով պիտի մերժուին։

Ցանձնախումբը քննեց նաեւ աշխատաւորներու տեղաւորման կամ գործի հայթայթման նպատակով նոր պաշտօնատեղիներ հաստատելու կամ արդէն գոյութիւն ունեցող պաշտօնատեղիներու գործունէութիւնն աւելի ընդլայնելու մասին եղած կարգ մը առաջարկներ։

Վենիզելոս կազմեց նոր դահլիճը

Երէկ գրեր էինք թէ Աթէնքի դահլիճը հաւաքաբար հրաժարած է, թոյլ տալու համար որ Վենիզելոս կարենայ նորը վերակազմել, ազատական երեսփոխաններու մասնակցութեամբ։ Աթէնքէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ յոյն դահլիճը արդէն վերակազմուած է։ Հին դահլիճի անդամներէն Միխալաքոփուլոս կը պահէ արտաքին նախարարութիւնը, իսկ Մարիս՝ ելմտականը։ Նոր նախարարներն են՝ Արկիրոփուլոս՝ ծովային, Ալեքսանտրիս՝ երկրագործական ելայլը։ Նոր դահլիճը կատարեց երդման արարողութիւնը։

Մոսկուա կը կանչէ...

Խորհրդային Միութեան Սթոքհոլմի դեսպանը, Տիկ. Քոլլոնթայ, որ քանի մը շաբթուան արձակուրդով մեկներ էր նոյն քաղքէն, կ'ըսուի թէ Մոսկուա կանչուած է, Օսլոյի մէջ իր գործունէութեան մասին հաշիւ տալու համար։ Խորհրդային շրջանակներ այն կարծիքն ունին թէ Տիկ. Քոլլոնթայի գործունէութիւնը շատ ճղճիմ արդիւնք տուած է։

Սթոքհոլմի ռուս դեսպանութենէն կը մեղադրուի նաեւ թէ փարթամ կեանք մը կը վարէ Օսլոյի եւ Սթոքհոլմի մէջ։ Ատկից զատ ան կորսնցուցած է համարումը Լիտվինոֆի, զոր կը նկատէ քաղքենի մը։ Ցարդ տիկին դեսպանուհին կը վայելէր Ստալինի պաշտպանութիւնը։

Երեկոյթ - պարահանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ 27 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, Salle Renardի մէջ, 12 Rue Renard

Կը նախագահէ՝ Գ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Լ. Ազապէկեան (երգ), Գ. Վ. Տէվճեան (երգ), Գ. Վ. Քնարեան՝ իր créationներով, Գ. Զ. Ղարիպեան (արտասանութիւն)։

Թատերական ճոխ բաժին։ Կովկասեան եւ հայկական երգախառն պարեր Գ. Առաքելեանի կողմէ ընկերակցութեամբ Թառիստ Արշարի։ Մեծ քօթիյոն։ Ճոխ պիւֆէ։

Abel'sCand orchestra.

Մուտք այրերու 10 ֆր., կիներու 7.50 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. Երկսեռ Միութեան կողմէ 27 դեկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Ciné Patinի սրահին մէջ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ԵՐԿՈՒ ՔԱՒԵՇՏՆԵՐ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պար գեղջկական տարազով։

Իջնել թիւ 1 հանրակառքով Ancienne Mairie

Մուտք 4 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԼԻՈՆԻ Հաժագասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. գրադարանի սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԻՍԻ Երջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մատըլէնի բոլոր ընկերները, այս իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկեր Մեսրոպ Խանքեցեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԻՍԻ շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փօն Մայիանի շրջանի ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկ. Ե. Խաչատուրեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Ի քաջալերութիւն, Սէն Միշէլի, Պէլվիլի, Ալֆորվիլի, Անկիէնի, Իսի լէ Մուլինոյի, Գալաֆոլոնպի, Մարսէլի եւ Սէվրանի հայ լեզուի 8 դասընթացքներուն հետեւող հայ երկսեռ սաներու, հովանաւորութեամբ Գ. ԳԱԲՐԻԷԼ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Տէր եւ Տիկին ՊՕՂՈՍ ԻՍՄԷՐԵԱՆԻ։ Կազմակերպուած Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի Մասնաժողովին կողմէ, 27 դեկտ. 1930, շաբաթ, ժամը Ճիշդ 2ուկէսին Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Boulevard St. Germain, Paris. Mêtro St. Germain des Près, Tramw. 14, 19, 20 Autobus H. O. V. AG. AM. AN. Մուտքը ազատ է։ Հանգանակութիւն պիտի չկատարուի կը խնդրուի գիրկի երախայ չբերել։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Վալանսի Սէուլէքօգցիներու «Արեւելք» Հայր. Միութեան կողմէ, 18 բիւ Գիւֆիի, Գ. Գաբաճեանի սրճարանը։ դեկտ. 27 շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին։ Արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ, մեներգ, խմբերգ, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Մուտքը ազատ է։

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԱԶԴ

Ցառաջիկայ Յունուարի սկիզբները, Փարիզի մէջ, Տոքթ. Միհրան Գ. Քէշիշեանի խմբագրութեամբ, պիտի հրատարակուի «Առողջ Կեանք» անունով բժշկա-առողջապահական ամսագիր մը, որուն իրենց աշխատակցութիւնը պիտի բերեն հայ եւ օտար բժշկական դասու լաւագոյն ուժերը։ «Առողջ Կեանք» երեւան պիտի գայ ընդարձակ բայց իրագործելի ծրագրով մը, նպատակ ունենալով տարածել մեր մէջ ընդհանուր առողջապահութեան օրէնքները, ուսուցանել բազմաթիւ հիւանդութիւններէ զգուշանալու միջոցները, տալ տնական բժշկութեան եւ տնական դեղարանի յատուկ ծանօթութիւնները, գրաղուիլ նաեւ գեղեցկագիտական առողջապահութեամբ որ խորապէս կը հետաքրքրէ տիկիններն ու օրիորդները, տալով այս առթիւ խնամքով պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնց հետեւելով միշտ կարելի է երկար ատեն անվթար պահել ֆիզիքական գեղեցկութիւնը եւ աւելցնել մարմնական շնորհներ հրապարակը, կամ գոյն ձգել։

Ամսագիրը, պիտի ունենայ նաեւ գիտական բաժին մը գիտահասկնալի հետաքրքրական եւ օգտակար։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

40 ֆրանք, Ֆրանսայի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Պալքաններու համար։ 2 տոլար Միացեալ երկիրներու համար։

Թղթակցութիւն, յօդուած, գրամ ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

Dr. Mihran G. Kechichian 9 Rue Victor-Cousin Paris (5e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 278 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

25 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1452 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՂԱԽԸ

Մէկէ աւելի ուշագրաւ երեւոյթներ պարզուեցան Դաշնակցութեան քառասնամեակի տօնակատարութեանց ընթացքին, գրեթէ ամէն տեղ։

Նախ, աչքի կը զարնէր խոհեմ խուսափումը բաժան-բաժան հակառակորդներու, որոնք իրարու հետ համաձայն էին գոնէ այս կէտին մէջ։

Անոնք, այսպէս կոչուած ողջամիտները, հաճոյքով իրենց ամբողջ պայակոյտը պիտի տրամադրէին ռեւէ ազնուաշուքի մը ծննդեան տարեդարձին կամ տօղուն կնունքին, բայց պատուեցին քէն պահել քառասուն տարուան երկունքի մը հանդէպ։

Ցարգանքի եկեր էին Ֆրանսացին ու Հրեան, Ռուսն ու Վրացին, Թաթարն ու Լեհացին, մինչեւ իսկ հեռաւոր Ուկրայնացին, բայց ո՛չ միւսները, շարք մը հայանուն խմբակցութեանց ներկայացուցիչները։

Իրենց կը թողունք այդ արարքին եւ՛ փառքը եւ՛ յիշատակը։

Իրաւունք չունէինք տարբեր բան սպասելու այն տարրերէն որոնք Ապրիլ 11ի սգահանդէսն անգամ կուսակցական կռուախնձորի վերածեցին, — «Դուք ձեզի, մենք մեզի»։

Երկրորդ, ուշագրաւ էր յորդահոսան բազմութիւնը երիտասարդութեան։ Եւ այս՝ ամէն տեղ։

Ճիշդ է որ, ընդհանրապէս երիտասարդութիւնն է ոգին և մղիչ ուժը այս կարգի համախմբումներու։ Եւ մանաւանդ, երիտասարդութիւնն է որ ամէնէն աւելի կը զգայ, կ՚ապրի յեղափոխական թռիչքներու սարսուռը։

Բայց, այսօրուան երիտասարդութիւնը կը գտնուի այլապէս երիտասարդական, խառնուռիկ եւ ակնախտիկ տեսարաններու առջեւ։

Այսօր իր ոտքերը կը քսուին ոչ թէ Մուշի կամ Կարբերդի արիւնազանգ դաշտերուն, այլ միջազգային պողոտաներու լպծուն քարերուն։ Իր աչքերը կը խոնարհին ոչ թէ «Մայր Արաքսի ափերով», այլ Սէնի պղտոր ծոցին մէջ։

Կը նշանակէ թէ ուժ ունի դիմադրելու այդ բոլորին։

Ուրիշ խօսքով, Դաշնակցութեան խօսքն ու գործը, այս պայմաններուն տակ իսկ, աւելի կը խօսին իր սրտին ու մտքին, քան բոլոր հրապոյրները սանձարձակ պողոտաներուն։

Ու վերջապէս, ուշադրութենէ չվրիպեցաւ մէկ իրողութիւն, — այս ցիրուցան բազմութիւնները հետզհետէ աւելի եւ աւելի կը հեւան ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտէն։

Եւ որովհետեւ զրկուած են երկուքէն ալ, անձկութեամբ սարսռագին անհամբերութեամբ կը փարին բոլոր այն սրբութիւններուն որ լոյս կը կաթեցնեն իրենց սիրտերուն մէջ։

Այս տեսակէտով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կազմէ ամէնէն հաստատ եւ ամէնէն ամուր շաղախը՝ բոլոր պողոտաներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ յետին գաղթակայանները։

×

Եւ սակայն, իրական դժբախտութիւն մը պիտի ըլլար եւ՛ մեզի համար եւ՛ այս ժողովուրդին համար, եթէ յամենայնիք անցեալ փառքերու եւ մեծագործութեանց յիշատակարաններուն առջեւ։

Ու մանաւանդ, եթէ յամառէինք՝ միայն եւ միայն անոնց կառչիլ։

Ահա տասը տարի է որ կը գտնուինք անեղ յորձանուտի մը առջեւ։ Վա՛յ մեզ, եթէ չկարենանք ըմբռնել ժամանակն ու պայմանները։ Ժամանակաշրջանի պահանջները։

«Հէ՛յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ»,— կ՚ըսէր, երէկ, հայ պատանին եւ հրացանն ուսին՝ կը խոյանար դէպի սարերը։ Կը դառնար «ֆէտայի»։

Այսօր չունինք Մուշը։ Չունինք Ս. Կարապետը։ Ոչ ալ հրացանն ու ֆէտային։

Եւ այսօրուան պատանին չի ճանչնար, չի հասկնար այդ բոլորը։ Կա՛մ կը հասկնայ իբրեւ յիշատակ։

Զգացումներ, տենչեր կը խլրտին իր սրտին մէջ, բայց չեն կրնար տեւել։ Կը տեւեն ատեն մը։ Կը տեւեն այստեղ եւ այնտեղ, բայց ոչ ամէն տեղ։

Փոխանցման շրջան է, եւ մեր ճիտին պարտքը պիտի ըլլայ թարմացնել շաղախը, առանց փոփոխելու անոր էութիւնը։

Քառասուն տարի յետոյ, մնալով հանդերձ նոյն արահետներուն վրայ, եւ հաւատարմութեամբ գրկելով աւանդը, ահա սերունդ մը որ բոլորովին տարբեր առաջերու տակ բացաւ աչքերը։ Եւ աւելի կանուխ ու սուր քան անդրանիկները։

Քառասնամեակը պէտք է կազմէ հանգրուան մը, փոխանցումը կատարելու այնպէս ինչպէս գիւղէն դէպի սարը կ՚առաջնորդէին խումբերը, երէկ։

— Համբերութեամբ, յանդգնութեամբ եւ հաւատքով։

Ինչ որ կը նշանակէ անխոնջ եւ հետեւողական աշխատանք՝ բոլոր ճակատներուն վրայ։ Անշուշտ համաձայն միջավայրի պահանջներուն։

Հոգիները ծարաւի են խանդի եւ խոր յուզումներու։ Եւ միեւնոյն ատեն կարօտ՝ լուրջ մշակման։

Իսկ մեր պատասխանատուութիւնն ու հոգերը շատ աւելի բարդ եւ ծանր, քան տասը տարի առաջ։

Մանաւանդ իբրեւ շաղախ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ, ապարանք փակ ըլլալով «ՅԱՌԱՋ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարսկաստան կը խաչաղէ Քիւրտերը

Էնկիւրիի պարսիկ դեսպանը հերքած է այն լուրերը թէ սահմանագլխուն վրայ քիւրտ ցեղերը շարժումներ կը կատարեն եւ թէ Իհսան Նուրին ազատ թողուած է, բայց եւ այնպէս, կառավարութիւնը պէտք եղած հրահանգը տուած է Թեհրանի գործակատարին եւ թելադրած է պարսիկ կառավարութեան ուշադրութեան յանձնել իրողութիւնը։

Պարսիկ կառավարութիւնը պատասխան տուած է թէ այդ տեսակ թոյլտուութիւն մը երբեք չէ ըրած, եւ լուր չունի թէ սահմանին վրայ պատրաստութիւններ կ՚ըլլան, բայց եւ այնպէս Թուրք կառավարութեան այս տեղեկատուութեան վրայ, քննութիւններ կը կատարուին։

Դրացի պետութեան քննութիւններու արդիւնքին կը սպասուի մեծ շահագրգռութեամբ։

Թուրք Հանրային Պարտքերը

Փօլիթիքա, հաւաստի աղբիւրէ մը քաղելով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ֆրանս. դահլիճին ասկէ առաջ կատարած ձեռնարկին մասին.—

Թարտիէօյի դահլիճը դիմեց Լոնտոնի, Պերլինի եւ Հռոմի կառավարութեանց, խնդրելով որ պաշտօնապէս եւ հաւաքաբար ձեռնարկներ կատարեն Էնկիւրիի ու յայտնեն թէ Թուրքիա չէ յարգած իր յանձնառութիւնը, չվճարելով Փարիզի դաշնագրութեամբ ճշդուած ժամանակները։

Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանած է թէ ինք կը հաւանի հաւաքական ձեռնարկին, եթէ երբեք միւս պետութիւններն ալ հաւանին։ Գերման կառավարութիւնը պատասխանած է թէ իր տեսակէտին համաձայն չէ այդ տեսակ դիմում մը կատարել, իսկ Իտալիոյ արտաքին նախարար Կրանտի աւելորդ համարած է, նկատելով որ Թուրքիա առաջուընէ պատրաստ է բանակցութեան ձեռնարկելու։

Այս ձեւով, Թարտիէօյի ձեռնարկը ամէն կողմէ մերժուած է։

Ցերեկէն մինչեւ կէս գիշեր...

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գործավարներու Խորհուրդը դեկտեմբեր 18ին գումարուեցաւ Ըսմէթ փաշայի քէօշկին մէջ։ Ժողովին ներկայ էին նաեւ արտաքին խորհրդական Նուման պէյ, Պերլինի դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշա, Լոնտոնի դեսպան Ֆէթհի, Փարիզի դեսպան Միւնիր եւ Թուրք բաժնետէրերու պատուիրակ Ջէլալ պէյերը։

Ժողովը ժամը 15ին բացուած եւ մինչեւ առտուան ժամը 3.30 տեւած է, 12 ժամ։ Այս ժողովին մէջ խորհրդակցութեան նիւթ եղած է Հանր. Պարտքի ժողովին կողմէ Ջէլալ պէյի միջոցով եղած վերջին առաջարկները։

∴ Էնկիւրիէն առացուած վերջին լուրերու համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը, մտադիր է պահանջելու իր կողմէ ճանչցուած պարտքերուն վրայ կէս առ կէս զեղչ մը։

Թուրք պատուիրակը՝ Ջէլալ պէյ մօտերս Փարիզ պիտի մեկնի Հանր. Պարտուց Վարչութեան ներկայացնելու համար Թուրք կառավարութեան տեսակէտը։

Նիւմտական գործավարը առողջական պատճառներով հրաժարած ըլլալով, անոր տեղ նշանակուած է Ապտիւլ Խալիք՝ Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարը, որ նիւմտական գործավարութիւնը ստանձնած է ժամանակաւոր կերպով։

Համայնավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ ՄԷՋ

Էսկիշէհիրէն կը գրեն.— Համայնավարական քարոզչութեան պատճառով, սուտանակի մեքենավարի մը ձերբակալութեան վրայ, ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ խուզարկութիւն եւ հետապնդում կատարելով, բոլոր ապացոյցները ձեռք անցուց եւ գործին հետ կապ ունեցողները ձերբակալեց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՏԱՑՆԵՆՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՔԸ

Ներքին ինքնագոհ հպարտութեամբ, խանդավառ մեր ընկերները այս տարի պատեհութիւնը ունեցան «Դաշնակցութեան Օրուան» տօնակատարութիւններուն միացնելու մեր կուսակցութեան քառասնամեակը։

Հոգեկան այն անխառն, մաքուր ուրախութիւնը, որ ի յայտ կուգայ այս առիթով մեր ընկերական շրջանակներու մէջ, ապացոյց է այն անհերքելի ճշմարտութեան, որ ինչպէս առկէ քառասուն տարի առաջ, նոյնպէս եւ այսօր հայութեան նշանակելի մէկ զանգուածը սերտօրէն հաւատքով կ'ընդունի մեր կուսակցութեան անհրաժեշտութիւնը, կենսունակութիւնը, ի խնդիր հայ ազատագրական դատին։

Քառասուն տարուան կեանքը փոթորկոտ ու արիւնոտ պայքարներով շաղախուած, նոյնպէս ապացոյց է մեր կուսակցութեան հիմնական դաւանանքներու լայն ժողովրդականութեան։

Սխալ եւ չափազանցութիւն չպիտի ըլլայ հետեւաբար Դաշնակցութիւնը նոյնացնել հայութեան հետ. որովհետեւ ճամբան որ կտրած է Դաշնակցութիւնը, հայութեան ճամբան է եղած, նոյն պայքարներով, նոյն հոգերով, նոյն ձգտումներով եւ միեւնոյն առաջադրութիւններով։

Մենք կուսակցականներս, այս պարագան մասնաւորապէս պէտք է որ լաւը նկատողութեան առնենք, այս հանդիսութիւններու առիթով։

Ու ասիկա ոչ թէ կուսակցական նեղմիտ, միակողմանի եւ անիմաստ կիրքերէ առաջնորդուած, այլ մեր աշխատանքները աւելի առողջ, աւելի ամուր եւ հիմնական գետնի վրայ զարգացնելու գովելի եւ անհրաժեշտ նախանձախնդրութեամբ։

Իրողութիւն է այսօր, որ ազգերու կեանքին մէջ գոյութեան իրաւունք ձեռք բերել կը յաջողին ամէնէն առաջ այն կուսակցութիւնները, որոնք իմաստութիւնն են ունեցած իրենց քաղաքական, ընկերային պահանջներն ու ձգտումները պատշաճեցնել ո՛չ միայն այդ նոյն ժողովուրդի, այլեւ երկրի, միջավայրի եւ ժամանակի պահանջներուն հետ։

Մեր կուսակցութեան երկարակեցութիւնը, անվիճելի ապացոյցն է այս տեսակէտին։

Կապը այս ուղղութեամբ անքակտելի պահելու համար, անցեալի դասերով գալիքն է որ պէտք է ապահովենք։

Շատերը մեր երիտասարդ ընկերներէն, որոնց օտար հողին վրայ միայն տեսան Դաշնակցութիւնը, այն ալ թունաւոր և աննպաստ պայմաններու մէջ, ափսո՜ս, շատ քիչ բան գիտեն մեր անցեալէն։ Անոնք չտեսան Դաշնակցութիւնը հայ բնաշխարհին մէջ, հայ գիւղին եւ քաղաքին մէջ, ուր բացառիկ պայմաններու տակ կը զարգանար հայ կեանքը։ Վերյիշում մը այդ անցեալէն ցոյց կուտայ որքան մեր կուսակցութեան ժողովրդականութիւնը, նոյնքան եւ ժողովուրդի անսահման հաւատքը։

Հայրենի բնաշխարհը, մէկն է եղած այն վայրերէն, ուր Դաշնակցութիւնը մուտք է գործած իր կազմութեան առաջին իսկ շրջանին։ Հակառակ գոյութիւն ունեցող տարբեր կուսակցութիւններու, ո՛չ մէկն անոնց մէ չէ կարողացած ինք եւս իր տեղն ունենալ, հակառակ թափուած բոլոր ջանքերուն։ Ու ճիշդ այս պատճառով ալ անվարան կարելի է ըսել, որ մեր գաւառը իր բովանդակ հայ ազգաբնակչութեամբ դաշնակցական կը ծնէր ու դաշնակցական ալ կը մեռնէր։

Մանուկը իր պատանեկութեան խանդավառ օրերէն, արդէն իսկ թեկնածու էր Դաշնակցութեան, առանց կողմնակի քարոզչութեան։ Փորձի եւ քննութեան շրջանէ մը ետք ան արդէն գործօն կուսակցական կը դառնար անսահման զոհունակութեամբ եւ հպարտութեամբ։

Ո՞րն էր իրական մղիչը այս բնական դարձած շարժումին։ Մանաւանդ մեր այդ օրերու համեմատաբար հանդարտ ազատութեան մէջ։

— Ժողովրդական առողջ բնազդը հաւանաբար, միացած այն մաքուր եւ անսահման հաւատքի զգացմունքին որ կը փոխանցուէր մեծերէն փոքրերուն եւ յաջորդաբար։

Այսօր երբ կը յիշեմ այդ օրերը, եւ մանաւանդ իմ կուսակցական կոչումս առնելու շրջանը, կը խոստովանիմ թէ Դաշնակցութիւնը անծանօթ էր ինծի իր ծրագրովը։ Բայց ատիկա պատճառ մը չէր, որ Դաշնակցութիւնը հանդիսանար մօգի իբրեւ այն միակ իրականութիւնը, որ ի վիճակի էր գործադրելու մեր բոլոր ձգտումներն ու երազները։ Գիւղին մէջ, մեր օրուան գլխաւոր հոգը մեր գոյութեան պայքարն էր, օրուան իշխանութեան եւ իր զաւակիր ոտնձգութիւններէն փրկուելու մտատանջութիւնը։ Ասիկա մեր նուազագոյն պահանջն էր։

Ասկէ զատ ունէինք նաեւ մեր առաւելագոյն պահանջը — Հայաստանի ազատագրութեան գաղափարը — առանց այս օրերու խրթին եւ ակադեմական վերլուծումներուն։

Երբ մէկ կողմէ մեր այս ձգտումներու իրականացումը կ'որոնէինք — չէինք մոռնար նաեւ այն գիտակցութիւնը, որ Դաշնակցութիւնը պաշտպանն է բոլոր հարստահարուածներուն, աղքատներուն, թոյլերուն եւ անպաշտպաններուն, ինչպէս նաեւ վտանգաւոր եւ անխուսելի թշնամին բոլոր տեսակի վաշխառուներուն, հարստահարիչներուն, դողերուն, դաւաճաններուն եւ վերջապէս ժողովրդական ցեցերուն։

Այս բոլորէն ալ յառաջացած էր հաւատքը, մոլեռանդ ու անխախտ, դէպի Դաշնակցութիւնը եւ պաշտամունք դէպի անոր գործունէութիւնը։

Կեանքը յուսախաբութեան չէ մատնած մեր ժողովուրդը։ Ան իր բնազդական առողջ հաւատքին մէջ աստիճանաբար ստացած է աւելի եւ աւելի գիտակցութիւն, իբրեւ հետեւանք իրականութեան։

Այս ճամբով եմ ծանօթացած Դաշնակցութեան, իմ ծննդավայրիս մէջ. բոլոր նախորդներուս եւ ժամանակակիցներուս հետ։

Համաշխարհային պատերազմին, մեր գաւառը մէկն էր այն բացառիկ շրջաններէն, որոնք կարողացան հաղթահարել թրքական եաթաղանէն։ Այս փառքը պատկանէր Դաշնակցութեան յաղթանակին, որ յաղթանակն էր ժողովրդական առողջ հաւատքին։

Որքան ալ կեանքի մեր պայմանները ու պահանջները փոխուած ըլլան այսօր, պէտք է անցեալի այդ մթնոլորտը ստեղծենք մեր ժողովրդական լայն խաւերուն մէջ, մեր կուսակցութեան հանդէպ։

Քառասուն տարին քիչ եղաւ հասցնելու համար մեր ազգային նաւը իր վերջնական նաւահանգիստը։ Ո՜վ գիտէ դուցէ հարկ ըլլայ նորէն քառասուն տարի։

Խանդավառութիւնը մեր ընկերական եւ բարեկամ շրջանակին մէջ վկայ է մեր վճռականութեան։ Յաղթանակը սակայն ապահովելու համար, անհրաժեշտ է աւելի խտացած, ամփոփուած շարքերով քալել միշտ յառաջ։

Հայութիւնը մեզ հետ է, եթէ մենք պահենք զայն ամուր իր ունեցած հաւատքին մէջ որ ուժն է եղած մեր յաւետ գոյութեանը։

Այս գիտակցութեամբ միայն կարող ենք տեւականացնել մեր տօնական խանդավառութիւնները։ Եւ այս գիտակցութեամբ է որ պիտի անմահացնենք յիշատակը բոլոր մեր նախորդներուն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ԵՏՔ

(Պատկեր)

Մանիշակի մը պէս, արեւը կորսուեցաւ ամպերու ետին։ Լեռը մթնեցաւ։ Գիւղին առուները, հաւերու նման, կծկտեր էին ծառերուն տակ։

Ա՜հ, երեւը կը սպառնար վայրկեանէ վայրկեան։

Հովը գետնէն կը փախչէր, ձիրմակ փոշին վեր բարձրացնելով վրաններու պէս։ Եւ ահա թանձր ամպը վար վազեց լեռնէն, ծեծեց դաշտերն ու պարտէզները, տուներն ու ձմերան ձգած գիւղացիները։

Ու տեղա՜ց, տեղա՜ց։

Կը գոռային ամպերը եւ կայծակ կը ճաթէր երկինքի կապարեայ տախտակը։ Կայծակը հալած երկաթի պէս կը թափէր գիւղին վրայ, բոց կը բարձրանար տուներէն, բայց կը մարէր շուտով։ Հեղեղը կատաղութեամբ կ'իջնէր լեռներէն, կը քանդէր պարտէզները եւ ճամբաները, ու կ'երթար կ'ռնար ձորին մէջ։ Գիւղային հովը կը քշէր ամէն բան։ Կարծես երկիրն էր, որ կը սարսէր։

Ու հեւաշհեւ մթնեց. հեռաշհեռ սառեցաւ քամին։ Կամացաւ անձրեւը։ Երկինքը կ'որոտար։ Հեղեղը կը պոռար։ Բզիկ բզիկ կ'ըլլային ամպերը, ու բոց կը մաթքէին։ Ջուրը տարաւ հիւղակները, հովը կործանեց տուները։ Ծառերն արմատախիլ ինկան։ «Աշխարհի վերջին օրն էր»։

* *

Խաղաղութի՜ւն։

Արեւը տաքուկ պէս կը հոսէր երկինքէն։ Լռութեան մէջ ողողուած էր երկիրը, կարծես աւելի յստակ պարզելու համար աւերակներուն տեսարանը։

Գիւղը քանդուած էր հիմնայատակ։ Հեղեղը անապատի վերածեր էր արտերն ու պարտէզները։ Ծառ ու ծաղիկ հնձուած։

Միայն վերը, բլուրին կողքին, «Աղբիւրին Ճամբուն» վրայ, մեծ կաղնի մը, յաղթ ու հպարտ, կը սլանար երկինք։ Միայն ան էր դիմացեր փոթորիկին ու քամիներուն։ Ցուցիչ էր տեսարանը,— մազոտ ճիւղեր, վիրաւոր թեւերու նման, փաթթուեր էին իր բունին։ Հսկայ ծառը ինկեր էին գետին, մէկը միւսին վրայ։ Գիւղացի մը կայծակնահար փառեր էր ճամբուն մէջտեղը։ Կաղնին եւս ձգտօտոր էր ու վիրաւոր։ Բայց իր հպարտ բունովը կանգնած կը մնար ու կը դիտէր շրջակայքը։

Ու երգեցիկ թռչունները եկան, թառեցան վրան։ Այն ատեն լսուեցաւ հրաշալի երաժշտութիւն մը։ Թռչունները կը փառաբանէին յաղթական կաղնին.

— Փա՜ռք քեզի...

Ծնքուշ հովիկը կը գգուէր ու կը շոյէր ճիւղերը։ Ու երբ դողը վար կը թափէր, կարծես թէ կաղնին էր, որ կուլար,— հերոսական կաղնին կուլա՜ր։ Վասնզի ահաւոր էր կսկիծը, եւ զոհերը՝ մեծ։ Արեւը ոսկեշուրթ թելերով նարօտ կը հիւսէր կաղնիին գլխուն, ճառագայթները հրեշտակներու պէս կը փաթթուէին մէջքին։ Մինչ թռչունները կ'երգէին.

— Փա՜ռք ի բիւրուց, բիւրի՜ցս փառք։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 10 Դեկտ.—(Սեփ. թղթ.)— Մի խումբ յայտնի առեւտրական տներ՝ Սպահանի, Բաղամչի, Իփակչի, Ղազւինի, եղբայրք Բուդաղեաններ եւ ուրիշներ հիմնել են մի երկրագործական ընկերութիւն մէկ միլիոն թուման դրամագլխով։ Այդ ընկերութիւնը նպատակ ունի պարսկական Մուղանում, Մուրանտի շրջանում եւ ուրիշ վայրերում երկրագործական մեծ ձեռնարկներ սկսելու։ Արդէն դիմումներ է կատարուած արտասահման, մեքենաներ հրաւիրելու համար։

Կառավարութիւնը լայն չափով օժանդակութիւն է ցոյց տալիս խրախուսում է այդ ձեռնարկը։

Մէկ ուրիշ ընկերութիւն էլ Թաւրիզին մօտիկ քարածուխի հանքերի մենաշնորհն է վերցրել 30 տարով եւ արդէն մաշելի գներով քարածուխ է մատակարարում քաղաքին։ Եթէ այդ քարածուխը չլինէր, այս տարի Թաւրիզի շուկայում վառելափայտը կրկնակի, եռակի արժէքների պիտի բարձրանար։ Միւս կողմից էլ այն օգուտը ունի, որ գիւղացիները իրենց պզտառ ծառերը քիչ կը կտրեն։

** Մէկ տարուց աւելի է Թաւրիզի եւ շրջակայքի վաճառականները — մանաւանդ
պայի հետ գործ ունեցողները —
ձեռները ծալած նստած են.
առեւտրական տները, որոնք
րիկեան հարիւր հազ
կայէին եւ արտասահման
զարկէին, այժմ մի հազ էլ
կապում։

Որանից երկու ամիս
բոլոր տեսակի գործերի
ները սկսան աստիճանաբար
րանալ։ Այդ էլ առաջ եկաւ
նից, որ ազգաբնակչութիւն
լով պարսկական դրամների
խուութեան լուրը, իրեւ
մը յառաջացուց գործի
շրջաւորները իրենց
բամբը դուրս բերին
պի ենթարկեած գործերը

Եւ այսպիսով Թաւրիզի
կայում գիզուած գործերը
ձեռքից-ձեռք անցնիլ ի
այս շարժումը
ամերիկեան շուկաների
թեան արդիւնք չէր,
պէս տեսցինք, տեղական
լի ճիշդը դրամի փոփոխութեան
վախի հետեւանք։

Օտար դրամներու
մէկ ամիս առաջ
չափերի էր հասել։ Օրինակ
լինը՝ 115 ղրան, դոլարը 20
ռուսական տասնոց ոսկին 90
անգլիական ոսկէ լիրան՝ 85
Մինչ էլ բանկերի եւ շուկայ
մէջ եղած տարբերութիւնը
չափով է լինում, օրինակ
բանկում ստեռլինը 59
տոլարը 12 ղրան, իսկ շուկայում
ստեռլինը՝ 92 ղրան, տոլարը
ղրան։ Այս բոլորի փոխարէն
«Փասան» արժէքով դրամը
սական չերվոնեցն եւ
բանկում մէկ չերվոնեցը
46 ղրան, իսկ շուկայում
ղրան։ Չպէտք է մեղադրել
շեւիկներին, նրանք հետեւ
կան են։ Ինչպէս որ աշխարհ
պետութեանց դէմ են,
էլ դէմ են նրանց դրամների
բազման։ Դրա համար էլ
իրենց չերվոնեցը ընկած
են պահում։

ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԼՈՐԷՆՍ ԵՒ ՀՈՄԵՐՈՍ

Գնդապետ Լորէնս սկսած է
թարգմանել Հոմերոսը, ինչպէս
կը գրեն Լոնտոնի թերթերը։
Ֆռչակաւոր գնդապետը
միայն ճարպիկ է Արաբները
բոստութեան մղելու, այլ նաեւ
ճարտար է ֆինլեզուներէ թարգ-
մանութիւններ կատարելու մէջ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Ընկերներ եւ հայրենակիցներ,

Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակի այս հանդիսին ինքնաբուխ ու ներհուն մեր մտածումները՝ բոլոր մեր հերոսներին, որոնք ագանելի վճռականութեամբ իրենց կեանքը զոհաբերեցին Հայոց աշխարհի ազատութեան։

Մեր երկիւղած մտածումները դառնում են եւ՝ այն անանուն բազմութիւններին, որոնք անզէն ու արդար, վայրագօրէն խողխողուեցին մեր քաղաքներում, գիւղերում, դաշտերում եւ տարագրութեան ու զուլումի անիծեալ ճամբաներում՝ աշխարհի երեսն իր գոյութեամբ ապականող մեր բարբարոս թշնամու՝ Թիւրք ցեղի ձեռքով։ Վասնզի, բոլոր նրանք, որ ընկան զէնն ի ձեռին անհեղ մարտնչումների մէջ, եւ նրանք, որ մեռան անզէն գառնուկների պէս մանուկներ, կոյսեր, գեղատի կանայք, մայրեր, պառաւներ, ու կորաքամակ, ալեզարդ ծերեր, ամէնքը նահատակւեցին Հայոց աշխարհի համար։

Եւ ահա այս խորհրդաւոր ժամին՝ մի բուռն հող կ'առնենք ու կը ցանենք դէպի արեւելք, եւ մէկ բուռն հող դէպի արեւմուտք, եւ մէկ բուռն հող՝ դէպի հարաւ, եւ մէկ բուռն հող՝ դէպի հիւսիս, մեր բիւրաւոր նահատակների անշիրիմ, անթաղ նուիրական աճիւններին ու կը մրմնջանք.

«Հանգի՜ստ ու խաղաղութիւն ձեզ»։

Ու ապա կանգնած պահ մը խորին լռութեան մէջ մեր հոգիները կը խառնենք նրանց հոգիներուն, հայրենապաշտ ու արդար մտածումներով։

. . . .

Ընկերներ ու հայրենակիցներ.

Դժուարին ու ծանր է ինձ վիճակուած դերն այս երեկոյ,

Հ. Յ. Դ. Քառասնամեակի հանդէսին ներելի չէ թէթեւ սրտով նախագահել։ Մի պատիւ է ինձ այս, որ ճնշում է իմ յոգնաբեկ ուսերը ու չեմ վարանում բարձրաձայն յայտարարել, որ սա տօնն է համայն հայ ժողովրդի։

Վասնզի ո՛չ միայն Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակն է. հապա եւ նրա ամէնէն գեղեցիկ ծնունդը եւ լոր ու նման իր ծնողին, բոլոր իր առաքինութիւններով, բարեմասնութիւններով ու թերութիւններով. եւ նրա պէս խուճապաշտ, եւ նրա պէս ասպետականութեան ու երազին սիրահար եւ նրա պէս անխախտ գաղափարի իր ընտրած ճամբին, ու նրա պէս հայ սրբազան հողի համբոյրով արբեցած։

Եւ սովորական իմաստով տօնակատարութիւն չէ այս. այլ բազկատարած ու երկիւղած երկրպագութիւն այն խոր հեռաւոր տաճարին, ուր մեր արդար ցեղի լինելութեան ողջակիզուած կատարեալ այնքան նահատակների եւ հերոսների նուիրական աճիւնն։

Սրբազան վեհյուշերի եւ ադեկոչումների ժամն է այս։

Ո՛չ փող, ո՛չ ծնծղայ,

Ո՛չ խնդում եւ ո՛չ լաց։

Այլ բաց ճակատ ու խոհական, ահա հոն ենք նայում այսօր, մերթ փառաւոր ու սրտապարար ու մերթ տրտում ու սրտաբեկիչ անցեալին նոր ու բազմաշոյ ճամբաների նախօրեակին։

Միայն աստուածները լաւ չեն նայում։

Ողբերգական մի զուգադիպութեամբ այս վերյիշումը կատարւում է այս անյայտ ու դաժան օրերում, երբ աշխարհի պատմութեան անիւը դուրս ընկած արդարութեան եւ իմաստութեան շաւիղներից, խելայեղօրէն փլրում ու պղծում է այնքան գեղեցկութիւններ։

Եւ մասնաւորապէս այս դժխեմ օրերին, մենք պարտուած ենք ու մենակ։ Շքեղ փառքեր ունենք՝ վիրաւոր, որպէս թեւաթափուած խոյանքի պահուն զարնուած արծիւ։ Հերոսութիւններ, որոնց առանց գրանի բաց կեանքով մնացին անարժան, անարդ թշնամանքի առջեւ՝ իրենց իսկ արիւնակիցների։ Եւ մէկ միլիոն մեր անզէն, արդար ժողովուրդը աշխարհի ամենէն բարբարոս, ամենէն անագորոյն ու նամարդ ցեղի՝ Թիւրքի գազանութեանց զոհուած։

Հայոց աշխարհի ազատագրական բախումների, ամբողջացածների քառասնամեայ պատմութիւնը մի դիւթական քնար է կախուածական անտառներում կախուած, որ 'ազատաշունչ հնչիւնների եւ քաղցրալուր մեղեդիների հետ եւ սրտապատառ հեծկլտանքներ ունի։

Ու վէրք կայ մեր բազուկներին։
Վէրք կայ մեր սրտերին։
Վէրք կայ մեր հոգիներին։
Եթէ լանք, արիւն է. բայց խեղդել ենք մեր արցունքը։
Փոթորիկի ենք բռնուած, բայց ճամբան գիտենք։

Անսասան ու անխորտակելի է մնում մեր հաւատը շքեղ կադարդային, որ ուշ կամ կանուխ պիտի փայլի Հայոց աշխարհի հորիզոնին յաղթանակի գինովութեան երգի պէս։

Նուիրական աճիւնով լեցուն ամէն ափաչափ է այդ հաւատքի։ Նրա վրայ հայ հողի ոգին է հսկում։

Մի՛ մոռնանք հայ ժողովրդի սրբազան հաւատը՝ թերահաւատ կասկածով, վատաշունչ բարբանջանքով։ Դո՛ւք ամէնքդ՝ որ հաւատ ունիք եւ ո՛չ յոյս, ո՛չ երազ, եւ անհամբեր ու թշուառ դում էք դէպի արշալոյսի առաջնորդող ճամբաներին առաջնորդ փուշ ու տատասկից։

Մեզ հետ է Հայ ժողովուրդը, եւ ահա նա այստեղ է իր գեղան պատկերի լռութեամբ։

Այստեղ են, արիւնակէզ ռազմադաշտերից նոր եկած եւ ներով պատած մեր հին ու նոր մարտիկները, այստեղ են հայ ազատագրութեան գաղափարի վարպետները, գրչի, խօսքի մարդիկ որոնք սակայն գնտաններ տեսան եւ ռումբերի հետ խաղացին։

Այստեղ են մեր աւագները՝ ալեզարդ գլուխներ, որոնք ուժգօրէն ապրեցին մեր ցեղի բախտի յեղյեղումները եւ կառչած մնացին գերագոյն խոստմին։

Այստեղ են մեր երէկի որբերը՝ մեր վաղուայ անգասարերի բովի մշակները։ Կենսալի, առոյգ ու խիզախ, որպէս սանձը կրծող մատաղ նժոյգներ։

Անսպառ կեղծ կատաղութիւնն են ճաշակել նրանք, լաց չունեն, գեղին աւագների սրբութեան մէջ են թաղել իրենց արցունքի յետին կաթիլը եւ այժմ հսկում տղամարդ՝ աշխարհի առջեւ են ցցուած. հայրենիք են մուռնում բոցավառ հայրենասերներ մեր սրբազան հորիզոններին նայելով Վահագնեան արշալոյսին։

Ո՛վ իմ սքանչելի զաւակնե՜ր,

Ահա տարիների բեռն տակ կքւող իմ հին ուսինը ի տես պայծառ, առնական ճակատների թափ է առնում ու եռում երիտասարդի պէս։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Բարեգործականի գրասենեակէն դրկուած 18. եւ 19 Յուլիսի թուակիր գիրերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Յայտարարութիւն Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի.— Հազիւ թէ ստանձնած եմ Հայկական Բարեգործական Միութեան նախագահի պաշտօնը եւ ջանացիր եմ անոր բարոյական եւ նիւթական կացութիւնը ամրապնդելու, չափազանց ցաւ կը պատճառէ ինծի տեսնել որ Ամերիկայի մէկ մասը բանավէճներու ենթակայ կ'ըլլայ, կասկածի տակ դնելով Միութիւնը իր նպատակներուն վերաբերմամբ:

Կը կարծէի թէ այդ գիտումնաւոր հրատարակութեանց առաջքը առնելու պիտի ծառայէր այն անկեղծ եւ վճռական յայտարարութիւնը, զոր ըրի պաշտօնի ձեռնարկելուս առթիւ, եւ որուն մէջ կը պարզէի թէ, կուսակցական ըլլալով, պիտի աշխատիմ որ, ինչպէս անցեալին իսկ կը յայտնորոշէ, Միութիւնը ըլլայ ցունց բոլոր Հայերուն, առանց կուսակցական կամ կրօնական խտրանքի:

Որպէս զի մեր Միութիւնը կարենայ լրիւ կատարել իր հիմնադիրներուն կողմէ նախատեսուած աշխատանքը, պէտք է որ բոլոր կուսակցութեանց վերաբերող համօրէն Հայերը սիրով նուիրուին անոր:

Մեր խեղճ ազգը ա՛յնքան պէտք ունի համերաշխութեան եւ բարեացակամութեան, եւ իր վերականգնումին համար հարկաւոր միջոցները ա՛յնքան սահմանափակ են, որ պարտքն մը պիտի ըլլար եթէ բոլոր Հայերը չմիանային անոր, բաղձացուած նպատակին հասնելու համար:

Հարկ սեպեցի այս նոր յայտարարութիւնը ընել, միանգամընդմիշտ, եւ եթէ անիկա բարեբար արդիւնք մը չունենայ, խորապէս պիտի վշտակրիմ:

Նախագահ՝
Գ. Ս. Կիւլպէնկեան

*** Կեդր. Վարչ. ժողովի վերջ. անգամ Պ. Պետրոս Հալաճեան խնդրոյ մը առթիւ տարակարծութեան մը հետեւանքով հրաժարած ըլլալով, ժողովը 5 դեկտեմբերի նիստին մէջ ցաւ ի սիրտ հարկադրուեցաւ ընդունիլ իր հրաժարականը:

Ինչպէս յայտնի է Պ. Հալաճեան ընտրուած էր քանի մը ամիս առաջ եւ իր պաշտօնավարութեան միջոցին ցոյց տուած էր գնահատելի եռանդ եւ աշխատանք, որոնցմէ դժբախտաբար վաղաժամ կը զրկուի մեր Միութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶՈՒԲԱՐԻ ՄԷԿ ԽՕՍՔԸ

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ վերջերս կատարուած փոփոխութիւններուն առթիւ խօսելով, Նշիտ Զուբար հետեւեալ խոստովանութիւնը ըրաւ:

«Խորհրդ. Հայաստան»ի խմբագրութենէն երբ հեռացուցին զինք իբրեւ ընդդիմադիր, անմիջապէս իրեն մօտեցան «դժգոհ»ները եւ փորձեցին շօշափել իր տրամադրութիւնները»: Զուբար չէ համաձայներ: Երեւանի դժգոհ կոմունիստները սակայն չեն յուսահատած եւ կը գործեն դեռ: Այս առթիւ կը յիշուի Քեթիկեանի խմբակը:

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ԲՈՅՍԵՐ

Հայաստան ունի բազմաթիւ անուշահոտ բոյսեր: Բուսաբան մը, Սեպեանեան, գտած է երկու բոյսեր, որոնք նորութիւններ են ամբողջ արեւմտեան երկիրներուն համար: Մէկը կը կոչուի Երեւանի օշինդր (Artémisia Erivanica), տեղական անունով «աւելի հովչան»: Այս բոյսը կուտայ քաղցրաբոյր իւղ մը:

Միւսը կը կոչուի եղեսպակ օձագլուխ (salvia dracocéphaloide), ժողովրդական անուն չունի: Կը գտնուի Դարալագեազի, Արագածայի եւ այլ լեռներու սարալանջերուն վրայ: Կարմիր ծաղիկներով գեղեցիկ թուփ մըն է, կուտայ երկու տեսակ քաղցրաբոյր իւղ:

«ԱՐԻՒՆՈՏ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ»

Այս վերնագիրին տակ «Վէչերնիայա Կրասնայա Գազետա» թերթը, որ կը հրատարակուի Լենինգրադի մէջ, կը գրէ.

—Քաղաքին մէջ ճարտարարուեստական ոչ մէկ ձեռնարկ այնքան զոհ կը պատճառէ, որքան հանրակառքը: Հանրակառքի զոհերուն թիւը կարելի է բաղդատել միայն պատերազմի դաշտի զոհերու թիւին հետ: Պաշտօնական ամէնօրեայ տեղեկատուութիւնները դժբախտաբար կը հաստատեն թէ վերջերս կացութիւնը աւելի եւս ծանրացած է, նոյնիսկ զոհերու թիւը աւելի արագ կ'աճի քան քաղաքին բնակչութեան թիւը:

1930 յունիս-նոյեմբեր շրջանին վիրաւորուեցան 772 հոգի, որոնց 225ը մեռան: 1929 տարուան նոյն ամիսներուն՝ զոհերուն թիւն էր 931, որոնց 50ը մեռան:

Կը տեսնուի որ մեռեալներուն թիւը կրկնապատկուած է այս տարի: Զոհերը մեծ մասամբ մանուկներ են:

Այս արիւնոտ արկածներուն պատասխանատուներն են կառավարները: Յետոյ, արկածներուն երկրորդ պատճառն է կառքերու բախումը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՑԶՀԵՑԷ ԿԸ ԽԱՄՐԻՆ

ՓՐԻՎԱ — Ամսոյս 19ին ուրբաթ օր իր հոգին աւանդեց կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ, հազիւ 23 գարուններ բոլորած ընկ. Անդրանիկ Փափազեան, բնիկ Մարզուանցի: Իր ետեւ կը թողու սգաւոր մայր մը, քոյր մը եւ եղբայր մը, նաեւ մեծ մայրը:

Ընկերը 4 տարիէ ի վեր Հ. Յ. Դ. Փրիվայի կոմիտէին մէջ կը գտնուէր, լիուլի կատարելով իր կուսակցական պարտականութիւնները:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ ամսոյս 20ին, շաբաթ օր կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Յ. Դօշ քահանայի կողմէ, որ այս առթիւ դամբանական մըն ալ խօսեցաւ: Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէին հարիւրէ աւելի ֆրանսացի եւ հայ ծանօթներ, ազգականներ եւ բարեկամներ ու նաեւ ընկերներ: Պսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն, Փրիվայի Ենթակոմիտէն եւ ուրիշներ:

Գրիգոր Մանուէլեան

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԵՒ ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱՅԻ

ԼԻՈՆ, 22 դեկտ — Հ. Յ. Դ. Լիոնի պատ. Միութեան երեկոյթը որ նուիրուած էր Մ. Նալբանդեան եւ Գամառ Քաթիպայի ծննդեան հարիւրամեակին տեղի ունեցաւ Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Բեմին ճակատը զարդարուած էր Մայր Հայաստանի մեծադիր նկարը՝ գծուած ընկեր Մարկոսեանէ եւ անոր աջ ու ձախ կողմերը ապակեայ շրջանակի մէջ առնուած Մ. Նալբանդեանի եւ Գամառ Քաթիպայի նկարները, գծուած մեր պատանի ընկերներէն՝ Զաւէնի կողմէ:

«Մեր Հայրենիք»ը խմբերգէն վերջ, որ երգուեցաւ պատանիներու կողմէ, Օր. Շահպազեանի եւ Պ. Ազարեկեանի կողմէ դաշնակի եւ ջութակի նուագածութեամբ, նախագահը ընկ. Ա. Ընթիքաճեան երկու խօսքով բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը: Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ, Մ. Ղազարեան, Ցարէկեան, Շէխմանեան, Զաքար եւ Գասեմեան:

Բանախօսելու հրաւիրուած էին Պ. Վ. Զուլլերեան եւ ընկ. Ա. Գառօնէ: Մէկ ժամ տեւող իր բանախօսութեամբ, Պ. Զուլլերեան տուաւ կեանքն ու գործը Մ. Նալբանդեանի, անոր պայքարները՝ Նախիջեւանի Մոսկուայի եւ Փեթերսպուրկի մէջ: Բացատրեց թէ ի՛նչ տառապանքներ տեսնելէ եւ ապրելէ վերջ, առաջին անգամ թրթռացուց «Ազատն Աստուած»ը որ թարմութեան ուժը ներարկեց ժամանակակից հայ երիտասարդութեան եւ թօթափելու համար գերութեան սերկութեան վատ ազդեցութիւնները գրեց իր հայրենաշունչ բանաստեղծութիւնները:

Նալպանտեան մեծ դէմք է անոր համար, որ հայ ժողովուրդի թմրութեան օրերուն իր պաշտամունք գլուխը կը բարձրացնէր տիրող վատ կարգ ու սարքերուն դէմ: Պայքարող մըն է Նալպանդեան ո՛չ միայն գրչով, այլ եւ իր յատուկ հրապարակախօսութեամբ: Կուռ եւ անդիմադրելի կամք ունէր, պատռելու դիմակները բոլոր անոնց՝ որոնք պատրանքով կ'օրօրէին խեղճ հայութիւնը:

Ինքն էր, որ Ս. Նազարեանցի հետ հիմը դրաւ «Հիւսիսափայլ»ին, որ կը խորտակէր հայութեան ներքին որդը, եւ արտաքին գիշատիչ կառավարութիւններ, ըլլան անոնք Թուրք սուլթաններ կամ ռուս ցարեր, եւ ճիշդ իր այս յեղափոխական յամառութեան էր որ կը զոհուէր ցարական զնդաններուն մէջ:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Ա. Գառօնէ, որ խօսեցաւ Գամառ Քաթիպայի կեանքին ու գործին վրայ: Դժուար է «Յառաջ»ի նեղ սիւնակներուն մէջ տալ ընկեր Ա. Գառօնէի գեղօյաին ամփոփումը, կեանքի մը մասին որ լեցուն է թելադրութիւններով եւ ներշնչումներով:

Հանդէսը վերջացաւ «Մշակ Բանուոր»ով:

Թ. Միրոյեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մանչեսթըրէն «Մօրնինկ Փօսթ»ի կը գրեն թէ աստայնանկներու սենդիքային վարիչ խորհուրդը հաստատ կը մնայ իր նախկին որոշման վրայ ու կը մերժէ օրավարձերու նոր սահմանաչափի հիման վրայ բանակցութեան մտնել գործատէրերուն հետ:

Այս որոշումը կը նշանակէ որ եթէ մինչեւ յունուար 5 գործատէրերը չընդունին աստայնանկներու պահանջները, այս վերջինները պիտի մերժեն աշխատիլ, որով, միայն Լանքաշիրի շրջանին մէջ, մօտ կէս միլիոն անգործներու նոր բանակ մը եւս փողոց պիտի թափի:

ՓԷՀԼԻՎԱՆՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Թուրք կառավարութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առած է մարմնակրթութիւնը: Եւ կը խորհի Պոլսոյ մէջ հիմնել հսկայ մարզարան մը, որուն համար կը նախատեսուի 175,000 սթերլին ծախք: Այս մարզարանը պիտի ունենայ նաեւ լողարգութեան աւազան մը եւ հեծելանիւի շրջուղի մը: Դպրոցներուն մէջ պարտաւորիչ պիտի դառնայ մարմնամարզը ոչ միայն մանչերուն, այլ նաեւ աղջիկներուն համար, որպէսզի մեր նախկին փէհլիվանները դառնան սփորթմէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Հայաստանի գնտական Կարմիր Խաչը կը գործէ Հայաստանի մէջ իբրեւ առողջապահական հիմնարկութիւն մը եւ կը կատարէ բարերար դեր մը՝ հայ ժողովուրդին ամէն տեսակ կարօտութեանց հասնելու տեսակէտէն:

Հայաստանի Կարմիր Խաչը զուտ ոչ միայն բժշկական խնամք եւ դեղ հասցուցած է հայ ժողովուրդին, ոչ միայն հաստատած է բազմաթիւ դարմանատուններ եւ բուժակայաններ գիւղական շրջաններու մէջ, այլ նաեւ առանձնած է անապաստան երախաներու խնամարկութիւնը եւ կարօտներու բաշխած է հագուստ եւ կօշիկ:

Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը, այս տարի, մտադրած է ձմեռուան եղանակին առթիւ Հայաստան հասցնել հագուստեղէն, կօշիկ, օճառ եւ հիւանդանոցի ճերմակեղէն, գուլպայ, գլխարկ, եւն.:

Մեր ստացած տեղեկութեանց նայելով Հայաստանի ժողովուրդը այս տարի նման իրեղէններ հայթայթելու դժուարութիւններ ունի: Զոհողութեանց եւ նեղութիւններու գնով է որ ան կը վերաշինէ մեր հայրենիքը:

Արտասահմանի հայութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ գէթ փոքր չափով օժանդակել՝ վերաշինական աշխատանքի լծուած մեր եղբայրներուն, հայթայթելով ինչ որ կրնայ պակսիլ անոնց, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ուստի, կոչ կ'ընենք Փարիզահայ գաղութին, որ մեր մասնաճիւղին տրամադրութեան տակ դնէ օգտագործելի գործածուած հագուստեղէն եւ ուրիշ իրեղէններ, զորս յիշեցինք քիչ մը վերը:

(Կնիք)

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

Փարիզի ռուսական մամուլը գնահատական տողեր կը հրատարակէ այս շարժանկարին մասին:

Ռուս սահմանադիր-ռամկավարներու օրգան «Պոսլեդնիա Նովոստի» կը գրէ.

— «Ֆիլմը չափազանց տպաւորիչ է: Պ. Կորգանեանը զուարթութեամբ եւ խնամքով հաւաքած է շահեկան նիւթեր: Հայերը իրաւունք ունին հպարտանալու տարագրութեան մէջ, իրենց կատարած նուաճումներով որոնք շատ կարեւոր են: Այս ֆիլմին պատմական արժէքը անվիճելի է: Ակամայ մեր Ռուսերուս մէջ ալ ցանկութիւն կը ծագի այսպիսի շարժանկար մը ունենալ:

Ֆիլմը խօսուն է եւ յստակօրէն կուտայ մեներգները եւ խմբերգները:

Շարժանկարին առաջին ներկայացումը «Օլմա փալաս»ին մէջ մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց ներկաներուն: Առանձին կտորները կը ծափահարուէին, ներկայացումէն վերջ ներկաները շնորհաւորեցին Պ. Կորգանեանը: Շարժանկարը ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ ոչ միայն Հայերու, այլեւ բոլոր անոնց որ ապրեցան տարագրութեան ողբերգութիւնը»:

*** Պահպանողականներու օրգան «Վոզրոժդենիէ» իր կարգին կ'ըսէ.

—«Երգն Հայաստանի» հայկական շարժանկարին ցուցադրումը հրաշալի տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներու վրայ»:

Չկան, բացակայ են մեր անմոռանալի Ուխտաւորները, Հայ ժողովրդի մտքի, առնականութեան ու կամքի հզօր վարպետները:

Չկան այլեւս:

Այստեղ չեն այսօր Քրիստափոր, Սիմոն, Ռոստոմ, Հ. Յ. Դ. հզօր անզուգական հիմնադիրները, որոնք իրենց կեանքով սերունդների հոգին գեղեցկացրին եւ իրենց մահով յաւերժական առաջնորդ մնացին, բոլոր խիզախ արդար գործերին:

Հ. Յ. Դ. բարոյական ահագին հմայքն ու անսպառ կորովը հասկանալու համար, կը բաւէ վերյիշել իր մեծ հիմնադիրների մահը, մէկը ռումբով, մէկը կամաւոր զրկանքով անձէն հրապի պէս մարած եւ երրորդը մեր աշխարհի խռովայոյզ տագնապալի օրերին զոհ համաճարակին:

Յարգա՛նք իրենց անբիծ յիշատակին:

Այստեղ չեն տասնեակներ, աննկուն հերոսները Հայոց աշխարհի՝

Սերոբ ու Դուման,
Անդրանիկ ու Մուրատ, Գէորգ Չաւուշ,
Հրայր, ու Քեռի,
Եփրեմ ու Նիկոլ Դուման,
Արմէն Գարօ, Բիւզէն,
Եւ Արամ ու Վռամեան, Պետօ Վարդգէս, ու Իշխան՝ Վանի հերոսները:

Բացակայ են իշխան Արղութեան ու իր կինը որին նոր յանձնեցինք հողին, իր ամուսնու կողքին:

Եւ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի զոհերը, Զարդարեան եւ Ակնունի, Սիամանթօ ու Վարուժան, Խաժակ, Վարդգէս, Զոհրապ ու Շահրիկեան ամբողջ այդ պլէատան մտքի, արուեստի եւ պայքարի հերոսները: Օ՛, ներեցէք ինձ, իմ յոգնած յիշողութեան մշուշը, ո՞ր մէկին յիշեմ, ո՛վ արդար հոգիներ:

Խաղաղութիւն ու հանգիստ ձե՛զ...

Ամէնքիդ, որ ընկաք պայքարով, զէնք ի ձեռին, կամ առանց պայքարի, ձե՛զ անապատների մէջ գառնուկների պէս մաշող որբուկներ, եւ հարսներ, եւ մայրեր, եւ ծերեր, ու վաստակաւոր արդար մարդիկ Հայոց աշխարհի:

Խաղաղութիւն ու հանգիստ ձեզ:

.·.

Այսօր, այս հանդիսաւոր ու խորախորհուրդ ժամին, երդւում ենք ձեր վէրքերով, ձեր տառապանքով, ու ձեր մահով որ ձեր հաւատն ու ձեր երազը մեր կեանքի վառ փարոսը կը մնայ մինչեւ որ հասնի հայ Հայրենիքի Մեծ Արշալոյսն ազատ, Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի:

Եւ ահա դառնում եմ մեր սրտերի կրակուրոց փոքրիկ Հայաստանին, որ մի օր հայ ժողովրդի հերոսով ու արիւնով Վահագնեան արշալոյսին ծնեց Մայր Արաքսի ափերին:

Արդար լինենք եւ դէպի մեզ.

Հայ ժողովուրդը աշխարհաւեր զուլումի մէջ գիտցաւ նաեւ մեծ լինել, գիտցաւ հարուածել ապրելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան անձնազոհ կորովի անվեհեր ղեկավարութեամբ:

Երզնկայից մինչեւ Գուգարք, հայկական Տաւրոսից մինչեւ Արաքս հայ ազգի ընտիրները անհզօրէն մարտնչեցին եւ Ղարաքիլիսա ու Սարդարաբադ, հին օրերի Աւարայր դարձան եւ մեր հայրերի անընկճելի կորովն ու արիութիւնն ու փառքը վերյուշեցին: Ու տեսանք պաշ մի մեծ արշալոյսը. Հայոց աշխարհի ազատագրութիւնը Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ միացեալ ու անկախ Հայրենիքի գեղեցկութիւնը ապրեցինք ազգովին:

Եւ ո՛վ զարհուրանք, համաշխարհային արիւնահեղ կատակլիզմին յաջորդող հաշուեյարդարին՝ խաղաղութեան սեղանի շուրջ, հոգեվաճառ, ամարգի եւ ուրացող անգթութիւնը յանուն մեծ ազգերի դատաւոր ծիրանի հագաւ եւ մեր զոհերի եւ արիւնի մեծութիւնը մեր թշուառութեան անհաղնութիւնն մեր արիւնն ու իրաւունքը տարրնազոյն վաճառքի հանեց քարիւղի փոխարէն:

Հայ ժողովրդի երկրորդ խաչելութիւնն էր, որ Թիւրքից յետոյ մեր «բարեկամ» մեծ, քաղաքակիրթ պետութիւնները կատարեցին:

Գրուած է այլեւս իրենց պատմութիւնը եւ մենք վերստին քար սեղմենք մեր կրծքերին, մեր ցաւը կը փշրենք ակռաների տակ ու կը սպասենք իրաւունքի եւ արդարութեան յաղթանակին, որ պիտի գայ, պիտի գայ... եւ չի կարող չգալ:

Եւ մինչեւ այդ՝ արդիական կարօտի տարսուռով մեր հայեացքը կախուած կը մնայ Արաքսի ափերին:

Մասսի ու Արագածի ստորոտին, ուր մէկ միլիոն Հայութիւնն է համախմբուած պժգնակ սպասումի յոյսերով ու յոյսերով սլակած:

Այնտեղ է մեր ազգային գոյութեան յենարանը: Նրանով եւ միայն նրանով պիտի ամրապնդուի ու գեղեցկանայ ցեղի յոյսը: Նա է կռուանը ու ապաւէնը մեր աքսորական հաւատի ու դատին:

Եւ քանի որ հայկական Տաւրոսից մինչեւ Արաքս ու Հայկական Բարձրաւանդակից մինչեւ Ախուրեան մեր աշխարհը աւերակ է ու անապատ Թիւրք հորդաների բարբարոս ոտքերի տակ:

Քանի չորս հազար տարուց յետոյ առաջին անգամ Մասիսն իր լանջերին այլեւս հայ չի տեսնում եւ Արաքսի նւիրական կոհակները դարեւ դարեւ փախչում են լալագին, ամօթանք ու անէծք են մեր ցեղի գլխին իր ներքին վէճերը, քէնն ու ոխը ու պառակտումները:

Մեր եւ մերհայրերի արիւն-քրտինքով ուռճացած մեր քաղաքական դարերի շքեղ Հայրենիքը Թիւրքին ձգած սեղմուած ենք Արաքսի ափերին եւ խեղդւում ենք անհող՝ մեր իսկ հողերի մէջ: Մինչ Մասսի ձորերում Թուրքի թնդանօթներն են որոտում:

Ահա ա՛յս է որ պիտի փշրէ եւ ծառս հանէ մեր եւ մանուանց մեր մատաղ սերունդների հոգին ու կամքը:

Տեսա՞ծ էք դարբնոցը:

Ահա վարպետը հանում է բոցավառ հնոցից շիկացած երկաթը. կրակի կատաղութիւնից խենթացած մետաղը ֆշշում է ու շանթեր արձակում, կիզիչ աստղերը վառում ու խոցոտում են վարպետի մերկ բազուկներն ու ձեռքերը. առանց հեւքի ու առանց հառաչանքի նա նետում է շիկացած երկաթը սալին եւ կանչում կռանաւորներին:

«Զարկեցէ՛ք, զաւակներս, զարկեցէ՛ք անդադրում, մինչեւ կուռ ու կոփուի խափը, որ մայր հողի կրծքից գարնանը նոր կեանքը պիտի շորթի..»:

Ու յետոյ, հնոցի մոխիրն է վերցնում մի բուռ ու ցանում այրուածքներին ու վէրքերին:

Այսպէս մեր դատը.— շիկացած երկաթ որ կայծակի անձրեւով վառում, մրկում է մեր բազուկները: Բայց փոյթ չէ, պիտի զարկենք, զարկենք մեր կռանները, մինչեւ որ կռենք, կոփենք Հայոց աշխարհի լիակատար ազատութիւնը:

Ու մեր վէրքերին՝ մեր հայրենի հողի մոխիրը կը ցանենք:

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԱՄԷՆ ՕՐ

SOIRÉE եւ MATINÉE, կը ներկայացուի

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ„ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՕՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ 5 — 12,50 ՖՐԱՆՔ, ՑԵՐԵԿՆԵՐԸ 4 — 10,50 ՖՐԱՆՔ — ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐՈՒՆ

Այս առթիւ երեւան ելած են նաեւ ուրիշ կուսակցութիւններու մէջ եղած կազմակերպութիւններ ու համայնավարներու անունները: Այս կուսակալութեանց ոստիկանութիւններուն լուր տրուած է հեռագրով: Էսկիշէհիրի մէջ ձերբակալուած համայնավարները զանազան հաստատութեանց մէջ պաշտօնավարող մեքենավարներ են:

Ծրագիրներ Սուրիոյ համար

Սուրիոյ ֆրանսական Մարզպանը Պ.Փօնսօ որ Փարիզ կը գտնուէր, իր հետ տարած է զանազան ծրագիրներ Սուրիոյ բարգաւաճման համար: Առաջին կարգին վրայ կը գտնուին երկաթուղագծերու շինութիւններ, որոնք մօտ 500 միլիոն ֆրանք պիտի արժեն. գիծ մը Թրիփոլի-Նաքուրա, Թրիփոլի-Հոմս, Բալմիր Տէրզօր, եւ այլեւայլ ոռոգման աշխատութիւններ: Ասոնք իրագործելու համար, Մարզպանը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ Սուրիոյ պատուիրակներուն հետ:

Համայնավարներու դատավարութիւնը

Սուրիոյ այլեւայլ քաղաքներուն մէջ ձերբակալուելով Պէյրութ փոխադրուած համայնավարներու թիւը կը հասնի 20ի որոնք ձերբակալուած են լուրջ հիմերու վրայ: Ասոնք վերջերս դիմում բրած էին ընդհ. դատախազին երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուելու համար. սակայն մերժուած են:

Քննութիւնները հաստատած ենթէ Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ գոյութիւն ունին համայնավար բջիջներ, կեդրոն ունենալով Պէյրութը: Ծախքերը կը ղրկուէին Վիէննայէն:

Ըստ «Լ'Օրիան»ի Պէյրութի համայնավար կեդրոնը գտնուած է վրանաքաղաքին մէջ եւ անդամներու մեծ մասը գաղթականներ են:

Բաշխօլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն գոհացում տալու համար, ամէն տեսակ զոյներէ մետաքսը ամբարած է: Այս կարօտով եւ կամ Ա. ՊԷՔԱՔՃԵԱՆի անուամբ գծագրները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել: Վճարումի համար դիւրութիւն:

Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ, 1931Ի ԱՌԹԻՒ

Եթէ կ'ուզէք նուէր մը տալ ձեր սիրելիներուն, բնաւ մի' մտածէք թէ, ի՞նչ կրնաք գնել որ հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ձերիններուն. դիմեցէք միայն

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26 rue Lesage, Paris, Métro Belleville, Tél. Ménil. 61—85

որ ձեզ պիտի գոհացնէ իր ամենավերջին, զուարթ եւ հաճելի եղանակներու փլաքներով եւ նոր տեսակի օթօմաթիք եւ փորթաթիֆ զանազան տեսակի ֆօնօկրաֆներով. ամէն ճաշակի եւ քսակի յարմար:

Ծախու ճաշարան

Համալսարանական քաղաքի մէջ միակ հայկական ճաշարանը: Ունի հայ եւ արեւելքցի յաճախորդներ: Տեւտով կարելի է գործը ընդարձակել, Քաղաքին մէջ 500է աւելի արեւելքցի ուսանողներ կը գտնուին: Գին 25,000 ֆր. որուն 15,000 կանխիկ. դիմել անձամբ կամ նամակով Agabékianի, «Au petit Gourmand» 29 Rue des Marechaux, Nancy. (M. et M.)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Վալանսի Սէնլէօզցիներու «Արեւելք» Հայր. Միութեան կողմէ, 18 րիւ Գիւֆիի, Պ. Գարաճեանի սրճարանը: Դեկտ. 27 շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ին: Արտասանութիւններ փոքրիկներու կողմէ, մեներգ, խմբերգ, նուագ. հայկական եւ եւրոպական պ արեր: Մուտքը ազատ է:

ՑԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Ցիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. եւ Հ. Կ. Խաչի Օգն. մասնաճիւղերը միացեալ հանդէս մը կազմակերպած են 4 յունուար 1931, կիրակի . ժամը 2ու կէսին Salle de Géographieի մէջ. 184 Bld. Saint Germain.

Այս հանդէսին մէջ Որբերու Օգն. մասնաճիւղը մրցանակներ պիտի տայ այն հայ դպրոցականներուն, որոնք վերջին երկու դպրոց. տարեշրջաններուն իրենց յաճախած վարժարաններուն մէջ առաջնութիւն շահած են:

Իսկ Հ Կ.Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը մրցանակներ պիտի բաշխէ այն մայրերուն, որոնց կաթնկեր մանուկները՝ յետ բժշկական քննութեան գտնուած են մաքուր եւ առողջ:

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր Հայերը: ՄՈՒՏՔԸ ԶՐԻ Է: Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ: (Կնիք)

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկալատ Ամէն օր ժ. 10 12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկալատ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և միզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակցութիւն ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

Երեկոյթ - պարահանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ 27 Դեկտ. Շաբաթ իրիկուն, Salle Renardի մէջ. 12 Rue Renard

կը նախագահէ՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Լ. Ազապէկեան (երգ), Պ. Վ. Տէվէճեան (երգ), Պ. Վ. Քնարեան՝ իր créationsներով, Պ. Զ. Ղարիպեան (արտասանութիւն),

Թատերական ճոխ բաժին: Կովկասեան եւ հայկական երգախառն պարեր Պ. Առաքելեանի կողմէ ընկերակցութեամբ Թառիստ Արզարի: Մեծ քօթիյեօն: Ճոխ պիւֆէ:

Abel'sCand orchestra.

Մուտք այրերու 10 ֆր., կիներու 7.50 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Շավիլի երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ 27 դեկտ. շաբաթ գիշեր ժամը 8 45ին Ciné Patiոի սրահին մէջ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԵՇՏՆԵՐ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պար գեղջկական տարազով:

Իջնել թիւ 1 հանրակառքով Ancienne Mairie

Մուտք 4 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

17 Յունուար Շաբաթ գիշեր

կը ներկայացնէ՝ ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Պատրաստուեցէք այս աննախընթաց երեկոյթին

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ցէսինի Զմիւռնիոյ Նահան գ. Հայրենակցական միութեան կողմէ: Այս կիրակի ժամը 3ին, իսկ ժամը 8ին պարահանդէս Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահին մէջ:

կը ներկայացուի՝ ԶԱՐ ՈԳԻՆ

Ղեկավարութեամբ դերասան Ժ. Զուլֆիեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Լ. Ղարիպեանի: Օր. Արմէն Շիրինեան դաշնակի վրայ պիտի նուագէ միջնարարներուն հայկական եւ եւրոպական կտորներ: Ժազ եւ Օրքէսթր ղեկավարութեամբ Փօզարօֆի: 20 հայ օրիորդներ հայկական տարազներով պիտի պարեն հայկ. պարեր:

Մուտք՝ ներկայացման համար 5 ֆր., պարահանդէսի՝ այր եւ կին 3 ֆր. առանձին 2 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Դուշհիսարի Հայր. Միութեան կողմէ: Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ, 21 rue Cadet. Métro Cadet.

կը նախագահէ ՏՈՒՐԷՆ ՓԻԼԻԿԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ ՍԵՒ ՀՈՂԵՐ

Եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ընտիր ժազ:

Տոմսերու գիները են՝ 10 եւ 7.50 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՆԻՍի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փոն Մայեանի շրջանի ընկերները այս իրիկուն ժամը 8ուկէսին ընկ. Ե. Խաչատուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆի Կուկունեան խումբի ժողովը իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը բոլորին կերնելու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն, իր ընկերներէն ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՓԱՓՈՒՃԵԱՆի մահուան առթիւ, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ազգականներուն եւ պարագաներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ - Գուա Քոլոմպի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բիւթանական Հայր. Միութեան առժամեայ վարչութիւնը ստանձնած ըլլալով Միութեան (որ 1924էն ի վեր գոյ է կազմալուծուած է), վերակազմութիւնը կը խնդրէ Մարսէյլի եւ շրջակայքի բիւթանացի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ ընդհանուր ժողովին ուր տեղի պիտի ա,ս կիրակի ժամը 9ին Քար տը լա Փոստի մէջ, 2 րիւ Քորպիէր: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներահիւանդութեանց (ֆրանկալատ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօրատուար: Մեզ. ճամիս եւ արագ բուժում. Խորհրդակցութիւն ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.49

(Կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ, մեր արհեստանոցին մէջ պատրաստուած:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գներու աժանութեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուի նաեւ օգտակար պզտիկ նուէր մը:

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, BC

RÉVEILLON

LE 24 ET 31 DECEMBRE

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ 61 RUE MR.-LE-PRINCE, PARIS 6)

Չափաւոր գիներով ճաշացուցակ, մսեղէն 10—15 ֆր. աղանդեր 2—4ֆր., ուրախ մթնոլորտ, մուզիքով պար մինչեւ առաւօտ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75.բ.գ.	տեսակ աւելիածա
» Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » » »
» Santos supérieur »	18	» » » »
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին:

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN„

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!

Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք Նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, առանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:

Գիները բացարձակօրէն անմրցելի ! Մէթրօ՝ de Pelletier

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.554

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
27
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

27 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1453

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս էջերուն մէջ, յատկապէս ժամանցուեցաւ չարիք մը որ հետզհետէ աւելի ակներեւ, շօշափելի կը դառնայ։

Կ'ակնարկենք աշխատանքի տագնապին։

Սակայն, կանուխ է, գործածելու համար բուն բառը,— գործազրկութիւն։

Իրականին մէջ, գործերու թուլութիւն մըն է որ կը տիրէ ամիսներէ ի վեր։ Սեւ նախանշան մը, որ կրնայ անհետանալ ձմրան հետ։ Կամ յանգիլ դառն իրականութեան մը։

Ամէն պարագայի մէջ, մեր պարքն է օրը օրին հետեւիլ տագնապին զանազան երեւոյթներուն, եւ արթուն պահել մեր հայրենակիցները, որոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը աշխատաւորներ են, հասարակ բանուորներ։

Ֆրանսայէն դուրս, տագնապը արդէն ստացած է զարհուրելի համեմատութիւններ։

Կանանչ եւ դեղին տոլարներու երկիրը աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր կը գալարուի աննախընթաց տագնապի մը մէջ։ Դեկտեմբեր 15ի պաշտօնական վիճակագրութիւնը կը ցուցնէր 300,000 գործազուրկներու յաւելում, երկու շաբթուան ընթացքին։ Նոյն տեղեկագրին համաձայն, գործազուրկներու թիւն է 5,300,000. իսկ իրազեկներ կը պնդեն որ 8—9 միլիոնէն պակաս չէ։

Գերմանիոյ մէջ, արդէն կը համրեն չորս միլիոն անգործ։

Անգլիոյ մէջ, գործազրկութիւնը դարձած է բնական վիճակ, պատերազմէն ի վեր։ Մօտ երեք միլիոն այր եւ կին — երկիր մը, պետութիւն մը կազմելու չափ ժողովուրդ — նպաստով կ'ապրին տարիներէ ի վեր։ Կը նշանակէ երեք միլիոն մարդ՝ ընդունակ ապստամբելու, ի խնդիր հացի։

Իտալիոյ անգործներուն թիւը շուտով կը յանգի մէկ միլիոնի, այն ալ հիմնուելով պաշտօնական թիւերու վրայ։ Կարելի է գաղափար մը կազմել տիրող տագնապի մասին, աչքի առջեւ բերելով Մուսոլինիի տրակոնեան կարգադրութիւնները՝ ապրանքի գինները կրճատելու, ապրուստը բանի աժանցնելու առաջադրութեամբ։

Չենք խօսիր, տակաւին, պալքանեան երկիրներու մասին, ուր տնտեսական տագնապը ամենօրեայ մղձաւանջի մը պէս կը ճնշէ տարիներէ ի վեր։ Պատերազմէն ջախջախուած Պուլկարիան տնտեսապէս ալ կը ծիւրի անդադար եւ իր զաւակներն անգամ գաղթելու հարկադրուած են։ 1924ին, 60,000ի կը հասնէր անգործներուն թիւը, իսկ այսօր արդէն կ'անցնի 200,000ը, ինչ որ ճշմարիտ աղէտ մըն է այդ անդամալոյծ եւ աղքատ երկրին համար։ Նման մտահոգութեան մը մատնուած է նաեւ Ցունաստանը, թէեւ կացութիւնը կրնայ շատ մխիթարական համարուիլ, բաղդատելով հարեւան Պուլկարիոյ հետ։

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, գործազրկութեան բազմութանի հրէշին շուքը միայն կ'երեւայ, առ այժմ։ Մասնակի արձակումներ, աշխատանքի օրերու կամ աշխատավարձի կրճատում, գործերու ամփոփում,— այս բոլորը իրականութիւն են արդէն։ Ու թէեւ անզգալի չափով, բայց յամրաբար կ'աւելնայ գործազուրկներու թիւը։ Պաշտօնական տեղեկագիրը հազիւ 5000 կը ցուցնէ արձանագրուած գործազուրկներու թիւը, ինչ որ կը նշանակէ առնուազն երկու անգամ աւելի։ Տագնապը մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ մետաղագործութեան, հանքերձեղէնի, առհասարակ արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Այս մռայլ պատկերին առջեւ, վարդապետական քարոզ պիտի ըլլար յորդորել որ ամէն մարդ իր կեցած տեղը մնայ, եւ գոհանայ իր պատառ հացով։

Ամէն պատրանք փարատելու համար, ըսենք թէ տնտեսական տագնապի սպառնալիքին առջեւ, շատերուն համար կախարդական երկիր մըն ալ, հեռաւոր Արժանթինը, անցագրի վաւերացման տուրքը երեք տոլարէն բարձրացուցած է 33 (երեսուներեք) տոլարի։

Շ.

Թուրքիոյ Հան. Պարտքերուն շուրջ

Հանրային Պարտքերու Վարչութեան Թուրք պատուիրակ Ջէքեայի պէյի միջոցաւ հաղորդուած տեսակէտը կառավարութիւնը չէ գոհացուցած։ Հանրային Պարտքի խնդիրը Գործավարներու Խորհուրդի նիստին մէջ քննուած միջոցին, թէ դեսպաններու տուած բացատրութիւնները, եւ թէ զանազան միջոցով առնուած լուրերը ցոյց տուած են որ գերման եւ իտալացի բաժնետէրերը կը հաւանին կառավարութեան առաջարկած բարեփոխումներուն եւ այս գետնին մէջ իրաւունք կուտան կառավարութեան։

∴ Էնկիւրիէն «Փոլիթիքա»ոյի կը հաղորդեն թէ պարտքերու բանակցութիւնները պիտի շարունակուին Փարիզի մէջ, Թուրք դեսպանին եւ բաժնետէրերու կողմէ ընտրուելիք իրաւատու մարմնի մը միջեւ։

∴ Ֆրանս. դեսպանը այցելած է վարչապետ Ըսմէթ փաշային եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է պարտքերուն շուրջ։ Միւս կողմէ, արտաքին գործավարը եւ դեսպանները վարչապետին նախագահութեամբ նիստ մը գումարելով, պիտի քննեն բաժնետէրերուն տրուելիք պատասխանը։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Մէկ քանի շաբաթներ առաջ, գրեր էինք թէ երկու հայեր, Անուշաւան Զատիկեան եւ Ցարութիւնոֆ որոնք իբր թէ փախեր էին Ռուսաստանէն, եւ գաղտնի մտեր Ֆրանսա, կը փնտռուէին ֆրանս. ոստիկանութեան կողմէ։ Աժէնէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ձերբակալուած է մարդ Իվանովիչ Փրոթարեան անունով ռուս մը, որ կը կարծուի թէ փնտռուած հայերէն մէկն է։

Այս անձը մէկ քանի օրէ ի վեր միայն կ'աշխատէր Ֆիւմէլի մետաղագործական ընկերութեան մէջ. կը յայտնէ թէ փախած է Փեղրոկրատի բանտէն, 1929ին, ուրիշ շատ մը բանտարկեալներու հետ, թէ փախելէ յետոյ անցած է Ֆինլանտիա եւ յետոյ Պերլին։ Եղած է Ֆրանսայի զանազան քաղաքները։ Վերջին անգամ կը գտնուէր Թահոր ուրկէ հեռացաւ աշխատելու համար Ֆիւմէլի մէջ։

Ոստիկանութիւնը կը ջանայ ստուգել այս մարդուն պատմութիւնը։ Իր բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութեան մը ընթացքին, ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց Մոսկուայէն թուագրուած բազմաթիւ նամակներ, որոնք երկու տարբեր անուններու գրկուած են։ Եւրեւան հանուած է նաեւ պահարան մը որ անգլ. գործակալութեան մըկողմէ գրկուած վաւերաթուղթ մը կը պարունակէր։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը թէեւ յետաձգուած է եւ պատգամաւորներէն շատերը կը բացակային Լոնտոնէն, սակայն մասնակի բանակցութիւնները կը շարունակուին Հնդիկներու եւ Մահմետականներու միջեւ՝ տարակարծութիւնները վերցնելու համար։ Այդ է գլխաւոր պատճառը որ կը դանդաղեցնէ խորհրդաժողովին աշխատանքները։ Լոնտոն մնացած հնդիկ պատգամաւորները կը քննեն Մահմետականներու կողմէ իրենց տրուած առաջարկները։ Այս վերջինները կարգ մը պայմաններ դրած են Պէնկալի եւ Փէնճապի մէջ՝ իրենց ներկայացուցչական իրաւունքները ապահովելու համար։ Այս նահանգներու մէջ Մահմետականները մեծամասնութիւն կը կազմեն թիւով, սակայն փոքրամասնութիւն կը մնան ընտրութեանց մէջ։

ԿՐԿԻՆ ՌԻԿՈՎ ԵՒ ՊՈՒԽԱՐԻՆ

Խորհրդային Բրավտա թերթը, մեկնաբանելով համախորհրդ. Կոմիտէի եւ Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնախումբի լիակատար նիստի աշխատանքները, չի մոռնար կրկին պախարակելու որ Ռիքով եւ Պուխարին աւելի յստակօրէն ճշդեն իրենց դիրքը բոլշեւիկեան կուսակցութեան մէջ։ «Աջ պատեհապաշտներու նախկին ղեկավարները Ռիքով եւ Պուխարին, կը գրէ, լիակատար նիստին մէջ՝ անգամ մը եւս յայտարարեցին թէ կը խոստովանին իրենց սխալը եւ թէ համամիտ են կուսակցութեան ընդհ. ուղեգծին։ Բայց կուսակցութիւնն արդէն նման յայտարարութիւններ բաւական լսած է իրենցմէ եւ կը պահանջէ որ ի նպաստ ընդհ. ուղեգծին վճռական յայտարարութիւնները հաստատուին նաեւ գործով։

«Կուսակցութիւնը իրաւունք ունի այդ պահանջելու Ռիքովէն եւ Պուխարինէն որոնք տարիներ ամբողջ՝ պայքար մղեցին կուսակցութեան ընդհ. քաղաքականութեան դէմ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տխրունիի սպանութեան դատը

Պէյրութի «Ազդակ»ը իր վերջին թիւին մէջ մանրամասնօրէն հրատարակելով Ս. Տխրունիի սպանութեան վերջին դատավարութիւնը, (15 դեկտ.), կը ծանուցանէ թէ ամբաստանեալ Սահակ Սանթուրեան անպարտ արձակուած է։

Խռովութիւններ՝ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն եւ Իզմիրէն տրուած հեռագրեր կը յայտնեն թէ սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան զինեալ կուսակիցներ Մաղնիսայի եւ Մէնէմէնի մէջ փորձեցին ժողովուրդը ըմբոստացնել ընդդէմ կառավարութեան։

Կռուի մը ընթացքին՝ շարժման պարագլուխները պաշարուեցան ոստիկանութեան կողմէ եւ չորս հոգի կորսնցուցին։ Ոստիկանութեան հրամանատարը սպաննուեցաւ։

Շարժման ղեկավարները որոնք կը պատկանին կրօնական կազմակերպութեան մը, ինչպէս նաեւ 10ի չափ անձեր որոնք ծանօթ էին իրենց յետաշրջական ձգտումներով՝ ձերբակալուեցան Մէնէմէնի մէջ։

∴ Պոլսէն առնուած վերջին լուրերու համաձայն, Մէնէմէնի շարժման մասին հակասական զրոյցներ կը շրջին։ Ձերբակալեալներու թիւն է 30։ Կ'ըսուի թէ այս շարժումը գործն է մոլեռանդ կրօնականներու եւ իրենց հետեւորդներուն, որոնք սակայն չեն կրցած ժողովուրդին մէջ ընդունելութիւն գտնել։

Մէնէմէն հանդարտած է։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Իզմիրն ալ կը շարժի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 25 դեկտ.— Արիւնահեղ բախում մը տեղի ունեցաւ այսօր, Իզմիրի մէջ, ոստիկան զօրաց ջոկատի մը եւ Թուրքերու միջեւ, որոնք ցոյց կը կատարէին ընդդէմ կառավարութեան։

Կռուի ընթացքին սպաննուեցան 3 հոգի եւ վիրաւորուեցան 20 հոգի։

Թուրք հանրային պարտքի խնդիրը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 25 դեկտ.— Թուրք ելմտական եւ քաղաքական շրջանակները կը մտահոգուին Թուրք հանրային պարտքի հարցով, որուն լուծման կը սպասուի անհամբերութեամբ, նկատելով որ կրնայ անդրադարձումներ ունենալ ընդհ. կացութեան վրայ։

Շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի երկրորդ տեսակցութեան զոր Տոլմա Պաղչէի պալատին մէջ, Մուսթաֆա Քէմալ պիտի ունենայ Ըսմէթի հետ։ Այս տեսակցութեան ներկայ պիտի ըլլան գարձեալ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պերլինի Թուրք դեսպանները։

Ըսմէթ փաշա պիտի պարզէ հանրային պարտքի խնդիրը եւ պիտի հաղորդէ գործավարներու խորհուրդին կողմէ տրուած որոշումը։ Անկից վերջ Մուսթաֆա Քէմալի գնահատութեան պիտի ենթարկէ ընդհ. կացութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրներ։

Հակաքէմալականները եւ Յունաստան

Աթէնքէն կը գրեն թէ Կիւմիւլճինայի նահանգապետը յայտարարեց որ հակաքէմալական Թուրքերը ազատ են իրենց ուզած երկիրները երթալու մինչեւ յունուար 16։

∴ «Փրօիա» խմբագրական մը գրած է 11 հակաքէմալական Թուրքերու հեռացման մասին։

Թերթը հակամարդկային գտնելով կառավարութեան այս որոշումը, կը գրէ. «Գ. Վենիզելոսի կողմէ տրուած այս որոշումը չարդարանար, մանաւանդ անոր համար որ Թուրք կառավարութիւնը, ի պատիւ իրեն, այդ իմաստով ոչ մէկ պահանջ չէ ներկայացուցած հելլէն կառավարութեան։ Հանրային կարծիքը շատ գրգռուած ըլլալով, Գ. Վենիզելոս պէտք է անդրադառնայ իր տուած որոշման»։

∴ Արտաքին նախարար Գ. Միխալաքօփուլօս յայտարարեց թէ Թրակիոյ 11 հակաքէմալական Թուրքերը Թուրք կառավարութեան չպիտի յանձնուին, բայց անոնց հեռացումը անհրաժեշտ է հելլէն-թուրք բարեկամութեան ամրապնդման համար։

Թրակիոյ Թուրքերը բազմաստորագիր հանրագրութիւնով կը պահանջեն կառավարութենէն որ 11 Թուրքերու հեռացման որոշումը ետ առնուի։

Մոսկուա կը կազմակերպէ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 25 դեկտ.— Գործավարներու Խորհուրդը վաւերացուց աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդին նոր կազմը որուն նախագահն է Մոլոթով, օգնական նախագահներ, Ռուծուտաք, Քույպիշեւ եւ Անտրէյեւ։ Անդամներ՝ Ստալին, Օրճոնիքիձէ, Վորոշիլոֆ, երկրագործական, ելմտական եւ պարենաւորման գործավարները եւ Խորհ. Միութեան դրամատան նախագահը Քալմանովիչ։

Անկից զատ կազմուած է նաեւ երրորդ մնայուն յանձնախումբ մը՝ Գործադրութեան յանձնախումբ, որուն գործը պիտի ըլլայ ստուգել ընկերվարական շինարարութեան եւ պետական կազմակերպութեան կատարելագործման մասին տրուած հրահանգներուն գործադրութիւնը։

Այս յանձնախումբին գլուխը կը գտնուի գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով՝ օգնական ունենալով Անտրէյեւը։

ՆՈՐ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Էլ Աֆրարտի Հալէպի Թղթակիցը 15 դեկտ. Թուականով կը գրէ իր թերթին.—

Ամըգի շրջանին մէջ գտնուող տեղացի ժողովուրդը չափազանց նեղուած է եւ վշտացած տեղ. կառավարութենէն, որովհետեւ ան Հայերուն նուիրած է այդ շրջանի ընդարձակ տարածութիւնները, ուր կ'արածէին իրենց կենդանիները։ Շիտակ է որ այդ հողերը բոլորն ալ պետական են, սակայն ժողովուրդը ամէն տարի կարեւոր տուրքեր կը վճարէր եւ իրենց բոլոր հօտերը կ'արածէր այդ տեղերը։

Այդ պատճառաւ Ամըգի ժողովուրդը կը բողոքէ կառավարութեան այդ կարգադրութեան եւ առատաձեռնութեան դէմ, որովհետեւ այդ հողերը գրեթէ ձրի կը տրուին Հայերուն։ Ձրի կ'ըսեմ անոր համար որ, սուրիական կառավարութեան պետը Ալեքսանտրէթի միւթեսարըֆին հրահանգած է որ իւրաքանչիւր տէօնիւմը մէկ ոսկի սուրիական հաշուելով տրուի Հայերուն։

Մենք հակառակ չենք Հայերու հողին կայուելուն, սակայն չենք ուզեր որ անոնք վնաս պատճառեն ժողովուրդին եւ իրենց հարստանան»

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փէնճապի կառավարիչը որ վիրաւորուեր էր հնդիկ ուսանողի մը կողմէ, ապաքինելու վրայ է։ Ոճրագործը մերժած է հարցաքննութեան ընթացքին որեւէ յայտնութիւն ընել։

Հնդկաստանի փոխարքան դեկրեթով մը կը բացատրէ թէ ինչու համար գրաքննութիւն հաստատած է։ Վերջերս գործածուած բազմաթիւ ոճիրներ կը փաստեն թէ թերթերու կողմէ հրատարակուած գրգռիչ յօդուածներ պատճառ դարձած են որ յեղափոխական շարժումը աւելի սաստկանայ։ Նկատելով որ կը յայտնէ փոխարքան, կարգ մը թերթեր չեն ուզեր զգոյշ մնալ, անհրաժեշտ է խիստ միջոցներու դիմել։

Մատրասի նահանգին մէջ, ամբոխը յարձակեցաւ հարկահաւաքի մը եւ ոստիկանապետի մը վրայ, որոնք խուզարկութիւն կը կատարէին ոգելից ըմպելիի վաճառատան մը մէջ։

Թարրա Վատիի մէջ (Վերին Պիրմանիա) խռովութիւնները սկսան սաստկանալ ու ծաւալիլ։ Ցեղապետ մը սպաննուեցաւ։ 500 գիւղացիներ կողոպտեցին կայարան մը, հրդեհեցին գիւղակ մը եւ յարձակում գործեցին ոստիկաններու վրայ։ Հինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան։

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 25 դեկտ.— Կ'ըսուի թէ գերման կառավարութիւնը կարծիքը փնտռած է եուկոսլաւ, ռումէն, հունգար եւ պուլկար կառավարութեանց, հինգ երկիրներու միջեւ մաքսային դաշնակցութեան մը կնքման մասին։

Ըստ Գերմանիոյ առաջարկին, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Հունգարիա մասնաւոր դիւրութիւններ պիտի վայելեն Գերմանիոյ մէջ ծախելու համար իրենց արմտիքը եւ փոխարէն՝ գերման արտադրութեանց պիտի տան նախընտրութիւնը՝ իրենց շուկաներուն վրայ։

ԿԵԱՆՔԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏՈՒՄ

Մօտ երկու ամիս է դերասաններ՝ Գ. Քոչարեան եւ Ց. Մանուկեան Թաւրիզ կը գտնուին եւ տեղւոյ դերասանների ու սիրողների հետ ներկայացումներ կուտան։

Գ. Մանուկեան օրինական ձանապարհով է եկած. իսկ Գ. Քոչարեանը ինը տարի բոլշեւիկեան կարգերը ճաշակելէ ու մի քանի անգամ էլ ցեկայի նկուղներում նստելէ յետոյ, կարողացել է ծպտեալ անցնել Պարսկաստան։

Ցնայած նա որպէս պարսկահպատակ դերասանութիւն էր անում Ռուսաստանի քաղաքներում, նորէն բոլշեւիկները նրան ճալածում էին որպէս հակաբոլշեւիկի։

Ստորեւ՝ իր պատմութիւնը.—
Թ.Ղ.Թ.Ա.Կ.Ց

Ինչպէս շատ շատերը կարողացել են իրենց գլուխը ազատել խորհրդային դժոխքից, նոյնպէս եւ ինձ յաջողւեց ազատել գլուխս կարմիր «սոցիալիստներ»ի գաժանութիւններից։

Անտարակոյս՝ շատ եւ շատ ժամուլում գրուած կը լինի նրանց գործունէութեանց մասին, եւ գուցէ ես արածով մի նորութիւն չպիտի յայտնեմ, բայց եւ այնպէս որպէս ականատես բոլոր այն բարբարոսութիւններին եւ գիւղային գործունէութիւններին, որ յատուկ են միմիայն բոլշեւիկներին, ես լռել չեմ կարող։

Նախ՝ պէտք է ըսեմ, որ այդ «Ազատ» երկրում ժողովուրդը իր ճորտութեամբ ոչինչով չի տարբերւում XVI դարու ճորտերից։ Խեղճ ժողովուրդը հեծում է կարմիր ձիրանների արիւնարբու կարգերի տակ։ Նա չունի ազատութիւն, ոչ գոյքի եւ ոչ ալ կեանքի, ժարգիկ ապրում են այսօրուան օրով, ոչ ոք վստահ չէ, թէ կարող է աղատ մնալ Չեկայի արիւնռուշտ գործակալներից։ Եւ Չեկայի սարսափը այն աստիճանի մեծ է, որ մարդիկ չեն համարձակւում, անգամ իրենց տան մէջ, իրենց հարազատների հետ խօսել ազատ։ Եւ այդ հասկնալի է, որովհետեւ ամենէն անմեղ խօսքի համար անմիջապէս ուղարկւում են «տաքաստան»։ Թէեւ ժողովուրդը ըմբոստացած, բայց անզօր է արտայայտելու իր ըմբոստութիւնը, որովհետեւ սարսափը շատ մեծ է եւ այն աստիճանի շատ են Չեկայի գործակալները ժողովրդի մէջ, որ մարդիկ հնարաւորութիւն չեն ունենար միմիանց յայտնել իրենց կարծիքները։

Ներկայիս Ռուսաստանի ժողովրդի մտածելու միակ բանը — օրուայ հացը ճարելն է, այն էլ 300 գրամ։ Ամէն մի քաղաքացի ստանում է պետական փուռերէն՝ նատուրալ վաղ, ժամի 4ին գնում է փուռի առաջ հերթի է կանգնում եւ հազիւ 5 6 ժամից ստանում իրա բաժինը, հացն է միայն, որ ամէն օր ստանում են 300ական գրամ, այն էլ մեծ դժուարութիւններով իսկ ինչ վերաբերում է մնացած կենսամթերքներին, չկայ ոչ միս, ոչ իւղ, ոչ պանիր, իսկ կօշիկի եւ հագուստի համար կարելի է միայն երազել։ Երբեմն միայն կոօպերատիվը բաց է թողնում իրան անդամների համար չորրորդ ձուկ, այն աստիճանի աղի, որ ուտել չի լինում։

Կոօպերատիվների ապակեդրոնականը բոլորովին գատարկ են, եթէ չհաշւենք Ստալինի կամ Լենինի կիսարձանները։ Ռուսաստանի կոօպերատիվների ապակեփեղկերը լցւած են Ստալինի, նրա արբանեակների կիսարձաններով եւ նկարներով։

Այժմ մի բաժակ կաթը որ պիտի տան հիւանդ երեխաների գրեթէ բացառապէս խեղձ մանուկները գրանից էլ են զրկւում. մինչդեռ իրանք կոմունիստները ամէն ինչ ունեն եւ ոչ մի բանից չեն զրկւում. ամէն ինչ նրանց տրամադրութեան տակ է.. Երբեմն, երբ մի քանիսներ բախտ են ունենում կոօպերատիվից գուրս գտնել մի զոյգ չուստ (սանտալ), ձեռներին բռնած ուղեւորւում են գէպի իրանց տները։ Ժամանակին պատահողը բռնում է նրան եւ հազար ու մի հարց է տալիս. թէ որտեղից, ինչպէս առայ, բըռնում են չուստերը, շօշափում, լուր են տալիս գէս ու գէն ու չեն հաւատում իրանց աչքերին։ Գիւղացիների վիճակը նոյնպէս շատ փաղանց ծանր է, որովհետեւ համայնացումը բոլորովին քաշ յայտնի եղբի փոքր նմոյշ նրանց կեանքից իբրեւ ականատես։

Ընդհանրապէս երկրում երբ գիւղացիները բերում յանձնում են իրենց բաժնեկը, նախօրօք պետութեան կողմից նշանակած քանակութիւնը չեն կարողանում տալ, այսինքն պետութիւնը ամէն մի անհատին նշանակել էր 50 փութ, իսկ երբ գիւղացին բերում էր 49 կամ 48 փութ (այդքան բերք էր ստացած) բռնում էին նրան բանտարկում եւ աքսորում, գրաւելով նրա ամբողջ ունեցածը։ Ամենուրեք բանտերը լիքն է գիւղացիներով։

Գալով գեղարուեստին, պէտք ասել, որ ազգանգստաւոր գերասաններ, եւ աւ հասարակ կուլտուրական հիմնարկները ամբողջութեամբ գտնւում են կոմսամոլների (կոմերիտների) ձեռքը, նրանց թելադրանքով է որ աշխատում են փառասէր գերասանները եւ ունենում է իրա բացառական ազդեցութիւնը, որովհետեւ գերասանները հնարաւորութիւն չունեն բեմադրել այն պիէսները, որ ժողովրդից սիրւած են եւ գրա փոխարէն բոլշեւիկեան պայքարի անրովանդակ եւ հակագեղարուեստական պիէսներ։ Արուեստը նոյնպէս ճորտացրել են գեղարուեստասէրներին եւ գեղարուեստը բոլորովին խեղդել են։

Ինչպէս դպրոցներում, նոյնպէս եւ իրենց ակումբներում ու զանազան ժող-ժերում, ուժեղ կերպով պայքար է մղւում կրօնի Աստուծոյ եւ առհասարակ այն բոլորի դէմ, ինչը բուրժուական ամբողջ Ռուսաստանում չի կարելի լսել եկեղեցու զանգերի ղօղանջը։ Եկեղեցիներ քանդելու մի գիւղային միջոց են հնարելու բոլշեւիկները, կանչում են այս կամ այն ավղի եկեղեցու քահանային, տալիս են նրան հրահանգ հաւաքել այն բոլոր հաւատացեալների ստորագրութիւնը, որոնք ցանկանում են եկեղեցի ունենալ։ Երբ քահանան դիմում է ժողովրդին, շատ քչերն են ստորագրում, չեն ստորագրում միմիայն այն պատճառով, որովհետեւ գիտեն, որ եթէ ստորագրեն, իսկոյն եւ թէ որպէս հաւատացեալների զաւակներ նրանց երեխաներին գուրս են շպրտելու դպրոցից եւ զրկւելու են հացի տալոնէն։

Ահա այսպիսի կեղծ միջոցներով է որ ատիպում են եկեղեցիները քակել եւ յետոյ ատանց ամաչելու իրենց լրագրներում յայտարարում են որ մենք չենք քակում եկեղեցիները, այլ ժողովուրդը ինքն է իր ցանկութեամբ քակում։

Թշուառ ժողովուրդ, դեռ շատ պիտի տանջւի՜ս։

Գ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ (դերասան)

Ց. Գ.—Աւզանը գրելուց յետոյ պիտի յայտնեմ յարգելի ընթերցողներին, որ դերասանը իր ինը տարուայ լեիւ յուշերը պատրաստում է ուղարկել «Հայրենիք» ամսագրին։

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՋՈՒԽԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄՆ Է

Եթէ ընկեր փոխքեսնի Յոստվարով ամաչցնելու, Երուսաղէմ է բոլոր խաչագողներուն ապաստանավայրը։ Հոն է որ կը հաւնեան բոլոր խաչագողութիւնները։

Բնական է որ Պարոնիկեան յունիը հոն տանէր։ Հարկաւ ան ալ գիտէր թէ Երուսաղէմը Պրոպագանդի ապաւէն է որ կը պարտէ բոլոր ազգերը, ու մաքո՞ւր կը գայնէ քուրը մանաւ ելլագութէ Ս. Յակոբայ վանքին մէջ կոնօյ իր ուզածը ընել, որովհետեւ վաղուց մարեր է եղեր Դուրեանին բարի յանուը։

Պարոնիկեան առաջին անգամ «Սիոն»ը կը ծանէէ։ Ան թերթն է որ պահ մը փորձեց բանեց մը ըլլալ Դուրեանի կենդանութեանը, եւ որ հիմա ծիծաղը կը բերէ մարդուս, եթէ սիրա ընես ծայրէ ծայր կարդալ։

Արդ «Սիոն»ն է որ Պարոնիկեանի յառաջագահը կ'ըլլայ Երուսաղէմի մէջ։ Սակէս կը նկարագրէ ան իր եւ մեր հերոսը.

«Անկէ քանի մը տարի առաջ Թերթերէն լսեցինք Տոքթ Պարոնիկեանի անունը ակայն՝ ինչպէս իրողութիւն է մեր մէջ, թերթերուն գրածին կարելի չըլլալով բացարձակ վստահիլ, մանաւանդ որ կուսակցական հակառակութեան պատճառաւ անպատ գրուածքներ ալ երեւցան թերթերու մէջ իր անուան շուրջ՝ ճշդելու գաղափար մը չունէինք իր մասնիւրայ ժամանակ մը վերջ, երբ ինք անձամբ հոս Երուսաղէմ եկաւ բանախօսելու համար իր գործին եւ նպատակին շուրջ, մօտէն ծանօթանալով եւ ՄՏԵՐԻՄ ՑՈՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ մշակելով իրեն հետ՝ ճանչցանք բուն Պարոնիկեանը, անկեղծ եւ գործունեայ հայը»։

«Սիոն» այս յառաջաբանէն ետք կը սկսի լոյծնացութեն փառաբանութեան։

«Տոքթ. Արմենակ բնիկ վանեցի է, եւ անգամ եղած է ատեւռյն Երիտասարդաց Քարոզչական Միութեան, որուն անդամները՝ վաղուան երիտասարդներ՝ նպատակ ունէին կրօնական ու բարոյական բնոյթի մթնոլորտ մը ստեղծել Վանի մէջ։ Պատերազմի ընթացքին, երբ ամէն ինչ կ'աւրուէ, ինքը նոյն ոգիով եւ յարտսյայով Գերմանիա կը հաստատուի։ Հոն կ'ունենայ տսուառնապանութիւն եւ բժշկութիւն, եւ ծանօթանալով գերման ժողովուրդին եւ լեզուին, կը տեսնէ որ գերման միսիոնարութիւններէն անանք յանուն Հայոց բարեսէր եւ հայասէր Գերմաններէ դրամ կը հաւաքեն եւ սակայն բուն նպատակին չեն գործածեր, այլ՝ իրենց կրօնական պրոպագանդին։ Աւսոր աւքթ. Պարոնիկեան՝ ազգասիրական ոգիէ մղուած՝ գործի կը լծուի Գերմանիոյ մէջ, քարոզելով «Դուք ձեր դրամը հայասիրաբար կուտաք այս միսիոնարներուն Հայոց համար, սակայն անոնք իր բուն նպատակին գործածեր, այլ իրենց կրօնական պրոպագանդին կը շահագործեն։ Եթէ կ'ուզէք Հայոց օգնել, ուղղակի Հայոց միջոցաւ օգնել իրենց, որպէսզի կարենան ինքզինքնին գալել, եւ գործուած անիրաւութիւնը դարմանելու» Այսպէս հակառակութիւնը կը սկսի անոնց եւ իր միջեւ, բայց աւքթորը ըլլալով ազգերին խօսող մը, եւ գործունեայ ու եռանդուն քարոզիչ մը, կը գրաւէ բաւական թիւ մը իր կրօնական եւ չինիչ ճանբրակիւյն հետ կը հրաւիրուի խօսելու շատ մը եկեղեցիներու բեմերէն, եւ իր Արեւելքցիի վաղվաղուն երեւակայութեամբն ու անկեղծ խօսքերովը համբաւ մը կը չինէ իրեն՝ ի նպաստ իր գործին»։

Օտանը այսքան առղանդաւոր չէր իր հերոսը բեմ հանելու համար..

*
* *

Բերքը տանուա՞ն էնքեւն...

Ա Պարոնիկեանի ատենեկագրին 3րդ էջը կը զարդարէ նկարը Երուսաղէմի պատրիարքական փոխանորդ Մեսրոպ Եպս. Նշանեանի, որ ընդունէր է Պարոնիկեանը, իր հաւանութիւնն է տուեր անոր ձեռնարկին բացման, եւ օրհներ է անոր գործը։

Ուրեմն չո՞րրորդ հայ եպիսկոպոսը որ Պարոնիկեանին ճանբը կ'իյնայ, ու բախտախնդրի մը կը բանայ Ս. Յակոբայ դռները։

Եւ երբ գլուխը ձեռք կ'անցուի՞ գիւրի՞ն է մարմինը ընձեռել։

Պարոնիկեան գիտէ ատոյն իր գոհերը ընտրել։

Տեղեկագրին 10րդ էջին վրայ կայ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Դպրոցի տեսուչ Սիւրեղ վրդ ի նըկարը՝ հետեւեալ ծանօթութեամբ.

«Հաւատացեալ աստուածաբան, որուն կապուած Պարոնիկեանի հետ Ցանկութիւն ունի երթալ Խրիմեան Ճեմարան իբր աստուածաբան գործակից»։

Ուրեմն ա՛ռալ անտան է չէքին ատարակը։

Ուրեմն հաւատացե՞ր է այս խեղճն ալ թէ նիերթ մը կը պատուիչէքին ատարակէն՝ եթէ ժայռ պատ մը...

*
* *

Բայց մարդուս մազերը փուշ փուշ կ'ըլլան, երբ կը բանայ Պարոնիկեանի ատենեկագրին 7րդ էջը, ուր Պարոնիկեան ինքզինքը լուսանկարած է Երուսաղէմի նորընծայ արեղաներուն հետ, պատկերին կցելով հետեւեալ ծանօթութիւնը.

«Այս եպիսկոպոսներուն, իբրեւ բացառութիւն, Տոքթ. Պարոնիկեան վեց օր շարունակ աւետարանեց (evangelisieren)»։

Գերմաներէն եկած հաստոռակ բախտախնդիր մը պիտի աւետարանէ՛ Երուսաղէմի նորընծաներու։ Վե՞ց օր շարունակ։ Իրբեւ բացառութի՛ւն..։

Ո՞ր ինկեր է Ս. Յակոբը հիմա, Դուրեանին մեռնելէն ետքը։

ՇՐՋԻԿ

«ՀԱՅԵՒՌՈՒՍՄԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍՄԱՆՑ ՇՐՋԱՆԱԿ»

ՊՈՒՔՐԷՇ. (Սեփ. Թղթ.).— Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը կազմած է «Հայ եւ Ռումէն Բարեկամութեան Ռումանց Շրջանակ» մը՝ որ նպատակ ունի ամրապնդել հոգեկան կապերը հայեւրումէն ժողովուրդներուն միջեւ, եւ որ պիտի ունենայ իր պարբերական հաւաքոյթները ուր ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարուին հայ եւ ռումէն ժողովուրդներուն միջեւ, եւ որ պիտի ունենայ իր պարբերական հաւաքոյթները, ուր ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարուին հայ եւ ռումէն պատմութիւնն ու արուեստը հասարակաց շահեկանութեան նիւթերու շուրջ։

Շրջանակը կը գանուի ուսուց. չապետ փրոֆ. Եօրկայի նախագահութեան տակ եւ անոր կը մասնակցին պետական կարկառուն դէմքեր, ուսուցչապետ, ակադեմիայ անդամներ, արուեստագէտներ եւ շատ մը յայտնի մտաւորականներ։

Ստորեւ կուտանք այդ առթիւ ստացուած նամակները.—

Զինուորական Թանգարանի տնօրէն Զօր. Ռօզէթի կը գրէ.

«Հաճոյքով կ'ընդունիմ մաս կազմել Հայեւռումէն բարեկամութեան ռումանց շրջանակին»։

Ցայտնի արուեստագէտ եւ արուեստի քննադատ Ն. Ն. Թոնիցա կը գրէ.

«Ստանալով ձեր հրաւէրը, որ այնքան պատուաբեր է ինծի համար, կը փութամ պատասխանել թէ ամէնեւհայ մերձեցում մը միշտ մօտ է սրտիս, եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ իմ բարոյական աջակցութիւնս պիտի ընծայեմ ձեր գեղեցիկ նախաձեռնութեան յաջողութեանը համար»։

Գրագիտուհի Ցհ. Սմարա կը գրէ.

«Ցարգանքով կ'ողջունեմ ձեզ եւ կը յայտնեմ թէ հաճոյքով կ'ընդունիմ ընկերակցութեան մասնակցիլ։ Ձեր տրամադրութեան տակ եմ բանախօսելու համար Ս. Ղազարու հայ վանքին մասին։»

Ծանօթ նկարիչ Շթէֆան Փոփէսքու կը գրէ.

«Ինքզինքս մեծապէս պատուուած կը զգամ ձեր առաջարկին համար հաճոյքով կ'ընդունիմ մաս կազմել Շրջանակին, թէեւ յոյժ բազմակայ կ'ըլլամ Պուքրէշէն եւ իմ գործակցութիւնս հետեւաբար սահմանափակ պիտի ըլլայ այս հաւակրելի ձեռնարկին մէջ։ Այսուհանդերձ հայ մեծ ժողովուրդը, աշխատական իր արուեստին ու տառապանքովը, արժանի է ամէն ջանքի, եւ պատրաստ ենք գայն ընել»

ՄԻԼԱՆԻ ՈՒՍԱՆ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԼԱՆ (Սեփ. Թղթ.).— Ցաւալի նախորդ թիւերէն մէկուն մէջ հաճոյքով կարդացի Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան մը կազմութեան մասին։

Հակառակ անոր որ Եւրոպայի գրեթէ բոլոր համալսարանական գլխաւոր կեդրոններուն մէջ ցրուած բազմաթիւ ուսումնատենչ երիտասարդութիւնմըկ՝ապրի,կազմակերպուած ուսանողական միութիւններ մատի վրայ կարելի է հաշուել։ Ճիշդ ասոր համար յաջողութեան եւ յարատեւութեան մաղթանքներով պէտք է ողջունել ամէն նորակազմ ուսանողական միութիւն եւ քաջալերել այն մէկ երկու ուսանողական միութիւնները որ երկար ժամանակէ ի վեր կազմուած, արդէն 5-6 տարուան կեանք եւ գործունէութիւն մը ունին եւ մեզի կը ներկայանան աւելի լեցուն բարիքներու հեռանկարով։

Այս միութիւններու կարգին, ապահովաբար լաւագոյն տեղը պէտք է տալ Միլանի Հայ Ուսանողական Միութեան, որ 1923էն ի վեր անընդհատ, եւ միշտ եռանդուն կը շարունակէ ապրիլ եւ գործել, տարուէ տարի աւելցնելով իր անդամներու թիւը եւ ընդլայնելով իր գործունէութեան հորիզոնը։ Բախտաւոր Միութիւն, որ կրցած է գաղափարի մը շուրջ համախմբել բազմաթիւ ուսանող երիտասարդներ եւ գանոնք լծել ներդաշնակօրէն քանի մը շատ յստակ նպատակներու իրագործման, որոնք ամփոփուած են իր ծրագրին մէջ։ Եւ եթէ միութեան մը արժէքը կը չափուի իր հետապնդած նպատակներու արդէն եւ համապատասխան գործունէութեան մը նաւաճուններէն, ապա ուրեմն պատի՛ւ այս Միութեան անդամներուն, որ կրցած են գործը միացնել գաղափարին։

Առանց անդրադառնալու Միութեան նախորդ տարիներու գործունէութեան, երկու խօսքով հոս կ'ուզեմ ներկայացնել իր գլխաւոր գիծերուն մէջ Միութեան 1929-30 շրջանի աշխատանքները։ Միութիւնը գործած է երկու ուղղութեամբ.— Նախ զանազան ձեռնարկներով դիւ... րուն որ ազգային հարցերու մէջ զարգանան, հմտանան եւ ... եւ երկրորդ. Միլանի հայ համայնքին մէջ արթուն պահելու ... լով ազգային ... օգնելով գաղութին բարոյական եւ օգտուելով անկէ նիւթապէս, (Միութեան նպատակներու իրագործման եւ ոչ թէ ուսանողներու անհատական բարօրութեան համար)։

Միութեան «Րաֆֆի» գրադարանը, ձօնուած մեր մարգարէական վիպասանի յիշատակին, արդէն այսօր նախանձելի հարստութիւն մը ունի, գրի եւ գրականութեան սիրահար միլանաբնակ հայրենակիցներու աշխատութեամբ տակ գտնուող 1100ի չափ հատորներ, որոնցմէ 200 հատը միայն՝ եւրոպական գիրքեր, բառարաններ, եւ Աստուածաշունչ մեր վաստակաւոր գրողներու գործերը, հայկական պարբերականներ միւռոնի բոլորովը օծուն։

Վիճաբանական դասախօսութիւններ, զորս Միութիւնը սկսած է կազմակերպել երեք տարի առաջ, այս տարի ալ ուսանողական եւ երիտասարդական շրջանակի մը մէջ եռանդով շարունակուեցան։ Ահա... այս տարուան դասախօսութիւններու նիւթերէն քանի մը նմոյշներ.—

Մեծ Հայքի պատմական աշխարհագրութիւնը (ուսանող Ր. Ճանիկեան), Միսաք Մեծարենցի կեանքն ու գործը (ուսանող Կ. Գասպարեան), Լամարթին եւ Դուրեան (ուսանող Վ. Սրապեան), եւայլն։ Իւրաքանչիւր գրուցէ վերջ, հասարակաց վիճաբանութեան առարկայ դարձած են մասնաւոր ընթերցումով «Ցուսաբեր»ի մէջ «Հաւատացող Սերունդը» վերնագրին տակ եւ Թանատոս ստորագրութեամբ շահեկան՝ յօդուածաշարքի միտքերը եւ Մայքըլ Արլէնի ծանօթ եղելութը, որ իր աւտնին այնքան աղմուկ հրապարակը։ Փափաքելի է որ այս դասախօսութիւնները կամ գրութիւնները ինչպէս կը սիրեն յորջորջել զանոնք Միութեան անդամները՝ խոշոր բաներ գործածած ըլլալու համեստութեամբ, մեր աւելի եւ աւելի շահեկան ձեւով՝ յարատեւութեամբ շարունակուին, նկատի առնելով անոնց օգտակարութիւնը ազգային յայտնալով պատրաստուող ներահաս ուսանողներու համար։ Միութիւնը 1929 30 շրջանին կազմակերպած է նաեւ երկու թատերաներկայացումներ, —երկրորդը Միութեան հնգամեակին առթիւ— որոնց զաւութը սիրայօժար կալ եղած է. դերակատարներու բաղձանքներու մեծ եւ պզտիկ թերութիւններուն վրայ տեսակ մը ներողամտութեամբ նայելով՝ այս՝ հակառակ համեստ մասերին, զոր Միութիւնը կը ... երկու ներկայացումներուն, իր նպատակներու իրագործման համար նիւթական ... բոլ գումար մը ապահովելով։

Հոս ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել թէ Միլանի գաղութը մինչեւ այսօր — եւ կը հաւատանք աւելի վերջն ալ — կրցած է գնահատել Միութեան ջանքերն ու ձեռք բերած արդիւնքները, երկուքին համար ալ հաւասարապէս օգտակար։ Այս տարի Միութեան անդամներու թիւը նորանոր ընդունելութիւններով բարձրացած է 37ի, պատկառելի թիւ մը մեզի յոյս կը ներշնչէ թէ Միութեան գործունէութիւնը տարի պիտի ըլլայ աւելի բեղմնաւոր։

Միութեան պատասխանատու անդամի մը յայտարարութեան համաձայն, այս տարի Միութիւնը նորանոր ձեռնարկ[illegible]

ԿԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Սեփ. Թղթ.)— Վերջին չորս շաբթուան ընթացքին երեք հանդէս տեղի ունեցաւ, որոնց առանց հայ գաղութին գէթ մէկ մասին ներկայութեան։ Զուտ գիշերով վերագրել կազմակերպիչներու եւ հասարակութեան որեւէ մէկին, պէտք ուզէի անգամ մըն ալ կրկնել թէ ափ մը հայերուս համար ազգ. գոյութեան միակ երաշխիքը յաճախ իրարու քով գալով կարելի է ապահովել։

Ամփոփենք անցուդարձը։

** Հայ մարմնակրթականը կազմակերպած էր Նոյեմբերի վերջը պարահանդէս մը։ Քաջալերելի են մեր տղաքը իրենց ջանքերուն համար բայց պէտք թելադրենք աւելի հայկական ոգի։

** Ցիկին Բագդալ առաւ. դեկտ. ին երեկոյթի իրիկունը իր երկրորդ ներկայացումը՝ «Ուշ լինի, նուշ լինի», մասնակցութեամբ սիրողական ուժերու, բացի իրմէ ամէնքը սիրողներ են, հետեւաբար պէտք է առնել ներկայացման ոգին եւ ջանքը իբր հայ լեզուով տրուած գործ։ Մէկ հայ երգ աւելի տաք է ազդելու մեր սիրտը, քան տասը օտար համերգ՝ ճոխ եւ արուեստով անթերի։

** Ուրբաթ, 19 դեկտ. Բոլոյթքոպֆ սրահին մէջ պարեց Օր. Սիմա Ներսէսեան, որ Պերլին եւ Փարիզ ուսանելէ վերջ Պոլիս վերադարձած եւ լաւ ընդունելութիւն գտած է հոն իբր «Թուրք գեղեցիկ արուեստից միութեան» հիւրը։ Պարիզու իր նոր ոճով, բուռն ծափերու արժանացաւ նաեւ հոս։ Ներկաները բացառաբար օտարներ եւ արուեստագէտներ էին։ Ցաւանք որ տեղիս հայերն ալ առիթ չ'ունենան իր պարը վայելելու։ Մանաւանդ իր Շերցոն Մենտելզոն'էն եւ պարսկական պարը յաջողագոյն պարեր են, զորս ծափահարութիւններու վրայ կրկնեց այն գիշեր։

Պ. Ֆրունզեան

ները կարգին, ժամագիր է հրատարակել նաեւ պարբերական մը։ Համոզուած մեր իրականութեան մէջ անոր ունենալիք օգտակարութեան։ Այդ յայտարարութիւնը մենք կը համարինք նախաձեռնութեան խոստում եւ յաջողութիւն ու յարատեւութիւն մաղթելով անհամբեր սպասենք անոր երեւումին։

Ա. Տ.

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԵԱԶԸՄ ԳԱՐԱՊԷՔԻՐ ԿԸ ԽՕՍԻ

«ՎՏԱՆԳԸ ՆԱԽԱՏԵՍԱԾ ԷԻ ԵՍ»

Նախկին «Թէրաքքըփէրվէր» կուսակցութեան նախագահ եւ նախկին երեսփոխան Քեազըմ Գարապէքիր «Հիւր Աատմ»ի մէջ երկար յօդուած մը գրած է, խնայողութեան շաբթի մասին իր խորհրդածութիւնները պարզելով։

Իր յօդուածին մէջ Գարապէքիր կը յայտնէ թէ ութ տարի առաջ երբ նախագահն էր Իզմիրի տնտեսական համաժողովին, նախատեսած է թէ երկիրը հետզհետէ զինուորական փայլուն յաղթանակներուն, տնտեսական աղէտալի պայքարի մը նախօրեակին կը գտնուի ու ատիկա ապացուցած էր փաստերով եւ վիճակագրութիւններով։

«Քանի՛ քանի անգամ գիտել տուեր էի թէ մեր ներածումներն ու արտածումները հաւասարակշռուած չեն եւ միլիոններով բաց ունինք։ Մատնանշեր էի վերահաս վտանգը եւ այն աղէտը թէ մեր ազգային հարստութիւնները կը փճանային անպատճառ։ Բնական հարստութիւններու ի զուր անցնելէն զատ, ցոյց տուեր էի նոյնպէս մեր ճարտարարուեստի վիճակը եւ ըսեր թէ ազգը ոչ թէ իր անցեալով, այլ ապագայով պատասխանատու է։ Ասոնց առջեւ կորսնցնելու, զինուորական յաղթանակաց կողքին պէտք է շահիլ նաեւ տնտեսական յաղթանակներ։

«Իզմիրի համաժողովէն զատ, 1341 փետր. 5ին, Ազգ. Մեծ Ժողովին բեմէն աղաղակեր էի թէ դարձեալ թէ անդունդի մը եզերքը կը գտնուինք, այս առթիւ կարգ մը թելադրութիւններ ալ ըրեր էի։ Եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, պնդեր էի թէ մեր առեւտրական հաւասարակշռութիւնը քանի մը տարի վերջ աղէտի մը պիտի առաջնորդէ երկիրը։ Այս խօսքը երկու տարի առաջ նաեւ կրկնեցի շահագրգռուողներուն։

1930ի վերջին ամսուան մէջ, այսինքն ութ տարուան դադարէ մը յետոյ, այսօր կը տեսնենք խնայողական շաբաթ մը։ Կը լսենք պատասխանատու անձերու, մասնագէտներու յուզումնալից ճառերը։ Կ'ըսեն թէ ազգային վտանգ մը կը սպառնայ մեզի, եւ եթէ խնայողութիւն չընենք երկիրը պիտի գտնուի տնտեսական քայքայումի մը սպառնալիքին ներքեւ։ Այս բոլորին իբր գործօն իբր յօդուածէ բաղկացած կանոնագիր մըն ալ պատրաստեր են եւ որոշուեր է պատասխանատու նկատել ամէն անոնք որ տեղական ապրանք չեն գներ։

Բայց ի՞նչ օգուտ աւելի վերջ. եթէ ազդանշան տալ այն ատեն, երբ նոյն վտանգին լուսմին մէջ կը գտնուինք։ Հակառակ անոր որ ութ տարի առաջ մատնանշուած էր այդ վտանգը եւ բազմաթիւ բեմերէ աղաղակեր էինք, այս պարագան, ինչո՞ւ չյարգեցին այդ ձայնը. ինչո՞ւ ալ գոցեցին անհատական թէ ազգային մահուան ներուն։

Այնպիսի ատեն մը, երբ միայն, շաքարին գինը կէս ոսկիէն վեր է, բաւական չէ միայն գրաւական խնայողութիւն յանձնարարել բազմանգամ եւ ազգաս ընտանիքներու։ Այլ, աւելի օգտակար է կենալ, առողջութեան խնայողութիւնը կիրարկել։ Այսպէս աւելի լաւ է շաբաթ մը առաջ չառնել եւ թոյլատրել որ ամէն ինչ աժան ծախուի։

Այս պահուն ամէն կողմ փութկոտութիւն մը կայ խնայողութեան մասին խօսելու, գոռելու համար։ Լա՛ւ ուրեմն, ինչո՞ւ ութ տարուան մէջ այս աղքատութեամբ մէկը բառ մը չարտասանեց։ Ինչո՞ւ Ռօտֆհեաւ կառավարութիւնը հրահանգ չէր տուած,

Այս աղէտալի երեւոյթին ախտանիշ եղանք նաեւ այն օրերուն, երբ Իզմիրը գրաւեցաւ։ Հեյլէն զինուորները զրահաշղթեկներու նման Իզմիր մտան, Թողէ՛ք ժողովուրդը, անզլիայն զինուորներն անգամ ձայն չհանեցին։ Պատճա՞ռ։ Ռօտֆհեաւ հրահանգ չէր։ Այսօր ալ նոյնը կը պատահի տնտեսական թշնամիին համար։ Կը հետեւի թէ մեզի սովորութիւն եղած է միայն հրամայուածը գործադրել. կը նշանակէ թէ մեր ազգային ցաւերուն դարմանը գտնուած չէ տակաւին։

«Ցաւը հետեւեալն է.— Հին շրջաններուն, կայսրերը իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին ճոխ եւ անհոգ ապրիլ կարենալու համար, ազատ չէին ձգեր անհատական եւ քաղաքական կազմակերպութիւններ, այլ նախաձեռնողները փճացնելով ժողովուրդը անդադար սմքեցնելու քաղաքականութեան կը հետեւէին։ Եւ այս կերպով փճացուցին անհատական եւ հանրային նախաձեռնութիւնը։ Յետագայ շրջաններուն ալ չէրցած արմատախիլ ընել այս ժառանգութիւնը, եւ փոխանակ կարծիքները յարգելու, ճմլեցին իրենց անհամաձայն անձերը։ Եւ արդիւնքը նոյնը եղաւ։

«Նուրօզացիները, որոնք ամէն նկատումէ, մէկէն վրայ մէկ կ'ուտեցնեն եւ այս ձեւով կը յառաջդիմեն։ Իսկ Արեւելքցիները առաւելի մեծ հոգ. կրթականութեան զինեն գոյնզգոյն գանազան կապերով եւ փոխելով, մէկէն մէկ կը հանեն եւ արգիլեր զերոյի կը վերածեն։ Այսպէս եթէ ութ տարի առաջ ախտը գրուեր անտեսուած վտանգին, եւ ամէն տարի ցոյց տրուած միջոցներէն մէկ աւելնար, այսօր ութ միլիոն կ'ըլլար։ Մինչդեռ մէկէն մէկ հանուեցաւ եւ այժմ ութ տարի յետոյ, մեկով է որ հրապարակ կ'ելլենք։ Մաղթենք որ այս անգամ ալ մէկէն մէկ չհանուի»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽԷ՞Ն

«Պրոլետար» կը գրէ (25 դեկտեմբեր).—

Վերջերս Երեւանի մէջ, լուսաւորութեան գործավար եղբայրներու նախագահութեան առկ տեղի ունեցաւ հայ լեզուի ուղղագրութեան մասնագէտներուն յանձնաժողովին վերջին նիստը, որուն կը մասնակցէին Մալխասեան, Ղափանցեան, Աճառեան եւ Աբեղեան։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, յանձնաժողովը ընդունեց Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտի մշակած ուղղագրութիւնը, որ բարեփոխուած է։

Այդ ուղղագրութեան մասին տրուած որոշումը պիտի ներկայացուի կենտ. Գործադիր կոմիտէին, վաւերացնելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՓՈԽԵՆ

Կուսակցական վերջին վէճերէն յետոյ, Թերթերուն խմբագիրները հրաժարեցնելէ ետք, ուրիշ փոփոխութիւններ ալ կատարուած են Հայաստանի վարիչներուն կողմէն մէջ։

«Պրոլետար» կը գրէ (9 (դեկտ.) թէ դեկտեմբեր 6ին գումարուած ժողովի մը մէջ, իբրեւ ընդդիմադիր, կեդրոնական կոմիտէի կազմէն դուրս հանած են Աւըշարեան եւ Ցեւեան։ Հրաժարեցուցած են Կոսեանը, (ինչպէս նախատեսած էինք), Ամատունին եւ Բունիաթեանը։

Անդրկովկասի երկրային կոմիտէին որոշումով հրաժարեցուած են Քոթուշեան, Միքօյեան, Զոլեան, Հանէսօվեան։

Հայաստանի նոր կեդր. կոմիտէն կազմուած է հետեւեալներէն —

Աղամալեան, Ցաֆրեան, Անանեան, Արուշեան, Բազիզաւե, Ալի, Վարդանեան, Գոլոյեան, Ցալեան, Տէր Գաբրիէլեան եւ Խանջեան։ Քարտուղարութիւնը կազմուած է հետեւեալներէն — Խանջեան, Վարդանեան, Գոլոյեան։

Հայաստանի Կեդրոնի կեդր. Ցանձնաժողովի նախագահ Մոնդոյեանն ալ հրաժարեցուած է, եւ տեղը անցած է Ուսանս Շահվերդեան։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչ Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը վէճերով ու անհաշտ յամառութեամբ կը շարունակէ իր աշխատանքները, Հնդկաստանը զանազան վայրերուն մէջ, յեղափոխութիւնը կը սկսի անհամբերական քայլեր։ Անցեալ օր, Լահորի մէջ, մահափորձ կատարուեցաւ Փէնճապի անգլիացի կառավարիչին վրայ։

Կառավարիչը Լահորի համալսարանին սրահին մէջ, ուսանողներուն ճառ մը խօսելէ վերջ երբ դուրս կ'ելլէր, երիտասարդ մը գրպանէն քաշեց ատրճանակն ու կրակեց անոր վրայ 6 անգամ։ Երկու գնդակ հարուած ստացաւ կառավարիչը։ Վիրաւորուեցան նաեւ երկու հնդիկ ոստիկաններ։ Վիրաւորներէն մէկը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ոճրագործը, ինչպէս նաեւ հնդիկ մը, որ կ'ուզէր դիւրացնել անոր փախուստը՝ ձերբակալուեցան։ Ձերբակալուածներէն մէկը որ երիտասարդ ուսանող մըն է, նոյն օրն իսկ ստացեր էր իր ուսանողական վկայականը։

Ասկից առաջ, արդէն երկու անգամ, Փէնճապի կառավարիչը ենթարկուեր էր երկու անյաջող ոճրափորձի։ Կը յիշուի թէ ճիշդ մէկ տարի առաջ, Հնդկաստանի փոխ-արքան Լորտ Իրվինի դէմ եւս, նման փորձեր կատարուեր էին։ Ռումբ մը պայթեր էր այն կառախումբին տակ՝ որ զինքը կը փոխադրէր Տէլհի։ Մահափորձեր կատարուեր էին նաեւ Գալկաթայի ոստիկանապետին վրայ։ Վերջին դէպքերէն 8ին, սպաննուեցաւ Փէնճապի բանտերուն ընդհ. քննիչը՝ գնդ. Նորման՝ հնդիկի մը կողմէ որ ձերբակալուած պահուն անձնասպան եղաւ։

Ռանկունէն տրուած հեռագիր մը համաձայն, հարիւրաւոր գիւղացիներ յարձակում գործեցին Թարրա-Վատիի արեւելքը գտնուող երկու գիւղերու վրայ եւ սպաննեցին երեք պաշտօնեաներ։ Ոստիկանութիւնը փութաց անոնց վայրը։ Զօրախումբեր ղրկուած են Ռանկուն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑԱԳՆԱՊԸ

Ամերիկայի ելմտական հաստատութիւնները սարսափի մատնուած են։ Տնտեսական տագնապին առաջին օրէն մինչեւ այսօր սնանկացած դրամատուններու թիւը հասած է 2000ի։ Եւ դեռ ամէն օր նոր սնանկութիւններու լուրեր կը հասնին։ Նիւ-Եորքի մէջ, դրամատուն մը որուն գլխաւոր յաճախորդներն են դերասաններ, երգիչներ եւ այլ արուեստագէտներ՝ ստիպուեցաւ իր յաճախորդներու խուժումին առջեւ, փակել իր դռները եւ իր գործերուն անտեսումը յանձնել ելմտական գործավարի մը։ Դեռ անցեալ օր, Ֆիլատելֆիայի մէջ՝ բազմաթիւ դրամատուններ ստիպուեցան դադրեցնել իրենց վճարումները։ Երկու ուրիշ դրամատուններ՝ մէկը Թոլետօի մէջ, միւսը Հարթֆըրտ, սնանկացան։ Տնօրէններէն մէկը անձնասպան եղաւ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նստաշրջանին նախագահութիւնը կ'իյնայ Գերմանիոյ, որուն կողմէ գերման արտաքին նախարարը Քուրթիուս է որ պիտի վարէ վիճաբանութիւնները ո՛չ միայն զինաթափութեան, այլեւ Լեհաստանի մէջ՝ գերման փոքրամասնութեան վերաբերեալ հարցերուն շուրջ։

Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ Գերմանիոյ նախագահութեան պարագան զուրկ չէ առաւելութիւններէ գերման տեսակէտներու պաշտպանութեան համար։

Սակայն նաեւ չեն ծածկեր թէ այնքան ալ բարեպատեհ չէ որ փոքրամասնութեան հարցին մէջ՝ գերման պատուիրակը միանգամայն ըլլայ նախագահ եւ դատախազ։ Ընդհ. կարծիքն այն է սակայն թէ այս կրկնակի դերին դժուարութիւնները կը գերակշռեն նախագահութենէ սպասուելիք օգուտները։

«Գերմանիա» թերթը կը գրէ թէ գերման կառավարութիւնը տրամադիր ըլլալ կը թուի Ազգերու Դաշնակցութեան ուրիշ մէկ անդամին ձգելու Ժընեւի նստաշրջանին նախագահութիւնը։ Հաւանական է որ Գերմանիա Անգլիոյ առաջարկէ ընդունիլ նախագահութիւնը յունուարի նստաշրջանին համար։

ՁԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ երկու ռուս բարձրաստիճան կղերականներ Ուզպեկիստանի դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան։

Ոստիկանութիւնը ոսկիի թաքուն պահեստներ երեւան հաներ էր իրենց եկեղեցիին նկուղներէն, դատաւորը իր վճռագրին մէջ յիշեցուց կղերականներուն թէ՝ եթէ եկեղեցին թոյլ կուտայ «պնակ պտտցնելու», սակայն բոլշեւիկեան օրէնքը համաձայն Քրիստոսի պատուէրին կ'արգիլէ արծաթ հաւաքել ու պահել...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

«Մահմուտ էֆէնտի վէ մաւլավաղ էֆէնտիլար, Անդրանիկ նէ կէր նէչէ սօյլիօրսէ; հէչ մի տէյիլ մուզար Ալլահ բիլիր» ճանաչալըք գըա բաւ... (Մահմուդ էֆէնդի, թրգամաներ էֆէնդիներ, Անդրանիկ ինչ որ կ'ըսէ, որ մենք չ'լսենք, պէտք երթանք, ոչ-միոյ առաջը Աստուծոյ համար կենդանութիւն տանք)։

«Եթէ, ըսի, իմ պահանջներուս վերաբերմամբ քանի մը կէտ առարկութեամբ թուղթ ունիք, չեմ ընդունիր, այլ աշխարհներու խնդիրը, ընդհանուր առումը պէտք է վեց պետութեանց դեսպաններու կնիքովը կնքուած, Սուլթանն ալ իր կնիքով վաւերացուցած պէտք ըլլայ թէ՝ մեր պահանջներուն ամբողջովին բաւարարութիւն կուտայ։ Այդ թուղթը այդպէս վաւերացուած Պոլսէն կուգայ ձեզ, դուք կը դրկէք ինծի. ես ալ կը տեսնեմ եւ այն ատեն դուրս գալու կամ դուրս չգալու մասին ինչ որ պէտքն է կ'ըսեմ ձեզ։ Եթէ մեր պահանջներուն բաւարարութիւն չտրուի՝ դուք գիտցէք, որ վեց ամիս կռուելու ուժ ունիմ։ Եթէ կ'ուզէք՝ թնդանօթ բերէք, զարկէք։ Մինչեւ ձեր ներս գալը, ձեզնէ հազարաւորներ կը սպաննուին, ապա միայն կրնաք մեզ յաղթել։ Իսկ մենք որ օրը որ հրացան առեր ենք, հէնց այն օրէն գիտցեր ենք մեր մեռնիլը։ Այսչափ տարի դուք լսա՞ծ էք քիւրտ մը կարուած մը թալանելիս։ Էն մարդը որ մեզի ձեռք կը հասցնէ. 40 տարի ալ անցնի՝ մեր վրէժը կ'առնենք։ Եթէ մենք ինքներս չկըրցանք վրէժնիս առնել, մեզմէ յետոյ եկող չոն ֆէտաիները կ'առնեն իրենց ընկերներու վրէժը»։

Մեր խօսակցութիւնը տեւեց Յաւէտ ժամ։ Վերջը առաջարկեցին. «Հրաման ըրէ, մենք երթանք»։

«Ազատ էք, ըսի, բայց քէյ մալ կեցէ՛ք։ Թէյ թո՛ղ պատրաստեն, խմենք եւ յետոյ գացէք»։

Ըրածս ձեւականութիւն էր։ Ո՛չ թէյ ունէի, ոչ ալ շաքար։

«Թէյ որ խմցնէիր, առաջ որ եկանք, էն ատեն պիտի խմէինք»։— ըսաւ Մահմուդ էֆէնդին։

Իշան բակի մէջ, վանքի փաքըր հացփուրերը մի մի հաց առան, կերան, մէջ բարով ըսին ու գացին։ Աստուածածնի առջ նրանց ձեռքը բերին, ալ նորէն բարեւեցին ու գացին։ Նրանք բոլորը պատուած էին իրենց մեծաւորներուն։

Այդ օրը Նոյեմբերի 12ն էր, կիրակի օր։ Յարութիւնը առաւօտեան մեռած էր եւ թաղած էինք Ս. Գէորգի մատուռի առաջ։

Վանքի մէջ կը գտնուէինք բոլորս՝ թէ՛ անասուն, թէ՛ հոգիւ, թէ՛ զինուոր, մօտաւորապէս 140 հոգի։ Միակարոն արդէն լրացած էր։ Դեռ վանքը չմտած՝ 6 երեխայ տիֆով հիւանդ էին. 6ը եղաւ 12. Մնացածները բոլորը մերկ էին, չորերնին կորած մնացած էր Մուշ։ Մենք յաճ կովեր կը մորթէինք։ Փայտը լրացաւ. ստիպուեցանք աղայից փայտեայ մահճակալներ (Թուով 65 հատ) վառել։ Ալիւրը մնացեր էր 30 կոտի չափ։ Սապոն (օճառ) չկար, աղայից վրան մի ամսուան կեղտ կար։

Զինուորներուս մէջ քէյ մը տրտունջ կար, կ'ըսէին՝ «դուրս ելլենք», բայց ինձ չէին ըսեր, իրարու կ'ըսէին։ Ես կանչեցի բոլոր զինուորները եւ ըսի. «Մինչեւ վերջը ես հոս պիտի կռուիմ եւ հոս պիտի մեռնիմ։ Կը կռուի՞ք հետս», ըսէք. «Ինչպէս կ'ուզես, էնպէս ըրէ՛. մենք քեզնից խօսք աւել չենք»։

Թաղային մէջ մնած զինուորները գիշերները պահպանութեան համար կը փոխադրուէին. կ'երթային կուգային։ Մի 30 սանտիմեթր բարձրութեամբ ձիւն եկած էր, այնպէս որ ձիւնի վրայ մենք շատ լաւ կը տեսնէինք գացող եկողները։

Թաթոս Առաքելի աղբրի յետեւից տեսանք, որ մի քանի նեղ եկան ծառերի միջով, թաղան պիտի երթային։ Մի 50 քայլ տարածութեան վրայ բաց տեղ է. ծառ չկայ, եւ հէնց այդ մարդիկ այս տեղով պիտի անցնէին։ Հէնց որ տեսանք այդ տեղը՝ սկսեցինք զալպեր (հաւադարկ) զարնել։ Երեքն ընկան ձիւնի վրայ. մէկը մեռաւ ծառի յետեւը, մենք դրան մօսինով զարկինք, այդ ալ ընկաւ։ Ընկած զինուորներուն ալ աղերքը զարկին քանի մը անգամ։ Ձիւնի վրայ արիւնը կ'երթար, բայց առաւօտեան տեսանք՝ դիակները տարեր էին։ Մեզնից 100 քայլ հեռու կ'ըլլար։

Էսօր եղաւ ինչ որ ձայն մը կուգար, կարծես պատը կը ծակէին։ Հաւաքեցի բոլոր վանականները, ըսի. «Էս ձայնը ուրկից կուգայ»։ Ըսին՝ «Աստուածածնայ դուռը կը ծակեն, որ իրենց դիրք ընեն մեր կողմը»։

Ես հասկցայ որ Աստուածածնայ տեղանի կողմից պատը ծակեր են, ներս են մտեր եւ դուռը կը ծակեն՝ մեզ զարնելու համար։

Աստուածածինը կ'առնէ 40 մարդ։ Բարձր աշտարակ մըն է վանքի պարիսպէն 250 քայլ հեռու։ Թխթխկոցը լսելուս ատեն՝ զօրքերն են եղեր, որոնք կ'աշխատէին դուռը ծակել։ Այդ ատեն մօտեցեր է ապալ մը, ու բաղը վերցուցեր է զօրքի ձեռքէն եւ ըսեր է. «Այսպէս պիտի ծակենք»։ Հէնց այդ միջոցին ես մօսինով երեք անգամ զարկի իրարու վրայ դրանը։ Թխթխկոցի ձայնը կտրաւ։ Ապան ինկեր էր հոն։

Շատ ժամանակ զօրքերը ֆէսերնին հրացաններուն ծայրը կ'անցընէին, դիրքերու յետեւը կը խաղացնէին, որ խաբուինք ու զարնենք։ Տղայոց պատուէրներ էի զիտակով նայիլ, եթէ ֆէս է՝ չզարնեն, իսկ եթէ գլուխ է՝ զարնեն։

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԱՄԷՆ ՕՐ

SOIRÉE եւ MATINÉE, կը ներկայացուի

«ԵՐԳԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ», ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ 5 — 12.50 ՖՐԱՆՔ, ՑԵՐԵԿՆԵՐԸ 4 — 10.50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐՈՒՆ

Երեկոյթ - պարահանդէս

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն, Salle Renard-ի մէջ, 12 Rue Renard
կը նախագահէ՝ Գ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Թատերական ճոխ բաժին։ Կովկասեան եւ հայկական երգախառն պարեր Գ. Առաքելեանի կողմէ ընկերակցութեամբ Թառիստ Արղարի։ Մեծ քօթիյեօն։ Ճոխ պիւֆէ։

Abel'sCand orchestra.

Մուտք այրերու 10 ֆր., կիներու 7.50 ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Շավիլի երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Ciné Patin-ի սրահին մէջ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ ԵՐԿՈՒ ՔԱՒԵՇՏՆԵՐ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պար գեղջկական տարազով։

Իջնել Թիւ 1 հանրակառքով Ancienne Mairie

Մուտք 4 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ ՄԷՋ

«Սթանօզ»-ի Հայր. միութեան կողմէ։ Ղեկավարութեամբ Գ. Վ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՎԻ։ Այս իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահը։

Բազմաձայն խօսք, խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, երգ, նուագ, պօքս եւ անակնկալներ։

Պար, ընտիր ճաշ, զաւեշտ եւ ճոխ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ — ԵՐԵԿՈՅԹ

Լիոնի Նալլուխանի Հայր. Միութեան Նուիրաբաշխութեան հանդէսը այս իրիկուն ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԽՈՐԷՆ քհնյ. ԿԷՕՔՃԵԱՆԻ եւ ղեկավարութեամբ Գ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՀԱՃԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ.

Կը ներկայացուին՝ ԽՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒ ԻԳՆԱՏ ԱՂԱ (զաւեշտ) եւ «Սեւ ՀՈՂԵՐ»-էն վերջին մասը։

Երգ, մեներգ, արտասանութիւններ։ Մուտքը ազատ է

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ցեսինի Զ Միւռնիոյ նահանգ. Հայրենակցական միութեան կողմէ, վաղը կիրակի ժամը 2ին, իսկ ժամը 8ին պարահանդէս Սօսիէթէ Լիոնէզի ծաշասրահին մէջ։

կը ներկայացուի՝ ԶԱՐ ՈԳԻՆ

կին 3 ֆր. առանձին 2 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական ճաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

Այրի տիկին Հռանոյշ Բ. Շաճպազ եւ զաւակը, Օր. Սիրան Բ. Շաճպազ, Գ.Օ.Լուսինեան, տիկին Ե. Խազմաճեան եւ զաւակը, Յոքթ. Ն. Խազմաճեան, Տէր եւ տիկին Խաչատուրեան, Տէր եւ տիկ. Նէվշէհիր (Լոնտոն), Այրի տիկին Ա. Շատանեան եւ զաւակը, Գ. Ա. Շատանեան, Այրի տիկին Ա. Վարդանեան (Սոֆիա), Տէր եւ տիկին Հայկ Փափազեան (Սոֆիա) կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԱՂԱՒՆԻ Ա. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 24ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ ժամը 2ին, իրենց բնակարանը 73, Route d'Orléans, Cachan՝ Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Cachan-ի գերեզմանատունը։

Հաղորդակց միջոցներ.— Փորթ տ'Օրլէանէն հանրակառք 88 և իջնել Station Bagneux:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԶԱՐԹՕՆՔ ԱՆՋԱՒՈՒ Հայր. Միութիւններու կեդր. Վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի մասնաճիւղի բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները վաղը կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 3.30ին, Պար Մոնիմանթալի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բիւթանական Հայր Միութեան առժամեայ վարչութիւնը ստանձնած ըլլալով Միութեան (որ 1924էն ի վեր գրեթէ կազմալուծուած է), վերակազմութիւնը կը խնդրէ Մարսէյլի եւ շրջակայքի բիւթանացի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ ընդհանուր ժողովին ուր տեղի պիտի վաղը կիրակի ժամը ցին Պար տը լա ֆոստի մէջ, 2 րիւ Քոլպիէր, Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Շամիլ Քէլէրեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Յարութիւն Քէլէրեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Սառա, 1925ին կը գտնուէր Քորֆուի (Յունաստան) ամերիկեան որբանոցը։ Դիմելու K. Margosian-ի, 81, Rue Rabelais, Lyon.

Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարքեր։ Մասն. լաբորաթուար՝ Ռէնթգէն եւ արտ. ճառագայթներ. Հրապարակութ. ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9-12։

EMPIRE Մեղեր-Հօ՝ 37 Av. Wagram

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ԲԵՊԱԶՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. Դիմել հեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով վերի հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ.

Նուէրի համար հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու ճոխ մթերք։
Գրատան Պատի Օրացոյցը ձրի կը տրուի փափաքողներուն։
Մամուլի տակ է ընդարձակ Գրացուցակը։
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.30էն 7.30։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։ Հոն կը կատարուին Բ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), ջերմանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, եւ արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու դէմ pneumothorax-ի գործողութիւն։ Հակաշիւճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ֆիզիքական, ելեկտրական եւ ֆիզիօլոժիք միջոցներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ատամի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale-ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան ասմնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro. Place de Clichy—La Fourche. Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ԱԺԱՆԸ

Մ. ՀԱՊԵԱՆ

31 rue Gramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-29

Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նպարեղէնները այս վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք

Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծննդեան առթիւ բոլորովին թարմ ապրանքներ

% 10 ԶԵՂՉՈՎ

Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ

Քալիֆոյ շիշողնէր, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատուն իր հայ յաճախորդներուն շնորհած առանձնաշնորհ, ամէն տեսակ գոհերէն ձեռագործ ծիրանը են։ Այս կտրոնով եւ կամ Ա. ԲԷՊԱԶՃԵԱՆի անունով դիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել։ Վճարումի համար դիւրութիւն։

Դիմել՝ D. Dwek-ի, 9 Rue Provence, Paris.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ճերմակայիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և միզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուանի արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud: N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95.21

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices-ի (վառիս) եւ hémorroides-ի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տու. Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի միջտեղը)

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ տօնուն կօշիկներ, մեր արհեստանոցին մէջ պատրաստուած,

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գներու աժանութեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուի նաեւ օգտակար պզտիկ նուէր մը։

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angoulême, Paris (11

Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, BC

RÉVEILLON
LE 31 DÉCEMBRE

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ 61 RUE MR.-LE-PRINCE, PARIS (6)

Չափաւոր գիներով ճաշացուցակ, մսեղէն 10—15 ֆր. աղանդեր 2—4ֆր., ուրախ մթնոլորտ, միւզիքիւ պար մինչեւ առաւօտ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մէթրօ՝ Պէլվիլ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

LE·SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՍՈՒՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

28 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1454

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՍԱԼԻՔ՝ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ապահովաբար շատերը չեն գիտեր որ Մարսէյլը դպրոց չունի այս տարի։ Ոչ Նախակրթարան, ոչ ալ մանկապարտէզ։

Մինչեւ անցեալ տարի, ունէին երկուքն ալ։ Մանկապարտէզ մը՝ 200 մանուկներով, թէմուած մթերանոցի մը առաջին յարկը, իսկ Նախակրթարան մը, որ ունեցած է մինչեւ 130–150 աշակերտ։ Այս տարի ո՛ր եւ է տրամադրելի շէնք չգտնուելով, ինքնին մարած են երկու ճրագներն ալ։

Դժուար էր խաչ քաշել Մարսէյլի գաղութին վրայ, եթէ վերջնական ըլլար այս վիճակը։ Մանաւանդ որ, շրջակայ համեստ գիւղերն ու արուարձանները վառ կը պահեն իրենց կրթական օճախները։

Բարեբախտաբար, ստուգուեցաւ որ գաղութը ձեռնարկած է հիմնական միջոցի մը, միանգամ ընդ միշտ ապահովելու համար դպրոցի գոյութիւնը։

«Յառաջ»ի մէջ հրատարակուեցաւ, արդէն, կոչ մը, որուն համաձայն յանձնախումբ մը կազմուած է, յարմար շէնք մը գնելու եւ դպրոցի վերածելու համար։ Շէնքին արժէքն է 350,000 ֆրանք, որուն մէկ մասը պիտի տրամադրեն երկու երեք անհատներ, իսկ մնացածը, 120,000 ֆրանք, պիտի ճարուի տեղական հանգանակութեամբ։ Մեր թղթակիցն ալ առանձին հաղորդեց այս ձեռնարկին մանրամասնութիւնները։

Բոլոր լուրերը կը հաստատեն որ արդէն ձեռնարկուած է գործի։ Գաղութը ստիպուած է ամէն գնով ճարել իրեն ինկած բաժինը, որպէսզի կարենայ ստանալ խոստացուած մեծ գումարները,— 50,000, 62,500 եւ 100,000։ (Առաջին երկու անունները ծանօթ են, իսկ երրորդի մասին որոշ տեղեկութիւն չունինք)։

Աւելորդ պիտի ըլլար պարտաճանաչութեան խրատներ տալ գաղութի մը, որ 1922էն ի վեր մէկէ աւելի գործնական ապացոյցներ տուած է սրտցաւ աշխատանքի եւ զոհողութեան։ Ուրեմն մեզի հասած լուրերն ալ կը հաստատեն թէ լուրջ ուշադրութիւն գրաւած է ձեռնարկը։

Այդ աւետաբեր լուրերուն հետ, սակայն, մեր թղթակիցը կը հաղորդէր տխուր պարագայ մը։

Ձեռնարկը գլուխ հանելու համար, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրուած են բոլոր կազմակերպութիւններն ու քաղաքական կուսակցութիւնները։ Հրաւէրին պատասխանած են 25 Հայրենակցական Միութիւններ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ ռամկավարները, հնչակեանները եւ հոչակաւոր Հօկը ոչ ներկայացուցիչ ղրկած են, ոչ ալ երկու տող գիր գրած։

Ուրեմն քննախնդիր կամ դասալիք՝ այս ճակատի վրայ եւս։

Փա՛ռք եւ պատիւ երեքին ալ, բայց մանաւանդ երկուքին, քանի որ Հօկը «ազգասիրական» յաւակնութիւններ չունի։

Կորակոր նահանջ քաղաքական ճակատի վրայ։ Թէն եւ ջլատիչ պայքար՝ գաղութներու կազմակերպութեան աշխատանքին մէջ։ Մեկուսացում, ճամարտակութիւն, բանդիտութեան մարզանքներ՝ գրեթէ ամէն տեղ. բայց խուսափում՝ իրական գործէ։

Եւ ահաւասիկ նահանջ կամ դասալքութիւն՝ մինչեւ անգամ դպրոցի մը վերաբացման համար։

Դժուա՛ր է պարզապէս տրամաբանութեամբ վերլուծել, բացատրել այս ընթացքը։ Մանաւանդ որ, Մարսէյլի ձեռնարկին շուրջը համախմբուած են ոչ միայն միութիւններ, այլեւ ամէն դասակարգէ հայրենակիցներ։ Նոյնիսկ դասալիքներուն բարեկամները։

Արդեօք իրենք պիտի կրնայի՞ն բացատրել, գոնէ իրենց շարքերուն լուսաբանութեան համար։ Որովհետեւ մեր միտքէն չանցնիր քար անտարբերութեամբ մեղադրել բոլոր ռամկավարներն ու հնչակեանները։

Կա՛մ այն է որ բոլորովին աւելորդ կը գտնեն դպրոց եւ մանկապարտէզ ունենալ Մարսէյլի մէջ, գոնէ նոր սերունդին հարիւրին 20ը փրկելու համար։ Եւ կամ, արտասահմանի մէջ շէնք մը գնելու եւ դպրոց բանալու ձեռնարկը համարելով հակահայաստանեան դաւադրութիւն, «չեն ուզեր պղտորելու»։

Երրորդ պատրուակ մը կրնար ըլլալ ժապաւինեալ տոմարին սարսափը…

Ինչպէս կ'երեւայ, Մարսէյլի մէջ ոչ մէկը հետաքրքրուած է այս շքեղ մեկուսացման մանրամասնութիւններով։ Եւ գործը յառաջ կ'երթայ լուռ ու մունջ։

Լաւագոյն ուղին ալ այդ է։ Իսկ մենք գրադեցանք, պարզապէս մատնանշելու համար երեւոյթ մը որ դժբախտաբար տեղական հանգամանք չունի։ Այս քէնը, այս խուսափումը, այս դասալքութիւնը ընդհանրական եւ տեւական մոլութեան ձեւն առած են շատ մը գաղութներու մէջ։

Իսկ երեւոյթը վրդովիչ է անոր համար որ, մարդիկ տակաւին չսորվեցան զանազանել սկզբունքի, տեսակէտի խնդիրներն ու անմիջական հոգերը, անվիճելի պարտականութիւնները։

Եւ այս՝ տեսնելով հանդերձ չարիքը իրենց աչքերուն առջեւ, Ամէն օր եւ օրուան բոլոր ժամերուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք-պարսիկ վէճը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻՆ

Սուրիական «Էլ Գայբագ» թերթը իր 14 դեկտ.ի թիւին մէջ կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Բանակցութիւնները Պարսկաստանի Թուրք դեսպանին եւ պարսիկ կառավարութեան միջեւ դեռ կը շարունակուին, երկու խնդիրներու շուրջ։ Այս խնդիրները երեք ամիսէ ի վեր քաղաքական թղթակցութեանց եւ վէճերու պատճառ եղան։ Առաջինը, Թուրք կառավարութիւնը Պարսկաստանի կառավարութենէն կ'ուզէ Արարատ լերան մէկ մասը եւ անոր փոխարէն Ուրմիոյ լճին արեւմուտքը գտնուող հողերը տալ Պարսկաստանի։ Երկրորդը, Իհսան Նուրի փաշան Թուրքիոյ յանձնել, որ ինչպէս ծանօթ է՝ ապաստանած է պարսկական հող, իր անյաջողութենէն վերջ եւ այժմ կը գտնուի Թէհրանի մէջ։

Պարսկաստանի կառավարութիւնը կ'ընդդիմանայ այս երկու առաջարկի։ Ալ՛ առաջին պահանջին կը պատասխանէ թէ Արարատ իրեն համար շատ զօրաւոր բերդ մըն է եւ կարեւոր իր սահմաններու պաշտպանութեան համար. իսկ երկրորդ պահանջին, կ'առարկէ որ Պարսկաստանի կառավարութիւնը պիտի դատէ Իհսան Նուրին, նկատի ունենալով որ ան իր սահմաններուն մէջ խառնակութիւններ բրած է, իր հպատակներուն վրայ յարձակած եւ արիւն թափած. հետեւաբար ան զինուորական գերագոյն խորհուրդին առջեւ պիտի դատուի։

Միւս կողմէ Իհսան Նուրի փաշա մեծ ապստամբութեան մը լիտրը եւ առժամեայ կառավարութեան մը պետ, չի կրնար հասարակ ոճրագործի մը պէս դատուիլ, այլ իբրեւ քաղաքական յանցաւոր կը դատուի միջազգային օրէնքներու համաձայն եւ անոր յանձնումը անկարելի է։ Իսկ Թուրք կառավարութիւնը Իհսան Նուրին կ'որակէ իբրեւ Թրքական փախստական զինուոր մը եւ կ'ուզէ որ իրեն յանձնուի ան։ Այս երկու դժուարութեանց լուծումին այս պատճառաւ չեն յանգիր, հետեւաբար բանակցութիւնները աւելի կ'ընդարձակուին եւ կը ստանան շատ կարեւոր հանգամանք մը։

Շատ թերթեր կարծելով որ այլեւս հարթուած են դժուարութիւնները եւ բանակցութիւնները վերջացած, հաղորդեցին թէ՝ Արարատը յանձնուած է Թուրքերուն եւ Իհսան Նուրին ղրկուած է Թուրքիա։ Բայց հիմայ այլեւս հասկցուած է որ այդ լուրերը շատ կանխահաս են եւ անհիմն։ Ընդհակառակն, նոր դժուարութիւններուն երեւան հանուած ըլլալը կը հաստատուի եւ լուծումը հետզհետէ կը դժուարանայ։ Ահա՛ պարսիկ թերթերէն մէկը կը գրէ որ՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը Եւրոպա գտնուող իր դեսպանին հեռագրած է՝ հրահանգելով որ շուտով Թէհրան դառնայ. ասկէ կը հասկցուի որ բանակցութիւնները շատ գէշ վիճակ մը ստացած են։

Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը

ՊՈԼԻՍ, 26 Դեկտ.— Իզմիրի Առեւտրական Սենեակը մշակած է երկար տեղեկագիր մը, նոյն շրջանի տնտեսական եւ առեւտրական կացութեան մասին։ Իզմիրը որ Թուրքիոյ ամէնէն հարուստ շրջաններէն մէկն է, ենթարկուած է տագնապի, ինչպէս երկրին մնացեալ մասը։

Այս տեղեկագիրը յստակօրէն դէմ կ'արտայայտուի կառավարութեան տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութեան եւ կը թելադրէ ջնջել մենաշնորհները, նուազեցնել տուրքերը եւ վերցնել մաքսային ներկայ դրութիւնը։ Տեղեկագիրը պիտի ներկայացուի Մուսթաֆա Քէմալի, երբ Իզմիր ժամանէ։

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակն ալ, վերջերս նման տեղեկագիր մը մշակած էր։

Թուրք Ելմտական գործավարութիւնը

Ինչպէս գրեր էինք, ելմտական գործավար Սարաճ Օղլու Շիւքրի որ երկար ատենէ ի վեր հիւանդ էր, առողջական պատճառով հրաժարեցաւ։

Ելմտական գործավարութիւնը առայժմ փոխանորդաբար պիտի վարէ Ըսմէթ փաշա։ Որոշուած է ելմտական գործավարութեան պաշտօնին կոչել Լոնտոնի դեսպան Ֆէթհի պէյը, թափուր մնացած տեղէ մը, հաւանաբար Պոլսէն, երեսփոխան ընտրելով զայն։

Ֆէթհի պէյի տեղ Լոնտոնի դեսպան պիտի ըլլայ Հռոմի դեսպան Ֆուատ պէյը, եւ Հռոմի դեսպանութեան ալ պիտի կոչուի Մոսկուայի դեսպան Հիւսէյին Ռաղըպ։

Հանրային Պարտքի խնդիրը

Հանրային Պարտքի Վարչական Ժողովը Թրք. պարտքերու մասին կառավարութեան ծանուցագրին պատասխանելով յայտնած է թէ եղած առաջարկները քննելու իրաւասութիւն չունի ինք, եւ թէ այս մասին պէտք է ուղղակի բանակցութիւն կատարել բաժնետէրերուն հետ։

Այս մասին տրուելիք պատասխանը պատրաստուած է։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա այս խնդրին շուրջ ժամ մը տեսնուած է արտաքին գործավարին հետ։ Գործավարներու Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը պիտի գումարէ, պատասխանը քննելու համար։

Մենեմէնի ըմբոստութեան շուրջ

Մէնէմէնի, Մաղնիսայի եւ Իզմիրի մէջ ծագած խռովութեանց մասին մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Կառավարութիւնը, որ մանաւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ այս յետադիմական շարժման, պաշտօն յանձնած է Ներքին գործավար Շիւքրի Գայայի, որ տեղւոյն վրայ եւ անձամբ քննութիւն կատարելու երթայ։

Եգիպտական թերթեր կը խափանուին

Գահիրէէն ստացուած լուրերու համաձայն, եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց անորոշ ժամանակով արգիլել հրատարակութիւնը կարգ մը թերթերու, որոնք երկրին շահերուն տեսակէտէն վնասակար նկատուող կարծիքներ յայտնած են։ Այս կերպով խափանուած թերթերու տնօրէնները դատի պիտի քաշուին։ Խմբագրապետ մը ձերբակալուած է։

Հայու մը ոճիրը

Մարսէյլ բնակող հայ մը Մինասեան Գարրիկ բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, որ Գրինեօլ քաշուած էր, հոն կենակցելու համար իր սիրահարին Արիստակէսեան Գրիգորի հետ։

Ուրբաթ օր, ժամը 11ին առենները, Մինասեան որ Գրինեօլ գացեր էր, հանդիպեցաւ իր կնոջ սիրահարին եւ զայն զետին փռեց ատրճանակի հինգ հարուածներով։ Յետոյ գնաց ապաստանեցաւ իր սեփական տնակը՝ նոյն գիւղին մէջ եւ պաշարուած ոստիկաններէ, երկար դիմադրութիւն մը փորձեց կրակելով անոնց վրայ. սակայն ի վերջոյ, բազմաթիւ վէրքեր ստացած, սպաննուեցաւ։

Հակակրօնական Ծնունդը Ռուսիոյ մէջ

Համաձայն խորհ. կառավարութեան կողմէ տրուած հրամաններուն, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, հակակրօնական մեծ ցոյցեր կատարուեցան Ծննդեան տօներուն առթիւ։

Բոլոր գործարանները եւ արհեստանոցները բանեցան սովորականին պէս, սակայն, հակառակ կառավարութեան ճրնշումներուն եւ հակակրօնական պայքարին, եկեղեցիները լեցուն էին հոծ բազմութեամբ։

Մոսկուայի մէջ Ծննդեան օրը աւելի քան հարիւր հաւաքոյթներ տեղի ունեցան։ Այս հաւաքոյթներու մէջ, բանախօսները յարձակեցան կրօնքին վրայ եւ մեղադրեցին եկեղեցին թէ նոր պատերազմ մը կը պատրաստէ Ռուսիոյ դէմ։

Ուրիշ բանախօսներ՝ հրաւիրեցին կառավարութիւնը որ փութով ձեռնարկէ բոլոր եկեղեցիներու փակման։ Այդ օրը, Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մէջ՝ երկու հակակրօնական թանգարաններու բացումը կատարուեցաւ։

Մոսկուա Փարիզէն ետ կը կանչէ 60 հոգի

Ռուսական «Վերջին Լուրեր» թերթը որ Փարիզ կը հրատարակուի կը գրէ թէ յունվ. 1էն, Մոսկուա պիտի կանչուէին Փարիզի խորհրդային առեւտրական պաշտօնէութենէն 60 հոգի։ Ասոնց մէջ է առեւտր. պատգամաւորութեան օրէնսգէտ խորհրդականը որ կը մեղադրուի կաշառակերութեամբ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Բիրմանիոյ իշխանութիւնները խորապէս կը մտահոգուին Թարրա Վատիի մէջ տեղի ունեցող խռովութիւններով, որոնց ընթացքին բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած կամ սպաննուած են։ Անգլիացի ճարտարագէտ մը իր տան մէջ պաշարուեցաւ ըմբոստներու խումբի մը կողմէ։ Ոստիկան զօրաց ջոկատ մը կռուի բռնուեցաւ անոնց հետ. կռուի ընթացքին ըմբոստները՝ բազմաթիւ զոհեր տուին։

Գնդացիրներով զինուած անգլիացի զօրախումբ մը ղրկուած է խռովութեան վայրը։ Ըմբոստութեան պատճառն է տուրքերու վճարման մերժումը։ Գիւղացիները կը պնդեն թէ առեւտրական տագնապին հետեւանքով, բացարձակապէս ի վիճակի չեն տուրք վճարելու։

Ֆրանսա տնտեսական տագնապին դէմ

Ֆրանսայի Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ, մասնաւորաբար զբաղեցաւ տնտեսական հարցերու ուսումնասիրութեամբ։ Անգործութիւնն եւ սակարանային տագնապը ենթարկուեցան երկար խորհրդակցութեան մը։ Հարցը աւելի խորապէս պիտի ուսումնասիրուի յաջորդ նիստի մը մէջ որ տեղի պիտի ունենայ վաղը։ Այս նիստին մէջ պիտի քննուին նաեւ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան տագնապներուն դէմ առաջարկուած միջոցներ։

Ժողովէն վերջ, աշխատանքի նախարարը յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ՝ Նախարարաց Խորհուրդը՝ աւելի շատ զբաղեցաւ անգործութեան հարցով, որ այնքան ալ զգալի չէ Ֆրանսայի մէջ։ Հօն ընդամէնը 10,000 անգործներ կան յայտարարեց նախարարը, եւ պէտք է գոհ ըլլալ ներկայ վիճակով, երբ բաղդատենք ուրիշ երկիրներու հետ, Ամերիկա, Անգլիա, Գերմանիա, որոնք միլիոններով անգործ կը համրեն։

ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Պուլկարիոյ առեւտրական նախարարութիւնը շրջաբերական մը ուղղելով աշխատանքի շրջանային քննիչներուն, կը հրահանգէ որ ասկէ վերջ բոլոր ռուս եւ հայ գործաւորները, որոնք ապահովագրուած են «Գործաւորական Ֆոնտ»ին, վայելեն Պուլկարներու հաւասար իրաւունքներ։

Նախարարութեան այս հրամանագրէն կ'երեւի որ հայ եւ ռուս գործաւորները ասկէ վերջ իրենց բանուորական տետրակներուն մէջ դրոշմաթուղթերը պիտի փակցնեն ամբողջովին, Նախարարութեան համապատասխան ցուցակին համաձայն, փոխանակ անոր կէսին, ինչպէս կ'ըլլար մինչեւ հիմա։ Ասոր փոխարէն, անոնք պիտի վայելեն ապահովագրուողի բոլոր իրաւունքները։

Շէյխ Սայիտի տղան

Էնկիւրիի իրաւական ատեանը, որուն առջեւ դոնփակ կը տեսնուի Շէյխ Սայիտի տղուն՝ Օսլահէտտինի դատավարութիւնը, ճշդած է որ ամբաստանեալը 1908ին ծնած է։ Այս որոշման համաձայն, Շէյխ Սայիտի տղան մահավճիռէ կ'ազատի, ոճիրը գործած ատեն քսան տարին լրացուցած չըլլալով։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՆ

Ընկերներ,

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բոլորեց արդէն իր գոյութեան քառասնամեակը։

Անխառն հպարտութիւն ենք զգում՝ վերյիշելով մեր կուսակցութեան անցուկ գործունէութիւնը այս փոթորկալի ժամանակաշրջանում։

Հպարտ ենք նրանով, որ Դաշնակցութիւնը հայկական վերածնութեան աւանդներին հետեւելով՝ կենդանի գործով ազգային գիտակցութիւն ներշնչեց հայ ժողովուրդին, որ, պետական սահմաններով բաժան-բաժան եւ յաբնական տարբերութիւններով պառակտուած, կորցրել էր իր ազգային դիմագիծը եւ ազգային ամբողջականութեան զգացումը։

Հպարտ ենք, որ Դաշնակցութիւնը իր հերոսական ձեռնարկներով ոգեւորեց հայ ժողովրդի աւանդական քաջասրտութիւնն ու մարտունակութիւնը, որոնք բազմադարեան անզօր կեանքի հետեւանքով խամրել էին՝ անզէն ապրելով սարկական մի համակերպութեամբ, որ թարգմանւում էր երբեմն վախկոտութիւն եւ մեր բոլոր հարեւանների մէջ արգահատանք առաջ բերում դէպի հայ ժողովուրդը։

Հպարտ ենք, որ հայ յեղափոխութեան ամենամութ բաւն իր թիկունքն առած Դաշնակցութիւնը ազնւագոյն անձնազոհութեան օրինակով վարակեց հայ ժողովուրդը, որ չարչրի, կծծի եւ շահամոլ համբաւ ունէր օտարների աչքում։ Այսօր պարծանքով կարող ենք պնդել, որ զոհաբերութեան պատրաստակամութեամբ հայ ժողովուրդը ոչ մի ժողովրդից յետ չի մնում։

Հպարտ ենք, որ օտար լուծի տակ ընդհանուր հայրենիքի գաղափարը մոռացած եւ անկախ պետական կեանքի ունակութիւնը կորցրած հայ ժողովուրդը, շնորհիւ Դաշնակցութեան անխոնջ ջանքերի, քաղաքականապէս հասունցած է մինչ այն աստիճան, որ նա՝ չնայած իր այսօրուայ ողբերգական պայմաններին, չնայած ներքին եւ արտաքին բոլոր սադրանքներին՝ կառչած է մնում մեր ամբողջական հայրենիքին ու մեր պետական անկախութիւնը խորհրդանշող դրօշակին։

Հպարտ ենք, որ Դաշնակցութիւնը սերմանողը հանդիսացաւ ժամանակակից առաջաւորական եւ ընկերվարական գաղափարների ոչ միայն հայկական գաղութներում, այլ եւ Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդների մէջ։ Այդ գաղափարներով վերակենդանացած ապագայ մարդկութիւնը խորին երախտագիտութեամբ պէտք է յիշէ Դաշնակցութեան այս լուսաւորիչ դերը ասիական խաւարի մէջ խարխափող ազգերի կեանքում։

Եւ երբեք հպարտ ենք— մի ցաւալի, բայց արդար հպարտութիւն— որ Դաշնակցութիւնը, իր վեհ առաքելութիւնը իրականացնելու համար, կանգ չառաւ ոչ մի զոհաբերութեան առջեւ։ Դրա ապացոյցը գործն էր։ Գործը պահանջում էր, որ Դաշնակցութիւնը իր լաւագոյն անդամներին բարձրացնի զոհի սեղանը եւ Դաշնակցութիւնը մի վայրկեան անգամ չերերաց զոհի մեծութեան առջեւ...

Վերյիշենք մեր առաջնորդներին, մեր բազմաթիւ գործիչներին, մեր բազմահազար մարտիկներին. նրանցից քանի՞ն են իրենց մահկանացուն կնքել փափուկ անկողնի մէջ։ Համարեա բոլորը ներկայանում են մեզ այսօր նահատակի լուսապսակով՝ իբրեւ գնդակի, սրի, կախաղանի կամ ռումբի զոհեր... Իսկ այն միւս քիչերը, որոնք նզովելով իրենց ճակատագիրը՝ բնական մահով են մեռել, ի՞նչ է եղել նրանց գրկանքներով, չարքաշ եւ վտանգներով պաշարուած կեանքը, եթէ ոչ յարատեւ նահատակութիւնը...

Համարձակ կարող ենք ասել, որ աշխարհիս վրայ չի եղել եւ չկայ մի երկրորդ կուսակցութիւն, որ այնքան զոհաբերած լինի իր գաղափարների համար, որքա՛ն զոհաբերել է Դաշնակցութիւնը։

Այս անսահման, կարհատելի զոհաբերութիւնը պարտաւորեցնում է մեզ, ընկերներ։ Նա պարտաւորեցնում է ամէնքիս դէպի այն նպատակը, որի ճանապարհին մեր ընկերներն ու հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակները վար դրին իրենց թանկագին գլուխները։ Եւ մինչեւ որ այս նպատակը չիրականանայ, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը իր հայրենի հողի վրայ ազատուած չլինի ամէն կարգի քաղաքական, ընկերային եւ անտեսական ճնշումներից՝ Դաշնակցութիւնը չէ կարող վար դնել իր զէնքերը։ Կիսատ ձգել երկու հոյակապ սերունդների արիւնով կերտուած գործը, կը նշանակէ ոչ միայն դաւաճանել հայ ժողովրդի արդար դատին, այլեւ նորից մեռցնել մեր նուիրական մեռելներին։

Դաշնակցութեան քառասնամեակի առթիւ ձեզ հետ միասին անհուն երախտագիտութեամբ եւ անհուն երկիւղածութեամբ գլուխ խոնարհելով մեր մեծանուն եւ անանուն նահատակների առջեւ՝ մենք յանուն բոլոր Դաշնակցականների կրկնում ենք նրանց հաւատարմութեան ուխտը այն բոլոր թշնամիների, որոնք ծառայած են հայ ժողովրդի արդար իրաւունքների եւ Դաշնակցութեան հիմնական նպատակի դէմ։

Այդ ուխտի ճանապարհին, մեզ այսօր առաջին հերթին ներկայանում են մեր այն հաւատարիմ ընկերները որոնք իբրեւ կենդանի զոհեր տառապում են թիւրքական բանտերում, բոլշեւիկեան զնդաններում, Սիբիրի սառնարաններում եւ այլուրեք։ Մենք Դաշնակցութեան սրտագին ողջոյններն ենք ուղարկում այս ընկերներին՝ վստահ, որ նրանք խիզախ յեղափոխականին վայել առնականութեամբ կը կրեն իրենց խաչը, ինչպէս որ կրել են մինչեւ հիմա։

Այդ ուխտի ճանապարհին էք կանգնած եւ դուք, երկրի ու արտասահմանի գործիչ եւ շարքային ընկերներ։ Դժուար, խիստ ծանր օրերում ձեզ է անցել Դաշնակցութեան արիւնաներկ դրօշը։ Դուք պէտք է կրէք այդ դրօշը ոչ միայն պարծանքով այլ եւ խոր գիտակցութեամբ, որ մեր յեղափոխական պայքարի ներկայ դժնդակ պայմանները նոր պատասխանատուութիւններ են դնում ձեզ վրայ, որոնք շատ լուրջ եւ շատ անձնուէր աշխատանք են պահանջում։

Այդ պարտականութիւնների ճանապարհին, իր անհուն պայքարի հինգերորդ տասնամեակը թեւակոխող Դաշնակցութիւնը պէտք է ձեզ միշտ պատրաստ գտնի։ Պատրաստ ծառայելու հայ ժողովրդի ազատագրութեան գործին այ՛ն անվերապահ անձնազոհութեամբ, որ, Դաշնակցութեան փառապանծ դրօշի հետ միասին, ձեզ աւանդ են ձգել Դաշնակցութեան քառասնամեակը պսակող հերոսները։

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

· Դրօշակ

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ ՉՈՐՐՈՐԴ ԶՈՀԸ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՕՐ ՄԸ

Բաբգէն եպիսկոպոսը ամէնէն ետքը թողուցինք, որովհետեւ ամէնէն պատրաստուածն է ան բոլոր զոհերուն մէջ եւ ամէնէն վտանգաւորը հայ եկեղեցին համար։

«Սիոնի նախկին խմբագրապետը տարին մը ի վեր արդէն կը թեքի դէպի բողոքականութիւն։ Ան սկսեր էր արդէն ակնարկութիւններ թողլ տալ «Սիոնի» մէջ Հայ Եկեղեցին բացատրած ատեն, վերջին փլանի վրայ նետելով անոր ազգային դերը, եւ երբ կուսան անանելով առաւելապէս եկեղեցիին կրօնա-բարոյական գիտակցութիւնը, ինչ որ բողոքականները վաղուց է կ'ընէին։

Բաբգէն եպիսկոպոս ինքն էր որ Երուսաղէմի ժառանգաւորաց դպրոցը մտցուց բողոքական վերապատուելի մը իբրեւ աստուածաբանութեան ուսուցիչ, հայ աբեղան՚ը մարզելու համար։ Այն ատեն կասկածող մը չեղաւ թէ որդ մըն է մտեր մեր եկեղեցիին մէջ ու կը կրծէ անոր հիմերը։ Ո՞վ գիտէր թէ գրոհ մը կը պատրաստուի աշխարհի բոլոր աղանդներուն կողմէ Սուրիոյ հայ խլեակներուն վրայ...

Նոյն այս Բաբգէն եպիսկոպոսն է որ մեծագոյն ջատագովն է բողոքականներու մէջ ներմուծուած վերջին նորաձեւութեան,— Կիրակնօրեայ դպրոցներուն։ Ո՞վ չէր գիտեր թէ ի՛նչ են այդ կիրակնօրեայ դպրոցները։ Ո՞վ չէր գիտեր թէ անոնք նախակարապետներն են բողոքականութեան։ Թէ Փորտը անոնցմով սկսած է միսիոնարները իր փարախը կանչելու, թէ կիրակնօրեայ դպրոցներէն կը սկսին շաբաթապահները, միլլէնիստականները, գալստեանները, նոյնիսկ [illegible]...

Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը ինքն էր որ վերջերս կը պատմէր իր մէկ կոնդակին մէջ թէ ինչպէս անցեալ տարի համաշխարհային Կիրակնօրեայ Դպրոցներու Ամերիկեան Ընկերութեան կողմէ (World's Sundeey School Association) Մերձաւոր Արեւելք զրկուած Առաքելութիւն մը Գահիրէ եւ Երուսաղէմ հանդիպելով թէ հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքէն եւ թէ Թորգոմ եւ Բաբգէն եպիսկոպոսներէն սիրալիր ընդունելութիւն գտած է իր նպատակին վերաբերմամբ։ Այդ առաքելութիւնը ի վերջոյ Պէյրութ ալ գացած, եւ հոն եւս բացատրուած է Կիրակնօրեայ Դպրոցներուն պէտքն եւ օգտակարութիւնը, մատնանշելով այդ կազմակերպութեան իբրեւ մասնագէտ Տր. Լեւոն Զէնեանը։ Թէ յետոյ ալ տեղի ունեցած է [illegible] ժողովը՝ Կիրակնօրեայ Դպրոցներու մասին, ուր թէ Սահակ կաթողիկոսի եւ թէ հանգուցեալ Դուրեան Պատրիարքի կողմէ ներկայ գտնուած են Բաբգէն եւ Արտաւազդ եպիսկոպոսները, եւ ուր Բաբգէն եպիսկոպոս բացատրած է թէ ո՛րչափ հին է հայ եկեղեցւոյ մէջ Ս. Գրոց դասախօսութիւնը։ Ու Սահակ կաթողիկոս կ'ըսէ. թէ շնորհիւ իր աթոռակիցին հասին անոնք լսեցին ու հասկցան թէ դարերէ ի վեր Հայոց Եկեղեցւոյն մէջ Ս. Գրոց ուսումն ու դասաւանդութիւնը կայ, բայց նոր միջոցներ պէտք են զայն գործնականապէս ժողովրդականացնելու համար», ուստի Կաթողիկոսը օրհնութեամբ կ'ողջունէ Համաշխարհային Կիրակնօրեայ Դպրոցներու Ամերիկեան Ընկերութեան ներկայացուցիչները եւ կը խոստանայ իր հոգածութեամբ եւ իր առաջնորդարաններուն աջակցութեամբ օգնել բարոյացուցիչ վարժարաններու կազմակերպութեան եւ զարգացման, եւ օրհնութեան գիր մըն ալ կը յանձնէ նոյն ընկերակցութեան քարտուղար Րօպըրթ Մ. Հօփքինսի,

Ուրեմն արդէն մթնոլորտը թունաւորուած է։ Որդը գտած է ծառին արմատը։ Այդ պահուն է որ Մեծ Փրկիչը կը հասնի։

Ճարպիկ որսորդը՝ կ'ըսեն՝ շուտով կ'առնէ որսին հոտը։ Փարոնիկեան չէր կրնար աւելի թանկ պաշտպան մը գտնել քան Բաբգէն եպսկ.ը։ Եթէ ուրիշ եպիսկոպոսներ իր ճանկը իյնան միամտութեամբ, խաբուելով, կամ հրապուրուելով չէքին տեսքէն, Բաբգէն եպսկ.ը բնական է որ հաճոյակա՛մ պիտի կենար իր կռնակը։

Փարոնիկեան չէր ալ սխալած։ Բաբգէն եպսկ. արդարեւ իր կառքը կ'ելլայ Երուսաղէմը գրաւելու համար։

Փարոնիկեանի տեղեկագրին 5րդ էջին վրայ կը փայլի Բաբգէն եպիսկոպոսը, երկու տեղ, մէկը առանձին, միւսը լուսանկարուած Փարոնիկեանի հետ։ Փարոնիկեան կը կցէ հետեւեալ ծանօթութիւնը.

«Բաբգէն եպիսկ. Կիւլէսէրեան, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին նորընտիր աթոռակից-յաջորդը, ուսուցչապետ աստուածաբանութեան Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց դպրոցին եւ այժմ նոյն պաշտօնով Անթիլիասի նորաբաց ճեմարանին։

Այլեւս ալ ինչ։

Սարսափելին չարութիւնն է։ Փարոնիկեան կ'արտատպէ Բաբգէն եպիսկ.ի մէկ նամակը՝ ուղղուած Երուսաղէմի պատրիարքին։ Արժանի նախկին վերատեսուչը կ'ըսէ այդ նամակին մէջ.

«Տէր Փարոնիկեան բարեպաշտ քրիստոնեայ է եւ բացարձակապէս անկեղծ։ Ան կը սիրէ իր մայրենի եկեղեցին եւ անոր հաւատքի տեսակէտը ուղիղ է։ Փայլուն Տէր. Փարոնիկեանի դէմ կը մղուի անոնց կողմէ որ կ'ուզեն պառակտել հայ եկեղեցին։ Ես կ'առաջարկեմ որ Պատրիարքարանը պաշտօնապէս ճանչնայ հայ առաքելութիւնը, որ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը Խրիմեան Ճեմարանի վերջին հսկողութիւնը առնէ, որ կաթողիկոսական պատուիրակ թարգմանը սորվեցնէ Փարոնիկեանը պատանիներ տանիլ Գերմանիա, որ ուսումնական ծրագիրը, ներքին կարգապահութիւնը, բոլոր դասագրքերը Տէր. Փարոնիկեանի տրամադրութեան տակ դնէ, որ իմ գլխոյս էջ՝ միածին կաթողիկոսին զրկուի Գերագոյն Հովուապետի Խորհուրդի հաւանութեան։ եւայլն...»

. .

Ես աւարտեցի արդէն վէպս։ Ձեզի ցուցուցի իմ հերոսներս,— իրական տիպեր, միայն, [illegible]։

Ձեզի կը թողում հանել վէպին բարոյականը։ Ալ դուք հետեւցուցէք թէ ի՛նչ պիտի ըլլան Խրիմեան Ճեմարան զրկուած այդ թշուառները, թէ ի՛նչ պիտի դառնայ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը՝ բողոքականներուն ծախուած եպիսկոպոսներով ու աբեղաներով, եւ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Անթիլիասը՝ ուր երբ թէ պիտի չենա՛ր Կիլիկիոյ աթոռը։ Բոլթինի կողմէ տրամադրուած շէնքերուն մէջ...

ՇՐՋԻԿ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Սուրիոյ Փրանս. Մարզպանութիւնը մամուլի տեսչութեան միջոցաւ բոլոր լրագրողներուն հաղորդած է նոր հրահանգ մը, որուն համաձայն կարգ մը սկզբունքներ կ'ըլլան եւ կը սահմանափակուին, հակաշնորհութեան ներքեւ հրատարակուող թերթերու ազատութիւնն ու իրաւունքները։

Դամասկոսի թերթերը բողոքեցին այս որոշման դէմ եւ պահանջեցին որ յարգուի մամլոյ եւ խօսքի ազատութիւնը։

Սակայն պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը հասկցուեցաւ որ այս խնդիրը լոկ համայնավարական բնոյթ ունեցող հրատարակութիւնները արգիլելու համար է։

ԱՅՍ ՄԷԿՆ ԱԼ ՔԵԶԻ

ԻՄ ԿԵԱՆՔԻ ԸՆԿԵՐ..

Կ'ուզե՞ս քեզ ըսեմ ինչպէս կը սիրեմ, նայէ՛ աչքերուս, խաբկանք չկայ հոն

Կ'ուզե՞ս իմանալ հոգին քու կէսին. Ա՛ռ կեանքս ամբողջ, [illegible] ոչ ոքին

Գաղտնիքը հոգւոյս կրնաս իմանալ. հայլիի նման ամէն ինչ պայծառ

Եւ այս բոլորին փոխարէն, ըսե՛մ, Մեծ-Սէրըդ կ'ուզեմ, [illegible] վըսեմ

Քեզ համար, աթա՛, երգեցի երգեր, զորս տակաւին...ո՛չ ոք է երգեր

Քեզ համար միայն երգեցի Մեծ-Սէրս որուն նմանը ոչ ոք է կրցեր

Այս բոլորէն վերջ ինծ մտի՛կ ըրէ. ինչպիսի սիրով զիս սիրել պէտք է

×

Սիրէ՛ զիս այնպէս, ինչպէս կը բաղձայ հոգիս սրտակեզ եւ ոչ նիւթապէս.

Սիրէ՛ զիս ուժգին. Ես քեզ տուած եմ Մեծ-Սէրըս անգին.

Մօտեցի՛ր ինծի նայուածքով մաքուր, անոյշ եւ տրխուր. զըւարթ-ծաղկոտ

Մի՛ նետեր ինծի վաւաշոտ մարդու նայուածքն անախորժ [illegible] ու կամշոտ

Հոգիս չախորժիր հասարակ մարդու տիպէն. դուն գիտես.

Գերմարդը կ'ուզեմ, որ կրնայ ճանչնալ միտքն ու հոգին վես

Ուժգին ու անկեղծ պէտք է զիս սիրես.

Այսպէ՛ս կ'ուզեմ ես.

Աթէնք

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»

Ցուրտ ու հաւու հեգնանք մըն է գիշամբերի օդը որ ծաւալեր է վեր ու վար, աջ ու ձախ։

Ու ամերիկեան լպիրշ պարոնիկ մըն է որ հաճոյքի մը գըրգին մէջ ծուարած կը դողդղայ։

Սպիտակ վերջեր են խաբեր Աբրահամեան գագաթները, որոնք կ'արիւնին բիւրեղացած արցունքներու պէս։

Միսիսիփին իր պորան է վերցուցեր ու հազար զոհեր կուլ տուեր։

Քանատայէն յիմարական հով մը փախաւ ու Միացեալ Նահանգներու գլխուն վրայ տաան հորուած մը իջեցուց։

Ալաբաման կը սպառնայ խողաղականին խաւուրլ սակայն Նէվադան իր ափին մէջ կը բանէ զայն։

Արեւելքը Արեւմուտքի վրայ կեցած ժպտի մը կը ձգէ մինչ Հաւայի մէջ սեւ ցեղ մը անէծքով անհոգին մտաւ։

Հնդկահաւերու ջարդ մը սկսաւ։ Ու մարդիկ շնորհակալութեամբ կը թէոնեն հիւանդութիւնը իրենց սեղանքնե՞ն վար։

Մէկ միլիոն տակաւ գինի թափուեցաւ Ամերիկայի կոկորդէն վար ու ամեւին հիւանդը ծարաւէ կը տոչորի։

Նոխազաչ հովվար ձեռ կը խօսի Ռաքֆէլլերներու մէկ խոռոչովակ են դարձեր ու հարիւր միլիոն ականջ մէջ կը թափուի ինչ որ այս երկրի մեծ ձայնաբարեկամն բերէն կը վազէ։

«Շնորհակալ ըլլանք» կ'ըսէ ան։

Ի՞նչ բանի։

Մեր ունեցա՞ծ թէ չունեցած օրհնութիւններուն համար։

Ես գիտեմ թէ ամերիկներու չափ մարդիկ այս երկրին հիւանդ հաւաքեր սատկեցնելը կերան ու փշոտերը ծամեցին։

Ու նոյնչափ դժբախտներ եւս այսօրուան հացը վաղուան պահեցին։

Մինչ անդին եկեղեցիներու եւս այսօրուան հացը վաղուան պահեցին։

Մինչ անդին եկեղեցիներու զանգակները օդը կը պառեն որմէ սեւ ծխնողներ կը հոսին։

Ու քորովչիներու բանակ մը ոչխարներու հօտի մը մէկ միլիոն հնդկահաւ խառնուեցաւ անդին աշխարհին մէջ։

Ցեմար է այս երկիրը որ իր կառավարութենէն շղթաներն է պատեր ու գահավէժի մը եզերքին վրայ կը խաղայ։

Հարուստ ազգերն են չորցեր ու հիւսիսին սառամոյքը կծուեր է, մինչդեռ Ուոլ Սթրիթի գէր ու ճարպոտ արձանները ալ տարոսներ կը շինեն ու հիմա պիտի հասնին իրենց արփիութեան գագաթը։

Ուաշինկթընի մէջ ծերունական մը իր գրասենեակին դուռը բաց է ձգեր ու աթոռակալին ծերին վրայ ապաստանին գուլպաները կը նշմարուին։

Քուն չկայ այսօր բոլոր ցուն ու պարապ սառամողներու համար առաջինները ամփոփ վար կ'իյնան, մինչդեռ փերիի[illegible] ները կապարով կը թեխաւին։

Ու ի՞նչ յիմարական է այս երազը որ այս երկրէն քիթեն է բաներ։

Աշխարհ շնորհակալութիւն յայտնեց իր անօթի սեղանին համար։ Եւ սերունդի մը, կենսունակութիւնը քամուեցաւ մայրերու երակներուն մէջ։

Ու մինչ յոգնաբեկ հիւանդ զաւակներ մէջ է։ Ուաշինկթոն բերանաբաց միտաքսէ ծածկոյթ մը տակ կը ծածկուի։

Հիւսիսէն եկող քամի մը այս երկրին մինչեւ հարաւը խաբեր սպիտակ ցան սիրտը քարացած է։

Ու երգը որ կը թափուի այն մէջ, ունի մեղքին սարսուռը եւ անէծքին վրէժը։

Այս երկրին մեծ արդարութիւնը մօրերու վրայ նստեցաւ ու խիղճը աքսոր գնաց։

Նոր Աշխարհը կարմիր երազներ կը հիւսէ...։

Ե. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Ֆիլատելֆիա

Հ. Յ. Դ. ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ահա թէ Փրանս. ընկերվարական կուսակցութեան Թերթը Le Populaire ինչպէս կը նկարագրէ Հ. Յ. Դ. քառասնամեակի հանդէսը՝ որ Փարիզի մէջ կատարուեցաւ անցեալ կիրակի երեկոյ։

Հայ ընկերվ. կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան մէջ ընկերները, կիրակի երեկոյ հանդիսաւոր կերպով կը տօնէին իրենց տառապանքած ազգին յեղափոխական ժողովրդավարութեան եւ աշխատաւորներու այս հին եւ արժանաւոր կազմակերպութեան քառասնամեակի տարեդարձը։ Ներկայ էին միջ-ազգայինի բազմաթիւ ճիւղերու եւ մասնաւորաբար ֆրանսական ճիւղին պատուիրակները։

Հսկայ բազմութիւն մը կը խուժէր Կավոյի հոյակապ սրահը։ Կարճ ատենուան մէջ սրահին 1500 աթոռները գրաւուած էին եւ աւելի քան 500 ներկաներ ոտքի վրայ կը հետեւէին սրահին անցքերուն մէջ եւ պատերուն տակ, հաւատար եւ խանդավառ բազմու-

...ցին, որուն մէջ կը խառնուէին [ռազմ]ականներ եւ զօրծաւորներ, եւ այս վերջիններն ապա... կը կազմէին ներկաներու մեծագոյն մասը։ Շատ... լեցուած, պայթելու աստիճան կը լեցուէր սրահը եւ հարիւրաւոր քաղաքացիներ տեղ չգտնելով՝ կը ստիպուէին ետ դառնալ։

Երկու մեծ ու կարմիր դրօշներով եզերուած, բեմին վրայ ... աղջիկ մը վրայ կը տարածուէին 40 ... կազմակերպութեան 40 տարուան գոյութիւնը՝ կուսակցութեան շատ ... զինանշանը, երբ խոր... իր աւանդական պայքարի բոլոր դրուագներուն։

«Փօփիւլէռ» ամփոփումը տալէ յետոյ խօսուած ճառերուն, ... կերպով կ'արտայայտուի գաղափարախօսական բաժնին մասին։

«Զանազան բանախօսներու ճառերը կ'ընդհատուէին շատ ... նուագածութեամբ. տաղանդաւոր եւ երիտասարդ արուեստագիտուհիներ՝ մեծ ... մրցանակաւոր երաժշտագէտ՝ ջութակով, թաւջութակով եւ դաշնակով նուագեցին հայկական հրաշալի եւ վշտալի երգեր։ Այս փայլուն արուեստագիտուհիներէն շատերը որբեր են, որոնց հայրերը (եւ շատերուն ալ մայրերը) զոհուած են թուրք բարբարոսութեան եւ կամ աքսորուած են Սիպերիա կամ Սոլովկեան կղզիները՝ բոլշեւիկներու ձեռքով։

Երգչախումբը հնչեցուց Հայ յեղափոխական երգը, զոր ամբողջ սրահը ունկնդրեց յոտնկայս։ Ներկաները մեկնեցան խորապէս տպաւորուած այս անմոռանալի երեկոյթէն»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ.—

Անբարեխիղճ աշխատակիցներու անփութութեան պատճառով շոգեկառքերու արկածները, փոխանակ պակսելու, օրէ օր կ'աւելնան։

Նոյեմբեր 1ին գիշերը Արաքս կայարանին մէջ խորտակուեցաւ թիւ 862 շոգեկառքը։ Այդ գիշեր քաղաքացի Ցիխամերովի հերթապահութեան ժամանակ, երկու շոգեկառք կը հասնի թէ Սարդարաբադէն եւ թէ Ղարաբուրունէն(?)։ Ցիխամիրով անփութութեամբ չի բանար գիծը եւ շոգեկառքերը կը բախին իրարու։ Զարդուփշուր կ'ըլլան 6 վագոն, կը խորտակուին 2 շոգեմեքենայ. եւ կը վնասուի բարձուած ապրանքը։ Վնասը կը հասնի 30-35 000 ռուբլիի։

Նոյեմբեր 2ին գիշերը Երեւան կայարանին մէջ գիծերը բացուած չըլլալով, երկու վագոն դուրս կ'ելլեն գիծերէն։ Վնասը կը հասնի խոշոր գումարներու։

Նոյ. 2ին թիւ 954 շոգեկառքը Նախիջեւանէն կը մեկնի Երեւան, վագոնին անիւը կը կոտրի եւ 6 վագոն կը խորտակուին, երկաթուղին կը քանդուի մօտ 150 մեթր տարածութեամբ։ Այնուհետեւ շոգեկառքերը կանգ կ'առնեն 20 22 ժամ։ Վնասը կը հասնի 10-12,000 ռուբլի։

Նոյ. 7ին շոգեկառքը կը մեկնի Երեւանէն Ուլուխանլու կայարանէն հազիւ դուրս ելած, կը խորտակուի վագոնին անիւը, կը ջարդուին վագոնները, երկար ատեն խափանելով ճամբան։ Վնասը կը հասնի 30.33,000 ռուբլի։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Վերջին փոփոխութիւնները, որ կատարուեցան Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ, դուրս նետելով շարք մը ղեկավարներ, ցոյց կուտան թէ երկրաշարժ մը աւելի ուժեղ էր ցնցումը։ Կը հասկցուի որ Հայաստանի կոմունիստներուն միջեւ կազմուած հոսանքները բաւական զօրացած են։ Մեծ բան կը խօսին արդէն «արդիւնաբերական կուսակցութիւնը», «գիւղացիական կուսակցութիւնը», որոնք կազմուեցան ասդին անդին՞ կ'ըսեն այդ նոր «կուսակցութիւն»ները։ «Խորհ. Հայաստան» այնպէս կը մեկնաբանէ (10 դեկտ.) թէ «այդ նորելուկ մարգարէներու կարծիքով, երկիրը հասնելու էր անտեսական ծայրայեղ քայքայման եւ համբերութիւնը կորցրած ազգաբնակութիւնը ինքը ներքին պառակտումով, վերջ էր տալու խորհրդային իշխանութեան»։

Այսպիսի ընդդիմադիր նկարագիր մը կը վերագրուի անոնց, որ ինկած վերջերս կասեան ի դուրս խնդրեց որ ներեն իր «սխալին» համար։ Անդրկովկասի երկրային կոմիտէն անդրդուելի էր, եւ մէկ հարուածով կը նետէր Քալաշեանը, Չուխանը, Հանէսօղլեանը, Մելիք-Յովսէփեանը, Ճահուկեանը(?) եւ Ամատունին, զորս կը գնէ Մոսկուայի վերին մարմնին տրամադրութեան տակ։ Ուրեմն, պատիժը չի լրանար միայն հրաժարեցումով, այլ նաեւ կը ղրկուին Մոսկուա, առ ի քննութիւն եւ թերեւս աւելի հեռուները... առ ի քաւութիւն։

Անդրկովկասի բոլոր այս կար-գործութիւններուն մասին խօսելով, եւ Եռկովկասի(?) ղեկավարը խոնարհաբար մարկ ընելով, Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն խոնարհաբար «թէմէննահ» կ'ընէ, (տեսնել «Խորհ. Հայաստան» 10 դեկտ.) եւ յաջորդ թիւերուն մէջ կը շարունակէ սեւցնել շնորհազրկուածները։ Նոյն ատեն որոշում կուտայ, հաճելի ըլլալու համար մեծերուն, խառնելու հակակրօնական պայքարը, ստեղծել նոր շինարարութիւններ, եւայլն։

«... ՈՏՔԵՐԸ ԿԵՐԼԻՔ»

Թղթակից մը կը գանգատի «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ թէ նամակները, թերթերը եւ հեռագիրները ժամանակին չեն հասնիր իրենց տիրոջ ձեռքը։ Նոյնիսկ կը հաստատէ, որ հեռագրատան մէջ «դիտաւորեալ կերպով» կ'աղաւաղեն հեռագիրները։ Այսպէս քաղաքացի մը կը հեռագրէ իր ընտանիքին.

—«Եթէ մայրիկը հիւանդ է, բերէք»։ Հեռագրիչը անամօթաբար կ'աղաւաղէ հեռագիրը եւ կը գրէ.

— «Եթէ մայրիկը հիւանդ է, ոտքերը կերէք» (Խորհ. Հայաստան», դեկտ. 10)։

Գ. Ե. ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին ամսուան ընթացքին տեղի ունեցան չորս դասախօսութիւններ եւս Գ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին գրադարանին մէջ։

Ընկեր Բաբգէն Քէչիշեան խօսեցաւ «Մենք մեզ ճանչնանք» նիւթին շուրջ, եւ այդ առթիւ եղան վիճաբանութիւններ ու մտքերու փոխանակութիւն։

Յաջորդ շաբթու խօսեցաւ Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան, նիւթ ունենալով Նահապետ Քուչակի սիրոյ երգերը։ Ներկայացուց Քուչակի կեանքին մասին թէր ու դէմ կարծիքները, անոր բանաստեղծութեան արժէքն ու կառուցուածքը, եւ կարդաց հատընտիր կտորներ։ Մանուսեանցէ՝ հայ կինը, այնպէս ինչպէս կ'երեւի այդ երգերուն մէջէն, բոլորովին տարբեր է այն գիծերէն, որ սովորաբար կը տրուի հայ կնոջ։

Երրորդ շաբթուն խօսեցաւ Յօքթ. Ամատեան, նիւթ ունենալով Ազգերու հոգին։ Հետաքրքրական դասախօսութիւն մը, ուր բժիշկը ցոյց կուտար ազգերու բարեշրջութեան գիծը, անոնց կեանքը եւ գոյութեան հոգեկան ազդակները։

Վերջին շաբթուն խօսեցաւ Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով Սայաթ Նովայի կեանքը եւ երգերը։ Դասախօսը նախ ներկայացուց Սայաթ Նովայի կեանքը եւ ապրած ժամանակը ամէն մանրամասնութիւններով։ Երկրորդ դասախօսութեան մը վերապահեց խօսիլ այս երգիչին բանաստեղծութեան մասին։

Տօնական օրերը հասած ըլլալով, դասախօսութիւնները ընդհատուեցան երկու շաբաթ։ Այդ դասախօսութիւնները կը վերսկսին յունուար 9ին, դարձեալ Ֆլորիայի սրահին մէջ ինչպէս կատարուած բոլոր դասախօսութիւններուն, նոյնպէս յառաջիկային ընկեր Բաբգէն մէկ ժամ սինեմա պիտի դարձնէ, ներկայացնելով օրուան յաւագոյն ֆիլմերը։

Այս դասախօսութիւնները, որոնք տեսակ մը դպրոց դարձած են Փարիզի որբերուն համար, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած են երիտասարդներուն մէջ։ Յառաջիկայ եղանակին դասախօսութիւններ պիտի տան Պ. Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան, Շ. Նարդունի, Օհան Կարօ, Յ. Տէր Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ։

Հ.

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սպասելով մինչեւ որ Զինաթափութեան ընդհ. համագումարը գայ եւ գոցէ այս սպառազինման վազքին, մարդկութեան դիւային հանճարը նոր գործիքով մը եւս օժտեց մահուան ձեռքերը,— անունն է անտեսանելի ականը...

Արդէն ընդհ. պատերազմին, գիտնալով որ անտեսանելի ականը կրնայ մեծ դժուարութիւններ ապահովել, գերմանները կը ջանային միջոց մը գտնել եւ զինադադարի նախօրեակին արդէն յաջողած էին գաղտնազերծ նախատիպ մը պատրաստելու։ Նման փորձեր կատարուեցան նաեւ Անգլիոյ մէջ եւ յետոյ ետ կեցան։ Ամերիկան է որ յաջողեցաւ գտնել ական մը, որ ծամբուն վրայ բաց-ուած ակօսներով՝ չի մատներ ինքզինքը։ Կատարուած փորձերը կ'երեւի թէ գոհացուցիչ արդիւնքներ են տուած։

Սովորական ականը կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի զինուորական քննադատը, կը ձգէ ակօս մը, որ կազմուած պղպջակներէն կը յայտնէ իր յառաջխաղացումը եւ յաճախ նաւերուն թոյլ կուտայ որ արագ շարժումով կը խուսափին վտանգաւոր բախումէն։

Նուազ արագաշարժ քան նախկին ականները, սակայն, անշուշտ այդ թերութեան ալ առաջքը կ'առնուի եւ արդէն իր առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է որ, մինչդեռ հին ականներուն արագութիւնը՝ երկար ճամբու մը վրայ՝ երթալով կը նուազի, անտեսանելի ականը կը պահէ նոյն արագութիւնը, ինչ որ կը ակարգեցնէ հեռաւոր նաւերու նշան առնելու գործողութիւնը։

Այս ականներով զինուած ընդծովեաներն՝ անշուշտ աւելի վտանգաւոր պիտի ըլլան՝ մարտանաւերուն համար։ Հարուածը այլ եւս ազդանշան չպիտի ունենայ ու ականը պիտի պայթի շանթի արագութեամբ։

Մեծ պատերազմին բազմաթիւ նաւեր յաջողեցան խուսափիլ ականահար ըլլալէ, շնորհիւ պղպջակաւոր ակօսներու մատնութեան։ Հիմա ուրեմն այդ ալ վերջ կը գտնէ Ամերիկացիի մը հնարագործ հանճարով։ Նոր ականը կը շարժի շատ թեթեւ ելեկտրական շարժիչով մը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն դուրս գտնուած ժողովուրդին համար մեր եւ «Ալմա փալասի» վարչութեան հետ համաձայնութիւն մը կնքուած է, որով «Երգն Հայաստանի» ֆիլմը պիտի աւելցուի վերոյիշեալ սինէմայի յայտագրին առաջին մասին մէջ, այնպէս որ ժողովուրդը կրնայ ժամ առաջ մեկնիլ եւ հասնիլ իր տունը։

Ն. Կորգանեան

Տեսնել ֆիլմին մանրամասնութիւնները Դ. էջ։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» Ֆիլմի տոմսերը կարելի է գնել նախօրօք Ալմա Փալասէն։

Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ։

ՓԱԿ ՄԸ ՍԷՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերս թերթերը կը գրեն թէ փակ մը տեսնուած է Սէն գետին մէջ։ Ու կը յիշեն թէ անգամ մըն ալ Նափոլէոնի օրով եկած է այդպիսի անասուն մը, իր պեխերը ցոյց տալու համար ժողովուրդին եւ... լրագրողներուն։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ. ՌՈՒՄԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ԵՐԳԵՐ

Հայկանուշ Թորոսեան վաղը երկուշաբթի իրիկուն կ'երգէ Radio-Paris անթելի կայանէն եւրոպական կտորներ, դասական եւ արդիական, ինչպէս նաեւ ռումէն եւ հայ ժողովրդական երգեր (Միրաւհա, դաշն. Սրուածտեանցի եւ Միրանի դաշն. Պարթեւեանի)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

բացառիկ թիւը, 80 էջ եւ պատկերազարդ. Նուիրուած Հ. Յ. Դ. քառասնամեակին, ընտրեալ եւ ճոխ բովանդակութեամբ.

Քրիստափորի մտքերից. Հ. Յ. Դ. Մարմիններին եւ ընկերներին (Հ. Յ. Դ. Բիւրօ), «Դրօշակ»ն իր դիրքի վրայ՝ «Դրօշակ». Մեր քառասնամեակը Հ. Յ. Դ. Լեռնավայրի Կեդր. Կոմիտէ, Պիտի ապրի Դաշնակցութիւնը Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի Կեդր. Կոմիտէ, Միշտ նոյն նպատակին համար, միշտ նոյն կռուով՝ Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէ, Հ. Յ. Դ. քառասնամեակը՝ Հ. Յ. Դ. Կարպատի Մեկուսի Կոմիտէ, Յարգանք գաղափարին, յարգանք հերոսներուն՝ Հ. Յ. Դ. Ովասիսի Մեկուսի Կոմիտէ, Հ. Յ. Դ. Առաջին մանիֆեստը, կռիւն սկսուած է, 1892ի եւ 3ի խմբագրականը՝ Քրիստափոր եւ Զաւարեան, վերջին դէպքերի առթիւ՝ Գ. Խաժակ, ռեֆորմները՝ Յովսան Դաւթեան, Հրայրի յայտարարութիւնը, վնասակար տարրեր՝ Ռոստոմ, Նամակ Վանից՝ Վազգէն, Բաբգէն Սիւնի Սարգիս Մինասեան, Քալէ՝ Վռամեան, 1898—1899՝ Քրիստափոր, կախաղանից առաջ՝ Թաթուլ, Դէպի երկի՛ր՝ Ակնունի, Դաշնակցութեան Արշալոյսին՝ Մ. Վարանդեան, Մեր քառասնամեայ պայքարի էութիւնը՝ Ռ. Սեւեան, քառասնամեայ տիտանը՝ Ա. Ջամալեան, դաշնակցութեան փառքն ու ողբերգութիւնը՝ Նժդեհ, Դաշնակցութեան էութիւնը՝ Ռէն, քառասնամեակի առթիւ՝ Օննիկ Մխիթարեան, Հներից մէկը հին օրերի մասին՝ Յովսէփ Մովսէսեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծագումը Բուլղարիայում՝ Վ. Մազմանեան, Սամուելի խորհրդաւոր վաճառականը՝ Կարէն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Խարիսխ» գործարանը՝ Օսմսոն(?), Եփրեմի Արշիվից՝ Quidam, Ընդհանուր ազատամարտութեան խնդիրը հայ ազատագրական շարժման մէջ՝ Կ. Սասունի, քառասնամեակ՝ Ն. Աղբալեան, Քառասուն տարի՝ Հ. Օհանջանեան։

ԳԻՆ՝ ՀԱՏԸ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Անգամ մը մեր տղաներէն մէկը կը զարնէ զօրքերու այդպէս հրացանի գլուխը անցուցած թէսին, գնդակը կը կպի հրացանի փողին, մուշկայի տակէն կը կոտրի հրացանը եւ կը տանի գլուխը։ Այդ լուրը իրենց մէջ կը տարածուի։ Կ'ըսեն թէ ուրեմն անկարելի է, որ սրանց առաջ մարդ պահուըտի։ Գիշեր մըն ալ քանի մը զօրք կ'ելլեն ծառի մը վրայ փայտ կտրելու, որ վառեն տաքնան։ Կացինի թխթխոցին՝ տղերքը աղբէն պալպ (համազարկ) մը կուտան։ Թխթխոցը կը կտրի, զօրքը ծառէն վար կ'ինկնի, են ալ կը տանին։ Այդ եղածները զօրքերը գացեր, պատմած են Քիւրտերուն, որոնցմէ մենք իմացանք վերջը։

Երբ մենք ձիւնի վրայ չորս մարդ սպաննեցինք՝ դիակները կը բերեն եւ Թալան կ'ածեն ու Թալան ալ կը վառեն, որպէսզի վերջը Թալայի վառուիլը մեզ վերագրեն, իբր թէ մէկը մարդիկ ենք թողեր, եւ մենք փախեր։ Թալան վառեցին այդ չորս մարդը սպաննելու երկրորդ օրը, երբ մութ տուաւ։ Թալան ու Մարագը միասին էին։ Մարագի մէջ մօտ 50 բարդ խոտ էր լցուած, իսկ Թալան դատարկ էր. մալ, տաւար կանուխէն տարած էին Բերդակ։

Երբ զօրքերը Թալան վառեցին՝ սկսեցին վեր բարձրանալ եւ միեւնոյն ատեն մեզ հրացան զարկել։ Մօտ 100 հրացան զարկին։ Թալայի մէջ մնացած էին անասուն մը փամփուշտ, որը շատոնց սկսեց թղթկալ։ Այդ գիշեր մինչեւ լոյս Թալան կը վառուէր, իսկ Մարագը մինչեւ երկրորդ օրը երեկոյ կը վառուէր։ Իրիկունը մութը տուաւ։ Ցուրը բաց ըրի եւ 30 հոգի դուրս հանեցի, բոլոր շայրուած փայտը ներս կրեցի, այնպէս որ եղաւ մի ամսուայ վառելու փայտ։

Եկաւ Նոյեմբեր 27ի կիրակի օրը։ Այդ օրը եկաւ մեր պահանջներու պատասխանը, որ ձեռնարկութեամբ գրուած բան մըն էր. ոչ գեօղացիներու կնիք կար, ոչ Սուլթանինը։ Գրուած էր թէ «Ձեր բոլոր պահանջներու բաւարարութիւն տրուած է՝ բայց ռեֆորմները մի օրով, մի շաբթով, չեն կրնար գործադրուիլ, հարկաւոր է առնուազն վեց ամիս։ Պահանջքը գիտցած է սուլթանին, խօսած է պէտք եղածները։ Երկուքը մէկ գիտած են Սուլթանին։ Նա խոստացած է ամէն բան կարգադրելու. նաեւ ձեզ համար ներում շնորհուած է, անձնատուր եղէք»։

Մենք պատասխանեցինք թէ՝ «Մենք երեխայ չենք, որ մեզ խաբէք։ Կ'երեւի դուք մեր ըսածները չէք հասկցեր, որ առաջարկեցինք թէ մեզ ուղարկելիք թուղթը պէտք է վեց պետութիւններու ձեռքով ստորագրուած եւ Սուլթանի ձեռքով վաւերացուած ըլլայ։ Այդ թուղթը ստանալէն վերջ մենք պիտի ընենք մեր ընելիքները։ Իսկ դուք երեխայ մը խաբելու համար՝ թղթի վրայ գրեր էք քանի մը բառեր, ստորագրեր ու ղրկեր էք։ Պատրաստ ենք կռուելու, ինչ կ'ուզէք՝ գրեցէք»։

Մինչեւ այդ օրը Ալի փաշան ըսեր էր՝ «Ռմբակոծենք», իսկ Ֆէրիք փաշան թէ՝ «Մինչեւ որ ինծի պաշտօնական հրաման չըլլայ, ես չեմ կրնար ռմբակոծել»։ Ալի փաշան, բարկացած Ֆէրիքի վրայ՝ թողեր, գացեր էր Երզրում։

Թուրք, Քիւրտ, Հայ, բոլորն ալ մեզ յոյսերը կտրած էին։ Դաշտի Հայերն ու հայ կաթոլիկները, ամէն գիշեր, մեզ համար եկեղեցու մէջ հսկում կ'ընէին։ Վանքն ունէր, ժամանակից մնացած երկու մեծ հրացան, որոնց մէջ կը դնէինք 15ական դրամ վառօդ եւ կը զգէինք երկուքը, մէկը դէպի Դաշտը, միւսը՝ Ցովանեսի քարերի կողմը։ Դրանք չորս ժամ հեռաւորութեան վրայ, թնդանօթի չափ արձագանգ կուտային։ Ամբողջ Հայերը կ'ըսէին՝ «Ահ, վանքը թօփ զարկին»։

* * *

Այդ օրը, Նոյեմբերի 27ին, որոշեցի դուրս գալ։ Նոյնք, որոնք դուրս պիտի գային հետս, թէ՛ Ցոնքերի տղերք եւ թէ՛ վանքի մէջէն, իրարու ընկերացուցի։ Հեռուէն ցոյց տուի, որ ով որ կորչի, դիմացի Մշկաբաց(?) սարի մարագը պիտի գայ։

Բոլորը կարգաւ շարեցի եւ վանքի բակի մէջ մոն բերի։ Քանի մը որոշումներ ըրի։ Ես, Գէորգը, Ալւարինջցի Պօղոսը, վանականներէն՝ Յովսէփն ու Մովսէսը, ընդամէնը 5 հոգի, խմբէն առաջ պիտի գնայինք (40 քայլ առաջ)։ Խումբին առաջէն պիտի քալէին Բարսեղն ու Համբոն, իսկ յետնապահը պիտի ըլլային Վաղարշակն ու Սարգիսը։ Չախմախլըները պէտք է դատարկ ըլլան։ Նրանց կռուելու իրաւունք չկայ։ Խմբի առաջնորդներու, Բարսեղի ու Համբոյի աչքերը պիտի մեզ վրայ ըլլայ։ Մեր գետին չոքելուս, խումբն ալ պիտի չոքի։ Երբ մեզի զօրք պատահի՝ մենք հինգս պիտի զարկենք. խումբը շուտով պիտի անցնի զօրքի ետեւ եւ սկսի զարկել։ Երբ նրանք կը զարնեն զօրքին, մենք կ'երթանք, կը հասնինք իրենց, մեր ետեւը, այս անգամ դատարկ կ'ըլլայ։

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԱՄԷՆ ՕՐ

SOIRÉE եւ MATINÉE, ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ 5 — 12,50 ՖՐԱՆՔ, ՑԵՐԵԿՆԵՐԸ 4 — 10,50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐՈՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3ԻՆ

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 — Մէթրօ՝ Odéon

Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով վերի հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ.

Նուէրի համար հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու ճոխ մթերք:
Գրատան պատի Օրացոյցը ձրի կը տրուի փափաքողներուն:
Մամուլի տակ է ընդարձակ Գրացուցակը:
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ.

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

RÉVEILLON
LE 31 DÉCEMBRE

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ 61 RUE MR.-LE-PRINCE, PARIS (6)

Չափաւոր գիներով ճաշացուցակ, մեղէն 10—15 ֆր. աղանդերք 2—4ֆր., ուրախ մթնոլորտ, միւզիքեւ պար մինչեւ առաւօտ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE — *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ — ԼԱՒ — ԱԺԱՆ

ՁԵՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ
ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԷՆ

24 Rue Bergère PARIS (9) — Tél. Prov. 05-49

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԷՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ.

Docteur ès-sciences occultes
գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.-է. 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ. ալ կողմ. MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարիսի. Մասն. լուսաճառագայթում եւ մարմնա-ելեկտրական խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւ այլնի համար. Մատչելի գին Հայերու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր. Վեներական ախտեր, ճերմակեցութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր. Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 9—12 եւ 2—8. կիր. 9—12.

Կ'ուզուի լաւ գործաւորուհի մը ճերմակեղէնի աշխատանոցի մէջ աշխատելու համար: Դիմել՝ Maison Tonkonoguy. 82 Rue du Ranelach, *Փարիզ (16).*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

ջիադէռմի (diathermie), (իւլթրա վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS — Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով *լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, ղաթայիֆը* եւ իզմիրի համբաւաւոր *բիւզմանի հէլվան* եւայլն.

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin. PARIS (20) — Tél. Méuil. 69—15

Քաշխոլ շինողներ, առիթէն օգտուեցէք

Վաճառատունս իր հայ յաճախորդներուն զոհացում տալու համար, ամէն տեսակ գոյներէ մետաքս ամբարած է. Այս կտրոնով եւ կամ Ա. ՔԷԹԱՊՃԵԱՆԻ անուամբ գիմողները 30 ֆրանքի ճերմակ եւ 33 ֆրանքի գունաւոր տեսակները պիտի կրնան գնել. Վճարումի համար դիւրութիւն.

Դիմել՝ D. Dwekի, 9 Rue Provence, Paris.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!
Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:

Գիները բացարձակօրէն անմրցելի ! Մէթրօ՝ de Pelletier

ԴԵՐՁԱԿ
Ս. ԿԻՒԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) — Métro Poissonnière

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ տակուն կօշիկներ, մեր ընտանիքին մէջ պատրաստուած.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գիներու աժանութեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուի նաեւ օգտակար պզտիկ նուէր մը.

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angouleme, Paris (11)
Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, BC

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ. Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թէլէֆօն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ.

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու.

2.— Ամսավճարով տուս շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վաճառելու.

4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը. 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin. ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48.*

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ, յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռեւմատիզմ*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Թոքատապ: Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ. կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

Կ'ուզէ՞ք օգտուիլ բացառիկ զեղչէ մը

եւ հագուիլ ըստ ձեր ճաշակին խնամուած հագուստներ դիմեցէք կանանց, եւ արանց դերձակ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Նոր հասցէն

65 Bld. Sebastopol PARIS (1er) — Tél. Central 99.[illegible]

Ձեր հաւանած գինով տրուած ԱՊՍՊՐԱՆՔԻՆ վերջ՝ ցոյց տուէք այս կտրոնը, պիտի ունենաք հարիւրին 10 զեղչ

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) — Tél. Roq. 39.[illegible]
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ձափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակար միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քալ տը Շինի*: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճ

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ		12.75, բ.գ. տեսակ աւելի[illegible]	
» Սանթոս Good Ա.	»	14-25	» » » »
» Santos superieur	»	18	» » » »
» » Domincul		20	
» » Caracoli		22	
քաֆէ Mocca Hodeldan		24 իսկականը եւ ոչ թէ կեղծ	
» Godlup		25	
» Ceylan		28	
» Margajid		31	

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները տարբերին համաձայն իրենց տեսակին. Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին.

Հասցէ՝ **"CAFÉ SULTAN,,**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème — Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—0[illegible]

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ, 1931Ի ԱՌԹԻՒ

եթէ կ'ուզէք նուէր մը տալ ձեր սիրելիներուն, բնաւ մի մտածէք թէ, ի՞նչ կրնաք գնել որ հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ձերիններուն. դիմեցէք միայն

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26 rue Lesage, Paris, Métro Belleville, Tél. Ménil. 61—[illegible]

որ ձեզ պիտի գոհացնէ իր ամենավերջին, զուարթ եւ հաճելի եղանակներու փլաքներով եւ նոր տեսակի օթօմաթիք եւ փորթաթիֆ զանազան տեսակի ֆոնոկրաֆներով, ամէն ճաշակի եւ քսակի յարմար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

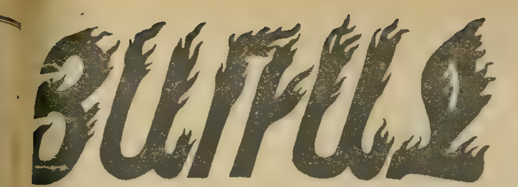

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարե.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1930

30 DÉCEMBRE 1930

, ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1455 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Քիչ անդին պիտի կարդաք օրը օրին հասած տեղեկութիւնները՝ Մէնէմէնի դաւադրութեան մասին։

Ընդհանրապէս Թրքական աղբիւրներէ քաղուած են այդ ...երը, եւ լիովին չեն պարզեր գործին բոլոր ծալքերը։ Եւրո...կան մամուլն ալ նոր արթնցաւ տակաւին։ Ինչ որ հրա...րակեց իբրեւ հեռագիր, քաղած է Պոլսոյ վերջին թղթա...րէն։

Բացորոշ է մէկ բան. — Քէմալական իշխանութեան դէմ ...րքուած նոր դաւադրութիւնը ունի շատ ծանրակշիռ հան...մանք, եւ Էնկիւրի խորապէս կը զգայ կացութեան լրջու...իւնը։

Դաւադրութիւնը հազիւ երեւան հանուած, շարժման մէջ ...ուեցան քէմալապետութեան բոլոր յայտնի եւ գաղտնի ու...երը, ոչ միայն Իզմիրի շրջանին մէջ, այլ եւ Պոլիս եւ ուրիշ ...գրոններ։ Բանտերը լեցուած են հազարէ աւելի կալանաւոր...րով։ Տուներ կը կոխուին որ եւ է կասկածի վրայ եւ Թուրք ...նտական կամ զինուորական դէմքեր կը հետապնդուին գիշեր ...րեկ։

Անշուշտ Մ. Քէմալ եւ իր գործավարները «Հազար ու ...էկ գիշերները» թղթատելու համար չէ որ ժողովի նստած են ...րողջ ութ ժամ։

Շարժումը յետաշրջական է, ինչպէս կը պնդեն բոլոր տե...կութիւնները։ Յետաշրջական՝ այն իմաստով որ դաւադիր...րը ուզած են վերահաստատել Սուլթան-Խալիֆայութիւնը։

Ընտանելով հանդերձ այդ պարագան, կարելի չէ մոռնալ ... ձախողած փորձն ... տարիներէ ի վեր կա... դժգոհութեանց։ Եւ եթէ կ'ուզէք, անօթութեան։

... անհաւորապէս վերջացող տարուան ընթացքին, Ֆէթհի...ին զաւեշտին շնորհիւ, երբ լեզուները լայնօրէն բացուե...ան, հրապարակաւ այնպիսի յայտնութիւններ եղան, որոնք ...եւս կասկած չէին ձգեր տիրող տագնապի մասին։ Միլլի ...ղթանակին գինովութենէն սթափած ժողովուրդը «անօթի ...ք», պոռաց Մ. Քէմալի երեսին։ Ինչ որ տեղի ունեցաւ Իզ...իրի մէջ, Ֆէթհի պէյի այցելութեան առթիւ, նախանշանն էր ...ալիք փոթորիկին։ Եւ Ֆէթհի չգիտցաւ օգտագործել հոգեբա...կան պահը։ Իր պարտութիւնը կը սկսի այդ օրէն։ Եւ թե...ւս հիմա իր գլուխն ալ խառնուի կասկածելիներու շարքին ...էջ, քանի որ Մ. Քէմալ, Ըսմէթ եւ ընկ. գոյութեան պայքար ... մղեն, կրկին եւ կրկին։

Ապահովաբար շարժումը ծաւալած է երկրին բոլոր մասե...ուն մէջ, ինչպէս կը հաստատէ պաշարման վիճակի յայտա...րութիւնը։ Եւ քէմալապետութիւնը, որ շնորհիւ ձմրան եւ ...րտաքին ուժերու աջակցութեան, յաջողած էր քիչ մը ...զոքացնել քրտական հողը, հիմա կը գտնուի այլապէս ծանր ...դձաւանքի մը առջեւ։

Եթէ Թուրք դաւադիրներն իրենց գլուխն ունենային հեղի...ակաւոր դէմք մը, եւ մանաւանդ զինուորական առաջնորդ մը, ...ան անգամ աւելի ծանր պիտի ըլլար օրուան իշխանութեան ...իճակը։

Թուրքիոյ մէջ յեղաշրջումները ժողովրդական շարժում...րով չէ որ կը կատարուին, այլ պետական, կրօնական կամ ...նուորական հարուածներով, եւ հրամանատարութեամբ ու...եղ առաջնորդներու։ Ժողովուրդը կը հետեւի զօրաւորին, յաղ...ականին։ Եւ կը հետեւի ո՛ր եւ է ազդանշանի տակ։ Նշանա...ւքերը չէ որ կը պակսին այսօր։ Հաչակաւոր «Չէրքէզ Էթհէմ» բա...րովին չէ մաշած տակաւին, եւ եթէ չըլլայ, նոյնքան սրտի կը ...սի սուլթան-խալիֆայութիւնը, որ թագու պսակն է անոր։ ...ւ բոլորէն վեր, կայ գերագոյն նշանախօսքը, — Հաց կ'ուզենք։

Որովհետեւ, իսկապէս որ անօթի է երկիրը։ Զինուորական ...ղթանակներով ոչ շտեմարան կը լեցուի, ոչ ալ պարտքերը ... վճարուին։

Սաքարիայի եւ Լօզանի դափնիները շուտով գեղնեցան ...րտ իրականութեան առջեւ եւ այսօր աւելի շատ փուշեր ...րեւան քան տերեւներ։

Անհաւասիկ ութ տեսակ փորձանք ութ տարուան ընթաց...ին, բոլորն ալ երկրին ծոցին մէջ, եւ կենսական երակներու ...այ։ Աթէնքէն Էնկիւրի գացած խմբագիրները իրենց աչքե...ով տեսան որ տնտեսական ճգնաժամը եւ առհասարակ կազ...ալուծման տարրերը աւելի խոր են քէմալապետութեան մէջ, ...ան կ'ենթադրուի։ Միայն քրտական խոցը, ինքնին, կրնայ ...նել տարիներ եւ տարիներ։

Անշուշտ այս բոլորը չեն կործաներ Թուրքիան։ Ոչ ալ ...եւէ մխիթարութիւն կը պատճառեն մեզի, մեր ամենօրեայ ...րերգութեան մէջ։

Բայց Մէնէմէնի դաւադրութիւնը, ինչպէս քրտական շար...ումը, ինչպէս տնտեսական սուր ճգնաժամը եւ նման տագ...նապներ աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ Թուր...քիան է զուր վերջնապէս ազատագրուած, իր սահմաններն ա...պահոված, իր գոյութիւնն ամրապնդուած կը սեպէ։

Քէմալական Թիւայ թէ սուլթանական դառնայ, Թուրքիան ...նվերջ պիտի զալարուի անակնկալներու եւ փոթորիկներու ...ակ, մինչեւ որ ամփոփուի իր բնական սահմաններուն մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

«Ինքնիշխանութիւնը կանոնաւորելու համար, Էնկիւրիի կառավարութիւնը գործի կը կանչէ իր պատերազմական գործավարը»

Այս խորագիրին տակ, «Journal»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ.—

Թուրքիա կը փոխէ իր ելմտական գործավարը։ Ճիշդ ատենն էր, քանի որ իր առնելիքատէրները անտեսելու համար, իր գանձին պարապութիւնը կը պատրուակէ։ Բայց, որո՞ւ յանձնուած է ելմտական բարւոքման գործը՝ Պատերազմական գործավարին։ Կրո՞ւ այս բարի Թուրքերն արդեօ՞ք կը մտածեն պատերազմ յայտարարել իրենց առնելիքատէրներուն դէմ։

Բայց մեկդի նետենք կատակը։ Անվերջ դրժումներէ յետոյ, որոնք սկսան պայքանեան պատերազմի յաջորդ օրն իսկ եւ տեւեցին Սեվրի եւ նոյնիսկ Լօզանի դաշնագրէն վերջ, 1928, յունիս 13ին համաձայնութիւն մը գոյացաւ ճշդելու համար հին ... կայսրութեան պարտ... յարդարման հիմերը։ ... ամէնէն վերջ միայն իրաւունք պիտի ունենային ... թէ ծանր պայմաններու ենթարկուած են, քանի որ իրենց ձգուած բաժինը հազիւ հարիւրին 7ը կը կազմէ իրենց պիւտճէին 'որուն — անցողակի ըսենք— գրեթէ կէսը յատկացուած է զինուորական ծախքերու։

Սակայն, ներկայ տարուան կիսուն, տեսնուեցաւ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը միջոցը կը փնտռէ խուսափելու համաձայնութեան գործադրութենէն, իր դրամին անկումը պատրուակելով, թախուտ պատրուակ։ 1928ի համաձայնութեան գործադրութիւնը ո՛չ մէկ դեր ունէր դրամական տագնապին մէջ այն յաւագոյն պատճառով որ, Թուրքիա՝ տակաւին ո՛չ մէկ սանթիմ վճարեր էր, քանի որ առաջին վճարումները վերջուեր էին պահեստի գումարներէն։ Միւս կողմէ, 1928ի պայմանագրութիւնը յստակօրէն նախատեսած էր թէ դրամական տագնապի պարագային, կարելի պիտի ըլլար առկախել օտար դրամներու վճարումը, բայց ոչ այն վճարումները որոնք պիտի կատարուէին Թրքական դրամով։

Ամրան սկիզբը, Գ. Ռիսթի կողմէ կատարուած քննութիւն մը հաստատեց թէ Թուրքիա կրնար կատարելապէս վճարել, Այսու հանդերձ, Թուրք կառավարութիւնը յամառեցաւ դրժել իր յանձնառութիւնները, Նոյեմբերի վերջը վճարելով միայն 1/3ը իր պարտքին։ Միւս կողմէ խուսափեցաւ նաեւ մաքսային եւ բաշխիքի հակակշռէն։ Հիմա, կը յաւակնի անգիտանալ Պարտուց միջազգային խորհուրդը, որ հաստատուած է 1918ի համաձայնութենէ եւ իր պատերազմական նախարարին պաշտօն կուտայ ուղղակի բանակցիլ պահանջատէրներէն իւրաքանչիւրին հետ առանձին։

Ատենն եկած է որ վերջ տրուի այս քմայքներուն։ Թուրքիա պէտք ունի ամրացնելու իր ելեւմուտքը՝ շատ լաւ, իսկ այդ կը պահանջէ միջազգային ելմտական շրջանակներու օժանդակութիւնը։ Այս ալ լաւ։ Բայց շատ պարզ է թէ՝ այդ օժանդակութիւնը ամէնէն առաջ ենթադրել կուտայ վստահութիւն, եւ այն ատեն միայն վստահութիւն կը գոյանայ, երբ յանձնառութիւնները կը կատարուին խղճմտօրէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊՈԼԻՍ, 28 Դեկտեմբեր.— Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեամբ, Տոլմա-Պաղչէի պալատին մէջ՝ արտակարգ ժողով մը գումարուեցաւ եւ տեւեց 8 ժամ։ Գրեթէ ամբողջ նիստը նուիրուեցաւ Մէնէմէնի դէպքերուն։ Ընդհ. սպայակոյտի պետը երէկ գիշեր մեկնեցաւ Էնկիւրի։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ ըմբոստութիւնը կազմակերպուած էր նախշպէնտաղանդաւորներու կողմէ եւ թէ շարժումը որոշուած ժամանակէն շատ առաջ ծայր տուած է Մէնէմէնի հաճախորդներուն կողմէ։

Պոլիս ձերբակալուած անձերուն մէջ կը գտնուին աղանդին պետը Շէյխ Եսաա եւ բազմաթիւ տէրվիշներ։

Քննութիւնը նոյնպէս երեւան հանեց թէ Մէնէմէնի ըմբոստութիւնը կը կազմէր առաջին օղակը յետադիմական շարժման մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէր երկրին ... մէկ կողմ է։

Ըստ «Ազգամ»ի, Մէնէմէնի ըմբոստները կը պատկանին ծաւալուն կազմակերպութեան մը, որուն նպատակն էր տապալել Մուսթաֆա Քէմալի վարչաձեւը։ Կ'ըսուի նաեւ թէ «Սէրպէսթ» ազատական կուսակցութիւնն էր որ գաղտնօրէն կը վերակազմուէր, որովհետեւ զայն լուծելու համար վարիչ-կեդրոնին տուած հրահանգը՝ ընտրութեանց մէջ ձախողութեան հետեւանքով, մերժուած էր տեղական մասնաճիւղերուն կողմէ։

Ցայտնի է թէ ներքին գործավարը Շիւքրի Գայա մեկնած է Մէնէմէն, ուր քննութիւն պիտի կատարէ ոստիկանութեան պետին ընթացքին, եւ նահանգապետին ու ընդհ. դատախազին թուլութեան վրայ։

Մէնէմէնի կառավարիչին վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ նպաստած է ըմբոստներու գաղտնի գործունէութեան։

Մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ կը յայտնեն որ շարժումը ձախողեցաւ եւ ամենախիստ պատիժներ կը պահանջեն ընդդէմ ըմբոստներուն։

Պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 28 Դեկտ.— Գաւառի մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ։ Կացութիւնը շատ ծանր կը թուի ըլլալ։ Խորհրդարանը առիպողաբար նիստի հրաւիրուեցաւ, անհրաժեշտ միջոցներու դիմելու համար։

Մուսթաֆա Քէմալ կը հրաժարի՞

ԷՆԿԻՒՐԻ, 28 Դեկտ.— Քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ իր երկար պտոյտին ընթացքին, տեսած է որ ամբողջ երկրին մէջ, տնտեսական ու քաղաքական կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան ինչ որ կը կարծուէր։

Միւս կողմէ, Պոլսոյ եւ Իզմիրի առեւտրական սենեակներուն կողմէ, կառավարութեան տնտեսական ու ելմտական քաղաքականութեան դէմ կատարուած քննադատութիւնները, ինչպէս նաեւ Թուրք կառավարութեան եւ Հանրային Պարտուց վարչութեան միջեւ ծագած վէճը, խոր ազդեցութեան ձգած են Մուսթաֆա Քէմալի վրայ։

Կը յայտնուի նոյնիսկ թէ, աւելի գործօն կերպով նուիրուելու համար երկրին վերականգումին, Մուսթաֆա Քէմալ որոշած է մօտերս լքել հանրապետութեան նախագահութիւնը՝ իր բարեկամին եւ սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշայի, որ երկրին մէջ՝ մեծ ազդեցութիւն ունի եւ սատանձնել կառավարութեան ղեկը։

Այդ պարագային, Մուսթաֆա Քէմալ պիտի կազմէ կեդրոնացման դահլիճ մը իր գլխաւորութեամբ, եւ հիմնական ուղեգիծ ունենալով երկրին տնտեսական վերականգնումը։ Այն անձերը որոնց դիմում պիտի կատարուի մտնելու համար դահլիճին մէջ, պիտի ըլլան Ֆէթհի պէյ, Փարիզի նախկին դեսպանը եւ հանգուցեալ Սէրպէսթ կուսակցութեան հիմնադիրը, Քեազիմ Գարա Պեքիր եւ Լոնտոնի Թուրք դեսպանը Ահմէտ Ֆէրիտ։

Խիստ միջոցներ ըմբոստներուն դէմ

Թուրք կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ արտակարգ միջոցներ կը տրամադրէ յետադիմական շարժման դրդիչներուն դէմ։ Զանազան քաղաքներու մէջ բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուած են։ Իզմիրի եւ Մաղնիսայի կառավարիչներուն համար կ'ըսուի թէ պաշտօնանկ եղած են, ներքին գործավարին կողմէ, տեղւոյն վրայ կատարած քննութենէն յետոյ։

Ցարդ 1000ի կը հասնի թիւն անոնց որոնք ձերբակալուած են Մէնէմէնի, Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի, Գոնիայի, Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ։

Ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ կիներ։ Իբր կասկածելի բանտարկուած են շէյխեր, տէրվիշներ, իմամներ եւ վաշտ մը զօրք, որ կասկածներ կը ներշնչէր։

.'. Գերմանական «Ֆորվէրց» թերթին Պոլսոյ մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Սէրպէսթ ընդդիմադիր կուսակցութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ԴՍԽԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Իզմիրի մէջ 400 հոգի հարցաքննուած

Պոլսէն, դեկտ. 27ի հեռագրի մը համաձայն, Մէնէմէնի հակաքէմալական շարժումը որսկերները կարեւորութենէ զուրկ կը նկատուէր, ամէն բանէ աւելի սկսած է մտահոգել կառավարութիւնն ու ժողովուրդը։

Թուրք թերթերը եւ մասնաւորաբար «Ազգամ» կը գրեն թէ յետաշրջականները յարաբերութիւններ հաստատած են բոլոր քաղաքներուն մէջ։ Մէնէմէնի ընդհ. դատախազը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ հրամայած է գաւառներու եւ Պոլսոյ մէջ։ Պոլսոյ արուարձաններուն մէջ ... խուզարկութիւններ կատարուեցան։ Փաթթոցաւոր 7 շէյխեր ձերբակալուեցան՝ Մէնէմէնի շարժման պարագլուխներուն հետ կապակցութեան մեղադրանքով։

Իզմիրի մէջ 400 անձեր հարցաքննուեցան։ Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին, մանաւանդ հօճաներուն մէջ։

Համաձայն կարգ մը զրոյցներու, որոնք տակաւին չեն հաստատուած, Պալըքէսէրի մէջ ձերբակալուած է նաեւ Սէրպէսթ կուսակցութեան քարտուղարը, որ Ֆէթհիի շրջագայութեան եւ փառքի օրերուն, ճաշկերոյթ մը տուած էր ի պատիւ անոր։

ԹՈՒՐՔ ԴԱՀԼԻՃԸ ԵՒ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ

Ապտիւլ Խալիք ելմտական գործավար նշանակուած ըլլալով հանր. շինութեանց գործավարը անցաւ ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան։ Աստանայի երեսփոխան Հիլմի նշանակուեցաւ հանր. շինութեանց գործավար։

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ նախարարական կազմին մէջ՝ վերջին փոփոխութեանց հետեւանքով, Թուրք դեսպաններն ալ փոխութեանց պիտի ենթարկուին։

Կը կարծուի թէ Փարիզի Թուրք դեսպանը պիտի անցնի Լոնտոն։ Իսկ Մոսկուայի Թուրք դեսպանը Րաղըպ պէյ պիտի նշանակուի Հռոմի դեսպան։

ՉՈՐՍ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐ ԽԱՓԱՆՈՒԱԾ

Չորս Թուրք թերթեր, որոնք Թուրքեւպարսիկ սահմաններուն վրայ, քրտական ըմբոստութեան վերարծարծման մասին տեղեկութիւններ էին հրատարակած՝ խափանուեցան։

Այս թերթերը՝ որոնց երկուքը կառավարական են եւ երկուքը ընդդիմադիր, դատական հետապնդման պիտի ենթարկուին։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կառավարութիւնը թղթատարին միջոցաւ Հանր. Պարտքի վարչութեան ուղարկեց իր պատասխանը։

Մօտ ատենէն Թուրք դեսպանը Փարիզ պիտի վերադառնայ եւ բերանացի յաւելուածական բացատրութիւններ պիտի տայ։

Թուրք պատուիրակը Չէքիպի յաւնուարի սկիզբները Փարիզ պիտի գայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Վերջին պաշտօնական վիճակագրութիւնը հետեւեալ կերպով կը դասաւորէ անգործները.—

Դեկտ. 20ին, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 10,686. (8961 այր, 1225 կին)։

Նախընթաց շաբթու, նպաստընկալ անգործներուն թիւն էր 8936, ուրեմն մէկ շաբթուան ընթացքին՝ 1750ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի, նոյն շրջանին արձանագրուած անգործներու թիւն էր 754. այս տարի նոյն թուականին ուրեմն 9932ի յաւելում մը։

ՄԻ ԹՈՂՈՒՔ ՈՐ ՓԱԿՈՒԻ

Պարսկաստանի Ատրպատական նահանգը մի հիմնարկութիւն ունի, որին մէկ եզակի դեր է վիճակուած ո՛չ միայն Ատրպատականի հայութեան, այլեւ—կարելի է ասել— բովանդակ պարսկահայութեան կեանքում։

Դա Ատրպատականի Հայոց թեմական կամ կենտրոնական դըպրոցն է Թաւրիզում։

1909 թուից մինչեւ այսօր, որպէս մէկ փայլուն ջահ, կանգնած է նա Ատրպատականի սրտում եւ իր լուսաւոր ճառագայթները տարածում է մինչեւ ամենախուլ գիւղերն ու խրճիթները։

Իւրաքանչիւր տարի նա տալիս է 25-28 շրջանաւարտներ, մի խոշոր թիւ կրթուած երիտասարդների, մանաւանդ Ատրպատականի հայութեան քանակի հետ համեմատած։

Նրանք սփռուելով ամբողջ Պարսկահայութեան մէջ եւ գըլխաւորաբէս Ատրպատականում մէկ-մէկ աղբիւր են հանդիսանում իրենց շրջապատի համար— ե՛ւ որպէս ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, ե՛ւ որպէս սովորական քաղաքացիներ։

Իսկ որամէնից գլխաւորն է՝ նրանք ազգային ոգով դաստիարակուած եւ հայեցի կրթուած, այդ ոգին իրենց հետ տանում են ամենուրեք եւ նրանով ջերմացնում իրենց շրջապատը, նրանով դաստիարակում աճող մանուկ սերունդը։

Մի քիչ խօսքով՝ Ատրպատականի թեմ. դպրոցը ո՛չ միայն մէկ սովորական միջնակարգ դպրոց է իր թեմի համար — միջնակարգ բառի ընդունուած իմաստով — այլ եւ ազգային ոգու եւ հայ մշակոյթի պահպանման մէկ գեղեցիկ անկարան։

Աւելի եւս կարեւոր է նրա դերը մանաւանդ այսօր, երբ մեր ժողովուրդը աշխարհի չորս հողմերին յանձնուած, այլասերման եւ ձուլման վտանգին է ենթակայ։

Երբ այս ամենը, ինչ որ ազգային է, հայկական եւ մեր ժողովուրդի ազգային գոյութեան տեսակէտից անհրաժեշտ, այդ ամենը դատապարտուած են կուլ գնալու, ոչնչացման։

Երբ ինչ որ սխալ հասկացողութեան հետեւանքով որոշ տարրերի կողմից կոյր պայքար է մղւում հայութեան ազգային ինքնուրոյնութեան եւ այդ ինքնուրոյնութեան հիմքը կազմող ազգային պատկանելիութիւնների դէմ — ե՛ւ այնտեղ՝ մեր բուն հայրենիքում, եւ հայրենիքից դուրս՝ բոլոր հայ գաղութներում։

Այդ խիստ կարեւոր հիմնարկութիւնը, դժբախտաբար շատ ծանր վիճակի առջեւ է կանգնած ներկայումս, գուցէ եւ փակման վտանգի առջեւ։

Տարիներից ի վեր դպրոցի ելքն ու մուտքը իրար չեն ծածկում — չնայած որ դպրոցական բոլոր ծախսերը ժլատութեան չափ կըրճատուած են եւ խնայողութեան հասցրած, սկսած պաշտօնէութեան ռոճիկներից մինչեւ ամենայետին ծախսը։

Զգուանք այն էլ ասել, որ դպրոցն ունի մօտաւորապէս 150 աշակերտութիւն, երկու սեռից։ Ըստ երեւոյթին 150 աշակերտը կարող էր այնքան թոշակ վճարել որ դպրոցն այլեւս բաց չունենար։

Սակայն այդպէս չէ իրականութիւնը։ Աչ օկնութեան հաշող մեծամասնութիւնը չունենալով

խաւերից լինելով, չեն թոշակ է վճարում։

Դրա համար էլ հնարաւոր չէ թոշակներով— վրան աւելացրած նաեւ միւս ձայնուն ու պատահական եկամուտները — դպրոցի բիւջէն հաւասարակշռել։

Ուստի ամէն տարի ելքն աւելի լինելով քան մուտքը, առաջանում է բաց, որը տարեկան իրար վրայ բարդուելով, աճում է ու մեծանում։

Հետեւա՞նքը․․ որ այսօր ծանր կացութեան առջեւ է կանգնած դպրոցը։

Տեղական սովորական միջոցներով հնարաւոր չէ հարցը լուծել։ Մանաւանդ որ Ատրպատականի հայութիւնը, ընդհանուր առմամբ, տնտեսական քայքայուած վիճակի մէջ է գտնւում։ Բոլոր միջոցները բազմիցս փորձուած են եւ սակայն Ատրպատականի թեմական դպրոցը նորից շարունակում է պարտքերի տակ խեղդուած մնալ։

Արտակարգ մէկ օգնութիւն է հարկաւոր, միանուագ եւ պատ․․․

Եւ այդ նպատակով դպրոցի հոգաբարձութիւնը, Առաջնորդին գլխաւորութեամբ, շարունակ դիմումներ է կատարում այստեղ եւ այնտեղ— ե՛ւ Պարսկաստան, ե՛ւ արտասահման՝ Ամերիկա, Եգիպտոս, Հնդկաստան, եւ այլն։

Նկարագրելով դպրոցի ծանր կացութիւնը, այլեւ այն կարեւոր դերը, որ վիճակուած է նրան, նա օգնութիւն է խնդրում բարեսէր եւ ունեւոր հայրենակիցներէն։

Սակայն նրա բոլոր կոչերը, ցաւօք սրտի, ձայն են մնում անպատասխան, եւ կամ եթէ մի բան էլ ստացւում է, բայց այնքան չնչին, որ վերքը մնում է կրկին։

Եւ ցաւալին այն է, որ մի մեծ գումար էլ չէ պահանջը, ընդամէնը 2000-2500 տոլար։ Ամենասովորական հարուստ անգամ, ոչ թէ արտասահմանում, այլ նոյնիսկ Թաւրիզում, կարող է շատ դիւրութեամբ այդ գեղեցիկ ժեսթը կատարել, եթէ սիրտը ունենայ, եթէ այդ դըպրոցի դերի գիտակցութիւնն ունենայ։

Ունեւորներ ունենք թէ գուրսը եւ թէ նոյն իսկ Թաւրիզում, որոնց համար պահանջուած 2000-2500 տոլարը չնչին մի բան է — օրինակի համար, մի միջին ծառայողի համար իր մէկ տարուայ աշխատավարձը։

Հրապարակի վրայ դնելով խնդիրը, սիրում ենք հաւատալ որ դեռ կը գտնուին մեր մէջ բարերարներ եւ գիտակից հայրենակիցներ որոնք այդ գեղեցիկ գործը մօտ կ'ընդունին իրենց սրտին։

Դրանով նրանք ազգային մէկ մեծ գործ կատարած կը լինեն, հնարաւորութիւն տալով այդ յոյժ կարեւոր հիմնարկութեանց իր հին պարտքերը գոցելու եւ իր ապագայ գոյութիւնը անապահովութեանց շարունակելու։

ԻՐԱՋԵԿ

ԹԱՒՐԻԶԻ ԸՆԴՀ. ՔՆՆՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հաստատուելիք ընդհ. քննչութիւններու մասին կատարուող քննութիւնները աւարտած են։ Առայժմ հինգ ընդհ. քննչութիւններ պիտի հաստատուին եւ կեդրոնները պիտի ըլլան Էնկիւրի, Պոլիս, Իզմիր, Սամսոն եւ Էրզրում։

Ընդհ. քննիչները միայն համեստ գեր չէ որ պիտի ընեն, այլ անոնց վարչական իրաւասութիւններ ալ պիտի տրուին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Օրուան խոշոր նորութիւնը հանրածանօթ չեկիստ Գ. Աղաբեկովի մերկացումներն են։ Նախկին գործակալը ի չարս Ստալինի «դրախտավայրին» մէջ գործուած աներեւակայելի ոճիրներուն, կ'ամբաստանէ նաեւ չորս բարձրաստիճան հայ եկեղեցականներ, զանոնք բնաբաշխելով իբրեւ բոլշեւիկ գործակալներ՝ տրամադրութեան իրենց թեմերուն մէջ, չմոռնալով նաեւ, տալ անոնց ժամանակը։ Այդ մերկացումներէն կը տեսնուի, որ մեր գաղութին, ծառայող փորձանքին՝ Մազլումեանին թիւն է (կամ մարզան) 3-23)

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ եղած մերկացումները գրպարտութիւններ չեն, ո՛չ ալ չափազանցութիւններ։ Ինչ կը վերաբերի մեր փորձանքին՝ բոլոր խաւերն ու հոսանքները այս գաղութին շատ լաւ կը ճանչնան Մազլումեանը, շատ հեռուած են անոր գործունէութեան բոլոր փուլերուն։ Այնպէս որ չեն զարմանար։

Միջամտելու ըսենք, որ Աղաբեկովի մերկացումները հերքուեցան տակաւին բան մը բերելու, Մոսկուայէն, ինչ որ արդէն կ'ապացուցանէ թէ փաստմըն է անոնց վաւերականութեան։

Մնաց որ, չորս հայ եկեղեցականներուն կողմէ մամուլին տրուած «հերքումներն» իսկ բան չեն հերքեր։ Օրինակ՝ մեր անարժան հովիւին տուած հերքումը։

Այս օրերս, հին եւ նոր Ցեղապաշտ հայ գաղութը իրատեսը յուզուած է Մազլումեանի հանդէպ։ Կը լսեմ թէ երկրին ընդհ. ապահովութեան ճիւղը սկսած է զբաղիլ այս խնդրով, իսկ տեղական թերթերը արձանագրեցին եղած մերկացումը։ Միւս կողմէ գաղթականներու հայկական հոծ զանգուածներն ու Հայրենեաց Միութիւնները կը պատրաստեն հանրագրութիւններ՝ Նորակազմ Կեդր. Վարչութեան ուղղուած, խնդրելով որ միջոց մը գտնէ ազատելու համար գաղութը՝ այս ագռաւէն։

Հաւանաբար կազմակերպուին նաեւ ժողովրդական բողոքներ՝ ինչպէս եղաւ Պաղտատի մէջ, Կեդր. Վարչութենէն կը սպասուի խաղաղեցուցիչ որոշում մը։

⁂ Ազգ. Նորակազմ մեքենան արդէն գործի սկսած է, կազմելով կրթական, տնտեսական, դատաստանական եւայլն. խորհուրդները։ Թէ Կեդր. Վարչութիւնը եւ թէ բոլոր Միացեալ եւ ենթակայ խորհուրդները կազմուած են՝ իւրաքանչիւր կուսակցութենէ մէկ մէկ ներկայացուցիչով եւ չէզոքներով։ Առ հասարակ ողջամիտ եւ գործէ հասկցող անձեր կը ժառանգեն վերոյիշեալ կազմերուն։

Կրթական Խորհուրդը իր առաջին իսկ նիստին, ուսուցիչներու ցարդ տառը տեւած վճարումի դրութիւնը փոխեց տասներկու ամսուան։ Ինքնին գնահատելի գործ մըն է այդ, եւ անշուշտ տեւական։ Թէեւ կը պակսին նիւթական բաւարար միջոցներ, բայց կարելի է ապահովել, քիչ մը աշխատանք թափելով։

⁂ Հակառակ տիրող տագնապին, մեր հայրենակիցները, ամենուրեք կը նետուին գործի ու աշխատանքի ասպարէզ, ապահովելու համար իրենց ապրուստը։ Առ հասարակ լաւ աշխատողներ եւ սիրուած բանուորներ են մեր հայրենակիցները՝ օտար հաստատութեանց մէջ։

Միւս կողմէ անոնց քաղաքական եւ ազգային կեանքն ալ կը ներկայացնէ յուսատու պատկեր մը։ Ամէն տեղ որ ազգային հանդէս, բանախօսութիւն կամ երեկոյթ կայ, հոն են անոնք խուռներամ եւ հաւատաւոր։ Այս պարագան շատ մօտէն հետաքրքրած ենք. Շ. Միսաքեան, որ ի տես տիրող խանդավառութեան, ունեցաւ շատ յաճախ յուզումի իրական եւ անկեղծ պահեր։ Այս ալ հիմնական նկարագիրը մեր հայակայ ցեղին որ զարկբու յորձանուտներուն ընդմէջէն անցաւ ու պիտի անցնի, ճակատը բարձր ու փայլուն, կուրծքը լեցուն հաւատքով եւ աչքերն ալ կրակով։

⁂ Հելլէնութեան գաղթականը, տակաւին կը զբաղեցնէ դեկավար մարմինը։ Թէեւ Երեսփ. Ժողովին մէջ առաջին իսկ ընթերցումով ընդունուած է, ձեւաբու վերապահութեամբ։ Ինչպէս կ'երեւի, թէ Երեսփ. Ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը պիտի չուշանան վաւերացնելու ծանօթ դաշնագիրը, քանի որ վարչապետը ունի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը եւ բաւականին հմայք, հակառակ զանազան ձեւի դժգոհութեան։

⁂ Հայ Կարմիր Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը կը գործէ։ Այս օրերս ներկայացուցիչներ եւ հանդէսներ ու պարահանդէսներ կը սարքուին։ Թէքսի կայանին նորաշէն սրահը աւարտած է եւ առ այժմ՝ ժամանաւոր վարձքով մը, ցուրտներ կը գործածուի իբրեւ Ազգ. Մանկապարտէզի բաժին։ Շուտով տեղի կ'ունենայ սրահին պաշտօնական բացումը, որմէ վերջ, պիտի սրամադրուի հանդէսի, նշանտուքի, պսակի եւ մկրտութեան եւայլն. հանդէսներու ժամանաւոր վարձքով։

Հ. Կ. Խաչի Զուարեան վարժարանի հոգաբարձութիւնը (Թոքինեա) գովելի նախաձեռնութիւնն ունեցաւ ․․․ արտօնութեամբ՝ Թ. ․․․ դամատին մէջ ընդ ․․․ բաշխութիւն կատ ․․․ գոյացաւ 12.000 տրամ։ ․․․ ամսական պիտոյքէն վարժարանին։

⁂ Նախկին «Համաստեղ» Գրական Միութ․․․ երակազմուելով, վերջերս աւելի ընդարձակ գետնի վրայ, հիմը դրուեցաւ «Հայ Մտքի Տուն» Գրական Միութեան, որ պիտի ունենայ գրական, թատերական եւ երաժշտական բաժիններ։ Առ այժմ արդէն Միութեան շուրջ հաւաքուած են աւելի քան հարիւր գրասէր, գեղարուեստասէր ու թատերասէր երիտասարդներ։ Միութիւնը պատրաստած է ժամանաւոր կանոնագիր մը, որ ենթարկուեցաւ ընդհ. ժողովի հաւանութեան։ Ցառաջիկային Աթէնքի կեդրոնին մէջ, Միութիւնը պիտի ունենայ սրահ մը, որ պիտի ծառայէ միանգամայն ընթերցարան-գրադարանի։ Ցայս ունինք որ գոնէ այս անգամ կը յաջողինք ստեղծել ամփոփ գրական շարժում մը Աթէնքի մէջ։

⁂ Կուսակցական կեանքը կը շարունակէ յառաջդիմել։ Գեղեցիկ է արգարեւ, նաւել մեր ընդհ. ժողովներուն, վիճաբանականներուն եւ դասախօսականներուն մէջ, լսելու եւ ըմբռնելու համար զարգացումն ու դաստիարակութիւնը, զորս կուտայ կուսակցութիւնը իր շարքերուն։ Դեռ քանի մը տարիներ առաջ, երկու բառ քով քովի դնելու համար կարմրող մեր տղաքը, այսօր՝ վիճաբանիլ, կարծիք յայտնել եւ նոյնիսկ տեսակէտ պաշտպանել եւ զարգացնել գիտեն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՕՐԷՆՔ ԿԸ ՓՈԽԷ

Իճրայի եւ սնանկութեան, պատժական եւ իրաւական գաներու եղանակի, եւ պատժական օրէնքները քննող յանձնախումբերը իրենց ուսումնասիրութիւնները աւարտած եւ տեղեկագիրները յանձնած են Դատական գործավարութեան։

Մանաւորապէս Իճրայի եւ սնանկութեան օրէնքներուն մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ առաջարկուած են։ Պատժական օրէնքին մէջ շատ քիչ փոփոխութիւններու պէտք տեսնուած է։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱԶԱՑՈՒ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ

Զգուշաւոր վերջերս արձագանգ եղաւ, արդէն, թէ ամենախիտ ու թանձր մառախուղ մը պատեց Մէօզ գետին աւազանը, Լիէժ, Էնժիս եւ Ֆլէմալ քաղաքներուն շրջակայքը, որոնք ճարտարարուեստական ամենակարեւոր կեդրոններ են եւ օժտուած բազմաթիւ գործարաններով։

Մառախուղը այդ կեդրոններուն մէջ ա՛յն աստիճան թանձր էր, որ մարդիկ եւ անասուններ շնչահեղձ եղան։

Այս նորօրինակ աղէտէն մեռնողներուն թիւը 70ի հասաւ, իսկ հիւանդ կամ անհանգիստ եղողներուն թիւը անհաշուելի է։

Առաջին անգամ է որ մառախուղը Պելճիոյ մէջ ա՛յսքան մեծ աւեր կը գործէ։ Ոմանք այդ շըրջանի գործարաններուն վնասակար ծուխերուն եւ թունաւոր կազերուն վերագրեցին մառախուղին մահացու հանգամանքը, սակայն պէտք է նկատի ունենալ թէ գործարաններ այդ օրերուն չէին բաներ։ Ուրիշներ դիտել տուին թէ մառախուղին չափազանց թանձրութիւնը կրնայ հող, կոկորդի այրում եւ շնչահեղձութիւն առաջ բերել, մանաւորապէս տարիքոտ մարդոց, ․․․ երկրակազմերուն, սրտի, թոքերու եւ շնչառական գործարաններու տկարութենէ տառապողներուն։ Ուրեմն, յայտնըւած էր որ մառախուղին դոհ գացողներ ․․․ ․․․ ․․․ թէ առանց բացառութեան ․․․ յանկանէին այս դասակարգի մարդոց։

Փրոֆ. Լամէրթ կը կարծէ թէ հարաւային զօրաւոր հովերու ազդեցութեան տակ, աւազով բեռնաւորուած ամպեր եկած են Եւրոպա, ու հո՛ն անձրեւի ու մառախուղի ձեւի տակ գետին իջած։ Ցուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ տեղացող անձրեւներուն մէջ աւազի հետքեր նշմարուած են։ Այդ աւազները օդին խոնաւութեան հետեւանքով իրարու միանալով, կրնան խցել շնչառական գործարաններուն լորձնափեղկերը։

1925ին, նմանօրինակ երեւոյթ մը նշմարուած էր Սասէքսի լանտի մէջ, ուր փոշիներով բեռնաւորուած ամպեր պահ մը կարծել տուած են թէ արեւը խաւարած է, մարդիկ եւ կենդանիներ դժուարաշնչութեան նշաններ ցոյց տուած եւ մէկ քանիներ ալ մեռած են։

Սիկիլիոյ մէջ տեղացող արիւնէ անձրեւները համանման երեւոյթներ են, արդիւնք ամպերու մէջ ծփացող կարմիր աւազներու ներկայութեան։

Գիտական լուրջ քննութիւններու համաձայն, կարելի եղած է հաստատել թէ 1901ին, Մարտ 9էն մինչեւ 11, ամպերը վերոյիշեալ ձեւով Սահարայէն դէպի հիւսիսային ծով 2,800,000 թոնը աւազ փոխադրած են։

Փրոֆ Ժիւլ Ըմար Լիէժի մառախուղի մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ։ Մահերուն միակ պատճառը կը կազմէ մառախուղին թանձրութիւնը։ Աւելի 57 տարի առաջ, Ֆրանսացի բնագէտ Մէրժէ չրածուալման օրէնքով բացատրած է թէ՝ օդը աւելի դիւրութեամբ խոնաւ միջավայրէ դէպի չոր միջավայրը կ'անցնի, քան թէ չորէն դէպի խոնաւը, եւ փորձերով հաստատած է որ սրտաքին խոնաւութիւնը արգելք կը հանդիսանայ թոքերուն ազատ շնչառութեան։

Արդ, մէկ կողմէ թոքերէն դուրս եկած օդը խոնաւ է, և միւս կողմէ նրա մառախ․․․ նոյնպէս խոնաւ, ինչ որ ․․․ բերէ շնչառութեան դադա․․․ եւ գանգատ շնչահեղձութիւն․․․ չառութեան այդ անբաւական․․․ թիւնը կրնայ մահ պա․․․ սրտի, թոքերու եւ կոկորդ․․․ րութիւններէ տառապողնե․․․ նմանօրինակ պարագաներու մահը վարկենապէս տեղի ․․․ նար, այլ քանի մը ժամ․․․ կամ քանի մը օրուան մէջ։

Անուրանալի է թէ վերջ․․․ տեղատարափ անձրեւներն ու ․․․ ղեղները մառախուղին աւելի ․․․ բանալուն նպաստած են։ Զուր ․․․ յագեցած հողը ի վիճակի չէ եղ․․․ ծծելու օդին խոնաւութեան մ․․․ մասը, այլ ընդհակառակն, ․․․ աւելացուցած չափով աւելցուցած անոր խոնաւութիւնը։

Գելժ կառավարութիւնը ․․․ դեն քննութեան ձեռնարկած երեւան հանելու համար աղէտ․․․ բուն պատճառը։ Այս նպատակ․․․ կազմուած է մարմին մը, բաղ․․․ կացած պելժ ականաւոր գիտ․․․ ներէ եւ բժիշկներէ, որոնք ․․․ բեն գործի լծուած են, եւ ․․․ տայ իրենց քննութեան արդիւ․․․ պիտի հաղորդեն կառավարութե․․․ եւ մամուլին։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՑԵՐՍԻ(Կ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷ․․․

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ա. Ե. Կարմ․․․ Խաչի Մարսէյլի մասնաճ․․․ խոճմանդրուած էր, երեկ․․․ պարահանդէս մը որ անցաւ ․․․ յաջող։

Դեկտ. 20ին, Փրէպան Մ․․․ սէյլէի մեծ սրահին աթոռնե․․․ ամբողջութեամբ գրաւած էի․․․ նոր սերունդի ներկայացուցի․․․ ներով, որոնք եկած էին իր․․․ նիւթական ու բարոյական ․․․ ջակցութիւնը բերել Հայ Կա․․․ միր Խաչին։

Բացումը կատարեց Գ. Բ. Մի․․․ տոնեան, բացատրելով հայ կին․․․ դերը ազգային կեանքի մէջ ․․․ եւ ողջունեց անոնց այժ․․․ րենպատակ ձեռնարկը։ «Ֆնար․․․ նուագախումբը նուագեց «Մի․․․ Հայրենիքըը եւ «Մարսէյլեզ․․․ որոնք ունկնդրուեցան յոտնկ․․․ կայսւ Կարմիր Խաչի անդամ․․․ մաւհիներէն Օր. Մարի Աւս․․․ եան արտասանեց Ակնունի․․․ «Թալէ՛», հայ ժողովուրդը։ Ներ․․․ կայացուեցաւ կենդանի պա․․․ կեր մը։ Թաքախտաւոր հարս․․․ յուզումով կը դիտէր իր ․․․ տիկը եւ կը պաղատէր իր ․․․ ցուհիին խնամել իր անմեղ ․․․ ուակը, բայց դրացուհին կը ․․․ տասխանէր թէ ի վիճակի չէ․․․ նիւթական օգնութիւն ընել․․․ Եւ յանկարծ կ'երեւան Կարմ․․․ Խաչի անդամուհիները, որ․․․ ի տես հիւանդին աչքերը ․․․ փայլին։

Դերասան Մարութեան, ․․․ տասանեց Աւետիս Իսահակեա․․․ «Հայաստան»ին, իսկ ․․․ կահարներ Գ. Գ. Չէօրէքճեա․․․ եւ Փափազեան իրենց ․․․ րով ոգեւորեցին հանդիսական․․․ ները։ Բանախօս Տիկ. Բրպրի․․․ ճեան հիւանդութեան պատճ․․․ ռով կը բացակայէր, ուստի ․․․ սեցաւ Օր. Փափազեան։

«Եթէ աշխարհի պատմ․․․ թեան վրայ ակնարկ մը ․․․ տենք, կը տեսնենք որ այ․․․ կնոջ պատասխանատուութի․․․ ները տարբեր եղած են մի․․․ Այրը իբրեւ զինուոր աշխատ․․․ է պաշտպանել կամ յարձակ․․․ իսկ կնոջ գործը եղած է ․․․ ծակցութիւն եւ պահպանում։

«Եթէ կինը սիրոյ եւ ․․․ անսահման աղբիւր մըն է, ․․․ բնմն պէտք է ձգտի ամէն ․․․ պարէզի մէջ ազդեցութիւնն․․․ ունենալ, եւ կազմակերպուիլ ․․․ զարգանալ։ Այսօր հայ կինն ․․․ աւելի ազգերու կիներուն պէ․․․ ամէն ազատութիւն կը վայել․․․ եւ այդ ազատութեան հետ որ․․․

[illegible]

փրկութեան համար եւ հովանաւորեց նաեւ գործը մը աճուրդը, որ բարձրացաւ 1065 ֆրանքի։ Գործին տիրոջ Պէյթեր Մկրտիչ անուն երիտասարդ մը, 200 ֆրանքի ձօն գումար մը տալով։

Ձեռնարկատեսական բաժինէն վերջ, պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս։

Ս. Միլտոնեան

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ իրիկուն խմբագրատուն այցելեց Վիէննայի Միաբանութենէն Հայր Ն. Ակինեան, յայտնի բանասէր մատենագիրը։ Մտադիր է մնալ ամիս մը Փարիզի մէջ, պրպտելու համար Ֆրանս. Ազգային Մատենադարանին հայկական ձեռագիրները, ինչպէս մեր Թղթակիցը գրած էր, Հայր Ակինեան Գերլին եւս այցելեց, միշտ հայ ձեռագիրներ որոնելու, պրպտումներ կատարելու համար։

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, ժամանակ մը եւս Հայաստան գացած էր ուսումնասիրելու համար էջմիածնի ձեռագիրները։ Կը խորհի առիթով մըն ալ երթալ Երուսաղէմ, բազմաթիւ ձեռագիրներ կան զանազան մատենադարաններու մէջ, 1200 Երեւանի _ _ մատենադարանին, 3000 էջմիածնի, 3000 Երուսաղէմի մէջ, եւ բանասէր վարդապետը կը հաստատէ թէ ի՜նչ Թանկագին նիւթեր կը քաղուին այդ աղբիւրներէն։ Փարիզի մէջ անհատներու քով եւս կը գտնուին Թանկագին ձեռագիրներ։ Այցելութեան մը ընթացքին Փարիզի հոգեւոր հովիւ Քիպարեան եպիսկոպոսին քով գտաւ տաղ մը 1680 Թուականէն մնացած (Ստեփաննոս Թոխաթցի)։ Յուլինգէնի մէջ գտաւ ժողովրդական կրօնական երգեր, որոնց ձայնագրուած են հայկական խազերով, 1280 Թուականներէն մնացած։ Ակինեան կարելի կը նկատէ այդ ձայնագրուած կրօնական երգերէն հանել հայ հնագոյն երաժշտութեան արուեստը, անտունիները երգելու կերպը եւայլն։ Վերջապէս այդտեղ է, որ մանրամասնութիւններ գտաւ Ներսէսենց Յակոբ տաղասացին կեանքին մասին, կը խորհի աշխարհական գրագէտի մը հետ լոյս ընծայել Նահապետ Քուչակի տաղերուն հաւաքածոն, քննադատութեամբ մը իր իսկական դիրքին հասցնելէ յետոյ։

Բանասէր վարդապետը կը խորհի նաեւ անցնիլ Անգլիա։

Տեղեկութիւններ տուաւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան վրայ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի իր Տպաւորութեան։ Եւ այդ առթիւ յայտնեց իր անսահման հաւատքը հայ ժողովուրդին բարգաւաճման մասին։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՖԻԼՄԻ

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Էօ» Թամաշա»ի խմբագիրներէն Պ. Հրանդ Թորոսեան ամերիկեան գիտարշաւի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Ցոքթ Քլայնի հետ, որ Միացեալ Նահանգներու Առեւտրական նախարարն է եւ միեւնոյն ատեն նախագահ Մր. Հուվըրի ամենէն աշխատակիցն ու խորհրդականներէն մէկը։

Ամերիկեան այս բարձրաստիճան պաշտօնատարը որ առնէ մը ի վեր Մոսկուայ Արեւելքի [illegible]

[illegible]

«ԱՆԱՊԱՏԻ ՊԵՍ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ...»

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

[illegible] ... Հիմնարկութենէն ի վեր (1888) այս տարի եւս Փարիզի համալսարանական եւ այլ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողները խմբուած մտերիմ շրջանակի մը մէջ, տեղեկատուութիւնն ըրին անցեալ շրջանին գործունէութեան։ Յիշուեցաւ իրենց ուսանողական շրջանը աւարտողներու ցանկը, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք կուգային նոր ուժեր եւ կենդանութիւն բերել այս նուիրական գործին։

Միութեան գոյութիւնն իսկ 42 տարիէ իվեր ու յարատեւութիւնը իր հիմնադիրներուն գծած [illegible]

[illegible] ... քրքրուողներէն, ինչպէս նաեւ համակիր, օժանդակ եւ գործօն անդամներէնդրել հետեւեալ առաժամեայ հասցէին.— Union des Etudiants Arméniens de Paris Café Mahieu, 65 Boulevard Saint-Michel, ստանալու համար աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ։

Գանձապահ՝ Հերման իւԹիւՑեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ ու յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարենք Ֆրանսայի եւ առ հասարակ գաղութներու մեր Թղթակիցներուն՝ իրենց սովորական Թղթակցութիւններուն մէջ, մասնաւորապէս պատկերացնել իրենց շրջանի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ, մանաւանդ հիմա որ գործերու Թուլութիւն կը տիրէ։

Դիւրութեան համար, իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.—

1.— Գործազրկութեան նշաններ կա՞ն ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

2.— Ի՞նչպէս կ'արտայայտուի տագնապը (քանի՞ո՞ր կը ճամբեն, աշխատանքի օրե՞րը կը կրճատեն)։

3.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ աչքի կը զարնէ տագնապը։

4.— Մինչեւ հիմա քանի՞ հայ բանուորներ արձակուած են ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

5.— Տեղացիներ ալ կը ճամբե՞ն Թէ միայն օտարները։

6.— Ընդհանուր տեղեկութիւններ ձեր շրջանի տնտեսական կացութեան մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գերմանական վիճակագրութիւն մը (Ռայխսթակին հրատարակած 401րդ համարը), [illegible]

[illegible]

Կարգ մը մասնագէտներ կը կարծեն թէ Գերմանիոյ բնակչութիւնը 1945ին պիտի հասնի իր բարձրագոյն թիւին (68 միլիոն), յետոյ պիտի նուազի՝ 2000 թուականին հասնելու համար 64 միլիոնի, այսինքն այսօրուան թիւին։

Ընդհակառակն կիներու եւ այրերու համեմատութիւնը պիտի փոխուի հիմնովին։ Ներկայիս կիներուն թիւը 2 միլիոն աւելի է այրերուն թիւէն։ 1930ին Գերմանիոյ մէջ 30էնց կիներուն եւ այրերուն համեմատութիւնն էր 1.175ի դէմ 1000։ [illegible] 1950ին, [illegible] 980ի դէմ 1000։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

[illegible]

(Շար.)

մանածագործներուն կողմէ, հակառակ լուծման հրահանգին զայն վերակազմելու ճիգերը տուն տուին կառավարութեան ծայր աստիճան կորովի հակայարձակման։

Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, ձեռնարկուած է այդ կուսակցութեան անդամները ձերբակալելու։ Ամէն տեղ խուզարկութիւններ կը կատարուին։

Ատանայի մէջ, վերջերս կազմուած «Էհալի» կուսակցութեան բոլոր անդամները ձերբակալուեցան։

Ամենափոքր պատրուակներով, ընդդիմադիր թերթերը կը հետապնդուին կամ կը խափանուին։

Պոլսոյ մէջ «Եարըն» թերթի խմբագիրը որ բուռն պայքար մղեր էր կառավարութեան դէմ, բանտարկուեցաւ Իզմիրի մէջ, որոշ գումարներու փոխարէն, կառավարութիւնը ապահոված է ընդդիմադիր թերթերու չէզոքութիւնը։

Կը հաւաստուի թէ Ազգ. Ժողովին 316 անդամներուն մէջ, միայն 3 երեսփոխաններ կան, որոնք տակաւին կը յամառին պայքարիլ կառավարութեան դէմ։

Թրքուհիները երեսփոխան

Թրքուհիները որոնցմէ շատեր վերջին ընտրութիւններու ընթացքին, ընտրուեցան թաղապետական խորհուրդի անդամ, հաւանաբար պիտի կրնան ընտրուիլ Ազգ. Ժողովի անդամ։

Կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած է Ազգ. Ժողովին, պահանջելով որ կիները կարենան յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց առթին, իրենց թեկնածութիւնը դնել։

Հնդկաստանի խռովութիւնները կը շարունակուին

Լոնտոն ստացուած լուրերու համաձայն, Պիրմանիոյ խռովութիւնները աւելի ծանր էին, քան ինչ որ ցոյց կուտային նախորդ լուրերը։ Ըմբոստները որոնց թիւը հազարի կը հասնէր, սկսան յարձակում գործելով Սոորին-Պիրմանիոյ մէջ Թարրա Վատի մէկ գիւղին վրայ։ Սպաննեցին գիւղին երեւելիները եւ կողոպտեցին բնակարանները։ Այս կերպով էր որ սպաննեցին անտառներու վարչութեան քննիչը՝ մեկուսացած բնակարանի մը մէջ՝ ուր կը յուսային գտնել զէնք եւ փամփուշտ։ Անկէ յետոյ, անոնք կրկնեցին իրենց ոճրագործութիւնները զանազան վայրերու մէջ՝ որոնք կը գտնուէին անտառին եզերքները։

Ըմբոստներուն պետը՝ կը թուի թէ զինուորական գործողութեանց մէջ մեծ փորձառութիւն ունեցող մէկն է, որուն ինքնութիւնը անծանօթ կը մնայ։ Կառավարական երկու զօրագունդեր, որոնց կ'օժանդակեն ոստիկանական ուժեր, արդէն հասած են Թարրա Վատի։ Զանազան բախումներու ընթացքին, սպաննուած ըմբոստներու թիւը կը գնահատուի 100։ 50ի չափ գերիներ կան։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ԺՕՖՌ ՄԱՀԱՄԵՐՁ

Մարաջախտ Ժօֆռ, Մառնի յաղթականը, մահամերձ է։ Դեկտ. 19ին վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր, և կարեցին աջ ոտքը։ Միւսն ալ պիտի կտրէին, բայց վիճակը անյոյս ըլլալով, հոն կեցան եւ նախկին սպարապետը կը ռէյի յամրաբար։

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԵՂԵՑԿԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ԿԵԱՆՔ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Ա. ՏԱՐԻՆ 1931

Մեծադիր, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ

Խմբագրութիւն՝ Մ. եւ Մ. ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ եւ Թուրքիա 40 ֆրանք. Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պարսկաստան 2 տոլար։

Դիմել ընդհանուր հասցէին, «Chanth», Arts et Lettres, 94 rue Lafayette, Paris (10e). կամ L. Kévonianի, 235 Fbg. St Martin, Paris (10e).

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՕՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրասենյակը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաղ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 2ին Գրադարանին մէջ. Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Նոր տարուան առթիւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գաղ. միութիւններու խնջոյքը այս Հինգշաբթի ժամը 4ին 63 Բիւ տը լա Րէփիւպլիք Գրադարանին մէջ, կը հրաւիրուին քաղաքի, Սէն Լուի, Գուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները եւ պատանի համակիրները։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ցէսինի մասնաճիւղին կողմէ կաղանդի առթիւ, վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 6—12 S. L. S. A.-ի ճաշասրահին մէջ, երգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւն.։

Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը պատիւ ունի ծանուցանելու յարգելի հասարակութեան թէ իր անդամուհիներէն տիկիններ Ա. Մ. Գօյանեանի եւ Զ. Սարգիսեանի միջոցով, Մ. Նահանգներու մէջ կատարած հանգանակութիւնը տուած է հետեւեալ արդիւնքը՝ մուտք 20,546 տոլար 77, ընդհ. ծախս 4,487 տոլար 64, զուտ հասոյթ 16 050 տոլար 13,

Ընկերութեանս այս առթիւ իր հրապարակային շնորհակալիքը կը յայտնէ ազգային բարերար Գ. Մ. Գարակէօզեանի եւ անոր նախագահած պատուաբեր Կեդր. Յանձնախումբին յարգելի անդամներուն, իրենց անգնահատելի ջանքերուն համար յօգուտ հանգանակութեան։

Շնորհակալութիւն նաեւ Մ. Նահանգներու ազնիւ հայրենակիցներու, իրենց զուրգուրոտ վերաբերումին համար դէպի Դպրոցասէրը եւ անոր սաներուհիները։

Հանգանակութեան տեղեկագիրը իւրաքանչիւր նուիրատուի անունով մէկ առնէն պիտի հրատարակուի կցուած Դպրոցասէրի յոբելեանին առթիւ հրապարակ ելլելիք յուշարձանին։

Ի դիմաց Դպ. Տիկ. Ընկ. Կեդր. Վարչութեան Ատենադպիր Թագուհի Ղ. Գալթագարեան, Ատենապետ՝ Ե. Աւետիսեան,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Շամիլ Քէլէրեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Յարութիւն Քէլէրեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Սառա, 1925ին կը գտնուէր Բորֆաւի (Յունաստան) ամերիկեան որբանոցը։ Իմացնել K. Margosianի, 81, Rue Rabelais, Lyon.

Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի յանձնել թերթերը կ... բ... ...

— Կը փնտռուին Նոյեմ եւ Թամար Բարսեղեան կամ Բարսեղոֆ անուն երկու Հայեր, բնիկ Ալէքսանդրապոլցի, որոնք գումար մը ունին ստանալիք։ Դիմել հայ գաղթականներու կեդր. օֆիսին՝ 71 Ave. Kléber, Paris (16).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Ճոխ եւ ընտրեալ բովանդակութեամբ ունի տնտեսական, վիճակագրական, պատմական, ազգային, բանասիրական, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժիններ։ Մասնակցած են 60 գրիչներ, բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ, 10 հատ գունաւոր պատկերներ փայլուն թուղթի վրայ, 480 էջ, գին 200 դուրուշ. արտասահման 50 ֆրանք.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յովհաննէս Սէմէրճեան իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Քրիստափոր Ենթակոմիտէին եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1930

31 DÉCEMBRE 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1456

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐՔԻ՛Ն ԾԱԼՔԵՐԸ

Թրքական նոր դաւադրութիւնը հազիւ երեւան ելած, «Իւմանիթէ»ն հազար կտոր կ'ըլլայ, ապացուցանելու համար թէ այս ձեռնարկն ալ ուղղուած է խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Տեղն էր յիշել — աղջը եօթը երդ ունի, եօթն ալ առանձի մասին։

Ծիծաղաշարժ բաներ կան Գ. Միջազգայինի ֆրանսական օրգանին վերլուծումներուն մէջ։

Օրինակ, ճիշդ է որ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի աշխարհակալներն ու դրամատէրները ամէն խաղ կը փորձեն, որպէսզի քէմալական Թուրքիան բաժնեն խորհրդային իշխանութենէն եւ կապեն իրենց շարժանիւին։

Այս քաղաքականութիւնը կը տեւէ տասը տարիէ ի վեր։ Անոր հետեւանքով էր որ, յաղթականները շուտ մոռցան իրենց անդալից յայտարարութիւններն ու խոստումները, խայտառակաբար լքեցին իրենց սատրապրութիւնները, եւ ուրացան փոքր ժողովուրդներու դատը։

Եւ զարմնալ ատոր համար է որ, Մեծերէն, յաղթականներէն իւրաքանչիւրը, իր աւարն ապահովելէ յետոյ, պար բռնեց Ան.-Գօյայի շուրջը, աւանդական բարեկամութեան հաւաստիքներով։

Իսկ հիմա որ կրկին դատ ունին Թուրքիոյ հետ — անհնարելիքի խնդիր — նորէն թթուած են դէմքերը։ Մինչեւ անգամ գզգարարութիւններ, անուղղակի սպառնալիքներ կը լսուին Թուրքիոյ հասցէին։

Ճիշդ են այս բոլորը։ Բայց ճիշդ է նաեւ որ, Մոսկուան իր բազմալեզու օրկանները չափը կ'անցընեն, ամէն ռազմական դէպքի տակ դաւ մը տեսնելով խորհրդային իշխանութեան դէմ։

«Իւմանիթէ»ն այնքան իրար անցած է որ, ահա երկու օրէ վեր (դեկտ. 29 եւ 30) տասը տարուան պատմութիւնը իրար խառնէ, հաստատելու համար թէ Թուրքիան կործանած էր, թէ խորհրդային իշխանութիւնը օգնութեան չհասնէր։

— «Որքան կրկնենք, [illegible] է Մ. Քէմալի յաղթանակը անկարելի պիտի ըլլար, առանց այն եղբայրական աջակցութեան զոր խորհրդային Միութիւնը ընծայեց ազատագրութեան ճամբուն վրայ գտնուող Թուրք ժողովուրդին։

«Մինչ Արեւմուտքի դաշինքներն իրենց միջեւ կը բաժնէին Թուրքիոյ աւարը, պրոլետարիատը, իշխանութեան անցնելով Ռուսիոյ մէջ, կ'ողջունէր Թրքական ազատագրութիւնը, կը ծառանար Սէվրի դաշնագրին յափշտակութիւններուն դէմ, նոր անդամանման դէմ, եւ մարտ 16ին, դաշնագիր մը կը ստորագրուէր Մոսկուայի եւ էնկիւրիի միջեւ, որ Թուրքիոյ կ'ապահովէր Անդրկովկասի տիրութիւնը» (30 դեկտ.)։

Գիտենք այս բոլորը եւ դեռ աւելին։ Յեղափոխական «Իւմանիթէ»ները եթէ քիչ մը ամօթի զգացում ունենային, կամի եղածին չափ քիչ կը խօսէին այս քաշքշուքներու մասին։ Խոստովանեցէք, վերջապէս, որ անոնք ուրիշ բան չէին թէ ոչ մէկ աշխարհակալութիւն ուրիշ աշխարհակալութեան մը դէմ, տկար ժողովուրդներու ոչնչացման գնովը։ Բոլորին հակառակ՝ նոյնիսկ խորհրդային իշխանութեան հռչակած սկզբունքներուն։

Ինչպէս ըսինք, ժօռէսի անարժան ժառանգորդներուն պատակն է ապացուցանել թէ խորհրդային իշխանութիւնն է Թուրքիոյ փրկիչը եւ իսկական բարեկամը, թէ ծանօթ աշխարհակալները կը ճգնին քանդել այդ եղբայրակցութիւնը, եւ է Մէնէմէնի դաւադրութիւնն ալ անոնց գործն է։

Մեզի չի վերաբերիր ճշդել դրամատիրական աշխարհակալութեան ունեցած դերը՝ նոր դաւադրութեան մէջ։

Գիտենք, միայն, որ Թուրքիոյ մէջ հոսանք մը կայ դէպի Արեւմուտք դառնալու, թօթուելով խորհրդային լուծը։ Այդ հոսանքին արտայայտիչներէն մէկն է Ֆէթհի պէյ, որ սապառազ իշխան՝ ամառն խոստումներով, եւ չարաչար ձախողեցաւ։

Յետոյ, Թուրքիոյ մէջ կայ իսկապէս յետադիմական զանգուած մը, խայտառղէտ եւ բազմագլխանի։ Տրամադրելի ուժ, որ իր հրամանատարին կը սպասէ։ Այդ զանգուածը չէ մոռցած Մ. Քէմալի պարտադրած բարենորոգումները, եւ չպիտի մոռնայ երկար ժամանակ։ Այդ զանգուածը փրկութիւնը կը գտնէ սուլթան-խալիֆայութեան եւ շէրիաթի վերահաստատման մէջ եւ այս անգամ ամէնէն ուժգին խլրտումն է որ [illegible]։

Իսկ տագնապին բուն արմատը՝ հացի կռիւ է։ Ինչպէս եւ [illegible]ցութեան կռիւ։

«Իւմանիթէ»ի աշխատակիցը կրնայ կասկածիլ վաղուան Թուրքիայէն։ Սուլթանական Թուրքիա մը ի հարկէ իր աչքերը պիտի ուղղէ դէպի արեւմուտք։ Ամէն բանէ առաջ՝ դրամ ճարելու համար։

Բայց, ո՞վ կրնայ պնդել թէ մինչեւ անգամ քէմալական Էնկիւրին վերջի վերջոյ չպիտի յանգի նոյն քաղաքականութեան, ամրացնելու համար իր տիրապետութիւնը։

«Դրա՜մ, դրամ եւ դրամ» — կ'աղաղակեն արդէն Մ. Քէմալի օրկանները, ամիսներէ ի վեր։

Ֆէթհի պէյ չկրցաւ ճարել դրամը։ Ըսմէթը՝ 1925էն ի վեր կը ճգնի պահպանել Թուրքիոյ թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական անկախութիւնը,— եւ արդէն կանգնած է անդունդի [illegible] առջեւ։

Ո՞վ պիտի երկարէ փրկութեան լասոն։ Եւրոպա՞ն թէ Մոսկուա՞ն։

Ո՞վ պիտի ճարէ դրամը,— կարմի՞ր աշխարհակալութիւնը, որ ատմներով կը բաժնէ բանուորներուն օրական ուտելիքը, թէ [illegible] աշխարհակալութիւնը, որ շահաստան կը փնտռէ։

Այսա՛ն է բուն թնճուկը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թան իր երէկուան խմբագրականին մէջ, անդրադառնալով Թուրքիոյ վերջին խռովութիւններուն կը գրէ.—

Առեւէ մը ի վեր արդէն, Էնկիւրիէն տրուած լուրերը նախատեսել կուտային կարեւոր փոփոխութիւններ Թրքական քաղաքականութեան մէջ։

Անվիճելի է թէ Թուրքիոյ մէջ ծանր նեղութիւն մը կը տիրէ։ Բռնատիրական ամէն վարչաձեւ կը վտանգուի, երբ անոր ենթարկուած ժողովուրդը կ'իյնայ տնտեսական ու ելմտական դժուարութեանց մէջ։ Ժողովրդային թշուառութենէ առաջ եկած խռովութիւնը՝ խուլ մըն է, որուն վրայ անխուսափելի է որ ուշ-կանուխ պիտի գայ փշրուիլ ամբողջաքաղաքականութիւնը որ կը կոխէ միակ անհատի մը հմայքին եւ կորովին։

Բռնադատութեամբ, Թուրք ժողովուրդին արմատական արդիացումը՝ իր բոլոր ձեւերով, գրաւական մը եղաւ Մ. Քէմալ կարենց թէ յաջողած է, քանի որ բոլորը կը հսկէին իր կամքին առջեւ։ Ազգային զգացումի գերագրգռութիւնը եւ իր անհատական մեծհմայքը թոյլ տուին իրեն որ յաջողութեան յայտարարել փորձէ, [illegible]

մինչդեռ, այս կերպով կը կատարէր բարոյական եւ քաղաքական խոր յեղաշրջում մը, եւ կը փորձէր մէկ անգամէն Թուրք ժողովուրդը բարձրացնել այն մակարդակին՝ ուր եւրոպական ժողովուրդները հասած են դարերու մրաջան բարեշրջումով մը, Թուրք երիտասարդ հանրապետութիւնը կը ջանար մեկուսանալ, ամփոփուիլ ինքն իր մէջ, ապրիլ իր իսկ միջոցներով եւ իր իսկ օգտին համար, կարելի եղածին չափ սահմանափակելով արտասահմանի աջակցութիւնը, որ սակայն, դեռ անհրաժեշտ էր իր զարգացման։ Կրցան ջնջել խալիֆայութիւնը, արգիլել ֆէսը, եւ կնոջ ազատագրումը հռչակել, բայց չկրցան ճըզմուած եւ սորկացած ժողովուրդ մը հրաշքով օժտել այն անհրաժեշտ յատկութիւններով, որոնք թոյլ պիտի տային իրեն ապրիլ իր ազգային փթթումին։ Չկրցան Թուրքերէն պատրաստել արհեստաւորներ, մասնագէտներ, գործի մարդեր։ Պատահեցաւ ուրեմն որ, այս վերջին տարիներու կիրարկուած քաղաքականութիւնը, իրերու բերումով յանգի տնտեսական ու ելմտական տագնապի մը, ընդհ. նեղութեան մը, զոր բոլոր դժգոհները բնականաբար կը մղուին շահագործելու ընդդէմ ներկայ վարչաձեւին։

Յետադիմական շարժումը խեղդելէ եւ կարգը վերահաստատելէ վերջն ալ, պիտի մնան նոյն դժուարութիւնները, որոնք տուն տուին տագնապին եւ որուն առաջքը առնել կարելի է միայն քաղաքականութեան փոփոխութեամբ մը։

ՄԱՐԱՋԱԽՈՅ ԺՕՖՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մարաջախտ Ժօֆռ որուն ժահուան կը սպասուէր մէկ վայրկեանէն միւսը, աջին գիշեր պահ մը վերստացաւ իր գիտակցութիւնը, քանի մը բառ արտասանեց եւ թեթեւ ճաշ մը ըրաւ։ Վիճակը սակայն կը շարունակէ շատ ծանր մնալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ
ԻՀՍԱՆ ՆՈՒՐԻ ԳՈՐԾԻ ԳԼՈՒԽ

Լոնտոնէն Էքօ տը Փարիի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Թէհրանէն ստացուած լուրերու համաձայն, 15 օր առաջ քրդական նոր ըմբոստութիւն մը ծագած է ընդդէմ Թուրք կառավարութեան։

Ըմբոստներու պետը Իհսան փաշա, որ խօսք տուած էր չհեռանալ Թէհրանէն, փախած է եւ վերադարձած Քիւրտիստան։ Կուսակ ցեղախումբերուն յայտարարութիւն մը ուղղելէ յետոյ, նոր յարձակում մը հրամայեց։ Թուրքեւպարսիկ սահմանագլուխին զանազան կէտերուն վրայ, կռիւներ տեղի ունեցած են։

Բազմաթիւ քիւրտ ցեղախումբեր ըմբոստացած են եւ կարեւոր ուժեր կը համախմբուին Թրքական սահմանագլուխին երկայնքը։ Թուրք տեղական ուժերը անկարող են զսպագրուելու։ Ըմբոստները յարձակած են ինքնաշարժներու կարաւանի մը վրայ որ Տիարպէքիր կ'երթար եւ զայն կողոպտած են։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն տրուած հեռագրեր կը հաւաստեն թէ խալիֆայութիւնը հաստատելու եւ Քէմալի վարչաձեւը տապալելու համար ծագած ըմբոստութիւնը խորապէս կը մտահոգէ Էնկիւրին։ Արդէն 1000ի չափ տէրվիշներ, շէյխեր, եւ զանազան ազանդներու պատկանողներ ձերբակալուեցան Թուրքիոյ զանազան վայրերուն մէջ։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ'իմացնէ թէ թէեւ ցարդ ուղղակի փաստեր չկան, սակայն Մ. Քէմալ գիտնալով որ խալիֆայութեան ջնջումը դժգոհութիւն պատճառած է առհասարակ բոլորին, ամենէն աւելի կը վախնար անկէց ու կը կասկածէր որ Թուրքիոյ՝ իսլամական աշխարհի վրայ գերակշռութենէն հրաժարումը ցընցումներու տեղի տայ։ Կը ըսուի որ իշխանութիւնները ամէն ծայրայեղ միջոցներով զսպել ջանան ըմբոստութիւնը [illegible] ցութենէն անդամներ։ Կը հաստատուի նաեւ թէ ջոկատ մը զինուոր իբր կասկածելի արգելափակուած է։

Պաշարման վիճակ Իզմիրի մէջ

Մէնէմէնի մէջ ծագած խռովութիւնները հետու են հանդարտած ըլլալէ։ Հակաքէմալական շարժումը արագօրէն զարգացաւ։ Իզմիրի մէջ՝ ուր պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ, կացութիւնը չափազանց ծանր է։

Ըսմէթ փաշա որ Տօլմա Պաղչէի մէջ տեղի ունեցած ժողովէն անմիջապէս յետոյ, Էնկիւրի վերադարձեր էր, հազիւ հասած, նիստի հրաւիրեց նախարարները։ Քէմալի նախագահութեամբ կատարուած նիստին մէջ՝ տրուած որոշումներուն համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու համար։

Ազգ. Մեծ Ժողովը սեփողաբար նիստի հրաւիրուեցաւ։ Քառասուն երեսփոխաններ հարցապնդման խնդրանք ներկայացուցած են։

Մէնէմէնի մէջ քննութիւնները առաջ կը տարուին։ Բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Ձերբակալուածներուն մէջ է ոստիկանութեան հրամանատարը, որ կ'ամբաստանուի պաշտօնին մէջ թերացումով։ Մէնէմէնի կառավարիչը պաշտօնանկ եղաւ։

Քննութիւններէն հասկցուեցաւ թէ շարժումը կազմակերպած էին Նախշիպէնտի աղանդաւորները։ Ասոնք, գաղտնօրէն, կը շարունակէին իրենց կրօնական արարողութիւնները կատարել Մէնէմէնի, Իզմիրի եւ Մաղնիսայի մէջ։ Խիստ պատիժներ պիտի տրուին այն կառավարիչներուն եւ բարձր պաշտօնատարներուն, որոնք թոյլ տուած են այս աղանդաւորներու հանդէպ։

Ըմբոստներու դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Իզմիրի մէջ։ Պոլսոյ մէջ՝ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ Մէնէմէնէն մասնանշուած անձեր՝ որոնք կապ ունէին շարժման հետ։

Մ. Քէմալ չպիտի հրաժարի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 դեկտ.— «Անատոլու» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ անհիմն է այն զրոյցը թէ Մ. Քէմալ՝ Ֆէվզի փաշայի պիտի ձգէ հանրապետութեան նախագահութիւնը եւ ինքն իսկ պիտի կազմէ դահլիճը։

Թուրքիոյ Հանր. Պարտքին շուրջ

Էնկիւրի գտնուող Լոնտոնի, Պերլինի եւ Փարիզի դեսպանները վարչապետ Ըսմէթ փաշայի կողմէ ընդունուեցան եւ խորհրդակցութիւն կատարեցին պարտքերու խնդրին մէջ կառավարութեան արտաքին ուղեգիծին մասին։

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Գործավարներու նիստին մէջ պատրաստուած պատասխանին շուրջ խորհրդակցութիւն եղած է այս հաւաքոյթին մէջ եւ Փարիզ ղրկուած է պատասխանը, ինչպէս գրեր էինք արդէն։ Անոր մէջ նախորդ տեսակէտը կը պաշտպանուի։

Հաւանական է որ Փարիզի մէջ, բաժնետէրերու ժողովին կողմէ ընդունուի կառավարութեան տեսակէտը։ Դեսպանները այս օրերս իրենց պաշտօնատեղիները պիտի երթան։

.. «Սօն Փօսթա»յի տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը Փարիզի համաձայնութեան բարեփոխումը կ'ուզէ եւ կ'առաջարկէ որ հին համաձայնագրով որոշուած գումարին մէկ երրորդը վճարէ։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Մէնէմէնի շարժման մասին.—

Մէնէմէնի դէպքին քննութիւնը կը շարունակեն կուսակալի օգնական Սալիպ եւ ընդհ. դատախազ Ֆուատ։ Հարիւրաւոր անձերու յայտարարութիւնները առնուեցան։

Ոստիկան զինուորներուն եւ ըմբոստներուն միջեւ տեղի ունեցած ընդհարման միջոցին, ըմբոստներէն երկու հոգի փախած էին։ Անոնք ալ Մաղնիսայի մօտերը ոստիկան զօրքերու դարանը ինկած եւ բռնուած են։

Ըմբոստներու կեդրոնը Մաղնիսան է. այս պատճառով Մաղնիսայի մէջ կասկածելի 20 հոգի ձերբակալուած եւ Մէնէմէն բերուած են։ Մէնէմէնի մէջ ալ 15 հոգի հսկողութեան տակ առնուած են։ Ամէն կողմ հիմնական միջոցներ ձեռք առնուեցան։

Ձերբակալուած ըմբոստներուն յայտարարութիւնները իրար չեն բռներ։ Հարցաքննութեան միջոցին ալ բարբանջանքներ կ'ընեն, ընդհ. դատախազին ալ «դուն կեավուր ես» ըսած եւ հրաւիրած են որ հաւատքի գայ...։ Անոնցմէ մէկը ըսեր է վերջ թէ սպաննուած Մեհմետը դարձեալ յարութիւն պիտի առնէ։ Աւելցուցած է. [illegible] համար գիս կրակի մէջ ձգէք, սուրբ Իպրահիմի նման ողջ առողջ դուրս պիտի ելլեմ։»

Լուր առնուեցաւ թէ ըմբոստները Մաղնիսայի մէջ գաղտնի «թէքքէ» մը ունին։ Ճշդուեցաւ որ այս «թէքքէն» Արապ Օղլու Թաղին մէջ Իպրահիմ անուն մէկուն բնակած սրճարանն է, Իպրահիմ ձերբակալուելով Մէնէմէն տարուած է, ըմբոստները ընկերներով կը հաւաքուին եղեր սրճարանը եւ հաշիշ ծխելէ վերջ, կ'աղօթէին։ Այս մարդիկը «Նաքշիպէնտի» աղանդին կը պատկանին։

Դէպքին ներքին պատճառները քրքրողները պատճառներու շարքին մէջ կը յիշեն նաեւ այն առաջան որ Ֆէթհի պէյ եօ [illegible] կուսակցութիւնը կազմելու համար ճամբորդած միջոցին «թէքքէ»ի մը մէջ հիւր եղած է։

Մասնաւորապէս Մէնէմէնի դէպքը արդիւնք կը նկատուի այն սխալ քարոզութեանց որ Պալըքէսիրի շրջանակին մէջ եղան այս կուսակցութիւնը կազմուելու միջոցին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թարրա վատիի մէջ (Ստորին-Պիրմանիա) ծանր կռիւներ տեղի կ'ունենան կառավարական ուժերուն եւ ըմբոստներուն միջեւ։ Այս վերջինները ծանր վնասներու ենթարկուած են, բայց անոնց դիրքը այնքան ամուր է որ անոնց դէմ ղրկուած զինուորական ուժերը ստիպուեցան դիմել թնդանօթաձիգներու օգնութեան։

Անտառը, ուր դիրք բռնած են ըմբոստները, կրակ առաւ արձակուած ռումբերէն։ Մուխը կը նեղէ զօրքը, դժուարացնելով անոր յառաջխաղացումը։ Իշխանութիւնները չեն գիտեր թէ ի՛նչ պաշար ունին ըմբոստները, բայց կը կարծեն թէ հազիւ պիտի կրնան շաբաթ մը տոկալ։

Բռնուած գերիներէն կարելի չեղաւ ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն քաղել ըմբոստութեան պետերու ինքնութեան մասին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԹԻՖԼԻՍ ԿԸ ԳԼԽԱՏԷ ԵՐԵՒԱՆԸ

Երկու շաբաթ առաջ («Հայաստանը Ընդհանուր Շփոթին մէջ»), անդրադառնալով համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը ալեկոծող ներքին պայքարներուն, գրած էինք թէ այդ պայքարը «դուրս եկած իր համեմատաբար նեղ շրջագծէն, լայնօրէն տարածուած է Անդրկովկասեան երկիրներու մէջ» (Յառաջ, Դեկտ. 12)։

Այս պարզ ճշմարտութիւնը մատնանշելով, մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը այն կասկածն էր թէ այսպիսի պառակտումներուն Հայաստանը կ'ըլլայ ընդհանրապէս տուժող, շնորհիւ իր անխնամ եւ աննկարագիր ղեկավարութեան, վերեւի հրամաններով միայն շարժելու «բարեմասնութիւններուն»։

Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին Հայաստանի ներքին անցուդարձերը, դժբախտաբար եկան հաստատել ոչ միայն մեր կասկածները, այլ եւ աւելի ծանր եւ ընդվզեցնող իրողութիւններ։

Լոմինաձէի դէմ սկսուած պայքարի ընթացքին խորհրդ. Հայաստանը Մոսկուայէն եւ Թիֆլիսէն փոխ առած ընդհանուր բանաձեւերով դատապարտելով «դաւաճանական» եւ «հակակուսակցական» այդ շարժումը, Հայաստանի մէջ եւս «Լոմինաձէական արտայայտութիւններու» գոյութիւնը կը մատնանշէր, առանց պարզ ու որոշ մեղադրանքներու։

«Պրաւդա» համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական օրկանը, ժամանակին խիստ կշտամբանքի տողեր նուիրեց «Խ. Հ.»ին, որ վերջերս բաւ արժանին չէ գնահատած օրուան վտանգը եւ բաւ պահանջին ազդուօրէն չէ պայքարած Լո[illegible] Անբաւական, ընդհանուր եւ զուսպ արտայայտութիւններէն «Պրաւդա»ն կը հրահանգէր, սաստկացնել վճռական պայքարը մատնանշուած հակակուսակցական շարժումին դէմ։

Այս սպառնալից հրամանէն ետքն է աւա, որ Թիֆլիսն ու Երեւանը գործի կը սկսին, արմատախիլ ընելու «Լոմինաձէական ամէն արտայայտութիւն»։

Մինչ այս, անշուշտ, անգործ չէր Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի շփացած քարտուղարը, Վանեցի «զօրաւոր» համայնավարը, մեղադրական ցանցի մէջ առնելու իր այն բոլոր ընկերները, որոնք երբեւիցէ կրնային կասեցնել իր բարձրացումի թա[illegible] էին կը հրատարակուին անուններ կուսակցական եւ պետական կարեւոր դէմքերու, որոնք զանազան արտայայտութիւններու մէջ կապակցութիւն մը ունէին Լոմինաձէի «Եւ[illegible]թ»ին։

Ժամանակը նպաստաւոր էր այլեւս հունձքի սկսելու Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ներսը, Ստալինի եւ իր արբանեակներու տիրապետութիւնը ամրացնելու համար։

Բայց մեր ԱՆԿԱԽ հայրենիքի մէջ, ոչինչ կրնայ փոխուիլ առանց Թիֆլիսի հրամանին։ Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէն է որ իրաւունք ունի հրաժարեցնելու, ինչպէս նաեւ նշանակելու Հայաստանի կուսակցական և պետական պատասխանատու պաշտօնատարները։ Այս մարմինը, որ պէտք է հաւասարապէս ներկայացնէ Անդրկովկասեան բոլոր երկիրները, իր ղեկավարութեան մէջ փաստօրէն ո՛չ մէկ տեղ ունի տրամադրած Հայաստանին։ Բայց սակայն պատճառ մը չէ, որ Վրացիներէ, Ազրպէյճանցիներէ եւ Ռուսներէ կազմուած այս նոյն մարմինը «եղբայրաբար» վճռէ Հայաստանի բախտը, լուծէ բոլոր ներքին վէճերն ու խնդիրները։ Հայ համայնավարը վստահ է իր դրացիներու «անկեղծութեան» ու հնազանդութեամբ կը սպասէ անոնցմէ իր մասին տրուելիք «յեղափոխական» վճռին։

Դեկտ. 4ին Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի Բիւրօն քննելով Հայաստանի «Կոմունիստական Կուսակցութեան Դրութիւնը»,

«Արձանագրում է, որ Հայաստանի կամ կուսակցութեան մի շարք ղեկավար աշխատաւորներ, փոխանակ ակտիվ աշխատելու եւ պաշտպանելու կենտրոնական կոմիտէի ղեկավարութիւնը՝ Հայաստանում աշխատանքը կանոնաւորելու, ստորին կազմակերպութիւններն ամրացնելու եւ ակտիվ սոցիալիստական շինարարութեան խնդիրների շուրջը համախմբելու գործում, խմբակային անսկզբունք պայքար են մղել Հայաստանի կ. (բ.) կ. կենտկոմի ղեկավարութեան դէմ, դրանով կազմակերպութիւնների ուշադրութիւնը [illegible] տնտեսական-քաղաքական մարտական կամպանիաներից։» («Խորհ. Հայաստան» դեկտ. 10)։

Այս գնահատութիւնը արդէն խակ վճիռն է բոլոր այն անձերուն, որոնք այս կամ ձեւով կասկածելի նկատուած են Հայաստանի Կեդրոնական Կոմիտէի կողմէն։ Ու «Անդրերկրամ Բիւրօն» իբրեւ գերագոյն օրկանը մատնանշելով առանձնապէս.

«Հայաստանի կենտկոմի բիւրոյի անդամ-ժէկ.կենտկոմի նախագահ ընկ. Կասեանի ակտիվ մասնակցութիւնն անսկզբունք պայքարին եւ նրա փորձերը՝ վարկաբեկելու Հ. Կ. (Բ.) Կ. կենտրոնական. կոմիտէի ղեկավարութիւնը, կորզել [illegible] Հայաստանի կենտգործկոմի նախագահի պաշտօնից։»

Առաջին զոհը Ս. Կասեանն է, ան որ ընդամէնը մէկ երկու շաբաթ այս վճռէն առաջ իր բաց նամակով յեղափոխութեան նշանախօսքեր կ'ուղղէր գաղթահայ աշխատաւորութեան, յանուն Խ. Հայաստանի։ Ան ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, առանձին գոհունակութեամբ կը փաստէր Հայաստանի անկախութեան եւ զարգացման մասին, մինչդեռ այսօր ինք կ'աքսորուի Հայաստանէն, միայն եւ միայն անոր համար, որ համարձակած էր քանի մը դառն խօսքեր ուղղել իր հակահայկական ղեկավարներու քմա[illegible]տանքներու դէմ։

Զոհը Կասեանը չէ միայն, այլ շատերը, բոլորն ալ ղեկավար դէմքեր, որոնց դէմ գլխաւոր մեղադրանքը գրեթէ նոյնն է ինչ որ էր Կասեանի հանդէպ։

Հայաստանի մէջ գործօններէն զատ այս առթիւ պատժուած են «Հայաստանի մի շարք նախկին աշխատողներ եւ ընկ. Մելիք Յովսէփեան (ցեկայի երբեմնի պետը.— Յ-Ք.), Շահսուվարեան, Կուզ'իցով եւ Բ. Մնացեան, որոնք շարունակում են խմբակային անսկզբունք պայքարը Հ. Կ. (Բ.) Կ. կենտկոմի դէմ։»

Մէկ խօսքով Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի Բիւրօն փաստօրէնպէս կը գլխատէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կարեւոր ուժերը, միշտ աւելի եւ աւելի միացնելու համար Հայաստանի կուսակցութեան ուժը։ Որովհետեւ առանց ատոր ալ Հայաստանի սրակով չափազանց տկար ղեկավարութիւնը կ'իյնայ աւելի խղճալի վիճակի մէջ, այս նոր հարուածով։

Այսքանը զուրկէն, Թիֆլիսէն։

Անկէ ետքն է, որ Հայաստանի խամաճիկները իրենց պաշտօնական նիստերով հանդիսաւորապէս եւ առանց ընդդիմութեան կ'իրացնեն վերեւի այս որոշումները։

Իրենց հաւատարմութեան ու «յեղափոխական վճռականութիւնը» ցուցադրելու մեծ փութկոտութեամբ, Հայաստանի բոլոր անկիւններուն մէջ «բռնաձեւեր» կը քաշքշուին պատժուածներու հանդէպ, պահանջելով պատկան «գերադաս մարմիններից, աւելի վճռական ճարւած, բոլոր անսկզբունք խմբակային աշխատողների» դէմ։

Զոհերը կը քարկոծուին եւ կը հալածուին, տգեղ եւ ստոր եղանակներով։ Կը քարկոծուին այդ նոյն շրջանակներէն, ուր տակաւին երէկ բոլորն ալ պատուի էին, արժէքի էին։

Այս արդէն սովորական դարձած խաղերու մէջ իբրեւ ընդվզեցնող պարագայ պէտք է մատնանշել, որ Թիֆլիսը կը շարունակէ հարուածել Հայաստանը — Լենինի դրօշին տակ ալ — ի հաշիւ որքան վրացի Ստալինի նոյնքան եւ իր սեփական շահերուն։ Պէտք չէ եւ մոռնալ նոյնպէս որ ներքնապէս կը բաւարարուին հայ մէկ քանի «Ստալիններն» ալ, որոնց համար իրենց դիրքը վեր է ամէն բանէ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԱՐԻՆՋ

Կաղնդ'ն ձեզ նարինջով։

Մեր գիւղին մէջ նարինջով կը կաղնդէին իրար։ Երբ գիւղին վարժապետին ձեռք-պագի կ'երթայինք կաղանդին, ձեռք թաշկինակ կը նուիրէինք իրեն, ան ալ մեզի նարինջ։

Ու հիւանդ-տեսի գացողները կատուի՞ գլխու մեծութեամբ նարինջ մը կը նուիրէին հիւանդին։ Այսօր ե՛ս ալ նարինջ կը նուիրեմ հիւանդներուս։ Վերջապէս [illegible] տուած է խօսելու միայն ու միայն պտղութեան, փարթամութեան եւ չեմ գիտեր ի՛նչ խնթիս բաներու մասին։ Բժիշկը կը հակնայ նաեւ բանաստեղծութենէ, որովհետեւ գիտէ թէ ի՛նչ կը ներշնչէ նարինջը ու կ'երգէ միջնադարեան հայ աշուղներու պէս.

Ջնոցդ. ես բացեր գէտ դրախտի դուռ,
Ի մէջն է բուսեր նարինջ, թուրինջ, նուռ,
Հոտն անուշ կուգայ գէտ խունկ ու զմուռ,
Ջիմ խելքս տարիր, խեւ կու գամ ի ժուռ։

Բայց նարինջը ոչ միայն բանաստեղծութիւն է, այլ նաեւ առողջութիւն։ Ամենէն աղքատ տնակին մէջ սեղանին վրայ դրէք հոծ մը նարինջ, զուարթութի՛ւն մը կը տարածէ սենեակը։ Ուստի կը պնդեն թէ Ադամ նարինջ կերաւ եւ ոչ թէ խնձոր Եսպերիդ պարտէզին մէջ։ Եւ Ֆրանսացի բանաստեղծ մը կը պատմէ թէ Եւա կլորիկ ու կարմրուկ նարինջ մը առաւ, հասուն նարինջ մը, որուն ի տես արեւը կարմրեցաւ, [illegible] երբ Ադամ նարինջը կերաւ, մինչ երկինքէն հրեշտակներու սպիտակ մատներէն նարնջենիի ծաղիկներ կը թափէին փունջ ի փունջ։ Եւ վերջապէս, կ'ըսեն թէ, յաւերժահարսերը նարինջ նուիրեցին Հերկուլէսին, որ ազատեր էր զիրենք ծովահէններուն ձեռքէն։

Ի՛նչ թանկագին պտուղ։

Հին գիրքերը կ'աւանդեն թէ նարինջը եկած է Չինաստանէն, եւ պահ մը բնակած դարձած Իրանի բարձրաւանդակին վրայ։ Այդ ատենները Յոյները «Մարաց խնձոր» կը կոչէին նարինջը։ Եթէ նարինջը ծանօթ էր Մարերուն ու Պարսիկներուն, անշուշտ ծանօթ էր նաեւ Հայերուն։ Զարմանալի է, որ մեր հին տաղասացները իրարու հետ կը շփոթեն նարինջն ու թուրինջը։ Նոյն շփոթութիւնը նաեւ հին բժիշկներուն մէջ։

Քանի մը քաղուածքներ այդ հին բժիշկներէն.—

Ամիրտովլաթ կը գրէ.—

«Նարինճ' ինքն թուրինճ է, բայց այլ մանր եւ անուշահոտ, աղէկն հասունն է, կերակուր տայ ուտել, եւ գծարսն կտրէ, եւ օգտէ տաք ջերմերուն, եւ ծերոց զէն առնէ»։

Մխիթար Հերացի «սառամղաց տաքութեան դեղ» մը կը համարի նարինջը։

Հին բժշկարան կը գրէ.—

«Թրունջ' չորս բնութիւն է, կեղեւն' տաք ու չոր եւ յուղ ճալի, ապա զայլ կերակուր ճալէ. եւ միսն ճով ու գէճ, եւ գէճն շատ քան ճովն, եւ յուղ երթայ ի ստամոքսէ. եւ թթուն ճով ու չոր, օգտէ սաֆրայի եւ խափականի (շնչաճեղձութիւն), եւ զինք (զկուտն) չպիտի ուտել քան այնոց որ մահդեղ լինի տուած՝ օգտէ. գջնութիւն կակղցնէ, եւ գրերնին ճոտն անոյշցրնէ, եւ զկեղեւն զնոյն գործէ. եւ զթրունջն յանօթից կեր, եւ մի՛ ճաց ուտեր ինչ վի երթայ ի ստամոքսէ, թէ ոչ՝ թուխմա այնէ. զթթուն ծամէ եւ ի վերայ երթոյնի (ճերքուն) ա՛ծ, օգտէ եւ իւր ըմպելին գինեճարի օգտէ զտաքութիւնն տանի, զփորն կապէ»։

Ահա բժշկական հին տեղեկութիւններ նարինջի մասին, զոր մինչեւ այսօր ընդունելի։ Որպէսզի աւելի հասկնալի ըլլայ նարինջին օգտակար դերը, պիտի դասաւորեմ եւ այնպէս ներկայացնեմ, պատշաճեցնելով բժշկութեան արդի ըմբռնումներուն։

1.— Նարինջը սնունդ է։

Նարինջին սննդական արժէքը այնքան թանկագին է, որ կարելի չէ բաղդատել։ Սնունդ է մանուկին համար, սնունդ է հիւանդութենէ նոր ազատուած մարդուն համար, սնունդ է ծերերուն համար։ Երախային համար նարինջը երկրորդ ծիծ մըն է [illegible] նարինջը, որովհետեւ հաւկիթի պէս կը սնուցանէ մեզ։ Ի՛նչ թանկագին տարրեր ունի [illegible] վիտամին (vitamine) կը կոչուին այդ տարրերը, [illegible] եւ նարինջը առատութեամբ ունի այդ աղէկ տարրերը։

Ուստի կը յանձնարարեմ, — առատ նարինջ կերէք։ Վերջերս Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ բժիշկները [illegible] «սակի խնձոր» (նարինջ) ուտել կը յանձնարարեն [illegible] Թարարիկօ. սովորութիւն ունէր իրիկուններ ուտել երկու խաշ նարինջ, եւ այս էր իրեն [illegible] Թերեւս միակ աղբիւրը իր առողջ եւ զուարթ նկարագրին։ Ֆրանսայի հին գեղեցկուհիներէն Նինոն կը պարծենար թէ օրական 10 նարինջ կ'ուտէր, ահա թէ ինչո՛ւ մինչ- երիտասարդ, մինչ գեղեցիկ եւ մինչ կենսաշող կ'ապրէր։

2— Նարինջը դեղ է։

Լնդախտութեամբ (scorbut) վարակուած, [illegible] տառապած, եւ վերջապէս [illegible] մարդիկ թանկագին դեղ մը կրնան համարել նարինջը։ Բժիշկներ կան, որ կը պնդեն թէ նարինջը մեծապէս կ'օգնէ միզային [illegible] հիւանդներուն։ Այժմ Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ սովորութիւն դարձած է ծերերուն, [illegible] յանձնարարել նարինջը, (այսօր [illegible] թէ նարինջը կը փտեցնէ ծերերուն) Կ'ըսեն թէ նարինջին կեղեւներուն խաշքուրը կը պակսեցնէ [illegible] եւ երկար գազը։ Վերջապէս [illegible] դեղ մըն է [illegible] Ոչ միայն կը [illegible] այլ նաեւ կը մաքրէ [illegible] խողովակները։ Այնպէս [illegible] թէ «փորը կը կապէ», ինչպէս կը կարծէր Ամիրտովլաթ, այլ կը քակէ աղիքները։ Ու[illegible]րեմ փորը կակուղ կը պահէ եւ կը մաքրէ թոյներէն։

3— Ուրիշ օգտակարութիւններ։

Անոնք որ գինովնալու վախ ունին, թող նարինջ ուտեն։ Նարինջը գինովութեան թշնամին է։ Եւ գեղակազմութեան մասը, ինչպէս կ'ընդունի Նինոն, կ'ըսեն թէ ջիղերուն վրայ եւս լաւ կ'ազդէ։ Ժամանակին նարինջին կեղեւը կամ ծաղիկը խաշելով կը խմցնէին լուսնոտներուն, ջղաձգութեան ենթականերուն, որոնք հանգստութիւն մը կը ստանային յաճախ։ Վերջապէս հրաշալի զովացուցիչ մըն է նարինջին ջուրը, ահա թէ ինչո՛ւ [illegible] բարձր ջերմութիւն ունեցող հիւանդներուն տալ նարինջի ջուր, զովացնելու, [illegible] Յատուկ նարինջով պատրաստուած քաղցրաւենիներուն բարեբար դերը ստամոքսին, աղիքներուն եւ լեարդին վրայ։ Ռոզանթալ կը յանձնարարէ պնդութիւն ունեցողներուն.— Նարինջի թարմ կեղեւները խաշեցէք կէս ժամ, այդ ջուրը թափեցէք, յետոյ թէյ մը շաքարախառն ջուրով նորէն խաշեցէք մինչեւ կէս ժամ։ Թափեցէք ջուրը եւ կեղեւները չորցուցէք։ Մէկ նարինջի այդպէս պատրաստուած կեղեւը կը բաւէ փորը մաքրելու։ Նարինջի ծաղիկին կամ կեղեւին խաշքուրը օգտակար է ոչ միայն ջղային դժուարամարսութենէ մը տառապողներուն իբրեւ մարսողական, այլ նաեւ իբրեւ քնաբերիչ՝ երախաներուն համար։ Վերջացնելու ատեն, չեմ ուզեր մոռնալ պարագայ մը։ Երբ կ'ուզէք մանուկներուն տալ հնդկական իւղ (հինտ եաղը), կամ ձկան իւղ (պալըգ եաղը) առէք նարինջի ջուրով, որ ոչ միայն կը ծածկէ իւղին ծանր համը, այլ նաեւ կը դիւրացնէ այդ իւղերուն մարսողութիւնը։

Բժ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊԻՍԷԹՐ (Վ.).— Անիմաստ է ըսել թէ ծանրութիւն մը վերցնելով սրունքները կը սառին։ Ձեր տուած նկարագրութենէն կը հասկցուի, որ ցնցղատապ (broncbite) ունիք։ Դեղարանէ մը Sirop Famel ուզեցէք, օրը 3 ապուրի դգալ։ Խմեցէք թմբի (օխլամուր) եւ կաթ միշտ տաք։ Բուսաջուրեր եւ տաք ջրոտ կեղակուրներ. կռնակին վրայէն կոտող (չէշէ) քաշել։ Ոտքերը իրիկունը կէս ժամ տաք ջուրի մէջ դնել, պառկելէ առաջ։ Զգուշանալ պաղէն, խոնաւութենէն, մառախուղէն, գիշերը դուրս ելլելէն։ Այս տարի եւս Յառաջայթով քննել տուէք ձեր թոքերը։

«ԱՆՕՒՆԸ ՊԱՀՈՂ»ին.— Ձեր բոլոր նեղութիւնները (գիշերուան միզաւանք, գէշ երազ, բերնի հոտ, երեսի վրայ բշտիկներ, կռնակի ցաւեր) կուգան մարսողութեան գործարաններու տկարութենէն՝ դարմանումի եւ այլ հարցումներու պատասխանը նամակով միայն կրնամ տալ։

ՓԱՐԻԶ (Յ. Մ.).— Մեծ փորը շատ մը պատճառներ ունի.— Նստակեաց կեանք, գիրնալու տրամադրութիւն, ծաղրային հիւսուածքի աճում, պնդութեան հետեւանքով աղիքներու լայնացում, ստամոքսի անկում, յղութիւն, հիւսուածքներու առաձգականութեան կորուստ։ Ամէն պատճառ՝ ըրէք մարզանք եւ մարձում (massage)։

ՔՈՆՖՂԱՆՍ, (Մ. Վ.).— Իմ «Առողջ-բժշկական բառարան»իս հրատարակութիւնը տպարանական կարգ մը պատճառներով ուշացաւ։ Բոլոր անոնք, որ դրկած են ինծի իրենց հասցէն, պիտի ստանան անմիջապէս որ լոյս տեսնէ։

Շ. Ա.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ու մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՏԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Մոսկուայի լիազօրին հրամանով Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան ղեկավարութենէն վտարուածներուն առթիւ Հայաստանի բոլոր բջիջները մեծ մեծ կը բոցեն ու գոյնզգոյն բանաձեւեր կը հրատարակեն «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ քանի մը օրէ ի վեր։ Բոլորն ալ կը դատապարտեն վտարուածները եւ կը յանձնարարեն շարունակել քննութիւնները։ Այդ առթիւ կը հասկցուի որ վտարուածները համակիրներու [illegible] բազմութիւն մը ունին շարքերուն մէջ։ Երեւանի կոմիտէն կուտայ քանի մը անուններ (Մոսոյեան, Քեթիկեան, Մարգիս Յովհաննէսեան, Թելումեան, Գէորգ Սարգսեան եւ ուրիշներ), պահանջելով անոնց վտարումը։ Նոյն կոմիտէն կը պահանջէ, որ Բանասեանը զրկեն Մոսկուայի մէջ Մարքսիզմի դասընթացքէն հետեւելու իրաւունքէն։ Կ'առաջարկէ նաեւ, Անդրկովկասի երկրային կոմիտէի որոշման հիման վրայ, վտարուածները «ետ կանչել Հայաստանէն»։ Պարզապէս աքսորել Հայաստանէն դուրս։

Դեկտեմբեր 9ին Երեւանի բջիջներուն միացեալ նիստին մէջ կը քննուի վտարուածներու հարցը եւ ի՛նչ քաղութիւն, [illegible] կ'ըլլէ կը պաշտպանէ [illegible] Մինչդեռ Արդօնեղիազարեան կը փորձէ վերաքննութեան ենթարկել Անդրկովկասի մարմնին որոշումը։

Երեւանի կայարանի բջիջներուն միացեալ նիստին մէջ (6 դեկտ.) կ'որոշուի ոչ միայն ծափ զարնել վտարուածներուն առթիւ, այլ նաեւ հրաւիրել «Խորհ. Հայաստան»ը, որ շտկէ իր սխալը [illegible] Երեւանի օրուան ղեկավարները, «Խորհ. Հայաստան» ուշեց [illegible] կարգ մը ընդդիմախօսներու [illegible] կարծիքը թէ կասեան ազգային [illegible] թերթը կատարած էր խմբագիր Նեշաեանի հրաժարումէն յետոյ, [illegible] թէ քար մըն է այս «Խորհ. Հայաստան»ի նոր խմբագրին։

Բայց կուսակցական այս երկրաշարժը արձագանգեց նաեւ "գրական գիրքերէ", ներս [illegible] Հրաժարեցուցին թամթուլէին [illegible] որ կ'անդամակցէր Անդրկովկասեան Պրոլետար Գրողներու Միութեան կեդր. մարմնին, թամթուլովի [illegible] անդաւ Ալազան։

Գրաքննութիւնը կը շարունակուի։

Գրաքննիչ մը կը յարձակի Խ. Յովսէփեանի վրայ, որ վերջերս հրատարակած էր պայքարի եւ շինարարութեան տասը տարեգիրքը։ Եւ Յովսէփեանն ալ [illegible] ընդդիմադիրներու շարքին։

ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Խորհ. Հայաստան» (12 դեկտեմբեր) կը հրատարակէ հետեւեալ թղթակցութիւնը.

Զարխեչին չհասած՝ [illegible] դէպի վեր, անմատչելի սարի մէջ [illegible] ծածուկ է սայլի ճանապարհ[illegible] Այդ՝ դէպի [illegible] (conglomérat) [illegible] Բարձրանում ենք. Երեք կիլոմետր յետոյ մենք արդէն գտնւում ենք ծովի մակերեսից 1400 մետր բարձրութեան վրայ։ Բարձունքի մեր առաջ բացւում է մի [illegible] դէպի հիւսիս [illegible] Զինապաս [illegible] սարերն են, դէպի արեւմուտք Դիլիջանը, իսկ նրանից վեր՝ [illegible] ճառագայթների [illegible] մանի շղթան է [illegible]

Այստեղ մեր կանգնած [illegible]

գամ վերջանում է անտառը եւ սկսւում են բազմերանգ ժայռերը, որանք երկրաբանների ասելով, թափուած են շեղջահանքերի հըրաբխային պաշարներ։ Լսւում են մուրճի հարուածներ, ժայռերի մէջ երեւում են աշխատող մարդիկ-աղատարներ։

Մտնում ենք մուրճերի աղմուկի մէջ, մեզ շրջապատում են քարհատներ, որոնք սկսում են պատմել իրենց առօրեայ աշխատանքների մասին։ Դժուար են աշխատանքի կենդանի պայմանները որովհետեւ մի քանի հաստատութիւններ մասերի արանքում են նայում այդ կարեւոր գործի վրայ։

Ջարխեչի գործակցական վաստակը եօթներորդ օրն է, որ մինչ չի տալիս, չի տալիս նաեւ շաբաթ, պատճառաբանելով ինչպէս իրենք բանւորներն էին ասում, «մեր Ջարխեչիք են, եղա կը տանին»։

Ցանապիտի կողքից բանւորները եռևլու գնացքեր է եղել։ Անմխիթար են բանւորական կազմակերպութիւնները։ «Չէք գալիս, չէք խօսում՝ իմանանք ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ» ասում են բանւորները։

Վիլէօրպանի գործարանները (Լոռի շրջանէն) ուր կան մետաքսի, մուշտակի, երկաթի, ելեկտրականութեան, թելի եւն. գործարաններ, սկսած են թէ բանւորներ հանել եւ թէ շաբաթական աշխատանքի ժամերը կրճատել։ Մետաքսի գործարանը ուր մօտ 6000 գործաւոր կ'աշխատին մինչեւ այս օր 50 հոգի հանեց, բոլորն ալ օտարական հայ, սպանիացի, լեհ, իտալացի եւայլն։

Ուրիշ գործարաններ ալ անգամ գործաւոր կը հանեն։ Ինչպէս ըսինք, առաջին անթիւ տուժողները հայերն են։ Իտալացին, Սպանիացին եւ այլ եթէ ուզեն կրնան իրենց հայրենիքը դառնալ իսկ մենք ու՞ր պիտի երթանք եւ որո՞ւ պիտի դիմենք։ Եթէ ներկայ վիճակը շարունակուի։ Այս ձեւով առաջ պիտի գայ անհետական սուր տագնապ մը։ Կան հայրենակիցներ, որ օր մը կ'աշխատին օր մը կ'ունեն։

Ձենք գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընենք։ Գոնէ մեր խեղճուկ Հայաստանի դռները բացուէին, մենք ալ նեղը մնացած պարագային հայրենիք երթայինք։

Լ. Փուլիկեան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

ՑԷՍԻՆ, 27 դեկ.— Այս տարի, ընկերային ապահովագրութեան օրէնքին գործադրութենէն ի վեր, գործազրկութեան նշաններ կ'երեւան։

Կարգ մը կեդրոնական քաղաքներու մէջ գործատէրերը բանւորներ կ'արձակեն։ Ցէսինի մէջ, որ մօտ երեք չորս գործարան կայ, երկու գործարանները, Լիոնէզ եւ Ժիլէթ (մետաքսի) սկսած են գործաւորներ արձակել։ Առաջինն պատճառներ ի հարկէ արձակուողները օտարականներ են, հայ, սպանիացի, լեհ, իտալացի եւայլն։

Անցած շաբթուան մէջ, Լիոնէզէն հայ բանւորուհի մը կ'արձակեն։ Խեղճը յուսահատ, քանի որ իր ամուսինն ալ նոյն վիճակին ենթակայ էր, կ'երթայ գրասենեակ, կ'ըսէ անօրէնութեան թէ ամուսինս հանեցիք, գոնէ զիս մի հանէք, զաւակներու տէր եմ եւայլն։ Ճ'օրէնը կը պատասխանէ, «դուն անցեալ տարի չէի՞ն գիմադրութիւն ըրած ես, ատոր համար կը հանենք»։

Գոլով աշխատանքի ժամերուն, Ցէսինի գործարաններէն Լիոնէզ եւ Ժիլէթ, այժմ շաբաթը 4—5 օր կ'աշխատցնեն։

ԿԵՆԴԱՆԻ ԳՈՐԾ ՄԸ

ՔՍՇԱՆ.— Անցեալ շաբաթ գիշեր Ալեգսիսի սրահներէն մէկուն մէջ տեղի կ'ունենար գեղեցիկ հանդէս մը, Փարիզի Հարաւային Շրջանի Ցառաջդիմասէր Միութեան կողմէ՝ որ ներկայացուց ժողովուրդին իր բացած դպրոցին գործը եւ հաշիւը։ Սրահը լեցուած էր արդէն։ Երկսեռ երախաներու ներգաշնակ շարք մը, «Ցառաջդիմասիրաց»ի երգը թընդացնելով կը յառաջանար ժողովուրդի ծափերուն մէջէն։

Պահ մը ետք բեմին վարագոյրը կը բացուի, հոն երեւուի չափ հայ մանուկները, երեքէն մինչեւ տասնեւերկու տարեկան։ Վարչութեան կողմէ բացման խօսք առնելով Պ. Սեդրակ Գարաքէօզեան կարճ հաշուետուութիւն մը ըրաւ կատարուած գործին համար։ Վեց ամսուան ընթացքին աշակերտները սորված են կարդալ, գրել եւ թելադրել։ Գիրքերը լրացուցած են, Նոր Ցարիէն նոր գիրքերու պիտի սկսին, կը սորվին նաեւ Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն։ Կան երեք դասարաններ։ Ցարեկան հինգ հազար ֆրանքի մօտ պիւտճէ մը ունեցած են, հանդէսներով եւ 1-2 ֆրանք ամսավճարներով, ունին գրադարան մը հարիւրէ աւելի գիրքերով. կը ստանան թերթեր, դպրոցի սրահը կահաւորուած է տեղաններով, աթոռներով եւ քարակոյտներով։

Բանախօսը խօսքը ուղղելով պզտիկներուն ըսաւ.

— «Սիրելի տղաքներ, դուք բոլորդ ալ կարդացած էք Ռոպէնսոնի պատմութիւնը, ան փոթորիկէ եւ ահաւորանքներէ ետք նետուեցաւ անծանօթ կղզի մը, իր ունեցած դրկանքներուն եւ նոյնիսկ վայրկեաններուն մէջ չմոռցաւ հայրենի աւելը, բարձունքէ մը կը դիտէր միշտ հեռուն, հակառակ ովկէանոսը փռուած էր իր առաջ՝ կը սպասէր ազատարար նաւուն որ պիտի գար. տարիներ ետք եկաւ այդ նաւը։ Ռոպէնսոն չմոռցաւ իր «տուկին» զոր ունեցած էր այդ կղզին մէջ, այս պիտի գայ այդ նաւը, անպայման պիտի գայ. պատրաստ եղէք. այս «կղզի»ի քաղաքին գիտութեան «տուկին» միասին առած պիտի երթաք այնտեղ մեր եւ բոլորներու երկիրը — Հայաստան։

Աշակերտները կ'երգեն «Բամ փորոտան»ը։ Ժողովուրդը ոտքի վրայ կ'ունկնդրէր։ Արտասանողները կը յաջորդեն իրարու։ Փոքրիկ Փիլիպպոսեան «Հայ եմ ես, մեռնիլ գիտցող Հայ եմ ես»։ Օր. Աբրահամեան «Կանչում է Երկիրը» Թումանեանէն, եւ «Աչք մը մոխիր»ը։ Իսկ Ալիս Պօղոսեան որ վեց ամիս առաջ ոչ մէկ հայերէն բառ գիտէր, այդ օր յստակ աղուոր հայերէն կտոր մը կարդաց ծափեր խլելով։ Գաղաղեան քոյրերը շատ ճկուն եւ յաջող կերպով կը պարեն կովկասեան եւ հայկական պարեր Թաթոս Արգարի նուագով։

Գ. Իսգրանեան — Միութեան անդամներէն — Միութեան նուիրած էր անթիւ գործիք մը՝ որ աճուրդի դրուեցաւ Գ. Բ. Մեծատուրեանի կողմէ եւ բարձրացաւ 900 ֆր.ի։ Աճուրդի առատօրէն մասնակցեցան տքթ. Խզմիրլեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ ներկայ էր Գ. Օ. Թաշճեան։

Կէս գիշեր եղած էր արդէն, տակաւին պզտիկներ կային իրենց կարգին բեմ գալու, անոնք յետաձգուեցան յառաջիկայ հանդէսին։ Պարերը սկսած էին, որոնց տաղսց մտերմական եւ ընտանեկան տաքութիւն մը եւ ներկաները կը բաժնուէին, պզտիկներէն առնելով աղուոր եւ թելադրիչ յիշատակներ։

Օր. Սիրվարդ Սրապեան, մեր դպրոցի վարժուհին, որ այնքան խղճմտօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնը, ջանք չէր խնայած այս հանդէսին յաջող կազմակերպութեան համար։

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՄԵՆԷՄԷՆԻ ԴԷՊՔԸ

Մենէմէնի դէպքերուն առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան պոլսական թերթերը.—

Տերվիշ Մէհմէտ անուն անձ մը, որ Մանիսայի նաքշպենտի աղանդին կը պատկանի, հինէն ի վեր յեղափոխութեան դէմ էր, բայց չէր կրնար իր զգացումները յայտնել։ Վերջերս, եղած հրատարակութիւններէն քաջալերուելով, կը սկսի յետադիմական քարոզութիւն ընել, ու խումբ մը անձեր գլուխը հաւաքելով, գաղտնօրէն կը վերակենդանացնէ հին թեքքէն։

Տերվիշ Մէհմէտ սակայն ալ չի գոհանար, կ'ուզէ ժողովրդական ըմբոստութիւն մը առաջ բերել հանրապետութեան դէմ եւ այս նպատակով կը սկսի շրջագայիլ գիւղերը։ Ինք եւ ընկերները Մանիսան յարմար չեն գտներ ասոր համար, եւ կ'որոշեն Մենէմէնի մէջ գործի անցնիլ։

«ՇԷՐԻԱԹ Կ'ՈՒԶԵՆՔ»

Այս որոշումը առնէ յետոյ, յետադիմականները մէկ մէկ «մավզեր» ու փամփուշտներ հայթայթելով ճամբայ կ'ելլեն։ Տերվիշ Մէհմէտ հինգ հոգիով առաւօտ կանուխ Մենէմէն կուգայ եւ արաբական վերատառութեամբ գրուած մը ձեռքին՝ շիտակ կ'երթայ մզկիթը ուր ժողովուրդը կ'աղօթէր, եւ դրան կը հրաւիրէ «Շէրիաթ կ'ուզենք» պոռալու։

— «Սանճաքը Շէրիֆ»ը քաշուեցաւ, — կ'ըսէ Տերվիշը ժողովուրդին, — ի՞նչ կեցեր էք, բոլոր խալիֆները թող հաւաքուին այս դրօշին տակ։

Եւ առաջուն նման ուրիշ խօսքեր։ Բայց ժողովուրդը կարեւորութիւն չի տար եւ միայն քանի մը անձեր կը հաւաքուին Մէհմէտի շուրջը։

*** Ուրիշ թղթակից մը համաձայն, Մէհմէտ, որ ինքզինքին «Մէհտի» (առաջնորդ) անունը կուտար, «Ալլահ» կարդալով Մենէմէնի փողոցները կը թափառի, «Շէրիաթ կ'ուզենք» կը պոռայ, կուլայ եւ ժողովուրդը ըմբոստութեան կը հրաւիրէ։ Բայց տեսնելով որ ժողովուրդը կարեւորութիւն չի տար, կ'ուղղուի կառավարչատունը եւ ամբողջ ուժով «Շէրիաթ կ'ուզենք» կը պոռայ։ Միեւնոյն ատեն գլխարկի եւ նոր տառերու դէմ կ'արտայայտուի։

ՄԻՆԱՐԷԷՆ ՀՌԱՑԱՆ՝ ՎԱՐԷՆ ԳՆԴԱՑԻՐ...

Այս միջոցին ոստիկան-զինուորներու ջոկատ մը կուգայ կը պաշարէ մզկիթին բակը եւ անձնատուութեան կը հրաւիրէ ըմբոստները։ Բայց անոնք մզկիթը կը մտնեն, մինարէէն կը բարձրանան եւ կը սկսին կրակել անկէ։ Ասոր վրայ ոստիկան-զինուորները հրացանով եւ գնդացիրով կը փոխադարձեն, եւ կատաղի ընդհարում մըն է կը սկսի։ Ընդհարումին մէջ, կը սպաննուին ոստիկան-զինուորներու հրամանատարը (ենթասպայ) եւ պահապան Հասան։ Ցնորադիմականներէն երեք հոգի կը սպաննուին, մէկը ծանրապէս կը վիրաւորուի, իսկ միւսները կը փախչին։ Ժողովուրդէն ալ չորս վիրաւոր կայ։

ԻԶՄԻՐԷՆ ԶՕՐՔ ԿՈՒԳԱՅ

Իզմիրի իշխանութիւնը լուր առնելուն պէս, սպայի մը հրամանատարութեամբ ջոկատ մը զօրք կը ղրկէ։ Փոխ-կուսակալ Օ. Հիզ պէյ եւ ընդհ. դատախազն ալ գալով քննութեան կը ձեռնարկեն։ Միւս կողմէ ջոկատներ հանուած են, լեռներու մէջ հետապնդելու համար փախչողները։

ՍՊԱՅ ՄԸ ԿԸ ՄԵՌՑՆԵՆ ԽԺԴԺՕՐԷՆ

Դաշտակ սպայ եւ ուսուցիչ Քուպիլայ պէյ, կը փորձէ խրատ տալ եւ բացատրել թէ փորձուածը գէշ բան մըն է։ Բայց դատարկապորտները անմիջապէս կը յարձակին եւ կը մեռցնեն երիտասարդը։

Անոնք սակայն ալ չեն գոհանար, կը կտրեն երիտասարդին գլուխը եւ իրենց դրօշի ձողին ծայրը անցնելով կը սկսին աւելի մեծ ցոյց մը ընել։

Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ յետադիմականները քիւլահ կը կրէին, Մավզեր արճճանակ եւ խաչաձեւ փամփշտակալներ։ Ներթեան մզկիթը, մուէզզինէն բանի [illegible] դալով կը պատեն փողոցներու մէջ։ Ցնորոյ արիւնը կը խմեն երիտասարդ սպային, որուն գլուխը դանակով կը փրցնեն իրանէն...

ԿԻՆԸ

Ի՞նչ կը մտածեն կնոջ մասին մեծ ընտրեալները։

Լեօն Ցոտէ կը փառաբանէ կիները իբրեւ ազդակ քաղաքակրթութեան, եւ մասնաւորաբար կը յիշէ երկու թագուհիներ, Անգլիոյ Էլիզապեթ եւ Վիքթորիա կայսրուհիները, որոնց հովանաւորութեան տակ արուեստն ու միտքը ծաղկեցան առաւելապէս։

Էլիզապեթի օրով էր, որ երեւցաւ Շէյքսփիր եւ Պաքօն։ Իսկ Վիքթորիայի օրով՝ Մերէտիթ եւ Տարվին։ Եւ դեռ ինչ անուշ ու մանր աստղեր։

«Ուժի, կիրքի, եռանդի հրաշալիքներ, բարդութեանց պարզութեան մէջ, եւ պարզութեանց բարդութեան մէջ, զոր նկատած ըսաւ Իփոլիթ Թէնի ողբալի «Դասամութիւն անգլիական գրականութեան» գիրքը, պարապ գործ մըն ինչպէս սուտ մը, որ կանխատեսուած չունի, վարագոյր չունի»։

Վերջապէս Վիքթորիա թագուհիի իշխանութեան վախճանին էր, որ ծաղկեցաւ հանճարեղն Օսգար Ուայլտ...

Վերջերս ուզեր են իմանալ Այնշթայնի կարծիքը կիներու մասին ընդհանրապէս հասկնալու համար թէ կը կարծէ՞ որ ամերիկացի աղջիկը աւելի գրաւիչ ու հրապուրիչ է քան եւրոպացի աղջիկը։ Ահա Այնշթայնի պատասխանը.

— Դուք կը կարծէք թէ կինը կենսաբանական երեւոյթ մըն է, կարծ շրջապատեաններու մէջ ուղղահայեաց գիրքով։ Բայց ո՞վ ըսաւ թէ կինը ձուաձեւ զանգուած մը չէ հիւլէներու, որոնք կը թրթռան եսեկարներու նման իւրացողի մը կատարեալ արագութեամբ։

Կարգ մը գիտուններ, լսելով [illegible] ւարակուռ բացատրութիւնը, յայտարարեցին.

— Արդարեւ կինը այնքա՜ն անհասկնալի է։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարենք Ֆրանսայի եւ առ հասարակ գաղութներու մեր թղթակիցներուն՝ իրենց սովորական թղթակցութիւններուն մէջ, մասնաւորապէս պատկերացնել իրենց շրջանի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ, մանաւանդ հիմա որ գործերու թուլութիւն կը տիրէ։

Դիւրութեան համար, իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.—

1.— Գործազրկութեան նշաններ կա՞ն ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

2.— Ի՞նչպէս կ'արտայայտուի տագնապը (բանւո՞ր կը ճամբեն, աշխատանքի օրե՞րը կը կրճատեն)։

3.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ [illegible]

4.— Մինչեւ հիմա քանի՞ հայ բանւորներ արձակուած են ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

5.— Տեղացիներ ալ կը ճամբե՞ն թէ միայն օտարներ։

6.— Ընդհանուր տեղեկութիւններ ձեր շրջանի տնտեսական կացութեան մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այն մարգը, ուր պայմանաւորուած էինք հաւաքուելու, ձիւնով ծածկուած, հողի հետ հաւասար էր, չկրցանք գտնել։ Ելանք Թիրինկատարի առաջ։ Քամին սարսափելի էր։ Եթէ կռնակնիս տայինք քամուն, գնալու պէտք չկար, քամին մեզ կը տանէր. Քամիի պատճառով իջանք հովիտ մը, ուրկէ պիտի երթայինք Ըխնիսը։

Մինչեւ լոյսը սպասեցինք ճանապարհը կորսնելու պատճառաւ. մի չենք չհանդիպեցինք։ Երեք ժամուայ ճամբը 12 ժամէն հասանք։ Լուսնալուն մնացած էր մէկ ժամ։

Գտանք խումբ ըսուած գոմեր։ Դուռը զարկինք, մարդը բաց արեր։ Այդ մարդը մեզ չէր ճանչնար. ամենը վառեց։ Վոմիս ցամքեցուցինք եւ հրացաննիս մաքրեցինք։ Մարդը բերաւ կտոր մը գարիի հաց եւ քիչ մը կաթ։

Ես հարցուցի տէր մարդուն. «Ի՞նչպէս եղաւ վանքի կռիւը»։ Ըսաւ. «Վալլա՜հ, չգիտեմ, Անդրանիկն է ներս մտեր ու կռուեր է։ 4000 զօրք կայ իրենց բոլորը։ Մեր գեղէն (Հաւատորիկ) կարեցին 200 հաւ, փայտերը տարան, անոր չինեցին։ Բերդակէն, Ալլահբինձէն, Կորոշէնէն, Ցերիկ վանքէն, որական 500 մարդ կը բռնեցին, 200 լուծ եզ կայ, փայտեր կը կրեն, Մշոյ վարպետներ կան»։

«Էս մարդը ինչո՞ւ չի գար գար որ»։

«Մէկը կ'ըսէ, թէ գուրս գալ անկարելի է. թուշուն ըլլայ՝ չի կրնար ազատուիլ։ Միւսը կ'ըսէ, թէ դուրսէն օգնութիւն կը սպասէ։ Չեմ գիտեր, ո՞ր մէկն է ճշտակ»։

* * *

Լոյսը բացուաւ. երկու աղայ ձգեցի առաջս, գացի Ըխնիս։ Հոն ինձ բոլորը կը ճանչնային։ Մենք դեռ մեր միւս ընկերները չէինք գտած։ Չորս մարդ ուղեցի գրանցիչ, որպէսզի զանազան կողմեր ղրկեմ եւ իմանամ ընկերներուս մասին։ Մենք հոդ քիչ մը հանգստացանք։

Եկան ըսին, թէ Վաղարշակն ու Գէորգը հովիւով անցան։ Բանին գուրս եկաւ, որ անոնք մենէ առաջ են անցեր։ Վերցուցինք երկու մարդ եւ մենք ալ ընկանք անոնց ետեւէն։

Գուրս որ եկանք՝ գիւղացիք ոչխարները թողուցին մեր հետքերը ուրկէ անցնելու համար։ Բաւական առաջ գացինք։ Ցեսանք առանձին մարդ. Նրանք ալ մեզ տեսան։ Երկու հոգի մեզ մօտեցան, եւ երկու Դափքերի Հայեր էին։ Հարցուցի միւսներու մասին։ Ըսին՝ եօթը Դափքեցի քիւրտ են, մնացածները Հայեր էին։

«Ո՞րտեղ կուգաք»։

«Մուշէն»։

Հասանք միւսներուն։

Քիւրտերը տաքի եկան, գոյներնին բոլորովին այլայլած։ Հաւնելով, ոտքերնին ընկան։ Մեր աղաքը, փամփուշտները դրին՝ հրացանները յարմարելու համար։ Ես հասկցայ, թէ ճամբորդ մարդիկ են, մինչեւ հիմա ձեռ մը առած չեն։ Եթէ զարնենք՝ ամբողջութիւն ըրած կ'ըլլանք։ Ընդհակառակը, չզարնենք՝ քիւրտերու վրայ լաւ տպաւորութիւն կը թողնենք, կառավարութիւնն ալ կ'իմանայ ու կը զօրանայ, որ եսչափ անճանք. Նեղութիւններից յետոյ, ճամբորդի պատասխանենք, չզարկինք, չսպաննեցինք։

Մի կէս ժամ առաջ գացինք։ Մի մարդ երեւաց յանկարծ եւ խօսելով կորաւ։ Առաջ գացինք. տեսանք՝ Մոկունքի Նսթերի եղբայրն է, որը փախստական էր մեր քով առանց զէնքի։ Նա վանքի մէջ ալ քիչ մը հիւանդ էր։ Հասանք՝ տեսանք, ձիւնով ծածկուած, լեզուն բռնուած էր։ Ինչ որ կը հարցնէի, ապուշի նման դէմքիս կը նայէր, չէր պատասխաներ։ Ձեռքերը շփեցինք, ձիւները թօթուեցինք, Քիւրտերու ձեռքի թաթմաղները անցուցինք նրա ձեռքերը, բերանը քիչ մը հաց մտցուցինք։ Քիւրտերուն ըսի.

— Շալակեցէք տանենք այս մարդը։

Քիւրտերը շալակեցին միացրին իրարու, երեք հոգի դառնարկեցան, շալակեցին էս մարդը։ Մի կէս ժամ գացինք։ Ցղուն Նարէն հարցուցի.

— Ցղերը ի՞նչ եղան։

Նա հեկեկալով ըսաւ.—

— Գէորգը, Վաղարշակը, խումբն առին գացին. քովս թողին Խաչատուր Մկօն եւ մեր գիւղի Աստուրը։ Իրենք քամին շատ լաւուոր պիտի զրկէին։ Մկօն ու Աստուրը ձեզ տեսան, ինձ թողուցին ու գացին։

Մենք շտապեցինք։ Զէյփիցիք չհասած՝ մենք հասանք խմբի ետեւից։ Իջանք Զէյփիցիք։ Բոլոր քիւրտերը հոդ լցուցին. ուրախութիւններն շատ մեծ էր։ Ցղերը 4-5 տեղով ցրուեցին, հինգ հատ ոչխար մորթեցին։ Քիւրտերը եկան ըսին.

— Մեզ հրաման կուտա՞ս, երթանք տեղերնիս։

Ըսի.

— Չէ՛, էս գիշեր, դուք իմ հիւրս էք։

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31—33 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan մէթրօ՝ Combat կամ Buttes Chaumont.

Կը նախագահէ՝ Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ՄԵՐ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍՆԻՈՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՆՔՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկն Սիրանուշ Լուսիկեան կը պարէ հայկ. պարեր Կափամարտի մրցում Աթանեանի եւ Յրանսայի նախկին Շամփիոն Ժան Ֆրանսուայի միջեւ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոնպի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, Rue des Halles.

Կը նախագահէ Պ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՉԱՏԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ՍԻՐԱՅԻՆ ՈՃԻՐ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Աստղիկ Առաքելեան, Գ. Պ. Վ. Քնարեան, Ս. Խիզպաշեան (երգ), Օր. Մինթանճեան (դաշնակ), Օր. Ալթունեան (Փարիզի քոնսէրվաթուարէն ջութակ), Պ. Պ. Յ. Քէօրհաճեան եւ Մ. Պօսաանճեան (հայկ. պարեր). Մկաուտական խաղեր, խմբերգ, արտասանութիւն, ճազ, եւր. պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտք 10 ֆրանք

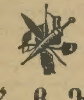

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիշապեան, Փաթօրիկ եւ Եռագոյն խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards (Bois Colombes)ի սրճարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի ժամը 3ին Գրադարանին մէջ. Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Նոր տարուան առթիւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւններու խնջոյքը վաղը Հինգշաբթի ժամը 4ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք Գրադարանին մէջ, կը հրաւիրուին քաղաքի, Սէն Լուի, Պուլվ. Օտտօի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները եւ պատանի համակիրները:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ուկէսին իր սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերային ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՀՈՒՐԻ Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը նոր տարուան առթիւ կազմակերպած է ընտանեկան խնճոյք մը վաղը հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, 113 Grand'Rue de la Guillotière.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Շամիլ Քէլէրեան կը փնտռէ իր եղբօրորդին Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Յարութիւն Քէլէրեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Սառա. 1925ին կը գտնուէր Քորֆուի (Յունաստան) ամերիկեան որբանոցը: Իմացնել K. Margosianի, 81, Rue Rabelais, Lyon.

Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր: Կը խնդրուի յունահայ օթերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Նոյեմ եւ Թաթոր Բարսեղեան կամ Բառսեղօֆ անուն երկու հայեր, բնիկ Ալէքսանտրապոլցի, որոնց գումար մը ունին ստանալիք: Դիմել Հայ գաղթականներու կեդր. օֆիսին՝ 71 Ave. Kléber. Paris (16).

Հայր Վարդան Հացունի (Վենետիկ), Տէր եւ Տիկ. Թագւոր Թէքէրճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Մարիամ Թէքէրճեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թէքէրճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քէհեաեան եւ զաւակը (Պոլիս), Պ. Պ. Յարութիւն եւ Գեորգ Քէհեաեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ծամկոչեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Խըշիրեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ալեմշահ եւ զաւակունք (Միլան), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ալեմշահ (Միլան), Պ. Հրաչ Բաթինեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կէօզիւպէօյիւկեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գաբրիէլեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Ստեփանեան եւ զաւակունք (Փարիզ), որոք խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, կնքամօր, մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՆԵԿՏԱՐ ԹԷՔԷՐՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Փարիզի Saint Vincent du Paul եկեղեցւոյն մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէի եւ Փրիվայի ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներուն եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրեցեալ որդւոյն, Թոռան ու եղբօր՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

անակնկալ եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Փրիվա Փապուճեան ընտանիք

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ցէսինի մասնաճիւղին կողմէ կաղանդի առթիւ, այսօր Դշ. իրիկուն ժամը 6—12 S. L. S. A.ի ճաշասրահին մէջ, երգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ կովկասեան պարեր եւն.:

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով: Դիմել Ճարպահեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Յառաջի վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.:

Ծախու յարկաբաժին

մեկնումի պատճառաւ ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Ա. Երամեանի, 4 Impasse Lemière Գ. յարկ. մէթրօ Place des Fêtes.

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. ֆրանս. լեզուի ձմեռնային դասընթացքները կը վերսկսին Յունվ. 3ին, շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն. դասեւ հայ. ֆրանսեր. թարգմ, 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիս 475 ֆր.: Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն. քարթեր գին՝ 75 ֆր.: Երեկ. դասընթ. շաբաթը 5 անգ. Եշ. Դշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, Դշ. օր. դասընթ. յառաջ. է վաճառակ. ֆրանս.ի: Մէկ ամիսը 100 ֆր. 4 ամիս 325: Մանրամ. դիմել անօրէն Rabert Dupoueyի 101 Bld. Raspail, Paris (6).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN